

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

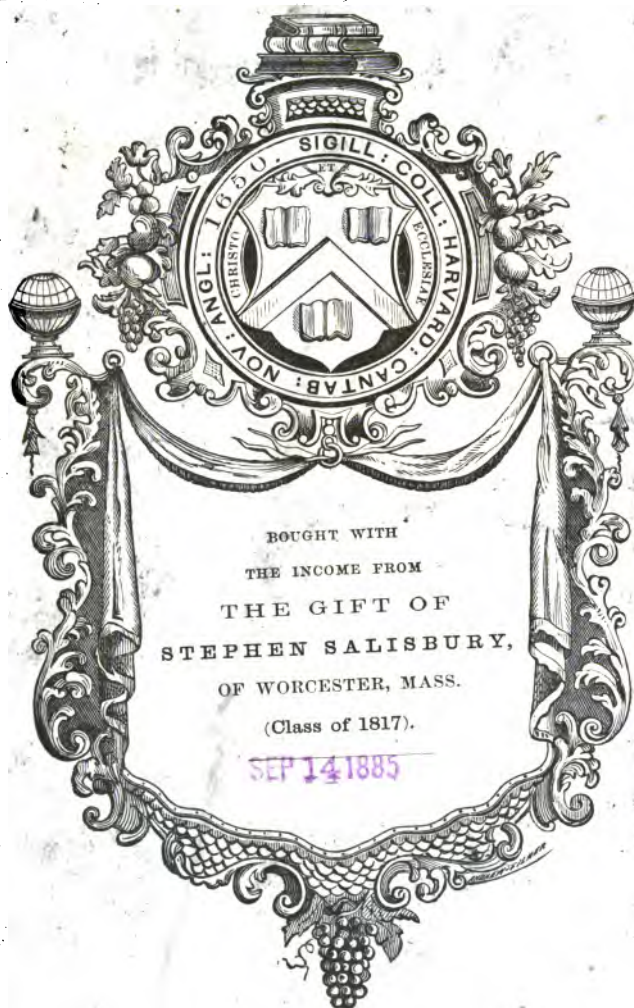
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

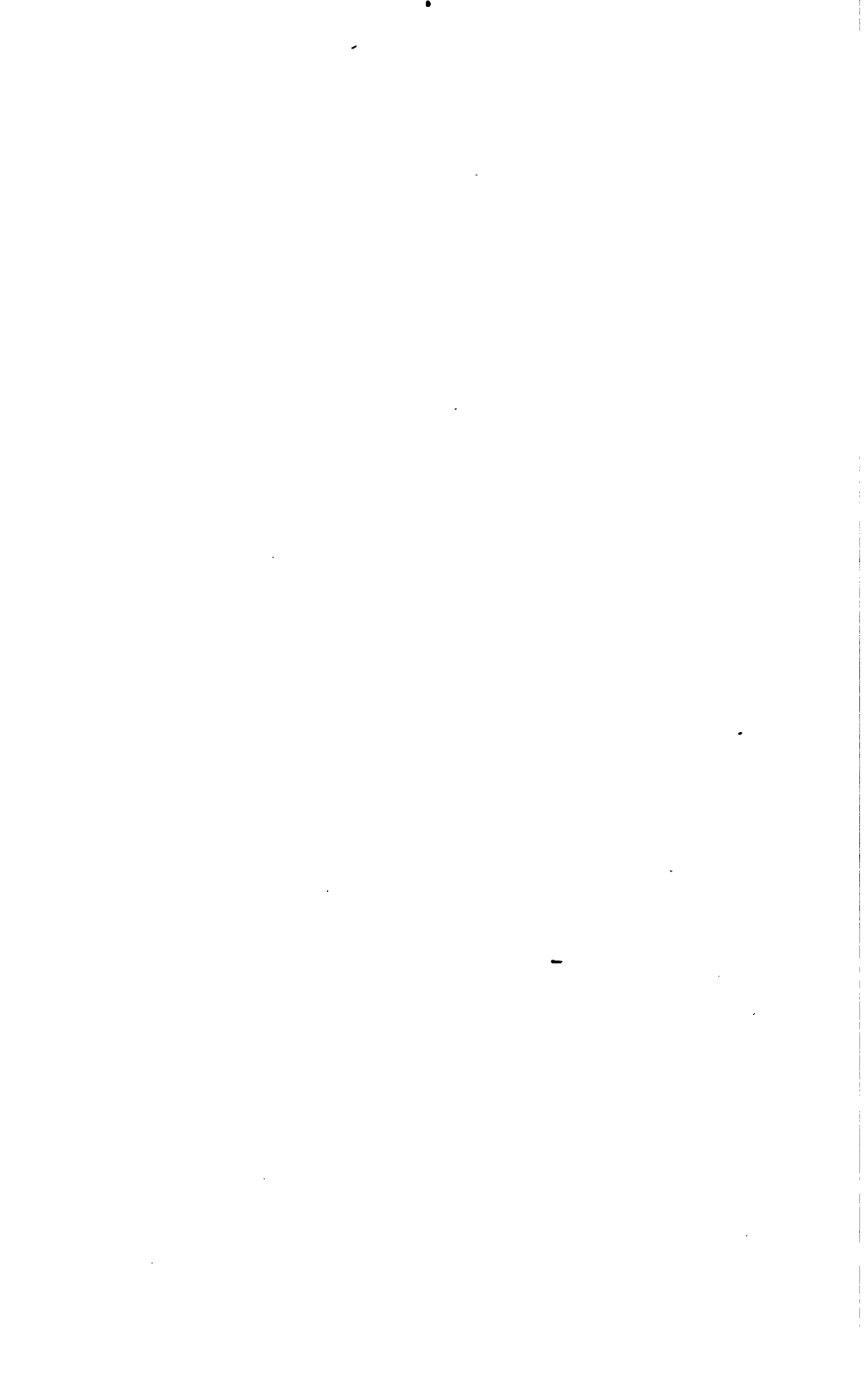
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

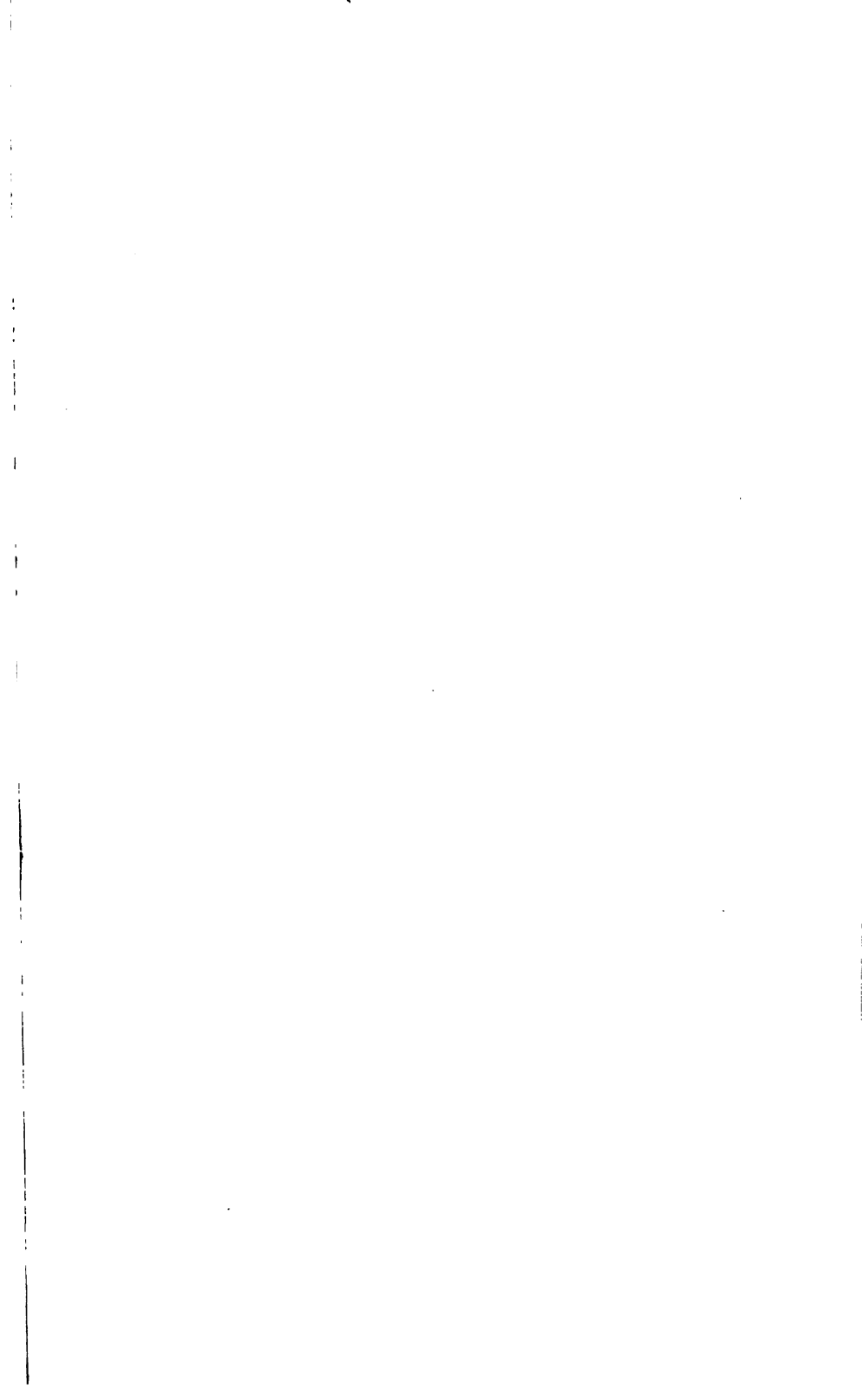
C 551.1

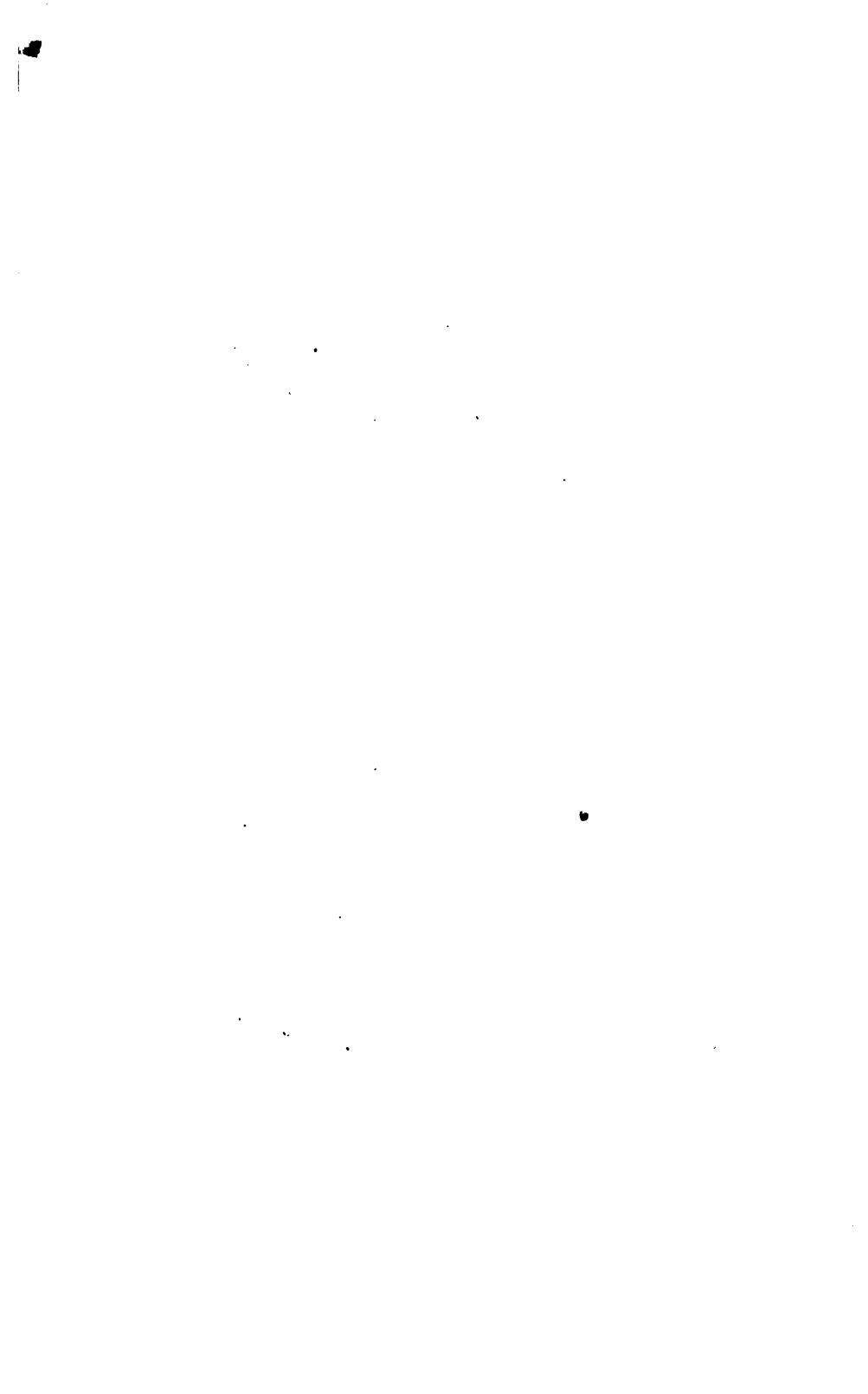

SEP 14 1885

○

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE
VINDOBONENSIS

•

VOL. X.

SEDLII OPERA OMNIA EX RECENSIONE
IOHANNES HUEMER.

VINDOBONAE
APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE
MDCCCLXXXV.

7
Fathers—Lat.

§ SEDVLII OPERA OMNIA

RECENSUIT

ET COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

IOHANNES HUEMER.

ACCEDVNT EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN
SEDVLII PASCHALE CARMEN.

C'

VINDOBONAE

APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE

MDCCCLXXXV.

~~122 1/2.117~~
C551.1

SEP 14 1885

Salisbury Fund.

PROLEGOMENA.

I.

Sedulius, de cuius uita et scriptis alio loco ¹⁾ fusius tractauimus, postquam saecularibus studiis colendis uim inpatientis ingenii non utilitati animae sed inani uitae dependere, litterariae sollertia disciplinae lusibus infructuosi operis non auctori seruire sibi uisus est ²⁾, ad Christi miracula uersibus describenda ob hoc maxime accessit, ut alios exhortationibus ueritatis ad frugem bonae messis inuitans si quando infirmitatis humanae uitii forsitan lacessitus inpugnaretur, uerbis propriae disputationis ammonitus metueret et qui furta prohibuisset fur uideri uereretur et qui rectae soliditatis iter ostendisset procliuioris lubrici periculosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae iaculationis tela facili repulsione contemneret ³⁾. Volumen confectum, cui nomen PASCHALIS CARMINIS inposuerat ⁴⁾, poeta Macedonio presbytero, rerum suarum patrono, obtulit perlegendum, qui Sedulio respondit ac praecepit ut carmen in rhetoricum transferret sermonem causis, id quod dolendum est, non adiectis ⁵⁾. Neque uero opera

¹⁾ cf. *De Sedulii poetae uita et scriptis commentatio. Vind. 1878.* — Eodem spectant quaestiones quas postea instituerunt: C. L. Leimbach, *Ueber den christlichen Dichter Caelius Sedulius und dessen Carmen paschale. Goslar 1879* et G. Boissier, *Le carmen Paschale et l'opus P. (Journal des Savants, sept. 1881).*

²⁾ cf. epist. ad Maced. p. 3.

³⁾ cf. ib. p. 4.

⁴⁾ cf. ib. p. 12.

⁵⁾ cf. ep. ad Maced. alteram p. 171.

sua poeta siue Macedonii censura tetrica deterritus siue morte praematura impeditus ipse edidisse uidetur, siquidem Carmen indigestum et in cartulis scriptum postea Turcium Rufium Asterium exconsulem (consulem anni 494 p. Chr. n.) ordinarium atque patricium ad omnem elegantiam ordinasse et ad legentium utilitatem publicasse testimoniis ¹⁾ in codicibus uetustissimis exstantibus docemur. Idem Sedulii et musarum amicus, cum ecclesia Romana canonem librorum sacrorum esset conditura Sedulii 'ueracis poetae dicta' iterum edidisse et Gelasio papae dedicasse uidetur, id quod ex epigrammate illo dedicatorio ²⁾ concludimus ³⁾. Gelasii uero decretum de libris recipiendis uel non recipiendis, quod anno 495 uel 496 prodixisset harum rerum sciti contendunt, Sedulii carmen in hunc modum approbat et collaudat (c. 34): *Item uenerabilis uiri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit uersibus, insigni laude praeferimus*. Qua summi pontificis approbatione carminis Seduliani laus iam antea peruulgata magna cepit incrementa ab eis praecipue, quos antehac Sedulii imitationem Vergilianam utpote poetae gentilis improbasse est uerisimile. Omnia abhinc fere saecula Sedulii seruauerunt memoriam. Atque non multo post Asterii editionem Liberius et Bellesarius (uel potius Liberius Bellesarius ut arbitror) ⁴⁾ Sedulium uersibus acrostichis ac telestichis satis tricosis exornauere et laudauere, quorum carmina etiam nunc in codicibus Sedulianis permultis leguntur (cf. infra p. 307). A saeculo sexto usque ad decimum et postea quantopere Sedulium auctores imitati sint uel quanta cum laude citauerint ex testimoniorum congerie infra (p. 361 s.) composita uideri licet: quae ii qui rei litterariae medii aevi magis gnari sunt facile augebunt. Nam poetam, quem iam Chilpericum regem imitatum esse Gre-

¹⁾ cf. comment. meam p. 31 seq. Testimonia eo loco prolata in permultis aliis codicibus, quos infra enarrabo, leguntur.

²⁾ cf. infra p. 307.

³⁾ cf. comm. meam p. 34 sq.

⁴⁾ cf. comm. m. p. 51. Praeterea notandum est in codice Montepessulano 362 s. IX Bellesarium Sedulii discipulum nominari cf. infra p. 307.

gorius Turonensis¹⁾ testis est, laude eximia cum aliis poetis sacris praeferunt: Venantius Fortunatus c. VIII 1, 57 (ed. Leo):

*Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat,
Sive Augustinus fonte fluente rigat,
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus:
Regula Caesarii linea nata sibi est.*

Idem in libro primo uitae S. Martini u. 15:

*Primus enim docili distinguens ordine carmen
Maiestatis opus metri canit arte Iuencus.
Hinc quoque conspicui radiauit lingua Seduli.
Paucaque perstrinxit florente Orientius ore,
Martyribusque piis sacra haec donaria mittens
Prudens prudenter Prudentius immolat actus.*

Isidorus Hispalensis, cui hi uersus adscribuntur ²⁾:

*Si Maro, si Flaccus, si Naso et Persius horret,
Lucanus si te Papiniusque tedet:
Pareat eximio dulcis Prudentius ore
Carminibus uariis nobilis ille satis.
Perlege facundi studiosum carmen Auiti.
Ecce Iuencus adest Seduliusque tibi,
Ambo lingua pares, florentes uersibus ambo
Fonte euangelico pocula larga ferunt.*

Neque rarius Sedulii auctores eruditissimi ecclesiae Britannicae mentionem faciunt uelut Aldhelmus Beda Alcuinus, quem a Carolo Magno in scholam Palatinam adscitum esse constat, Gallicae ecclesiae uelut Theudulfus, episcopus ille Aurelianensis, Ermoldus Nigellus, Smaragdus abbas, Ionas Aurelianensis alii, inter Germaniae doctores aeuo Carolino illustres Rhabanus, abbas Fuldensis: horum

¹⁾ Historia Francorum p. 237 (ed. Arndt et Krusch): *Scriptis alios libros idem rex (sc. Chilpericus) uersibus, quasi Sedulium secutus; sed uersiculi illi nulla paenitus metricae conueniunt ratione.*

²⁾ cf. Fabricius bibl. med. et inf. lat. V 301 M., Reifferscheid B. P. L. I 291.

aliorumque testimonia hic enumerare supersedeo ¹⁾. Quanto studio vero medio quod dicunt aëno Sedulius lectitatus cultus propagatus sit praeter auctorum testimonia modo memorata catalogi bibliothecarum antiquissimi, qui nostrum saeculum tulerunt non pauci ²⁾, demonstrant. Satis superque ex his apparet Sedulii opera, poetica praecipue, in bibliothecis Italiae Galliae Germaniae Angliae celeberrimis inter opera pretiosissima fuisse adseruata. Ex quibus libris manuscriptis multi perierunt, multi adhuc exstant. In tanta codicum multitudine ad Sedulii opera recensenda antiquissimi et optimi hi sunt selecti:

- M Codex Ambrosianus R. 57 Sup. membranaceus formae octauae palimpsestus, ex quo Angelus Maius primus eruit editique fragmenta orationum pro Scauro Tullio Flacco, saeculo septimo exeunte litteris uncialibus scriptus (cf. A. Peyron, *M. T. Ciceronis pro Scauro* etc. p. 216 sq. et Reifferscheid B. P. L. II p. 87). Liber (siue scedulae) quaternionibus tribus constat foliorum 23, uersuum in singulis paginis plerumque terdenorum bipartitorum. Folio primo superscriptum legitur: *142 Liber sc̄i columani de bobio*. Incipit a u. IV 128, desinit in u. V 438, sex priores enim quaterniones interierunt. In fine uniuscuiusque fere folii scriba litteris semiuncialibus utebatur, ut in spatio coartato singulos uel binos uersus scriptura continua conficeret; sunt autem his litteris scripti uu. IV 140, 141, 154, 155, 168, 169, 196, 211, 224, 263, 264, 277, 278, 304, 305. V 38, 39, 66, 67, 80, 81, 121, 122, 135, 136, 149, 150, 163, 164, 178, 179, 192, 193, 248, 249, 250, 277, 278, 308, 304, 317, 318, 331, 332, 347, 348, 361, 362, 375, 376, 389, 390, 403, 404, 417, 418. Folia hic illic lacera et a Ciceroniani fragmenti editoribus male uti uidetur tractata scripturam praebent partim deprauatam partim minutam, ut certis quibusdam locis nihil nisi litterarum uestigia appareant. Ceterum iam prius ineptus quidam sciolus folia margine in-

¹⁾ cf. indicem I, comm. m. p. 56 seq.

²⁾ cf. L. Delisle, *Le Cabinet des manuscrits* II p. 450 sq. et catalogum catalogorum perutilem quamquam non plenum in Mus. Rhen. 1882 p. 486 sq.

▼

feriore decurtato lacerauit. Itaque desiderantur uersus V 206, 207, 431, 432; nonnullarum litterarum uestigia tantum exstant ut V 220, 221, 235, 248, 249, 250. Scriptus est codex sermone qui dicitur uulgari, in quo sollemnis est permutatio uocalium *e* et *ae*, *e* (*ae*) et *i*¹⁾, *i* et *y*, *o* et *u* (*um*) et in primitiuis uerborum syllabis et in finalibus; *h* modo additur, modo omittitur, praeterea *c* pro *ch*, *qu*, *t*, *u* pro *b*, *t* pro *d*, *f* pro *ph*, *g* pro *i* ponitur; *n m d* superflue adiciuntur: quas scripturae minutias orthographicas, cum ad lectiones recte iudicandas librique ueram aestimationem pertineant, diligenter adnotaui.

Codex uarias expertus est correcturas, quae locis nonnullis exceptis litterarum ductu facile distinguuntur. Correxerit primus is qui codicem scripsit uel qui librum contulit, cum hic illie litteras et syllabas omissas reficeret²⁾ et archetypi proprietates orthographicas mutaret. Multo plura correxerit manus secunda, quae non solum archetypi scripturas, quae ab usu scribendi recedebant, commutauit, sed etiam menda grauiora ex exemplari quodam emendato correxerit. Versus V 323, 344 et uocabula a librario omissa suppleuit manus alia, cui etiam glossas quasdam (cf. u. IV 263 *uidentur* 295 *purpura* V 103 *sonuit* 198 *partem australem* 237 *uideam* 68 *quid* [?]) attribuerim. Correctorum manus quam saepe hic liber passus sit, ex notis patebit. Discernere autem quid sit librarii, quid primi correctoris uel posteriorum cum non ubique potuerim, quid scripserit librarius enucleare studui et signo *M*¹, quid ex correctura profectum sit *M*² uel *corr. m. 2* indicaui. Atque eandem rationem in ceteris libris sum secutus. Codicem totum Mediotani excussi.

Ex eodem uel simillimo fonte fluxit codex pretiosissimus bibliothecae uniuersitatis Taurinensis E. IV 44. insignitus, T qui in eadem olim bibliotheca Bobiensi adseruabatur. Folio enim primo legitur: 139 *Liber sc̃ti columbani de bobio*. Liber mutilus ab initio et quondam cum libro E. IV. 43 signato

¹⁾ Singularis est forma *sedieligat* = *se diligit* V 410.

²⁾ Etiam u. IV 143 ab eodem librario additus esse uidetur.

(Cerealis) coniunctus nunc foliis constat 28 ita ut f. 3—27 tres quaterniones efficiant, et continet f. 1—2 Epistolam ad Macedonium a uerbis: *ab scripturis celsioribus* (cf. p. 6, 5) usque ad finem, f. 3^a—26^a paschalis Carminis libros V, f. 26^b—27^b hymnum I, f. 28 praefationem ad p. C. (cf. 14 s.) cum inscriptione et subscriptione. Scriptus est liber ab uno librario uel, si tamen a duobus, certe a duobus per uices operi incumbentibus duplici scripturae genere fol. 1—2^r uncialibus, 2^r—8^r et exceptis quattuor uersibus ultimis 9^r capitalibus, 9^r ultimi quattuor uersus uncialibus, 9^r u. 1—18 capitalibus, f. 9^r u. 19—f. 28^r uncialibus litteris (cf. Pasini, *Codices bibl. Taur.* II p. 244, Peyron l. c. p. 214 sq., Zangemeister et Wattenbach, *exempla codicum Latinorum litteris mai. script.* I p. 4 tab. XVI). Ex unciali scriptura conieitur librum saeculo fere VII exaratum esse. Correctus a manu s. VIII, ut Reifferscheidio (cf. B. P. L. II p. 136) uisum est et infra argumentis comprobabitur. Conlatoris munere functum esse Abundantium quendam subscriptio libri III et IV testatur haec: EGO ABUNDANTIUS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER (cf. p. 64 et 112). At in fine libri I et II scriptura langobardica scriptum tantum exstat: *contuli* (cf. Reifferscheid, *commentariolum de latinorum codicum subscriptionibus p. 1 s.*). Duos correctores fuisse ex scripturae indiciis apparet, ex quibus unus leues librarii errores correxit et archetypi proprietates abstersit, alter lectiones antiquas radendo et corrigendo ex libro alius ordinis (cf. infra cod. A) codicem modo deprauauit modo auxit supplendo ea, quae librarius omiserat aut incendium quodam tempore deleuerat. Quae cum ita sint, inprimis lectionibus primae manus inuestigandis operam dedi, ceteras omnes signo *T*^a uel *corr. m.* 2 indicaui.

Scriptus est codex T eodem quo M sermone uulgari id quod exemplis libro quinto depromptis confirmabo: u. 1 *uirtutes* = *uirtutis* MT, 7 *hac hora* = *hanc horam* MT, *uenit* = *ueni* MT, 19 *suum uerbum* = *suo uerbo* MT, 25 *labans* = *lauans* MT, 28 *traditur* = *traditor* MT, 69 *traditus* = *traditur* MT, 34 *adque* = *atque* MT, 35 *sancxit* = *sanxit* MT, 63 *mina-*

tem = *minacem* MT, 126 *crucis* = *trucis* MT, 64 *horiora* = *oriora* MT, 110 *sequentem* = *sequente* MT, 182 *patulis* = *patuli* MT, 197 *quod* = *quo* MT, 226 *anticum* = *antiquum* MT, 408 *modiquoque* MT, 268 *factis* = *fractis* MT — 71 *plus* = *pius* MT (I 279 *pallurus* = *paliurus* T), IV 213 *tacet* = *tacens* MT; accedit I 329 *cautus* = *catus* T, I 19 *face* = *fauce* T etc. F. 28 legitur praefatio paschalis carminis cum inscriptione ROBEO¹⁾ PREFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTAMENTI et in fine ROBEO INCIPET RATRV M OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR QVOD SEDVLIVS INTER CARTOLAS SVAS SPARSAS RELIQVID ET RECOLLITI ADVNATIQVE SVNT A TVSCIO RVFO ASTERIO VC ET EXCONSOL ORD^o PATRICIO SVPRASCRITORVM EDITORE LIBRORVM (cf. de hac subscriptione Peyron l. c. p. 215, O. Jahn, *de subscriptionibus antiquis* [acta soc. litt. Lips. 1851 p. 327 sq.], Haase, *index lectionum uniu.* Vrat. 1860, Reifferscheid, *commentariolum* etc. l. c., meam commentat. p. 31 sq.)²⁾. Ipse contuli, locos quosdam I. Mueller a me rogatus iterum inspexit.

Codex Gothanus I 75 membranaceus formae quadratae I^a saeculo VIII litteris anglosaxonicis scriptus foliorum 122

¹⁾ cf. meam comment. p. 31 adn. 1. Wattenbachii coniectura probatur fortasse hac uerborum interpretatione: *robeum* = *robum* = *rufum*.

²⁾ Verba ad poetam spectantia et multis codicibus peruulgata haec fere sunt:

Hoc opus Sedulius inter

ī P incerta Reg. 1

cartulas dispersum reliquit, quod

^ā cartulas H, chartulas EKP, kartulas D reliquid KRT Reg. 1
-t corr. H quo F

*recollectum adunatum atque ad
omnem elegantiam diuulgatum*

^ā P
ellegantia P, eligantiam EGHOR
ac turcio G torcio D, turcio (t ex
d) P rufio (o corr.) EFH, ruffo
O Reg. 1, rufino be, om. G
v̄·c·P, v̄·c̄·E, v̄c̄ F, uc̄ GHT,
uc RDe, quinto uicario Ob, quinto
v. c. d, quinto e, uiro claro Reg. 1
consule FOe adq. P, ac G
patrio F, patritio T

est a Turcio Rufio Asterio u. c.

exconsule ordinario atque patricio

bibliopegae graui iniuria mutilatorum ita ut in margine non solum singulae litterae sed uerba etiam sint abscisa. Continet a f. 4^a—6^a Sedulii uu. II 42—207, f. 7^a—9^a u. IV 138—308, f. 9^b—11^a libr. V cum capitalis libri quinti (f. 9^b); uersus plerumque spatio non intermisso se recipiunt. Post uersus paschalis carminis sequitur hymnus II; a medio f. 20^a litteris minutis atque recentioribus (s. IX) scripti leguntur uersus quidam hymno II adnexi (cf. infra p. 168) et subscriptio: EXPLICIT HYMNVS SEDVLII poetę uel reddor { de natiuitate etc. decantatus. qui uidelicet hymnus metro iambico tēra { fertur esse compositus, quod genus mētri recipit iambum locis omn { spondeum uero tantū inparib; ut sunt etiam ambrosiani illo g { mētri decantati. Sedulius uersificus primo laicus in italia philo { didicit, postea cum aliis metron; eroicū machedonio consulante { In achaia libros suos scripsit in tempore ualentiniani & theodo { IN. MATH uersus .II. CC. IN MAR .I. C. IN LṼC. II. CCC. IN IOH̃. II SVNT SIMVL VIII. CCCC. uersus ¹). Inde alia manu scripti leguntur hymni hi:

¹) cf. Beda de re metr. p. 256, 27 K. Haec pluribus codicibus exstant:

Sedulius uersificus primo

incipit ars Sedulii poetę qui primo
CO

laicus in Italia philosophiam

com O metrorū GH ^aeroicū

didicit; postea cum aliis metrorum generibus heroicum. metrum

G metricū heroicū K, metrum heroicū F generibus om.

GH aliis saqis F, aliis consociis heroicū b

Macedonio consulente docuit. In

consulante FG'H, consulante K
deinde F

Achaia libros suos scripsit tempore

cū scripsit F, conscripsit b in
FGHb

imperatorum Theodosii et

imp. om. FGKb filii Arcadii
CO minoris Th. C, iunioris
Th. O

Valentiniani.

ualentiniani et theodosii FGHR

ualentini F, ualētiani O filii
Constantini C, filiis constantii pax O

f. 20^b [A]ltus auctor omnium . . f. 21^b Benedicamus dei nato;
 f. 22^a contra haereticos: [Arri]us et Sabellius [hae]retici in-
 pudici . . ; f. 23^a EDITVS A SCO ELARIO PICTAV EPO hymnum
 dicat turba fratrum hymnum cantus personet etc.; sequuntur
 ab alia manu scripti VERSVS BELLESARII SCOLASTICI (cf. infra
 p. 307); f. 23 Sedulii hymnus I. cum glossis interlinearibus et
 marginalibus; f. 25^a INCIPIT LIBER ALDHELMII EPI GRAMMATICI
 DE VIRGIN{ METRICA TYRONES NVNC PROMVNT CARMINA
 CASTOS etc.; f. 69^b post versus: Rex humilis xps suspensus
 crimine nullo stauerit atque humili stolidum uirtute — car-
 men illud de uentis (cf. Anth. l. 484 ed. Ries.); f. 70^a Dile-
 ctissimo et honorabili sco fratri Victurio Hilarus (sic) epi-
 scopus uobis Romae . . f. 71^b INCIPIT PROLOGVS ad eundem
 de ratione paschae . . f. 77^a Explicit prologus sci uicturi ad
 papam hylarium de ratione paschae. incipit cyclos uicturi . .
 f. 106^a Explicit cyclos uicturi per annos quingentos triginta
 duo qui explicitus a capite repetitur. deo gratia — f. 106^b
 Domino uenerando mihi patri Stefano episcopo dyonisiis —
 f. 107^a incipiunt Canones apostolorum cf. Jakobs, Beiträge
 oder Merkwürdigkeiten der herzoglich öffentlichen Bibliothek
 in Gotha II 134 ff. Correctus est textus Sedulii pluribus
 manibus, ex quibus secunda scripturam manus primae imita-
 batur, tertia ex codice diuersi generis multa intrusit, quas
 tamen lectiones plerumque uno eodemque signo m. 2 indicaui,
 cum unius primae manus sit auctoritas. Raro adiectae sunt
 glossae pretii fere nullius.

Eiusdem fere saeculi est cod. Basileensis O IV. 17, qui A
 in bibliotheca uniuersitatis Basileensis nunc adseruatur, formae
 oblongae minoris, litteris anglosaxonicis scriptus. Ex indice
 uetere folio primo inscripto liber olim continebat foliis 64:
*Quedā de s. Martino. Itē apologia Sedulii reth. It' uita s.
 Eulalie uirg.*, nunc tantum f. 11—64 exstant, quibus Sedulii

*Sicut in catalogo illustrium
 reperimus, quem beatus Hiero-
 nymus inchoauit, Paterius uero
 discipulus eius perfecit.*

*hieronimus in chathalogo FH de
 rell. cf. comm. meam p. 21 s., infra
 p. 316.*

carmen mutilum in fine (lib. I — V 227) continetur. Hunc librum e monasterio S. Martini Turonensi in Germaniam esse transportatum ueri non dissimile esse uidetur (cf. Wattenbach, *Geschichtsquellen*³ p. 224). Habuit liber scriptorem ualde inscium, qui artis metricae ignarus uersus uno tenore scripsit et exemplaris uel exemplarium lectiones discrepantes *l* signo interiecto plerumque iuxta posuit ¹⁾. Collocationem uerborum ad libitum mutasse uidetur. Quaedam correxit manus prima, compluria altera coaeua. In libro quamquam perspicue scripto *a* et *u* litteras non facile dinoscas. Scripturae proprietates partim cum codicibus MT communes partes discrepantes et singulares ²⁾ diligenter adnotauit ³⁾.

¹⁾ cf. I 22 *biblis l bellis* I 353 *formam l carnem* I 356 *nosses l nescis* III 167 *largior l agnos agros* IV 112 *in nau¹ alno* IV 131 *uiduauerat l urna orba* — I 80 *angusto mihi calle coartato^{coartato} uiam*, in exemplari haud dubie fuit *angusto*; I 155 in exemplari fuit *spes ablata bibendi uiuendique fuit*, habet codex: *uiuendique solo^{solo} fuit*, IV 225 *partequa*, fuit *qua^{parte}*, II 97 *cur sunt trea dona*, fuit *cur tria^{trina} dona*, II 123 *luctum plangoremque* cf. infra p. XXVIII, III 281 *specie ore*, fuit *ore^{specie}* cf. etiam I 180.

²⁾ cf. I 38 *lessis* I 73 *infussum* I 109 *annosso* II 23 *missertus* II 114 *ballatibus* II 140 *ussus* II 137 *possita* III 315 *Cessareum* IV 92 *ollim* — at contra II 71 *fulsise* III 95 *dimisis* — praeterea II 3 *abiecias* pro *abicias* III 99 *diesscende* pro *discede* I 366 *longua* pro *longa* II 225 *uentuosa* pro *uentosa* II 291 *longuius* pro *longius* III 172 *fluens* pro *fluens* III 329 *mundialis* pro *mundalis* IV 266 *liongo* pro *longo* I 219 *palliorus* pro *paliurus* . . .

³⁾ Inter fragmenta latina bibliothecae Monacensis duo folia uersus Sedulii continere animo benigno Guilelmus Meyer mihi nuper indicauit. Cum litteris merouingicis tum numero DCCLXXI folio alteri adpicto mihi persuasi fragmenta ad s. VIII pertinere. Atque dolendum tantum uu. II 133—362, 275—287, 289—300 hodie exstare, nam liber eiusdem generis et ordinis erat quo cod. A, ut lectiones II 292 *uiui* = A, *sepul¹tis* = A 276 *inquid¹ (indiq; A)* satis demonstrant. Nonnulla a codice A aliena et singularia esse e lectionis uarietate, quam G. Meyer mecum communicauit, edoceberis: II 276 *tradiderit* — *inquid* 278 *ET ME NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM* 280 *agit* 284 *linquet* — *temptatio* 285 *artum* 289 *sectare quodque* 290 *alet* 295 *conspicuis* — *ad sua* — *iustus* 296 *sinos* — *ad leua* 297 *exercit* — *mittit* 299 *turba*.

Iam ad codices saeculi noni describendos accedamus; sunt uero hi: Codex Karoliruhensis 217, olim Augiensis, K formae quadratae s. IX exeunte scriptus ¹⁾ continet f. 1—39 Iuueni historiam euangelicam, f. 40 Sedulii epistolam ad Macedonium, deinde f. 41^b adnotationem illam ad Sedulii opera pertinentem *Hoc opus etc.* cum carmine Asterii, tum *Sedulius Macedonio* *) *epistula premissa presbitero XVI dehinc uersuum prologo lecturos inuitans paupertatem exilis ingenii olerum comparat uilitati, ex cuius carmine de singulis utriusque testamenti miraculis haec sunt capita notata.* Sequuntur capitula librorum (cf. infra p. 147), f. 43^b INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI — f. 44 INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS. Post praefationem leguntur illa ad Sedulii uitam spectantia (cf. supra p. VII); item de Iuuenico quae tradidit Hieronymus in libro illo de uiris illustribus cap. 84 — f. 44^b Sedulii liber primus incipit, qui desinit f. 65^a. Eiusdem hymni f. 65^b—67^a litteris minutis scripti nisi multo cum labore non leguntur, cum folia scabendo sint lacerata et scriptura radendo sit deprauata ac fere euanida ²⁾. Secunda manus praeter primam multa correxit, item tertia, quae glossas et latinas et germanicas multas initio, raras sub finem adiecerat. Ipse contuli auctoritate libri ex Ludwiggii apographo cognita.

In eodem libro e diuersis exemplaribus excussi iterum L leguntur Iuuenicus et Sedulius, atque f. 68^a HIC HIC SVNT EVANGELIA .IIII. VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IUVENCI VC

*) *epistola Macedonio* DEOP (*Machedonio*) R, *epistola macedonia* Reg. 1 p^{brm} E² permissa R laturus (?) P prolongo D lectulo D p^aupertate P holeris P, holerum D ingeniole R utilitati R miracul⁵ P sunt capita H capitula p^renotata DR, sunt capita p^renotata O coaptata Reg. 1

¹⁾ In foliolo quodam libro inserto legitur: *Adalbr̄ istu codicem scripsit.*

²⁾ Inter diuersa scribarum tentamina, quae f. 67^a exstant, inueniuntur nomina propria ueluti: *erhart. rstrathart. uuiprehta. mangnam.*

PRBI — f. 106^b INCIPIT LIBER .VC. SEDVLII OPVS PASCHALE — f. 118 EXPL LIBER .III. SEDVLII OPVS PASCHALE. INCIPIT LIBER CENTO PROBE. At quaternionum et foliorum ordo adeo est turbatus ut inter Iuenci et Probae carmina Sedulii uersus hodie legantur ita: f. 101^b—106 (lib. I 1—231) — f. 122^a—129^b (lib. I 231—368, lib. II) — f. 162^a—169^a (lib. III, IV 1—98) — f. 106^a—112^a (lib. IV 98—308, lib. V). Carmen ab eadem manu qua pars superior est scriptum, ab eisdem etiam correctum. In bibliotheca satis clara monasterii Augiensis Sedulii Iuenci Probae compluria exemplaria exstitisse ex uetere catalogo anno 822 confecto docemur, qui legitur in libro illo Neugarti, *episcopatus Constant.* I p. 543 sq.

- Z Codex Turicensis C. 68 olim Sangallensis ¹⁾ s. IX exeunte scriptus fol. 127 continet post folia priora, ex quibus unum manu recentiore scriptos exhibet nonnullos uersus hymni Seduliani II (u. 39—110) et carminis Cypriani de resurrectione u. 1—16, alterum canonem euangeliorum rhythmicè compositum (cf. Bartsch, *Zeitschr. f. rom. Phil.* II 216, Duemmler, *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorz.* XXVI 80; W. Meyer, *Der ludus de Antichristo* p. 91), incipientem *quam inprimis speciosa quadriga*, desinentem *sexaginta et per duo numerum* — praefationem et carmen Iuenci (f. 3^a—71^a), deinde f. 71^a—79^a Sedulii librum I u. 16—368. Huius folii partem inferiorem explent carmina uaria: *Principium Iani etc.* et *Prima dies Phoebi sacratus nomine fulget* (cf. Riesi Anth. lat. 488 et 640); f. 79^b epitaphium Alcuini legitur (cf. Duemmler, *Poet. lat. aevi Carol.* I p. 350, *Studia Vind.* 1880 p. 72), f. 80^a sequitur litteris uncialibus scripta Sedulii praefatio, quam excipiunt paschalis carminis libr. II, III, IV, V; sequitur f. 110^b praefatio ad centonem Probae cum carmine eiusdem usque ad f. 124^b, deinde carmen acrostichum ac telestichum *Iohannis celsi rimans misteria celi*, quod exstat etiam in codice quondam Sangermanensi nunc Petropolitano Q. I. 15 s. IX (cf. *Neues Archiv* VI p. 510); f. 125^a uersus Sedulii in carmine a manu prima omissi V 104—176, 196—201 ab

¹⁾ cf. Weidmann, *Geschichte der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 428.

eadem manu scripti, quae f. 1 uersus Cyprianos exarauerat; f. 126^b fabulae V et IX Aviani cum inscriptione communi *ASINVS PELLE LEONIS INDVTVS* (cf. Aviani fab. ed. Froehner p. 10). Litteras ex parte euanidas manus recens suppleuit inprimis f. 74^a (u. I 127—138), f. 76^b (u. 249—255, 268—278), f. 77^b (u. 295—300), f. 78^a (u. 334—346) al. et lectionem uariam supra lineam posuit. Cum eadem manus, quae in f. 1 carmina supra enarrata scripsit, multa correxerit multasque glossas adiecerit, lectiones priores non facile est ubique distinguere.

Codex Sangallensis 877 miscellaneus formae quadratae P ex parte ut uidetur a monacho Sangallensi Ruadkero ¹⁾ s. IX scriptus post uarios grammaticorum praecipue libros continet p. 117—203 Sedulium (cf. G. Scherrer, *Verzeichnis der Handschriften der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 305). Atque p. 117—123 leguntur capitula in tres libros digesta (cf. infra p. 147), p. 124—125 fragmentum libri I paschalis operis sine inscriptione, p. 125—132 epistula ad Macedonium cum carmine Asterii (*Hoc opus* etc.) et praefatione illa prosaica (*Sedulius epistola Macedonio praemissa* etc.); p. 130 incipit paschale carmen libris V diuisum; p. 201 legitur hymnus II, p. 203 hymni primi u. 1—14, quaternio enim XIII. quattuor foliis constat. Sedulium excipit Donatus minor p. 204: *incipiunt feliciter primae partes artium Donati grammatici urbis Romae*. In pagina nouissima (163) quaternionis decimi radendo litterarum uestigia tantum sunt reliqua. Liber diuersis manibus est scriptus atque quaterniones XI et XII et XIII (u. III 87—V 438) litteris minutis, lectiones uariantes et glossae in hac parte multae leguntur. Discrepat scriptura hymnorum (sine alterius excepto), quae cum scriptura epistulae facit. Secunda manus suppleuit uersus, quos prima omiserat I 294—297, IV 184, V 196—202; desunt adhuc V 104. 176, quam

¹⁾ pag. 182 ter legitur nomen Ruadkeri, quem anno 879 diploma quoddam scripsisse docet Wartmann, *Urkundenbuch der Abtei St. Gallen* II p. 221. Eundem etiam Turicensem et alterum Sangallensem, quem infra describam, excussisse in studiis Vindobonensibus 1880 p. 71 suspicatus sum.

lacunam manus altera indicauit in marg. uersus 102 *hic.... dimissus XIII* (cf. supra cod. Z). Librum a me rogatus iterum iterumque inspexit Idtensohn liberalitate grata mihi mente recolenda.

Inter libros Gallicos uetustate et auctoritate eminent: Codex E bibliothecae scholae medicinalis Montepessulanus 362 (ex libris oratorii collegii Trecensis) membranaceus formae quadratae s. IX scriptus. Continet f. 1^a—4^b epistulam ad Macedonium, deinde praefationem illam prosaicam *Sedulius epistola etc.* et uersus Bellesarii (II^a) cum adnotatione *Hoc opus etc.* F. 5, 6, 7 manu recentiore (s. XIV) scripta ¹⁾ continent carmen Asterii et iterum praefationem prosaicam capitula libri I paschale carm. lib. I u. 1—92, f. 8^a—36^a reliquos uersus carminis per IV libros digestos, deinde hymnos duos et Bellesarii carmen (cf. infra p. 309 II^b et II^a). Sequitur f. 39^a praefatio ad Iuuenii carmen *Matheus instituit uirtutum tramite mores etc.* et carmen ipsum usque ad f. 93^b; a f. 94^a—267^a Lucani Pharsalia leguntur (cf. catalogue des départ. I). Correctus est liber a manu secunda, quam secuta est alia. Praeter capitulorum inscriptiones et in margine et supra lineam glossae ²⁾ permultae inueniuntur. Ipse contuli.

F Codex Parisinus latinus 9347 olim Remensis (f. 2^b in ora summa: *Liber sci Remigii uolumen IIII* et f. 2^a in ora infima *Remigius Constanti*, f. 18 LIB SCI REMIGII) membranaceus formae maximae s. IX scriptus continet praeter Iuuenium Prosperum Sammonicum Aratorem Venantium Fortunatum carmina quaedam adespota (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV 120 et *Studia Vind.* IV 171 ff.) Sedulium, atque f. 1^b adnotationes illas ad poetae uitam pertinentes *Sedulius uersificus etc.*; sequuntur quaedam alia eadem fere quae ex codice Vindobohensi 85 edidi in *Zeitschr. f. österr. Gymn.* 1876 p. 503, historia de Arrio haeretico, f. 2^b hymnus II. F. 3 epistula ad Macedonium incipit, quam excipit argumentum

¹⁾ Lectionem huius manus praetermisi.

²⁾ In his f. 1 nomen *Vegetii*, f. 9 *Cassiodori* citatur.

quoddam libri primi f. 4^a. *Genitorem nati atque filium patris peto quoque sanctum spiritum trinitatem in substantia una cui semper sua seruauit factura uti possim (ex possumus) proferre de pluribus pauca uerbis licet rudibus — quis enim cuncta fari poterit quae Saluator nostra causa fecerat. Enoch ergo etc. Sequitur Hoc opus etc.* cum carmine Asterii interposita inscriptione PASCHALIS CARMINIS LIB PRIM', deinde paschale carmen quattuor libris comprehensum cum hymno I et subscriptione *hieronimus in chathalogo Sedulius uersificus* etc. — uersus Bellesarii (cf. infra p. 307 II^a et II^b). Paginae columnarum binarum undequadragenorum uersuum; duae manus correxerunt et glossas inter lineas et ad marginem adiecerunt. In fine libri hi uersus leguntur: *Christe deus nostre benedic conuiuia mensae | quaeque tuis seruis mitissime dona dedisti | per te sint benedicta quidem. tu largitor almus.*

Codex Parisinus latinus 14 143 (S. Germani a Pratis 1455, G olim Corbeiensis) membranaceus formae octauae s. IX scriptus, cuius catalogus uetus monasterii Corbeiensis iam mentionem facit (cf. Delisle, *Le Cabinet des mss.* II 432 n. 282), continet f. 1^a hymnum *benedicamus domino* cum neumis; f. 2 lacerum in ora summa habet uerba scriptoris kl ME hunc librum inchoauim' ~ v̄ id̄ iſl̄. In pagina altera eiusdem folii a duorum glossatorum manibus leguntur nonnulla de uita et scriptis Sedulii *Sicut sc̄s hieronimus dicit in cathalogo uirorum illustrium. Iste Sedulius primo laicus fuit et in achaia docuit seculares disciplinas. Postea uero totum se ad deum contulit et omne studium, quod ante habuerat in illis secularibus disciplinis, conuertit ad diuinas scripturas. Scripsit ergo librum hunc de uetere et nouo testamento* etc. (cf. F) — deinde INCIPIT ARS SEDVLII POETE QVI PRI... PHYLOSOPHIAM DIDICIT POST.. GENERIBVS EROICV̄ METRV̄M MACEDON... IN ACHAIA LIBROS SVOS SCRIPSIT... THEODOSIO ET ualent... — f. 3 fragmentum epistolae ad Macedonium (ab... *nutrimentum quod in me* etc.) cum glossis plerisque, quod excipit f. 6^a HOC OPVS etc. cum carmine Asterii (INCIPIVNT VERSVS EIVSDEM). Sequitur SEDVLIVS EPISTOLA etc., deinde paschale carmen

libris quinque comprehensum — f. 50^b hymn. I — f. 52^a carmina Bellesarii (I^b et II^a) inscriptione erasa — f. 54^a iterum *Sedulius uersificus* etc. — f. 54^b hymnus II — f. 55^b—59^b Pauli Diaconi carmen de S. Benedicto (cf. Duemmler, *Poetae l. aevi Car.* I 34) — f. 60^a Einhardi rhythmus de passione Christi martyrum Marcellini et Petri (cf. Duemmler l. c. II p. 126) — f. 60—68^b de gradibus sacerdotum et clericorum et episcoporum — f. 72^a—82 carmen ineditum de S. Quintino (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV 262). A duobus scriptoribus glossae sunt adiectae (rarae sub finem); duarum manuum correcturas expertus est liber, quae ad aliud exemplar pertinent. Capitula in margine adsunt.

- H Codex Parisinus latinus 13 377 (S. Germani a Pratis 1312, olim Corbeiensis 244) membranaceus formae octavae et f. 150 s. IX scriptus continet ex indice f. 1 sermonem S. Augustini in cathedra S. Petri ¹⁾ (= Fulgent. p. 358 ed. Ven.) — f. 2—12^b uitam S. Demetrii martyris — f. 12^b—15^b sermonem Augustini de omnibus sanctis apostolis (= Maximi Taurinensis hom. p. 305 ed. Rom.) cum subscriptione: *Quicumque hos sermones legeris memento in orationibus tuis ||||| qui eos in quodam Ambianensi libro inuentos in honore scors aptors prout potuit in hoc libro de salute anime sue descripsit. porro hec utcumque scripta ut melius rescribat qui insumpserit laborem. hec in exemplar||| a deo habeat retributionem.* Sermones uariis iisque recentioribus manibus sunt scripti. A f. 16 radendo et conglutinando corrupto usque f. 18^a pertinet epistula ad Macedonium; sequitur *Hoc opus* etc., f. 18^b inscriptio carminis libri I, quam excipit carmen Asterii et *Sedulius epistola* etc. cum capitulis. Paschale carmen libris quattuor comprehensum pertinet usque ad f. 52 med., inde hymnus I cum uersibus Bellesarii (II^a et II^b) et adnotatione HIERONIMVS IN CATHALOGO *Sedulius uersificus* etc. legitur, tum litteris minutis

¹⁾ In fine post rasuram legitur: ... VT CORBETA BONO CARVIT FVLCHONE PATRONO | CEPIT DESTITVI NOBILITATE SVI | VERV E REQVI-ESCAT H. IN PACE. AM. FIAT AVGVSTINVS QVI defecerit in semine non gaudebit in messe.

a manu recentiore scriptus hymnus II. cum neumis et *Felix nimium aetas contenta fidelibus etc.* — f. 56^a *haec Augustini ex sacris epigrammata dictis* (= in epigram. Prosperi cf. A. Mai class. auct. V 386) — f. 56^b *INCIPIVNT EPIGRAMMATA Prosperi* (f. 80—82 poema ad uxorem exstat, quod Paulino Nolano uulgo adscribitur p. 738 ed. Mign.) — desinunt in f. 82 cum subscriptione *EXPLICIT EPIGRAMMATVM SCI PROSPERI*. F. 82^b explent excerpta ex Bedae historia eccles. Anglorum (III 151) — f. 83^a *INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI BEDAE DE ARTE METRICA* — f. 107^a incipit Alcuini grammatica seu dialogus inter Francum et Saxonem, qui usque ad f. 148^b pertinet. Inde uaria Alcuini praecipue carmina sequuntur cf. Duemmler, *Poet. lat. aeu. Car.* I p. 632, p. 300 c. LXXXII p. 303 c. LXXXV 2. Concluditur liber oratione Eugenii Tolotani f. 149^b *Res dñ immensi qui constat machina mundi*. Glossae et correcturae a duabus manibus sunt profectae, quae etiam uersus euanidos suppleuerunt.

Saeculo nono uel decimo scripti sunt:

Codex Bernensis 267 membranaceus formae quadratae B f. 33 olim liber sancti Benedicti monasterii Floriacensis (cf. f. 18^b *liber sancti Benedicti abatis floriacesi. ceno* et 33^b in marg. *scripsit monac' | [bene]dicti patris | unus*) continet paschalis carminis in quattuor libros diuisi lib. I uu. 339—368 lib. II u. 1—25, 102—177 lib. III 189—339 lib. IV et V u. 1—56, 95—438 hymn. I et II cum scholiis interlinearibus, quae tamen a f. 45 desinunt. Scriptura f. 1—18 fere euanida nisi summa oculorum intentione non legitur. Nonnulla correxit manus prima compluria manus altera atramento nitido (cf. Hageni catal. cod. Bern. p. 300; Halm, *Verzeichniss der älteren Handschriften lateinischer Kirchenväter in den Bibliotheken der Schweiz* p. 51).

Codex Carnotensis 58 (ex libris monasterii S. Petri Carnotensis ordinis S. Benedicti congregationis) membranaceus formae quadratae continet post dialogum S. Gregorii et tractatum de quattuor quae fiunt in ecclesia sacramentis f. 39 Sedulii carmen libris IV diuisum cum inscriptione *INCIPIIT ABS SE-*

DVLII POETE *qui primo laicus etc.* (cf. infra Ottobianum 35). Sequitur epistula ad Macedonium usque ad uerba *dum profusius*, reliqua epistolae leguntur 77^a; inde f. 41 GRAMMATICI POETAE DE MIRACVLIS VETERIS TESTAM̃TI. Dissentit textus et ordo capitulorum ab iis, quae infra ex uetustioribus libris edidi cf. *I De enoch translato. II de abraham et sarra. V de uirga in draconem cūersa. III de loth et eius uxore. IIII de igne non ardente in rubo. VI de siccato mari rubro. VII de man (n ex corr.) caelesti etc.* Ordo foliorum ualde est turbatus: f. 83 et 81 hymnus I cum carminibus Bellesarii (II^a et II^b), f. 87 hymni II u. 1—61 leguntur. De Alcuini uita Antichristi et reliquis, quae in codice exstant, cf. *catalogue des manuscrits de la ville de Chartres* 1840 et Pertz, *Archiv* VIII p. 386. Codicem ex alio exemplari manus secunda correxit, ad quam accessit tertia (cf. IV 100). Glossae permultae in epistula ad Macedonium et in hymno I. leguntur.

- R Codex Sangallensis 197 formae quadratae, paginarum 398, qui nunc est cum quattuor aliis conglutinatus (cf. Scherrer, *Verzeichnis der Hss. der Stiftsbibliothek von St. Gallen*), continet f. 369—397 Sedulii paschale carmen in tres libros diuisum. Iuueni carmen excipit epistula a. M., quam sequitur *hoc opus etc.* et carmen Asterii, deinde *Sedulius epistola Macedonio..* cum capitulis libri I et II ab H et K uix fere discrepantibus; f. 372 paschale carmen incipit. Paginae binis columnis diuisae uersuum sunt quadragenorum. Cum quaternionis septimi folium ultimum sit auulsum, hymni I. duo tantum uersus exstant. In eodem folio scribendi lusus deprehenduntur, qui lusibus librarii cod. P sunt similes. In margine inferiore quorundam foliorum litterae fere euanuerunt. Manus secunda correcturas atramento distinctas addidit.

Saeculo decimo adscribuntur:

- S Codex Sangallensis 242 pag. 272, qui nunc cum duobus aliis est conglutinatus, continet post Aldhelmum p. 168—243 Sedulii paschale carmen libris quattuor diuisum et hymnum primum. Hic liber glossis cum latinis tum theoticis et notis

musicis¹⁾ est speciosus, quae p. 194—205 sunt rariores uel rarissimae; paginae 202—204 ab alia manu scriptae esse uidentur. Is qui codicem correxit litteras euanidas et uersus omisos suppleuit. Paginae uersuum sunt uicenorum quinquorum (cf. Scherrer l. c. p. 89)²⁾.

Codex Monacensis latinus 18628 (quondam monasterii T S. Quirini Tegerns. 628) membranaceus formae quadratae continet f. 16 Bellesarii carmen (II^a) cum inscriptione libri primi: INCIPIT PREFATIO LIBRI HVIVS — f. 17^a a manu glossatoris *in catalogo uirorum illustrium quod in libro, quem beatus hieronimus inchoauit sed paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste sedulius. fuit enim primo laicus seculari sapientiae deditus. postea ad deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dyrocheum id duplicem refectionem de ueteri et nouo testamento* (cf. infra p. 316 et comm. meam p. 22 sq.). Sequitur epistula a. M. et carmen libris quattuor comprehensum cum glossis marginalibus et interlineariis (cf. *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorzeit* 1876, 8), deinde f. 66—69 hymni duo, f. 70^a *hoc opus Sedulius etc.* cum carmine Asterii (u. 1 et 2), f. 70^b prologus centonis Probae (cf. Riesii Anth. lat. 735) et carmen Bellesarii (II^a) leguntur. Capitula in margine et inter uersus exstant. Correctus est liber a glossatore (cf. catalogum codd. manuscr. bibliothecae regiae Monacensis II 3, 191).

Codex bibliothecae publicae ciuitatis Treuericus 1464 D membranaceus formae maximae f. 245 s. X inferior³⁾ continet f. 1—114 Prudentium cum glossis germanicis, f. 115—168

¹⁾ cf. Schubiger, *Sängerschule* p. 6 sq.

²⁾ Praeter libros descriptos in bibliotheca celeberrima monasterii Sangallensis etiam alios per medium aeuum exstitisse ex uetere illo bibliothecae catalogo (cf. Weidmann l. c. p. 364, 392) et fragmentis adhuc exstantibus docemur ueluti cod. 44 s. VIII p. 182 uersus I 17—24 continet; cod. 120 s. IX p. 1 uers. III 1—14; cod. 1395 s. X uers. I 362—368 II 1—22, 67—88, 90—66, 104—141; cod. 873, quem Jodocus negensekr a. 1508 scripsit, f. 141—207 Sedulii p. carmen cum hymno I.

³⁾ cf. carmen quod in folio 1 exstat ap. Miraeum opp. dipl. I. 296.

Boetium, f. 169 *Engeni Toletani carmen* (cf. *studia Vindob.* 1883 p. 168), f. 169—170 *epistulam a. M. et [h]oc opus sedulius etc.* cum carmine Asterii et praefatione prosaica illa *Sedulius epistula Macedonio etc.* Capitula (ad I et II 1—282) cum cod. H et K faciunt. F. 172^a—195^a continent paschale carmen, f. 195^a carmina Bellesarii (II^a et II^b) et hymn. I u. 1—100 (u. 100—105 et hym. II desunt folio uno auulso); f. 197—198 horologium, f. 198—232 *Araatorem*, f. 232—240 *Auianum*, f. 241—245 *disticha Catonis*, f. 245 *fragmentum carminis Eugeniani* (cf. de hoc libro Langeni quaest. Boetianas quae sunt inter symbolas philologorum Bonnensium in honorem Fr. Ritschellii collectas p. 263—268). Margines quorundam foliorum adeo accisi sunt, ut singulae litterae aut uocabula desint. Capitula atramento rubro scripta partim inter lineas partim in margine leguntur, sub finem desiderantur. Glossae rarae apparent.

E codicibus Romanis, qui *Areualo* editionem anno 1794 paranti praesto fuerunt, saeculo decimo adscribuntur:

- O Codex Vaticanus Ottobianus 35 membranaceus formae octavae f. 81 continet *Sedulium et Iuuenicum* (cf. *Areuali* prol. p. 48, *Reifferscheid* B. L. I. p. 594). Atque f. 1—3 legitur *epistula a. M. cum adnotatione hoc opus sedulius etc.*, carmine Asterii, praefatione capitulorum *Sedulius epistola etc.* Sequuntur *indicia titulorum XXIII singulis sequentibus capitulis siue coaptata. Versus Sedulii de Christo A solis etc.* F. 4^b—33 p. carmen quattuor libris comprehensum, eodem folio carmen Bellesarii (II^a) — f. 33^b hymn. I cum subscriptione *Incipit ars Sedulii poetae etc.* (cf. supra p. XVII) — f. 35^b *incipit glossa de prosa Sedulii* — f. 36 *aenigma poeticum* — f. 36^b—81 *Iuuenici carmen* legitur. Lectiones huius libri omniumque Romanorum ex *Areuali* commentario recepi. De Ottobiano 2 (cod. Ottob. 36 s. XV) cf. *Aren.* p. 48.
- Reg. 1 Codex Vaticanus Reginensis 333 membranaceus formae quadratae auctore *Reifferscheidio* (l. c. p. 382) s. X scriptas continet post *Iuuenicum* f. 101^b—162^a *Sedulii* p. carmen quattuor libris diuisum. Sequitur *Domino sacro scō beatissimo^o atque apostolico et in toto orbe primo omnium sacerdotum*

papae: uigilio Arator subdiaconus — f. 163 *hoc opus sedulius etc.* cum carmine Asterii et praefatione capitulorum *Sedulius epistola etc.* — *coaptata Iheronimus in cathalogo scriptorum dicit* et carminibus Bellesarii (II^a et II^b) (cf. Areuali prol. ad Inuencum 2, 48 ad Sedul. 3, 66).

Codex Vaticanus Reginensis 166 membranaceus formae Reg. 3 octavae continet post epistulas quasdam Apollinaris Sidonii f. 42—45^b Sedulii ep. a. M. cum glossis et *hoc opus etc.* — f. 46 Prudentii psych. initium — f. 50 paschalis carm. lib. V u. 110—438 hymn. I Bellesarii carmina, carm. 716 u. 1—8 Anth. Lat. (ed. Ries.), hymn. Sedulii II u. 1—36 (cf. Areu. prol. ad Sed. p. 44, Reifferscheid. l. c. p. 406).

Codicis Vaticani Reginensis 1560 miscellanei f. 10— Reg. 4 23 s. X scripta continent Sedulii Carm. I 121—368 II 1—300. — F. 9 (s. XI auctore Mau) epistulam a. M. a uerbis *nec ieronimi* usque ad finem exhibet (cf. Areu. l. c. p. 44).

Saeculo undecimo scriptus est codex Vaticanus Regi- Reg. 2 nensis 300 membranaceus, qui post Aratorem f. 41—77 Sedulium continet atque f. 41 epistulam a. M. cum subscriptione *fnit prologus sedulii presbiteri | hoc opus sedulius inter cartulas etc.*; sequitur carmen Asterii et post praefationem *Incip sacrum opus ex ueteri testamento quod poeta incitat se ad scribendum Cum sua gentiles etc.* — F. 76 desinunt Sedulii carmina quae excipiunt f. 77 carmina Bellesarii disticha Catonis (cf. Baehrens, Poet. lat. m. III 212) Eugenii metrum de decem plagis (cf. Areuali prol. p. 43, Reifferscheid. l. c. p. I 314).

Areualo auctore (prol. p. 42) eiusdem saeculi est codex Vaticanus (ueteris bibliothecae) 1665, qui praeter Aratorem V Sedulii p. c. lib. I hymnos epistulae a. M. fragmentum (usque ad uerba *de cottidianae uero misericordiae*) continet. Cetera desunt folio uno aaulso uel pluribus. Post hymnum I leguntur duo uersus qui Sedulio sunt abiudicandi:

Haec tua perpetuae quae scripsi dogmata uitae,

Corde rogo, facias, Christe, manere meo

(cf. meam comm. p. 46). De Vat. 2 (Vatic. 3178 s. XV) cf. Vat. 2 Areual. p. 40. Ex recentioribus libris ab Areualo excussis

quod quisque memorabile continet, in apparatu critico deprehendes. Nam in tanta uetustorum librorum copia codices recentiores prorsus spernere nolui (qua in re uereor ne uituperandi ansam praebuerim) eo consilio ductus, ut per medium aeuum in quantum lectio Seduliana aut a uiris doctis sit emendata et castigata aut a librariis indoctis a uero detorta et deprauata exemplis parcis ostenderem. Inter quos eminet:

- b Bernensis 286 membranaceus formae quadratae f. 89 s. XI scriptus, qui post glossarium breue latinum Sedulium continet atque f. 3^a *hoc opus sedulius etc. — sedulius epistola macedonio etc. — istud sequens XVI uersuum apologeticum elegiaco carmine metro constat esse compositum, VERSVS ASTERII Summe sacer etc. — Sedulius uersificus primo laicus etc.* In fine adnectitur: *Mos est poetarum in suis carminibus componere excusationem ut est 'nec quaeras opus hic' prefatio ut est 'cum sua gentiles' inuocatio ut est 'omnipotens aeterne Deus' expositio ut est 'primus abusque chao' uel 'expulerat primogenitum' et rel. apologeticum est excusatio in quo solent quidam accusantibus respondere, in defensione ac negatione sola positum et est nomen graecum.* Sequitur f. 4—41^b epistula a. M. et pasch. carmen quattuor libris diuisum cum hymnis; f. 42^a—89 Aratoris subdiaconi carmina cum scholiis marginalibus; f. 89^a quaedam de Aratoris uita (cf. studia Vind. II 89). De hoc libro cf. Hageni catal. p. 308.
- β Cum codice Bernensi 546 coniunctum est fragmentum quoddam f. 54^a—61^b (s. XI—XII) complectens Sedulii epistulam libr. I u. 1—99 hymnum primum (cf. Hageni cat. p. 452).
- c Codex Vindobonensis 307 membranaceus formae quadratae s. XI scriptus continet f. 91—58 Sedulii carmina, f. 59^b orationis dominicae expositionem et de etymologia uocabulorum tragoediae et comoediae fragmentum. Dissentit liber diuisione librorum, post u. 260 libri quinti legitur: *Explicit liber quartus noui testamenti. Incipit liber V.*
- d Codex Vindobonensis 85 membranaceus f. 134 f. 1—2 centonem rerum ad poetae uitam spectantium continet (cf. Zeitschr. f. österr. Gymn. 1876 p. 500), f. 41^b—42^b uersus

Bellesarii, 2^a—41^b pasch. carmen cum hymnis, f. 42^b uersus memoriales de aubus quadrupedibus et arboribus, f. 43^a—57^b A. Persii Flacci satyr. sex, f. 58^a glossarium latinum, f. 58^b—134^b Terentii comoedias sex.

Codex Monacensis latinus 14569 (ol. S. Emmerami F 72) e membranaceus s. XI f. 33^a—72^b continet Sedulii p. carmen mutilum ab initio (duobus foliis auulsis incipit l 48) et hymnos cum subscriptione *hoc opus* etc., quae nomine *rufino asterio quinto* cum codice b facit. Glossae et in margine et inter uersus multae leguntur (cf. cat. codd. Mon. II 4, 2 p. 194).

Codex Monacensis latinus 14693 (ol. S. Emmerami G 77) f membranaceus s. XII scriptus f. 57^a epistolam a. M., f. 62^b Bellesarii carmen (II^b), f. 62^b—110^a pasch. carmen cum hymnis exhibet. Glossae a duabus manibus sunt adiectae. Post hymnum II sequitur: *Hic ordiuntur capitula libri bestiarum uolucrum seu uermium* (cf. catal. codd. Mon. II 4, 2 p. 219). Solis codicibus Monacensibus etiam recentissimis usus est J. Loos-horn ad exornandam editionem, quae prodiit Monachi 1879.

Praeter Monacensem (f) ex libris s. XII scriptis hic illic laudauit codicem biblioth. uniuers. Graecensis 1585, cuius g collationem M. Petschenigii benignitati debeo; codicem bibliothecae Admuntensis 472 decurtatum a l. III 165—IV 189, a Marcianum cl. XII c. VII membranaceum fol. 36, quem m Rabodo quidam scripsisse uidetur (cf. f. 5^b *Rabodo me fecit* et f. 1^b *ich bieten dich fr.. durch diner sūt*). Liber exhibet fragmentum: *ex concil agatense. ex concil Aureliani quaedam de clericis*, deinde Sedulii epist. ad M. cum multis glossis, quam excipit tractatus quidam de poeta eiusque scriptis (cf. meam comm. p. 16), Bellesarii carmen (II^b), prologus centonis Probae. Sequuntur eadem fere quae e cod. Vind. 85 iam prius edidi. Desunt u. I 335—III 295 et hymnus II.

De codice Laurentiano plut. XXIV cod. XII s. XII meo l quidem indicio scripto cf. Bandini *catal. bibl. Mediceae Laurentianae* t. IV p. 178 et Areuali prol. p. 54. Neque uiri docti qui ante Areualum Sedulii carmina ediderunt libris scriptis erant destituti. Henricus I. Arntzenius in editione cod. Arntz.

- anno 1761 foras edita codice parentis sui, quem is Plin. paneg. 25, 5 et 49, 8 antiquum et laudandae uetustatis membranas designat, usus est qui liber hodie desideratus paschale carmen epigramma Asterii hymnum Sedulii primum continebat. Idem uir doctus a Petro Burmanno Secundo acceperat codicem
- Alm. Almeloveenianum maioris formae, quo iam Cellarius editor usus fuerat, 'ob antiquitatem et scholia quaedam maxime commendandum'. In libro desiderabuntur cuncta a lib. I 181—
- Grun. IV 113 (cf. Arntz. prol. ad ed. p. 16). Ioh. Frid. Grunero, qui anno 1740 Sedulium edidit, contigerat, ut editione Tornaesiana anni 1565 cum notis mss. Erici Benzeli, ex ms.
- Cant. Cantuariensi, codice Nansii et codice Vulcanii ne per
- Cell. primum quidem librum integris uteretur. Chr. Cellarius in exornanda editione ann. 1704 (repetita 1739) adhibuit codicem
- Lips. Lipsiensem biblioth. uniu. (s. XIII). Horum codicum lectiones ex editionibus prelatas, si quae in rem esse uidebantur, in
- Barth. commentario notaui; item ex C. Barthii Aduersariis in quibus excerpta duorum codicum Sedulianorum deprehenduntur non spreui sed nonnulla memoratu digna recepi. Arntzenio
- Fabr. praesto fuerat etiam editio Georgii Fabricii¹⁾ (anni 1562), cuius margini C. A. Dukerus lectiones uariantes ex
- Parrh. antiqua Iani Parrhasii²⁾ editione et Theodori Poelmanni
- sched. uel Pulmanni schedis adscripserat. Poelmanni lectiones
- Poelm. uariae Arntzenio ex mss. depromptae uidebantur, cum nonnquam in schedis librorum scriptorum mentio fieret (cf. adnot. ad V 276). At quam nulla illi uiro docto habenda sit fides, paucis illustrat Noltius, Germania XX 130. Poelmannus iam antea Sedulium cum uariis lectionibus una cum ceteris poetis

¹⁾ Poetarum ueterum ecclesiasticorum opera christiana et operum reliquiae atque fragmenta thesaurus catholicae et orthodoxae ecclesiae et antiquitatis religiosae ad utilitatem iuuentutis scholasticae collectus emendatus digestus et commentario quoque expositus diligentia et studio Georgii Fabricii Chemnicensis. Basileae per Ioh. Operarium.

²⁾ Prodiit haec editio Mediolani anno 1501 dedicata ciuili et pontificii iuris consultis. Insubriaeque regioni senatori domino Michaeli Riccio Neapolitano patricio. Inspeci hanc editionem in bibliotheca Marciana Venetiis. In fine huius editionis nonnulla de Sedulii et Prudentii genere dicendi et uersificandi addita sunt.

christianis ediderat, quae editio prodiiit Basileae 1528, repetita cum epistula dedicatoria ad Reinhardum Loricium Hadamarium Marpurgi Nonis Iulii anni 1537. Inscriptio est: *Iuueni Hispani euangelicae historiae libri IIII. Caelii Sedulii mirabilium diuinorum sive paschalis carminis libri IIII una cum hymnis aliquot. Aratoris in acta apostolica libri duo. Venantii Honorii Fortunati hymni duo per G. Cassandrum integritati suae restituti. Omnia per Theodorum Posellmannum Craneburgensem recognita. Basileae.* Recepi praeterea lectiones praecipuas Fabricii et Conradi Histii Spirensis ¹⁾ editionum, ^{Spir.} item Aldinae (anni 1501), ex qua descriptus est cod. Vati- ^{Ald.} canus Reg. 5 s. XVI (cf. Aen. prol. p. 47 ²⁾).

Sedulii carminibus emendandis praeter editores inprimis studuit Thomas Wopkensius (cf. *Thomae Wopkensis Ad-^{Wopk.} uersaria critica in Ciceronem Sallustium etc.* collegit Carolus H. Frotscher Lips. 1835 uol. II p. 300—352), qui postea observationum suarum aduersaria emendatiora ad Arntzenium transmisit (cf. Arntz. edit. prol. p. 21). Qui multis quidem locis lucem adtulit, plura coniecit, sed cum eius coniecturae magis ad sermonem Sedulianum corrigendum quam ad librorum errores detegendos pertineant, eas in commentarium quidem recepimus, sed a textu remouimus. Item Cornelii Valerii Vonckii coniecturas (cf. *Specimen crit. in var.^{Vonck.} auctores* 1744 p. 177 et *lectiones lat.* 1745 p. 43, 59, 114—122) carminibus recensendis spreuimus omnes, qui Grunero recte indicante ad innouandum nimis procliuis et de corrigendis quam intellegendis ueterum scriptis magis fuit sollicitus.

Sedulii codices quotquot aut ipse inuestigauit aut a priori- ^{Archetypum}

¹⁾ cf. meam comm. p. 58.

²⁾ Recensum editionum multarum non omnium proposuit Arenalus l. c. p. 58—70 seq., Brunet, *manuel du libraire* V 258 sq. Omnium antiquissima est Nicolai Cappusoti: *Celii Sedulii presbyteri, Mirabilium diuinorum libri quinque cum hymno et carmine elegiaco eiusdem, Iehan Petit. Venundantur Parrhisiis in uia ad Diuum Iacobum sub Leone argenteo et in monte Diui Hilarii sub speculo.* Sine anni nota Parisiis in quarto ex officina Ascensiana prodiiit.

bus editoribus excussos habui ad unum archetypum exemplar saeculo ut uidetur sexto sermone uulgari scriptum redire mihi certissimum est. Quod commune archetypum litteris quadratis scriptum fuisse ex elementis permutatis CG, CT, FP, EI, CI U euincas, cum RS permutatae rursus ad scripturam Scotticam ducant cf. III 219 *calidi—gelidi* I 142 *incedens—ingrediens* II 12 *noncentos—nongentos* III 129 *lucentia—ludentia* III 40 *cradiens—gradiens* II 182 *uistera—uiscera* III 263 *fructibus—frugibus* I 133 *flexos—plexos* II 128 *fremitus—premitus* IV 82 *caparnae—cafarnae* V 266 *fatescunt—patescunt* V 211 *elegit—eligit* H I 21 *uinditus—uenditus* Ep. 12, 9 *faciente—fauente*.

Sermonis uulgaris proprietates, cuius uestigia in omnibus codicibus etiam recentissimis restant, homines aevi indoctos fallebat, doctos inducebat, ut emendarent uel glossis interpretarentur quae a sermone usitato recederent. Qua re singularis quaedam lectionis uarietas est nata ut IV 4 *sine nomine mixtum uulgu*, ubi libri aut *maestum* aut *mixtum* uel utrumque exhibent. *Mixtum*, quod in sermone uulgari *maestum* sonuit, lectionem genuinam esse Iuueni loco simili h. e. III 760 satis comprobatur. Neque lectiones *horas* et *auras* (V 425 *aetherias euectus abijt sublimis in oras*) ad duo archetypa ducunt, cum *o* et *au* sermone uulgari non distincta fuisse inter omnes constet; neque aliter de discrepantibus V 90 *uires* et *uis est* IV 260 *tutus* et *totus* V 342 *sopitus* et *sopitos* etc. iudicabis.

Praeterea cum Sedulii carmina per medium aeuum in scholis legerentur, quin magistri locos obscuros illustrauerint atque hic illic stilum auctoris emendare studuerint, non est dubitandum. Quod ut tibi persuadeas uelim conferas locum V 41 *Pactus grande nefas quauis mercede*: codices plerique nunc exhibent *parua*, cuius originem ex codicis A duplici lectione *parua quis cognosces*, cum antiquissimi lectionem genuinam seruauerint. Sciolus quidam aevi Carolini singulare illud *quauis* uerbo *parua* illustrauit et commutauit.

M et T
auctoritas

Ad commune archetypum proxime accedit et antiquitate et auctoritate quamquam negligenter ab inscio quodam scriptus —

id quod feliciter factum esse infra edoceberis — codex T eiusque gemellus ¹⁾ decurtatus M. Hi contra reliquos omnes aut ueram scripturam indicant aut integram prae se ferunt, cf. V 137 *sublime cadauer* | *Ostendit populis, quanto de culmine lapsus* | *Pridem discipulus — tartareum discenderit usque profundum*: MT soli *discendere* seruauit, quod reliqui ex ratione uersus uarie in *descendit ad* uel *at*, O in *descenderat* correxerant. At ex Prosa p. 283, 3 *patefecit ex quanto culmine sit prolapsus* satis claret *discenderit* quod in sermone uulgari in formam *discendere* ²⁾ abierit esse uerum. V 21 *humilemque magistrum se faciens* praeter M et T in *humilem ministrum* libri commutauerunt, quod sermoni trito magis conueniret; lectionem *magistrum* Prosae uerba *doctor discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit* confirmare mihi quidem uidentur. Lectionem ueram in epistula a. M. p. 8, 11 *exemplar* contra *exempla* reliquorum T solus seruauit; neque III 80 a lectione codicis T *effigiem reddit* recedendum esse putauit, quae ab *reddens* non multum, ab *repetens*, quod plerique praebent, plurimum distat. At codices T et M uariis mendis sunt deprauati siue librorum incuria siue quod ueri similis exemplarium ex quibus fluxerunt uitia, cf. praeter uitia M et T communia iam supra enarrata uersus in T omissos I 294—296, u. II 230 transpositum, ordinem uerborum turbatum V 415; III 147 errauit librarius in uerbo *sanum* quod cum *clarum* uerbo praecedentis uersus commutauit, in uerbis

¹⁾ Conspirant T et M in uersibus omissis V 333, 344, in uerbis omissis *hoc* IV 160 *tanti* V 252, in uersibus male diuisis V 119, 124, in lectionibus prauis e. g.: *curare* IV 143 *carnibus* IV 169 *undam* IV 185 *et* IV 240 *fecit* V 49 *tu* IV 157 *merentur* V 237 *de corpore* V 262 *corpore*, V 291, in rebus orthographicis: *rauiis* IV 144 *habit* IV 147 *adcriscente* IV 178 *dixerunt* 194 *thonantis* V 17 *labans* V 25 *arentis* V 90 *ad* 104 al. — dissonant in leuissimis scilicet orthographicis e. g. IV 146 *imperium* M *imperio* T 198 *uia* M *uiam* T 265 *prolaes* M *prolae* T *defactibus* M *defitibus* V 20 *caelebrans* M *celebrans* T 67 *enensis* M *in ensis* T 98 *expuere* M *expoere* T 379 *didimos* M, *dydimio* T. Quae cum ita sint, ualde est dolendum codicem M non integrum exstare.

²⁾ Similiter librarius exemplaris, ex quo fragmentum Monacense fluxit, II 276 *traderit* pro *tradere* scripsit.

imperiosa sacri, pro quo *imperio sacri* syllaba *sa* altera neglecta scripsit; V 262 *de* contra metrum additum est. Ter, quod fortasse mireris, uerbo *corpore* fallit

I 245 *Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto* (*corpore* T Reg. 1)

V 291 *Fonte renascentes membris et sanguine Christi* (*corpore* M¹T¹)

V 350 *Quem nos deuoto portamus pectore Christum* (*corpore* MT¹ et al.);

cf. praeterea II 36 *propheta* pro *properata* II 116 *paruulorum* contra metrum pro *paruorum* V 136 *fallax* pro *falx* 157 *tu* pro *tuum* 197 *quod* pro *quo* 263 *qui* pro *quia* 390 *ludens* pro *recludens* 416 *pacem inquit omnes habete* pro *pacem omnes inquit habete*.

In exemplari codicis T uel potius in ipso archetypo glossae uel duplices lectiones fuisse uidentur cf. II 122

Milia plangoremque dedit tot matribus unum

T praebet *luctumque*, *luctum plangoremque* A, unde colligamus in archetypo communi *plangoremque* exstitisse — II 148

Parto redduntur nato mox praedicat agnus

TA, alii pro *parto*, quod metri necessitas exigit, exhibent *edito*, quod ex archetypi interpolatione *Partu* (cf. BC²D F²G H¹L¹) *edito* fluxisse uidetur.

Correctus est T ex exemplari codici A cognato cf. I 168 ^{pu}*polo* (*pu* a m. 2) T *populo* A, II 19 *facie* T (corr.) *faciae* A, I 42 *pedorem* T¹P *puorem* T²A, II 84 *et* T¹ (*sed* corr. m. 2) *sed* A, II 280 *aget* T¹ *agat* T²A, III 49 *caruasa* T¹ *carbassa* T²A, III 292 *uerbum* T¹ *uerbo* T²A, IV 58 *artis* T¹ *atris* T²A, V 49 *fecit* T¹ *fecerat* T²A. Quae si recte disputata sunt, satis elucet codices antiquissimos M et T duces quidem esse in crisi instituenda, at non satis certos, a quibus recedendum erat, quotienscumque causa erroris erat in aperto.

I'A Codices saeculi octauī Γ et A, mutilus uterque, lectiones complures codicis T uel MT confirmant contra reliquos inter-

polatos, cf. V 225 *conspicuos pomis non decipientibus hortos* (*deficientibus* reliqui), laetio codicum MTΓA comprobatur Prosa p. 290, 1 *interque beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens* — V 390 *ut lateat sub nube doli* (*lateat* MTΓ¹, in A uersus non exstat) — I 202 *tantumque ardore calentes* (TΓ¹) — I 288 *hic est ille lapis reprobum quem uertice gestat* (*reprobum* TΓ¹A, *reprobus* rell.) — I 242 *heu miseri qui uana colunt* (*uana* T A Γ¹, *fana* plerique). Saepe A cum T facit cf. p. 6, 6 *elata* T A *elevata* rell., p. 6, 7 *ad* (pro *at*) T A I 71 *instaurans* T¹A I 335 *comitatur* T A IV 252 *prignantis* T A (*prignatis* M) V 156 *fallax* M¹TA I 329 *cauti* T A L¹ pro *cati* — cum M facit A V 68 *porregit* (*porriget* T¹) — I 195 *depositum* T¹ cum Γ praebet (*depossitus* A) II 52 *prae filiis hominum* T A *natis* (*filiis*) Γ.

At uterque errores multos et lectiones ab archetypo discrepantes easque ab interpolatione perfectas prae se fert cf. IV 203 *planta* MT *planus* A Γ¹ IV 278 *lacrimis* MT *lacrimisque* Γ A IV 281 *infernis* MT *inferis* Γ¹A IV 303 *in solido* MT *in solito* A Γ I 268 *rogans* T *rogas* Γ A IV 265 *defaetibus* M *defitibus* T *defoetibus* A Γ IV 241 *missilae* M *missilae* T *misile* Γ A.

Codex A, qui multis et uariis mendis laborat¹⁾, interpolationem saepius admisit duplici modo, cf. praeter n. V 176 interpolatum I 353 *dignatus sumere formam, et carnem* in marg. (cf. Pros.) II 239 *tractare, et gestare* in marg.; II 81 *gerens*, reliqui *alens* uel *halens* uel *habens* — II 174 *non honorauerit* pro *non numerauerit* (quod fortasse ex errore profectum est) — III 96 *confirmat* pro *mundaui* III 117 *tribuerit* pro *tenuarat* etc. At multo magis interpolatio in Γ

¹⁾ cf. I 144 *exultat* pro *extat* I 168 *populo* pro *polo* I 180 *leuis aereos et orbita* I 268 *lingua* pro *ligna* II 14 *miscere* pro *nescire* II 14 *coniuncta* pro *cum uicta* II 15 *inreparibili sorte* pro *inreparabilis horae* II 55—56 *membra summus* pro *summus membra* II 100 *semper* pro *semperque* III 138 *constrictam* pro *constrictum* IV 47 *lustratata* pro *lustrato* IV 71 *donec donat* pro *donec* cf. IV 162, 260 et supra p. X.

grassata esse uidetur cf. I 202 *audente* TA *ardente* Γ I 267 *censusque* TA *censumque* Γ V 260 *odiosa* T (non exstat in A) *exossa* Γ¹ IV 174 *ad quam* TA *ad quem* Γ et alii. Quae cum ita sint, neque unum ex altero neque utrumque ex eodem libro prognatos esse apparet. Codicem Γ complures correctores expertum esse iam diximus, ex quibus unus ex exemplari T simili correxit cf. supra I 267 *censumque* corr. in *censusque* (= T) IV 146 *imperio*** (*sa* male deletum) *imperio* T. A propius ad T accedere ex uitiis communibus colligas cf. I 213 *fuertunt* TA pro *furuerunt* I 203 *imagine* TA pro *imagineae* I 257 *genitum* TA pro *geminum* I 274 *uirique* TA pro *uerique*.

Itaque codices A et Γ per se satis suspecti multum tamen ad lectiones antiquissimorum recte iudicandas ualent.

KLPZ Codices saeculi noni in duos ordines discedunt, ex quibus unus K et LPZ efficitur (cf. IV 58 ** *spargitur* (*ad eras.*) KLPZ V 319 *dicet* KLPZ¹ V 430 ^{su}*per* (*su a m. 2*) KL PZ V 385 *fere* (*r s. l. a m. 2*) KLPZ V 396 *nam* s. l. K² L郑³ III 129 *languentia*) et codicibus s. VII et VIII cognatior est cf. V 350 *quem nos deuoto portamus pectore Christum* (*corpore* MT¹K¹L¹PZ¹), in reliquis correctum est ex sententia *pectore*, quod Prosa firmatur 297, 9 *quem nos tota mentis et pectoris deuotione portamus* — V 397 *quibus omnis in illa* (*illo* MT¹KL¹PZ¹) IV 295 *aequi* MTKL¹PZ atque K cum MT omittit u. V 344 et cum TA exhibet 9, 11 *licentiae* 7, 1 *dum* 12, 2 *te* (om.) II 36 *properata* I 286 *querentem* cf. etiam I 174, 358 II 296¹). Multo artius LPZ LPZ et patria et lectionibus inter se cohaerent cf. IV 184 in *marg. add. m. 2* III 265 *grande* IV 8 et (om.) IV 237 *lapida* IV 271 *intrat* V 75 *malit* 204 *facit* 209 *tamen* s. l. 310 *dmn*, qui confirmant lectionem codicum antiquissimorum MT contra reliquos cf. IV 203 *uix unus reduci conuersus tramite*

¹) Cum LZ consentit K I 84 *agnos* II 86 *sermonis* II 339 *militet* II 251 *succedent* IV 213 *adcedere* IV 194 *turbabat* — cum LP IV 259 *ad* s. l.

planta (*planta* MT¹P¹L¹Z¹) V 41 *quavis* (cf. supra p. XXVI) IV 281 *infernus*; IV 162 parum lectione *scribita* a uero *scribat* distant; cum TA lectione II 115 *paruulorum*, cum A faciunt lectione praua IV 273 *quartus dies* pro *quarto die*. Archetypi proprietatem scribendi singularem quam maxime una cum antiquissimis seruauerunt: id quod in quauis pagina deprehendas. Quamquam P¹) et Z a manu prima eodem hiatu laborant cf. V 196—201, tamen Z cum L cognatiorem esse apparet his I 78 *uno* om. L¹Z¹ 111 *tumere* L¹Z¹ 113 *ededit* L¹Z¹ 119 *ut* L¹Z¹ 174 *ante*^a LZ, *deitate*^a LZ 301 in s. l. LZ, u. II 48 in marg. add. LZ^a. Neque unus ab altero fluxit.

In altero ordine codicum saec. IX, qui libris E et FGH EFGH constat, interpolatio multo latius est grassata. Iam in codice E uers. I 213 additum legimus, qui deinde in recentiores libros abiit; uersum esse interpolatum ex Prosae uerbis satis elucet. Versum I 59 codex G¹ in hunc modum exhibet

Qui colit inueniet centenum germine fructum

cf. praeterea III 59 *clamantibus* EFGH (*lacrimantibus* lectio uera) — I 242 *fana* EFGH — I 325 *sequantur* EFGH — II 153 *proprio* — *sereno* EFGH — V 190 *colligit* EFGH — II 162 *senseruntque* F¹GH (*senserunt* E cum reliquis) — V 10 *clarificabo* FG¹H (*clarificemque* E cum antiquissimis) — III 15 *gestabant* E^aFGH^a — III 210 *multo* FGH — I 185 *merito qui et* FGH; interpolationes codicis A receptae sunt cf. II 160 *limfasque* EFGH (*lim* in ras. E) — III 96 *confirmat* EFH, cum L et Z duplicem lectionem *confirmat mundauit* a manu prima receperint — III 149 *diffusso* FGH *diffusso* A — at IV 2 *mixtum* recte scripserunt EFGH 9, 8 *habitet* FG etc. Sed discrimen statuendum est inter EF (cf. descriptionem horum librorum supra p. XIV sq.) et GH cf. 5, 13 *uoluntarius* s. l. EF, ad quos accedit R — 5, 14 *libertatis uiam* EF *uiam libertatis* GH 9, 4 *transmittere documenta* EF *documenta transmittersse* GH cum aliis 11, 1 *ego ad haec* EF *ad*

¹) Consentit P¹ cum T¹ in omissis uersibus I 294—296, dissentit a Z praecipue uers. V 207 et 208.

haec ego GH 11, 9 *accipiens* GG om. FG V 160 *spectare* EF *sperare* GH IV 225 *qua* EF *qua* GH III 203 *messes* F cum optimis, E *menses* false cum A, *annos* GH ex interpolatione.

s. IX—X^{codd.} E codicibus quos saeculo IX uel X adscripsimus R cum K cognationem quandam prae se fert cf. 1, 3 *censura* KR, *thetrice* K *trite* R 3, 7 *anhelitos*^{unt} KRS 6, 4 *paulolum* KR 8, 5 *ursini* KRS 8, 7 *iuuenalem* KR et alii (omittit cum K subscriptionem libri tertii) — B cum E cf. III 285 *clarumque* BE IV 41 et om. BE III 203 *menses* BE — C corruptissimus horum est cf. 2, 9 *operis* pro *iuris* 4, 1 *ad* pro *id* 6, 9 *ac* pro *at* 11, 6 *collocutionibus* pro *conlationibus* 11, 10 *alios saluos* pro *saluos* 12, 1 *faceres* pro *efficeres* III 164 *cunctaque* pro *functaque*, quamquam etiam bonas lectiones praebet cf. I 195 *depositum* V 278 *insaturata*. Cum Carnotensi cognatus est Cantuariensis, quo Grunerus usus erat cf. I 253 II 70 III 164.

s. X^{codd.} Inter codices saeculi decimi multis mendis est deprauatus Sangallensis S, quem hic illic cum KR facere iam supra diximus, cf. I 108 *negauit* I 164 *diem t lucem* I 215 *beato* I 297 *una manens semper* II 3 *portauit* II 135 *trahit* II 138 et II 101 *deitate* V 350 *pondere* (lectio antiquissimorum MT corpore supra) — non paucis codex D cf. 4, 10 *incitans* 9, 11 *potuisset* II 265 *ore uerbo* I 98 *paucos* cum KL^a I 275 *narrare* cum KL^a II 2 *portabat* (etiam KL^a) II 105 *redire* (etiam KL alii) II 164 *fugisti* III 68 *obsequium* III 218 *quae redit a cunctis, non est data copia mensis alii* Reddita quae cunctis n. e. d. c. m. III 320 *in aula* IV 72 *afferre* IV 133 *dedit* IV 227 *de puteo* IV 308 *additum* (ut in O) *cui sanctus semper conregnat Spiritus aequae* — cum Monacensis T plerumque A sequatur interpolationibus perpaucis admissis cf. 3, 12 *uenas* AT 5, 8 *blandimento uiderint* AT I 55 *semita* AT^a I 142 *incedens* T A (incidens) IV 34 *uacuas* AT IV 124 *non* T^a (S) IV 196 *carens* T IV 226 *hauserat* T V 166 *speciesque* ut T.

E codicibus Romanis ab Areualo exhibitis Reg. 1 non- Rom. nullas lectiones habet communes cum T ¹⁾ et A cf. II 122 *luctumque* T Reg. 1 II 245 *corpore* T Reg. 1 I 7 *aut* TA Reg. 1 II 272 *negemus* T Reg. 1 2, 9 *deus* om. A Reg. 1 5, 3 *cognouit* A Reg. 1 I 47 *profana* T Reg. 1 alii I 98 *potentem* TP Reg. 1 I 133 *flexus* T¹ Reg. 1 cf. I 301 II 148 III 224 IV 239 V 274, 375, 425; at iam uersum interpolatum I 213 ex E receperat, quocum facit etiam in uersu I 235 (*de rore* E *de* Reg. 1) I 251. Nouauit I 328 *ostendant* II 28 *in* II 39 *nascendo*... IV 174 *facilis* V 13 *increpuisse* 219 *libera*. Etiam codex Reg. 4, quamquam ad ordinem KLPZ prope accedit (cf. 11, 10 I 274, II 88), uariis mendis est deprauatus et interpolationi nonnunquam patuit cf. I 281 *acutus* I 282 *inuuet* I 289 *angelus* II 12 *nongenitor* II 69 *creator* II 97 *est* om. II 158 *lauit* II 198 *ardet* II 223 *tranent* neque aliter de codice O ²⁾ indicari est aequum, qui partim lectiones antiquissimorum firmat (cf. IV 260, 76 V 137, 156), partim interpolationes et errores non paucos prae se fert (cf. II 239 III 117, 294 IV 309, V 212, 404 H I 32, 36...).

E codicibus s. X inferioribus, quos raro laudaui, antiquissi- libri recentiores-
morum proprietatem maxime seruauit b, qui haud raro ad A et K proxime accedit cf. 7, 5 *qui dum* I 88 *arare* I 366 *defleximus* III 263 *fructibus* III 290 *adhunc* (= T) IV 71 *donat* (*l donec*) V 383 et 384 — reliqui hic illic uerum seruauerunt, saepius a uero aberrarunt uel consulto noua et falsa intulerunt.

Codices saeculi X et XI, item his recentiores forsitan omnes omittere potui: sed in scriptore tam uetustis libris tradito utile uidebatur uniuersae fere lectionis per diuersos libros diffusae quasi historiam proposuisse. Itaque cum omnes Sedulii codices ad unum exemplar redeant, contigit, ut editorum recen-

¹⁾ Conspirat cum T etiam Reg. 3 decurtatus H I 13 *ut* 28 *populis mundi* 89 *et* (om.) 10, 10 *uirginitatis*; dissentit H I 8 *per quam* I 21 *uenitus* I 100, 107 etc.

²⁾ Cum codice C communem habet inscriptionem *Incipit ars Sedulii*... cf. supra p. XVII.

tissimorum neque Areualus, qui codicibus Romanis usus erat, neque Looshornius, cui Monacenses soli praesto erant, in grauiore erroris sit inductus, quamquam neuter perspexerat, qua ratione crisis Seduliana suscipienda esset. Falsi sunt praecipue lectionibus illis speciosis, quae a viris doctis profectae iam s. IX, ut supra demonstratum est, in carmen inrepserunt, quae quidem ut suo splendore causam emendationis satis produnt ita uetustissimorum librorum integritatem simplicem testantur. Si codices antiquissimi saec. VII et VIII a librariis diligentius essent excussi, reliquos negligere poteramus. Ut ueram lectionem inuestigaremus et detegeremus, tot tamque uarios fontes adiimus ¹⁾).

In orthographia carminum constituenda libros in uniuersam sedutus sum, at ex formis uulgaribus eas recepi quae cum aetuo Seduliano conuenire uidebantur. Quae ex posterioribus saeculis inrepserunt tantum non omnia excussi, cum ex libris uetustissimis iisque sermone uulgari scriptis minima quaeque in notis adposuerim, ut tandem aliquando uera imago exprimi posset orthographiae quam dicunt per saeculum V et VI usitatae.

II.

Macedonius presbyter, ad quem Sedulium carmen suum direxisse supra diximus, poetae imperauerat, ut 'paschalis carminis textum in rhetoricum transferret sermonem' ²⁾. Opus officio purae deuotionis confectum Sedulius ad eundem Macedonium cum epistula dedicatoria misit, in qua causam inunctae provinciae his tangit uerbis: *utrum quod* (sc. carmen) *placuerit ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror, stilo censueris liberius describi: sub dubio uideor fluctuare*

¹⁾ De reliquis codicibus per Germaniam Franciam Britanniam Italiam Hispaniam diffusis, quos aut consulto spreui aut in tanta copia librorum adire non potui, dubito, num magna de iis possint sperari.

²⁾ cf. epistolam alteram p. 171.

iudicio. Rationem operis geminati explicat atque recusat ita ¹⁾: *Siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam videntur inserta, quae postmodum linguae resolutio est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrektoribus viam, dicentique nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt in oratione, quae non habentur in carmine nostri prorsus a sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. Nec impares argumento uel ordine, sed stilo videntur et oratione dissimiles. Atque de inscriptione libri addit ²⁾: *Priores igitur libri, quia uersu digesti sunt nomen PASCHALIS CARMINIS acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi, PASCHALIS designantur OPERIS uocabulo nuncupati* ³⁾. Igitur cum paschali opere carmen explicetur, nemo infitiabitur illud ad rationem carminis recensendi recte instituendam plurimum ualere, id quod qui ante nos Sedulii operibus operam dederunt plerique aut neglexerunt aut non satis perspexerunt.*

Paschale Opus aeuo sequente quamquam non eadem qua Carmen tamen aliqua auctoritate fuisse, e testimoniis aeui Carolini colligi licet. Atque apud Bedam (hist. eccles. gentis Anglorum V 18) legimus: (*Aldhelmus*) *scripsit et de uirginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere et uersibus hexametris et prosa composuit*. Item Rhabanum Maurum Sedulii exemplo ductum carmina sanctae crucis laudi dicata etiam sermone pedestri circumscripsisse, ex ipsius uerbis constat ⁴⁾. Temporibus sequentibus Opus in minore pretio habitum esse, ex eo colligas quod raro est descriptum. Libri manuscripti, qui nostra saecula tulerunt, sunt hi:

¹⁾ ibid. p. 172, 2.

²⁾ ib. p. 173, 16.

³⁾ cf. etiam A. Ebert, *Lit. des Mittelalters* I p. 363.

⁴⁾ cf. praef. libr. II carm. s. crucis: *Mos apud ueteres fuit, ut gemino stilo propria conderent opera, quo iocundiora et utiliora sua legentibus forent ingenia . . . Ut de ceteris taceam, quid aliud Prosper ac uenerandus uir Sedulius fecisse cernuntur?*

P Codex Parisinus latinus 12279 (ex bibliotheca mss. Coisliniana, olim Segueriana, quam Henricus du Cambout, dux de Coislin, monasterio S. Germani a Pratis legauit a. 1732 — in f. 3^b legitur *Wigeridus sc̃ae Mariae Viriduni*) membranaceus formae quadratae s. IX scriptus continet f. 1—9 breuem explanationem super euangelium Iohannis, f. 9—10^b S. Gregorii epistulas IV 30, IX 75, IV 2, I 5 (10^a Gregorius Narsi VI cf. II 492 ed. Bened.) — 10^b sci Gregorii in libro XVI moralium Iob de libero arbitrio (altera pars paginae uacua); f. 11—47 Bedae commentarios super Marcum, f. 47^a INCIPIT EPISTOLA SEDVLI PRESBITERI. Post epistolam ad Macedonium et praefationem sequuntur capitula libri I. (Capitula, quae singulis libris praemittuntur, cum libro sequente R fere conspirant; in margine uersuum inscriptiones desunt). Sedulium f. 59^a excipit epistula 'gislae et richtrudae ad Albinum' (cf. Iaffé, *Mon. Alcuin.* p. 530), item alia (cf. ib. p. 588); f. 61^a—119^b Alcuini commentarii super Iohannem; f. 120^a uacuum; f. 120^b incipit *expositio allegorica uenerabilis uiri Bedae praesbiteri in libro beati patris Tobī* (sic); f. 124^a incipiunt explanationes allegoricae Bedae de sex huius saeculi aetatibus, f. 124^b de trina opinione fidelium quando ueniat Dominus; f. 125^a de die iudicii, f. 126 de ortu et obitu patrum, f. 127^a—131^b Theodulfus de baptismo, f. 131^b incipit opusculum de actione missarum, quod explicit f. 147^b (*HXILYCYΘ*). Sequuntur epistolae: ad Timotheum, ad Philomenem, ad Titum. Textus a duabus manibus neglegentissime ¹⁾ est scriptus; librarius alter (a f. 58^b) priorem neglegentia uincit. Hunc munere suo non perfunctum esse ex libro quinto in fine mutilato (a uerbis *quod ei ...* =

¹⁾ cf. 181, 21 *simul* pro *sinum* 189, 2 *cultis* pro *cultibus* 200, 1 *hospitalitatis* pro *hospitalis* 201, 19 *dec'* pro *de cuius* 205, 1 *ambiguas donas infiq;* pro *ambias dolis interfici* 213, 10 *dominus* om. 215, 14 *fragili* pro *frugali* 217, 2 *portantes ad rerum* pro *potestates at iterum* 221, 6 *cui'* pro *cui* 228, 13 *indemepti et inpunitatem* pro *indepti et inpunitatem* 234, 2 *in diu mutatum* pro *in diuina tantum* 245, 1 *corporis torporis glaties* pro *torporis glacies* 253, 10 *tantum tantum* 259, 1 *aut* pro *at* etc.

v. 380) patet, quamquam liber integer ei praesto erat quod ex uerbis inferioribus (*tale genus — praecepta dei*) inepte insertis colligas. Correctores expertus est duos, ex quibus unus eiusdem saeculi esse uidetur, alter ex exemplari emendato et codici R simili correxit (*m. 2 signauit*).

De fragmento quod exstat in codice Sangallensi 877 s. IX G cf. supra p. XIII.

Codex Rheinaugiensis 77, qui nunc Turici in bibliotheca R pagi adseruatur, s. X est scriptus (ut iam Augustino Calmet abbati uisum est) continet f. 1 et ultimo fragmentum carminis theotisci (cf. *Zs. f. deutsch. Alterth.* 1880 p. 111), f. 2—52 paschale opus cum epistula dedicatoria ad Macedonium, quod finitur adnotatione illa ex codicibus Carminis satis nota: *Hoc opus Sedulius inter cartulas dispersum reliquit, quod recollectum adunatum atque ad omnem elegantiam diuulgatum est aturtio rufio asterio excons orđ. atque patricio quod et subsequentes eiusdem indicant uersus Sume sacer meritis etc.* Sequitur manu recentissima scripta missa Sigismundi regis pro febricitantibus. Opus diuisum est in libros quinque; capitula quae in margine et inter lineas leguntur ab eis differunt, quae collecta in initio libri uniuscuiusque leguntur. Horum recensum spreui, ne librum nimis rebus leuibis onerarem. Scriptus et correctus est a librario docto et emendandi studioso ¹⁾, cui duo exemplaria praesto fuerunt. Lectiones alterius exemplaris nota *alibi* indicatae (cf. 195, 10. 200, 4. 203, 23). Retractauit codicem manus secunda, quae menda et uocabula omissa hic illic refecit, multo plura neglexit.

Codex Harleianus 3012 (ex libris S. Martini monasterii H Wiblingensis) f. 84 s. X scriptus continet post Augustini retractationem de animi quantitate f. 33^b—71^b Sedulii opus, quod excipiunt quaedam Hieronymi scripta f. 71^b—84^a (cf. Zangemeister, *Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands* p. 12). Capitula partim litteris uncialibus partim

¹⁾ cf. 190, 1 *sacrificare litare* 187, 11 *agrestia ministri regis aulici* 208, 16 *israhelitico* 220, 10 *habitet*.

manusculis scripta et in initio librorum collecta et in margine uersuum leguntur neque inter se neque cum inscriptionibus codicum P et R conspirant. Incipit codex a praefatione *Paschalis te dapibus*; epistula ad Macedonium in fine legitur. Correctus est liber a duabus manibus, ex quibus altera radendo et obliterando litteras primae manus deleuerat, ut lectiones prorsus discrepantes (cf. infra XLIII) inferret. Quae cum ita sint, primum librarium inprimis respexi. Librum in meum usum contulit H. Sedlmeyer, a me rogatus iterum inspexit H. Schenkl.

- B Codex Bruxellensis miscellaneus 5649—5667 s. XI ut uidetur scriptus (cf. *Bulletins de l'académie de Bruxelles* 1843 tom. IX p. 362) continet f. 166^r—183^r Prosam Sedulii (quae pars numero 5664 est signata) uersuum 31 uel 32, margines bibliopegae incuria decurtati sunt. Prosa incipit a uerbo *quam decutit* (= lib. II p. 212, 9), desinit in fine libri V uerbis: *uniuersa librorum*. EXPLICIT PROSA SEDVLII. Capitula quidem et inscriptiones non leguntur, at initia capitum uel spatio uersibus intermisso uel litteris initialibus in maius diductis indicantur. Correctus est a manu altera non multo posteriore, quae *m. al.* in commentario est signata. P. Schroeder in meum usum contulit.

- 1 Iuretus, qui primus paschalis operis editionem a. 1585 parauit, codice nunc deperdito usus est, quem a Pithoeo uiro doctissimo acceperat. Audiamus, quae Iuretus ipse in Addendis editionis proferat: *Damus igitur nunc primum hoc opus paschale ex tenebris erutum, in quibus multa saecula dilituit, idque beneficio Petri Pithoei Iureconsulti clarissimi, qui fecit copiam exemplaris*. In iactura codicis neque mihi multum inuestiganti neque prioribus editoribus qui bibliothecas maximas adierant contigit, ut editio quidem a Iureto ipso confecta inueniretur. Recusa est editio in nonnullis editionibus bibliothecae Patrum, ex quibus mihi quidem praesto erant editio

Col. Par. Coloniensis a. 1618, Parisina a. 1654 cum notis Iureti Gall. in appendice additis, editio Gallandii de Prosa emendanda satis meriti (a. 1773), qui Parisina a. 1624 ac Lugdunensi Arev. usus erat, denique Arev. qui praeter editionem Galladianam

aliasque Parisinam antiquissimam anni 1589 contulerat. Ex lectionibus quamquam paucis ex editionibus excerptis satis cognosces, quam multa uitia per saecula in opus inreperint. At per aeuum medium plures quam hodie Prosae libros manuscriptos exstitisse ex catalogis uetustis docemur, cf. catalogum s. XI scriptum bibliothecae nunc incognitae apud L. Delisle, *Le Cabinet* etc. p. 479): 96 *Liber Sedulii prosaice*; bibliothecae Cluniacensis (s. XII et XIII): 530 *Volumen in quo continetur Sedulius metrica et prosaice, quoddam eligiarum, opus Victoris de concordia discrepantium sententiarum in compoto, expositio sancti Augustini de tabernaculo*. Tulli Leucorum s. XI. in armario Sancti Apri fuit: *Sedulius prosaicus vol. I* (cf. Docen, *Neuer litt. Anz.* 1807 p. 66). Inter libros, quos Madalwinus ecclesiae Pataviensi a. 903 dono dederat, fuit carmen paschale Sedulii in uetus et nouum testamentum cum prosa ipsius (cf. A. Czerny, *Die Bibliothek des Chorkherrnstiftes St. Florian* p. 233) ¹⁾.

Codicibus R et H ante me iam usus erat E. Ludwigius, qui a. 1880 paschalis operis librum quintum multa cum laude edidit.

Prosae codices quotquot exstant in duos ordines discedunt auctoritate multum discrepantes, quorum unus codicibus P R, alter H B I libris efficitur (fragmento G exiguo in examen non uocato). Quantum uero codices unius ordinis ab altero differant, cum capitulorum discrepantia et capitum ordine (cf. libri V cap. 2, 3, 4 p. 233, 234, 193) tum ex lectionibus perspicitur his inprimis inter se conlatis:

¹⁾ Legitur praeterea in Labbei bibliotheca noua p. 28 *Vidimus quoque eiusdem* (sc. *Sedulii iun.*) *seu potius antiquioris exemplar operis paschalis quatuordecim prioribus capitibus initio mutilum in cuius fine erant adscripta Hoc opus etc. — Sume sacer meritis etc. — Haec placuit adscribere, quod diligentissimi Francisci Iureti sollertiam fugerint. Sequuntur in eodem codice laus domnae Eunomiae sacrae uirginis, conflictus ueris et hiemis, Commodiani instructiones et alia complura, quae suis locis repraesentabimus.*

PR (uera lectio)

- 180, 8 *fungentem*
 182, 8 *parceret*
 188, 23 *nutu traxerit*
 193, 15 *autem*
 194, 23 *ostentant*
 196, 6 *spatiantur*
 209, 15 *confidentum*
 210, 22 *fuerit*
 212, 1 *baptisandus*

HI (v)

- fulgentem*
filium non feriret
nutu (natu v) retraxerit
 om.
ostendunt
sparguntur
confitendo
fuit
baptizatus H baptizaturus v

HBI (v)

213, 11 <i>cum</i>	<i>sunt</i>
216, 22 <i>dignaretur saeculares</i>	<i>saeculares dignaretur</i>
217, 7 <i>posuerit</i>	<i>deposuerit</i>
220, 5 <i>donaret</i>	<i>largiretur</i>
222, 5 <i>discipulis se</i>	<i>discipulis suis</i>
287, 22 <i>quia</i>	<i>qui</i>
230, 1 <i>arbor est</i>	<i>arborem</i>
232, 6 <i>uidelicet</i>	<i>scilicet</i>
233, 1 <i>dehinc</i>	<i>inde]</i>
235, 17 <i>providus</i>	<i>profidus</i>
236, 15 <i>pariter</i>	<i>pariter iter</i>
244, 1 <i>sicut ex uno—tractibus</i>	om.
253, 13 <i>stercoribus</i>	<i>sordibus</i>
255, 15 <i>parate</i>	<i>parare</i>
265, 8 <i>aemularum</i>	<i>nebularum</i>
272, 14 <i>moderatur</i>	<i>moderat</i>
280, 1 <i>ignorantiae</i>	<i>ignorantiae meae</i>
290, 9 <i>totus</i>	<i>cunctus</i>
291, 10 <i>nequissima</i>	<i>saeuissima</i>
293, 11 <i>sacramenta</i>	<i>sacrata</i>
294, 9 <i>acerba</i>	<i>acerua</i>
298, 13 <i>ante</i>	<i>ante mortem</i>
302, 2 <i>praerogare</i>	<i>prorogare.</i>

Quae cum ita sint, non est dubium, quin codices alterius ordinis ex exemplari interpolato et glossis aucto (cf. *ut*

*Alium non ferret deposuerit nebularum¹⁾ sacuissima cunctus mortem
parceret, posuerit, aemularum, nequissima, totus, ante)*
prognati sint. At nonnullis locis hic ordo ueram scripturam
integram aut seruauit aut indicauit cf.:

HBI (v) uera lectio	PR
193, 20 <i>dixit esse</i>	<i>dixisse</i>
211, 6 <i>potuit</i>	<i>fuit</i>
222, 15 <i>canentium</i>	<i>canticum</i>
226, 13 <i>uirus</i>	<i>uirtus</i>
239, 19 <i>frigentibus</i>	<i>frigentis</i>
241, 7 <i>uocibus</i>	<i>uocis</i>
220, 10 <i>habitans</i>	<i>habitant P, habitet R.</i>

Iam ex his discrepantiarum exemplis elucet duos codicum
ordines ad unum archetypum redire²⁾, quod scriptura quadrata
et continua scriptum fuisse litteris CG, CT, IT, FT, IL, EI³⁾
permutatis et inepte diremtis (inprimis in P et H)⁴⁾ satis
patet. Librarius archetypi in finalibus praecipue syllabis lit-
teras *m*, (*n*), *t*, *s* modo neglexerat modo peruerse addiderat,
uocales *e*, *i* — *o*, *u* saepe permutauerat.

Ex archetypo fluxit codex (*x*) litteris anglosaxonicis⁵⁾ com-
pendiose saeculo septimo uel octauo scriptus, quem eadem fere

¹⁾ Fortasse *nebulonum* erat scriptum.

²⁾ cf. 193, 20 *dixit esse* et *dixisse*, quae e communi lectione
dix̄ esse uel *dix̄ ee* — *canentium* et *canticum*, quae e communi lectione
cāntium fluxisse uidentur.

³⁾ cf. 194, 13 *inguita* pro *inculta* P; 211, 12 *interior* pro *inferior*
PRH; 238, 12 *martidetalis* pro *marcidae tabis* P; 267, 2 *edaces* RH,
edates B; 258, 1 *glaudis* pro *claudis* P 266, 21 *fautiem* pro *faciem* P.

⁴⁾ cf. e. g. 180, 19 *uinitori nam netri pudians* P *uinitor in amne*
tripudians R *uinitori nam nec* H I; 199, 6 *praesenti annuntiauit* H;
208, 13 *quin et* (pro *qui nec*) P; 218, 2 *pignaculis altum* P; 223 10 *quod*
eiectum PHB; 284, 9 *pro uita* (*prouida*) R.

⁵⁾ Litterae *r s* saepe permutatae cf. 178, 12 *decespitis* — *decer-*
pitis 179, 13 *saporeos* — *arboreos* 189, 14 *inclinatus* — *inclinatur*, non
raro *a u* cf. 187, 4 *traduntur*, *truduntur* 195, 9 *tuas* — *tuus*; etiam
ci u 187, 3 *uincti* — *cuncti*; *c e* cf. 258, 22 *cum* — *cum* (saepe); *a o*
179, 1 *aperiens* — *operiens* 176, 12 *calomo* 195, 6 *sacramenta* — *sacra-*
mento.

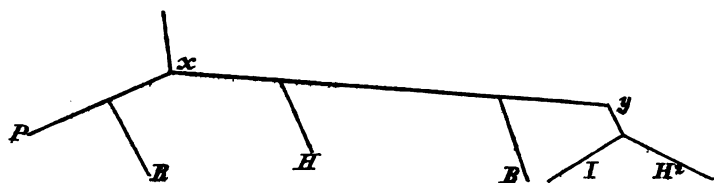
menda habuisse, quae codicem A supra (p. VIII) descriptum inuaserunt, facile euincitur cf. 181, 6 *enitar v*, *enitear* PR, *emetar* H; puto in codice x fuisse *enietar*, quod correctum exstat in v (an a Iureto?), deprauatum est aliter in PR, aliter in H; praeterea cf. scribendi proprietates has: 235, 17 *profidus* (*prouidus*) 225, 4 *abuiditate* (*auuiditate*) 232, 14 *ferbisse* (*feruisse*) 266, 21 *fautiem* (*faciem*) 246, 20 *quofinos* (*cofinos*), *exuriem* (*esuriem*) 209, 3 *conssistens*, 5 *ressponso* 238, 15 *abssoluere*. Quae pleraeque omnes ad P pertinent, quem etiam antiquitate ad archetypa proxime accedere supra iam dictum est. Idem solus ueram lectionem seruauit uel indicauit contra reliquos inprimis in priore libri parte cf. 171, 9 *prouintiam* P¹ *prounica* P²RH (et I ut arbitror, quod Iuretus emendauit) 173, 8 *oblocum* P, *obliquum* R, *obloquium v* (ras. in H) 173, 19 *utramque* P, *utram* RH(I) 177, 12 *societate* P¹, *societas* P²RHGv 177, 14 *ponemus* P, *ponimus* RHGv 178, 16 *introite* P, *introistis* R, *introitis* H (it in ras. m. 2, cum H codicem Iureti conspirasse ueri simile) 204, 10 *deliqueras* P *delinqueres* RHv... Codicem R emendatum esse eoque ab antiquissimis longius distare paucis exemplis confirmabo: 220, 10 *habitans* HBv, *habitant* P, *habitet* R (*quamuis* praecedente) 208, 16 *Israhel populo* (*isrl*) P, *Israhel* H, *israhelitico* R) 237, 6 *torua* R, *turba* rell. 180, 19 *uinitori nam netri pudians* P, recte litterae diductae sunt in R *uinitor in amne tripudians* et sic saepe. Ex mendis codicis et consensu reliquorum emendationes a docto librario profectae pernoseuntur.

E codicibus ordinis alterius optimus est H, pessimus I, B medium inter utrumque locum tenet, tamen ita ut codicem I sit propior.

B cum I lectiones deprauatas communes habet permultas cf. 213, 5 *ei caeli* 215, 8 *et* om. 218, 20 *fraude* et 221, 3 *et quoniam* — *caelestia* om. 223, 4 *pericula praelia* 5 *perpete* 224, 7 *dum tam* 225, 3 *namque* 5 *beatitudinis* 17 *haec super* 234, 8 *specie quoque* 240, 15 *prodibat* 241, 8 *plangebant* 244, 8 *quia* om. 17 *quasi qui* 245, 2 *sopitam* 6 *et* om. 8 *nil*

246, 12 *maxime antiqua* 258, 13 *diuina cognosci* etc. Cum multa menda codicis B sint propria (cf. 214, 7. 215, 2. 216, 1, 4, 16, 19. 217, 2, 7. 218, 2, 15. 219, 2, 15, 17. 220, 3, 13. 221, 7. 222, 1, 2, 10. 224, 7, 10, 20. 225, 9, 14. 226, 3, 6, 8. 227, 12. 229, 3, 4, 6. 230, 12, 18 etc.), multo plura codicis I, quorum magnam partem Iuretum deterxisse uerisimile est, hos libros ex eodem fonte fluxisse putare minime licet, quamquam ambo ab archetypo satis longe distant. At corrector libri H, quem signo H^a indicauimus, exemplari usus est I consimili, ut I et H^a ex codice quodam (y) ualde deprauato prognatos esse persuasum habeamus. Itaque codicum cognatio hoc stemmate a Ludwigo incohato, a me perfecto depingitur:

Arch.

AD APPENDICEM.

In appendicem recepi primo epigramma Asterii et carmina Liberii et Bellesarii uel Liberii Bellesarii, de quibus iam supra p. II uerba fecimus. Neque nostra editione excludendum censuimus centonem Vergilianum illum, quem Martenius, primus cum carmen ederet (cf. Ampliss. coll. IX p. 126) Sedulio adscripsit his uerbis: *In peruetusto codice Corbeiensis monasterii* (ante annos nongentos exaratum dicit p. 14), *unde Iuueni librum in Genesim* ¹⁾ *eruimus, extat absque ullo auctoris nomine Sedulii presbyteri Scoti operis paschalis liber I, cui tamquam parseiusdem nulla interposita dictione, nulla diuisione nulloque titulo praemittitur sequens de uerbi incarnatione car-*

¹⁾ Cf. Cypriani Opp. III p. 283 ed. G. Hartel; R. Peiper in praef. ad Alcimi Aviti opp. p. LXIII.

men. Liber nunc Parisinus miscellaneus 13047 (olim Sangermanensis 841, cf. L. Delisle, *Inventaire des mss. de St. Germain*, Paris 1868 p. 86; G. Hartel in praefatione ad Cypriani opp. III p. XXII; H. Omont in *Revue de philologie, nouvelle série* IV 1880. p. 67) s. IX scriptus continet post Cypriani (cui vulgo adscribitur) carmen de resurrectione mortuorum ad Felicem f. 113—115 centonem inscriptione nulla, quem f. 115^a—122^a Sedulii paschalis carminis liber I cum subscriptione *Explicit de uetus testamentum* excipit; f. 161—163 Sedulii hymnus I legitur (cf. infra p. 116 cod. II). Ex eo, quod centonem illum Vergilianum sequitur Seduliani carminis fragmentum, Martenius perperam collegerat centonem etiam ad Sedulium pertinere, cum pari iure carmen ad Cyprianum, cuius opusculum in libro praecedit, referas (cf. meum de Sedulii scriptis comment. p. 45 et Peiperum l. c. p. LXIII). Librum in meum usum accurate excussit A. Ive.

Litteris aevo Carolino renatis homines doctos libris et sacris et profanis explanandis multam operam dedisse res est satis explorata. Inter Sedulii commentatores longe principem locum tenet Remigius Antissiodorensis, is quem 'Expositionem in Opus carminis paschalis' codice Monacensi 19456 s. X (ex parte etiam in Mon. 22307) adseruatam confecisse in libello *Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius* (Wien, 1880) ostendi ¹⁾. Cum hac Remigii expositione conspirant 'glosule super Sedulium et Catonem', quae in codice 144 s. X—XI bibliothecae collegii Gonville and Caius Cantabrigiae exstant. Specimine codicis a Roberto Bensly librario liberalissime ad me dato edoctus sum Monacensem Cantabrigiensi non solum antiquitate sed etiam auctoritate praestare cf. p. 316, 1 *sed Paterius discipulus eius perfecit Mon., sed pater eius discipulus p. Cant.* — *Seueritatis i. grauiditatis Mon. Seueritatis i. auuditatis grauiditatis Cant.* Ad idem Remigii opus redire uide-

¹⁾ Remigium Antissiodorensem expositionis auctorem fuisse nunc confirmatur testimonio nouo ex catalogo uetere bibliothecae Cluniacensis prolato (cf. Delisle, *Le Cabinet* p. 458 s.): 540 *Volumen in quo continentur Remigius in minores partes et maiores, et expositio eius in Sedulium et Catonem, habens in medio cenam Cypriani.*

tur, quod uetus catalogus (s. XI) bibliothecae de Puy profert (cf. Delisle l. c. p. 443): '*20 Deinde commentum Sedulii Bede Catonis III*'. At haereo utrum ad Remigium referendum sit necne quod legitur in catalogo uetere bibliothecae S. Amandi (cf. Delisle l. c. p. 452): '*120 Sedulii paschale carmen cum glossis super idem*' et in catalogo librorum Friderici archiepiscopi Salisburgensis: *glosarium super Sedulium egloga* (cf. Endlicher cat. codd. mss. p. 197). Prorsus diuersa a commentario Remigii sunt glossae, quae in codice Laudunensi 468 s. IX exstant, quarum specimen a Matheio bibliothecae praefecto mecum communicatum hic propono: *Ex epistola Sedulii glossae. Seueritas, quasi seu ueritas id est duritia. Praerogatiuum id est priuilegium propria dignitas beneficium ante donatum excellentia meritorum laus gratia honor auctoritas optima scientia. Prærogans enim ante impendens, prerogatum antecedens beneficiis. Suffultus — sustentatus adiutus a suffulcio. Inmensum — immensuratum. Pelagus interpretatur latitudo maris sine litore. Tiro tener miles dicitur qui nouo tempore uenit ad militiam uel secundum Isidorum tiro fortis dicitur. Linter — nauicula et dicitur quasi litus terens uel eo quod linquitur manu. Deuotum — uoluntarium uel libenter. Naufragia — nauium fractiones hereses. — Glossae a carmine separatae in exemplari, ex quo codex Vat. Ottob. 35 s. X (cf. supra XX) fluxit, fuisse uidentur (cf. Reifferscheid B. P. I p. 595): *Incipit glossa de prosa Sedulii. Dominus dictus est quod dominetur — Beatus opulentus potens. abundans*, reliqua in Ottobiano desunt. Neque glossae, quae in Monacensi 14420 s. XII f. 145 leguntur, cum Remigii commentario congruunt neque quae in codice Bruxellensi 5665 s. XII f. 182—185 exstant ad Remigium pertinere uidentur cf. *Bulletins de l'académie royale Brux.* t. X. p. I p. 368: *Incipiunt glosae interpretatione Sedulii rethoris. glosae id est interpretationes seu clauae scripturarum* ¹⁾.*

¹⁾ Addunt litterae academicae l. c. 'A la fin des glosses sur Sedulius se lit de la même une pièce qui débute ainsi et qui offre des indications

Selegi, ne librum nimis rebus futilibus onerarem, ex Remigii expositione illas notas, quae uel ad uerba poetae explananda uel ad codicum lectiones confirmandas pertineant, neque prae-termisi quibus litteris medii aevi satis adhuc obscuris lux adferatur. Atque edendis excerptis nisus sum solis libris Monacensibus, quorum alter (B) Monac. 22307 (olim Windberg.) s. XI f. 143—152 expositionis fragmentum usque ad I 226 (cf. catal. oodd. Mon. et meum libellum p. 7), alter (A) Monac. (ol. Tegerns.) 19456 s. X opus integrum continet (cf. m. lib. p. 6). Qui quidem liber praeter expositionem Remigii in opus paschale (f. 2^a—158^b) et in hymnos (f. 158^b—164^a) continet explanationem eiusdem in Bedam de arte metrica et de schematis et figuris ineditam (f. 164^a—174^a). Subscriptio libri est: *Ego froumundus cepi hunc libellum scribere. sed pueri nostri quos docui meo inuamine perscripserunt. qui hec scrutaris ne adtendas uitia sed deuotionis uoluntatem et ora pro nobis ad deum amen.* Uterque liber, qui ex eodem archetypo fluxit, correctores expertus est. Equidem ducibus quamquam non certis usus in recensenda expositione pauca mutauit ueritus, ne ex emendatore Remigiomastix existerem: quod tu mihi uitio non uertes. Librariorum denique incuriae et Prosae et Expositionis indulsi, cum rerum orthographicarum discrepantiam fortasse saepius admitterem.

Postremo restat, ut gratias agam' maximas G. de Hartel magistro dilectissimo et studiorum meorum semper patrono, a quo quantopere in scriptura constituenda et emendanda

qui ne sont pas sans intérêt pour l'histoire littéraire: Dilectissimo et eruditissimo filio Feraclio Calmanus . . . multa in Sedulii Paschali carmine corrupta quod nunc apud uos duplici legitur editione conscriptum. Quattuor siquidem quos ante uersibus condidit libellos, rursus eosdem imperante Macedonio in theoricum sermonem stilo liberiore transtulit. Cuius operis primam partem in codicibus uestris habetis corruptam, secundam penitus ignoratis. Ex quibus pauca tibi cognoscendi gratia, quantum epistolaris angustia potuit, transmittere curauit. Suivent des détails sur la versification, les figures etc. puis une analyse des quatres livres du *carmen paschale*.

adiutus sim liber ipse Prosa praecipue haud paucis locis ab illo emendata uel coniecturis ornata testatur. Nec minorem gratiam debeo ministeriis publicis et bibliothecarum praefectis, qui mihi immensam materiam conquirenti consilio suo adfuerunt et codicum excutiendorum copiam fecerunt, deinde uiris doctissimis quorum apographis Sedulianis uti mihi licuit ut C. Schenkl, qui Sedulii hymnos e duobus codicibus uno Parisino altero Leidensi, H. Bradshaw, qui hymnos ex libro perantiquo Cantabrigiensi descriptos suppeditauit; denique mente grata recolo eos, a quibus codices totos in meum usum excussos uel inspectos esse supra docui. Iam longo errore 'imensum paschalis carminis pelagus' emensi litus tangamus gratum, si hoc opere aliquid profecisse uidebimur; nam experientia roboratum ad nouum laborem inuitat — Iuuenens.

Scripsi Vindobonae Idibus Nouembribus a. 1884.

Iohannes Huemer.

TABVLA.

I. Sedulii paschalis carminis libri V cum hymnis.

Epistola ad Macedonium	1— 13
Paschalis carminis praefatio	14— 15
Paschalis carminis libri V	16—146
Capitula	147—154
Hymnus I	155—162
Hymnus II	163—168

II. Sedulii paschalis operis libri quinque.

Epistola ad Macedonium (altera)	171—174
Paschalis operis praefatio	175—176
Paschalis operis libri V	176—303

III. Appendix.

I. Carmina ad Sedulium spectantia	307—315
II. Excerpta ex Remigii expositione in paschale carmen	316—359

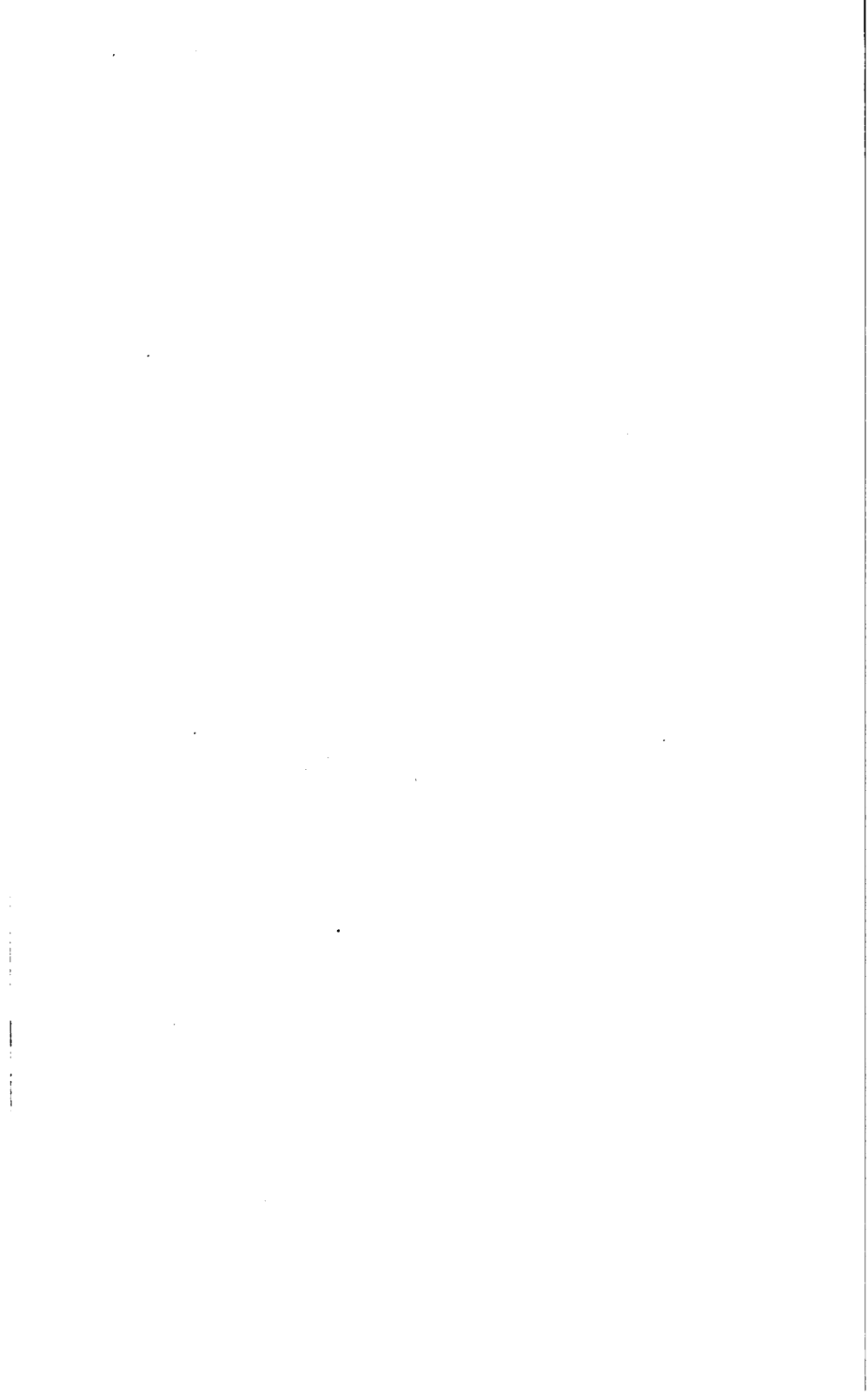
IV. Indices.

I. Index scriptorum qui uel citauerunt uel imitati sunt Sedulium	361—371
II. Index uerborum et locutionum	372—412
Addenda et corrigenda	413—414

SEDVLII

PASCHALIS CARMINIS

LIBRI QVINQVE CVM HYMNIS.

NOTARVM INDEX.

Libri saeculi VII:

- M = Mediolanensis Ambros. R. 57 (fragmentum).
 T = Taurinensis E. IV. 44. (mutilus in initio).

Libri saeculi VIII:

- Γ = Gothanus I 75 (mutilus).
 A = Basileensis O. IV. 17. (mutilus in fine).

Libri saeculi IX:

- K = } Karoliruhensis 217.
 L = }
 Z = Turicensis C. 68.
 P = Sangallensis 877.
 E = Montepessulanus 362.
 F = Parisinus 9347.
 G = Parisinus 14143.
 H = Parisinus 13377.

Libri saeculi IX uel X:

- B = Bernensis 267 (mutilus).
 C = Carnotensis 58.
 R = Sangallensis 197.

Libri saeculi X:

- S = Sangallensis 242.
 T = Monacensis 18628.
 D = Treuericus 1464.
 O = Vaticanus Ottobianus 35.

(Ottob. 2 s. XV)

- Reg. 1 = Vaticanus Reg. 333.
 Reg. 3 = Vaticanus Reg. 166 (mutilus).
 Reg. 4 = Vaticanus Reg. 1560 (mutilus).

Libri saeculi XI et XI inferiores raro laudati:

- Reg. 2 = Vaticanus Reginensis 300 (mutilus).
 V = Vaticanus (ueteris bibl.) 1665.
 (Vat. 2 s. XV)

} Romani
 ab
 Arenalo
 excussi
 et
 adhibiti.

- b = Bernensis 286.
 - β = Bernensis 546 s. XI—XII.
 - c = Vindobonensis 307.
 - d = Vindobonensis 85.
 - e = Monacensis 14569.
 - f = Monacensis 14693.
 - g = Graecensis 1585 s. XII.
 - a = Admuntensis 472 s. XII (mutilus).
 - l = Laurentianus plut. XXIV c. XII s. XII.
 - m = Marcianus cl. XII c. VII s. XII.
 - cod. Arntz. = codex Arntzenii.
 - Alm. = Almeloueeenianus cf. supra p. XXIII.
 - Cant. = Cantuariensis cf. supra p. XXIII.
 - Lips. = Lipsiensis cf. supra p. XXIII.
 - Barth. = codices Barthii cf. supra p. XXIII.
 - Parrh. = Parrhasius cf. supra p. XXIII.
 - sched. Poelm. = schedae Poelmanni cf. supra p. XXIII.
 - Spir. = editio Spirensis a. 1501.
 - Ald. = ed. Aldina a. 1501.
 - Wopk. = Wopkensis Aduersaria critica.
 - Vonck. = Vonckii coniecturae.
 - Pros. = Prosa uel Paschale opus Sedulii.
 - Fabr(icii) Cell(arii) Grun(eri) Arntz(enii) Aren(ali) editiones raro citatae.
-

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO
SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Priusquam me, uenera-
bilis pater, operis nostri decurso uolumine censeas et rite
forsan seueritatis obiurges, utpote qui nulla ueteris scien-
tiae praerogatiua suffultus tam immensum paschalis pelagus
maiestatis et uiris quoque peritissimis formidandum parua

In nomine dī summi apolōgia sedoli rethoris *A*² *litteris minutis*,
Incipit prologus sedulii amacedonū presbyterii *Reg. 1*, Incipit epistola
sedulii poetae eximii ad macedonium presbyterum *Reg. 2*, Incipit
apologeticus prologus sedulii rethoris *a*, Incipit apologicus prologus
Sedulii rethoris *d*, Incipit prologus *f*; *cf. subscr.* 1 sancto] do-

mino *Alm.*, domino *sco B'* (= *Bern. Aa 90 s. X f. 4 EFHb*, domino
meo *A²O*, domino meo *sco CKV* ac beatissimo *om. B'*, ac uenerabili

K patre *K* p̄spitero *A*, presbitero *B' CPRS*, prestro *E*,
pr̄bo *F*, praesbitero *H*, pr̄biro *K*, pr̄be *T*, *om. Spir. Poelm.*, abbati
Fabr. 2 Sedulius Caelius *Reg. 1 a m. rec.* Christo] dño *P*

(*in mg.*) *β*, dño xpo *b*; Domno meo patri macedonio presbitero *Reg. 3*,
tit. om. D: cf. epistolam Prosae praemissam 3 decursū *AB cf.*

s. v. Leonis indicem Venant. Fortun. censeas *A*, censura *KR*

et rite *AK²O²P Reg. 1 ST*, et rite *FH*, ritū *B'*, et more *m*, et ritu
C²DE Alm., thetrice *K* (< al. &rit) *m. 2 in mg.*, trite (in *ras. m. 2*)
R; fort. censura tetricae f. seueritatis *cf. Mart. XII 70, 4* 4 for-
sitan *AO²cf Spir. Poelm.*, forsam *β* seueritate *Ab*, seuereque
Fabr. utpute (*u, corr.*) *A*, utpute *K* qui (a *eras.*) *K*

5 subfultus *A* ego tam *B'* pascalae *A* pilagus *A*
pelagus paschalis *b* 6 maiestatis *A*, magestatis *B'P* maiestatis
pelagus *CO* etiam uiris *m* quoque *A* paruo *Reg. 2 Poelm.*

tiro lintre cucurrerim: huius apud te facti causas expurgem, ut cum me non audacem fuisse probaueris sed deuotum, in pectoris tui portum blanda tranquillitate recipias, quem gubernante Deo laetaberis nulla pertulisse naufragia. cum saecularibus igitur studiis occupatus uim inpatientis ingenii, quod diuinitatis in me prouidentia generauit, non utilitati animae sed inani uitae dependerem, et litterariae sollertia disciplinae lusibus infructuosi operis, non auctori seruiret: tandem misericors Deus, rerum conditor, clementius fabricam sui iuris aspexit et stultos in me mundanae sapientiae diutius haberi sensus indoluit ac fatuum prudentiae mortalis ingenium caelesti sale condiuit. moxque ut cordis oculos interior caligo deseruit, per sentes dumosi ruris errantia in herbam florei cespitis reuolui uestigia totoque nisu melioris arbitrii cultum inlustrati

1 tyro *CDEFKRSTb* lintri *A* currerim *V*, concurrerim *β* apud *Pm* facti apud te *A* causas *A* expurgem] expomam uel expromam con. *Wopk.*, post v. ras. in *E* 2 audacem non *ACO* fuisse s. l. *b*² 3 blandum *A* tranquillitate *F* blandæ tranquilleque *g* recipias me (me in *mg. add.*) *C* gubernante domino *Reg. 1 c* 4 laetaueris *A* naufragia *A* 5 occupatus *AP* inpatientis (in a m. 2) *B'c*, inpatientis plerique; ci et ti permutationes in codd. s. IX—X non infrequentes nisi ubi momenti esse uidebatur non notauit quod] quam *Lipsiensis* s. XIII, quem *Cellarius Grunerus Arntz. secuti sunt* 6 diuinam me *B'* prouidentia** *A* animi *A* 7 litterariae *AK*, litteralię *P*, litterarię *B'*, litteratoriae *Reg. 2 SV* sollertia *AK* disciplinae sollertia *C* 8 lussibus *A* nauctori *PT*, auctori** *Eb* seruirem (t a m. 2) *K*, deseruiret *PT*; auctori Deo deseruiret *Ald. Spir. Poelm.* missericors *A* 9 deus om. *AP Reg. 1 bc*, expunx. *K*, s. l. *F*; cf. *Carm. I 60 et Pros.* sui iuris f. *Ab*, sui f. i. *Reg. 2 Vad* iuris ex guris *P*, operis *Cg* 10 et adultos *A*, et stultus *B'* mundane plerique habere *AK*¹ 11 indoluit (e uel o eras.) *A*, indocuit *P* fastuum *B'* 12 condidit *A* intior *A*, inteor *C* galigo *K* deserit *O* 13 domosi *A*, tumosi *R* ruriserentia *B'* (a m. 1) erbā *B'P* florei* *K*, floridi *V Ald.* cispitis *A* 14 reuocaui *βgm*¹ inlustrate *K*¹ corr. m. 2, illustrati *CD*

pectoris Deo dicaui, non praesumptione uirium sarcinam tantae molis arripiens, sed onus Christi, quod leue nimis est, humili pronus deuotione complectens, culpa me scilicet arbitratus silentii non carere si studiosae mentis officium, quod uanitati detulissem, ueritati denegarem: cum et diuina reuerenter adseri et humana possint honeste tractari. angebar alia rursus animi procella turbati et aegros anhelitus illa mihi saepe ratio commouebat, qua me noueram uel tua, pater beatissime, uel aliorum, quos gratia similiter caelestis inlustrat, quiddam profecisse doctrina. quamquam ipsi cuncta monstrantes aliquem credatis igniculum in me posse lucere: sed torpor cordis obtunsi tamquam silicis uena scintillam tenuem uix

7 cf. Verg. Aen. IX 814

12 cf. Verg. Aen. VI 7

1 pectoris *C*, pectoris *F* dedicaui *A* p̄sūcione *P* 2 honus
A quia *f* leuae *E* 1. est n. *T*, nimis leue est *β* 3 deuotione
A culpam* (e a m. 2) *K* 4 muti silentii *b* quam *A*
5 detulissem *C*, detullissem *F* denegassem *β*¹ diuina opera
V reuerenter (e, ex u) *A* 6 possent *P*, possunt *β* *Ald.*
honeste/// *A*, oneste *P* tractare *d* angebar (*h* eras.) *A*
angebar ergo r. *C*, angebar**** rursus *H* rursus alia *K*¹ *T* *Rom.*
ut uidentur 7 anhelitus *A*, anhelit' (*t in ras. m. 2*) *E*, anelitus
F, anhelitōs *KR*, hanhelitōs *S* mihi s. l. *FO*² 8 saepe om. *T*
ratio saepe *FH Alm.* commouebat ratio *A* commouebat*** (ant
eras.) *K* quaa (i eras.) *E*, qu* *F*, quia *H* (*t qua s. l.*) *O*¹ *PS*
Reg. 1. 3, quē *β* noueram me *Reg. 2 d* 9 post similiter *ras.*
in *P*, om. *A* caelestis similiter *D* caelestia *R* illuminat
Vad, illustrarat *Poelm.* 10 quidam *P*, quiddam *F* proficiisse
AKS doctrinā *P*, doctrina/// *K* ^{carere} carere a m. 2, d. carere *g*
quamquam *AHT*, quāqđ *P*¹, quāquam *plerique* uos ipsi *βadg*
codex Barthii (add. mihi) cuncta s. l. *E*² monstrantes *A*
monstrantes cuncta *g* 11 credetis *B* aliquđ *T* turpor *A*,
torpor mei *a* 12 obtunsi cordis *b* obtunsi *A*, obtunsi (n eras.)
CFH, obtunsi (n corr.) *E*, obtunsi *O*¹, obtunsi *β*, obtunsi *b Rom.*
pler. tanquam *ATb* uenas *AT*², per uenas *CEEFOP Reg. 3*,
p. uenam *V* p. uenas silicis *b Ald.* tenuem ex -am *E*²

emittit, et id ipsum parui fomitis nutrimentum, quod in me potuit doni caelestis oleo permanere, nefas esse pensabam muti tenacitate silentii cum nullo partiri, ne unius talenti creditam quantitatem dum nitor cautius custodire, culpa defossae pecuniae non carerem. inuidiae siquidem maculam 5 de sese non abluit qui alteri conferre denegat, quod cum dederit non amittit. inter diuersas tamen anxiae trepidationis ambages ad iaciendum huius operis fundamentum ob hoc maxime prouocatus accessi, ut alios exhortationibus ueritatis ad frugem bonae messis inuitans, si quando infirmitatis humanae 10 uitiiis forsitan lacessitus inpugner, uerbis propriae disputationis ammonitus metuam, et qui furta prohibui fur uideri uerear, et qui rectae soliditatis iter ostendi procliuioris lubrici periculosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae iaculationis tela facili repulsione contempnam. cur autem 15

1 cf. Verg. Aen. I 176

1 emitteret *A* id] ad *C*¹ *Alm.*, om. *Pβ* 2 possit dono *g*
 permanere *Fabr.* putabam *β Fabr.* 3 muta *S*, mitti *g*
 tinacitate *A*, tenaciē *g* nec *β* 4 creditum *K*¹ creditam mihi
O quantitatem creditam *β* quantalitem *g* dum cred. q. n.
V Ald. nito *O* cautis *KP* 5 pecuniē *P* 6 sese**
A, se *K*¹ corr. m. 2, sese *S* altari *C*¹ conferri *E*¹, offerre
B (a m. 1) *K*²*R* 7 amittat *AG*, amittet *f* inter has d. *Reg. 2*
ad tam a. *T*²*c* 8 ieciendum *A*, iacendū *R* ob om.
Fabr. 9 accessit *F*¹ alios] aliquos *c* exortationibus *AB*
CEHRS 10 fructū *β* mensis *V*, mentis *coni. Wopk.*
 incitans *D* infirmitates *P*¹ humanae infirmitatis *V Ald.*
 aliquando *g* 11 uitiiis] uictus necessitate *A*, uitiiis necessitate *b*
Alm. Poelm., uictis *c* for *E*¹ corr. m. 2, forsan *OVa*, foram
β inpugnā *K* corr. m. 2 12 ammonitus *ACDFGHK*¹*P*
RST: cf. *G. Loewe, Prodrom. corp. gl. l. p. 369* me tuear *coni.*
Barthius metuam* qui *G* ut qui *O*¹ *Reg. 1* (a m. 1), et om. *c*
 prohibuit *P* uerer (a a m. 2) *K* 13 solidatis *K*¹ corr. m. 2
 ostendidi *S* pericul. (o eras.) *R* 14 clepeo *A*, clypeo *H*, clip-
 peo *g* inimici *F* 15 contempnam *A* et alii

metrica uoluerim haec ratione componere, non differam breuiter expedire. raro, pater optime, sicut uestra quoque peritia lectionis adsiduitate cognoscit, diuinae munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit, et multi sunt quos
 5 studiorum saecularium disciplina per poeticas magis delicias et carminum poluptates oblectat. hi quicquid rhetoricae facundiae perlegunt, neglegentius adsequuntur, quoniam illud haud diligunt: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auiditate suscipiunt, ut in alta
 10 memoria saepius haec iterando constituent et reponant. horum itaque mores non repudiandos aestimo sed pro insita consuetudine uel natura tractandos, ut quisque suo magis ingenio uoluntarius adquiratur Deo. nec differt qua quis occasione inbuatur ad fidem, dum tamen uiam libertatis ingressus non

1 hoc V, hac *Poelm.* haec uoluerim *EFRSb* post non *ras.* 1
 uerbi in K defferem A differam breuiter expedire *ACEHKOP*
T (explicare *T*) b, breuiter expedire n. d. *BDFGR* 2 sicut — adsidui-
 tate in *mg. add.* *E²* tua *nonn. editt.* 3 asiduitate *S* cogno-
 uit *AGP Reg. 1 b¹*, agnouit *K¹* cognouit *corr. m. 2* diuinę ex
 diuino *R* munere *E¹* pietatis *Poelm.* 4 modulationis
A qui *K¹ corr. m. 2* 5 saecularium studiorum *V* per]
 ad *A* dilicias *AE²K* 6 uoluntates *P* oblectant *K*, de-
 lectat *β* hii *A*, hi quoque *Poelm.* quicquid *P* rethorice
plerique 7 perlegent *Ald.* negle- gentius *A* adsecuntur
DFGOS, adsequuntur *H* 8 chaut *A*, aut *P* diligunt *A*
 uersuum *A* blandimento uiderint *AT* 9 tota c adsiduitate
A ut] et c 10 h *A*, haec *BEHK¹PR¹g*, hoc *rell.* et]
 ac *T* reponunt *R* constituunt et reponunt c eorum *V*
 11 repudiandos *AH*, r. esse *Reg. 1*, respuendos *β* 12 quisq. *B¹*,
 quisquis *a* magis suo *adg* 13 uoluntarius] s. l. *EFFR*, un-
 cinau. *Cell. Arntz., om. Alm. Ald.* uoluntarius magis *β* a deo
m defert *A* qua quis occasione *DR Reg. 2. 3 T Alm.*, qua
 quisque o. *C*, quis qua qua quis o. *F*, quis qua o. *G*, quā occasione
 quis *K* (< a m. 2), qua occasione quis *H Reg. 1 cd*, quisquam qualibet
 o. *O*, qualib& quis o. *P*, qua o. quisq; *b*, qua quisquam o. *g*
 occasione *A*, occasione *P* 14 libertatis uiam *EFV*, uiam ueri-
 tatis *β*.

repetat iniquae seruitutis laqueos, quibus ante fuerat inretitus. hae sunt, pater egregie, nostri operis causae, non superuacuae, sicut didicisti, sed commodae: quae si probabili ratione non displicent, benignitatis tuae donentur fauore, quo paululum ab scripturis celsioribus uacans humilioribus te quoque libenter inperitias. non semper aquila supra nubes elata peruolat, sed etiam remissioribus aliquando pennis discendit ad terram. saepe belliger miles armis quibus adsuetus est dimicare delectatur et ludere. at forsitan ut ab hac te molestia perlegendi carminis in occultis abducas, talibus me blandae orationis uocibus adloqueris: cur, inquires, adfabilis amice, quem gratia purae dilectionis amplector, dum me profusius niteris uenerari prae ceteris et fidi propositi sedulitate secta-

1 repetat *A* laqueos *iteratum deinde eras. in E*, -os *corr. in P*
ante *AEFG¹KPV Reg. 1*, antea *rell.* inretitus fuerat *A* inretit¹
C 2 egregiae *A* nostre *B¹ a m. 1* nostri operis *CDHKPb*,
operis nostri *rell.* 3 probali (bi *a m. 2*) *K* 4 displicent tibi
V Ald. benignitatis *A* tuae *s. l. H²* fauore *A* fauore tuae
F¹ paululum *A¹P*, paululum *KR* 5 ab] de *A*, a *CDEb*, ad
K¹ corr. m. 2 scribituris *T* uacant *T*, et quo — uaces *c*
t¹ T 6 non enim *CH²* senper *A* supra *TB Alm. cf.*
Carm. II 202, super *rell.*, per *sched. Poelm.* elata *TA*, alta *f*, eleuata
rell., om. *g* uolitat *g* 7 remissionibus *T*, remissioribus *AP*
pennis aliquando *b* descendit *T¹ (c corr. ex t) AKP cf. Rönisch,*
Itala u. Vulg². p. 463, descendit *rell.* terras *CG²V* ad t. descendit
β 8 sepe *TA alii*, saepe etiam *Alm.* belaliger (*g eras.*) *A*
milis *TK¹* dimicari *K*, laedere *coni. Vossius (inst. orat. V*
p. 324) 9 dilectatur *AF¹* et ludere] inludere *T*, etiam *l. Fabr.*,
et etiam *l. coni. Arntz.* ad *TA*, an *DEF¹GHK²O²PTb*, ac *Cg*
forsitam *T*, forsam *β*, forsam *adg* ab hoc *T*, ab *ac ABG*
moleste iam *T* 10 occultas *A*, occultis *P* obducas *T*, subducas
K talibus (*t ex s corr.*) *T* blandis *A*, blande *CFHK²*
plandiorrationis *T¹ corr. m. 2* blandis orationis sermonibus *b¹*
11 adloqueris *T*, alloquaris *β* inquires *Spir. Poelm. al.* ad-
fabilis *T* 12 gratia (e *eras.*) *E* amplector (*c a m. 2*) *T*, com-
plector *a* profundius *sched. Poelm.*, pfussius *post fides (sic) in A*
13 nitirius *T¹ corr. m. 2* uenerare *K* ceteris *T* fedem *uel*
fidem *T¹*, fides *A*, fidei *O¹*, fide*** (*lis eras.*) *b*, fida *cod. A Arevali*, ficata
g fidos *pr. sedulitate amicos Spir. Poelm. alii* praeponitis *T¹*,
praepositi *corr. m. 2*, ppositi *A* sidulitati *T¹ -te corr. m. 2*

ris: alios tamquam neglectos offendas, qui dum sint doctrina non in pares et una mecum soleant religiosae fidei societate coniungi, me potissimum ac solum eligas uel secernas, cui deuotionis tuae dicta committas? habes antistitem plenum reuerentiae sacerdotalis Vrsinum, qui ab aetatis primaeuae tirocinio regis aeterni castra non deserens uixit inter barbaros pius, inter bella pacatus. accepit testimonium beati iam meriti euangelicae sacramento doctrinae. legimus enim: beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei uocabuntur. habes 10 Laurentium difficili conparatione presbyterum, qui substantiam sui patrimonii sic amauit, ut ecclesiis et egenis uniuersa distribuens tanti census effusione nihil perderet: sapientia peruigil, lenitate placabilis, quo et serpentis astutiam cum

8 Matth. 5, 9

1 alius — neglectus *T¹ corr. m. 2* offendas *TA B¹F¹GHOP*, offendis *E*, offendis *rell.* dum *TAK¹b¹f*, con *B¹ a m. 1*, cum *rell.* 2 relegione *T²A*, realigosae *B¹* 3 et — coniungi *om. T¹* in *mg. add. m. 2* elegas *T* 4 scripta *b¹* habes autem *EO Reg. 1 T* antestitem *T²A GK* 5 reuerentia *H* sacerdotales *T²* qui dum *Ab¹* itatis *T¹ corr. m. 2*, aet. suae *B¹CRSb*, suae *eras. in K* primus (ti *a m. 2*) *T*, primae *AE¹* (ue *s. l. m. 2*) 6 tyrocinio *TB¹CEFGHPRST*, tyricinio *D* deserens *T*, desserens *P*, deserens *an* (dū *a m. 2*) *S* 7 pius *ex prius F* paccatus *S* accipet *T*, accipit *A* testimonium *T¹ corr. m. 2* 8 beatitatem meriti *coni. Wopk.* mereti *A* euangelice (u *euang.*) *T*, eugilce *B¹*, et euangelicae *Poelm.* per e. sacramentum *coni. Gruner.* doctrina *K¹* legimus *T¹ corr. m. 2* 9 fili *T* ipsi *om. ADEGHKRT* uocauuntur *T¹ ut uidetur* habes inquit *H*, habes autem *OT* 10 laurentio *T¹ corr. m. 2* difficili *AF* ppterū *A*, prbirū *B¹*, prbtēm *E*, presbiterum *FGKP* substantiā (a *m. 2*) *K* 11 sui in *ras. E²* erogauit *V Ald. Fabr.* ecclesiis *T¹*, ecclesiis *A*, ecclaeiis *E*, ecclesiis *H* aginis *T* 12 tanta *E²* census *A* offensione *A*, de effusione *b* nil *Tb* perdere (t *a m. 2*) *T*, perdederet *A*, perdiderit *K¹ corr. m. 2* 13 quia (< *l. . .*) *K*, qui c serentis (p *a m. 2*) *T*, per serpentis *F¹* astutiā (a *m. 2*, c *ex d ut uid.*) *T*, adstutiam *K¹*

lege custodiat et columbae simplicis animum non amittat. habes quoque meum Gallianum aequae presbyterum, non in libris saecularibus eruditum sed placida bonitate mitissimum, catholicae regulam disciplinae factis potius edocentem quam sermone monstrantem. quid Vrsini dicam quoque presbyteri 5 annosam patientiam et in Christi famulatu non deficiente iuvenalem senectam? quidue Felicem referam vere felicem, saeculi huius inimicum, cui crucifixus est mundus? sunt et alii memorabiles viri quam plurimi, quos ad hoc suscipiendum idoneos esse constat officium. nec Hieronymi, divinae legis 10 interpretis et caelestis bibliothecae cultoris, exemplar pudeat

8 cf. Paul. epist. ad Gal. 6, 14

1 custodia^t (t a m. 2) T simplicis A, simplicitatem coni. Wopk. animam T non amittat om. A non amittat animum Alm. sched. Poelm. amittat TP, amittat (m eras.) E, amittit (i, ex a) F 2 me^m T, meum om. G m. quoque T Reg. 2 c gallienum T^aA, Gallicanum T Reg. 2 cum. editt., galianum m eque (e a m. 2) T p̄p̄terum A sic fere semper, presbiterum FGHP, p̄rbem B 3 litteris coni. Wopk. set—mitissimum in mg. add. A placide A², placita K¹ benignitate C 4 regulā P¹ corr. m. 2 quam si T postea^{clius} B dictis Reg. 3 educentem T¹ corr. m. 2 5 ursini (ci a m. 2) TEFO, ursini KRS, ursicini AB'CGP Reg. 1. 2 VTb, ursici sched. Poelm. quoque om. A quoque dicam EOYß 6 annosam] adnos T¹ corr. m. 2 sapientiam^{patientiam} E corr. m. al., satientiam DK, sapientiam Alm. Reg. 2. 3 SV xpo T¹ corr. m. 2 famulatum deficiendum T¹ corr. m. 2 deficientē E (ex corr.) F²b sched. Poelm., sequ. ras. 2 litt. in F 7 iuvenalem T¹, iuvenalem AKPRb¹, iuvenilem rell. felicē (~ a m. 2) T, felicem (l eras.) K felicem (e s. l. a m. 2) T 8 huius (u s. l. a m. 2) A huius mundi F crucifixus T mundus T¹ corr. m. 2 9 memorabilis T, memoriales AR¹ suscipiendum (i a m. 2) T, suscipiendū (ex ent) A quos om. D 10 idoneus T¹ corr. m. 2 constat esse ED Rom. praeter O hieronimi T cum pler., hieronimi (e a m. 2, o ex u corr.) A, ieronimi D 11 interpretis T¹ corr. m. 2 bebl̄othicāe A, bibliotecā DFO cultores T exemplar T, exempla rell. pudeat te Alm.

imitari atque ad generosas quoque feminas et praeclarae indolis fama subnixas, in quarum mentibus sacrae lectionis instantia sobrium sapientiae domicilium conlocavit, propriae disputationis documenta transmittere. quis non optet et
 5 ambiat eximio Syncletices, sacrae uirginis ac ministrae, placere iudicio, quae superbi sanguinis nobilitatem sic humilitate prouexit ad gloriam, ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta? uere dignum in quo Dominus habitet templum, ieiuniis castigatum, orationibus refectum, puritate mundissi-
 10 mum. scripturas autem ecclesiastici dogmatis ita sitiens epotauit, ut nisi sexus licentia defuisset posset et docere, licet

1 emittari *A*, emitari *F*, imitare *K*¹ adque *TF*¹ ad s. l.
K "neros" (ge—as a m. 2) *T* preclare *T* indoles (e corr.)
T 2 subnexas *T*¹ corr. m. 2 sacre (, a m. 2) *T* 3 sub-
 premium *T*¹ ut uid., corr. m. 2; subrium *A* sapientia² *C*, sapienti
Reg. 2 a m. 2 conlocavit (ka suberat) *T* 4 transmittere
 documenta *CEFS Rom.* putet *A*, optat *K*, obt& *P* 5 non am-
 biat *A Alm.*, ambi& *R*, ambigat *g* eximiu *T*¹ corr. m. 2
 synclyticis *T* ci expunx. m. 2, sinclitis *AS*, syncleticis *C*¹*DE*²*GPVT*,
 synclytice *E*¹, sincliticis (is in ras. m. 2) *F*, sincliticis *B*¹*HR* (cle m. 2),
 synclyticis *K*, sincliti²as *O*, syngleticis *Reg.* 3: cf. de *Sedulii poet. uit.*
 et script. p. 24 ac] e *T*, et *CEFRST* ministre *T* et alii,
 ministrae Christi *Fabr.*, m. Dei nonn. editt. placire *T*¹ corr. m. 2,
 placare *F*¹ 6 superni *T*¹ corr. m. 2 humilitatem (h a m. 2)
T nobilitate sic humilitatem *A* 7 prouexit *T*¹ corr. m. 2, pro-
 duxit *F*¹ saenatus *T*¹, sanatu *K*², fort. senatum 8 ad-
 lectat *T*, an|athleta *A*, athleta in ras. *C*², adleta *S*² in mg., all&a
FG, anthleta *O*, alleta *Reg.* 3, adiecta *l*, allecta *rell.* habitat *T*¹*C*¹
FGKTb, habitare (t a m. 2) *S*, habitat *rell.* 9 geiuniis *T*¹
 corr. m. 2, ieiunis *A*, 3 ieiuniis *FH* castum *F*¹*R*¹*S* rationi-
 bus (o a m. 2) *T* refertum *AE*²*G*²*O Rem.* puretate *T*¹ corr.
 m. 2 mondissimum *T*¹ corr. m. 2, mitissimum *F*¹, dignissimum
S 10 etiam *B*¹*DEGKOPR*¹*S*, om. *A* eclisiastici *T*¹ corr. m. 2,
 aeclisiastici *A*, apostolice *F* docmatis *P* ita ex eta ut uid. *T*²
 sciens *A* se potauit *T*, seputauit *A*, optauit *S*¹ 11 licentie
 (, a m. 2) *T*, licentiae *AK*, licentia *rell.*; nisi sexui licentia *con.*
Wopk. fuisset *T*¹ corr. m. 2 posse et *T*, posset *A*, potuisset
D etiam et *CDHK* (et a m. 2) *PRR* edocere *B*¹*EFGO*
Reg. 3 et edocere etiam *Rem.*

in membris feminei corporis animus sit uirilis. de cotidiana
uero misericordiae dispensatione reticeo, quam sic exercet ut
sileat, sic largitur ut lateat. indicat tamen eius habitus pau-
per ubi census proficiat diues. et ut magnitudo tantae pru-
dentiae gemina resplendens lampade plus luceret, habet
germanam nomine meritoque Perpetuam, annis inparem, factis
aequalem, aeuo teneram, probitate grandaeuam, quae dum
nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit ut nequeat amittere
quod uocatur. inlustris maritali potentia, inlustrior religione
diuina, proximam uirginitatis continet palmam in coniugii
foedere manens pudica. cetera, praeter conspicuos utpote
nuptae conuenientes ornatus, quae de sorore diximus, in huius

1 faemenei *T*¹ corporis *T* sit] sed *T*¹ cottidiane *ex*
cutidiane *T*², cottidiane *H*¹*PR* 2 dispensationem *T*, dispensatione
(i *eras.*) *A* quam] quod *F* exercit *T*¹ *corr. m. 2* 3 largitur
(r a *m. 2*) *T* iudicat *Poelm. in textu* pauper h. *T* 4 census
*T*¹ *corr. m. 2* pficiat *A*, proficiat *K*, refulgeat *Poelm. in mg.*
diuis *T*¹ *corr. m. 2* ut *om. A* tante *T* et alii ^{pru}pdencie *P*
5 gemena *T*¹ *corr. m. 2*, germana *AKR*¹, germina *FPR*² lampade
plus luceret *T* in *mg.* habes *B*¹, habet nam *A*, h. et *DKR* (*s. l.*)
Spir. Poelm. 6 germana (~ a *m. 2*) *T*, germinam *B* merito
nomineque *EFT* perpetua *T* 7 quo ex eo *T*² prouitatem
(m *exp. m. 2*) *T* grandaeuam *T* et alii, grandaeam *A* qui *T*¹
8 suae *K*¹ *corr. m. 2* pascitur (i *corr.*) *T* uiuit] ui, in *ras. 3*
litt. F, seruit *A* neque^{at} (at a *m. 2*) *K* amittere^{at} (t *eras.*) *A*,
amittere *E*¹*KR* 9 quae ex quod *T*², qd *H* uocatur *T*¹ *corr.*
m. 2 inlustris enim *FH* religione *AK*¹ 10 proxima *F*
uirginitatis *T*¹ (ut uid.) *EF*¹*G*¹*OP* *Reg. 3 Alm. b*, uirginitati *rell.*
contenit *T*¹ *corr. m. 2*, tenet *A* coniugi¹ *E* 11 federe *T*¹
corr. m. 2 permanens *Poelm.* perpudica *Barthius Adv. XII*
19 citra *T*¹ *corr. m. 2* conspicuo (*s a m. 2*) *T* ut pote
(t *eras.*) *T*, utpote *AK* 12 nuptae (*, a m. 2*) *T*, nuptae (i *eras.*)
F, *om. A* conuenientis *T* ornatis (*u a m. 2*) *K* ornatus
post conspicuos in *A* quae iam *Arev. cum Rom. ut uidetur* sorore
eius *T* huius (*s a m. 2*) *T* in huius quoque in *ras. E*²

quoque moribus inuenimus. ad haec ego congrua rursus ita
 responsione perfungar: ne quaeso, domine mi pater, quem
 diligere te profiteris abicias, quem fouere adsoles inuidiose
 deterreas. nullum siquidem ex his omnibus uito, de nullius
 5 meritis aut instructione diffido; sed in te cunctos aspicio.
 quosdam conlationibus adsiduae disputationis ad meliora ue-
 xisti: quosdam placidae maturitate doctrinae desiderio sanctae
 conuersationis implesti: quibusdam exemplum factus es ad
 salutem: alios intra septa tui gregis aspiciens oues fecisti:
 10 alios enutristi; omnia omnibus factus es, ut omnes saluos

10 cf. I Corinth. 9, 22

1 inuenimus (mus *in ras.*, *fuit* es?) *T*, inueni^mus *A* haec *P*, hoc
 (?) *O*, hoc *Ald. sched. Poelm.* ego ad haec *EF*, ego ad h. ergo
Reg. 3 congru^muar (r a m. 2, eadem exp. 1.) *T* ita rursus con-
 grua *A*, rursus congrua *C* rorsus *T*¹ corr. m. 2, om. *GP* itaq; *F*,
 om. *GP* 2 perfungar ita *C* ne s. l. *T*² quesso *A* domine
 om. *C*, mi domine *ADEFHKST*^b mi om. *B*, s. l. *R* quaem
 (exp. m. 2) *T* 3 diligere *T*²*A* te *in ras.* *K*², om. *Reg. 2*
Ald. abicias *A* post quem *ras. plur. litt. in T* adsolis (corr.
 m. 2) *TK*, adsoleas (a eras.) *F* inuidiose (, a m. 2) *T*, n^o inuidiose
*K*² 4 nec deterreas *c* deteras *cod. Barth.* omnibus his *D*
 5 meritis ex meritis *T*², -is *in ras.* *C*² aut] a *A* instruccionem
 (in a m. 2) *T*, instaructione *A*, institutione *a* deffido *TP*, deffido
AF cunctis *T*, cunctas *C* aspicio *P* 6 nam quosdam *f*
 consolationibus *A*, colloc^utionibus *C*, conlationis (bu a m. 2) *K* adsidue
 (, a m. 2) *T* disputationis (o, ex u) *T* ad in *B*¹ meliora
 uixisti *T*¹ corr. m. 2 7 placidae (a eras.) *T*, placite *A* maturi-
 tate (e eras.) *T* disidirium *T*¹ corr. m. 2, desiderii *K* 8 implisti
*T*¹ corr. m. 2, impleuisti *A* factus—intra litteris minutis scripta add.
*T*² 9 inter *R* septa *T* et alii, post septa *ras. in K* tui (t
 a m. 2) *T* gregis tui *DH* aspiciens] om. *CDEFOPT*, ac-
 cipiens *GHK*² (in *ras.*) *R*²*S* *Poelm.*; alios accipiens intra septa gregis
 tui oues f. *Reg. 3* 10 alias *T*, alios saluos *C*, alios in fide *Ald.*
 enutristi *AE*, nutristi *F*, nutristi *K* *Reg. 4* omnibus om-
 nia *CK* omnibus (in? eras.) *F* factis *T* e¹ (s a m. 2)
F, om. *T* ut om. *T* omnis *T*

efficeres. cesset, obsecro, plurimorum iactura uerborum; cessent
longae deinceps excusationis ambages, nec pigeat post tanti
gurgitis emensa discrimina fluctuanti adhuc paginae auctori-
tatis tuae ancoram commodare. quatuor igitur mirabilium
diuinorum libellos, quos ex pluribus pauca complexus usque 5
ad passionem et resurrectionem ascensionemque Domini nostri
Iesu Christi quatuor euangeliorum dicta congregans ordinari,
contra omnes aemulos tuae defensionis commendo. huic autem
operi fauente Domino PASCHALIS CARMINIS nomen inposui,
quia PASCHA nostrum immolatus est Christus, cui honor et 10

1 effeceris *T*, efficere^a (s a m. 2) *A*, faceres *C* cessit *T*, cesset
nunc *Reg. 4* plurimum *T* fort. recte, plurimū *G*, plurium *P*,
plurium *Reg. 1* cf. *Wölflin, Lat. u. roman. Comp. p. 70* uerborum
iactura *EGR Alm.* cessit (n a m. 2) *T*, cessit (n a m. 2) *KP*
cesset nunc *S* 2 lunge *T¹* corr. m. 2, longae om. *C* deinceps
(c ex t) *T* deinceps l. *GH* excusationis *A* ambagis *T¹*
nec s. l. *A³*, ne *DE²RP* pieat (g a m. 2) *K* te *B'* (s. l.)
CEFGK²OPRST cf. *supra p. 8* portandi *T*, potanti (r a m. 2)
A, postanti *BE*, pⁱ *P* 3 mersa *T* cf. *Epist. II* adhuc fluctu-
anti *EFRS* paginem *T* 4 ancoram (o ex u) *T*, anchoram
plerique accomodare *Ald. Poelm.* tertio *T*, tres *G¹HKP²RT*,
quattuor *EF*, quattuor^{tres} *P* Igitur m. diuinorum libellos *O*: cf. *de Sedulii*
poet. uit. et script. p. 41 ergo *editt.* 5 libellis *T* quis uel
quibus ex *coni. Wopk.* 6 ascensionēq; (e, in ras. a m. 2) *H*
dñi in xpo *T* ut uidetur, dñi nī ihu xpi *A* cum pler. 7 quattuor
EFRT euangeliorum *T*, ///aeuangeliorum *A*, euangeliorū *FO*
Reg. 1 Sβ (a m. 1) c f g, euangelistarum *rell.* ordenari *T*, adunari
cod. Barthii, curari *Poelm.* 8 aemulus *T* emulos omnes *A*
commendo^o *A* hic *T* autem om. *F* 9 carmini *nonn.*
editt. cf. Aviani fab. praef. p. 4 Fr. fauentem *T*, faciente *AEF¹*
dō *Gf* pascalis *TS*, phascalis *A* ideo nomen *Cβ Poelm.* nouum
nomen ideo *cod. Barth.* posui *T* 10 q *A*, quod *DK*, qui (ui
in ras. m. al.) *E* pacha *T*, pasca^h *A*, pasca *S* nostrum *T¹* am
corr. m. 2 ut uid. cui est *DE²* (s. l.) *G Reg. 1. 4*

gloria cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum. Amen.

1 gloriaque *Reg. 4* patre & filio *P* s̄co spu. (s? eras.) *T*
 (s, a m. 2), s. sp. *Poelm.*, cū spu s̄co *P Reg. 1* in cuncta sc̄la
Cf, in secula βg secula seculorum *T* EXPLICIT EPISTOLA SE-
 DULI AD MACEDONEO P̄BE FELICITER *T*, finit prologus *A*³, FINIT PRO-
 LOGVS SEDVLII (P̄BI?) *F*, FINIT PROLOGVS SEDVLII PRAESBITERI *H*,
 EXPLICIT PROLOGVS SEDVLII *S*, Explicit epistola Sedulii ad Macedonium
Reg. 4, explicit praefatio *Reg. 1 b*, prologus finit *md*

SEDLII PASCHALIS CARMINIS

PRAEFATIO.

Paschales quicumque dapes conuiua requiris,
 Dignatus nostris accubitare toris,
 Pone supercilium si te cognoscis amicum,
 Nec quaeras opus hic codicis artificis:
 5 Sed modicae contentus adi sollemnia mensae
 Plusque libens animo quam satiare cibo.

2 cf. Verg. Aen. I 83, Iuenc. I 796 3 cf. Mart. I 5, 2;
 Prud. Psych. 287

ROBEO PRAEFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTA-
 MENTI *T*, INCIPIT PROLOGVS SEDVLII DE PASCHALI CARMINE *C*, INCIPIT
 PRAEFATIO LIBRI I^{mi} *F*, INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS *GHK*
LR, incipit prologus Sedulii *O*, INCIPIT PRÉFACIO SEDVLII *S*, INCIPIT
 EIVSDE PRAEF PASCHALIS CARMINIS *T*, Incipit prologus metricus Sedulii
 catholici poetae *V*, praefatio paschalis carminis beati Sedulii poetae

Reg. 2 1 paschalis *T*¹, pascales *T*²*LSZ*, passchales *A* quicumq̃
T dapes *T*¹, dapis *corr. m. 2* ^{con}CVIVA *C* 2 dignatus] us in
*ras. Z*² accubitarere (*re*₂ in *ras. m. 2*) *T*, acubitare *A*, acubitare
F, accubitare *ex* *adc. Z* toris *TA FHLPPZ*, t^ooris (*h eras.*) *K*,
thoris rell. 3 si me *Burm. con.* cognoscis] *g ex n A*, cogno-
scas Rem. 4 ne *TH Rom. practer Reg. 1*, nec (*c in ras.*) *F*, ne^o
(c eras. G, ne° (c a m. 2) KZ cf. v. I 51 et Pros. queras *T et*
alii opus] u in *ras. OZ*, opes *A*, opes *L* o. hic queras *L*
cudicis T arteficus *T* 5 modite *T*, modice *CGKL* adeas
A, adi in *ras. Z*, di in *ras. O* sullemnia *T*, solēnia *F*, solemnia
GKLSZ, solem^onia *H*, solempnia *T* mese *T* 6 plus qui *T*,
-q; C lebet *T* libenti animo *nonn. edit. cum Parrhasio et*
schedis Poelm. animum *T* satiari *A*, saciare *ex* saturare *C*,
 saturare *DF²GHKLPSTZ*, saturari *F¹OR* ceum *T*

- Aut si magnarum caperis dulcedine rerum
 Diuitiasque magis deliciosus amas,
 Nobilium nitidis doctorum uescere cenis,
 10 Quorum multiplices nec numerantur opes.
 Illic inuenies quidquid mare nutrit edendum,
 Quidquid terra creat, quidquid ad astra uolat.
 Cerea gemmatis flauescunt mella canistris
 Conlucentque suis aurea uasa fauis.
 15 At nos exiguum de paupere carpsimus horto,
 Rubra quod adpositum testa ministrat, holus.

11 cf. Ovid. Ars. am. I 91

13 cf. Ovid. Met. VIII 670

15 cf. Verg. Ecl. VII 34

7 aut *TA Reg. 1 b Pros.*, aut (d? *eras.*) *Z*, et *f*, ut *l*, at *rell.* cf. *Salv. G III 10–11* aut etiam si quis se cogit ut faciat, facit tamen ore non mente; *Vahlen, Ueber zwei Elegien des Propertius p. 7* si] s. l. *R*² dulcedine *TAZ*¹ 8 diuitiasque *KS* deliciosos *T*, deliciosus *A*, dilitiosus *KZ*, delitiosus *FGLP* amas] *a*, ex u *A* 9 nouilium *T* doctorum] dominorum *Vonckius coni.* uistere *T* cenis *TZ*, cenis uel caenis *rell.* 10 multepletis *T* nec] non *b*: cf. *Ind. s. v.*, uel *Cannegieter. coni.* nomen-
 rantur *T*, adnumerantur *Heinsius coni.* 11 inuenies *T* quid-
 quid *T*, quicquid *rell.* nutrit *T*, mittit *Heinsius coni.*
 edendum *T* 12 terea *T*, caerea *C*, cerea *GP*, caetera *Poelm. Fabr.* 13 gematis *R* flauiscunt *TL*¹*Z*¹, flauescunt *cod. Arntz.* mella *T*¹, mala *Arev. coni.* canistris] catinis *Nebriss. coni.* cf. *de Sedulii poet. uit. et script. p. 99* 14 conlutentqui *T*,
 collucantq; *A*, collucentq; *CD*, collocantque *b* uassa *A*
 15 ad *T*, ad *F*, t in *ras.* *Z*² capim' *L* (*corr. m. 2*), carpinus *Z*¹ ortum *T*, orto *K* 16 adpositum *FGKLRZ Beda*, am-
 positum *T*, appositum *A*, appositum *rell.* testa] est *T* olus
T (ib *a m. 2*), olus *T*¹*GS* EXPLICIT *T*, EXPLICIT PRAEFATIO *HR*,
 EXPLICIT PRAEFATIO *K*, EXPLICIT PRAEFATIO *Z*, EXPLICIT PROLOGVS
 METRICVS *Reg. 1*

LIBER PRIMVS.

- / Cum sua gentiles studeant figmenta poetae
 Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu
 Ridiculoue Geta seu qualibet arte canendi
 20 Saeua nefandarum renouent contagia rerum
 Et scelerum monumenta canant, rituque magistro
 Plurima Niliacis tradant mendacia biblis:

17 cf. Amm. Marc. XIX 12, 10 18 cf. Auson. Idyll. XX 2
 22 cf. Lucan. III 222

ROBEO INCIPET RATRYM OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI
 LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR etc. *T* cf. *Proleg.*, INCIPIT PRE-
 FATIO LIBRI SEDVLII *C*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIB PRIM DE
 SINGVL VTRIVSQ; TESTAMTI MIRACVL *F*, CARLII SEDVLII INCIPIT PA-
 SCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SINGVLIS VTRIVSQVE TESTAMENTI
 MARCVLIS *G*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SIN-
 GVLIS VTRIVSQ; TESTAMTI MIRACVLIS *DHL*, INCIPIT LIBER PRIMVS
K, INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII *P*, INCIPIT LIBER PRIMVS DE SIN-
 GVLIS VTRIVSQ; TESTAMENTI MIRACVLIS *R*, INCIPIT SACRVM OPVS
 IDEM DE VETERI TESTAMENTO *Reg. 1*, INCIPIT LIBER SEDVLII *S*, ADO-
 RATIO *T*, Incipit paschalis carminis utriusq; testamenti. incip liber
 primus sedulii *O* 17 {agentilis *T*¹ corr. m. 2 18 gran-
 dissonis *A*, grandisonis (s eras.) *KS* tragicoque (u a m. 2) *T*,
 fragesq *A*¹ (i traico m. 2 in mg.), traicoq; *S* boato *K* 19 ridi-
 culoue] {ulo *T*¹ redicu in mg. m. 2, ridiculo *A*, ridiculo *F*¹*GHLZ*
 gita *T*¹ (e corr. m. 2), uegeta *Sang. 44* (s. VIII p. 182), uegitent *A*,
 uegeta (ta corr. m. 2) *F*, ueg&a (tae corr. m. 2) *GH*, ueg&a *K*, uegita
L, uegita *Z* (i in e corr. m. 2), g&ae *C Rom.*, gete *T* cf. *auct. quaest.*
gramm. (ap. Hagen. Anecd. Helv. p. 186, 26) et de Sedulii poet. vit. et
script. p. 12 20 saeua] {eua *T*¹ sae in mg. m. 2, saeua ex saeue *F*¹,
 scaeua *Vonck. con.* nefandarum] da ex do *H*² renouent *Lips.*
 21 monumenta *T*¹ (monimenta corr. m. 2) *L*¹*Z*¹, munimenta *A*, moni-
 menta *rell.* kanant *T*, canent *A*, canunt *F*, canunt *DO*¹*RST*
 ritoque *T*¹ corr. m. 2 22 nilacis *T*¹ corr. m. 2 tradunt *AR*
Reg. 1, tradunt *F* biblis] i bellis *A*¹, beblis *L*

- Cur ego, Dauiticiis adsuetus cantibus odas
 Cordarum resonare decem sanctoque uerenter
 25 Stare choro et placidis caelestia psallere uerbis,
 Clara saluiferi taceam miracula Christi?
 Cum possim manifesta loqui, Dominumque tonantem
 Sensibus et toto delectet corde fateri:
 Qui sensus et corda dedit, cui conuenit uni
 30 Facturam seruire suam, cui iure perenni
 Arcibus aetheriis una est cum patre potestas,
 Par splendor, communis apex, sociale cacumen,
 Aequus honor, uirtus eadem, sine tempore regnum,
 Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,
 35 Maiestas similis. haec est uia namque salutis,
 Haec firmos ad dona gradus paschalia ducit.

25 cf. Prud. Perist. X 837 26 Anson. vers. pasch. 1, Paulin.
 Nol. XXIII 44 32 cf. Mar. Vict. praef. 20

23 *eggo* (corr. m. 2) A dauiticiis G adsuetus TC¹F¹KLZ,
 adsuetus (d? *eras.*) A, assuetus P, assuetus *rell.* tydas (odas a
 m. 2) T, hodos AF 24 chordarum CPRST resonare... (unt
eras.) A decim A, decem ex decim G uererer *Poelm. cum*
nonn. editt. 25 st/rechoret T¹ corr. m. 2 celestia ACR T,
 caelestia L uerbis] s a m. 2 F 26 saluteferi. (s *eras.*) T¹
 corr. m. 2 taceant T¹ corr. m. 2 27 possim ex possem T²,
 possim ex possum K dñque A thonantem T 28 toto] to
 T dilectet A, delectat F¹ (tæt corr. m. 2), delecter *Parrh. Poelm.*
ad mg. Fabr. Wopk. alii 29 sensos Z corda ex corde F¹
 adit T¹ de s. l. m. 2 30 seruare *nonn. dett.* iura L p'enni
 A, perhenni b 31 arcibus (r in *ras.* m. 2) Z aethiriis T¹ corr.
 m. 2, aetheriis ex aethereis H, &heriis KT, aetheris *Reg. 1*, aethereis
 ADGL¹RS pate P 32 communis A, communis R apex soc
 in *ras.* T² una est cu m. 1 cacume. (n *eras.*) G 33 aequus A,
 aequus G tempore ex tempora F² 34 sceptrum] s in *ras.* 2 *litt.*
 T², sceptrum A 35 maistas A, maiestas (i in *ras.*) K namque]
 que A, nanq; b 36 firma dona T¹ corr. m. 2 grados Z
 paschalia AL¹ (h m. 2 *add.*) Z, phaschalia F ducit ex ducis T²

- ✓ Haec mihi carmen erit: mentes huc uertite cuncti.
 Hanc constanter opem laesis adhibete medullis,
 Quos letale malum, quos uanis dedita curis
 40 Attica Cecropii serpit doctrina ueneni,
 Sectantesque magis uitam spirantis odorem
 Legis Athenaei paedorem linquite pagi.
 Quid labyrintheo, Thesidae, erratis in antro
 Caecaque Daedalei lustratis limina tecti?
 45 Labruscam placidis quid adhuc praepontitis uuis

37 cf. Iuenc. I 27, Verg. Aen. VIII 440, Ovid. Ib. 69

38 cf. Iuenc. II 358 40 cf. Verg. Aen. VII 375, Iuenc. I 783

45 cf. Verg. Ecl. V 16

37 hoc mihi *A* mentis *T*¹ corr. *m. 2* 38 lesis *s. l. T*²,
 lessis *A*, lesis *KLPT* adhibite *T*¹ corr. *m. 2* 39 quos (in *a*
m. 2) *K*, queis *Canneg. coni.* laethale *T*, loetale *ADFGRS*
 uanis *s. l. T*² 40 Atica *AC* caecropeis *T*¹ cicropii corr. *m. 2*,
 cicropei *AKS*, cycropei *CH*, cecropei *F* (e, corr.) *GL²RZ*, cecropei *D*
 serpit] cepit *cod. Barthii Cell. Grun. Arntz.*, inserpit *Canneg.*, carpit
Wopk., carpsit *Schwartz.*, sepit *nonn. ed.* uenenum (um *fere eras.*)
T, uenini *A* 41 sectantesq; *C* uitā (~ *a m. 2*) *T* spirantes
A, spiratis (n *a m. 2*) *F*, spirantes (i *a m. 2*) *LZ* odorē (~ *a m. 2*)
T, hodorem *A* 42 leges *L*, lege s (i, s *a m. 2*) *Z* athenei *libri*
praeter A (aethenei) *H* (atheneis) *T* (athaenei) pedorem *T*¹ corr.
 in pudorem *m. 2*, pudorem *A*, pe^dorem (n? *eras.*) *F*, pedorem (fetorem
a m. 2) *G*, p^dorem *H*, fetorem *K*² (f ex p, t ex d corr.), f^eetorem *D¹L²*
 (in *ras.*) *TZ*², putrem (in *ras. scr.*) *P*, foetorē *R*, poetorem *S*, cf. *Pros.*
et Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius p. 47 43 Quid]
 qui *cod. Arntz.* laberintho *TCL* (e, in *ras. 2*), laborintho *AD*,
 labirintho *F*, labirinteo *G* (i, in e corr.) *S*, laberindeo *P*, labyrintheo
 ex labor. *R*, lab^rintho *T* ^heside (i *a m. 2*) *T*, thesside *AFG¹H*,
 theside *CL* (de in *ras. m. 2*) *PS Rom.*, teside *R*, ^heside *K* errantis
T, é^rantes (erratis in *mg.*) *A*, errates (i *a m. 2*) *Z* anthro *C*, ^atro
Z 44 caecaquae *G*, caecaq; **** (ue *eras. ut saepe*) *C* ^{da}dei (da,
e, a m. 2, *e, in ras. litt. ae ut uid.*) *T*, ^{da}dalī *A*, dedalii *TZ*, de-
 dalei *CFHKL*² (lii *m. 1*) *PRS* ^lustrates (i *a m. 2*) *Z* lumina
K 45 labrusquam *A*, la^buscam *L* placitis *Burm. coni.*
 quid^d *K*, qui *cod. Arntz.* quid adhuc placidis *F* ubis *A*

- Neglectisque rosis saliuncam sumitis agri?
 Quid lapides atque aera coli, quid fana profana
 Proderit et mutis animas damnare metallis?
 Parcite puluerei squalentia ingera campi
 50 Et steriles habitare plagas, ubi gignere fructum
 Arida nescit humus, nec de tellure cruenta
 Liuida mortiferis uellatis toxica sucis,
 Tartareo damnata cibo: sed amoena uirecta
 Florentum semper nemorum sedesque beatas
 55 Per latices intrate pios, ubi semina uitae
 Diuinis animantur aquis et fonte superno
 Laetificata seges spinis mundatur adeptis,

47 cf. Hor. Ep. I 16, 54; Claud. de IV cons. Hon. 239 48 cf.
 Prud. Perist. V 68 s. 52 Lucan. VI 581 53 Verg. Aen. VI 638;
 Prud. Cath. III 101, Ham. 795

46 neglectis *T¹ corr. m. 2* rossis *A* saliuncam *L*, saliunfam
R sumites *T¹ corr. m. 2* 47 lapidis *T¹ corr. m. 2* adque
T (ue in ras.) *F*, aq; *K* era *T* et alii ueraculi (aera culi in mg.)
A coli. *T* uana (i fana in mg.) *L Reg. 1 S* profana] nis
corr. m. 2 T, profanis *ACDFGHR* (nis in ras.) *SZ²*, pfani *l*, profani
Ald. 48 mutis] nudis con. *Burm.* damnare (p eras.)
H, dampnare *T* et alii, donare con. *Burm.* 49 squalentia *A*, cal-
 lentia *G* 50 et] om. *A* sterelis *T¹ corr. m. 2*, sterilesquae *A*
 plaga, fubg. (i a m. 2) *Z* fructu* (s eras., ~ a m. 2) *T* 51 arida
 (h eras.) *T*, assida (i arida in mg.) *A* hamus *A* ne* (c a m. 2)
T, ne* (c eras.) *H* cf. Pros. tellore (*corr. m. 2 TL* 52 libida
A, liuida (u corr.) *F* mortiferens (?) *T¹ corr. m. 2*, mortiferi
cod. Arntz. uelatis (i s. l. add. m. 2) *TF*, uelatis *R* 53 tar-
 tareis—cibis *ACDF* (thartareis c.) *H* (ex cybis) *OT* dampnata
HT amoena *A*, admoena *K¹ corr. m. 2* uirecta] ui in ras. *A*
 54 florentum *S* beatus *A* 55 intrare *Reg. 1* pios] s in ras.
m. al. Z semita *A*, semina (na in ras.) *H²*, semine (ne in ras.) *R*,
 semita *T* 56 animatur *A* fonte *K* 57 laetificata *T¹ corr.*
m. 2 segis *T¹ corr. m. 2* adeptis *G*

Vt messis queat esse Dei mercisque futurae
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.

- 60 Omnipotens aeterne Deus, spes unica mundi,
Qui caeli fabricator ades, qui conditor orbis,
Qui maris undisonas fluctu surgente procellas
Mergere uicinae prohibes confinia terrae,
Qui solem radiis et lunam cornibus imples
65 Inque diem ac noctem lumen metiris utrumque,
Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,
Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti,
Qui diuersa nouam formasti in corpora terram
Torpentique solo uiuentia membra dedisti,

59 cf. Iuven. II 755, 795; I 380, II 813 63 cf. Lucan. III 275
64 cf. Ovid. Met. VII 530 66 cf. Ps. 146, 4

58 et V, ut s. l. L mesis Z quae ad T (t corr. m. 2), quia(?)
Z¹ mercesq; futura D¹H¹P, mercesq; futura R; cf. Pros. et Ap-
pend. ad Cypr. opp. ed. Hartel p. 42, 3; 48, 1 59 maxima (a, corr.)
F centeno T¹ nū corr. m. 2 circa K

maxima centenum cumulare per horrea fructum
Qui colit inueniet centenum germine fructum G

60 PRECATIO T in mg., incip p̄latio A, ORATIO PETENTI^s SIBI DARI REC-
TAM VIAM D, INVOCATIO F Reg. 1, ****CIO in mg. G, OR^t SEDVLLII
L, OR SEDVLI in mg. P, INCIPIT DEPRECATIO SEDVLI RETOR. CO (rhe-
toris), PREFATIO SEDVLI R, INVOCATIO POETE SEDVLI T omne-
potens(?) T aeternae T & spes A mundi (s eras.) D

61 celi K fabricatur A, fabricator L ades, qui G urbis
T¹ corr. m. 2 post orbis, mergere uicina phibes exp. A

62 undisonas T, undisonas (n eras.) G, undisonas (s eras.) K
fluctusurgente T, f. surgente L procellas (s a m. 2) K 63 mer-
gire Z¹ corr. m. 2 uicina A uicine—terre KS prohibis (corr.

m. 2) T¹L¹Z¹ 64 radius A e¹ lunam (t a m. 2) T coni-
bus A imple Z 65 inque] n in ras. T diem] m in
ras. T² nocte T lumen] s. l. C¹ mitiris Z¹, con-
cedis A e (in mg. i metiris) Cant. 66 stillas T¹ corr. m. 2

67 potes^{tates} T corr. m. 2, potestatis (e a m. 2) L, potestatis Z¹ corr.
m. 2 68 diuerso L noua—terra T nouam K cor-
pore L¹, corpora ex corpore TZ¹ teram A noua f. corpora
terra cod. Arntz. 69 turpentique T¹ corr. m. 2 uiuacia f, ui-
uentia g membra CZ, post membra ras. in S

- 70 Qui pereuntem hominem uetiti dulcedine pomi
 Instauras meliore cibo potuque sacрати
 Sanguinis infusum depellis ab angue uenenum,
 Qui genus humanum praeter quos clauserat arca
 Diluuii rapida spumantis mole sepultum
- 75 Vna iterum de stirpe creas, ut mystica uirtus,
 Quod carnis delicta necant, hoc praesule ligno
 Monstraret liquidas renouari posse per undas,
 Totum namque lauans uno baptismo mundum:
 Pande salutarem paucos quae ducit in urbem
- 80 Angusto mihi calle uiam uerbique lucernam
 Da pedibus lucere meis, ut semita uitae
 Ad caulas me ruris agat, qua seruat amoenum

74 cf. Sil. Ital. III 46

79 cf. Verg. Aen. VI 97

70 uetiti (e corr.) C hominem om. Z¹ dulcedine T¹ (corr.
 m. 2) AL¹Z 71 instaurans T¹ (corr. m. 2) A meliorem cibum
 T¹ corr. m. 2 cibo] i in ras. H sacрати T¹, sacratio fuisse
 uid. in Z 72 infusum A ange AR, ungue Cant. ueninum
 A 73 p̄ter (r a m. 2) K archa FGRST 74 diluui A
 G¹(?) rabidas. (n eras) T, rabida DKLPRTZ¹ cf. Pros.
 pomates (p ex o, o ex u, e ex i; s in ras. et n s. l. a m. 2) T, spu-
 manti A, spumante K (tis corr. m. 2), spumantes L, spumantes Z¹
 post sepultum, totum namq; exp. in A 75 una] a corr. F creans
 S mistica ACF¹H¹KLRZ 76 dilecta A negant A¹L pre-
 sule TCHK, p̄sule A, presole L, p̄sule Z, praesule Poelm. (praeside
 in mg.), praestite uel praeside con. Nebrissensis, sed cf. Fulgent. myth. I
 fabulam quam nuper . . nocturna praesule lucerna commentus sum, Alcim.
 Avit. V 420, 475 77 monstraret A 78 toto T iamque T
 labans T, lauans AK¹LSZ¹b, lauas rell. praeter cg (leuas) uno]
 s. l. L¹Z¹ babbismate A mund A 79 pande TF, pandit¹
 A salutare T que TF¹K, q: A orbem TZ¹, orbem L
 80 post calle, coartato add. A, calle (l eras.) R uia (~ a m. 2)
 T lucernā (~ a m. 2) T 81 semite T¹ corr. m. 2 82 roris
 T¹ (corr. m. 2) A ***agat (aqu eras.) A qua] ubi E m. rec.,
 quo Ald.

- Pastor ouile bonus, qua uellere praeuius albo
 Virginis agnus ouis grexque omnis candidus intrat.
 85 Te duce difficilis non est uia; subditur omnis
 Imperiis natura tuis, rituque soluto
 Transit in aduersas iussu dominante figuras.
 Si iubeas mediis segetes arere pruinis,
 Messorem producit hiems; si currere mustum
 90 Vernali sub sole uelis, florentibus aruis
 Sordidus inpressas calcabit uinitor uuas:
 Cunctaque diuinis parebunt tempora dictis.
 Indicio est antiqua fides et cana priorum
 Testis origo patrum, nullisque abolenda per aeuum
 95 Temporibus constant uirtutum signa tuarum.

88 cf. Verg. Ge. I 230 89 cf. Verg. Ge. I 316 91 cf. Ovid.
 Met. II 29 93 cf. Verg. Ge. II 182

83 quí *T*¹ corr. m. 2, quo *AC* (o in ras. m. 2) *DHO* cf. Pros. et
 Serv. ad Verg. Aen. XI 524 preuius *T*, oreuius *c* aluo (u in
 ras. litt. b?) *T* 84 agnos *KLZ* oues *AO*¹ Reg. 1 *Z*¹, ouat coní.
Burm. gresque *A* (que in ras.) *D* 85 difficilis *A* sub-
 ditor *T*, subditus *K*, subdit *L* 86 imperis *A* 87 transsit
Z iusso *T*, iusu *A* dominante] e in ras. *Z* 88 medís
A segitis *T*¹, segites *T*¹*AKL*¹ arre *T*, arare *A*, arære *K*,
 arare *b* 89 producit *T*¹*KLSTZ*, pduc *R* cf. Pros., producet *T*²
cum *rell.* hyemps *T*, champs *A* si. (c eras.) *FT* curre"
F, currere *Z*¹ 90 uernalis *T*¹, uernale *D*, uernale *K* subole
 (s a m. 2) *L* uiris *T*¹ corr. m. 2, uellis *A*, uellis *L* nali sub
 sole ue in ras. *Z*¹ 91 sordibus *TF*¹*T*, sódidus *K*, dus in ras. m. 2
LZ inpraessas *T*, inpsas *A*, impressas *HPS* calcavit *TA* *F*¹
 (ut uidetur) *KL*¹*Z* uiniator *A*, uinitor *K* 92 ditis *F*, iussis
P 93 }^{ind}cio *T* (litteras igni deletas suppleuit m. 2), inditio *FT*, in-
 dicium *D*¹*c* fedes *T*¹ corr. m. 2, fidis *Z*¹ priorum ex priorum
A 94 testis] tes in mg. *T*², testis est *A* origo *L* que]
om. A, s. l. *F*² abenda *E* enum *AEFP* 95 }^mporibus
T corr. m. 2 constat *T* (n a m. 2), exstant sched. Poelm.
 tuarum (exp. m. 2) *T*

- Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
 Vix animis committo meis, siluamque patentem
 Ingrediens aliquos nitor contingere ramos.
 Nam centum licet ora mouens uox ferrea clamet
 100 Centenosque sonos humanum pectus anhelet,
 Cuncta quis expediet, quorum nec lucida caeli
 Sidera nec bibulae numeris aequantur harenae?
 Primus abusque chao meritis uiuacibus Enoch
 Multa per innumeros iam saecula contigit annos
 105 Natura perdente modum: quem iure creandi
 Terra tulit genitum, sed mors miratur ademptum.

96 cf. Sulp. Sev. Dial. I 9, 7 99 cf. Hostius fr. IV, Verg.
 Ge. II 43, Aen. VI 625, Ovid. Met. VIII 533, Pers. V 2, August.
 Ep. 39, Paulin. Nol. XXXII 9, Claud. in Olyb. cons. 55 102 cf.
 Prud. Per. XI 141 105 cf. Lucan. VII 532

96 ⁵ e T corr. m. 2 audacii T¹ i, exp. m. 2, audaci* L
 pestingere F (r a m. 2) reatu (l a m. 2) T, uolatu uel meatu coni.
 Burm. 97 animis] alis coni. Burm. committo A, committo H
 potentem (corr. m. 2) TP Reg. 1 Z 98 aliquos] paucos DKL² (s. l.),
 post aliquos ras. plur. litt. in E sim ego m. 2 add., patulos coni. Burm.
 99 centum] .c. A ora (h eras.) T ante ferrea u eras. in
 A clemet F¹ corr. m. 2, met in ras. Z, sonet V 100 cen-
 tinosq; Z¹ sonus T¹ corr. m. 2, senos K¹ corr. m. 2 anhilet
 T¹ corr. m. 2, ancellet A, anel& K, hanhel& S 101 expediat G
 102 nec] neu A bibule ACKLT sequantur T s exp. m. 2
 haeraenae A, arene E, arene (a eras.) F, harene L, arenae CS
 EXPLICIT DEPRECATIO SEDVLII INCIPIUNT CAPITVLA SEDVLII VIRI ELO-
 QVENTISSIMI C, DE TRANSITV ENOCH E, DE ENOCH DFO, ENARRATIO
 G, ENOCH DE TRANSLATIONE L Expositio de Enoch Reg. 1
 INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII EPI DE VETERI TESTAMENTO PRIMVM DE
 TRANSITV ENOCH T 103 colore rubro scr. T primusque (abs
 a m. 2) T, absque AD²K¹ (corr. m. 2) RS¹, abusq; L¹ absq; corr.
 m. 2, abusq; (b ex u, u corr.) Z meritis T¹ meretis corr. m. 2
 Enoc AT, Enoch D, Enoch S 104 innumeros] s a m. 2 (?) T
 secla AF, secla R, secla (u a m. 2) K contegit TA, contigit (u?
 eras.) K 105 quē (~ a m. 2) T 106 mirat' LZ ademptum
 (p a m. 2) T, ademptum E, ademptū P

- Saucia iam uetulae marcebant uiscera Sarrae
 Grandaeuo consumpta situ, prolemque negabat
 Frigidus annoso moriens in corpore sanguis:
 110 Cum seniore uiro gelidi praecordia uentris
 In partum tumuere nouum tremebundaque mater
 Argentes onerata sinus, spem gentis opimae
 Edidit et serum suspendit ad ubera natum.
 Mactandumque Deo pater obtulit, at sacer ipsam
 115 Pro pueri iugulis aries mactatur ad aram.
 O iusti mens sancta uiri! pietate remota
 Plus pietatis habens contempsit uulnera nati
 Amplexus praecepta Dei, typicique cruoris
 Auxilio uentura docet, quod sanguine Christi
 120 Humana pro gente pius occumberet agnus.

107 cf. Apul. Apol. p. 514 112 cf. Verg. Ge. IV 162
 113 cf. Verg. Aen. VI 764, III 392 115 cf. Prud. Cath. XII 131,
 Per. II 38

107 saucia] arida *coni. Arntz.* uiscera *CK* uiscera *T¹ corr.*
m. 2 Sarrae *AP*, Sarræ *C*, Saræ *DERS*, Sare *T*, Sarre *Z*
 108 grandaeuo (, a *m. 2*) *T*, grandeco *A*, grandeuo *plerique* situm
T¹ m. 2 *eras. m. 2*, sinu *cod. Arntz.* negabant *TAF¹*, negauit *S^{bunt} cf.*
Pros. 109 in *mg. D* annoso *T¹ corr. m. 2*, annosso *A*
 moriens] u. iteratum *eras. in T* 110 praecordia *KLPS* 111 in *om.*
Z¹ tumuere *F*, tumere (u a *m. 2*) *LZ* trimibundaque *A*, tremi-
 bundaq; *Z²* 112 algentis *TA* onerata (h a *m. 2*) *T*, honerata
AFK 113 dedit (E *euan.*) *L*, ededit *Z* ad] ab *T* 114 op-
 tulit *S* ut *T* (*sed u corr.*) *A(?) Z*, at (a *corr.*) *F*, at *ex ad K*,
 t in *ras. C²* post sacer *ras. 2 litt. in R* ipsum *T*, istam *coni.*
Vonck.: in *Prosa legitur* holocaustum 115 mactatur] mox statur
Vonck. susp. 116 mensa *A* uir *C* pietate] i *corr. T²*
 117 nati] fere *euan. in T* 118 typiciq; *CKL* 119 auxilio] i *om.*
T¹ ut *L corr. m. 2*, ut *Z* fuso *Spir. Poelm. alii* 120 huma
T, umana *E*, post humana *ras. in S* prius *A* succumberet *T²A*
DS Poelm. Cell. Grun. Arntz., occumberet *L*, procumberet *Parrh.*

- Loth Sodomae fugiente chaos, dum respicit uxor,
 In statuam mutata salis stupefacta remansit,
 Ad poenam conuersa suam: quia nemo retrorsum,
 Noxia contempti uitans discrimina mundi,
 125 Aspiciens saluandus erit, nec debet arator
 Dignum opus exercens uultum in sua terga referre.
 Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
 Non ardens ardere rubus, nec iuncta calori
 Materies alimenta dabat, nec torrida uiuens
 130 Sensit damna frutex, sed amici fomitis aestu
 Frondea blanditae lambebant robora flammae.
 Mitis in inmitem uirga est animata draconem, ✓
 Per flexos sinuata globos linguisque trisulcis
 Squamea colla tumens inimicos ore chelydros
 135 Sorbuit et proprii redit in uirgulta rigoris.

121 cf. Prud. Ham. 725 125 cf. Pseudo-Sulp. Ep. I 2
 129 cf. Verg. Aen. I 176 131 cf. Verg. Aen. II 684, Incerti Herc.
 Oet. v. 1759 133 cf. Verg. Ge. I 244, III 439, Aen. II 475
 134 cf. Verg. Aen. II 381, Ge. III 415

121 Loht *E* Sodomis *AEOT* (i- e s. l.) *Cant.*, Sodome *CP*
 fugente *S* chos *K* respicet *T* uxor] or *m. 2 suppl. T*
 122 statuā (~ *a m. 2*) *T* motata *A* 123 penam *ACEK*
 quia] q *AZ* retrorsū . . *T* 124 in *mg. scr. S*² 125 respiciens
nonn. editt. 126 om. *T*¹ *suppl. m. 2* exercens opus *A* ref-
 ferre *A* 127 aparuit *E* olim *A* 128 arderet *T* ne *L*¹
corr. m. 2, ne^o *Z* iuncta *Z* 129 materies] e, *corr. m. 2 T*,
 matiries *A*, materies (s in *ras. m. 2*) *E* torrida *A*, torreda *L*
 uiuens] i uirens in *mg. A*, in *ras. S* 130 dampna *HT* sed et
*T*¹ et *exp. m. 2* amica *C*¹*L*¹ comitis *T*¹ *corr. m. 2* estu *ST*
 131 blandite *TCELT* lambebat *P*, lambabant *R* robura
*E*¹ 132 in mitem *Z*¹ *corr. m. 2* inmitem *H* 133 flexus *T*¹
(corr. m. 2) OP Reg. 1, plexos *Rem.* sinatu *T*¹ *corr. m. 2*, sinuata
F, sinuata in *ras. E* globus *TK* 134 scamea *AE* colla]
 a *corr. in Z* inimicos ex inimicus *L* celydros (c in *ras.*) *T*,
 hildros *A*, chelidros *CFHT*, celidros *DK*, celydros *LPRTZ*
 135 uirgulta *Z*

- Peruia diuisi patuerunt caerula ponti
 In geminum reuoluta latus, nudataque tellus
 Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris
 Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum
 140 Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.
 Mutauit natura uiam, mediumque per aequor
 Ingrediens populus rude iam baptismum gerebat,
 Cui dux Christus erat, clamat nam lectio: multas
 Vox Domini super extat aquas; uox denique uerbum est.
 145 Verbum Christus adest, geminae qui consona legis
 Testamenta regens ueterem patefecit abyssum,
 Vt doctrina sequens planis incederet aruis.
 Quid referam innumeras caelesti pane cateruas
 Angelicos sumpsisse cibos, nimbisque superni

143 cf. Ps. 28, 3

137 ingeniu(?) *F*¹ *corr. m. 2* nudaq; *Z* dubia post tellus ex-
*punx. A*² 138 spoliatus *T*¹ *corr. m. 2*, expoliatur *A* ac] et
Reg. 1, at Cant. pedestris dubia *A* 139 pilagi *A* 140 sica
E peregrinis *AS* stupuerunt *T*¹ stupuere *corr. m. 2*, ue in *ras.*
Z 141 motauit *A* natura-uā *F* uiam] uices *coni. Burm.*
*media T*¹ *corr. m. 2* 142 incidens *A*, incedens (*I* ingrediens *s. l. m. 2*)
FT, incedens *DHL*¹ (*corr. m. 2*) *SZ Alm.* rede *A* baltisma
AT 143 namq; exstat *A* letio *E* multas] a *corr. ex i*
T 144 exstat *FKKPR*, exultat *A* denique] denuo *sched.*
Poelm. est] *om. cod. Arntz. Cant. Alm.* 145 gemine *ACFK*
LST qua *T*¹ qui *corr. m. 2*, quod *nonn. edd.* 146 testamentum *ge* *renas*
(*corr. m. 2*) *H* gerens *deter. codd. nonn.* ueterum *A*
patefacit *K*¹ *L*¹ abisum *A*, habyssum *S* 147 incenderit
T, incederat *K Reg. 3*, incederit *LZ*, incenderet *Fabr.* 148 ref-
feram (a ex u) *A* innumeras *T*¹ *corr. m. 2* cateruas] a, *corr.*
E 149 angelicis *R* sumpsisse (p a m. 2) *T* sumpsisse cibo
(p, s a m. 2) *E* cibos ex cybos *H* nimbisq; (r ? *eras.*) *A*,
nimbis ex nimbis *E* supernis (s, a m. 2) *T*

- 150 Nectaris aëria populum dulcedine pastum
 In pluuiis habuisse dapes et in imbribus escas?
 Rursus in exustis sitiens exercitus aruis,
 Qua nimium loca sicca, diu qua terra negatis
 Aëgra iacebat aquis, qua spes ablata bibendi
 155 Viuendique fuit, subitas arente metallo
 Hausit aquas, sterilique latex de rupe manauit,
 Et ieiuna nouum uomuerunt marmora potum.
 His igitur iam sacra tribus dans munera rebus,
 Christus erat panis, Christus petra, Christus in undis.
 160 Angelicis tremefacta minis adfatur asella
 Sessorem per uerba suum, linguaque rudenti
 Edidit humanas animal pecuale loquellas.

152 cf. Verg. Aen. III 141 s.

156 cf. Verg. Aen. IX 23, III 43

150 nectarisⁱ *T*, nectareis (*e*₂ fere euan.) *L*, nectaris** (is eras.) *Z*
 aëria/// in ras. *T*², aërea *AER*, aëreaⁱ *H*, aetheria *Poelm.* in *mg.*
 dulcedine *T*¹*AL*¹ 151 pluuiis *A* imbribus] *i*₁ ex *b* corr. *T*,
 ymbribus *E*, ymbribus *P*, inbrib; *Z* 152 exustis ex exustus *A*, ex-
 haustis *c* 153 quæa (i eras.) *F* nimio (ñ corr. *m.* 2) *TFL*
 sica *E* di^a (e eras.?) *T* an nimio die? cf. *Pros. et Coripp.* *Ioh.*
VI 270 quia terra coni. *Arnts.* 154 iacebat (n a *m.* 2) *E*
 oblata *Cant.*, sublata ad bibendi] bibe in ras. *P* 155 post
 u. 157 legitur in *P* uiuendi; solo *A* fuit s. l. *T*² subita-
 sirete (?) *T*¹ corr. *m.* 2, subita sorente *E*¹ corr. *m.* 2 156 ausit
*TAZ*¹, hauxit *F* stereliq; s. l. *T*², stiliq; *A*, stereliq; *T*¹*Z*
 latecis *T*¹ corr. *m.* 2 de rupe latex *A* dū^o *D* manabit *T*¹ corr.
m. 2, manauit *c.* gl. cucurrit *E*, manauit *F*, cucurrit *DGH* (in ras.) *K*²
 (in ras.) *PYZ*² *Spir. Fabr.* 157 et s. l. *T*² ieiona *T*¹
 postum (n eras.) *TG*, pontum *AFHKR*, pötum *L*, potum *Pros.*
 158 his (s corr. ex *c*) *T* his iugiter coni. *Vonck.* igitur sacra
 tribus *Parrh. sched. Poelm.* dans tribus *K* 160 angelecis *T*¹
 corr. *m.* 2 tremefacta *F* moenis *T*¹ corr. *m.* 2 adfatur *T*¹
 corr. *m.* 2, affatur (uel affat') *rell.* assella *A* 161 sesorem *A*
*E*¹ post per ras. in *K* ue^aba *A* 162 ededit *TZ*, e^adidit
 (di eras.) *R* huma^{na}s *L* animal] l ex s? *T*² loquillas *T*¹
 loquelas fecit *m.* 2, loquelas *CDEGHST*

- Sol stetit ad Gabaon medique cacumine caeli
 Fixit anhelantem dilato uespere lucem,
 165 Insolitus frenare diem, nec luna cucurrit
 Ordine pigra suo, donec populantibus armis
 Feruidus ingentem gladius consumeret hostem
 Coniurante polo: iam tunc famulata uidebant
 Sidera uenturum praemisso nomine Iesum.
 170 Heliam corui quondam pauere ministri
 Praebentes sine more dapes, alesque rapinis
 Deditus atque auido saturans caua guttura rostro
 Tradidit inlaesam ieiunis morsibus escam.
 Nunc bonus Heliae, qui perfidus antea Noe,

168 cf. Claudian. de III Cons. Hon. 98, de bell. Poll. 49

163 gabon *A* medii *A*, mediq; (i a m. 2) *L*, medio ^{ci} *Z*
 cacumina *F*^a corr. m. 2 164 anelantem *TF*, ancellantem *A*, ha^{le}-
 lantem (n a m. 2) *E*, anelantē *L*, an^{he}lantem (he a m. 2) *Z* delato
A diem ^l lucē *S* 165 inualidus uel insolidus conī. *Wopk.*
 refrenare *A*, frinare *Γ* cōcurrit *T* 166 suum *T*^a corr. m. 2, suo
 in mg. *K* pupilantibus *E*^a corr. m. 2 167 ingen^{tem} *C*
 consumps^{erit} (i eras.) *A*, consumær& (ex corr.) *E*, consūmer& *L*, con-
 sumerit *Z*^a ut uid. 168 polo (pu a m. 2) *T*, populo *A* famulata
 (am in ras.) *E* 169 post uenturum ras. plur. litt. in *K* p̄miso
A, promisso *Reg. 1* a m. 1 i^hesu- *T* (corr. ex hesu- ut uid.), iessum
A, iēm *CEFGKLTZ*, hiesū *Γ*, ihesum *PR* 170 {eliam (he a
 m. 2) *T*, Helian *Γ* quondam corui *EGKLTZ* contra rimum cf.
Bedam p. 244 K. p̄uere *A* 171 {aeuentis *T*^a, corr. et prae
 add. in mg. *T*^a, reddentes *Parrh. sched. Poelm.* moræ ex more *T*^a,
 mora *AS*, mora *R* alisque *TAR* rapinae cod. *Arntz.*
 172 {editus (de supra et in mg. a m. 2) *T*, deditus *F* adque *T*
 auidus *T*^a corr. m. 2, aui in ras. *Z*^a auido^{sat.} (s a m. 2) *K*
 satorans *L* guttura *AE* r̄ostro *T*, rastro *K* 173 tradēdit
LZ inlēs^a *A*, inlēsā *F* corr. m. 2, inlesam plerique ieiuniis
A mursibus *A* aescam plerique 174 bonis *H* haeliae
TS, helie *AEKL*. heliae *F* corr. ante^a (corr. m. 2) *LZ*, ante
Reg. 1, ante ea *Cell. conī.* Noae *ER*, Noemo conī. *Arev.*

- 175 Abluit in terris quidquid deliquit in undis.
 Plenus at ille Deo postquam miracula terris
 Plura dedit meritisque suis succedere dignum
 Heredem propriae fecit uirtutis amicum,
 Aurea flammigeris euectus in astra quadrigis,
 180 Qua lenis aerios non exprimit orbita sulcos,
 Sidereum penetrauit iter curruque corusco
 Dexteriora petens spatio maiore triumphum
 Duxit et humani metam non contigit aeni.
 Quam bene fulminei praelucens semita caeli
 185 Conuenit Heliae! meritoque et nomine fulgens
 Hac ope dignus erat: nam si sermonis Achiui
 Vna per accentum mutetur littera, sol est.
 Vltima labentis miseratus tempora lucis
 Ter quinos quondam regi Deus addidit annos

179 cf. Iuven. II 548

188 cf. Iuven. III 564

175 quidquid *TELZ*, quicquid *rell.* deliquit *T¹* (delinquit *corr.*
m. 2) *EFKLS*, delinquit *A*, deliquit *in ras. H* 176 ad *T¹*
 177 meritisquae (a *exp. m. 2*) *T* succedere (n *eras.*) *E*, succ^{de},
K 178 haeredem *E* 179 flammigeris *E* reuectus *T r exp.*
m. 2 180 aerios *T¹ corr. m. 2*, aereos i orbita *A*, aereos *C*,
 aetherios *DPR Cant.* exp^{ra}emit *T*, exp^{re}mit *Z* urbita *T¹*
corr. m. 2, orbitis *A* sulcus *T¹ corr. m. 2*, sulcos *A*, solcus *L*,
in ras. E² 181 siderium *A Reg. 1*, sidereum *H*, sydere^u *P*
 chorusco *TE*, corrusco *A* 183 non s. l. *T¹* contegit *T¹A*
 184 praelucent (?) *T¹ corr. m. 2* saemita *T*, semita *om. A*
 185 haeliae *TS*, helie *CET*, helye *K* meritoque in (et *om.*) *T ex*
quo quin restitui in Sedul. poet. uit. et scr. p. 111, meritoq; (et *om.*) *A*,
 mertiq; (ui a *m. 2*) *F*, m. qui & *GH*, merito^q (corr. *m. 2*) *Z cf. Epist.*
I p. 10 Habet germanam nomine meritoque Perpetuam post no-
 mine *ras. in S* 186 ope] e *in ras. E²* . pro h. o. aethere
Fabr. si] *in ras. F* (ser fuit) sermonis ex sermones *KLZ*
 aciui *T* 187 accentum *T* motetur *A* helias sol ~ *A*
 188 tēpa *F* 189 quādam *T* deus] s. l. *Z²* addi^t *K*

- 190 Vsus iure suo, patefactaque limina claudens
Mortis ab occasu uitam conuertit in ortum.
Ionas puppe cadens, coeto sorbente uoratus
In pelago non sensit aquas, uitale sepulchrum
Ne moreretur habens, tutusque in uentre ferino
195 Depositum, non praeda fuit, uastumque per aequor
Venit ad ignotas inimico remige terras.
Cum spirante Deo Babylonia sacra negarent
Tres una cum mente uiri durumque subirent
Exitium saeui Chaldaea lege tyranni,
200 Cuius Achaemeniam rabies accenderat iram
Plus fornace sua: medios truduntur in ignes
Nil audente rogo, tantumque ardore calentes

197 Paul. Nol. VI 21

198. 9 cf. Verg. Aen. XII 924

- 190 ^{us} usus A patefactaque] q; s. l. T², -tæ- (corr.) F²
191 occasum T¹ in exp. m. 2 hortum T, *ortum (h eras.) C
192 puppi AK, puppe L, pupi R ceto (o a m. 2) Γ, ceto
D, co&co (u a m. 2) E cf. Pros. moratus A 193 pelagos
T¹ s exp. m. 2, pilago A sepulchrum TEK, sepulchrum pleri-
que 194 moretur T, moriretur A habens* A ferinum T¹
corr. m. 2 195 depositus T²DEFG¹(?) H¹KL¹O¹PRSTZ², depos-
situs A, depositum (i us s. l. m. al.) Γ, cf. Pros. 196 post ini-
mico spat. plur. litt. in H remigante A 197 conspirante T
(cum corr. m. 2) S, c. inspirante AE (in s. l. a. m. 2) G¹ (in f. eras.),
cf. spirare = inspirare ap. Lactant. II 13, 3 babilonia TA CDE
FGS, babylonia KZ, babilonica T 198 dumque (ru a m. 2) T,
dirumque ex durumque C, dirumque O¹ sed cf. Pros. 199 exidium
T¹ corr. m. 2, exicium RS caldea TA CKLZ, chaldaea DEFPRST,
chaldei G tyranni ACDS 200 huius S achymoeniam T
(chae corr. m. 2), achaemeniam (i a m. al.) Γ, aceminia (i geminā in
mg.) A, achimeniam CFGH, achemeniam EKLPSTZ, achemeniam
D rabiis T¹ accenderet Fabr. 201 ignes] s add. T²
202 ardente (i audente s. l. m. al.) Γ, audente c, urente CDEF (audente
s. l. m. 2) LZ (in ras.) O¹PT Rem., ^{i urente} audente H cf. Pros. ^{to} tantūq;
Γ, tantoque (que f. eras.) H, tantoque CEFGR¹ cf. Pros. calentis
T¹ corr. m. 2

Cordis imagineae uincunt incendia poenae
 Igne animi. o quanta est credentum gloria! flammis
 205 Ardentis fidei restincta est flamma camini.

Digna sed inमितem mox perculit ultio regem.
 Nam quod ab humana uecors pietate recessit,
 Agrestes pecudum consors fuit ille per herbas
 Aulica depasto mutans conuiuia faeno.
 210 Pronus ab amne bibit, septenaque tempora lustrat
 Omnibus hirsutus siluis et montibus errans.

Nec minus et Darii furuerunt iussa tyranni,
 Hebraeumque decus Danihel decernitur insons
 215 Ieiunis cibus esse feris. sed belua iusto

213 Ecce etenim sceleri scelus addidit ira furentis

211 cf. Verg. Aen. I 578

213 cf. Verg. Aen. I 212

203 imagine TA, imagine ea F, im̃aginee K, imaginee (a eras.) L,
 imaginee (e a m. 2) Z pene A, paene Z 204 igne S
 credentium T (sed i fort. a m. 2) ΓAKLSZ¹, i eras. in FH cf. v. III
 313 gloria] s. l. Γ² 205 fei A retincta A caaminis
 (m eras.) G 206 dignus et T¹ corr. m. 2 imमितem ΓH
 pculi¹ (t a m. 2) F 207 uaecors ΓKL, uehors A, uecors C
 208 agrestis TA F¹ pecodum T²A LSZ, pecodum FK¹ erbas A,
 erbas R 209 depastum T, depasto ex depastu L, depasta P
 motans A fenum T¹ corr. m. 2, feno Z, foeno ACDEKLPRST,
 faeuo G 210 amnebit (bi a m. 2) T que] quem ex quam corr.
 T² lust^{rat} (rat a m. 2) T, lustrat AZ (sed t in ras.), lustrans (s.
 l. lustrat m. 2) Γ, -ans in ras. R, lustrans rel. 211 hirsutis (corr.
 m. 2) FK, hirsutus Z syluis E errat ΓCFGH²OR²T, ober-
 rans A, errast (n eras.) K cf. Pros. 212 minus] s. l. Γ² dari
 A fuerunt TA, feruerunt F corr. m. 2, furuerunt (l feruer in mg.
 m. 2) G, in ras. Z² cf. Pros.; uers. post u. 213 in E et Reg. 1 (signo
 traiectionis addito) legitur iussa A tyranni AS 213 om.
 codd. praeter E Reg. 1 TZ² f (in mg.), additus est in V manu rec.
 in O adscriptus in fine paginae et in D Reg. 2 ad marginem, cf. Pros.
 sceleri* (s eras.) E 214 hebreumque TAFGKLT, Ebreumque CS
 daniel A² (in mg.) CK, danihel ex denihel L² decernitor (corr.
 m. 2) TL 215 ieiunis T feres T¹(?) bilua T¹ (corr. m. 2)
 A iusto] beato S

- Mitis facta uiro, sanctos ne laederet artus,
 Coepit amare famem; rabies mollita furorem
 Deposuit saeuisque in faucibus ira quieuit,
 Et didicere truces praedam seruare leones.
- 220 Dic ubi sunt, natura, tuae post talia leges,
 Qui totiens tibi iura tulit? qui tartara iussit
 Translatum nescire uirum, sterilemque marito
 Fecundauit anum, sacram praecepit ad aram
 Sponte uenire pecus, muliebres transtulit artus
- 225 In simulacra salis, ramos incendia passos
 Non ardere dedit, uirgultum soluit in anguem,
 Per pelagus siccauit iter, mirabile nimbis
 Manna pluit, saxo latices produxit ab imo,
 Quadrupedem fari plano sermone coegit,
- 230 Suspensis rapidas elementis distulit horas,

216 mitis sacr *T* facta* (s? eras.) *E* uirus *T*¹ corr. *m. 2*
 nae *E* artusos *Z* corr. *m. 2* 217 cepit *AP* rabiis *T*¹ corr.
m. 2 218 saeuisque] quae s. l. *T*¹ fort. recte om. cf. de Sed. uit.
 et scr. p. 110 in] s. l. *LZ*² 219 dedicere *TA* (di ex du?) *L*¹*Z*¹,
 dicere *F* edidicere *Aldhelmus* Recapitulatio *T* (in *mg.*) *S*
 220 naturę *Z* potalia *A*, postalia *E* (t a *m. 2*) legis *T*
 221 qui (f a *m. 2*) *IPZ*, quotiens (corr. *m. 2*) *L*, quis *CDE*² (s in *ras.*)
FGHKT sed cf. *Pros. et Petron. c. 58* Dicam tibi, qui de nobis currit
 et de loco non mouetur; qui de nobis crescit et minor fit. toties
IAER, ties *K*, toties *S* post tulit *ras. in I* quis *CDS*
 thartara *E* 222 stirilemque *A*, sterilemque *K*, steriliq; *R*
 maritū ex -to fecit *T*¹ 223 foecundauit *AT*, fecundauit *K* per-
 cepit (erce in *ras. m. 2*) *T* praecepit a *m. 1* fuisse uid., precepit *K*
 sacra; ꝑcepit *A* 224 muliebris *T* 225 passus *T*¹ corr.
m. 2 226 angem (u a *m. 2*) *IK* anem *A* 227 pelagos
*T*¹*FKL*¹*Z*¹, pilagus *A* mirabile ex mirauilae (?) *T*¹ nymbis
TE, nimbis ex nimbris *A*, mymbis *F*¹ 228 laticis *T*¹ corr. *m. 2*
 imo] icto conī. *Arntz.* 229 quadrupedum *I*¹ corr. *m. 2*, quadri-
 pedem *AR*, quadrupidem *Z*¹ plano (o in *ras. 2 litt.*) *I*, pleno *Spir.*
al. ut ap. Verg. Ge. I 388 230 alementis *T* (le corr. *m. 2*), eli-
 mentis *AZ*¹ oras (h a *m. 2*) *LZ*

- Per uolucres hominem pasci dedit atque coruscis
 In caelum transuexit equis, iam morte grauato
 Adiecit tria lustra uiro, praedonis in ore
 Naufragio fundauit opem, flagrante camino
 235 Sernauit sub rore pios, per pascua regem
 Paut ut hirsutam pecudem, rictusque leonum
 Instimulante fame iussit nescire furorem?
 Nempe creatori, cuius quaecumque uidentur
 Seu quaecumque latent et rerum machina sermo est,
 240 Omne suum famulatur opus sequiturque iubentis
 Imperium quacumque trahit sententia nutu.
 Heu miseri, qui uana colunt, qui corde sinistro

232 cf. Ov. Met. IV 145 235 cf. Paul. Nol. XXVI 270
 239 cf. Claudian. de raptu Pros. II 280 241 cf. Claudian. in Ruf.
 I 1 242 cf. Lucan. IV 382

231 uolucrē (s *eras.*) A, uolucrem¹ b pasci in *mg.* K adque
 T coruscus T¹ corr. m. 2, curruscis (is *ex* us) A 232 aequis
 TAG¹L¹ grauato (m? *eras.*) E, grato (ua a m. 2) LZ
 233 trea T¹ 234 naufrag o (sic) T, naufragio (o in *ras.*) L, naf¹rag^o
 (i *eras.*) Z, naufrago ADFKOPRST, naufrago CE (i a m. 2) Spir.
 Fabr. 235 de rore (de a m. 2, sub m. al.) E, de Reg. 1 pios
 (s fort. a m. 2) T gregem T 236 ut in *ras.* E¹ hirsutum
 AL¹ (corr. in am), hirsutam ERSZ pecodem AF¹P rictus]
 ri corr. ex li (?) T¹, rictos L¹Z, uictus Poelm. leonem F¹ corr.
 m. 2, leonem K 237¹ stimulantē (in a m. 2) T, stimulantē Z,
 instigantē schedae Poelm. iussit A, iussit F 238 nimphē A,
 Nemp¹ E creatori ex creatore ER quae] que T, s. l. RF¹
 239 quaecumq. (a *eras.*) Γ et] & s. l. T¹ machina ~ A,
 maxima machina K cf. Pros. I 2 et potentis uerbi fabricam condidisti
 i. e. orbem serua Davisius 240 famulantur T iuuentis
 T 241 imperii—nutum con. Wopk. quacumq. (o a m. 2) Γ,
 q¹cumque A, q¹cumq; (ua a m. 2) E, quocumque CDGHST Reg. 2
 (sed quemcumque prius fuisse uidetur) cf. Pros. et C. Sittl, Die lokalen
 Verschiedenheiten der lat. Sprache p. 130 trahit A notum
 T, nutu E, nutum L (m in *ras.*) P Reg. 1 242 miseri¹
 (s *eras.*) C, miseris (s a m. 2) G qui¹ (a *eras.*) E uana
 Γ (corr. m. 3), fana CEF¹GH O Reg. 1 Cant. Fabr. [si]nistro (i se-
 nistro m. 3 s. l.) Γ

- Religiosa sibi sculpunt simulacra suumque
Factorem fugiunt et quae fecere uerentur!
- 245 Quis furor est? quae tanta animos dementia ludit,
Vt uoluerem turpemque bouem tortumque draconem
Semihominemque canem supplex homo plenus adoret?
Ast alii solem caecatis mentibus acti
Adfirmant rerum esse patrem, quia rite uidetur
- 250 Clara serenatis infundere lumina terris
Et totum lustrare polum: cum constet ab istis
Motibus instabilem rapidis discursibus ignem
Officium, non esse Deum, quique ordine certo
Nunc oritur, nunc occiduas dimissus in oras
- 255 Partitur cum nocte uices. nec semper ubique est
Nec lumen fuit ille manens in origine mundi,

245 cf. Verg. Aen. V 670, 465. 248 cf. Leo, de Senec. trag.
obs. crit. p. 215 254 cf. Verg. Ge. I 438

243 relegiosa AZ', relligiosa T sculpunt I, sculpunt (l eras.)
K simulacra deorum T' suumque add. m. 2 244 et] ea V
que T fecere ex fecerint corr. T² ueerentur (re uel ne eras.)
I 245 que T animis A, animas O 246 torpemque K,
toruumque (u, corr. m. 2) E, toruumque Z cod. Arntz. 247 } homi-
nemque (semi a m. 2) T, semihonemq. (mi a m. 2) I, semianimemque
P suplex A, subplex K pronus CE²FL'Z (s. l.) O²PS (nus in ras.)
cf. Pros. homo integer membris cui opponitur semihomo canis ad-
horet I, adorat (e a m. 2) K 248 ast in mg. T² add. solim
T¹ corr. m. 2 acti] cti a m. 2 T 249 } firmant T¹ ad in mg.
T², affirmant CDGHPS reum (r a m. 2) T ee s. l. I, in
ras. K rite in ras. D² uidetur (n eras.) T 250 clara]
cla in mg. T² serenitatis I serenatis s. l. m. 2 effundere
P limina F 251 constit (corr. m. 2) TZ, constat I²AE O
R¹T Reg. 1 ipsis C Cant. cui fauet Prosa 252 motibus (n
eras.) AE stabilem T rapidis cursibus T (corr. m. 2) A
253 offitium K 254 ociduas L corr. m. 2 dimissus omnes
fere, dimisus AR horas FDE 256 lumen] semper C in
ras. horigine E

- Cum geminum sine sole diem nouus orbis haberet.
 Sic lunae quoque uota ferunt, quam crescere cernunt
 Ac minui, stellisque litant quae luce fugantur.
 260 Hic laticem colit, ille larem, sed iungere sacris
 Non audent inimica suis, ne lite propinqua
 Aut rogos exiguas desiccet fortior undas,
 Aut ualidis tenues moriantur fontibus ignes.
 Arboreis alius ponit radicibus aras
 265 Instituitque dapes et ramos flebilis orat,
 Vt natos caramque domum dilectaque rura
 Coniugiique fidem, famulos censumque gubernent.
 Lignee, ligna rogas, surdis clamare uideris,
 A mutis responsa petis, quae iura domorum
 270 Hac ratione regunt, si caesa securibus actis

265 cf. Anson. Par. 4, 5

269—270 cf. Rut. Nam. I 157

257 genitum *TA sed cf. Pros.* solediem *ex solemem E*
 nouus (u, *corr. ex o?*) *T* urbis ¹aberet *T* 258 lunae *ex*
 lumen? *T*² ferunt (fe in *ras.*) *A*, nerunt *fuit*, fserunt (u?
eras.) *F* quam] uā in *ras.* *C*², quia *Cant.* 259 stillisque *T*,
 stellusq; *F* litant] ant in *ras.* *T*² (at? *m. 1*) que (a a *m. 2*)
T fu.gantur (l *eras.*, a *corr. m. 2*) *T* 260 lapidem
Canneg. hi iungere *shed. Poelm.* 262 rogu¹ (s a *m. 2*) *T*
 exigua¹ (*corr. m. 2*) *T* desicet *AE*¹ undas *E* 263 tenuis
TLPT morientur *D*, moriatur *LPT* ignem¹ (*corr. m. 2*)
T, ignis *L*, ignis *PZR*² 264 aliis *D*¹ ut uid. arboris
*L*¹ ponit² *E*, ponitur *Reg. 4* 265 inponit (& instituit in *mg.*)
A flebilis *T*¹ -es *corr. m. 2* 266 ut] t a *m. 2* *E* de-
 lectaque *T* 267 coniugiq. *T*, coniugisq. *S* famulus *Z*
 censusque *TA*, censūq. ¹*T s. l. m. 3*, censūq. (us *m. 1*) *E*²*O*², censusq. (s,
 a *m. 2*) *F* cf. *Pros.* gubernet *AK* (?), gubernent] ent in *ras.*
E, gubern¹/// (ent a *m. 1* fuisse uid.) *Z* 268 lignee *TS*, lignea *A*,
 lingua *A* rogans *T*, rogas ^{rogans}*T s. l. m. 2*, rogas *ex* rogos *A*, rogans
 fort. recte cf. *Pros.* ¹surdis (a a *m. 2*) *T*, sordis *A* 270 ac
 rationem *A* regant, sic *Canneg. coni.* cessa *AF*¹ (*corr. m. 2*)
 saecuribus *T*

- Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
 Aut subiecta focis dapibus famulentur edendis.
 Nonnulli uenerantur holus mollesque per hortos
 Numina sicca rigant uerique hac arte uidentur
 275 Transplantatorum cultores esse deorum.
 Plura referre pudet, sanctoque in carmine longum
 Vel damnare nefas, ne mollia sentibus uram
 Lilia, purpurei neu per uiolaria campi
 Carduus et spinis surgat paliurus acutis.
 280 Iam satis humanis erroribus addita monstra
 Risimus aut potius tales defleuimus actus.

271 cf. Verg. Aen. II 695 274 cf. Iuvenal. XV 10 279 cf.
 Verg. Ecl. V 39, Pseudo-Iuvenal. in Genes. 121

271 *post ardua ras. 2 litt. in D* pendent¹es (i a m. 2) Z
 sustinent A, sustentant D, *post sustentent ras. in E* 272 subiecti
 T iocis K¹ famulantur ADFH (a corr. in æ) KL¹PR(?)ST
 273 uerentur A olus CFLZ, holus (o a m. al.) E hortos
 GL 274 nomina T¹ (corr. m. 2) rigant^o Z uirique TA,
 uirideq: K, uiridiq: LZ Reg. 4 hic F¹ corr. m. 2, ^hac Z
 275 transplantorū (ta a m. 2) T, transplantatorum (a eras.) A cul-
 toris T 276 refferre A, refere E¹ pudit (corr. m. 2) TLZ
 sanctoquin T longum T¹ longo corr. m. 2 longum est
 Cant. 277 damna A, dampnare HT, narrare DKL (in ras.) S²
 (s. l.) ne nefas L urant T¹ 278 lile¹a L porporei A,
 porpurei C, purpurei F¹ (corr. m. 2) KZ (e ex i) neu^{1 neq:} T¹, neu¹ (per
 uel ser eras.) A, ne¹ (u eras.) E uiolaria A 279 cardus T
 surgat] a in ras. T pallurus T, palliorus A, paliuris F corr.
 m. 2, palioris L (corr. m. 2), palliurus S paliurus surgat D
 acutus Reg. 4 280 in mg. A post satis ras. in S humanis]
 s a m. 2 T herribus K addita] edita emendare uoluit
 Wopk. monstraumus aut A 281 post aut ras. 2 litt. in E
 talis T putius A potius tales CDFH cui fauent Prosa et rimus,
 tales potius *rell.* defibimus T, de¹fleuimus A, defluimus L corr.
 m. 2 actos T

- Nunc coeptam iuuat ire uiam montemque per altum
 Nitentes firmare gradus; properemus in urbem,
 Libertatis opem, radians ubi regia fuluis
 285 Emicat aula tholis, ubi dantur digna petenti,
 Quaerentem spes certa manet, claustrisque remotis
 Peruia pulsanti reserantur limina cordi.
 Hic est ille lapis, reprobum quem uertice gestat
 Angulus atque oculis praebet miracula nostris:
 290 Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suauē est.
 Per digesta prius ueteris miracula legis
 Rettulimus, sancti coniuncto Spiritus actu
 Quae Genitor socia Nati uirtute peregit.
 Per digesta rudis necnon miracula legis
 295 Dicemus, sancti coniuncto Spiritus actu
 Quae Natus socia Patris uirtute peregit,
 Semper ut una manens deitatis forma perennis

282 cf. Paul. Nol. VI 177 283 cf. Lucan. VIII 289
 290 cf. Matth. 11, 30, Paulin. Nol. XIX 37

282 ceptam *TA DKLP TZ* iuuat *Reg. 4*, placet *ed. Lips.*
 283 nitentis *TKL*¹ gradus *TZ* 284 opem (in *eras.*) *D*, ope
 (in *eras.*) *E*, ope *rec. codd. cum nonnullis editt.* Libertatis ope radians
 ubi *etc. Grunerus cf. Pros.* 285 post emicat *ras. in S* aula
 tholis (s a m. 2) *T*, a. stolis *A*, a. tolis *CE*, aulat^h olis *F*
 potenti *O*¹ 286 querentem *TTAKPR*, querente (*corr. in ti m. 2*)
Z, querentis *LV*, quaerenti *rell.* remo^u} *T* tis *add. m. 2*
 287 limine ex lumina *D* corde *Z* 288 reprobum *TTA* cf.
Pros., reprobis *rell.* uerticae *T* 289 angulis *H*, angulos *Z*,
 angelus *Reg. 4* adque *TE* nis *K* 290 honus *TA*
 est leue cuius *Cell.* lene *coni. Arnts. et Burm.* suaue] est *om. T*,
ras. in R cf. Pros. 291 degesta *T*, degesta *Z* 292 rettulimus *TC*²
*F*², retulimus *rell.* acto *K* 293 quē (a a m. 2) *T*, quae *G*
 genitor² (is? *eras.*) *T* natis *T* v. 294—296 *om. T¹ P¹ in mg. adscr.*
m. 2 295 dicimus *TL¹ Z¹* (s a m. 2) *E*, post dicemus *ras. in L*
 dicemus noua sci *A* conunctu *T*, coniuncto *Γ* 296 in *mg. E*
 297 una manens semper *S* deitate^u *LZ*

Quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet.

Haec est uera fides; hanc spreuit habere salutem

- 300 Arrius infelix, qui curua per auia rectum
 Flectere nisus iter, foueam dilapsus in atram
 Conruit et tetri mersus petit ima profundi:
 Tam uacuus sensu, iustae quam tempore poenae
 Visceribus fuis uacuus quoque uentre remansit.
- 305 Demens, perpetui qui non imitanda parentis
 Iura caducorum gradibus simulauit honorum!
 Namque homines inter natum genitore minorem
 Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
 Filius ante fuit, mox et qui filius est nunc
- 310 Adforet esse pater: sic per genus omne nepotum
 It noua progenies et aui numerantur auorum.
 At Dominus, uerbum, uirtus, sapientia, Christus,
 Et totum commune Patris, de lumine lumen,
 De solo solus, cui nec minus est Patre quicquam,

298 cf. Merob. de Chr. 27, Claudian. app. p. 202 ed. Iesp.

301 cf. Verg. Aen. VII 35, Prud. Psych. 257, Iuven. III 158 305 cf.

Verg. Aen. VI 590 311 cf. Verg. Ecl. IV 7, Ge. IV 209

313 Auson. Eph. 3, 82, Prud. Apoth. 278, Paul. Nol. VI 82

298 qu^dsim.. *G* simplex *T* treplice (t a m. 2) *T*, réplacet
Z (corr. m. 2) qđq̃ ~ *F*, quidque *Cant.* cum nonnullis edit.
 intreplicabile *T*, treplicable *Z* corr. m. 2 simplex *T* (ut uidetur)

Z Reg. 1. 4 *Fabr.* 299 est] om. *A* fidis *T* spreuit *AK*,

spraenit *E* 300 infelix Arrius *S* auia *E* : 301 flecte^{re} (re

a m. 2) *T* dilapsus *TRADEL* Reg. 1 *Vb*, delapsus *rell.*

in] s. l. *LZ* 302 conruit *TA*, corrui *rell.* tetri ex detri *A*

303 facuus *A* quam iustae *T* 304 fuis *A* 305 quia non

Reg. 4 306 simulauit *CO* Reg. 1, 2, 4, simulauit *Z* 307 ho-

minis *T* 308 carnalis *E*, carnales *KL* parenti *T* 309 filiu^m

(utroque loco s a m. 2) *T* nunc est *Spir.* 310 afforet *P*; adforet

est pro aderit esse] fort. ecce cf. *Pros.* pater ex pati *F* nepote^m

K 311 it] et *T* fort. corr., in *Fabr.* progenis *T* corr. m. 2, per-

genies *K* 312 ad *T*, ast *H* 313 est *cod.* *Arntz.* commune

A 314 cunec *E* corr. m. 2 minor *O* qui nec minor *sched.*

Poelm. patre *Z*

- 315 Nec quo crescat habet, genitus, non quippe creatus:
 Ipse est principium. nam sicut clarus habetur
 In genitore manens, genitor quoque clarus in ipso
 Permanet, et rerum caput est Deus unus ubique.
 Non quia qui summus Pater est, et Filius hic est,
 320 Sed quia quod summus Pater est, et Filius hoc est.
 Sic ait ipse docens: ego in Patre et Pater in me.
 Rursus: ego atque Pater unum sumus. Arrius unum
 Debet scire sumusque Sabellius esse fatendum.
 Iste fidem ternam, hic non amplectitur unam:
 325 Ambo errore pares, quamquam diuersa sequentes.
 Qualiter adsueti uarias producere sectas
 Impugnant sua dicta uiri, qui brachia nudis
 Ostendunt exerta umeris, nil tradere docti
 Sed tantum certare cati, prudentia quorum

321 cf. Ioh. 10, 38 322 cf. Ioh. 10, 30 325 cf. Paul.
 Nol. XXI 291 328 cf. Stat. Theb. I 413

315 quod *T* nam *T*¹ non corr. m. 2 quippe *A* 316 abe-
 tur *T* 317 maes *Z* claros *T* 318 et (s a m. 2) *T* 319 post
 est ras. 2 litt. in *C* 320 in mg. *K* quod ex quid *A*
 sumus *E*¹*O*, summis schedae *Poelm.* et] quia cod. *Arntz.* 321 et
 ego *Fabr. cum nonnullis editt.* me est *CDEF¹LPS¹T* sed cf. *Pros.*
 322 et pater *T* pater sumus unum uel ego pater atque unum sumus *coni.*
Arntz. si arrius *T* 323 quesabellius *K* summusque *Reg. 4,*
 simulque sched. *Poelm.* scire debet *b* 324 trinam *Fabr. cum*
nonnullis editt. atst hic *E*, ast hic praeter *TAL¹Zbcg* exhibent
 omnes cf. *Pros. et Leonis obseru. crit. p. 215* non] eras. in *C*
 unum] u, in ras. *K* 325 }^{am}bo *T*¹ suppl. m. 2 errorem *T* quan-
 quam *A*, quaniquam *GH* (licet s. l.), quamuis *Arntz.* sequentis *T*¹
 es corr. m. 2, sequentes (corr. uol. m. 2) *L* cf. *Pros.*, sequantur uel se-
 quantur *A*, sequantur *CDEFGHP Fabr.*, sequent^r *K* 326 }^{ua}alit^r *T*
 corr. m. 2 assueti *CDEFGHKPRST* 327 }ⁱⁿipugnant *T* corr.
 m. 2, impugnant *CGHT* uiri] s. l. *K¹L¹Z¹* 328 }^ostendunt (o
 a m. 2) *T*, ostentant ex ostendunt *E¹*, ostentant *Reg. 1 Cant. cum*
nonn. editt. exerta ex extra *F¹*, extenta *f* umeris *T*
 docti
 cati *S* 329 terra certare *T* cauti *TA*, ca in ras. *L¹* sa-
 pientia *g*

- 330 Stulta iacet, quia uana Deo est sapientia mundi.
 Hic loquitur nimis, ille tacet; hic ambulat, hic stat;
 Alter amat fletus, alter crispare cachinnum:
 Diuersisque modis par est uesania cunctis.
 Interea dum rite uiam sermone leuamus
- 335 Spesque fidesque meum comitantur in ardua gressum,
 Blandius ad summam tandem peruenimus arcem.
 En signo sacrata crucis uexilla coruscant,
 En regis pia castra micant, tuba clamat erilis,
 Militibus sua porta patet: qui militat intret,
- 340 Ianua uos aeterna uocat, quae ianua Christus.
 Aurea perpetuae capietis praemia uitae,
 Arma quibus Domini tota uirtute geruntur

332 cf. Pers. III 87 334 cf. Verg. Aen. VIII 309 341 cf.
 Tertull. de iud. Dom. fin.

330 iacit *T* q *A* 331 ambulat] *a*, in *ras.* *T* hic
 stat] ille *A*, hictat (s a m. 2) *E* 332 crispare *P* cha-
 chinum *A*, chachinneum *F*, cacinnum *H*, cacinnum *KZ*¹, cacinu
L (h a m. 2), cachinnos *E^o* 333 diuersique (s a m. 2) *E*
 uaesania *T*, uessania *A* 334 post dum *ras.* 1 uerbi in *E*
 sermone] -nis fecit *T*², sermones *A* leuamus] 1 agimus in *mg.* *A*,
 lauamus *E* corr. m. 2 335 fidesque *T*¹ corr. m. 2 "eum
 (m a m. 2) *T* comitatur *TA*, co-mitantur (m *eras.*) *H*, comi-
 tentur *Reg.* 4 336 blandis *A* sumam *E* tandem
A "uenimus *K*, deuenimus *R* arcem ex artem (?) *E*
 337 et *T*, post en *ras.* in *S* uixilla *AL*¹ choruscant *T*, cor-
 ruscant *A*, coruscat *P*, co-ruscant (r *ras.*) *T* 338 en] e corr. *uid.*
T micat *T* tuba (r? *eras.*) *L* erilis *EHKLP*, erlis *Z*, hirilis
A, ^herilis *G*, herilis *rell.* 339 patit *L*¹ corr. m. 2 quies (si *eras.*)
A milit & *KLZ*¹ *T* intrat *F*¹ (corr. m. 2) *SCant.* 340 Inua *P*
 xps ~ *A* 341 aurea] splendida *G* capientis *T*, capientes
A praemia] gaudia *sched. Poelm.* 342 quibus *K*

- Et fixum est in fronte decus. Decus armaque porto
 Militiaeque tuae, bone rex, pars ultima resto.
 345 Hic proprias sedes, huius mihi moenibus urbis
 Exiguam concede domum, tuus incola sanctis
 Vt merear habitare locis alboque beati
 Ordinis extremus conscribi in saecula ciuis.
 Grandia posco quidem, sed tu dare grandia nosti,
 350 Quem magis offendit quisquis sperando tepescit.
 Christe, faue uotis, qui mundum in morte iacentem
 Viuificare uolens quondam terrena petisti
 Caelitus, humanam dignatus sumere formam,
 • Sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses.
 355 Hoc Matthaeus agens hominem generaliter implet,

344 cf. Verg. Ecl. IV 53 345 cf. Verg. Aen. III 167
 346 cf. Verg. Aen. III 85 349 cf. Prud. Ham. 953 s. 353 cf.
 Verg. Ecl. VI 36 355 cf. Verg. Aen. VIII 678

343 est] *om.* *A* decus *om.* *TAZ*¹ crucis decus *f* armaque
 tua sunt *A*, armaque *K* portu *T*¹ o uel a *corr. m. 2* 344 mili-
 tiaequae (a *exp. m. 2*) *T*, militiaequae *BKS*, militiaeque *L* tue
AK bonae *T* 345 prope sedis (ut uidetur) *T*¹ propria *corr.*
m. 2, propria sedis *A*, propriae sedis *CDFG* (c. *gl. perpetuae stationis*)
LZOPS(?), propriae sedes *HK* (proprie) *cf. Pros.* his *A*, cuius
cod. Arevali s. XV mihi] in *mg. A* moenibus] in *s. l. E*²
 346 domum *A* tuis *A*, tuis *L* incula *TL*¹ tuus incola
 in *ras. Z*² 347 alboque (o q in *ras.*) *E*, b *corr. in F* beari|
 ordine et *sched. Poelm.* 348 extremus merito *A* conscribi
T, merito c. *A* ciues *A* 349 set *B* grandea *A*
 350 quaemagis *T* quisques *K*¹ *corr. m. 2*, quisq; *L*, quisq;
Z corr. m. 2 tipiscit *L*¹ *corr.* 352 uiuicare *BK* 353 for-
 mam (' i carnē in *mg.*) *A*, formam *Z*, carnem *Cant.* 354 possis
T, nosse (i nescis in *mg.*) *A*, nosse *CDGHHK* (p fere eras.)
T Reg. 4 Spir., nosse & *S* 355 Matheus *T* Matheus *H*, Matheus
 plerique, post Matheus *ras. in E* aiens *Reg. 1 Ald.* hominē
 (' a m. 2) *T* implens *S*¹ i implet in *mg.*

- Marcus ut alta fremit uox per deserta leonis,
 Iura sacerdotii Lucas tenet ore iuuenti,
 More uolans aquilae uerbo petit astra Iohannes.
 Quatuor hi procures una te uoce canentes
 360 Tempora ceu totidem latum sparguntur in orbem.
 Sic et apostolici semper duodenus honoris
 Fulget apex numero, menses imitatus et horas,
 Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
 Hinc igitur ueteris recolens exordia mortis
 365 Ad uitam properabo nouam lacrimasque serendo
 Gaudia longa metam: nam qui deflemus in Adam
 Semina mittentes, mox exultabimus omnes
 Portantes nostros Christo ueniente maniplos.

362 cf. Verg. Aen. X 270

366 cf. Paul. Nol. XXXV 450

357 iura ex iure *E* ^{itis} sacerdotii (s. l. m. 2) *S*, sacerdotis *Reg. 4*
editt. pler. iuuentii *E* 358 morae *T¹* a del. m. 2, morae (a
eras.) *K* uolans ex uolens *E* iohannis *TA* 359 quattuor
FGHRT hii *A*, hi* (i? *eras.*) *E* proceris *T* canentis
T 360 heu *A* urbem *T* 361 si &/// *P* apostolici*
 (s *eras.*) *E*, apostoli^d *F* sem *T¹* corr. m. 2, "per *L* duodenos
TE¹K¹L¹ honoris *T¹* honores m. 2, honores *LZ¹* 362 fulgit
TF¹L, fulget (g corr.) *C* post apex ras. 1 uerb. in *E* numero
T mensis *T* imita^t (n *eras.*) *K*, imita^t *Z*, imitatur *S*
 363 mitit *T¹* corr. m. 2 364 hic *T* ueteres *Z* corr. m. 2
 recolens] s a m. 2 *T* (t fuit?) mundi *T¹* mortis corr. m. 2
 365 uitā (~ a m. 2) *T* propera^{bo} *K* corr. m. 2 nobam *T*
 serendum *T* 366 longa *A* nam] nos sched. *Poelm.*
 quid *C*, quod *g* defleuimus *T*, defleuimus *Ab¹* in^ddam
S 367 semi^a *K* mittentis *T¹* corr. m. 2, mitentes *AE*
 exultabimus *CF* 368 nostro *T* manipulos *T* addito con-
 tuli cf. *Prol.*, manipulos *AC¹Z¹*, muniolos *L¹* EXPL. LIBER PRIMVS
 VERIS TESTAMENTI INC. LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTIS LEGENTI VITA
 PERPETVA *T*, finit. Incipit liber pmus euangelii *A*, Explicit. INCIPIT
 SECVNDVS SEDVLII PRBI *B*, EXPLICIUNT CAPITVLA INCIPIT LIBER PRIMVS

IN NOVO TESTAMENTO DE PECCATO PRIMI HOMINIS *C*, EXPLICIT LIB SEDVLII VETVS TESTAMENTI INCIP NOVI TESTAMENTI LIB PRIMI DE etc. *D*, EXPLICIT LIBER PRIMVS INCIPIT SEC VNDVS *E*, EXPLIC LIB PRIM SEDVLII VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT NOVI TESTAMENTI LIBER SEC VNDVS DE ADA DIC *FG*, INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *H*, *post ras. 1/2 vers.* INCIP DE NOVO TESTAMENTO//// *K*, EXPLICIT LIBER I INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *L*, DE NOVA LEGE *R*, EXPLICIT LIBER VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT LIBER NOVI TESTAMENTI PRIMVS *S*, EXPLIC NARRATIO IN VETERI TESTAMENTO. INCIPIT QVATVOR EVANGELI LIB -I- DE EXILIO HVMANI GENERIS *T*, EXPLIC LIB. I *Z*, INCIPIT LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI DE PECCATO PRIMI HOMINIS *b*, Explicit liber Sedulii primus ueteris testamenti. Incipit noui testamenti liber primus *O*, Explicit liber ueteris testamenti. Incipit primus in nouo testamento *Reg. 1*

LIBER SECVNDVS.

- Expulerat primogenitum saeuissimus anguis
 Florigera de sede uirum blandique saporis
 Inlecebris letum misero portarat amarum.
 Nec solus meritam praesumptor senserat iram
 5 Mortali sub lege iacens, sed prorsus ab ipso
 Humanum simul omne genus. heu, noxia coniux!
 Noxia tu coniux magis an draco perfidus ille?
 Perfidus ille draco, sed tu quoque noxia coniux.
 Pro dolor! aeterni fuerant duo. crescere posquam
 10 Coepit origo, perit clademque a semine sumpsit.
 Quid numerosa dies, quid tempore proderat illo
 Cernere nongentos ultra feliciter annos

6 cf. Verg. Ecl. VIII 47

8 Lucan. VII 675

1 Explorat *A* saeuissimuⁿ *T*, seuisimus *A* angesⁱ *R*
 2 florigera *P* blandisque nonn. *edd.* blandique inlecebris
A 3 laetum *TC*, loetum *ABFH³PSTZ*, lost^o (um *eras.*) *G²*,
 luctum *R* missero *A*, misero (corr. *m. 2*) *G* portat *AO¹*,
 potarat *B Reg. 1*, potarat (r a *m. 2*) *C*, portabat *DE¹* (corr. *m. 2*) *FG¹*
 (r *eras.*) *KL²Z* (r, b in *ras.*) *PRT Spir.*, potat (r *eras.*) *H*, portauit
S amar^o (um *eras.*) *G* 4 praesumptor *TE*, presumtor *B*
 senserat] it corr. *C* 5 mortalis (s *expunx. m. 2*) *T* prorsus
A 6 semul *A* eu *T*, cheu^u *A* coiux *A*, coniux (n a *m. 2*)
BLZP, coniunx *CEFGHT* cf. *Pros.* 8 perfidus ille om. *A*
 9 duo fuerunt *A* posquam *T*, pquā *A*, pquam *D*, pquā *F*,
 postquam *rell.* 10 cepit *AT*, coep^{it} *G* clademque (n uel u
eras.) *E* sumpsit *TB¹C*, sump^{it} *A* 11 diis *T* pder^{it}
C 12 ncentos *A*, nongentes^o *K*, nongenitor *Reg. 4* felicior *g*

- Progeniemque senum decimam spectare nepotum
 Iamque suum nescire genus: cum uicta supremis
 15 Cursibus extremæ sors inreparabilis horæ,
 Sera licet, uentura foret longumque per ævum
 Vita brevis nihil esse diu cum fine doleret?
 Nec reducem spes ferret opem primique sepulchrum
 Terrigenæ caeca sorberet fauce nepotes:
 20 Ni pius ille sator culpas ignoscere promptus,
 Reddere difficilis, sua ne factura periret
 Quaque Deo similis uiuens adstaret imago
 Dissimilis de morte foret, ueniale misertus

14 cf. Claudian. app. p. 202, 15

15 cf. Verg. Aen. X 467

13 sinum *T*¹ corr. m. 2, senum (u corr.) *E*, senes *O*, senem *Burm.*
coni. sentū. *X*. (in mg. ¹ i decima) *A* expectare *F* corr. m. 2,
 expectare *H*¹ *KLPZ Spir. Fabr. al.* 14 nescire] miscere *A*, nes^{tre}
Z corr. m. 2 conuicta *T*, coniuncta *A*, cū uita *E*, conuicta *L*,
 cū (u corr.) u. *Z* supraemis *T* (s. in ras.), subprimis *A*, supremis
 (p s. l. m. 2) *E*, suppremis *S* 15 extramæ *T* corr. m. 2, extrime
A inreparabiles *F*¹, inseparabilis *Reg. 4* inreperabili sorte *A*
 ore (t a m. 2) *T*, oræ *LZ* (h eras.) 16 uentura */// Z*
 post foret ras. in *B* 17 uita. *K* braeuis *T* nihil *TFGR*,
 nil *rell.* breuissabesse *P* cum] con *C*¹ fines *A* dolore
*T*¹ corr. m. 2, doceret *Fabr. al.* 18 nec] ut *g* reducit *T*¹ corr.
m. 2 ferret] corr. in *F*, foruet *d* primusque *T*¹ corr. m. 2
 saepulchrum *T*¹ saepulchro corr. m. 2, sepulchrum *plerique* 19 terri-
 ginae *T*, treginae *A*, terraegine *//// Z* caeca] saeua *coni. Wopk.*
 sorbire *T*¹ corr. m. 2 face *T* corr., faciaē (¹ i fauca in mg.) *A*,
 face *L*, faue *P*, fauce in ras. *Z*² nepotis *T*, -s in ras. (fuit m?)
F 20 ne *O*¹ prius *Cant.* ignoscire *Z* promptus
AKZ, promptus *BC*, prūtus *F*, proptus *H* 21 reddere ex
 reddire *Z* difficilis *AB¹E¹F* ne. (c eras.) *E* 22 quaque
T similes *L* adstaret *T*¹, astar& *S*, astabat *ADH*, adstabat
 uel asstabat *rell.* 23 }^{disim} milis *T*¹ corr. m. 2, disimilis *A* uenialæ
T, *Parrhasius* in *Addendis* obseruauit pro ueniale scriptum alicubi
 uernale misseratus *A*

- Instauraret opus pomisque uetaret acerbis,
 25 Quae mandere patres, natorum horrescere dentes
 Donaretque suis semper placatus, ut unde
 Culpa dedit mortem, pietas daret inde salutem,
 Et uelut e spinis mollis rosa surgit acutis
 Nil quod laedat habens matremque obscurat honore:
 30 Sic Euae de stirpe sacra ueniente Maria
 Virginis antiquae facinus noua uirgo piaret:
 Vt quoniam natura prior uitata iacebat
 Sub ditione necis, Christo nascente renasci
 Possit homo et ueteris maculam deponere carnis.
 35 Haec uentura senes posquam dixere prophetae,
 Angelus intactae cecinit properata Mariae:
 Et dictum comitata fides, utrumque puellae

28 cf. Verg. Ecl. V 39

35 cf. Paul. Nol. VI 14

24 {^{ins}tauraret *T*¹ corr. m. 2 uitaret *L*¹*Z*¹ aceruis *AL*¹*Z*
 25 {ue *T* quae in mg. m. 2 mandare *T*, mandare *K* parentis
T horrescere *T* 26 ut] *ex un corr. T*² inde *S*¹ 27 pulpa
A inde daret *A* 28 ut *O* uelud *E* e] om. *TAZ*¹,
 in ras. 2 litt. *EO*, in *Reg. 1 Cant.* ueluti e *Ald.* rossa *A*
 surgit & *Z* it fere eras. acutis *G* 29 nial (hi eras.) *K*
 quod] d corr. *F* habet *T*¹ corr. m. 2 matrem, quam con.
Wopk. honorem *T*¹ m exp. m. 2, honore *Z* 30 euae *T*,
 euae uel eue rell. sacra] pia cod. *Arntz.* 31 et 32 om. *T*¹ in
 mg. add. m. 2 antique *T*², antiqui *Z*¹ fac^{ins} *K* corr. m. 2
 piaret *F* 1 piaret in mg. m. 2, pemit *G* (1 piauit in mg. m. 2) *B*, pir &
K 32 et quoniam *P Parrh. sched. Poelm.* 33 ditione *F* cis
T corr. m. 2, neces *LZ* renasci (n eras.) *F*, renascit d 34 possit
TFLOVZ fl cf. *Pros.*, nosset *P*, posset rell. ueterisq; *A* macula
D, maculas *Reg. 1* carnis] culpa cod. *Arntz.* 35 senex *T* s a m. 2
 posquam *T*, pquam *A* cf. s. v. 9 dixerō *E* corr. m. 2, cecinere
 nonn. editt. pfetae *A*, pfete *L* 36 angelo *P* cicinit *A*
 propheta *T* corr. m. 2, pperate *A Cant.*, properate *E*, properat amariae
K cf. *Pros.* 37 dictum est *Ald.* fidis *T*¹*L*¹*Z*¹ utrumq;
L uelle sidereum *L*

- Sidereum mox implet onus, rerumque creator
 Nascendi sub lege fuit. stupet innuba tensos
 40 Virgo sinus gaudetque suum paritura parentem.
 Iamque nouem lapsis decimi de limine mensis
 Fulgebat sacrata dies, cum uirgine feta
 Promissum compleuit opus: uerbum caro factum,
 In nobis habitare uolens. tunc maximus infans
 45 Intemerata sui conseruans uiscera templi
 Inlaesum uacuauit iter: pro uirgine testis
 Partus adest, clausa ingrediens et clausa relinquens.
 Quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo?
 Quis fuit ille nitor, Mariae cum Christus ab aluo
 50 Processit splendore nouo? uelut ipse decoro
 Sponsus ouans thalamo, forma speciosus amoena
 Prae filiis hominum, cuius radiante figura

39 s. cf. Claudian. app. p. 201 (carm. pasch.) 43 cf. Iob.
 1, 14 51 cf. Psalm. 18, 6 52 cf. Psalm. 44, 3

38 sideum *A*, sideriū *F* corr., sideritum *H*, sydereum *T* inplet
T compleuit (mox om.) *Parrh.* honus *ACF*¹ reremque *Z*
 39 nascendo *Reg. 1* stupet *L*, stupit *Z*¹ tensos *T*¹ tinsos corr.
m. 2, tensos cum *gl.* plenos *H*, plenos *CK*¹ (sequ. tensos) *ST*
 40 gaudet² *T* corr. *m. 2*, clauditque *Burm. coni.* sum *A* partem
A 41 post nouem *ras. uerb. in E* decimi s. l. *LZ* labris
Z de] sub *g* limine *A*, limite (te corr.) *E* i limite in *mg.*,
 liimine *T*, lumine *cod. Arntz. Poelm. in mg. Fabr. al., fort. recte cf.*
Pros. 42 sacra³ *K* diis *T* menses *LZ* foeta *ADEF*⁴
GPRS 43 pmisum *A* factum est *O(?) f Ald.* tum *G(?)*
 infas *T* corr. *m. 2* 45 consecrans (' i conseruans in *mg.*) *A*
 46 inlessumq; *A* iter] ^{iter} opus *P* 47 clausam *D* et] om. *A*
 relinquens *A* 48 in *mg. LZ* que *T*¹ qua *m. 2* ^{gaudia} gratia
Reg. 1 Z 49 qui⁵ *K* Mariae ex Maria corr. *F*² albo *A*
 50 spelendore *K* uelud *A* decore *V Cant., decora Spir.*
Fabr. 51 thalamus *T*¹ -os corr. *m. 2* formas *T* 52 filii
TA (1 in *ras.*) *Reg. 1 (m. 2)* eg, natis (' filii) *T*, natis filii *G*, ^{natis} *////*
L corr. *m. 2*, natis *rell.* radiante *A*, radiante *K*

- Blandior in labiis diffusa est gratia pulchris.
 O facilis pietas! ne nos seruire teneret
 55 Peccato dominante iugum, seruilia summus
 Membra tulit Dominus, primique ab origine mundi
 Omnia qui propriis uestit nascentia donis
 Obsitus exiguis habuit uelamina pannis;
 Quemque procellosi non mobilis unda profundi,
 60 Terrarum non omne solum, spatiosaque lati
 Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
 Mansit et angusto Deus in praesepe quiescit.
 Salue, sancta parens, enixa puerpera regem,
 Qui caelum terramque tenet per saecula, cuius
 65 Nomen et aeterno complectens omnia gyro
 Imperium sine fine manet; quae uentre beato
 Gaudia matris habens cum uirginitatis honore
 Nec primam similem uisa es nec habere sequentem:

58 cf. Terent. Eun. II 2, 5, de Phoen. 19 63 cf. Verg. Aen.
 V 80 65 cf. Verg. Aen. I 279, 609; Anth. lat. 718, 2 R.

- 53 labis *A*, labris *Parrh.* pulchris *E* 54 seruiliae *T*
 55 peccato *A*, peccato *F*, peccato *ex* peccata *E* dominante (*n*, *corr.*)
E, damnante *quidam iun. cum Parrh.* 56 membra summus *A*
 primique *D*, primaque *V*, primaq; *l* 57 qui uestit pr. *A* pro-
 priis *I*, *P*riis *E corr. m. 2* uescit *T*, uestiit *P* donis quemq;
 procellosi *A*, dom' *P* 58 om. *T* exsiguis *A* uelamine *b corr.*
m. 2 59 procellosi *A*, procelloso *L*, procelloso *Z* non nabilis
Fⁿ corr. m. 2, mobi in ras. scr. *Z* 60 non s. l. *T²* solo *T^a*
 solu *corr. m. 2* spatiosaque *A*, speciosaque *Cant.* 61—62 mansit
 plenus *S¹ (in textu) b* 62 angusto] exiguo *ad* quiescit *L*
 63 saluae *E* enixa *Z corr. m. 2* 64 tenet] regit *Parrh. sched.*
Poelm.: Remigii paraphrasis est 65 numen *ACEGH (u corr.) PS*,
 numen *L*, nomen *T cf. Pros.* et] om. *A*, s. l. *LZ* aeternum
T complectans *A* giro *AEFGKL*, iure *Wopk. con.*
 66 fineq; *A* quae (*a a m. 2*) *T* uentrae *E* 67 habet *T^a*
corr. m. 2 honoret *A* 68 uissa *A* est *T exp. m. 2, 5 l*
 nec primam aut similem uisa es *Parrh.* sequentem (*qu eras.*) *E*

Sola sine exemplo placuisti femina Christo.

- 70 Tunc prius ignaris pastoribus ille creatus
Enituit, quia pastor erat, gregibusque refulsit
Agnus et angelicus cecinit miracula coetus.

Talia Bethleis dum signa geruntur in oris,
Eoi uenere magi saeuumque tyrannum

- 75 Grandia sollicitis perturbant nuntia dictis:
Iudaicis nuper populis orientis ab axe
Progenitum fulsisse ducem, hoc caelitus astra,
Hoc stellam radiare nouam. ferus arbiter aulae
Aestuatur Hebraeae ratus hunc succedere posse
80 Mox sibimet, qui primus erat: tunc fronte serena
Nubila mentis alens clam mandat ubique requiri
Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
Quid furis, Herodes? Christum sermone fateris,

83 cf. Verg. Aen. II 595

69 sine exemplo sola *r* placuisti placuisti *T* 70 tunc (*mathens*) *A* primum *A* creator *C Cant. Reg. 2, 4 cum non-nullis rec.* 71 emicuit *Poelm. in mg. Cellarius al.* qui *TV.* quia] *a in ras. Z², quis (a eras.) P* 72 angelicos *T* caecinit *G* 73 bethleis *A*, bethleis *F*, b^hleis *LZ* signa regum *A* horis *TR* 74 eioi (*i, a m. 2*) *T*, eoi (*i eoo in mg. 2*) *r*, eo *A*, eoo *FHB*, eoei *R* uenire *A* saeuumque extemplo *A* magis saeuumque *E* tyrannus *T¹ corr. m. 2* 76 post iudaicis *ras. duorum uerb. in K* ab] sub *A*, sub *L* axae *TE* 77 pgenitis *T corr. m. 2*, pergenitum *Montep. (s. XVI)* fulsisse *A* ac caelitus *Reg. 4* astra *A* 78 stilla *T*, stillam *L¹* radiare] are *in ras. E²*, radiando *in mg. legitur F²* 79 *in mg. E²* haestuatur *T* hebrae eraturs *T¹ corr. m. 2* haebrea *A*, hebraeae *F* succedere *A* 80 serana *R* 81 nibula *A* gerens *A*, habens *KL¹ (ex corr.) OPRS Reg. 1*, abens *ex alens E² cum gl. celans*, alans *F (e a m. 2)*, habens *uel halens Z² ex corr.* ubique] eumque *in mg. d* 82 adorato dum *T¹ corr. m. 2* tractet *Burm. coni.* frude *A* 83 fures *KLZ* herodis *T*, hirodis *A* *in mg adnotatum in A sedo quod ad nomen Sedulii pertinere uidetur*

- Et sensu iugulare cupis, legemque legendo
 85 Neglegis et regi regum tua regna minaris.
 Ne tamen insano careant tua nomina facto,
 Patrandum sub honore crucis (sed crimine gentis)
 Herodes alius quod tu molire uidebit.
 Ergo alacres summo seruantes lumina caelo
 90 Fixa magi sidusque micans regale secuti
 Optatam tenere uiam, quae lege futura
 Duxit adorantes sacra ad cunabula gentes.
 Thensaurisque simul pro religione solutis,
 Ipsae etiam ut possint species ostendere Christum,
 95 Aurea nascenti fuderunt munera regi,
 Tura dedere Deo, myrram tribuere sepulchro.

89 cf. Pseudo — Claudian. App. p. 202 v. 17 95 cf. Prud. Cath.
 XII 62, Iuven. I 285

84 et (sed corr. m. 2) *TOL*, sed *ABC* iugulare *T*, gugulare *E*
 corr. m. 2, iugula^{ra} (a ex e corr.) *K*, iugure *R* lengem legendo
A 85 nec ligis *T*, neglegis *A*, negligis (i₁ corr.) *C*, om. *L*¹
 regum] rerum *K* regia *A*, damna sched. *Poelm.*; uersum abolitum
 m. 2 restituit in *Z* 86 nea (c eras.) *ES*, nec *Reg.* 4 amen
P numina *CEFGHO Reg.* 4, numina *L*, munia *Spir. Ald. Poelm.*
 87 patrando *A* (& a m. 2 ut uid.), patrandū (ū corr.) *E* onore
F crucis (et? eras.) *E* cremine *A* 88 herodis *T*, hirodis
A, herodis *L*, herodes (-es in ras.) *Z*, herodesque nonn. edit.
 tum (m exp. m. 2) *T* molire^{is} (is a m. 2) *Z*, mollire *P*, moliri
 (i₂ in ras.) *R* uidebat *T*¹ corr. m. 2, uideris *Z* corr. m. 2, uidebit
 (-bit in ras.) *R*, uidebis *P Reg.* 4 *Cant.* 89 summus *T*¹ corr. m. 2
 seruantis *T*, seruabant *Cant.* lumina *T* 90 fixum *L*, fixa (a
 a m. 2) *Z* magis (s expunx. m. 2) *T* magis idusq; *E* sequi
AZ regalia *LZ* 91 obtatem *A*, obtatam *DPZ*² tenuere]
 t in ras. *T*², tenuare *G* qua *P* 92 ad sacra *S* conabula
A gentis *A* 93 thensauos *T*¹ -is corr. m. 2, thesauris *A*,
 thesauri¹ *F* corr. m. 2, thesauris *rell.* relegione *AZ*¹, "legione *L*,
 realigione (i₁ ex e) *C*, relligione *GHT* 94 ipse *TA al.* possint
*TADE*¹*LO Reg.* 1 *Z*, possent *rell.* 96 turum *A* mirram *A*,
 myrram *rell.* tribuere ex tribuerunt *R* sepulchrum *T*¹ corr. m. 2,
 sepulchro (h eras.) *H*, sepulchro *plerique*, sepulto *Fabr.*

- Cur tria dona tamen? quoniam spes maxima uitae est
 Hunc numerum confessa fides, et tempora summus
 Cernens cuncta Deus, praesentia, prisca, futura,
 100 Semper adest semperque fuit semperque manebit
 In triplici uirtute sui. tunc caelitus illi
 Per somnum moniti contemnere iussa tyranni
 Per loca mutati gradientes deuia callis
 In patriam rediere suam. sic nos quoque sanctam
 105 Si cupimus patriam tandem contingere, posquam
 Venimus ad Christum, iam non repetamus iniquum.
 Ergo ubi delusum se conperit, impius iram
 Rex aperit (si iure queat rex ille uocari,
 Qui pietate caret, propriam qui non regit iram)
 110 Ereptumque gemens facinus sibi, ceu leo frendens,
 Cuius ab ore tener subito cum labitur agnus,
 In totum mouet arma gregem manditque trahitque

100 cf. Verg. Aen. I 609 102 cf. Verg. Aen. III 633
 110 cf. Verg. Aen. IX 339 s., XII 7 s.

97 Quir *ELZ* trea *T*, strea *A* quoniam] nobis e
 uita^a est (e *med. a m. 2*) *T*, uita^a ē (s ē in *ras. m. 2*) *F*, uita^a *H*¹
corr. m. 2 est] *om. Reg. 4* 98 tunc *Reg. 4* fidis *T*¹ (*corr.*
m. 2) *Z*¹ tempore *A* 99 dā (s *corr. m. 2*) *F* fura (*corr.*
m. 2) *I* 100 que, *om. A* 101 uirtute] deitate *S* sui] i in
ras. E i sua s. l. tunc (tum *a m. 2*) *I*, tum *A* 102 } omnum
T corr. m. 2, somnium *AZ* contemnere *TEal.*, cōtemne^m *K*, -re
s. l. *R*² iusa *A* ty-ranni (r *eras.*) *E* 103 per in *mg. T*²
motati *A* gradientis *T*¹*Z*, -tis ex tes *G* diua *K* 104 } n
(i *a m. 2*) *T* redire *AB*¹*DK*¹*L*¹*Z*¹ 105 contingere tandem *A*
posquam *TE*, p'quā *FRT* 106 V. nim' *E*¹ luim' *corr. m. 2*
inicum *T*¹ *corr. m. 2*, iniquum *AB* 107 delussū *A*, derisum *E corr.*
m. 2, dilusum *F corr. m. 2* impius *T et al.* 108 siure (i *a m. 2*)
F quateat *T* 109 caret ex carit *K* qui s. l. *F*² 110 erep-
tumq^a *E* caeu *G* leu *T*¹ *corr. m. 2*, lo (e *a m. 2*) *F* rugens
A 111 arb ori ener *T*¹ *corr. m. 2* (in *mg. ab ore add. m. 2*) ore (h
eras.) *H* conlabit' *AR* 112 toto *T* mouit *TE*¹*KL*¹*Z*¹

- Molle pecus, trepidaeque uocant sua pignera fetae
 Nequiquam et uacuas implent balatibus auras:
 115 Haut secus Herodes Christo stimulatus adempto
 Sternere conlisas paruorum strage caternas
 Inmerito non cessat atrox. quo crimine simplex
 Turba perit? cur qui uixdum potuere creari
 Iam meruere mori? furor est in rege cruento,
 120 Non ratio; primosque necans uagitus et audens
 Innumerum patrare nefas puerilia mactat
 Milia plangoremque dedit tot matribus unum.
 Haec laceros crines nudato uertice rupit,
 Illa genas secuit, nudum ferit altera pugnīs
 125 Pectus et infelix mater (nec iam modo mater)

{ 117 cf. Lucan. II 108 s.

125 cf. Ovid. Art. am. II 93

113 trepidequae *T*¹ corr. *m. 2*, tripidaq; *A* que s. l. *Γ* pignera
 plerique faete *A*, foete uel foetae rell. 114 nequiquam (*i eras.*)
A, nequicquam *B*, nequi-quam (*c eras.*) *EK*, nequaquam *c*, nec
 quidquam *Arntz.* et om. *B* complent *DG* ballatibus *A*,
 ballantibus *Reg. 4* 115 aut *T*, haut *IKLZ* (*h a m. 2*) *Rem.*, heu
A, haud rell. secus] decus *P* herodis *T*, hirodis *A* 116 con-
 lisas *A* paruorum *T*, paruulorum *AP* (*ul eras.*) *L*, paruorum
 (*u, l eras.*) *Z* cf. *Pros. et v. III 215* 117 immerita nonnulli rec. ad-
 prob. *Barthio Wopk. al.* nec *L*, n̄ in *ras. Z*² cessat *A* atrux
A cremine *A* simplex *T*, semplex *A* 118 Cur sic turba
 perit uixdum p. c. *T* repugnante *Prosa* quur *ELZ* fix *A*
 quix (*ui a m. 2*) *B* uix tum *PRZ*², dum uix *S* 119 mori] ri in
ras. F furorēst (*et corr.*) *E*, post est *ras. unius uerbi in Z*
 in in *ras. Z*² 120 primus *T*¹ (*que s. l. T*²) necans in *ras. Z*²
n. u. audensq; in *ras. C* uagitos *LZ* non ratio, primisque
 hostis uagitibus audet *Cellarius coni.*, primosque uetans uagitus *Von-*
ckius, non ratio, patrare nefas (*omissis cet.*) *Barthius*, p. negans u.
 uel primisque necans uagitibus audet *Arntz.* 121 et 122 in *mg. C*
 in numerum *T*, defendit *Wopk.*, innumerū (*a eras.*) *F* audent
L, -ns in *ras. Z*² mactant (*n expunx. m. 2*) *T* 122 milia tum
Reg. 1 plangoremque] luctumque *T Reg. 1*, luctum pl. *A* cf. *v. 130*,
 fort. tum luctumque uel luctum tumque 123 haec *K* crinis *T*
 nutato *A*, nodato *S* rumpit *d* 124 genas ecuit *T* secunt *A*
 feret *T* 125 et om. *Z* post infelix, mater om. *R* iam om. *A*

- Orba super gelidum frustra premit ubera natum.
 Quis tibi tunc, Ianio, cernenti talia sensus?
 Quosue dabas fremitus, cum uulnera feruere late
 Prospiceret arce ex summa uastumque uideres
 130 Misceri ante oculos tantis plangoribus aequor?
 Extinctisque tamen quamuis infantibus absens,
 Praesens Christus erat, qui sancta pericula semper
 Suscipit et poenas alieno in corpore sentit.
 Ast ubi bis senos aetatis contigit annos,
 135 Hoc spatium de carne trahens, aeuque meatus
 Humana pro parte tulit, senioribus esse
 Corde uidebatur senior legisque magistros
 Inter ut emeritus residebat iure magister.
 Nec mora (quas etenim uolitans per tempora mundus
 140 Nouit habere moras?) usus maiore iuuenta,
 Sex quasi lustra gerens placidam Iordanis ad undam

127 cf. Verg. Aen. IV 408 s., Prud. Perist. V 421 139 cf.
 Verg. Ge. III 110, Iuven. IV 395

126 orbata *A Rem.* gilidum *A* frustra *F* uera *T*
 u.bernatum *K* 127 tum ex tunc *E*, nunc *cod. Arniz. m. 1*
 cernenti] enti *in ras. C* cernent italia *E* 128 quos uidebas *A*, ue
 ex ui *KL* dabas ex debas *E*, dabas (da *in ras.*) *Z*² fremitos *T*,
 pmitus *A*, gemitus *L*, fremitos *Z corr. m. 2*, gemitus *sched. Poelm.*
 129 propiceris arcem *T* arte *A¹P* uideris *T* 130 miscere
 b clamoribus *O¹* aequor] uastam — aethram *coni. Arniz.*
 131 que s. l. *F* abens *T¹ corr. m. 2* 132 qua *Wopk. coni.*
 133 suscepit *TL¹Z¹*, suspicit *Fabr.* pectore *c* 134 ubi¹ senos
 (s a m. 2) *F* contegit *AZ¹* 135 trahent seui *T¹ corr. m. 2*,
 trachens *A*, trahit *S* meatos *TZ¹*, meatus (us *in ras.*) *H* 136 hu-
 mane *E*, post humana *ras. 1 uerbi in H* p s. l. *L²* tullit pparte *A*
 137 magistros (e *eras.*) *T*, magistros (i *eras.*) *A* 138 ut] & *S*
 meritus (e a m. 2) *T* residebat ex resedebat *E* 139 nec *A*, ne^o
E uolitans (n a m. 2) *Z* tartara *T corr. m. 2* mundus
E, -us *in ras. F* 140 in *mg. K²* usus *A* maiore ex
 maiora *EFT* iuuentute *A*, senecta *cod. Arniz.* 141 und^{dam} (dam
 a m. 2) *T*

- Venit ut acciperet hoc, quod dare uenerat ipse.
 Hunc Baptista potens ut uidit ab amne Iohannes,
 Quem /matris dum uentre latet/ nondumque creatus
 145. Senserat/obstruso iam tunc sermone prophetes
 Vt muto genitore fluens, cui munera linguae
 Post noni taciturna diu spiramina mensis
 Parto redduntur nato, /mox praedicat: agnus
 Ecce Dei ueniens peccatum tollere mundi.
 150 Tollere cum dicit quod non habet, hoc mihi tollit:
 Non mala ut ipse gerat, sed ut ipse nocentia perdat.
 Qualiter in medias cum lux praeclara tenebras
 Funditur et proprium non obfuscata serenum
 Decutit expulsas inlaesis uultibus umbras,
 155 Sic delicta fugans Saluator nostra gerendo
 Tersit et adtactu procul euanescere iussit.
 Tunc uada torrentum simplex ingressus aquarum,
 In se cuncta lauat nostrae contagia uitae

142 accipere *T*¹ corr. *m.* 2, acciperit *L*¹ 143 baptiza *A*
 iohannis *TAL*¹*Z* 144 latit *Z*¹, latens *Reg.* 1 nondumque]
 que *s. l.* *E*² 145 obstruso *A*, abstruso *b*, obstructo *g* tum
KLPSTZ prophetis *T*, prophetes (*t* *tē s. l. m.* 2) *T*, pfetis *A*,
 pphetis *P* *Reg.* 4, pfetea *C*, pphete (*t* *tes s. l. m.* 2) *F*, prophetae *GHO*
sched. Poelm., propheta *ed. Lips.* 146 et muto *l* 2 (*Laur.* 2 *s. XV*)
 fluens *A*, cluens (*clu in ras.*) *L*, fruens *c Parrh.*, silens *Nebriiss. coni.*
 147 noni *in ras.* *A*, *s. l.* *Z* tacitura *Cant. Ald.* 148 edito
TPRS Reg. 1, edito *Ab*, partu *BC (ex to) DF²GH¹L¹* reddita
 sunt genito nato *f* nati *a (corr.) c* 149 cum] dum *Parrh.*
sched. Poelm. 150 cum *n* habet *n:qđ A* michi *B* tollet
TKL¹YZ, tullit *A*, tolli *B* 151 ferat *Parrh. sched. Poelm.*
 152 dum *FK²P Spir. Fabr.* 153 fonditor *T* proprio—sereno *BC*
EF²GHS Reg. 1 *Cant. cf. ind. sub acc.* sufuscat *A*, offuscata *T*
 ofuscata (*b a m.* 2) *E*, obfuscata *plerique* 154 deducit *T*, decutit
*Z*¹, discutit *m* expulsus *G* inlessis *A* 155 dilicta nostra *A*
 saluator noster *A* 156 et] it *T*¹ corr. *m.* 2 adtactu *L*, attactu
 (*t, in ras.*) *Z*, adtactu *b*, attacto *TS¹*, tactu *A*, a tactu *BCDE (in*
ras. 2) FOPRT, at acta *V* euaniscere *T*, euanescire *S* 157 tum
in Nebriiss. coni. uada *K* simplex *A*, supplex *c* 158 labat
T, lau^{at} (*d eras.*) *F* *l* -uat *in mg. m.* 2, lauit *Reg. 4 Cant.*, lau^{it} *b*
 nostra *T*¹ corr. *m.* 2

- Ipsē nihil quod perdat habens, sanctoque liquentes
 160 Corpore mundauit latices famamque beaut
 Gurgitis et propriis sacrauit flumina membris.
 Senserunt elementa Deum, mare fugit, et ipse
 Iordanis refluas cursum conuertit in undas.
 Namque propheta canens: quidnam est, mare, quod fugis,
 [inquit,
 165 Et tu, Iordanis, retro quia subtrahis amnem?
 Ergo ubi flumineum post mystica dona lauacrum
 Egrediens siccās Dominus calcauit harenas,
 Confestim patuere poli, sanctusque columbae
 Spiritus in specie Christum uestiuit honore
 170 Mansuetumque docet multumque incedere mitem

164 cf. Ps. 113, 5

159 nichil *B* tergat *coni.* Nolte sed cf. v. 151 liquentis
T 160 in corpore *A* famāq. *Γ* (i limphamq; *m. al.*), limphas-
 que *A*, limphaque *C*, lim in *ras. s a m. 2 E*, lymphasq; *GH*, lim-
 fasq; *FST*, limfamque *KLZ* (s. l.) *R* in *ras.*, fontemque *b*
 161 proprii *B* flumina] f a m. 2 *T* membr^u (a eras.) *A*, men-
 bris *BC* 162 senseruntque *Γ* (erq; in *ras. m. 2 DF¹GH*, post
 senserunt *ras. in C*, sensere e elimenta *T¹AZ¹* mare s. l.
B fugit mare *c* fuit *C* 163 Iordanes *Γ Reg. 1 a*
m. 1, post Iordanis *ras. in E* refluans (*expunx. m. 2 F*, refluans
LZ, refluens *Z* (ut uidetur) *Ambros. H 80 saec. XV*, refluens *Rem.*
 mutauit *ed. Lips.* 164 post v. 165 in *mg. adiec. A* quid
T, -nam s. l. *C*, quidam *cod. Arntz.* mare] tibi *T* regis *A*
 quare fugisti *Reg. 4* fugisti *D* inquit *TELSZ* 165 quia] quid
Γ (in *ras.*) *CDF²KOPRTZ*, qui^a (d a m. 2) *L*, quare^{ia} *B corr. m. 2*,
 qua^a *E* subtrahis (h a m. 2) *TH*, retrahis *Z corr. m. 2* amnē.
E 166 fulmineum *B* fluminei—lauacri *CDF²* (in *mg.* flu-
 minei *add. m. 2 GH* (ex *corr.*) *al.* mystica *T*, mistica *plerique*
 167 dominus siccās *B Reg. 1* 168 post confestim *ras. in E* polis (s
expunx. m. 2 T sc̃sque (o uel u eras.) *T* 169 speciem *TBZ¹*
 (m eras.), sp̃ciae *P* inuestiuit *Vonck. coni.* honorem *T*
 170 mansuetumque *T*, mansuetumque]q; *A* docens f multum
 mitemque incidere *A*, mitemque incedere, mitem uel humilemque in-
 cedere, mitem *Wopk. coni.*

- Venit ut acciperet hoc, quod dare uenerat ipse.
Hunc Baptista potens ut uidit ab amne Iohannes,
Quem /matris dum uentre latet nondumque creatus
145 Senserat /obstruso iam tunc sermone prophetae
Vt muto genitore fluens, cui munera linguae
Post noni taciturna diu spiramina mensis
Parto redduntur nato, /mox praedicat: agnus
Ecce Dei ueniens peccatum tollere mundi.
150 Tollere cum dicit quod non habet, hoc mihi tollit:
Non mala ut ipse gerat, sed ut ipse nocentia perdat.
Qualiter in medias cum lux praeclara tenebras
Funditur et proprium non obfuscata serenum
Decutit expulsas inlaesis uultibus umbras,
155 Sic delicta fugans Saluator nostra gerendo
Tersit et adtactu procul euanescere iussit.
Tunc uada torrentum simplex ingressus aquarum,
In se cuncta lauat nostrae contagia uitae
- 142 accipere *T¹ corr. m. 2*, acciperit *L¹* 143 baptiza *A*
iohannis *TAL¹Z* 144 latit *Z¹*, latens *Reg. 1* nondumque]
que *s. l. E²* 145 obstruso *A*, abstruso *b*, obstructo *g* tum
KLPSTZ prophetis *T*, prophetes (*t tē s. l. m. 2*) *I*, pfetis *A*,
pphetis *P Reg. 4*, pfete* *C*, pphete (*t tes s. l. m. 2*) *F*, prophetae *GHO*
sched. Poelm., propheta *ed. Lips.* 146 et muto *l 2 (Laur. 2 s. XV)*
fluens *A*, cluens (*clu in ras.*) *L*, fruens *c Parrh.*, silens *Nebriss. coni.*
147 noni *in ras. A*, *s. l. Z* tacitura *Cant. Ald.* 148 edito
TPRS Reg. 1, edito *Ab*, partu *BC (ex to) DF²GH¹L¹* reddita
sunt genito nato *f* nati *a (corr.) c* 149 cum] dum *Parrh.*
sched. Poelm. 150 cum *n* habet *n: qd A* michi *B* tollet
TKL¹TZ, tullit *A*, tolli *R* 151 ferat *Parrh. sched. Poelm.*
152 dum *FK²P Spir. Fabr.* 153 fonditor *T* proprio—sereno *BC*
EEFGHS Reg. 1 Cant. cf. ind. sub acc. sufuscat *A*, offuscata *T*
oofuscata (*b a m. 2*) *E*, obfuscata *plerique* 154 deducit *T*, decut&
Z¹, discutit *m* expulsus *G* inlessis *A* 155 dilicta nostra *A*
saluator noster *A* 156 et] it *T¹ corr. m. 2* adtactu *L*, attactu
(*t, in ras.*) *Z*, adtactu *b*, attacto *TS¹*, tactu *A*, a tactu *BCDE (in*
ras. 2) FOPRT, at acta *V* euaniscere *T*, euanescire *S* 157 tum
in Nebriss. coni. uada* *K* simplex *A*, supplex *c* 158 labat
T, lau*at (*d eras.*) *F* i-uat *in mg. m. 2*, lauit *Reg. 4 Cant.*, lau*it *b*
nostra *T¹ corr. m. 2*

- Ipse nihil quod perdat habens, sanctoque liquentes
 160 Corpore mundauit latices famamque beaut
 Gurgitis et propriis sacrauit flumina membris.
 Senserunt elementa Deum, mare fugit, et ipse
 Iordanis refluas cursum conuertit in undas.
 Namque propheta canens: quidnam est, mare, quod fugis,
 [inquit,
 165 Et tu, Iordanis, retro quia subtrahis amnem?
 Ergo ubi flumineum post mystica dona lauacrum
 Egrediens siccas Dominus calcauit harenas,
 Confestim patuere poli, sanctusque columbae
 Spiritus in specie Christum uestiuit honore
 170 Mansuetumque docet multumque incedere mitem

164 cf. Ps. 113, 5

159 nichil *B* tergat *coni.* Nolte sed cf. v. 151 liquentis
T 160 in corpore *A* famāq. *Γ* (t limphamq; *m. al.*), limphas-
 que *A*, limphaque *C*, lim in *ras.* s a *m. 2 E*, lymphasq; *GH*, lim-
 fasq; *FST*, limfamque *KLZ*² (*s. l.*) *R*² in *ras.*, fontemque *b*
 161 proprii *B* flumina] f a *m. 2 T* membrⁱⁿ (a *eras.*) *A*, men-
 bris *BC* 162 senseruntque *Γ* (erq; in *ras. m. 2*) *DF²GH*, post
 senserunt *ras.* in *C*, sensere *c* elimenta *T²AZ¹* mare *s. l.*
*B*² fugit mare *c* fuit *C* 163 Iordanes *Γ Reg. 1 a*
m. 1, post Iordanis *ras.* in *E* refluans (*expunc. m. 2*) *F*, refluans
*LZ*², refluens *Z*¹ (*ut uidetur*) *Ambros. H 80 saec. XV*, refluens *Rem.*
 mutauit *ed. Lips.* 164 post v. 165 in *mg. adiec. A*² quid
T, -nam *s. l. C*², quidnam *cod. Arntz.* mare] tibi *T* regis *A*²
 quare fugisti *Reg. 4* fugisti *D* inquit *TELSZ* 165 quia] quid
*Γ*² (*in ras.*) *CDF²KOPRTZ*, qui^d (*d a m. 2*) *L*, quare^{ia} *B corr. m. 2*,
 qua¹ *E* subtrahis (*h a m. 2*) *TH*, retrahis *Z*¹ *corr. m. 2* amnē^a
E 166 flumineum *B* fluminei — lauacri *CDF²* (*in mg. flu-*
 minei *add. m. 2*) *GH* (*ex corr.*) *al.* mystica *T*, mistica plerique
 167 dominus siccas *B Reg. 1* 168 post confestim *ras.* in *E* polis (*s*
expunc. m. 2) *T* scasque (*o uel u eras.*) *T* 169 speciem *TBZ*¹
(m eras.), sp&iae *P* inuestiuit *Vonck. coni.* honorem *T*
 170 mansuetumque *T*, mansuetumque]q; *A* docens *f* multum
 mitemque incidere *A*, mitemque incedere, mitem uel humilemque in-
 cedere, mitem *Wopk. coni.*

Per uolucrum quae felle caret, Natoque uocato
 Voce Patris triplici Deus ex ratione probatur,
 Quod Pater et Natus, quod Spiritus est ibi sanctus,
 Quo manet indignus qui non numerauerit unum.

- 175 Inde quater denis iam noctibus atque diebus
 Ieiunum dapibus, sacro Spiramine plenum
 Insidiis temptator adit doctusque per artem
 Fallaces offerre dapes: si filius, inquit,
 Cerneris esse Dei, dic ut lapis iste repente
 180 In panis uertatur opem, miracula tamquam
 Haec eadem non semper agat, qui saxea terrae
 Viscera frugiferis animans fecundat aristis
 Et panem de caute creat. hac ergo repulsus
 Voce prius hominem non solo uiuere pane
 185 Sed cuncto sermone Dei, labefactus et amens,
 Altera uipereis instaurans arma uenenis
 Cum Domino montana petit cunctasque per orbem
 Regnorum monstrauit opes: haec omnia, dicens,

177 cf. Verg. Ge. I 122

- 171 que *T*, qui ex quae *K* uelle *I* caret (re a m. 2) *T*
 uacato *T*, cato *A* 172 ueoce *A* tripliciq; *B* ex] om.
A probatus *B*, uocatur *b*¹ corr. m. 2 in mg. 173 natos *T*
 174 quo¹ (d eras.) *Z* honorauerit *ADIT*¹ (in mg.) *E*¹ *GH Cant.*, orauerit
 (o in ras. m. 2) *C* honorau unū *F*¹ 175 adq. *T* 176 {iniūm
T corr. m. 2, ieiunūm (i eras.) *D*, geiunūm *E*, ieunūm (i eras.)
HZ 177 {sidiis (insi in mg. add. m. 2) *T* temptatur *T* ad.it
 (i eras.) *Z* arte *P* 178 {allacis *T*¹ corr. -ces et in mg. add.
 fal m. 2 dapis *P*¹ corr. m. 2 inquit *TELZ* 179 cerneris
 corr. in cerneris *K*, crederis *c* dei s. l. *K*² 180 pan¹ *P*
 181 sax¹ea *F*, saxa (a₂ in ras., e a m. 2) *Z* haec non semper
 agat Dominus *Poelm.* (corr. in mg.) 182 uistera *T*¹ {tiferis *I*, frugi-
 feris *P*, fructiferis e *Spir. Fabr. al.* foecondat *A*, fecund¹ *P*
 arestis *T*, arrestis *A* 183 cau¹te *E*¹ haec *T*¹ corr. m. 2
 184 solum *AG¹H¹I¹* panem (in expunx. m. 2) *T* 185 iuncto *g*
 labefactus] b corr. *T* amans *F*¹, mestus *A* 186 uiperis
A instauras *G* arma uenenis] *T*² lubricis artis a m. 1 cf.
 III 189 187 cunctaque (s a m. 2) *L*

- Me tribuente feres, si me prostratus adores.
 190 Quantum peruersus, tantum peruersa locutus:
 Scilicet ut fragilis regna adfectaret honoris
 Qui populis aeterna parat, monstrumque nefandum
 Pronus adoraret, cuius super aethera sedes,
 Terra pedum locus est, quem nullus cernit et omnis
 195 Laudat in excelsis submissa uoce potestas.
 Christus ad haec: tantum Dominum scriptura Deumque
 Iussit adorari et soli famularier uni.
 His quoque deficiens congressibus audet iniquus
 Ter sese adtollens animo perstare superbo,
 200 Terque uolutus humo fragili confidere bello.
 Tunc adsumpsit eum sanctam sceleratus in urbem,
 Et statuens alti supra fastigia templi:
 Si natum genitore Deo tete adseris, inquit,

193 cf. Prud. Perist. X 253
 202 cf. Verg. Aen. VIII 366

199 cf. Verg. Aen. IV 690

189 mer&tribuente *L* seris *T*, feras *F*¹ adoris *T*, adoras
e 190 tantum] quantum *ed. Lips.* locutus ~ *A*, loquutus *KL*,
 loquitus *Z corr. m. 2* 191 fragilis regna—honoris *TA Reg. 4 b*¹ fragiles
*CEG*¹*L*² *Reg. 1* adfæctar& *F* regni — honores *plerique*
 192 populus *ex* populis *F*, populi *P* par& (*corr. m. 2*) *CF*
 193 *in mg. adi. C* sep *F* haethera *A*, &thra *R* sedis *TL*
PZ, sed& *C* 194 omnes *T*¹ 195 submissa *A* 197 adoraret
T, adorare¹ et *KL* famulari et *T* famulari ^hæro *A*, famulari
 eruni *K* illi *S* (*in ras., Arntz.*) uni ^{mi}*c* 198 dificiens *A* con-
 gresibus *TA* ardet *Reg. 4* iniquus *A*, iniquis *K*¹ *Cant.*
 199 se *T* adtollens] d *ex e E* perstare¹ (t a *m. 2*) *T*, p̄tare *A*
Reg. 4, pestare *Z* superb.: *A* 200 terre *T*¹ terre^q *corr. m. 2*
¹mi
 humo *F s. l. m. 2* fragilli *A* considerare *cod. Arntz.* bellum *T*¹
 201 tunc *ex* tum *C* scâ *Z*¹, sanctum *H* 202 supra] ra *in ras.*
E, super *PR* 203 ginitore *T* te *TA*, te^u *E*, d&e *K*, tu
 te *cod. Arntz. Parrh.* inquit *TAL*

Inpiger e summo dilapsus labere tecto.

- 205 Nam scriptura docet de te mandasse Tonantem,
 Angelicis subuectus eas ut tutior ulnis,
 Ad lapidem ne forte pedem conlidere possis.
 O quam caeca gerit nigro sub pectore corda
 Mens tenebris obscura suis! hunc ardua templi
- 210 Culmina et erectae quamuis fastigia pinnae
 Credidit in praeceps horrescere, maxima summi
 Curuauit qui membra poli caelosque per omnes
 Vectus in extremae descendit humillima terrae,
 Inferiora petens et non excelsa relinquens.
- 215 Dixerat, et ualidi confossus cuspide uerbi,
 Quod temptare suum Dominumque Deumque nequiret,
 Victoris fugit ora gemens. tunc hoste repulso
 Caelicolae adsistunt proceres coetusque micantes,
 Angelici Christo famulantur rite ministri.

215 cf. Verg. Aen. I 81

- 204 inperger *T*, impi^r *A* impiger e (ger e in ras.) *R* e] s. l.
*I*²*Z*, om. *C* sumo *E* dilapsus *TT*²*F*¹*PR*^b, delapsus *ADG*,
 dimissus *CL*¹*ZT*, demissus *E* (delapsus s. l.) *HKS Rom. cf. Rem.*
- 205 mandasse *A* mandasseonantem (se in ras.) *E* thonantem *T*
- 206 subiectus *Reg. 4* totior *T*, tuor (ti a m. 2) *R* 208 geret *T*
- pecture *T* 209 oscura *K* 210 fastigia ex festigia *F* pinnae *T*
 corr. m. 2 211 crededit *T* orriscere *T*, horriscere *Z*
 summi] ummi eras. in *R* 212 curauit *T*, curauit (i curauit) *A*,
 curauit *F*¹*L*¹*Z*¹, curbuit *b* poli] s. l. *K*² omnis *F*¹*Z*¹
- 213 uictus *K*¹ extrema *T*¹ corr. m. 2, extrimae *A* descendit
*T*¹*AKLZ*, descendit (n a m. 2) *R*, descendit *rell.* 214 inferiora terrae
A poetens *K* et *TAEFLÖ Reg. 4*, s& *K*, sed *rell. cf.*
- Pros.* relinque^{re} *T* corr. m. 2, reliquens *K* 215 ualidi (l eras.)
H confusus *T*, confussus *F*¹, perfossus *g* cospite *A*, cospide
- Reg. 4* uerbi *F* 216 dñm dñmque *T Reg. 4*, dñm dñmq; *A*
 nequirit *S*, nequisset *Reg. 4*, requirit *Parrh.* 217 hora *T*, æra *T*
- fugitur armis amens (i gemens) *A* hoste] ore *P* 218 caeliculae
T proceris *T* coetosq. *T* micantis *TA* 219 angelici
 et *Ald.* rite] iure *cod. Arntz.*

- 220 $\angle$ Protinus ergo uiros ex piscatoribus aptos
 Humanas piscari animas, quae lubrica mundi
 Gaudia sectantes tamquam uaga caerula ponti
 Caecaeque praecipites tranant incerta profundis,
 Discipulos iubet esse suos talesque supernae
 225 Conciliat uitae, quos non uentosa loquendi
 Gloria nec uana de nobilitate superbus
 Sanguis alat sed fama tacens, humilique refulgens
 Mente nitor caelo faciat de plebe propinquos.
 Namque stulta potens elegit et infima mundi
 230 Fortia confringens Deus et sapientia perdens. γ
 Quin etiam celerem cupiens conferre salutem
 Orandi praecepta dedit, iudexque benignus
 Indulgenda peti breuiter iubet, ut cito praestet,
 Sic dicens: orate patrem, baptismate nostrum,
 235 Iure suum; propriumque homini concessit honorem
 Et quod solus habet cunctos permisit habere.

220 piscatori**ab**: (is *eras.*) *A* uers. om. *Reg.* 4 221 pescare *b*
 qui *c* 222 sectantis *T*¹ corr. *m.* 2 cerola *L*, querula *A* uada
 caerula *Cellarius* 223 caecaeque (a *exp.* *m.* 2) *T* praecipitis
TEPRVT^b, praecipites *L* tranant *T*, tranunt(?) *A*, tranent *Reg.* 4,
-a- in *ras.* *L* 224 post iubet *ras.* 1 uerbi in *H* talisque
*Z*¹ 225 conciliat *Z* corr. *m.* 2 uentusa *T*, uentuosa *A*, uen-
 tosa in *ras.* *S*² 226 gratia (' gloria in *mg.*) *A* superbos *L*
 227 alit *LZ* 228 facit *A* deplebe (*b* *eras.*) *A* propin-
 quus *T*¹ corr. *m.* 2 229 nam qui *A*, n. quis (a *eras.*) *F*, namq**ue**
R, n. quoque *ed. Lips.*, n. quae *Fabr. Cell. al.* namstulta *S*
 stulta] infirma *Fabr.* eliget *T* 230 post v. 231 in *T* con-
 fungens (*u, d* a *m.* 2) *E*, constringens *d* prodens *O fort.* a *m.* 1
 231 caelerē (' a *m.* 2) *T*, celebrem *P* conferre (*e* *eras.*) *E*
 232 precepta *T* indexque *Vonck. coni.* 233 petit (*exp.* *m.* 2)
T pūit *A* iubat *F*¹ corr. *m.* 2 caeto *T* prestet (*e, a*
m. 2) *T* 234 in bapt. *cod. Arntz.* baptismate *A* uestrum
ed. Lips. 236 in *mg. adi. T*² permissit *A* haberae *A*
 R NOSTER QVI ES IN CAELIS *T* cum *rell.* (PATER), incipit oratio
 dominica Pater *ect. A*

Qui dominum caeli patrem memoramus, in ipso
Iam fratres nos esse decet nec origine carnis
Germanum tractare odium, sed spiritus igne

240 Flagrantes abolere doli monumenta uetusti
Atque nouum gestare hominem, ne forsan ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
Fecit adoptiuos caelestis gratia natos.

Sanctificetur ubi Dominus, qui cuncta creando
245 Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto?
Vt mereamur eum nos sanctificare colendo,
Annuat ipse prior, sicut benedicier idem
Se iubet a nobis, a quo benedicimur omnes.

Adueniat regnum iam iamque scilicet illud,
250 Morte uacans et fine carens, cui nulla per aeuum

237 $\overline{dmn}$ *T exp. m. 2*, $\overline{dm}$ *A* patrem caeli *KLPSTZ*
238 nos fratres *AR* dicet *TZ*, dicit *L*, debet *A* iam d. nos esse
fratres *Reg. 4* canis *E* 239 tractaret *T*, tractare ($\sim$ $\{$ gestare
in *mg.*) *A*, tractari *L'Z'*, gestare *DE* (*ex corr.*) *F* ($\{$ tractare in *mg.*
m. 2), sectare *O*, sectari *Reg. 2 dfg* hodiū *A*, odio *ex odium*
H 240 flagrantis *T* (*corr. m. 2*) *Z*, flagrantes (*es in ras.*) *E*
obolire *T* abolire *corr. m. 2* monumenta *TEF'K'L'R'Z'*, moni-
menta *rell.* 241 adque *Tb* forsitan *A* 243 facit *A*
adoptiuos] -p- uo *corr. m. 2 T* gloria] $\{$ gratia *F* 244 SANCTI-
FICETVR NOMEN TVVM *T cum rell.* santificet ur *T*, sanctificatur *Sc*
cod. Arntz. Cant. Spir. Poelm. Fabr. dñs dñs *A* 245 corpore *T*
Reg. 1, pectore *rell.* 246 um *P corr. m. 2* mereamor *T*, meri-
amur *A* 247 annuat *T*, anuet *A*, annuat in *ras. K*, adnuet *L*,
annuit *Reg. 4*, annuet *Spir. Poelm. al.* prius *T corr. m. 2*
sicut] sic *P* benedici heridem *T* (*heredem corr. m. 2*), -ier in *ras.*
Z 248 se] sic *g* iubeat *T* (*exp. m. 2*) benedicimus
Reg. 4 249 ADVENIAT REGNVM TVVM *T cum rell.* adueniad
AE regnum tuum *A*, regnum caeleste *Parrh.* iamque (*nam*
a m. 2) *T*, iamiam quoque *V cod. Arntz. cum nonn. edit.* scili-
cit *T* 250 $\{$ orte *T corr. m. 2* uicans *K corr. m. 2*, uacas
Z enum *T et al.*

Tempora succedunt, quia nescit tempus habere
Continuus sine nocte dies: ubi principe Christo
Nobile perpetua caput amplectente corona
Victor opima ferens gaudebit praemia miles.

- 255 Hoc iugibus notis, hoc nocte dieque precemur,
Illius ut fiat caelo terraeque voluntas,
Qui nusquam uult esse nefas hostemque nocentem
Utque polo sic pellat humo, ne corpora nostra
Tamquam uile solum saeuus sibi uindictet hydrys;
260 Sed qui cuncta fouet plena pietate redundans
Omnipotens animas pariter conseruet et artus:
Altera pars etenim caeli sumus, altera terrae.
Annonam fidei speramus pane diurno,
Ne mens nostra famem doctrinae sentiat umquam

251 Tempora. *T e a m. 2* succidunt *A*, succedunt *EL*, succedunt *KL'RZb Spir. Poelm. Fabr. al.*, succedant(?) *O* quod *AE'*, qui
Z tempus quia nescit *Sc* 252 continuus *C* ne (si *a m. 2*) *Z*
dies ~ *A* 253 nubile *A* perpetuae *T'* corr. *m. 2*, perpetuae
H' capud *A*, caput *K* amplectante *AR*, am- in *ras. K'*
coronam *AD* 254 meles *A*, milis *L'Z'* FIAT VOLUNTAS TVA
SICUT IN CAELO ITA ET IN TERRA *T cum rel.* (pro ita, est in *A*, om.
al.) 255 ho^s (c *a m. 2*) *T* iugibus hoc *Ald. sched. Poelm.*
precibus *Cant.* noctu *A Reg. 4* diemque *T* praecemus *TZ*
256 ipsius *cod. Arniz.* fiat voluntas *A* caeloq; *S* terraeque
Z 257 numquam *T corr. m. 2* nocentem] malignum *Cant.*
258 utquae *T exp. m. 2* ut caelo *Ald.* sit *T'* corr. *m. 2*
homo *D*, post humo *ras. in K* ne in *ras. K* 259 solo *T*
uendicet *AC'*, indicet *Reg. 1*, se uendicet *L corr. m. 2* y drops *T'*
-us corr. *m. 2*, hilidrus *A*, hydros *EG*, hedrus *F*, idrus *KLZ*, ydrus *PT*,
idros *b* 260 sequi *E* fouens *L corr. m. 2* redundans
pietate *A* 262 atq; altera *S* 263 PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA
NOBIS HODIAE *T* (cottidianum uel cotidianum, hodie *rel.*) annunat
T' corr. *m. 2* speremus *C'E' cod. Arniz.* diurno pane *A*
264 mens ne *ad* fame *T*, famen *ES'* senti& *P* umqua *T*

- 265 A Christo ieiuna, suo qui corpore et ore
 Nos saturat simul ipse manens uerbumque cibusque.
 Dulcia nam Domini nostris in faucibus haerent
 Eloquia exuperantque fauos atque omnia mella.
 Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
 270 Nos quoque laxemus; proprii nam cautio uerbi
 Spondentes manifesta tenet, grauiusque soluti
 Nectimur alterius si soluere uincla negemus:
 Incipietque pius decies millena talenta
 Dimittens Dominus, si nos adfligere propter
 275 Denarios centum conseruum senserit ullum,
 Tradere confestim tortoribus, inque feroci
 Carcere constricti non permittemur abire,
 Donec cuncta breuem reddamus adusque quadrantem.
 Non quia nos Dominus, lucis uia, semita pacis,
 280 In laqueos temptantis agat, sed cum mala nostra
 Deserit, ire sinit. nam quisquis retia mundi

268 cf. Verg. Ge. IV 101

265 cena *corr.* in ieiuna *T*², ieiunos *A* suoq^u/// *Z*² pectore *Wopk.*
coni. ore uerbo *D* 266 cibumq^u *T*, cibusq^u; in *ras.* *K* uerbiq^u;
 cibiq^u; *Z* 267 nāq^u; dī c² post nostri *ras.* 1 uerbi in *K*, in nostris *g*
 fauci^ubus (li *eras.*) *F* herent *T* cum plerisque 268 exuperant]
 q^u adiec. *T*², q^u; in *ras.* in *K*, quē *b* exuberantq^u; *Z*¹ adque *TE*
 et dulcia *cod. Arntz.* 269 ET DEMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA SICUT ET
 NOS DEMITTIMVS DEBITORIBVS NOST... *T*, dimitte—dimittimus—no-
 stris *rell. praeter A* (Et dimitte nobis debita nostra) laxari^u *A*
 qui^u (d *eras.*) *LZ* nobis qui *cod. Arntz.* 270 propria *K*¹ *corr.*
m. 2 n² (ā a *m. 2*) *F* 271 spondentis *TL*, spondentes *P*
 soluta *T*²*AE*¹ 272 nectimor *TL*¹*Z*¹, neccemur *A* uincla (u *eras.*)
F negemus *TCE*¹ *Reg. 1 ce*, negamus *rell.* 273 incipitq^u; *L*¹
 dies *R* milena *A* thalanta *T* 274 demittens *T*, dimittens
 (i, in *ras.*) *H* adfligere *K*¹ 275 denarius *T* cum seruum *T*
 ullum] unum *cod. Arntz.* 276 indiq^u; *A* 277 carchere *T* permitti-
 mur *TL*¹*Z*, permittitur *A*, permittamur *DHR* abire (h *eras.*) *Z*
 278 breuem] leuem *Vonckius coni.* quadrante *T* 279 ET NE NOS
 INDVCAS IN TEMPTATIONEM *T* cum *rell.* 280 temptantes *K* agat
*T*¹ agat *corr. m. 2*, agit *L*¹*Z*¹*O*¹*P* (*corr.*) cf. *Pros.* 281 deseret *E*¹
corr. m. 2 quisquis ouis retia m² *T*

- Deliciosa sequens luxus et gaudia blandae
 Perditionis amat, Deus hunc, uirtutis amator,
 Linquit, et ingreditur qua se temptatio ducit.
 285 Ab hac ergo pedem retro faciamus et artum
 Corde petamus iter, tenuis qua semita monstrat
 Ire per angustam regna ad caelestia portam.
 / Si cupimus uitare malum, debemus adire
 Sectarique bonum: hic quia liberat, ille trucidat;
 290 Hic alit, ille necat. nam quantum sidera terris,
 Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
 Vita sepulchris, tantum bona longius absunt
 Dissociata malis. dextrum quicumque necesse est
 Aut laeuum gradiatur iter. sed dextra bonorum
 295 Semita conspicuos uocat in sua gaudia iustos
 Inque tuos, patriarcha, sinus: at laeua malorum

285 cf. Paul. Nol. XXI 37 286 cf. Verg. Aen. I 418, XI 524
 287 cf. Iuven. I 717 296 cf. Verg. Aen. VI 542

282 deliciosa A 283 hinc P 284 linquit TDL (d in ras.),
 linquet E'O'Z ingreditur T quo A si T'Z' temptio
 R ducet T fort. recte cf. Pros. 285 nos hac Cell. suadente
 cod. Lips., ex hac g abducamus Cell. Grun. Arntz., an referamus?
 Iugibus hanc igitur studiis uitemus et arctam Poelm. Fabr. al.
 286 petamus E inter T 287 ad s. l. LZ porta T
 288 SED LIBERA NOS A MALO T cum. rel. debus (em a m. 2) T
 debemus adfectare q bonum A 289 sectare corr. in sectarique E
 qui A, quia (a corr. m. al.) E, quia in ras. F cf. de Sed. poet. uit.
 p. 117 leberat L illic trucidat A 290 alet T, ait F'
 illic negat A sydera ***** (terra? eras.) D 292 uita] uini A
 sepulchris] ur in ras. T bona A longius A, -us ex ais (?)
 C, post longius ras. 1 uerbi in K abunt (h eras., f a m. 2) T,
 abeunt L, s corr. in Z 293 desociata Ab', ^{dis}sociata Z malo
 Reg. 4 quicumque LZ (corr.) R (c, a m. 2) c² codd. Arntz. et Lips.
 Fabr. al., quemcumque P, unusquisque Ald. est] om. cod. Arntz.
 294 ut O leuam T cum aliis dextera A 295 gaudia ex gaudea A
 296 inquit T exp. m. 2, inq///t (t in ras.) F Inq; duos Z patriarcha
 TK, patriarcha L, patriarche g sinus Z' inque tuo sinus paradise
 Reg. 4 ait P, at in ras. R liua T' corr. m. 2 malorum nobis A

Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
 Ergo agnis ouibusque Dei est haec sola uoluntas
 Et bona libertas: euadere torua cruenti
 300 Ora lupi uitaque frui per pascua Christi.

297 = Verg. Aen. VI 543

297 exercit *TL*¹ ad] at *A* tartara] *om. A* mittit] ducit
ACF (1 mittit *m. 2 s. l.*) *O Reg. 4 Cant. Rem.*, mitt& *KT Cell.*
 298 que *om. T* obibusq: *D* uoluntas *ex* uoluptas *Z*, uoluptas
D 299 turba *T*, turua *A* 300 ura (u *ex* o) *T* que *om.*
T pascua ('perpetua *m. 2*) *A*, pascua (h *eras.*) *D* xpi] con-
 tuli. ***ER PRIMVS NOVI TESTAMENTI INCIP LIBER SECYNDVS. LEGENTI VITA
 PERTVA *T*, liber primus euang̃ finit *A*, INCIPIT LIBER SECYNDVS DE
 MIRACVLIS XPI DE FILIO REGVLI *C*, EXPLICIT LIBER I. NOVI TESTAMTI.
 INCIPIT LIBER SECYNDVS *Eb*, EXPLICIT LIB -I- SEDVLII NOVI TESTAMENTI.
 INCIP TTIVS (*eras. f.*) VBI AQVA IN VINV CŪTIT *F*, EXPLICIT LIB -II-
 INCIPIT TERTIVS VBI AQVAM IN VINVM CONVERTIT *G*, EXPLICIT PASCHALIS
 CARMINIS LIBER PRIMVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SECYNDI EIVSDE
 OPERIS. *post capitula* INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER SECYNDVS *H*,
 EXPLICIT LIBER -I- INCIPIT LIBER -II- *KL* (sed I *ex* II, II *ex* III *corr.*)
S Reg. 1, Explicit liber Sedulii primus noui testamenti. Incipit liber
 II. *O*, INCIPIT LIBER SECYNDVS *PT*, EXPLIC LIB PRIMVS. *post capitula*
libri sec. INCIPIT LIB SECYNDVS *R*, EXPLICIT LIBER SECYNDVS. INCIPIT
 LIBER III EIVSDEM (*corr. m. 2*) *Z*

LIBER TERTIVS.

- Prima suae Dominus thalamis dignatus adesse
 Virtutis documenta dedit conuiuiaque praesens
 Pascere, non pasci ueniens, mirabile! fusas
 In uinum conuertit aquas: amittere gaudent
 5 Pallorem latices, mutauit laeta saporem
 Vnda suum largita merum, mensasque per omnes
 Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.
 Impleuit sex ergo lacus hoc nectare Christus:
 Quippe ferax qui uitis erat uirtute colona
 10 Omnia fructificans, cuius sub tegmine blando
 Mitis innociduas enutrit pampinus uuas.
 Post regulus nato quidam moriente rogabat
 Flebilis et supplex Dominum, quo uiseret aegram

11 cf. Verg. Ge. I 448

2 documenta *A*¹ que ex quae *T*² 3 pascire *T*¹ corr. *m.* 2
 uiniens *L*¹ fassas *A* 4 amittere *P*, amittere *K*, dimittere
Cant. Spir. gaudeat *L* 5 laticis *TK*¹*LZ*¹ motauit *A*
 laesa *Cant. Fabr. al.* 7 robuerunt *TL*¹ mustu *T*¹ corr. *m.* 2,
 mustum *T* 8 inpleuit *TE* ergo *VI* *A*, ^{sex} ergo sex *K*, ergo sex
LZ ^{...} lacos *LZ*¹ hoc] tunc *HK* nectari *T*¹ corr. *m.* 2
 9 ^{quib} *pe* *T* corr. *m.* 2 nerax *T* (*sed u a m. al.*) *O* ^{colenda} colona *C*,
 colenda *DE* (*lenda in ras.*) *FG* (*i colona m. 2*) *HKL*²*PRSZ*² *Ald.*
 10 } omnia *T* fructiferans *cod. Arevali* tecmine *A* blandi
*Z*¹ 11 uitis *T* (*u ex m corr.*) *ADE*¹(?)*PRZ*¹(?), uitis (*mitis in*
mg.) *F* innocidua² (*s a m. 2*) *K* innocidua senutrit *H* emittit
Parrh. et sched. Poelm. pampinus *EZ*² 12 regulus ex regulam
C regulus hinc nato *Aldus Fabr. al.* quidem *Z* 13 fleuilis
*T*¹ corr. *m.* 2 suplex *A*, subplex *K* qui *FL* uiserit *T*¹*L*¹*Z*¹,
 uisseret *A*, uiseret *F* aegrum] *om. A*

- Febre laborantem puerum trepidamque uetaret
 15 Labi animam de sede sua. tunc larga potestas,
 Credenti quae nulla negat nec dona retardat,
 Velocem comitata fidem, sermone salutem
 Concedens facili: uiuit iam filius, inquit,
 Perge, tuus. quantum imperii fert iussio Christi!
 20 Non dixit 'uicturus erit' sed 'iam quia uiuit'
 More Dei, qui cuncta prius quam nata uidendo
 Praeteritum cernit quidquid uult esse futurum.
 Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
 Oppida, rura, casas, uicos, castella peragrans,
 25 Omnia depulsis sanabat corpora morbis.
 Ecce autem mediae clamans ex agmine turbae
 Leprosus poscebat opem uariosque per artus
 Plus candore miser: si uis, Domine, inquit, ab istis
 Me maculis mundare, potes. 'uolo' Christus ut inquit,
 30 Confestum redit una cutis proprioque decore
 Laeta peregrinam mutarunt membra figuram,

18 cf. Ioh. 4, 50

14 puero *T*¹ *corr. m. 2* uetaret tripidamque *A* 15 sede *s. l.*
T uoluntas *P* 16 credentibus nulla *A* que *T*¹, quia *Parrh.*
et sched. Poelm. post nulla *ras. in L* 17 uelocem est *V*
 comitatam fidem *T exp. m. 2* fide *A* sermones *A* 18 con-
 ceden^s (*s a m. 2*) *T* facile *T* (*3 corr. m. 2*) *AE¹K¹L¹*, facili^s *Z*, fa-
 cilem *g* post facile *ras. 2 uel 3 litt. in T, ras. in K* inquit *T¹AD*
ELb¹ 19 tuos *T¹ corr. m. 2* imperii^s (*s eras.*) *T*, imperi^s *A*,
 inperii *E*, imperio *F* (*1 -rii m. 2*) ferat *L* 20 n̄ dix̄ uicturus xps̄
 erit *A* 21 quia cuncta quam nota *cod. Arev.* 22 quicquid *T² cum*
plerisque uenturum *A* 23 salutiferis ex saluteferis *T* incidens
T¹ corr. m. 2 gresibus *A* urbis *T¹ corr. m. 2*, urbem *Cant.*
 24 opeda *A* cassas *A* peragrans ex peregrans *F* 25 mem-
 bris *Z¹ corr. m. 2* 26 medio *DGF* (*sed o corr. in e*) *O¹ Spir.*
 clamans mediae *A* post clamans *ras. in K* agmine ex acmine(?)
E 27 uariusque *T* artos (*corr. m. 2*) *TZ* 28 misser *A*,
 nitens duae uet. editt. teste *Arntz.* inquit *TELPZ = v. 29*
 29 purgare *f* potes *E*, potes. (*t eras.*) *D* 30 reddit *A*, readit
E una] humana *A* cuat̄is (*ne eras.*) *T* decorpore *A*
v. in mg. add. K¹ 31 perigrinā *A*, peregrina *D* motauer̄t
A membra *C*

Inque suo magis est uix agnitus ille colore.

Forte Petri ualidae torrebat lampadis aestu
Febbris anhela socrum, dubioque in funere pendens

35 Saucia sub gelidis ardebat uita periclis,
Inmensusque calor frigus letale coquebat.
At posquam fessos Domini manus adtigit artus,
Igneus ardor abiit, totisque extincta medullis
Fonte latentis aquae cecidit uiolentia flammae.

40 Quin etiam rabidas nigrorum depulit iras
Spirituum, ne flatus atrox laceraret iniqua
Peste homines operisque Dei uexaret honorem,
Quem norat non esse Dei; passimque cateruas
Vt pius innumeras pulso languore saluti

45 Reddidit et uaria populos a clade leuauit.

33 cf. Iuven. I 807 34 cf. Verg. Ge. III 497 37 cf.
Verg. Ge. IV 190

32 iamque C mais A est // u. a. Z inque suo magis
agnitus A *cod. Arnts.* cognitus Ald. ille] ipse *cod. Arnts.*

33 lampadasestu (a₂ in i corr., sestu a m. 2) T torquebat Cant.

34 anela (h a m. 2) T, anchella A, anela L, anhela P, anila Z¹

35 uitae A 36 quoquebat T lo&ale DFHT, lo&ale E 37 ad

T¹Z¹, at. A, at C posquam (t a m. 2) T, pquā A fessus T¹

corr. m. 2, i lassos in mg. F² artos T¹ arctus corr. m. 2

38 ingens *cod. Arev.* abi:t T, abiat (i eras.) E, abit *rell.* ex-

tinta T 39 latens (ti a m. 2) T, latent:is P aque T, atq. E¹

corr. m. 2 caecit^{di} T corr. m. 2, cecidit A 40 rapidas AGS¹

Z¹b depullit A 41 Spm (uu a m. 2) T, spūm A, spirituum

F flatos F 42 perte T¹ corr. m. 2 hominesq; peste A

hominis (corr. m. 2) T¹Z¹, hominēs L corr. m. 2 dei] ^{ho} passimque

cateruas | uixerat (uexaret m. 2) honorem ^{ho} quē // nora' non esse di T

correx. et ord. m. 2 dei] sui f, reum *coni. Nebriss.*, deum Ald.

cum *rec.* foedaret *coni. Vonck.* 43 nouerat AF¹G¹, ¹⁶norat

(ig a m. 2) Z possimq; Z¹ 44 prius Parrh. Fabr. al.

pulsus T¹ corr. m. 2 langore^a (s a m. 2) T, langore AE¹K¹LZ (ex

-ri) 45 reddedit T¹ corr. m. 2, redidit F¹b¹, reddit Z sal-

uauit A, resoluit V!

Inde marina petens arentes gressibus algas
Pressit, et exiguae conscendens robora cumbae
Aequoreas intravit aquas; Dominumque sequentes
Discipuli placido librabant carbasa ponto.

- 50 Iam procul a terris fuerat ratis actaque flabris
Sulcabat medium puppis secunda profundum,
Cum subito fera surgit hiems pelagusque procellis
Vertitur et trepidam quatunt uada salsa carinam.
Perculerat formido animos, seseque putabant
55 Naufraga litoreis iam tendere brachia saxis.
Ipse autem placidum carpebat pectore somnum,
Maiestate uigil, quia non dormitat in aenum,

53 cf. Verg. Aen. V 158

56 cf. Verg. Aen. IX 326, IV 522

- 46 DNS MARENA MIGAVIT *T* in *mg.* arentis *T*¹ corr. *m.* 2
gressibus *H* 47 praecessit *T*¹ corr. *m.* 2, psit *A*, presit *K*
exiguam *T* corr. *m.* 2 conscendens *T* (s a *m.* 2) rubora *T*¹ corr.
m. 2 cū { *T* corr. *m.* 2, cimbe uel cymbe (ae) plerique, Reg. 2
lymbae 48 non aequoreas *Z* dnm¹/// (q a *m.* 2) *Z*, dnmq; suum
A, dominum *D* sequentis *T*¹ corr. *m.* 2, uehentes con. *Burm.*
49 discipuli *Z* librant *ALZ*¹ nautica discipuli l. *cod. Arniz.*
caruasa *T*¹ carbassa corr. *m.* 2, carbassa *A* pontum *T*¹ corr. *m.* 2
50 as *T*, e *F*¹ terra *V* actaque (i *eras.*) *T* faebis (l *eras.*,
s. l. *scr. m.* 2) *F*, labris *H*, fabris *L* 51 sulcabaet (n *eras.*) *P*
puppisecura *T* profundo *Cant.* 52 cu^m *T*, dum *C*, tum *D*,
cur *K*¹ cum corr. *m.* 2, tunc quidam *rec.* hiemps plerique, champs
A pilagusq; *A* 53 tripidam *A*, trepidum *F*¹ unde salse
A carinum *A* 54 perculerat *ex* pertulerat *E* animus *T*¹
corr. *m.* 2, animas *D*, animo *L* et seque (se s. l. a *m.* 2) *T*
putabant (u a *m.* 2) *T*, putabat *A* 55 naufragia *T*¹ (corr. *m.* 2)
A, naufraga *E* litoris (e a *m.* 2) *KL*, litores *Z* bracia
KLZ satis (x a *m.* 2) *T* 56 placido *Z*, placidum *T*
57 magestatem *T*¹ corr. *m.* 2, magestate *CP*, maistate *A* per-
uigil *A* q *R Spir. Poelm. al.*, quae *Urb. s. XV* (cf. *Arev.*
praef. 49) dormiat *A*, dormit & *K*, dormit^u *LZ* eum
TA al.

- Qui regit Israhel neque prorsus dormiet umquam.
 Ergo ubi pulsa quies cunctis lacrimantibus una
 60 Voce simul 'miserere citus, miserere, perimus,
 Auxilio succurre pio', nil uota moratus,
 Exurgens Dominus ualidis mitescere uentis
 Imperat et dicto citius tumida aequora placat.
 Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
 65 In Dominum tumidas quae surgere cogeret undas,
 Nec metuenda truces agitabant flamina uires:
 Sed laetum exiliens Christo mare compulit imum
 Obsequio feruere fretum, rapidoque uolatu
 Mouerunt auidas uentorum gaudia pinnas.
 70 Interea placido transuectus marmore puppem
 Liquerat et medios lustrabat passibus agros,

68 cf. Verg. Aen. I 146

69 cf. Iuv. V 101

58 prorsus *A* 59 pulsata *A* quies] qui *in ras.*, e *ex i corr.*

*T*² lacrimantibus *TAK¹LOPVZ Reg. 1 Cant.*, ¹ lacrimantibus clamantibus *G*
s. l. m. 2, clamantibus *rell. cf. Pros.* una² (m *eras.*) *T* 60 uoce cla-
 mantibus *A* simul *us* *T*² *us a m. 1* (fort. deus *fuit cf. Pros.*)

cito *ex caetus fec. T*², cito *AO*, cicius *D*, ¹ cito ^{us} citus *G*, cito *b*, Deus
Parrh. sched. Poelm. 61 succurre *P* nihil *A* 62 exurgens
AEGH¹LPR mitiscere *T*¹ *corr. m. 2* 63 dictum *T*¹ *corr.*
m. 2, dicto *ex dictu G* ^{us} citius (i₂ *a m. 2*) *E* citius miserere
P aequora (u *a m. 2*) *E* ^{us} cat *T* 64 post non *ras. 1 uerbi*
in K erat *s. l. L*¹*Z*² pugnax *T corr. m. 2*, pugnans *a*

65 dñs *A* tumidasq^{us} (ue *a m. 2*) *T* ^{us} compulit *T corr. m. 2*,
 compulit surgere *c cf. v. 67* 66 naec *A* truces *T*¹ *corr. m. 2*
 67 imo *A*, simū *KL*, imū *ex humū Z* 68 obsequium *D* seruire
b (i feruere *in mg. m. 2*) *Fabr. al.* freto *T*¹ *corr. m. 2*
 69 mouer^{us} *L*, mouerat *Z*¹ *corr. m. 2* rapidas *Urb. Parrh.*, subitas
sched. Poelm. pinnas *TAK¹L*¹*Z*¹, pennas (i *ras.*) *C*, pennas *rell.*

70 dñs *AT HOMINE DEMYMIUM EFFVGAVIT* *T*¹ *in mg.* placidum *T*¹
corr. m. 2, placida *A*, placido^{us} *Z* ^{us} marmore (r *a m. 2*) *T* puppem
*T*¹ *corr. in -im*, pupim *A*, -im *corr. in L*, puppam *D cf. II 224*,
I 196 71 medius *T*¹ -um *deinde -os corr. m. 2* passibus] p *ut*
uid. ex b T, pasibus *A*

- Cum procul e tumulis gemino stridore ruentes
 Prosiluere uiri, quos non mala daemone pauco
 Sed legio nexabat atrox, nexuque cruento
 75 Saeua catenatis gestantes uincla lacertis
 Angebat quoque poena duplex. heu dura furoris
 Condicio! qui uim patitur magis ille ligatur.
 Tunc Domini praecepta tremens exire iubentis,
 Spiritus infelix hominem non audet adire,
 80 Effigiem reddit quam Christum cernit habere;
 Sed pecus, immunda gaudens lue, semper amicum
 Sordibus atque olido consuetum uiuere caeno
 Pro meritis petiere suis tristesque phalanges
 Porcinum tenere gregem: niger, hispidus, horrens

81 cf. Hor. Ep. I 2, 26

83 cf. Verg. Aen. XII 662

72 tunc *ed. Lips.* et humulo (h fere eras.) T tumilis EF^a
 G¹Z¹, tum¹alis K, tumules¹ L t e t i a m. 2 cf. Pros. stridorre D
 ruentis T¹ corr. m. 2 73 prosiliere ex prosiluere GT male in
 mg. O, de mala V, ala con. Vonck. quos non daemonia p. uel non
 malus agmine Wopk., n. de daemone uel non macra d. p. Arev. cf. Rem.
 demune T¹ corr. m. 2 74 uixabat T¹ corr. m. 2 atrux A
 nexu¹que (s eras.) Z 75 cat¹enatis (h eras.) T gestantis T¹Z¹
 b¹, gestabant C¹E¹FGH¹ Cant.; Arev.: communior codd. est gesta-
 bant uincula F lac¹ertis E s a m. 2 76 duplex
 T, du¹plex (p eras.) C eu T dura TAL¹Z¹, dira vell.
 cf. Pros. condicio] est s. l. add. F¹ uinpatitur E legatur
 T¹ corr. m. 2 78 praecepta¹ L, praecepto Z¹ tremiens A
 80 effigiem A reddit T, reddens E¹PRST, reddens ex repetens
 Z¹, repetiens A, repetens CDFLO, re^{gl. descrens} pe¹ens (pe¹ in ras. m. 2) E,
 rep¹etens (· reddens in mg. m. 2) G, rep^{reddens}etens K (reddens a m. 2), lin-
 quens cod. Arntz., recolens Cant., fugiens Poelm. ad mg. Fabr. al., reue-
 rens Cell., renuens Unger (Subsic. II 8) 81 gaudet T, gaudiens A
 lue T amicum (h eras.) S 82 aque (t a m. 2) T olidum T¹ corr.
 m. 2 uiuere (s? eras.) A 83 p ex {o fecit T¹ petiuere
 A, petire (s a m. 2) Z tristisque phalangis T¹ (corr. m. 2) LZ
 palanges A 84 }^{por}rcinum T¹ corr. m. 2, porcorū A spidus (i a m. 2)
 T¹ hyspidus S horrens (i eras.) A, orrens E

85 Talem quippe domum dignus fuit hospes habere.

Hinc alias Dominus pelago dilatus in oras,
Intrauit natale solum, quo corpore nasci
Se uoluit patriamque sibi pater ipse dicanit.
Ecce aderant uiuum portantes iamque cadaner

90 Bis bina ceruice uiri lectoque cubantem
Vix hominem, cui uita manens sine corporis usu
Mortis imago fuit, resolutaque membra iacebant
Officiis deserta suis, fluxosque per artus
Languida dimissis pendebant uincula neruis.

95 Hunc ubi uirtutum Dominus conspexit egentem
Robore, peccatis primum mundauit ademptis,
Quae generant augmenta malis miseroque iacenti:
Surge, ait, et proprium scapulis adtolle grabatum,

86 cf. Lucan. II 88 90 cf. Iuv. I 64 92 cf. Verg. Aen.
II 369 93 cf. Iuven. II 77 94 cf. Verg. Aen. X 341

85 hospis *T*¹AL¹Z 86 inc (h eras.) *H*, hic *K* pilago *A*, pelagi
nonn. edit. dilatus *TF*¹BZ¹b¹, delatus *rell.* horas *TAL*¹Sb
87 qui *K* 88 pater] deus *cod. Arniz.* dñs MORTVVM SVSCITAVIT
*T*¹ in mg. ducant *D* ipse dedicauit *A*, -di- in *ras.* *T* 89 ui-
uum] s. l. *Z*¹ portantis *T*¹ *corr. m. 2*, portantes *H* 90 bes
*T*¹ *corr. m. 2* cubantes *A* 91 corpori¹ (s a m. 2) *E* ma-
nen¹ (s a m. 2) *K* usum *T*¹ in *exp. m. 2*, usu *A* 92 ia-
centem *T*¹ *corr. m. 2* insolutaque *ed. Lips.* 93 officiis *A*
flexos *A*, -u- *corr. in F*, flexosque *b*, flexosque *g* artos *T*¹Z¹
94 demissis *T*¹EGH *codd. Arevali plerique*, dimissis *A* cf. *Pros.* splen-
debant *T*¹ *corr. m. 2* uincula (u eras.) *A*, uincula (u a m. 2) *F* 95 cen-
spexit dominus uirtutis *CGT* (sed uirtutis ex uirtutum) *Cant.*
aegentem *AKL*, egere *cod. Arniz.* 96 rubure *T*¹ *corr. m. 2*, ro-
bure *A* peccatis *om. A*, peccatis *K* confirmat *ACDEFHKKP*
TO Cant. ante mundauit *ras. in L*, confirmat mundauit *Z* cf.
Pros. et v. I 57 adēptis (~ a m. 2) *E* 97 gerant *A* auc-
menta *A*, augmenti *D*, augmenta *Z* mali. *G*, mal.. *H*, mali *L*¹
*Z*¹ misseroque *A* iacenti ex iacentem *P* 98 grauatum
*TAZ*¹, grabattum *HLPT*

- Inque tuam discede domum. nil iussa moratus,
 100 Cui fuerat concessa salus, uestigia linquens
 Tandem aliena suis laetatur uadere plantis
 Vectoremque suum grata mercede reuexit.
 Principis interea synagogae filia clauso
 Functa die superas moriens amiserat auras.
 105 At genitor, cui finis edax spem prolis adultae
 Sustulerat, sanctos Domini lacrimansque gemensque
 Conruit ante pedes, uix uerba precantia fari
 Singultu quatiente ualens 'miserere parentis
 Orbati, miserere senis, modo filia' dicens
 110 'Vnica uirgineis nec adhuc matura sub annis
 Occidit et misero patris mihi nomen ademit.
 Adfer opem lapsamque animam per membra refunde,

106 cf. Verg. Aen. XI 150

107 cf. Verg. Aen. VII 237

99 discede *T*¹ descende *corr. m. 2*, discide *Z*¹ *corr. m. 2*, discedende
A, discende *DKL*, descende *P*, descende *rell.* iussa *A* 101 aliena]
om. A plantas *F*¹*Z*¹(?) 102 uectoremque] que s. l. *LZ*, uic-
 toremq; *T*, fertoremque *d* mercede *T*¹*A* reuixit *T*¹*EH*¹, uexit
A 103 PRINCIPIS SYNAGOGAE FILIA SVSCITAT *T*¹ in *mg.* principis
*T*¹ *corr. m. 2*, prinpis (ci a *m. 2* in *ras.*) *K* synagoge *T*, sinagote
P, sinagoge uel sinagoge *rell.* felia *T* filia dauid clauso (*exp. et*
clauso add. m. 2) *K* claus^u *H* 104 defuncta *A* die (a ?
eras.) *T* die s. m. in *ras. scr. uid. in A* superas (ta *eras.*)
G, superas (n *eras.*) *R* amiserat *A* 105 adgenitor *TZ*¹
 fines *T*¹*b*¹ edax] c. *gl.* manducator *P* 106 scos (o a *m. 2*) *T*,
 sci *A* lacrimansq; *A*, lacrimasq; *LPZ* gemensque] gemen in
ras. T (fuit lacrim?) 107 pedis *T*¹ *corr. m. 2* praecantia *T* et al.,
 precantia (c *eras.*) *C* 108 singulto *T* quatiente *AKT* mis-
 serere *A* 109 senes *T*¹ *corr. m. 2* dicens (s. l. *m. 2*) *F* 110 uirgineis
*T*¹ *corr. m. 2*, uirgines *C* adhuc (c in *ras.*, fuit n ?) *T*, adimit^{huc}
A 111 hoccidit *E*, occidit *K*¹*L*¹*P* et] s. l. *T*² nomen
 mihi *A*, mihi patris *Ala.*; *Arev.*: elegans esset Occidit: heu! misero
 patris mihi nomen ademit adimit *A*, ademit (h *eras.*) *Z*
 112 post lapsamque *ras. 1 uerbi in F*

- Qui totum praestare potes'. haec inquit: et auctor
 Lucis ad extinctae pergebat funera gressum
 115 Vix populo stipante mouens, permixtaque turbis
 Ibat inundantem mulier perpressa cruorem,
 Quae magnas tenuerat opes, ut sanior esset,
 Exhaustaque domu nec proficiente medella
 Perdiderat proprium pariter cum sanguine cenum.
 120 Ast ubi credentis iam sano in pectore coepit
 Dines adesse fides, mediis immersa cateruis
 Nititur auersi uel filum tangere Christi.
 Posteriusque latens subitam furata salutem
 Extrema de ueste rapit siccisque fluentis
 125 Damnavit patulas audax fiducia uenas.
 Senserat ista Deus, cuius de fonte cucurrit
 Quod uirtus secreta dedit, furtumque fidele

113 cf. Verg. Aen. VI 117

113. 114 Prud. Perist. V 37

113 totum] totam *Vonck. coni. cf. indicem s. u.* potest *A*
 inquit *TK¹L¹Z¹b* 114 ad] ab *T* extincta *A*, extincte *S*
 peragebat *f* gressu (u a m. 2) *T* 115 MULIEREM *A* FLVXV
 SANGVINIS SANAT *T¹* in *mg.* stipante (1 *eras.*) *A* 116 inun-
 dantem] ex inundam ut *uid. corr.* *Z¹*, inuntē (dan a m. 2) *R* fluorem
cod. Arev. 117 qui *A* tenuerat *T¹FH¹L¹P¹R¹Z¹*, tribuerat
A, tribuebat *O¹*, erogarat *b* (i tenuerat m. 2 in *mg.*), expendit *Parrh.*
 118 exhaustaque *TAG¹b*, exhaustaque *FK* domum *T¹* corr. m. 2,
 domu *AK¹L¹Z¹*, domo *rell.* medilla *T¹* (corr. m. 2) *L¹*, medela
 (1 *eras.*) *EFHKS*, medila *P*, medela *D* 119 perdiderat ex reddi-
 derat corr. *E¹* et proprium *T* con *D¹* sanguinē (T¹ corr.
 m. 2 120 post ast ras. in *P* in] om. *LZ*, s. l. scr. *P*, om.
Fabr. post pectore ras. in *K* cepit *C* 121 medis *A*,
 mediis (q; *eras.*) *f* inmsa (ex a m. 2) *E* 122 filum (i *eras.*)
Pb 123 subitā (~ a m. 2) *T*, subito *V* (corr.) furata (m
eras.) *T*, furata (tu *eras.*) *A* 124 raptā (is *eras.*) *E*
 125 sanauit *cod. Arev.*, stagnauit *Burm. coni. cf. I 48* 126 fonte
T¹ corr. m. 2 cocurrit *T¹* corr. m. 2 de] in *nonn. edit.*
 127 secreta *T*, operata *e* fidelem (*exp. m. 2*) *T*

Laudat et egregiae tribuit sua uota rapinae.

Ventum erat ad maesti lugentia culmina tecti

130 Deflentemque domum, moriens ubi uirgo iacebat

Extremum sortita diem, trepidusque tumultus

Omnia lamentis ululans implebat amaris,

Funereosque modos cantu lacrimante gemebant

Tibicines, plangorque frequens confuderat aedes.

135 Ponite sollicita conceptos mente dolores,

Hic sopor est, Saluator ait, nec funus adesse

Credite, nec somno positam lugete puellam.

Dixerat et gelida constrictum morte cadauer

Spiritus igne fouet, uerboque immobile corpus

140 Suscitāt atque semel genitam his uiuere praestat.

Obstupere animis, inopināque uota parentes

129 cf. Verg. Aen. II 695 134 cf. Iuven. II 400 135 cf.
Verg. Aen. IV 501 141 cf. Verg. Aen. III 141

128 aegregiae *T* dona *Fabr.* sed cf. v. 141 129 moesti *T*,
mesti uel mesti *rell.* lucentia *T*, languentia *K*, languentia *L¹Z*,
languentia *P*, lugientia *T* culmine *P* limina *Poelm.* et *ed.*
Lips. 131 extrinsum *A* tripidusq; *AE¹ (corr.)*, rapidusque e in-
plebat *T* 133 funereusque *L¹P¹b¹* ///modo//scanto (modo et u a
m. 2, domum a m. 1 fuisse uid.) *T*, modus *P¹Z¹*, melos c canta (u
a m. 2) *F*, canti *K*, cante *L* lacrimabili (lacrimante) *S*, modu-
lante *Arntz. con.* gemebr *T*, gebant *A*, gemebat *O¹b¹*, gerebant
CDE¹GK²T² Cant. Reg. 1 (gerebat a m. 1), ferebat *Fabr.* 134 tibi-
cenis *T¹ corr. m. 2*, tubicinus *A*, tybicines *DEP*, tibicinis *Z¹*, tibi-
cen *Fabr. sched. Poelm. al.* clangorque *AG² (s. l.) KLPSZ*
frequens *T¹* fudens (?) *corr. m. 2*, fremens *Reg. 2* confu-derat (n
eras.) *GLZ* idem *T¹* hedes *corr. m. 2* 135 sollicita (m
eras.) *L*, sollicita *D* conceptus *T¹ corr. m. 2* doloris *T¹ corr.*
m. 2 136 sapor *D¹S¹* saluator ex auctor *fec. T²* 137 som-
num *T¹ corr. m. 2* possitam *A* lugite *T¹ (corr. m. 2) A*, lugere
Poelm. pue-lam *A* 138 gelidam *T¹ a corr. et m f. eras. m. 2*
constricto *A*, constrictam *A*, constri-ctum (n eras.) *K* 139 inmobileae
T 140 genitam ex gemitam *b* 141 obstipuerē *TDHK¹LZb¹*, ob-
stupuerē *rell.* animas *O¹* inopinataque *AR*, inopina-que (m? eras.)
K uota inopinata *S* uota/// (fuit um?) *E* parentis *TLZ¹*

Aspiciunt uersisque modis per gaudia plangunt.

Inde pedem referens duo conspicit ecce sequentes

Caecatos clamare uiros: fili inclite Dauid,

145 Decute nocturnas extinctis uultibus umbras

Et clarum largire diem. quam credere tutum,

Quam sanum est cognosse Deum! iam corde uidebant

Qui lucis sensere uiam; tunc caeca precantum

Lumina defuso ceu torpens ignis oliuo

150 Sub Domini micuere manu, tactuque sereno

Instaurata suis radiarunt ora lucernis.

His ita dimissis alius producit aeger,

Multipli languore miser, qui uoce relictus,

Auditu uacuus, solo per inania membra

155 Daemone plenus erat. hunc protinus ordine sacro

143 cf. Verg. Aen. X 794

142 plaudunt *Poelm. Fabr.* 143 pedim fort. *T¹*, *vestigia rubri*
coloris m. 2 alio atramento obruit refferens *A* duos *T*
(fort. aliud suberat) PT, duo¹ (s a m. 2) *L* geminos uidet *C*
GK (in mg.) Sb (in mg.) cf. Pros. 144 cecos *A* clamore *f*
cod. Arev. Fabr. filii *A* inclitet (?) *T* 145 discute *Parrh.*
Spir. Fabr. al. cf. II 154 extinctas *K¹ corr. m. 2* 146 clare
V credere *T¹ corr. m. 2* totum *T¹AL¹OP¹Z¹*, totum
est *S* 147 clarum *T¹* (sanum *corr. m. 2*) *AGb¹O¹ Reg. 1 in*
mg., sanum *euan. f. in Z cf. Pros.* sit *Parrh.*, est *om. cod.*
Arntz. cognouisse *A*, cognosce *DH (corr. in cognosce) S Rem.*
Spir., -se *in ras. LR²*, cognosci *Montep.* diem *T¹ corr. m. 2*
credebant *L*, uidebant (ui *in ras.*) *Z* 148 praecantum *T*, pcantium
A 149 lumina *T¹ corr. m. 2* difusso *A*, diffuso *FGHS*
torpens *L¹P*, torrens *b (c. gl. ardens)* alino *TLP¹ oleo* (s ex
i) *A* 150 micuere] micu *in ras. E*, i fulsere *in mg. G²* ful-
sere *H (s. l. micuere m. 2) S* manum (m *exp. m. 2*) *T* tactumq.
serenum *T¹ corr. m. 2* 151 radiarunt] radia *in ras. m. 2*, i mi-
cuerunt *G² in mg.* ^{radiarunt} *HK*, micuerunt *ST Reg. 2 sched.*
Poelm. cod. Arntz., adierunt *g* hora *T* lucernas *K* 152 a
m. 2 in T itaq; *A* dimisis *A*, demissis *H* eger *T*
158 *in mg. D²* multipli] multipli *in ras. T²* langore *T²AF*
LZ misser *A* 154 ^{adito} *T corr. m. 2* 155 daemone *T¹*
demonem *fec. m. 2*, -ne *corr. fort. ex nio in F* protenus *T¹ corr.*
m. 2

Curauit uersis Deus in contraria causis,
Daemonio uacuans, auditu et uoce reformans.

- Nec minus interea proprios iubet omnia posse
Discipulos totisque simul uirtutibus implens:
160 Ite, ait, et tristes morborum excludite pestes,
Sed domus Israhel (quia necdum nomine gentes
Auxerat hoc omnes), caelorum dicite regnum,
Daemoniis auferte locum, depellite lepram
Functaque subductae reuocate cadauera uitae:
165 Sumpsistis gratis, cunctis inpendite gratis.
Ac uelut hoc dicens: ego uobis quippe ministris
Seruandos committo greges, ego denique pastor
Sum bonus et proprios ad uictum largior agros:
Nemo meis ouibus quae sunt mea pascua uendat.

158 cf. Verg. Ge. II 429 al. 160 cf. Verg. Aen. XI 24
164 cf. Pseudo-Claud. App. p. 202 v. 20 165 cf. Iuven. II 442

156 uersis dominus contraria *cod. Arev.* 157 daemoniu *T¹ corr.*
m. 2, demone *A* uacans *AK* (u *add. m. 2*), uacuas *C* audito
T uoce "formans *EP* 158 pius sanauit ihs nec *A* proprius
T¹ corr. m. 2, proprio *D* 159 discipulis *L corr. m. 2* totis
uirtutibus et simul *V*, tot eosque simul *coni. Vonck.*, totosque simul
coni. Wopk. inplens *TAZ* 160 tristis *T¹ corr. m. 2* expellite
ef cod. Arev. pestis *T¹ corr. m. 2* 161 domus] us *in ras. R²*,
domui *cod. Arntz, Ott. 2 Fabr. al.* isrl̄ *TCRST*, isrl̄h̄ *E* qua (i
a m. 2) *L*, quia (ia *in ras.*) *Z* nomina *T¹*, munere *Wopk. coni.*
gentis *T¹ corr. m. 2*, gentes *P* gentes nomine *A* 162 hauserat *T¹*
(ut uidetur, s *ex x corr. m. 2*) *b*, auserat *AZ*, auxerat (*x in ras.*) *L*,
sanxerat *Poelm. ed. Lips.* huc *L¹PZ¹* omnis *T¹ corr. m. 2*
163 daemuniis *T¹*, demonis *A*, demonis (i *a m. 2*) *LPZ* auferre
Poelm. leprā (~ *a m. 2*) *T*, 1 lepras *G²* 164 cunctaq; *C Cant.*
Parrh. al. 165 sumpsisti¹ (s *a m. 2*) *E* 166 sac (h *eras.*) *TZ*,
om. A uelud *ATb* 167 committo *TA al.*, committo *K* gregis
T¹ corr. m. 2 168 propras *T¹* os *corr. m. 2*, propriis *LPZ*, proprio¹
E s a m. 2 1 agnos agros (*sic*) *A*, 1 agnos *in mg. G²*, agnos *Sf*
169 uindat *T¹KL¹P¹Z¹*

- 170 Haec in apostolicas ideo prius edidit aures
 Omnipotens, ut ab his iam sese auctore magistris
 In reliquum doctrina fluens decurreret aeuum:
 Qualiter ex uno paradisi fonte leguntur
 Quatuor ingentes procedere cursibus amnes,
 175 Ex quibus in totum sparguntur flumina mundum.
 182 Exin conspicuam synagogae ingressus in aulam,
 Aspicit inualidum, dimenso corpore mancum,
 Seminecem membris, non totum uiuere, cuius

- 176 Quisquis enim deitatis opus, quod non habet ex se
 Sed Domino tradente gerit, sub nomine puro
 Suscipiet, puro dispenset munere, possit
 Vt dispensator non ut mercator haberi
 180 Daudisque modis uitam cantare futuram:
 Intrabo in Domini requiem, quia nescio mercem.

181 cf. Psalm. 70, 16

170 haec] *ec in ras. T² s(?) a m. 1* ideo] *s. l. T²* ededit
C¹(?) Z¹ 171 ministris *cod. Arntz.* 172 fluens *A*, fluens
(s in ras. 2—3 litt.) H discurreret *Cant.*, concurreret *c* 173—
 181 *om. Parrh.* paradissi *A*, paradysi *FH* 174 quatuor *EK*
LZ, .IIII. *A* ingentis *T¹ corr. m. 2*, -gentes *in ras. E²*, irrigui
S cod. Arntz. procide^{re} *T corr. a m. 2* curribus *H corr. m. 2*, *in*
ras. scr. K, fluctibus *T* amnis *L¹* 175 mund^u *A*, mundo^u *Z*
corr. m. 2, mondum *P* 176—181 *desunt in codicibus omnibus*
et in Remigii commentariis, leguntur in Poelm. Fabricii aliorumque
editionibus; uersus ex Prosae uerbis sunt consuti 177 nomine] *mun-*
nere coni. Wopk. 180 Daudicisque *coni. Arntz.* 182 exhinc *E*
KLe cod. Arntz., exin (*h eras.*) *P*, exin continuo uel exin contiguum
coni. Wopk. synagogē (*a m. 2*, *m eras.*) *T* in aulā *T²*
 183 aspiciet *T¹ corr. m. 2* dimenso *T²* (*dimesso a m. 1 fuisse ui-*
detur), dimenso (*i a m. 2*) *C*, demerso *AO¹*, dimerso (*: demisso i men-*
sus in mg.) *G*, demenso *KL*, demenso *P¹Sb*, demisso *R* (*misso in*
ras. m. 2) *V cod. Arntz. Poelm. Fabr. al.*, demesso *sched. Poelm.*, di-
 misso *f Spir.* 184 seminecem *Ab¹*, semi^{ne}cem (*ne a m. 2*) *E*
 non in *A*, nec *Grun. Arntz.* notatū *L*, nototū (*n a m. 2*) *Z*
 totum ex tantum *E*

- 185 Arida torpentem damnarat dextera partem;
 Imperioque medens gelidam recalescere palmam
 Praecipit et reduci diuino more saluti,
 Sicut semper agit, nil tollit et omnia reddit.
 En iterum ueteres instaurans lubricus artes
 190 Ille chelydrus adest, nigri qui felle ueneni
 Liuidus humano gaudet pinguescere tabo,
 Quodque per alternos totiens disperserat aegros
 Virus in unius progressus uiscera fudit:
 Cui uocem lumenque tulit, triplicique furore
 195 Saucia membra tenens mutum quatiebat et orbum.
 Tunc Dominus mundi, lux nostra et sermo parentis,

190 cf. Verg. Aen. XII 857

185 turpentem *L*¹ damnauerat *AV*, damnar² *KO*, dampnarat
HTb damnauit torpentem *S* 186 imperiumque *T*¹ corr. *m. 2*
 recaliscere *T*¹ corr. *m. 2*, re²alescere *P* palmam] *lmā a m. 2 T*
 187 precepit *K*, precepit *L*¹*Z* reddi³ *K*, reducit *LZ*¹ (corr. in
 reddit), reddi *DST* (ddi in ras.) *Spir. Fabr. al.*, ac reddit *V*
 188 ager—reddet *T*¹ 189 ecce *Ald.* ueteres (n eras.) *E* in-
 "taurans (s a m. 2) *T*, instaurat⁴ *L* corr. *m. 2*, instaura⁵ *Z* corr. *m. 2*
 lubricos *T*¹, lubricas *A*, lubricus (u₂ corr.) *Z* artis *T*¹ corr. *m. 2*,
 artus *B* 190 ill⁶ *H* celydros *T* o corr. *uid.*, hilidrus *A*, chelidrus
BHb, celidrus (h a m. 2) *F*, celydros *KL*, celidrus *RZ*, celidrus *D*,
 hy⁷lydrus *P* (y₂ ex i) nigri⁸ (s eras.) *T*, nigro *GRTO*¹ *Reg. 1 cod.*
Arntz., nigro (i a m. 2) *K*, nigri⁹ (o a m. 2) *L* nigroq; *A*
 qui] i ex e *T*², q; *A* qui nigri *f* uenino *T*¹*A* 191 libidus
A pinguisce¹⁰re *T*¹*LZ*¹, pingescere *A* tauo *T*¹ corr. *m. 2*
 192 quoque (d a m. 2) *T*, quoque *P*, quique *cod. Arcv.*, -que *om.*
cod. Arntz. toties *ACFHPS* 193 fu¹¹dit¹² (n eras.) *E*, fo¹³dit
b 194 lumen uocēq; *F*, uocem lucemque *nonn. edit.* tollit
A 195 sacia *B* terens *coni. Vonck.* quatiebat ex patie-
 bat *T*² urbū *T*¹ o corr. *m. 2* 196 tum *b* nostra] uera
Poelm. ad mg. Fabr. al. est sermone *T* cf. *Pros.*

Sordibus exclusis oculos atque ora nouauit;
Verbaque per uerbum, per lumen lumina surgunt.

- Venerat et mulier morbo contracta uetusto
200 Non senio, tremebunda, gemens, incurua, caducis
Vultibus et solam dispectans cernua terram.
Quae Domino miserante inges post octo decemque
Membra leuat messes, caelumque ac sidera tandem
Cernit et ardentem solis reminiscitur orbem,
205 Totum erecta uidens: quia quos malus opprimit hostis
Ima petunt, quos Christus alit sine labe resurgunt.
Cumque dehinc populum sese in deserta secutum
Vt typicus Moyses uerusque propheta uideret
Antiquam sentire famem, maioribus actis
210 Antiquam monstrauit opem. tunc alite multa

203 cf. Verg. Aen. X 782

206 cf. Verg. Aen. IX 120

- 197 excussis *A*, expulsis *ed. Lips.* oculus *T*, ocul^s *B*
adq. *T* atq; oculis ora *A* nouauit } *T* t a m. 2, motauit *A* cf.
Pros. 198 uerque *B* post lumen ras. in *P* surgunt] *add.*
*T*² 199 mor^{bo} (bo a m. 2) *T* uetusto ~ *A* 200 tremi-
bunda *A* incurba *A* caduc^{us} } *T* suppl. m. 2, cadutis *A*
201 dispectans *T*¹AKPRZ, disspectans (i in e corr.) *L*, despectans *rell.*
cf. Pros. cernula *A* 202 quae miserante dñō *C* misserante
A miserante deo *Fabr.*, reserante deo *Barth.* iugis *TK*¹*L*
PZ, iuges *rell.* *cf. Pros.* dectq; *AF*¹ 203 lauat *cod.*
Arev. messis *T*, menses *ABE* (sed en ex corr.) *LS Reg.* 1 b *Cant.*,
annos *GH* (1 messes s. l. m. 2) *Z*² (in ras.) *R*² (in ras.) *T* annos
membra leuat *K*² in ras. ac] ad *TL*¹, et *FGZ* (in ras.) *b*
204 cern^{it} (i a m. 2) *L*, cern^{it} *Z* et] ac *b* candentem *A*
reministur *T* urbem ex urbis *T* 205 malos *T* opprimit
T, opp^{mit} *A*, obprimit *KLZ* ^{ostis} *EG* 206 imma *B*
alet *T* labore surgunt *T*, labere s. (e₁ corr.) *Z* 207 sesese *T*
sequentem *g* 208 ut—uerusque *om. A* tipicus *BG* Moses
Ald. Fabr. al. que *om. T* pfeta *A*, ppha&a *K*, ^{pheta} *P*
uiderit *L*¹*Z*¹ 209 tum maioribus *A* aactis *P*, actas *T*¹
210 ministrat *T*¹ corr. m. 2, ministrauit *A*, instaurauit *f* aliti
L multo *BCFGHST Cant. cod. Arnts. sched. Poelm.*

Carnis opima dedit, geminis modo piscibus auxit;
Sufficiens tunc manna pluit, modo panibus amplum
Quinque dedit uictum per milia quinque uirorum.
Cetera turba latet, numero nec clauditur ullo

215 Maxima paruorum legio uel maxima matrum.
Quodque magis stupeas, cophinos ablata replerunt
Fragmina bis senos, populisque uorantibus aucta
Quae rexit a cunctis non est data copia mensis.

Iamque senescentem calidi sub caerula ponti

220 Oceano rapiente diem, cum pallor adesset
Noctis et astriferas induceret hesperus umbras,
Discipuli solo terris residente magistro

215 cf. Verg. Aen. 120
Ge. I 249, Aen. IX 484

216 cf. Iuv. VI 87

218 cf. Verg.

211 au¹csit *TP*¹, auxit (x in ras.) *Z* 212 suficiens *Z* tunc
om. *T* modo] tunc *A* amplum *T* 214 caetera *TABPR*
turb¹a *A* latit *Z*¹ corr. necluditur (c s. l. a m. 2) *A*, ne-
cluditur *K*, n. cladi¹t' *L* ullum *T*¹ corr. m. 2 215 paruulorum
A 216 quoq. *TB Reg. 1 Cant.*, tuo quoq; *A*, quōq; (* d eras.)
E, qđq; (ue eras.) *F* cf. *Pros.* stupuere *A* coffinos *AZ*,
cofinis (o a m. 2) *E*, cofinos *FKLRTb* repleuerunt *A*
217 fra¹cm¹ina (e? eras.) *T*, fragmenta *A*, fragmina (g in ras.) *LZ*
-que om. *B*, populis¹ (q. a m. 2) *L* orantibus (u a m. 2) *T*,
uorantibus (de eras.) *Z* acta *Z* 218 in mg. add. m. 2 in
T q. redita *T*² *A* *E* in mg. reddita quae in ras. *K*² (in mg. al
que rexit a... m. 2), reddita que *OTb Reg. 1*, redditaque a *Arntz. cum*
Cellario et ms. Heinsii; fort. quae rediit, cunctis sed cf. *Pros.*
mensis] sequitur alit reddita, quae cunctis n. e. d. c. m. in *D*
cupia *Z*¹ rexit *Z* 219 seniscentem *Z*¹, senescentē**** (diem?
eras.) *R* gelidi *B*² *DF*² *GL*² *RSZ*² *Reg. 1 b*, calidi (ca in ras.
m. 2) *E*, calidi *H* cf. *Pros.* cerola *D*¹ *L*¹ *Z* 220 adesse *T*,
adessit *Z* 221 noctis e. a. in ras. scr. *R*² astripheras *K*
inducit *T*, inducerat *B*, is induceret *D* uesperus *T*, phosferus *A*,
espherus *b* 222 solao (i eras.) *A* terras *A* terris solo *b*
resedente *F*, redente (si a m. 2) *L*

- Vndosum petiere salum, fluctuque tument
 Torua laborantem iactabant aequora puppem;
 225 Aduersus nam flatus erat. tunc noctis opacae
 Tempore calcatas Dominus superambulat undas
 Et uasti premit arua freti, glaucisque fluentis
 Circumfusa sacras lambebant marmora plantas.
 Miratur stupefacta cohors sub calle pedestri
 230 Nauigeras patuisse uias: at Petrus amicam
 Doctus habere fidem Christumque agnoscere semper
 In medias descendit aquas, quem dextra leuauit
 Labentem Domini, nil tanto in gurgite passum:
 Cui portus fuit illa manus, pelagique uiator
 235 Libera per uitreos mouit uestigia campos.

223 cf. Verg. Aen. IV 313, VII 810 225 cf. Verg. Aen. VIII
 658 226 cf. Prud. Apoth. 664 232 cf. Verg. Ge. IV 235

223 *post undosum ras. in K* petiere *A*, petiere (u *eras.*) *FK*
LPZ sumpti ere *E* e a m. 2 solum *A Cant.*, salum *G*, solum
b fluctuq; (m *eras.*) *P* tumente *C¹EKL²Z²PR* 224 turba
T¹ALZOPR Reg. 1 iactab^{ant} (ant a m. 2) *T* puppis *T*, pupem
A, puppem *LP*, puppem *Z¹* (*corr. in im*), pupim *EK*, puppim *rell.*
 225 fluctus *G¹* *corr.*, uentus *cod. Arniz.* tum *B* 226 tempora
P calcas *A*, calcata^s (s a m. 2) *K* superambula *Tb¹*, super-
 ambulabat *A* undas] s a m. 2 *L* 227 uasti] na a m. 2 *T*,
 uasta (i a m. 2) *K* praemit *T* glaucisq. (u a m. 2, s fere *eras.*)
T, glaucisq; *T*, glaucique *Ald. cum nonn. codd.*, siccisque *Wassius ad*
Sall. Cat. c. 21 ex cod. bibl. publ. Cantabr., raucisque *coni. Wopk.*
 228 circumfusa *A* sacras (s₂ a m. 2) *T* marmora *T*, mor-
 mora *CF¹* plantis *L* 229 miratus *Z*, miratu^m *P* chors
AE¹, choirs *Bb*, chors *P* calce *Poelm. (ad mg.) cod. Arev.*
 pedestris *T¹* s₂ f. *eras.*, pedestri *A* 230 at] ad *T*, ac l 2 ami-
 cam *ex amicum P* 232 descendit *TAKLZ* aq; s *AKLZ* dextera
 (e *eras.*) *T*, dextera *ACF* 233 lauentem *T¹*, labentem *A* dno
F¹ *corr. m. 2* tantum *Tb¹*, tm *A* passum *ex passus C*
 234 pilagiq; *A* 235 add. m. 2 in *T* lebe¹era (ra *eras.*) *A*
 ^{1 mutat}
 motauit *A*, mouit *G* post uestigia *ras. in P*

- Genesar inde soli Domino ueniente coloni
 Infirmos traxere suos, ut fimbria saltim
 Vix adtaeta Dei morbis mederetur acerbis:
 Et quotquot tetigere iugem sensere salutem.
 240 Quam pretiosa fuit quae numquam uendita uestis,
 Ipsa omnes modici redimebat munere fili!
 Hinc Tyrias partes Sidoniaque arua petentem
 Anxia pro natae uitio, quam spiritus atris
 Vexabat stimulis, mulier Chananaea rogabat,
 245 Se canibus confessa parem, qui more sagaci
 Semper odoratae recubant ad limina mensae,
 Adsueti refluas dominorum lambere micas.

242 cf. Verg. Aen. I 620

236 Genezar *AEO*, genasar *F* corr. *m. 2* solum nonn. edit.,
 post soli *ras. in T* 237 } ^{infr} mos *T* suppl. *m. 2* saltim omnes
 fere 238 adtrachta *A*, atacta *H* mederent *A*, meder& *T*,
 sanaret *DZ* (meder& & *m. 2*) *P*, sanar& *L*^R, ^{sanaretur} mederetur *b*, medeatur
 codd. Cant. Arntz., quos sequitur Arntz. cum multis edit. cf. Pros. et
 annal. gymn. Austr. 1877 p. 336 morbos—acerbos *DL*¹*ZP*¹*RST*
 morbis—acerbis *K* acerbis *TAP*¹ 239 in *mg. adi. E*²
 } ^t *T* quodquod *T*¹ quotquo. corr. *m. 2*, quodquod *AE*² titigere
A ^{re iugo} tetigem sensere *B* corr. *m. 2*; senserunt iugem, quotquot tetigere
 salutem *Fabr.* 240 praetiosa *T* post fuit *ras. 1* uerbi in
G uindita *T*, est uendita *V*, sequuntur in *A* uidit
 habin¹ ipsa omnes modici retinebat uendita uestis (a, s, i
 in *ras. m. 2*) *Z* 241 in *mg. adi. E*² medico *S* redimebat] ime-
 bat in *ras. B*², redimebat *R*, redimebant *b* munera] a in *ras. T*², -e in
*ras. Z*² *fili (e *eras.*, fi in *ras. scr.*) *T* 242 tiriis *ATb*
 sydoniaque *G*, sydonia et *ed. Lips.* 243 sanaxia (h, c *eras.*) *T*,
 anxetia *A* nate *T* atrox *BCDEHPRST*, atr<ox (i *eras.*)
K, fort. spiritus ater cf. IV 160 244 uixabat *T*¹ corr. *m. 2*,
 uexebat *Z*¹ stimulus corr. in -lis *b* cananea *TDFLZP*, chan-
 nanea *A*, chananea *BCEGHKRSTb* 245 sagag; *A* nare sagaci
Fabr. 246 sepe *A* utoratae *T*¹ corr. *m. 2*, odorate *CDHT*
 recumbant *A*, recubant (m *eras.*) *LZP* 247 assueta *T*¹ corr. *m. 2*
 refluans *L*

Vox humilis, sed celsa fides, quæ sospite nata
De cane fecit ouem gentisque in sentibus ortam
250 Conpult Hebraei de gramine uescier agri.

Alta dehinc subiens montis iuga plebe sequente
Milia caecorum, claudorum milia passim
Leprososque simul populos surdasque cateruas
Inualidasque manus et quidquid debile vulgi
255 Venerat, in priscum componit motibus usum
Et reuocata suis adtemperat organa nervis.

Dumque medens aegrum refouet uirtute tumultum,
Tertia lux aderat, sterilique in cespite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimiosque labores

251 cf. Verg. Ecl. V 76

258 cf. Verg. Aen. III 117

248 ^{ac}celsa (ex *eras.*) *T* fidis *T*¹ corr. m. 2 quae] que (, a m. 2)
T suspite *T*¹, sospita ex sospite *L* natit¹ *A*, nata ex natu
*B*² 249 cane (m *eras.*) *T*, can^{ae} (t *eras.*) *A*, cane (n in *ras.*)
P gen^{ae}tisq. (i *eras.*) *T*, gentisq; ex gentesq; *ELZ¹P* gentisq;
(ex gentesq;) in sepibus horti *g* hortam *T*, artam *K* 250 con-
pulid *T*¹ corr. m. 2 hebrei *TDFLPRSTZ*, hebreici *A*, ebrei *C*,
hebræo *O*¹ germine *Cell. cum nonn. rec.* 251 alta milia de-
hinc s. m. i. (dehinc s. m. i. in *ras. scr.*) *K* subiens] subiit *coni.*
Wopk. montis ex montibus *T*² ioga *T*¹ corr. m. 2
serumquente *A* 252 mili^a *EF* 253 leprosq; *B* corr. m. 2, lepro-
susque *DP* (corr.) *Z*, post hanc uocem *ras. 3 litt. in L* sordasq; *A*
^{ac}cateruas *T* 254 quidquid *T*, quiquid *E*, quicquid *rell.* debil^{ae}
(a, s *eras.*) *T*, deplebe *A* 255 componi^t (t a m. 2) *T* motibus
(r? *eras.*) *T*, membris *Poelm. ad mg. (nervis in textu)* ussum
A his priscum componit (uel condonat, confirmat) corporis (uel ro-
boris) usum *coni. Wopk.* 256 reuocata (a, a m. 2) *T* ūrgana
A 257 cumque *cod. Arntz. Ald. al.* refudit *A*, refouens
g 258 ad^{ae}erat *K* stelique *A* cispite *AL¹Z¹P¹* nullu
(ā a m. 2) *T*, allum (n *eras.*) *E* 259 con^{ae}terat *A*, contingerat
T pleps *S* nimisq. laboris *T*¹ corr. m. 2

- 260 Nutribat geminanda fames si saucia callem
 Turba per ingentem dapibus ieiuna rediret.
 Qua flexus pietate Deus, qui semper egentum
 Panis adest uictumque locis sine frugibus infert,
 Pisciculis paucis et septem panibus agmen
 263 Paut inorme uirum, praeterque infirma secundi
 Sexus et aetatis saturauit quattuor illic
 Milia uescentum. plus ut mireris, et auctas
 Disce fuisse dapes, epulas nutriuit edendo
 Vulgus, et adtritae creuerunt morsibus escae.
 270 Reliquiasque suas, sportarum culmina septem,
 Expauit fugitiua fames, ubi fragmine sumpto
 Vidit abundantem modico de semine messem.

260 nutriebat *A*, nutrir& *S*, nutribat^{uer} *T* al gemenda
 geminanda *C s. l. m. 2*,
 geminanda^o (o a m. 2) *E*, geminando *Reg. 1*, geminan^{da} (da a m. 2) *b*
 nutrierat geminata *cod. Arev., Montep.* famis *KL'P'Z'* 261 da-
 bib; *RS* 262 quae (e eras.) *T*, quae (i eras.) *Z*, tunc *sched.*
Poelm. quo flexa uel cum flexus *Wopk. coni.* pater (ds a m. 2)
L, pater^{ds} *Z*, pater^{ds} *P* aegentum *TLZ* (a eras.), aegente^{ds} *A*,
 egentem *P*, egenum *g* 263 uictumque (a eras.) *T* fructibus
TAb (in *mg.* 1 frugibus m. 2) *cf. Pros.* affert *cod. Arntz.*
 264 pisculis *PZ* agmen (u eras.) *T* 265 enorme *CG'H' Rem.*,
 enorme (n corr.) *E*, grande^{inorme} *L*, grande *P'Z* *cf. Schuch. Volk. d. Vulg.*
I 306 uirum (ro eras.) *Tb* secundi^u *Z* 266 sexus^u *KLZ*
 et om. *cod. Arntz. cum nonn. rec.* quatuor *BE* 267 militia
E ut] s. l. *T'* et plus *A* adauctas *Cant. Poelm. ad mg.*
 268 aepulas *TA* nutriuit *H* 269 atrite *TACD* uenerunt^{creu}
K aescæ *T'* esca a m. 1 fuisse uid., 270 sportarum] sporta
 in ras. plur. litt. *T'*, sportibitarū *A* culmine *E'* 271 in *mg.*
 adi. *E'* famis *T'AL'Z'* fragmine (e a m. 2) *T* fraucmin-
 a m. 1 fuisse uid., fragmin- *Z* e a m. 2 272 om. *A* uidit^u
 (a? eras., i a m. 2) *T* habundantem plerique semene (e, fere
 eras.) *T*

Nec tamen humano quamuis in corpore Christum,
 Matris ab occasu mortalia membra gerentem,
 275 Clam fuit esse Deum, quia non absconditur umquam
 Vrbs in monte sedens, modio nec subditur ardens
 Lychnus, anhelantem sed spargens altius ignem
 Cunctis lumen agit: radians nam testibus amplo
 Discipulis fulgore tribus uelut igneus ardor
 280 Solis, in aetheriam uersus splendore figuram,
 Vicerat ore diem, nestemque tuentibus ipsam
 Candida forma niuis Domini de tegmine fulsit.
 O meritum sublime trium, quibus illa uidere
 Contigit in mundo quae non sunt credita mundo!
 285 Quid quod et Heliam et clarum uidere Moysen?

276 cf. Iuven. I 481

273 humano] o *corr. in H* ^{ua}quis *B corr. m. 2* xpo *T¹ corr.*
m. 2 274 matri¹ *B*, ma- *ea* mor- *E*, mortis *C*, mortis *S*
 occasu* (*s, m eras.*) *T*, casu *BD* ab hoc casu *Reg. 2* 275 qui
L, qui* (*a a m. 2*) *PZ* absconditur *L* ^{ua}um} *T suppl. m. 2*
 276 sita *g* nec] non *in T* fuisse uid. subditur (*u, a m. 2*) *T*
 arde} *T suppl. m. 2* 277 lychnus (*yeh a m. 2*) *T*, lichinus *AC¹*,
 lychnus (*y, h a m. 2*) *Z*, lichnus uel lychnus *rell.* anhilantem *T¹*
corr. m. 2, anchellantem *A*, anelantem *LZ* latius *coni. Wopk.*
 278 agat *T*, alit *Vonck. coni.* radiens *A* nã (*ã in ras.*) *Z*
 amplum *T¹L¹Z¹* 279 fulgore* (*m eras.*) *T* uelud *S* 280 solus
B, solus *G* etheriam (*et.. riam a m. 2*) *T*, hãheriam *K*, aethe-
 ream *BCET* 281 uincerat specie ore *A* ore *ex oro F* die
T 282 tygmine *Z¹* fulg& (*& in ras. m. 2*) *R* 283 uiden-
 dum *D* 284 contegit *A*, contigat *K* credita (*c, e in ras. m. 2*)
T tradita *fort. a m. 1*, tradita* *LZ* 285 quidquid *T¹ corr. m. 2*,
 quid ~ quod *A* et *om. A* heliã* (*e eras., ~ a m. 2*) *T*, eliam
A, helian *H* clarumque *BE*, et clarumque *O* nomine *in*
ras. T² uidere fuisse uidetur *a m. 1*, uisere *HKL¹ZP¹* (*corr. in ui-*
dere), lumine *cod. Lips.*, uirtute *Fabr.* moysenque uidere *Parrh.*;
 Heliam et clarum, oeu sidera, Mosen uel Heliam et claro sub lumine
 Mosen *Wopk. coni.*; *H. e. c. sidere Mosen Burm., quem sequitur L.*

- Ignotos oculis uiderunt lumine cordis,
 Vt maior sit nostra fides: hunc esse per orbem
 Principium ac finem, hunc α uiderier, hunc ω .
 Quem medium tales circumfulsere prophetae,
 290 Alter adhuc uiuens, alter stans limite uitae.
 Sidereoque sono 'meus est hic Filius' aiens
 Ostendit uerbo genitum uox patria Christum.
 Postquam corporeos uirtus regressa per artus
 Texit adoratam carnis uelamine formam,
 295 Seque palam Dominus populis dedit: ecce repente
 | Vir humilis maesto deiectus lumina uultu

296. cf. Verg. Aen. XII 930 s.

Mueller de re metr. p. 312; Heliam et clarum denique Mosen sched. Poelm. moysen *L*, moyssem *Z*: cum poeta uoce Moysis per synezesin passim utatur (cf. III 208, IV 168, V 274), fortasse uisere retinendum id-que cum contingit coniungendum est 286 oculos *G* senserunt ex uiderunt *C*² uidere//// (e_2 a m. 2) *E* lumene *T*¹ corr. m. 2
 287 fedis *T*¹ es corr. m. 2, fidis *L*¹*Z*¹ hoc esse *Parrh.* urbem *T*¹ corr. m. 2 288 α c (h eras.) *T*, et *Reg. 1 Vb* post hunc ras. in *S*, hunc simul nonn. editt., sic sched. *Poelm.* α ui derier hun^o in ras. scr. in *T* alfa & hunc ω *A* alfa *EK*, eras. in *LZ* (α add. m. 2) uideri et *C*¹*O*¹ hoc esse p. o. alpha Deum uerum et o principium sine fine *Parrh.* 289 meli^u *S* talis *TL*¹*Z*¹, tales (t ex d, ~ s. e eras.) *A* prophetae] tas in ras. a m. 2 *T*, pfet α *A*
 290 adhunc *T*¹ corr. m. 2, adhunc *b* trans *T*¹ corr. m. 2, α stans (ad eras.) *R* limite *TDE*²*F*²*L*¹*Z*¹, inlimite *A*, limine (ne in ras.) *K*, lumine *E*¹*G*¹, limine *rell.* mortis *Cant. Fabr.*, mortis seu lethi *coni. Wopk.* 291 sidereoq; *H*, sedereoq; *K* sonum *T*, sinu *A* meum *T*¹ corr. m. 2 hic est *Parrh.* agens *T*¹*BZ* 292 hos- tendit *T* uerbum *T*¹ corr. m. 2 uerbum genitum *Parrh.*
 293 corporeus *T*¹ corr. m. 2 egressa *O*¹ artos *T*¹ corr. m. 2 294 adumbratam *A*, adornatam *O*¹, adoratam *c*, adorandum nonn. rec., adoptatam *coni. Arev.* 295 atque palam *Ald.* dnm *Ab*¹ populis dominus *Parrh.* 296 maestu *T*¹ corr. m. 2, mestus *A*, mesta^o (o a m. 2) *B* post maesto ras. in *P* (deiectus?) lumine (corr. m. 2) *TH*, lumine *Beda* uultus *A*, cultu *P*, ter- ram *Beda* uultu d. l. m. cod. *Arntz.*

- Procedit supplexque manus et brachia tendit
 Imploratque gemens: unus mihi filius, unus
 Est, Domine; horrenda lacerat quem spiritus ira
 300 Nec linquit, nisi mergat aquis aut ignibus atris
 Opprimat, atque animam dubia sub morte fatigat.
 Hunc, precor, expulso miseratus utrumque furore
 Redde mihi uel redde sibi, ne caeca potestas
 Expellat trepidam subtracto lumine uitam.
 305 Dixerat et genua amplectens genibusque uolutans
 Haerebat; Dominusque pio iam pectore notis
 Adnuerat. tunc praedo furens ac noxius hostis,

297 Val. Flacc. IV 648, Prud. c. Symm. II, 28 298 cf. Iuven. II 382 300 cf. Verg. Aen. XI 186 301 cf. Verg. Aen. II 359 305 Verg. Aen. III 607

297 procidit AO^1 , procedit L , procidit ex procedit P , -ce- in ras . in R , prociderat $Wopk. coni.$, procumbit $coni. Arntz. cf. Matth. 17, 14$ post procedit $ras. 4-5 litt. in T$ (fuit quoq. s ?) upplex^u ($q: a m. 2$) T , subplexq; K , simplexque *nonn. editt.* 297-298 Procedit supplex-que manus :: mihi filius unus Z^1 & brachia tendit :: imploratque gemens in $mg. add. m. 2$ 298 in $mg. add. K^1$ quae T inquit C , inquit E^2 (in ras .) Tf (eras.) mg Fabr., ait *cod. Arev.* 299 horrenda ($h fere eras. m. 2$) T , horrenda ($h a m. 2$) b ira^u ($m eras$.) T 300 linquit TA (*corr.*) $DEF^1 L^1 P$ margat P aquis] aqu in $ras. T^2$ Nunc liquidis demergit aquis, nunc ignibus atris *Parrh. et sched. Poelm.* 301 in $mg. B^2$ Oppremat $T^1 P^1 Z^1$, obpremat L^1 , opprimit *Parrh. sched. Poelm.* adque $TB E^1 b^1$ dubia^u ($m eras$.) T morte $ex -ti P$ fatigat $T^1 ACD F^1 O^1 Tcg$, fatiget *rell.* 302 nunc C praecor T expulso] excluso *Wopk. coni.* 3 misseratus A , miseritus BD utrum-que] in $ras. B^2$, utrinque *nonn. editt.*, utroque *cod. Arntz. a m. 2* 303 mi^u L *corr. m. 2* nec TC^1 . tetra *Parrh.*, saeva *Wopk. coni.* potestas ($te eras$.) E 304 trepidā ($a m. 2$) T tripidam depellat A subtracto ($t, ex d$) A lumina C^1 uita T 305 e genua T^1 et ienua (?) $a m. 2$ genua^u amplectens ($am a m. 2$) ER genibusq. uolutans in $ras. T^2$ ut uidetur genibus^u ($q. a m. 2$) BL , genibus^u $BFLST$, genibus uolutus *ed. Lips.* uoluntas $F^1 P^1$, uolutus *sched. Poelm.* 306 que $a m. 2$ in T notis ($o a m. 2$) T 307 adnuerat $TG^1 LZP^1$, annuerat *rell.* hac T

- Cui possessa diu est alieni fabrica iuris,
 Pernasa migrare domo compulsus, in iram
 310 Tollitur accensam correptaque carpere membra
 Nititur et frustra Domino prohibente laborans
 Fugit in obscuras puero uiuente tenebras.
 Rex etiam solus regum et Dominus dominantum
 Non dedignatus Petro piscante tributum
 315 Soluere Caesareum, medii de gurgite ponti
 Hamum ferre iubet gerolum didragmatis aurei.
 Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
 Iussa tributa ferens, grauiorque onerante metallo
 Vilis honor piscis pretio maiore pependit.
 320 Discipulisque suis se percentantibus, aulae
 Caelestis regni quis possit maior haberi:

308 possessa *Ab¹* aliena *B* corr. m. 2 309 peruassa *A*,
 peruassa (asst a m. 2) *C*, peruasa in ras. *Z¹*, peruasa (m eras.) *b*,
 peruera *Cant. et al.*, prouisa ed. *Lips.* domo (o, corr., o, ex
 um) *T*, domū *A*, domo *rell. cf. v. 118* irā (a m. 2) *T*
 310 tollitur (i a m. 2, a fuisse *uid.*) *T*, ut tollitur *A* accensa
T 312 furit *A* 313 a m. 2 in *T* dominorum (orum in ras.)
TO¹ Cant. Fabr., dominorum dñs *A*, dominorum *C*, dominant-um
 (i eras.) *EHP*, dominantium *LZ Reg. 1*, dominantium *K* 314 on
T suppl. m. 2 315 soluere *T suppl. m. 2* caesareum *A*, cae-
 sarium *P¹ cod. Arnst.*, cesareom (u a m. 2) *Z*, caesaream *b* de
 s. l. *ALZ*, a m. 2 in *K* 316 amum *AE¹GLZPT* gerolum *T*
LZP¹R¹, gerulus *A*, gerulū *S*, gerulum *rell.* didragmatis *i*, in
 ras. *T* e subfuisse uidetur, didramatis *B* aure *T*, aurie *C*, aurei *D¹*,
 auri *E¹G¹HO¹PS* 317 palagus *A*, pylagi *P* pendentia mox *T*
 (mox ex ras. restit.) mormordet *E¹ corr. m. 2* 318 iussa *A*
 ferens *A* honerante (e eras.) *A*, honerante *BDK Reg. 1*, one-
 rate *F* metallo *A* 319 uialis *H* praetio *T*, pæto *B*,
 pretio *D* 320 discipulisque] ci a m. 2 in *T* sē (a m. 2) *T*,
 sēper (e eras.) *C*, se (m eras.) *ET*, semper *P* cunctantibus *ACP*,
 percentantibus *DHKLRSZ¹*, cuntantibus *E* aula *CFG¹O¹STZ¹*
Reg. 1, in aula *D*, an aulai? 321 caelesti¹ *T* maior possit
CFHPb possit *B cod. Arnst.*, possit *D*

- Vt Deus et doctor mirabilis: omnibus, inquit,
 Celsior est humilis cunctisque potentior ibit
 Qui cunctis subiectus erit seseque minorem
 325 Dimissa ceruice feret, uelut iste uidetur
 Paruulus (et monstrat puerum consistere paruum);
 Scilicet ingenium teneri sectemur ut aevi
 Non annis, sed mente iubet, quia mollior aetas
 Nil pompae mundalis amat, non ambit honorem,
 330 Nec resupina tumet: sic purae semita uitae
 Quantum prona solo, tantum fit proxima caelo.
 Mens etenim uergens altum petit altaque uergit,
 Inferiorque gradus quo uult descendere surgit.
 Ecce humilem Dominus de stercore tollit egentem
 335 Et facit egregios inter residere tyrannos:

331 cf. Inuenc. IV 36

322 ut] at C, tum *E*² Reg. 1 dñs P doctor *T*¹ corr
 m. 2 inquit *TE*¹*L* (d in ras.) P, inquit *S* 323 in mg. adi. b²
 ibit (a eras.) K 324 sequi *T*¹ corr. m. 2 325 dimissa *TC*¹*F*¹*L*¹*P*
SZ, dimisa *A*, demisa *B*, demissa *K*, demissa *rell.* feret] f corr. C,
 ferit *K*¹*L*¹*Z*¹*P*, feret (r eras.) *F*, ferat *BE*²; geret *A*, gerit *DHO*
Cant. Monac. Spir. 326 paruulus *LZP* 327 sectamur *K*
 328 post annis ras. in *S* 329 mundalis *T*¹ corr. in mortalis m. 2,
 mundialis *A*, mundalis *P*, mortalis *CG*²*HL*¹*Z*¹*S* cf. Pros. 330 resupina
*T*¹*DP*¹, repina *B* corr. m. 2 resopinatu *A* tu& *FP* sedem
 uinceret dicat sic pure semita uitae *A* neque superna quondam
 conieci 331 quantum est *V* tantu *P* sit *A* 332 uergens
 (u eras.) *P* uergitns *T*, pergit *g* 333 cum *Poelm.* in mg.
 uul *D* descendere *T* exp. m. 2, descendere *ADKL*¹*PZ*¹, descendere (de
 in ras.) *F*, descendere *rell.* inferiorque gradu quo uult *Vonck.* con.
 334 haecce *E* tolit *E* egenum *T*² (u ex te corr. uidetur) *BC*
*E*¹*KLZP*²*RSV* *Cant. c. Arntz. cf. supra v. 262* 335 egregios
TBK, egregios *F* corr. m. 2 interra resedere *A* resedere *P*
 tirrannos *A*, tirannos *CKS*, superbos *b* (in mg. i tyrannos m. 2)

At contra tumidum pugnaci mente rebellem
 Praecipitem caelo sub tartara iussit abire.
 Parua loquor si facta Dei per singula curram
 Et speciale bonum, cum sit generale, reuoluam.

338 Lucan. IX 783, Claudian. Rapt. Pros. II 294 339 cf.
 Verg. Aen. IV 337, Paul. Nol. XXX 12

336 ad *TE* rebellum *T* fort. recte nam rimi studiosus est
 poeta 337 caelum *T*, decelo *A*, ecelo *V* tartare *F*¹, tarra
L corr. *m.* 2 iussit *A* habire *T* 338 paruo *T*, pauca
Parrh. sched. Poelm. loquar *CF¹GHKZ¹T* cf. *Pros.* 339 spi-
 ciale *Z*¹ generale] | corr. in *P* EXPL. LIB. SECUNDVS INC. LIBER III
 EGO ABUNDANTIVS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER *T*, finit liber II.
 incipit III. *A*, EXPLICIT LIBER SECUNDVS NOVI TESTAMENTI • INCIPIT
 LIBER TERTIVS DE DIVITE QVI REGNVN CAELORVM NON PÖTEST INTRARE
B, EXPLICIT LIBER SECUNDVS. INCIPIT LIBER TERTIVS *ES*, INCIP LIBER
 III DE DIVITE QVI REGNVN CELORVM NON PÖTEST INTRARE *F*, EXPLIC-
 SEDVLII LIBER .III. INCIP EIVSDE .III. DE DIVITE etc. *G*, EXPLICIT LIB.
 .III. INCIPIT .III. *LZP*, EXPLICIT SCDS LIB. INCIPIT LIBER TERTIVS DE
 DIVITE etc. *b*, Finit lib. II incip. liber III. euangelistę sequitar tituli
 singulis capitulis coartari *O*, Explicit liber secundus. Incipit liber III.
 in Christo *Reg. 1, subscr. om. CDHKRT*

LIBER QVARTVS.

Iam placidas Iordanis item transgressus harenas,
Iudaeae sectatus iter: sine nomine mixtum
Vulgus, et innumeras releuans a clade cateruas
Suscipit infirmos et dat discedere sanos.

- 5 Nil igitur summo de se sperantibus umquam
Difficile est conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare et curua in directa referre;
Et quidquid natura negat se iudice praestat.
Namque foramen acus sicut penetrare camelus
10 Membrorum pro mole nequit, sic diues opima
Fertilitate tumens tenuem non posset adire

2 cf. Verg. Aen. II 558, Iuven. III 760 8 cf. Verg. Ecl.
IV 59, Iuven. II 645 9 cf. Iuven. III 524

1 cum *G* ingressus *Ald.* ^{at in horas} harenas *C s. l. m. 2* 2 iudaeae
libri sectatur *nonnulli teste Arevalo* maestum *T¹BC* (at mix-
tum *s. l. m. 2*) *LP¹* (corr. in mixtum) *R Reg. 1 Cant.*, vulgus mestu
A, mixtum *T²E* (mestum *s. l. m. 2*) *F¹GHZ²* (in *ras.*) *ST*, ^{ix} mestum
(ix a *m. 2*) *K* cf. *Pros.* 3 innumeras *T¹* corr. *m. 2* releuans
(u eras.) *P* a morte *cod. Arntz.*, de *c* cf. *v. III 45* 4 susce-
pit *C¹L¹Z¹P¹* ^{do} discere *K* corr. *m. 2* 5 ** summo *T* non-
desp. *D* sese parantibus *T*, sparantibus *E¹*, seasp. (x eras. *uid.*)
F 6 difficilae *T*, deficile *A* uoluntas *e* 8 et *T¹* (ut
uidetur) *ABDG* (sequitur *ras. 1 uerbi*) *Z²bcg Spir. Fabr.*, om. *L¹P²Z¹*,
nam *rell.* ut—praestet *Vonck. coni. cf. Pros.* sub *g* iudice-
(m eras.) *T* quod natura negat totum se iudice praestat *f* 9 per-
que *g* penetrare (i -ni- *m. 2*) *b* camellus *T¹A* 10 pro] prae
editt. pler. cum codd. rec. nequid *TZ¹P* nequinit *A*
diuis *T¹* corr. *m. 2* 11 fertilitate (l eras.) *T*, altilitate *coni.*
Bentileius (cf. *emend. ad Cic. quaest. Tusc. p. 34*) cf. *Rem.* posset
BCEFGHS Reg. 1 b¹, possit *rell. cf. Pros.*

- Caelestis regni ducentem ad limina callem,
 Ni genitor rerum (qui mundum lege coerces
 Et nulla sub lege manet, cui condere uelle est,
 15 Quem frons nulla uidet, sed totum conspicit ipse)
 'Hoc impossibile est homini' dixisset, 'at alto
 Possibile est ius omne Deo', multisque molestum
 Diuitibus tandem faceret mitescere censum.
 Nam proprias bene tractat opes caeloque recondi
 20 Thensauros uult ille suos, ubi quidquid habetur
 Non mordax aerugo uorat, non tineas sulcat,
 Nec male defossum famulatur furibus aurum,
 Ieiunis qui ferre cibum, sitientibus haustum,
 Hospitibus tectum, nudis largitur amictum,
 25 Solatur nexos in carcere, perfouet aegros,
 Atque aliis largus, sibi tantum constat egenus.
 Nec dubie in caelum substantia peruenit illa,

16 cf. Matth. 19, 26

12 caelesti¹ (s a m. 2) K ad ex ab P post limina ras. in
 K 13 coherit F¹, coerces L¹Z¹ 14 uellest B 15 ferens
 (o eras.) T uidens L¹P 16 impossibilae T, possibile homini
 A homine L¹ dixisse TL¹R¹, dixisse A, dixisset H, dixisset
 in ras. PZ et TKL¹ eg fort. recte, cum et nonnunquam idem ualeat
 ac sed vel at; sed A, ab E cf. Pros. altum T. 17 possibile.
 (m fere eras. m. 2) T, possibile K 18 mitescere T¹ nitescere
 corr. m. 2 19 caeloqui A 20 thensauros T¹ n eras. m. 2
 tessauros B uult¹ (t a m. 2) TP ille uult D suos
 Z quidquid (quicquid corr. m. 2) TK 21 erugo libri fort.
 recte tinea A 22 non K¹R male depositum coni.
 Burm. famulatur (n eras.) T, famulantur B 23 ieiuniis
 T, -is ex us b, ieiuniisq; A quicumque DZ¹ (in ras.) Reg. 1 O
 (ex corr.) m (in ras.) eg editiones fere omnes, qui ferme Cant.
 Ald. haustum TAF 25 solatur L¹Z¹P¹, solat¹ R, solatur (u
 eras.) b necrus T¹ ut uidetur, corr. m. 2 carcere (h eras.
 ut uid.) T 26 adq. T alis A largius A egenus T
 et alii, egenus A, egenus S in ras. 27 dubiae TF Reg. 1, dubium
 c sched. Poelm.

- Quae Christo conlata datur sub paupere forma,
Quae damnis augmenta capit, quae spargitur ut sit,
30 Quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat.

Præsterea geminos Dominus considerare caecor
Dum quoddam transiret iter comitante caterua
Conspicit, extinctae poscentes munera formae
Flebilibusque uagas implentes uocibus auras.

- 35 Nec cunctata solens pietas inferre salutem,
Quae sentit flagrare fidem, mox lumina tangens
Euigilare iubet, quae somnus presserat ingens,
Atque diu clausas reserans sub fronte fenestras
Ingrediente die fecit discedere noctem.
40 Hinc repetita sacri gradiens per moenia templi
Lumina caecatis dedit et uestigia claudis.

32 cf. Verg. Aen. II 40

40 cf. Verg. Ge. I 39

28 conlata] la in ras. 1 litt. (a?) T^a paupere forma (m utroque
loco eras.) T; pauper L, -re ex ri P, paupere// (fuit is?) Z 29 qd
amisa A damnis] s a m. 2 R aucta T q, F
30 perit A post uitam, ut eras. in P 31 præsterea A,
infera coni. Wopk. dominus] cernens cod. Arnz. dominus
geminos DG consedere T^aK^aL^aZ^aP^a, consistere Parrh. 32 om.
Sl cum m cod. Arnz. Parrh. quondam Ab iter (a
eras.) E commitante B 33 poscentes (e uel i eras., es ex is
corr.) T flamme A, frontis coni. Wopk. 34 fleuilibusq. T;
-que] eras. in C, om. OST uagas (n eras.) T, uacuas A, uas
(cu a m. 2) COTb (in mg. uagas m. 2) Cant. implentes TAZ
35 cunctata S cunctis cessans cod. Arnz. solet g conferre
ed. Lips. 36 que K, cum uel qua coni. Wopk. sensit ex sentit
C, sensit O^aTb^a 37 et 38 transpositi sunt in G aeuigilare T
praesserat T, psserat (s. l. m 2) E 38 adq. TE^ab^a se seras
T (a m. 1 ut uid., corr. m. 2), re-serans (s eras.) Z fenestras
A 39 die (m eras.) TK discere (de a m. 2) P 40 hinc
r T^a suppl. gradiens fort. T^a monia T, menia ACK^a
41 lumina T lum a m. 2, limina T (moenia s. l. m. 2) cod. Arnz.
et om. BE cludis A, claudis dis (dis a m 2) K, claudis P

Talia Daunticam post facta reliquerat urbem
Bethaniae uicina petens, eademque reuersus
Clarescente die properabat uisere tecta.

- 45 Ecce autem mediis adstans sublimis in aruis
Frondea ficus erat, cuius in robore nullum
Repperit esuriens lustrato stipite pomum;
Arboreisque comis 'iam nunc ex germine uestro'
Nullus' ait 'fructus reliquum generetur in aequum'.
50 Confestim uiduata suis ficulnea sucis
Aruit et siccis permansit mortua ramis.
Omnis enim quicumque Deo nil fertile nutrit,
Ceu sterilis truncus lignis aequabitur ustis.
At iustus palmae similis florebit amoenae,
55 Semper habens frondes et tamquam Libana cedrus
Multiplicandus adest et uertice sidera tanget.
Post oblatus ei uirtutem sensit erilem
Insanus sermone carens, quem faucibus artis

45 cf. Verg. II 328 56 cf. Hor. C. I 1, 36 58 cf. Prud. Psych. 592

42 liquerat *B*, reliquerat (n *eras*.) *GP*, reliquerat (n *eras*.) *K*,
reliquirit *L*¹ 43 Bethania *LZ* tandemque *cod. Arniz.*, eodem-
que *Parrh.* reuertens (at -sus *m. 2 s. l.*) *C*, reuersus (er *in ras*.)
K, regressus *b* 44 clariscente *T*¹, largiscente *A*, lucescente *b*
die* (*m eras*.) *T* 45 mediis *A* adstans (*s a m. 2*.) *T*, asstans
ST sublimib; (*s a m. 2*) *L*, sublimis *Z*, post *h. v. rasura in*
P 46 robore *Z corr. m. 2* 47 reperit *ACDKP*, repperit
i eras.) *b* essuriens *A* lustratata *A*, lustrata *O*, lustrata
b 48 nunc *T*¹ num *corr. m. 2* gramine *Parrh.* uasto
Fabr. 49 relicum *T*¹ (*s. l.*) *F*, ex te *c* 50 suis] *om. K*¹
52 omnes *Z*¹ quicumq; *B* 53 sterilis *TAZ*¹ lichnis *T*
istis *Parrh. sched. Poelm. exhib., Vonckius aliique com.* 54 ad
T, et *C* amoenae *Te, in ras. m. 2*, amoenae *A* (*e eras*.) *A*, amene
BC, amoenas *E*, amoeni *Z*¹ 55 frondis *T*¹ libana *T*¹ *corr.*
m. 2, libani *A*, liban° *R* caedros *T*, cedrus *K*, caedros *LZP*
56 sidera uertice *g* tanget *TFH*, tangit *P*, tangit *rell.*
57 erilem *EG*, herilem *T(?)ADST* 58 insanus] u *a m. 2 in T*
sermone* (*m eras*.) *T* artis *in T fuisse uidetur*, atris *corr. m. 2*,
artus atris *L*, atris *ACDEKZ* (*ex corr.*) *OPRT Cant.*

- Angebat uis clausa mali, uitiumque tacendo
 60 Prodiderat. sed cuncta solens infirma leuare
 Conditor obsessa pepulit de fauce latronem
 Et uoci patefecit iter nexuque soluto
 Muta diu tacitas effudit lingua loquellas.
 Post Dominus Pharisaea petens conuiuia cenae
 65 Orantis dapibus sese inperituit amici.
 Tunc mulier, quam fama nocens et plurima uitae
 Mordebant delicta suae, clementia supplex
 Conruit amplexens uestigia, quaeque profusis
 Inrigat incumbens lacrimis, et crine soluto
 70 Nec tergere sacras nec cessat lambere plantas
 Vnguento fragrante fouens, sententia donec
 Lata Dei, quem ferre manum non poenitet umquam,

62 cf. Ovid. Met. IV 69, Paul. Nol. XVI 306 63 cf. Verg.
 Aen. V 842 70 cf. Paul. Nol. XXXV 541

59 urgebat *nonn. editt.* malis *A* initiumq; *A* 60 s&
 (s a m. 2) *C* soluens *A* infirma (t eras.) *Z* leuare] at
 curare *C* s. l. 61 conditor/// (r corr., fort. s suberat) *T* ob-
 sessa *A* pepulit (re a m. 2) *Z*, reppulit *Reg. 1 cod. Arnts.*
 latroneam *K* 62 uocis *ACOb cod. Arnts.*, uoce *F corr. m. 2*
 nexuq; *L¹Z¹P* 63 placidas *coni. Arnts.* loquillas *T¹K¹L¹Z¹*,
 loquela *T¹ACFGHSb*, loquellas *P* 64 pharisaeae *T*, farisaeae
A, pharisaeae *G*, farisea *F* 65 orantes *L¹Z¹P¹* se *T*
 inperituit *K* amici (s eras.) *T* 66 tam *AFH* plurima
 ex -me *P* 67 delecta *T corr. m. 2* sua *A* clementia
 (e eras.) *K* 68 corrui (r₁ in ras. a m. 2) *I*, conruit *A*,
 corrui *rell.*, irrui *uel* corripit *coni. Wopk.* quoq; *T*
 69 Rigas& (in a m. 2) *LZ*, Rigat/// *P* crimine *l* 70 nec]
 ne in ras. *Z* tergere nec *C*, mergere nec (tergere in mg.) *S*
 necessat *FK*, necess& *R*, cessat nec *S*, n. cess& *b corr. m. 2* plan-
 tas *K* 71 unguento (u eras.) *E*, unguento (u a m. 2) *K* fragrante
TCHKPRSZ, fla-grante (n eras.) *A*, fraglante *DET*, flagrante *G*
 sentia *T¹ corr. m. 2* donec *T*, donec donat *A*, donat *b* (i donec in
 mg. m. 2) 72 lata *T¹AHOPb sched. Poelm.*, laeta *rell. cf. Pros.*
 afferre *D* penitet (t, ex i) *T*, penitet *plerique*

- Si nos poeniteat ueterem quaesisse ruinam,
 'Vade, fides, mulier, tua te saluauit ab omni'
 75 Dixisset, 'quodcumque mali gessisse uideris:
 Vtere pace mea.' Magna est medicina fateri
 Quod nocet abscondi, quoniam sua uulnera nutrit
 Qui tegit et plagam trepidat nudare medenti.
 En polluta diu, modicum purgata recessit
 80 Per gemitum propriique lauans in gurgite fletus,
 Munda suis lacrimis redit et detera capillis.
 Iamque Capharneae synagogam intrauerat urbis
 Rite docens populos. quem cum uidisset iniquus
 Humano sub corde latens, clamore proteruo
 85 Spiritus infremuit 'quid nobis et tibi?' dicens,
 'Perdere nos heu Christe, uenis? scio denique qui sis,
 Et sanctum cognosco Dei'; nec plura locutus
 Imperio terrente tacet hominemque relinquit

76 cf. Verg. Aen. XII 932 85 cf. Marc. 1, 24 87 cf. Verg.
 Aen. VII 599, XI 461; Lucan. VII 615

73 penetat *T¹A* quesisse *T* *alique*, quessisse *A*, ^{gessisse} q^uessisse *C*,
 gessisse *Cant.*, sensisse *Arntz.* *ex quodam ms. indicat* ^{uinam} *E*
 74 fidis *T¹ corr. m. 2* mulier fides *A* saluabit *BK¹OT*
 75 dixisse et *TZ¹*, dixisseⁱ (*t a m. 2*) *L* qu^uecumq; *b¹* gessisse
AK malo *L¹Z¹OP¹*, malum *Parrh. Fabr.* 76 pacem meam
T 77 post nocet *ras. 1 uerb. in P* abscondit *ed. Poelm.*
 uulnera (*e eras.*) *A* 78 te^ugit (*ti eras.*) *P* tripidat *A*
 79 In *T¹* poluta *E corr. m. 2* 80 propriq; *T¹*, proprioq;
A labans *T*, lauans *ex* lauans *F*, lauans se *Parrh. Ald.*
 81 mondas uis *P* detensa *Montep.*, deterta *Parrh.* 82 iamq;
 (*q. a m. 2*) *T*, iam *g* caparnae *T*, cafarnae *ALZP¹*. caphar^{no}nae
B, capharneq; *D*, capharne *S*, cafarneq; *FK* urbem *EII*
 83 populus *T¹ corr. m. 2* q^um (*ue a m. 2*) *T* inicus *T¹*
 86 post nos *ras. in S* ceu *A*, eu *L¹Z¹P¹(?)* nos iam *cod.*
Arntz. quis sis *ABCDZ¹V*, q^uis *F*, quis eis *m* 87 te
 sanctum *Parrh.* loquatus *A*, loquitur *D* 88 iacet *cod. Arntz.*
 torrente *g* reliquid *TCE¹S*, relinquit *AL¹Z¹b Reg. 1 Cant. g.*
 relinquit *BP¹*

Pulsus et in uacuas fugiens euanuit auras.

- 90 Sic etiam uariis finem languoribus esse
Fecit et exclusos semper reticere coegit
Daemonas ac talem prohibet se pandere testem.
Olim quippe ferox et nigrae mortis amator
Ille nocens anguis, deiectus culmine caeli
95 Cum pompis sociisque suis omnique nefandae
Agmine militiae, Christum, quem nouerat illic,
Conspicit in terris, uelamine carnis opertum,
Et gemit esse homini dominum uirtutis amicum.

- Dumque Tyri transgressus iter, Sidonia rursus
100 Arua legens, placidas Dominus calcaret harenas,
Curauit gemino miserum spiramine clausum,
Qui uocem non ore dabat, non aure trahebat,
Sidereaue manus ruptis penetralibus omnes
Adtactu patuere fores, laetusque repente

89 cf. Verg. Aen. IX 658

89 uacuas *T* 90 languoribus *TAE'Z' Ald.* 91 clusos *T*,
excelsus *A* fecerat et clausos *Ott. 2* reicere (*t a m. 2*) *b*
cogit *A* 92 demones *corr. in demonas C*, demones *FS*, demonas
P corr. in -es tali *ex talem E'P'Rb*, tali *O Reg. 1Ald.*, uilem
l 2 prohibet *TLZ'P* condere *E* testae *E*, teste* (*m*
eras) *P*, teste *Rb*, testi *Ald.* 93 ollim *A* 94 angues *b*
lumine *A*, culmina *T'* 95 omneq; *L'Z'P'* 96 quem Christum
n. Parrh. 97 uelaminae *T* 98 et gemit *T* dum gemit *m. 2*
s. l., et gemet *A* amicum *PZ* 99 dumque] *euan. in T*,
dum *Ag*, cumque *cod. Arntz.*, quinq; *d* tiriae *A*, tyri* *b*
transgres^{us} *T corr. m. 2*, transgressis *D* sidoniaq; *A* 100 arua
(*transiens elegens*) *A*, arua* (*s eras.*) *E* calcauit *T'* (*ut uidetur*)
AC (*calcarat s. l. m. 2*) *Rb'*, cala**r& K cf. Pros.* haerenas
K 101 curauit *K* geminum *T' corr. m. 2* miserum ge-
mino *D* clausus *T* 102 nec *Parrh. alique* trahibat *T'Z'*,
trachebat *A* 103 sideraq; *A*, sideriaeq; *F'H'* penetralibus
Rb omnis *Z'* 104 at tactu *T*, a tactu *ABCG'Sb* letosq-
(*u a m. 2*) *T* reppente *A*

105 Audirique loquens meruitque audire loquentes.

Tu quoque uirtutis sensisti munus erilis
Procumbens oculis, cuius in lumine Christus
Expuit et speciem simulatae mortis ademit.

Hinc maiora docens populos caelestia uerum

110 Se reserat sermone Deum turbasque frequentes,
Quae nimis inruerant, cupiens uitare parumper
Stagna petit paruaque sedens in Simonis alno,
Litore sistentem firmabat ab aequore plebem.
Et dictis iam finis erat; tunc altius actam

115 In pelagus iubet ire ratem uastoque profundo
Retia dimitti piscantia, quae nihil omnem
Claudere per noctem uacuo potuere labore.
Simon paret ouans et aquosis gentibus instans

115 cf. Verg. Aen. XII 263

105 audireq. *T*¹ corr. m. 2, audir¹q. b meruit (que om.) *AB*¹
loquentem *Parrh. sched. Poelm.* 106 sensisti uirtutis *E Parrh.*
hirilis *A*, herilis *E*, herilis *TBDST* minus *P* 107 in cuius
cod. Arntz. lumine *TACGLEZ*¹ *cod. Arntz.*, lumina *rell. cf.*
Pros. 108 expuit (a eras.) *D* et om. *T*¹ simulate *T*
aliquae, simulate *RV* adimit *Ab*¹ 109 hic *F*¹ uer-
bum *Tb* (fere eras.), uerum (i a m. 2) *L* 112 paruoq; *AGH*,
parua¹ (q. a m. 2) *B* Simonis^x in nau^x alno *A*; *Arev*: paruaque se-
dens in Simonis alno *meliores nostri mss. cum multis editis* simonis
in *RS* in puppe magister *Deg* aluo *Parrh.* parua residents-
que *S. i. a. Ald.* 113 formabat *Poelm.* 114 actam (a₂ ex u) *T*
115 pelagos *T*¹ (us corr. m. 2) *L'Z'P*, pilagus *A* ratem a. l.
*T*² uastoq¹ (ui a m. 2) *T*, uastq; *KL* nonnulli ratim
Arev. 116 ritia *T*¹ dimitti *A*, demitti *B*, demitti *T²DS* cf.
Pros. q¹ (us a m. 2) *T* 117 potiere *L*, patiere *Z*¹ corr. m. 2,
potuere in *ras. P* uano *Barth. Ado. XVIII 2* labore. (m
eras.) *TZ'P*, laborē *L* 118 Simon (m a m. 2) *T*, Symon *E²GH*,
Simo Ald. parat *S* equosis *A* post aquosis, in eras. in
Z gentibus (i piscibus m. 2 in mg.) *K*

- Linea claustra iacit tantumque inmanis apertos
 120 Impleuit captura sinus, ut praeda redundans
 Turbaret geminas cumulado pisce carinas:
 Nam socia stic puppis erat. sic maxima saepe
 Gaudia non ferimus propensaque uota timemus;
 Quodque Deo facile est homines optare nec audent.
 125 Talibus insignis uirtutibus ibat in urbem,
 Quae sit dicta Naim, populo uallatus opimo
 Et grege discipulum, miserum cum comminus ecce
 Conspicit efferri iuuenem gelidumque cadauer,
 Pluribus exsequiis et inani funere passum
 130 Triste ministerium, cuius sors inuida matrem

130 cf. Verg. Aen. VI 223

119 linia *AF* claustra] clathra *Arev. com.* iacet *T*, iscit
A tamq; i tantū *A* apertus *K¹*, apertos *corr. in Z*
 120 cap-tura *B*, post sinus: captura *eras. in P* 121 comulato
G, comulato *Z* 122 'stic (i m. 2 add.) *TLZP*, isti° *EF*, istic
 (isti in ras. m. 2) *R*, istic *rell.*, illic *ed. Lips.* pupis *AF*
 123 propinsaq; *T¹Z¹P¹R¹*, perpensa; *O* timemus (i in ras. e) *T*,
 tenemus *Poelm. et Fabr.* 124 est] *om. A* hominis *T¹ corr.*
m. 2 non *ST¹ cf. s. I 10* 125 orbem *PZ*, urbem (u in ras.) *L*
 125 et 126 transpos. *K¹ corr. m. 2* 126 est quae *S* sic *E¹*, sit
c, fit *Parrh.*; quae est uel qua erat *coni. Wopk.*, at cf. *Mommseni indic.*
Iordan. p. 183 na'm (i a m. 2) *TL*, na'm *EK*, naym *C*, na
Z, in ras. scr. *P¹*, naum *Parrh. sched. Poelm.* uallatus *A*, iam
 l&us (uallatus s. l. m. 2) *LP*, uellatus *m. al. in ras. Z*, uelatus *O*
 sed fort. prius fuit uallatus opimmo *B* 127 discipulum (v a
m. 2) T, discipulo *P*, discipulo *LZ¹OR Reg. 1* misserum *A*
 cum] *om. A*, tunc *Poelm.*, dum *Arntz. ex quodam manuscr.* co-
 minus *CDP¹RT*, comminos *K*, cōmunis *F¹ corr. m. 2* 128 con-
 specit *M*, Inspecit *F* efferri *P*, et ferre *MT¹ (corr. efferri m. 2)*,
 effera *H¹*, offerri *O*, afferri *Poelm.*, efferri *rell.* 129 plureb: *M*,
 pluribus *E* exsequis *A*, exequiis *BCEF¹HLRS*, exequis *K*
 inam *B corr. m. 2*, inaeni *E* passim *K*, passum *ex passim Reg. 1*,
 -sum in ras. *R¹* 130 tristem *MT* cuius (s eras.) *E*

- Iamdudum uiduam gemina uiduauerat urna.
 Nec remorata diu pietas, inimica doloris,
 Auxilium uitale tulit tactoque feretro
 'Surge' ait 'o iuuenis'; parensque in tempore dicto
 135 Mortuus adsurgit, residensque loquensque reuixit
 Atque comes genetricis abit: nam funere torpens
 Et licet amissae passus discrimina uitae,
 Non poterat famulus Domino clamante tacere
 Nec uita praesente mori. mox agmine uerso
 140 Deponens trepidum recidiuo tramite luctum,
 Candida felicem reuocauit pompa parentem.
 Nec tibi parua salus Domino medicante, Maria,
 Multiplici laesum curauit uulnere sensum,
 Quam fera septenis rabies inuaserat armis,

137 cf. Iuven. II 523

139 cf. Verg. Aen. XI 412, 684

131 uiduerat *L* corr. m. 2 † urna orba *A*, una* (s eras., r a
 m. 2) *Z*, orna *b* post urna, fors eras. in *P* 132 remorata (exp.
 m. 2) *A*, rememorata *LZP*, remota *S* dolori *C* cod. *Arntz*.
Cant. 133 uitalae *MT*¹ (a, eras. m. 2) dedit *D* tactuq. *MT*¹
Reg. 1 feretro* (um? eras.) *M* 134 surge ait] ge ait fere euan.
 in *M* dico *L*, di^{cto}* *Z* corr. m. 2, dito *P* 135 adsurget *T*¹
 corr. m. 2 residensq: *M* refixit *A* 136 adq: *MTEZb*
 comis *MT*¹ corr. m. 2 genitricis *MT*¹, genetricis *plerique* genitricis
 comes *S* habit *MT*¹, obit *A*, abiit *C*, hab& b, ^{abit} *c* nam]
 non *C Parrh. sched. Poelm.* ^{or}tpens (or a m. 2) *F* 137 amisse
MT alii, amissae *A* en licet *nonn. editt.*, ilicet *Fabr.* 138 fa-
 molus *M* tacere* (t eras.) *MT* 139 mori* (& a m. al.) *I*
 140 depones *B* tripidum *A* recidiuū *M*, recidiuum *T*¹ corr.
 m. 2, rediuuuo *A*, rediuuiuo *O* tramit. *Z* corr. m. 2 ductum
M 141 ponpa *E*, turba *Heinsius et Gronovius* 142 nec (, a
 m. 2) *T* 143 in mg. sup. add. *M*¹ multiplici ex multiplice
K laeso *MT*¹, lessum *A* curare *MT*¹ corr. m. 2, curauit (u
 eras.) *G* 144 quem *AEFG*¹ *O* (?) cf. *Pros.* septeni *L*¹ *Z*¹
 raulis *MT*¹ corr. m. 2 rabies septenis *A* inuasserat *A*

- 145 Daemonico cuneata globo; sed squameus anguis
Imperiosa sacri fugiens miracula uerbi
Corde tuo depulsus abit uolucresque per auras
In chaos infernae lapsus penetrale gehennae
Septem ingens gyros, septena uolumina traxit.
- 150 Neue redundantem cumulato germine messem
Exiguus Dominus sineret languere colonis,
Discipulosque alios, quorum mens conscia recti
Puraque simplicitas numero meritoque refulgens
Aurea libra fuit, uelut agnos praecipit inter
- 155 Sanguineos properare lupos 'adsumite' dicens
'Iura potestatis, nullum metuatis ut hostem;
Vipereasque minas et scorpion atque inimicae

149 = Verg. Aen. V 85

152 cf. Verg. Aen. I 609

156 cf. Luc. 10, 19

145 doemonico *R* daemoniconeata *MT*¹ cunnecta *A*, ^{imc} cunecta
E corr. *m.* 2, cuncta *G*, coniuncta *Reg.* 1 *g*, connexa *cod. Lips.*
globu* *M*, globus *T* ^{squameus} squameus *A*, squa- corr. in *C* 146 im-
periu (~ *eras.*) *M*, imperio *T*¹ (sa s. l. add. *m.* 2) *FGHOVb*, imperio**
I, imperio *KL*, imperiosa *m. rec. in Z*, imperiosa (s *eras.*) *P*
vers. in mg. scr. *S*² uerbis *L*¹ 147 repulsus *T* habit *MT*, post
abit *ras. in I* per] *p.* *T* 148 chaos (u a *m.* 2) *T*, caos *A*
penetralae *T* inferni *L*² pulsus *L*¹ *P*, lapsus *m. al. in Z*
gegenne *A*, iehenne *D* 149 iungens gyros *A* gyros *CEKLZ*
P 150 comolato *Z*¹, cumulate *Cant.* messem] *me* corr.
*T*² 151 sinirit uel sinerit *M*, siniret *T*¹, senerat *L*, sanar & *Z*
corr. *m.* 2, saneret *P*¹ langore *M*, langore (ue a *m.* 2) *T*
152 discipulosq. *T* corr. *m.* 2, discipulos *CG*² alius *M*¹ *T*¹ men*
(s a *m.* 2) *T* 153 simplicitas *A* numeroq; refulgens *A*
meroteq; *E*¹ corr. *m.* 2 refulgens] ens ex ins *M* 154 et 155 a *m.* 2
in *M* numerus *LXXII* adpos. in *T* uel *M*, lud *A* prae-
cepit *MK*¹ *L*¹ *ZP* aure* *G* 155 sanguineus — lupos *MT*
156 timeatis *Poelm.* 157 uiperiasq; *A* minas *L*, moenas
*Z*¹ *P*¹ scorpium *A*, scorpion** *LR*, scorpiones *P*¹ *Z*¹, scorpionum
*BDEF*² *GH*², scorpium** *S* cf. *Probi art. min. p.* 551 *K.* adq; *M*
TE inimice (, a *m.* 2) *M*, inimica (e *eras.*, a a *m.* 2) *T*, inimicae
I (corr.) *H*, inimica *ACDFGKLZ PRSTb* sed cf. *Pros.*

- Omnia uirtutis sensu calcate fideli:
 Nulla meis famulis feritas aduersa nocebit.
 160 Nec tantum hoc gaudete, uiri, quod spiritus ater
 Subiaceat uobis, quantum quod nomina uestra
 Scribat in aeterno caelestis littera libro'.
 Ius est quippe Dei uitam praeponere factis.
 Nam merito cessante bono miracula nil sunt,
 165 Quae faciunt plerumque mali, quibus arbiter orbis
 'Nescio uos' dicturus erit, 'discedite cuncti
 Artifices scelerum, rebus qui semper iniquis
 Diuinum simulastis opus'. sic tempore Moysi
 Carminibus quidam uanae Memphitis in oris
 170 Signa dabant non sponte Dei, sed imagine falsa
 Visibus humanis magicas tribuere figuras.

160 cf. Iuenc. II 45

166 cf. Matth. 7, 23

158 uirtuti *C²P*, uirtuti² *E* sensu *M* 159 famulis ad-
 uersitas *n. A* ueritas *m¹* 160 hoc *om. MT¹T¹* gaudite
M¹T¹, *gaudete (a *eras.*) *A* *q^{uod} Γ* corr. *m. 2*, quid *ed. Spir.*
 ater (1 *eras.*) *C*, acer *Z* 161 subiciat *Ab ed. Spir.* 162 scri-
 bat *MTE¹Gb¹g*, sp scripta *A*, scribta *LZ* (sit *s. l. m. 2*), scripsit *pleri-*
que, scribit *nonn. rec.* aeternū *M*, aeternum *T*, etherio *e* cae-
 lesti *A* littera *BE* 163 est] et *MT¹* quippe (a *eras.*) *T*
 dei] ad dō *P in mg.* 165 faciunt] *euang. fere in M* plerique *B*
 urbis *MT¹*, orbis *L* 166 nescio *A* dicturus *~ A*, dictus
 erit *D* discidite *M*, dicidite *Γ s a m. 2*, descidite *L* *vers. a*
m. 2 add. in B 167 artificis *T¹ corr. m. 2*, artificis *T¹* rebusq;
L¹Z¹ 168 simulastis *T*, simulatis *AO Reg. 1*, simulatis *L*, simi-
 lastis *E¹G (sed corr.) V* tempora *Z corr. m. 2* moysin *M*,
 moysē* (n *eras.*, e *corr. in i m. 2*) *T*, mosi uel mosis uel mosae *editt.*
 169 carnibus *M¹T¹* uan^u* (e uel o *eras.*) *M*, uan^u (is a *m. 2*) *T*,
 uane *BE¹K¹*, uanae *Γ¹LP*, uan^u *H*, uana (?) *Z¹*, uanis *rell. cf.*
Pros. ^{mem}nimfitis *L*, memfitis *plerique* horis *MT* 170 da-
 bat *A* falsi *Parrh. sched. Poelm.* 171 humanas *G* mai-
 cas *St¹*

- Post Pharisaeorum cuiusdam principis intrat
 Clarificare domum, non escam sumere tantum,
 Ad quam tunc facili conuenerat ille precatu.
 175 Hic homo perspicuo distentus uentre tumebat
 Plenus aquae grauidamque cutem suspenderat aluus,
 Inclusam paritura necem; iam membra fluebant
 Adrescente sinu, miserosque infusa per artus
 Turgida perflatum macies tenuauerat aegrum,
 180 Inque uteri spatium totus conuenerat hydrops.
 Non tulit hanc speciem mundi Pater, et sua transit
 Sabbata non curans, hominem curare paratus
 Quem uoluit magis esse suum: nam sabbata propter

178 cf. Verg. Aen. VI 726, Stat. Theb. I 416 181 cf. Verg.
 Aen. II 407

172 phariseorum *M*, iseorum *T*¹ *add. m. 2* phariseorum, farisseorum
A, phariseorum *plerique* cuius^{dam} *LZP* 173 sumire *Z*¹,
post sumere *ras. 1* uerbi in *H* 174 quem *PDFHLZ PRrb*²,
 quem *K* cf. *Pros.* cū *S*, tū *b* facile *M*, facillae *T*¹, facile
KZ, facili. *L*, facilis *Reg. 1* praecatu *MT*, rogatu *S*
 175 hic (n. *eras.*) *M*, nichomo *T*¹ hincō *m. 2* in *mg. add.* perspi-
 cuus *MT* (a. *fere* *eras.*), dispicuo *A*, precipuo *b* 176 aqua *CD*
G (*supra 1* aquis *m. 2*) *HR Cqnt.*, aqua¹ *P*, aquis *SO*¹ (?) *m*
 grauidaue coni. *Wopk.* quae *MT* al^{uus} (uns a *m. 2*) *T*,
 aluus *L*¹ *Z*¹ *P*¹ 177 pa^{ritu}ra *M*, pa^{ritu}ra¹ (r a *m. 2*, m. *eras.*)
T inclausam *FGH* (a. *eras.*) *P* (a. *eras.*) 178 aderiscente
*MT*¹, nam crescente *l* 177 et 178 transpositi in *K* corr. in
mg. sinu. *M*, sinu. (m. *eras. fere*) *T* mise|ta roq: *M*
 (ta fort. *Ciceronis est* cf. *Prol.*), misserosq; *A* infussa *A*
 astes *M*, artos *T*¹ corr. *m. 2*, artas (e *eras.*) *C* 179 per flatu (flatu
euan. fere) *M*, perflatum uel per flatum *rell.*, inflatum *ed. Lips.* per-
 flatum acis *T* macies *F* tenu^{uerat} *M*, tenuerat *A*, tenu^{uerat}
B 180 inquo *T*, inque (m. *eras.*) *LZ* uteri¹ *M*, uter¹ *T*,
 uteris *A* spacium *G* ydrops *MT alii*, hidrups *A* 182 sabbato
T, sabata *B*, sublata *P* sabbata n̄ cubatā (n̄ curans hominem c. p.)
A curare] sanare *cod. Arntz.* paratus (r? *eras.*) *M*, partos
 (u a *m. 2*, fort. etiam a) *T*

Condita sunt hominem, non est homo sabbata propter.

- 185 Tunc pius umentem siccata corporis unda
 Inssit abire luem: fluuidus mox uiscera morbus
 Deserit et uacuae resident in pectore fibrae,
 Carnalemque lacum pestis lymphata reliquit.
 Coeperat interea Dominus Galilaea per arua
 190 Transgrediens sancto quoddam pede tangere castrum.
 Hunc procul ut uidere decem maculosa gerentes
 Leprosi portenta uiri, quos corpore foedo
 Discolor obscenis turpabat poena figuris,
 'Praeceptor, miserere, potes namque omnia, Iesu'
 195 Clamantes dixere simul: tunc flexa potestas,
 Quae numquam pietate uacat, clementior infit:
 Ite, sacerdotum conspectibus ora referte.
 Cumque uiam peterent, subito mundata uicissim
 Mirantur sua membra uiri uariumque tuentes

186 cf. Verg. Ge. IV 446 189 cf. Iuven. I 450 194 cf.
 Verg. Aen. VI 117, Luc. 17, 13 196 cf. Luc. 17, 14

184 est] *om. A* et non homo *I* (*I* n̄ est *m. 2 s. l.*) *GP*² (*I* n̄ est
in mg.), propter non est *e*, sed non homo *Fabr.* *vers. in mg. add. m. 2*
in LZZPef 185 pios *M¹T¹ corr. m. 2*, prius *Arntz. con.* umentem
M¹TG, umentem *H* (*h eras.*), humentem *rell.* undam *MT¹*,
 munda *A* 186 iussit *A* habere (*-ire corr. m. 2*) *MTV¹ Poelm.*
 luem (*e eras.*) *FP* fluuidus *MTCE¹HL¹Z PR*, fluidus *rell.*
 187 e^uacae *M* resident¹ *B* febre¹ *KLZPb* 188 locum *A*
 lymphata *MT*, liquata *I¹*, limfasta *E*, lymphata *plerique* reliquid *M*
TCLZPS, reliquit (*n eras.*) *Eb Fabr.* lymphatica liquit *sched.*
Poelm. 189 colll¹eperat *A*, coepit *P¹ corr. m. 2*, ceperat uel cae-
 perat *alii* galileae *M*, galileae *LPZ*, galileae *plerique*
 191 maculosa *T* gerentes (*es ex is*) *M* 192 laeprosi *MT*, le-
 prosa *D* fedo uel foedo libri 193 obsenis *AS* turpabat
K¹L¹Z¹ cod. Arntz., turpat *P¹*, torpebat *O* 194 misere *MTL*,
 misserere *A* potens *MT* (*corr. m. 2*) 195 dixerunt *MT¹ (corr.*
m. 2) 196 carens *T* clementior ex clementius *E¹* inquit
sched. Poelm. 197 referte] te *in ras. b*, referre *nonn. editt.*
 198 uia *M* peteren¹ *T* (*t a m. 2*) mutata *m*, curata *cod.*
Arntz. 199 in *mg. E* uiri¹ *P*

- 200 Esse nihil sese pariter speculantur et omnes
Explorant proprias alterno lumine formas.
Ex quibus ut grates ageret pro munere tanto,
Vix unus reduci conuersus tramite planta
Sternitur ad terram Dominum uirtutis adorans
205 Atque sacerdoti uero sua protulit ora.
Denique pontificum princeps summusque sacerdos
Quis, nisi Christus, adest? gemini libaminis auctor
Ordine Melchisedech, cui dantur munera semper
Quae sua sunt, fructus segitis et gaudia uitis.
210 Cum residens caecus Timei filius illud
Propter iter, Dominum per quod cognouerat ire,
Vociferans crebro lumen clamore petisset
Nec populo prohibente tacens, accedere iussus
Ad Dominum palpante manu, uisumque recepit
215 Et nullo ducente redit. quam fortiter instat

200 nichil *B*, nil *L*, nil *Z*ⁱ se^{ss} (se s. l. a m. 2) *R* specu-
lanter *IK* oms (e a m. 2) *R* 201 alterno] l a m. 2 *K*
202 et *M* gratias *A*, gnates *I* ageret] a a m. 2 *K* 203 unius
A mox unus *Wopk. coni.* tramitae *MT*ⁱ, tremite *P* planta
*MT*ⁱ*L*ⁱ*Z*ⁱ, planus *AI*ⁱ, pronus in ras. *T*ⁱ*K*ⁱ*P*ⁱ, pronus *rell. cf.*
Pros. 204 terras *b* dñi *A* 205 adq. *MTE* sacertoti
A protoluit (?) *M* 206 sacerdos *M*ⁱ*T*ⁱ*K*ⁱ 207 quiⁱ (s a
m. 2) *MT*^b, qui *Ag*, quis *rell. cf. Pros.* libaminis *T*ⁱ corr. m. 2,
libraminis *A*, libanis *Z* corr. m. 2 autur *M* 208 ordinem
*LZ*ⁱ*P* melchisedech *M*, melchisedech *T*, melchisedec *ABZ*, mel-
chi sedhaec *E*, melchisedech *P* 209 qui *A* sua s. l. *M*ⁱ
*T*ⁱ fructus segitis *M*ⁱ*T*ⁱ (segetis fructus corr. m. 2) *AF*ⁱ*G*ⁱ*K*ⁱ*L*ⁱ
*Z*ⁱ*P*ⁱ, segetis fructus *IH* uitis] is in ras. *M*ⁱ 210 dum
cod. Arntz. thimei *BT*, tyme *CDE*, timei *plerique*
post timei ras. 2 uerb. in *P* 211 prope *A* iter s. l. in
TZ contigerat *A* xpm (xp a m. 2) *E* quod dñi *b*
212 crebro *T* petiuit *VI* 213 popo^{lo} *M* tacens] ns in
ras. a m. 2 *M*, tacet *T* cf. *Pros.* accedere *K*ⁱ*L*ⁱ*Z*ⁱ iusus *A*
214 manu* (m eras.) *TK* recipit *M*ⁱ*TA*

Inportuna fides! quidquid res dura negarit,
Sola frequens uotis oratio praestat honestis.

- Vnanimus panem sic ille petebat amicum,
Qui foribus clausis per opaca silentia noctis
220 Obnixequē diu confidenterque neganti
Vocibus adsiduis precibusque extersit anhelis.
Praeteriensque uiae Dominus loca Samaritanae
Humanam flagrante sitim collegerat aestu,
Fonsque perennis aquae, modicam desiderat undam,
225 Vt biberet qua corpus erat. tunc accola gentis
Stans mulier, paruum puteo quae traxerat haustum,
Cum dare cunctatur periturae munera lymphae,

216 cf. Verg. Aen. I 563 219 cf. Verg. Aen. II 255, Ovid.
Met. VII 184 223 Ovid. Met. V 446

216 fides *T*¹ inoportuna *A* quicquid *M*²*T*² *alii* dura]
u in ras. a m. 2 *M* negaret *AL*¹*ZP*, negarit (e a m. 2) *I*, ne-
gariet *K*, negarit (it in ras.) *R*², negarat *C*, negabit e 218 un-
animem *CEB*, unanimum *G* petibat *T* 219 clausis foribus
Parrh. opaga *Z* corr. m. 2 220 obnixereq: *M*¹ (obnexe corr.
m. 2), obnexerunt *T*¹ (ut uid.), obnixaeq: *E*, obnixiq: *L*¹*P*, obnixeq: *I*
Reg. 1, obnixeq: *b*. confidente¹q. (s eras.) *T* 221 uocib; //is *T*
assidu] as in ras. *M*, asiduis *K* praecibusq: *MT*¹ *alii*, preci-
bus *K* anhilis *L*¹*Z*¹*P*¹ 222 uiae (t eras.) *T* Samaritane
M 223 flagitante *P* colligerat *MT*¹*K*¹*LZ*¹ *Pb*¹, collegerat
C, conceperat *cod. Arntz.* 224 fonsq: *M* perhennis *BD*
aque *MT* *alii* udu *A* 225 biberet (e eras.) *M*, beberet *T*
corr. m. 2, biberet (b, ex u) *A* quia *M*¹*BL*¹*Z* (ex ras.) *RTb*,
qu a *T* (i eras.?), partequa *A*, qua (i a m. 2) *EF*, qui *Parrh.*
cf. v. 278 et *Pros.* 224 et 225 transpos. in m accula *AKL*¹*Z*¹,
acola *R* 226 paruum parua *A* de puteo *D* poteoq: *T*¹
traxerat] x in ras. *E* fort. cs fuit, hauserat *T* austum *MTF*¹*R*¹,
haustus *Reg. 1* 227 cunctetur *E*² peritore *MT*¹ lymphae
MT, uariant *rell.*

- Agnosceⁿs propriam numero^so coniuge uitam,
 Orat inexhausti tribui sibi dona fluenti,
 230 Aeternam positura sitim, qua nemo carere
 Dignus erit, Domini nisi mersus gurgite Christi
 Percipiat placidas animae, non corporis undas.
 Dumque sui media residens testudine templi
 Ore tonans patrio directi ad peruia callis
 235 Errantem populum monitis conuertit amicis:
 Ecce trahebatur magna stipante caterua
 Turpis adulterii mulier lapidanda reatu,
 Quam Pharisaea manus placido sub iudice sistens
 Cum damnare parat, plus liberat; omnibus illis
 240 Nam simul e turbis proprie sine crimine nullus
 Accusator erat, saxum qui missile primus

233 cf. Verg. Aen. I 505 s.
 136, I 497

236 cf. Verg. Aen. II 403, IV

228 agnoscesⁿ A numero^so M, numerosu^s A coniuge A,
 coniunge P *vellem tamen per libros licere legi* paruam (? pra-
 nam) n. e. u. uel propriam n. c. culpam uel noxam Wopk. 229 ora^t
 (h eras., t a m. 2) MT in exhausta corr. in -ti M, in exhausta Tⁱ
 -ti corr. m. 2, in exhausti AKLⁱZⁱPⁱR, in exhausti* (s eras.) C cf. 227
 periturae munera lymphae fluentis (s a m. 2) CE 230 posi-
 tura* (m eras., t in ras.) T carer& Kⁱ (corr.) LⁱPⁱZⁱ 231 nⁱ
 submersus A 232 praeⁱciat (e a m. 2) K placidos M, -la- in
 ras. in G qua corporis C undam Tⁱ corr. m. 2 233 cumq;
 S Cant. cod. Arntz. sui* F resedens A media residens
 MTOSTb, residens media rel. medii V 234 thonans MT
 a^d perui^ae Mⁱ 235 montis M ex corr., mentibus corr. in monitis
 Tⁱ cf. Pros. p. c. monitis amicis e 236 traibatur Tⁱ i in e corr.
 m. 2, trachebatur A 237 muⁱlier (l eras.) A lapida LⁱZⁱPⁱ
 238 quum sched. Poelm. aduterii I corr. m. 2 farissea A, fari-
 sea FG, pharisea pler. placido xpo A 239 dum C, cum corr.
 in con in E, in ras. in Z contempnare A, condemnare KⁱLⁱOST
 Reg.² 1 b damnare] dam- ex corr. in FG parat M (a, a
 m. 2) T, paret Tⁱ Reg. 1 cf. v. 227 240 e] et MⁱT e tur-
 bis] e t in ras. LZ cremine A 241 accusator A qui*
 F missilae M, missilae (a eras.) T, misile TABHKⁱP, mille F
 corr. m. 2 prim** B

- Sumeret obscenae feriens contagia moechae.
 Nec poterat quisquam fistucam uellere paruam
 Ex oculo alterius, proprio qui lumine grandem
 245 Sciret inesse trabem. profugus sic ille recessit
 Impetus et clemens donat sententia culpam,
 Iam non peccandi sub condicione solutam.
 Nam uomitum quicumque suum canis ore relambit,
 Nec ueterem studet hic ueniam nec habere futuram,
 250 Huius damna tenens, huius compendia perdens.
 Inde means genitum cernit considerare caecum,
 Qui male praegnantis dilapsus uentre parentis
 In lucem sine luce ruit. tunc sanguinis ille
 Conditor humani mundique orientis origo,
 255 Imperfecta diu proprii non passus haberi
 Membra operis, natale lutum per claustra genarum
 Inliniens hominem ueteri de semine supplet.
 Nec uisum tamen ante capit, quam uoce iubentis

242 obscaenae *TDH*, obscene *ACBKL* fugiens *cod. Arev.*
 moeche *T*, mechae *ATCHST*, michae *E*¹, mæche *KR*, meche *P*
 243 fistucam *MT¹ADF¹KP¹Z*, festucam *rell.* euellere *Fabr. aliique*,
 pellere *cod. Almelov.* 244 oculo ex oculo *M* luminæ *T*, in lu-
 mine *Parrh.* 245 trauem *MT¹* profugus] *us in ras. K* 246 cle-
 mentia *S* (sententia *s. l.*) *e* culpe *L¹Z¹*, culpe *P* 247 condicione*
 (*m eras.*) *T*, dicione *A* 248 canis *s. l. L¹P¹*, sui more *Z¹ corr. m. 2*
 249 studit *T¹* hic ueniam studet *G b* 250 da-na (*n eras.*) *K*
 ferens *Cant.* compendia] *a a m. 2 K* perdit *Parrh. sched.*
Poelm., pendens *Barth. cum suo ms.* 251 inde means] *in mg. denuo*
scripsit T² inde genitum means¹ considerare¹ cecum cernit *C*
 consiere^a (*d a m. 2*) *K*, consere^{ae} *A*, consedere *LKP*, consistere *Parrh.*
 252 prignatis *M*, prignantis *TA* delapsus *ACG¹F¹PSO*, dilapsus
rell., lapsus de *T¹* parentes *T¹ corr. m. 2* 253 illae *T*
 254 conditus *M¹ (corr. m. 2) T* humanis *MT* imago *g*
 255 proprii* (*s eras.*) *F* habere *M (corr. m. 2) I²AL¹b*, haberae *T*
corr. m. 2 256 natalae *MT¹* claustra *G¹* 257 inliniuit *A*
 homini *MT*, hominēq; *A* ueteri] *i ex u A* supplit (*corr. m. 2*)
M¹T 258 ui-sum (*s eras.*) *E* iubentes *M¹ corr. m. 2*

- Accepta Domini Siloam uenisset ad undam
 260 Et consanguinei tutus medicamine limi
 Pura oculos fouisset aqua. mox ergo gemellae
 Vultibus effulgent acies tandemque merentur
 Ignotum spectare diem. cognoscite cuncti,
 Mystica quid doceant animos miracula nostros.
 265 Caeca sumus proles miserae de fetibus Euae,
 Portantes longo natas errore tenebras.
 Sed dignante Deo mortalem sumere formam
 Tegminis humani, facta est ex uirgine nobis
 Terra salutaris, quae fontibus abluta sacris
 270 Clara renascentis reserat spiramina lucis.
 (Bethaniaeque solum repetens intrarat; ibique

267 cf. Verg. Ecl. VI 36

259 acceptam *TL'Z'* siluam *M'TZ'*, Syloam *DHT*, Siloe *cod.*
Arntz. uenisset *A* ad s. l. *KL'P'R'* 260 consanguinei (*g eras.*)
A, cumsanguinei *D* totus (*corr. m. 2*) *TPZO*, tutus *I'E'K'* (*ut ui-*
detur) *R*, foetus *L* (*l fort. corr.*), foetus *A*, fetus *rell.*; fultus *c'*, lotus
coni. Arev. cf. Pros. ueni *P'*, lini *Cant.* 261 p-sura (*l eras.*) *C*
 lauisset *cod. Arntz.* aqua (m *eras.*) *MT*, aq; *F* gemmellae
M, gemellis *AF'* 262 effulget *A* meretur *G*, uidentur *cod.*
Arntz. 263 supra spectare uelut glossa uidentur in *M* expectare
FF (*l spectare m. 2 s. l.*), expectare *G*, spectare *L* cuncti] s. l.
I' 264 mistica plerique deceant *m* quae *L'Z'P* 265 proles
 (a *eras.*, s a *m. 2*) *M*, prolae *T*, prolis *K'L'*, in *ras.* *P'*, plebs
g misere *M et alii*, miserere *T*, missere *A*, misera *P* defaetibus
M, defitibus *T*, defoetibus *AFBFHb*, defetibus *KL*, de fietibus *Ott. 2*,
 de faecibus *Parrh.* euuae *MT'*, eue *A*, aenae plerique 266 por-
 tantis *T* longo tenebras errore *A* 267 sedignante *L* dñ
M'T sumire *Z'* *corr.* carnem *m* 268 tigminis *T'* *corr.*
m. 2 de uirgine *Fabr.* uobis *Ott. 2* 269 q: *M* (quae *corr.*
m. 2) *T* post fontibus, q; *eras. in MT(?)* fonte—sacro *L*
ex corr. abluta (*u a m. 2*) *M*, ablata *T*, post abluta *ras. 1*
uerbi in I', oblita *Fabr.* sacris *MT* luta sacratis *O'*
 270 clare *K* *corr. m. 2* clausa renascenti—luci *coni. Wopk.*
 reserat spirat *A* 271 bethaniaeq; *MT al.*, bethaniae inde *Fabr.*
 solo *MT* repetiens *A* intrauerat *A*, intrarat *ex corr. F*,
 intrat *L'Z'P'*, intrabat *c* ubiq; *m*

- Lazarus occidua tumultatus sorte iacebat
 Iam quarto sine luce die claususque sepulchri
 Marmore corruptum tabo exalabat odorem.
 275 Flebant germanae, flebat populatio praesens,
 Flebat et Omnipotens, sed corpore, non deitate
 Exanimosque artus illa pro parte dolebat,
 Qua moriturus erat; lacrimis impleuit amicum,
 Maiestate Deum: quid credere, Martha, moraris?
 280 Quidue, Maria, gemis? Christum dubitatis, an unum
 Possit ab infernis hominem reuocare cauernis,
 Qui dabit innumeras post funera surgere turbas?
 Ergo ubi clamantis Domini sonuit tuba dicens
 'Lazare, perge foras': magno concussa pauore

284 cf. Verg. Aen. XII 411

- 272 et omelatus (h *eras.*) *M*, thomolatus *T*¹ ut uidetur sorde
C, sorte (s *corr.*) *D*, morte *e* 273 quartus dies *AL*¹*Z*¹*P*¹, quarta
K lucæ (a *eras.*) *T* diem *M*¹*T* saepulchr¹//// *M*, se-
 pulchrum *T*¹, sepulchri omnes fere sepulchri claususq; *C*
 274 correptum (u *corr. m. 2*) *P* exalabat omnes fere, exha-
 larat *V* *cod. Arntz.*, exsufflauerat *e* hodorem *T* 275 germane
TA *al.* flebat¹ (et *eras.*) *S* populus *A*, populus quoque
Parrh. in Emendatis 276 noⁿ (n a *m. 2*) *K* deitate¹ (m *eras.*)
T, dietate *A* 277 exanimosq. *MTADQZ*¹, exanimesque *rell.* artus]
 u in *ras. M*, artos *T*¹ *corr. m. 2* 278 lachrimis *T* lacrimis-
 que *ΓABFHKS* implebat *DFL*¹*PRZT*, compleuit *Cant. cf.*
Pros. 279 magestate *MCm*, magestate¹ (m *eras.*) *T* maistatis
 dñm *A* dñi *D* marta *MB*¹*F*¹ 280 quid¹ *M*, post h. v.
ras. 1 uerbi in E xps¹ *b*, Christo *O*¹, Christus *Reg. 1 Parrh.*
 annū (u a *m. 2*) *A* 281 possæt *A*, ponet *Sc*, posse *Al* inferis
*Γ*¹*A*, inferis *F*, inferni *K* *Cant.*, infernis (s a *m. 2 add.*) *LZ*, inferni
P *corr. m. 2* cateruis *Parrh.* 282 quid habit *MT* formas
cod. Arntz., turmas *sched. Poelm. Ald.* innumeris turbis *potuisse*
scribi ait Wopk. 283 sonuit] o ex e *E*, consonuit *A* dicens]
 s in *ras. K*, dicentis *L*¹*Z*¹*P*¹ 284 confusa *F* l incussa in *mg. m. 2*,
 concusa *L* pauorem *M*¹*T*

- 285 Tartara dissiliunt, herebi patuere recessus,
 Et tremuit letale chaos, mortisque profundae
 Lex perit, atque anima proprias repente medullas
 Cernitur ante oculos uiuens adstare cadauer.
 Postque sepulchralem tamquam recreatus honorem
 290 Ipse sibi moriens et postumus extat et haeres.
 Vtque caduca uagi contemnens culmina saeculi
 Monstraret se rite Deum, non curribus altis,
 Qui pompae mortalis honor, rapidisque quadrigis
 Puluerem sulcauit iter nec terga frementis
 295 Ardua pressit equi, faleris qui pictus et ostro
 Ora cruentatum mandentia concutit aurum :

285 cf. Verg. Aen. VIII 242

295 cf. Verg. Aen. IV 134

285 tartara *H*, tharthara *K*, tarthara *L* disiliunt *AG*¹
 herebi aerei *A*, herebi *plerique*, erebi (*e*, *corr.*) *B*, aerebi *Z*, herebi
P (et ? *eras.*) recessus *T*, census *A* 286 et tremuit *MTA*
CG (*ex corr.*) *L'PS*, extimuit *ex* extremuit *K*, extremuit *rell.* cf. *Pros.*,
fort. extremuit cf. *Neue Forml. II* 768 laethale *M*, laethalae *T*,
 letale *ABEDGHHK*, letalae *L*, mortale *g* chaos *M'T*¹, caos *A*, cos
*P*¹ 287 atque] *t a m. 2 M*, adque *T* propria *F*¹, primas *coni.*
Burm. repente *M*¹ (repetente *corr. m. 2*) *TBF'C'F'LZPTO'V*, re-
 petente *C*, repetente *in ras. K* cf. *Pros. et supra I* 40 repente temet
 illas *E*¹ *corr. m. 2* medullis *CH*, medillas *L'ZP*¹ 288 uiuens]
 ens *in ras. 2 litt. T*, altera syllaba incerta *in M fort.* uiuum fuit
 cf. *Pros.*, uiuens (*s a m. 2*) *Z*, uiuum *c* adstare] *ad a m. 2 in T*,
 ad alio atramento *scr. in M* 289 postque] *e in ras. M*, post-
 quam *T*¹ *corr. m. 2* sepulchralem *plerique* tandem *c (in ras.)*
Reg. 1 Fabr. 290 postremus *A*, postunus *D*, posthumus *FH'Sb*¹
 extat *ADGR* haeres (*h eras.*) *K* heris *P* 291 seculi *ACDE*
FR 292 monstrare *Cant.* si *M'T*¹, se** *K* 293 qui***
 (*ppe eras.*) *A* pompae est *Ald.* honore *A* rabidisq; *T*
 295 praessit *MT alii*, psit *A* aequi *MT'KL'PZ*¹ faleris
plerique pectus *A*, pictis *Z* 296 ore *I'DGF*² (*in ras.*) *GP*¹
*RZ*¹*b*, ore *L*, ora uel ore *K* cruenta *A* mandentia *M*,
 mendentia *E*¹, mandendo *I'DGL'ZP'Rb*, madendo *F* (*n a m. 2*),
 mandentia (*dentia in ras. a m. 2*) *K* ore mandenti *Vat. 2 Parrh.*
cf. Pros. auro *MT*² *in mg.*

- Sed lento potius gestamine uilis aselli
 Rectori sufficit honos, leuis ungula cuius
 Vt tanto sessore decus mirabile portans
 300 Nobilior sub fasce foret, non illius inpar,
 Qui patulo Christum licet in praesepe iacentem
 Agnouit tamen esse Deum. plebs omnis adorans
 In solido molles subiecit tramite uestes.
 Dicite, gentiles populi, cui gloria regi
 305 Talis in orbe fuit? cui palmis compta uel umquam
 Frondibus arboreis laudem caelestibus ymnis
 Obuia turba dedit? Domino nisi cum Patre Christo,
 Qui regit aetherium princeps in principe regnum.

309 Cui sanctus semper conregnat Spiritus aequae.

300 cf. Verg. Ge. III 347

297 putius *A* gestaminae *T* asselli *A* 298 rectoris
ATF¹H¹ rectoris uffecit *E¹* suffecit] uf *add. T¹*, sufficit *AT¹K¹*
L¹Z¹PR¹S honus *MT¹ACF¹G¹ZR*, onus *L*, hon^{us} *K* laeuis
T 299 sesore *A* mirabilae (a *eras.*) *T* 300 nubilior *A*,
 mobilior *Wopk. coni.* non uilior illo *sched. Poelm.* sub] sed
g faschae *M*, fascae (a *eras.*) *T*, uasce *A* foret* (1 *eras.*) *A*
 301 patulo (m. *eras.*) *E*, patula *Nebriss. coni.* p̄sepi *AT¹P*
 302 d̄m s. l. *A¹* pleb^{us} *M*, plebs *AB* adorat *S* 1 adorans in
mg. 303 in solito *ATLP¹T* *Reg. 1 b*, -do in *ras. K* mollis *M¹*
T¹ uestes] s. *in ras. T¹* fuit fort. vestem 304 gentilis *T¹*
corr. m. 2 305 talibus *M¹T¹* (*corr. m. 2*) urbe *MT¹* compta
T¹ palmis c. iuuentus *Parrh. sched. Poelm.* 306 frondibus] i in
ras. M¹, frundibus *T¹* *corr. m. 2* laudes *Oc* ymnis *MTBHLZ*
R¹STb, imnis *A*, hymnis *rell.* 307 obia *AT¹* xpm *T¹* *corr. m. 2*
 308 etherium *M*, aethereum *T¹ABCFG¹H¹T*, &herum (e a *m. 2*) *K*
 regum *E*, reg^{num} *F* sequitur Cui scs semper conregnat sps aequae in
DG¹O Ott. 2 codd. Arntz. Arev. (in mg.) Spir. Poelm. Fabr. EXPL
 LIBER .III. INCP LIBER .IIII. NOVI TESTAMENTI *M*, EXPL. LIB. III.
 INC. LIB. QVARTVS. EGO ABVNDANTIVS HVNC LIB CONTVLI *T*, EXPLICIT
 PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVNDVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII

EDEM OPERIS (f. 11^a) INCIPIT PASCALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *I*, EX-
 plicit euangelii liber .III. incipit liber .IIII. *A*, EXPLICIT SEDVLII
 PRII LIBER TERTIVS NOVI TESTAMENTI. INCIPIT QVARTVS *B*, INCIPIT
 LIBER TERTIA (sic) IN NOVO TESTAMENTO DE DICTIS EVVANGELISTE IN
 NOMINE DNI CARMEN SEDVLII VIRI ELOQVENTISSIMI GRAMMATICI POR-
 TAE *C*, EXPLICIT TERTIVS . INCIPIT LIBER QVARTVS *ES*, EXPLICIT
 LIBER TERTIVS SEDVLII . INCIPIT LIBER QVARTVS . ORAT XPS AD PA-
 TREM *F*, EXPLICIT SEDVLII LIBER .IIII. INCIPIT EIVSDEM V. *G*, EXPLI-
 CIT PASCALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *H*, EXPLICIT PASCALIS CAR-
 MINIS LIBER SECVND . INCIPIT PASCALIS CARMINIS LIBER .III. *K*, EX-
 plicit LIBER II. . INCIPIT PASCALIS CARMINIS LIB .III. *L*, Expl.
 LIB .IIII. INCIP LIB .V. *P*, EXPLIC LIBER SECVNDVS . INCIPIT LIBER TRE-
 TIVS *R*, EXPLICIT LIBER III. . INCIPIT LIBER .V. SEDVLII PRII *Z*, INCI-
 PIT LIBER TERTIVS NOVI TESTAMTI *T*

LIBER QVINTVS.

- Has inter uirtutis opes iam proxima paschae
 Coeperat esse dies, Domini cum gloria uellet
 Ponere mortalem tuamque resumere carnem,
 Non aliam, sed rursus eam, quam munere plenam
 5 Lucis /ab infernis releuans/ ad sidera duxit.
 Exclamansque palam 'pater istac memet ab hora
 Saluifica, sed in hanc ideo ueni tamen horam;
 Clarifica' dixit 'nomen tuum'. magnaue caelo

6 cf. Ioh. 12, 27. 28

1 uirtutes (corr. m. 2) *MLPZ*, uirtutis ex uirtutes *D* opis (e
 a m. 2) *M*, opis *T¹* corr. m. 2 phasce *A*, pasche *S* 2 ceperat
 uel caeperat rec. esse] ire coni. *Burmennus Sec. (Anth. uet. Lat.*
epigr. I p. 87) uellit (e corr. fort. ex i) *M*, uellit *T* (corr. m. 2)
A, uellit (e a m. 2) *L*, uellit (i in ras. a m. 2, i corr. m. 2) *Z*, uellit
P 3 resumere* (t eras.) *T*, sumere *A* 4 rorsus (prorsus?
 m. 1) *E*, rursum *G* 5 inferis *T²TA* uexit *T²RL²R Arntz.*,
 **duxit (xit in ras.) *K*, duxit (i uexit m. 2) *P*, ducat *Barth.*
 coni. 6 ista* (c eras.) *M*, ista° (i in ras.) *T*, ista *CBF²G²H²*
K²LZ²T palam (i eras.) *E* memet////t *M*, memit *T¹* corr.
 m. 2 ab *MT¹* (in corr. m. 2) *ACG²O*, in rell. cf. *Pros.* ora *T*,
 hora *P* 7 clarifica *Cant.* hac—hora *MT¹* (hanc corr. m. 2)
 ueni* (t eras.) *MT* ideo tam ueni horam *P¹* corr. m. 2 post
 tamen ras. in *S* 8 nomenq; (q; a m. 2) tuum c, nomen pius coni.
Vonck., nomen nunc *Wopk.*, nomen tu coni. *Arntz.* nomenque
 tuum per (dixit om.) *Cant. Poelm.* (tunc in mg.) *Fabr.*, nomenque tuum
 inquit *Parrh.* altaque *Ald.*, diuinaque uel permagnaue (tuum
 om.) *Wopk.*

- Vox resonans uenit per nubila: clarificaui,
 10 Clarificemque iterum. quid apertius est Patre teste,
 Caelo adsertore? ac nec sic agnoscere Christum
 Gens uoluit Iudaea Deum; pars esse ferebat
 Hoc tonitruum, pars angelicam crepuisse loquellam.
 O gens caeca oculis, o gens durissima corde!
 15 Num tonitruus potuit Christum, seu angelus ullus
 Auctorem generasse suum, qui nomine Patris
 Audito responsa daret? sed ab ore Tonantis
 Natum agnoscentis, populus quo crederet adstans,
 Vox emissa suo respondit consona uerbo.
 20 Annua tunc sacrae celebrans per munera cenae

9 uenit s. l. *T*² nube (la ut uid. s. l.) *M*, nibula *A* uenit
 iam clarificaui *M*, ubila claricaui *T*² in ras. plur. litt. clarificaui
 (re eras.) *A*, clarificaui. (t eras.) *K* 10 clarificabo *CDFG*¹*HSO*¹(?)
bm, clarificans cod. *Arntz. m. 1, Parrh.* est om. *MT* quā
F testae (a eras.) *T* 11 asertore (d eras.) *M*, asertore *F*
 hac fere eras. *T*, at nonn. rec. cum quibusdam editt. ac idem
 ualere ac sed confirmat *Sittl l. c. p. 139* ac /// sic nec (nec a
m. 2) *Γ* ne con. *Gruner* cognoscere *Γ*¹*CKRST Cant.*
m 12 iudea *MT* cum plerisque gens iudea uoluit dñm pars esse
 uolebat *D* deum] suum cod. *Arntz.* 13 tonitruum *M*, thoni-
 truam (u eras.) *T*, tonitruum (u a m. 2) *Γ*, tonitruum *AP*, tonitruum
m in ras. 2 litt. *LZ*, tonitruum rell. cf. v. 15 et *Neue Forml. I 350*
 crepuisse *A*, increpuisse *Reg. 1* loquellam *M*¹*T*¹*K*¹*L*¹*Z*¹ 14 ceca
*T*² sequitur scaeca cordae *T*, corda *P* 15 num potuit *A* non
Cant. gđ cum nonn. editt., num] um corr. *H* tonitruus *AL*¹*Z*¹*P*,
 thronitus *M*¹*T*¹ thonitrus corr. m. 2, tonitrus (u a m. 2) *Γ*, tonitrus] s
 a m. 2 *K*, tonitrus rell. siue nonnulli rec. et editt. 16 auctore
 (to eras.) *A* generasse* (~ eras.) *A*, generare *V* 17 auditure-
 sponsa *MT*¹ audita *KLPR*, audita *Z* dedit *g* thonantis
MT 18 agnoscentes *E*¹*LZ*¹*P*¹, agnoscitis l quo* (d eras. *M*
 adstans (s, a m. 2) *T* 19 emisa *A* suum — uerbum *MT*
 suo (a a m. 2) *Γ* 20 adnuat *M*¹*T*¹ tunc] i tum *T*² in *mg.*, tñ
G sacre *T*, sacra *A* caelebras *M*, caelebrans *T* munere
G caene *M*, caenae *T*

- Paschales ex more dapes humilemque magistrum
 Se faciens et grata suis exempla relinuens
 Adsurgit famulisque libens famulatus et omnem
 Linteolo adcinctus tantum inclinavit honorem,
 25 Discipulis ut sponte lauans uestigia cunctis
 Nec Iudam exciperet, quem prodicionis iniquae
 Nouerat auctorem. sed nil tibi gloria, saeue
 Traditor, illa dabat pedibus consistere mundis,
 Qui sensu pollutus eras uelut omne sepulchrum
 30 Exteriora gerens albae uelamina formae,
 Sordibus interius foedoque cadauere plenum.
 Nec Dominum latuere doli, scelerisque futuri
 Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipse
 Qui panis tradendus erat: nam corporis atque
 35 Sanguinis ille sui postquam duo munera sanxit
 Atque cibum potumque dedit, quo perpete numquam

32 cf. Verg. Aen. I 130

21 paschalis *M'T*¹, pascales *AB* dapis *M'T*¹ magistrum
MT, ministrum *rell.* cf. *Pros.* 23 aasurgit (d *eras.*) *M*, at surgit
D libens] sui *in ras. m. al. G* famulatus (m? *eras.*) *M*,
 famulatur *BCEGHKOT* omni *A* 24 linteolo *MT*¹ (*corr.*
m. 2), lentiolo *A*, lintheolo *CS*, linteo *L'Z'P*¹ prebuit (' in-
 clinauit) *K*, prebuit *L'P*¹, inclinauit *Z* *in ras.*, indicauit *R* 25 ut
 'ponte *K* labans *MT*¹ (*corr. m. 2*) 26 exciperit *MAS*
 prodicionis *Gb*, traditionis *L'Z'P*¹ iniqu: *M*, inique *T* 27 om.
D nihil *MT'AFR* tibi sed nil *g* saeuae *KZP*, saeuae
L 28 traditur *M'T*¹ ille *FP* nudis *Cant.* 29 sensu
 (*corr. in sensu*) *M* pullutus *A* erat *MT*¹ (*corr. m. 2*), erat
B uelut *AST* omnes *D* sepulchrum omnes fere 30 dex-
 teriora (d a *m. 2*) *T* albæ (a fere *eras.*) *T* uelamine *MT*¹
 (*corr. m. 2*), uelamina *ex corr. in ADFO Reg. 1* 31 sordidus
MTg interius (h *eras.*) *T*, interius *ex internus A* cadaueræ
G'm plenus *Bg* 32 dñ *D*, dñ *F* doli; caelerisq; *E ex*
corr. 33 prodedit *M*, perdidit *b'g*², edidit *Parrh. sched. Poelm.*
 tradedit *M* 34 tradendus *F*, tratendus *D* adque *MT*, & *A*
 35 sanguinis (uinis *in ras. m. 2*) *T* sanxit *MTZ* 36 adq;
MT cybum *T y fort. ex ae* perpe-tem *M*, perpe^{tem} (tem a
m. 2) *T*, perpetuæ *A*, ppæe *F*² *ex corr.*

- Esuriant sitiuntque animae sine labe fideles:
 Protinus in Iudam, sedes ubi liuor habebat,
 Spiritus intrauit teterrimus armaque sumens
 40 In Dominum seruille dedit consurgere bellum,
 Pactus grande nefas quauis mercede: neque illi
 Culpa datur pretio, sed inhaerent crimina facto.
 Tantundem sceleris ter dena nomismata sumens
 Argenti paruo caecatus munere gessit,
 45 Quantum cuncta simul terrarum regna marisque
 Diuitias omnemque uagis cum nubibus aethram
 Si caperet, gesturus erat: neque enim bona mundi
 Sufficerent magni fuso pro sanguine Christi,
 Qui pater est mundi, qui fecerat hunc quoque nasci.
 50 Atque utinam sterili damnatus uentre nequisset

40 cf. Verg. Aen. VIII 637

37 aesuriant *M¹T¹* (ent *corr. m. 2*) sitiantq; *T¹* esurient
 sitientque *ABC²DEFGb*, esuriunt sitiuntque *C¹Sc* post esuriant *ras*.
in R labae *MT* fidelis *MT* 38 sedis *M¹T¹*, sedes (n ?
eras.) *E* libor *L* 39 deterrimus *A* 41 nactus *A*
 parua *T²* (in *ras*.) *BCDEFH¹KRSTb*, quamuis *I¹*, parua quis *A*
cf. Pros. mercedeq; (ne *a m. 2*) *M*, mercede *A* mercede q^{na}///li
 (ne *a m. 2*) *T* nique *P*; plerique nostri *mss.* nec *Arev. cf. L.*
Mueller de re metr. p. 396 illic *A* 42 praetio *MT*
 inherent *MTA alii*, sed haerent *Reg. 2* cremina *A*, crimine *T*
 facta *K* 43 tan+tundē (d *eras*.) *M*, tandem *I¹*, tm̄ *A* num-
 mismata *A*, numismata *BCGRS*; plerique nostri *codd.* numisma *ex-*
hibent Arev. 44 argento *G corr. m. 2* caecat^u///s *M*, -at-
 fere *euan. in T* munera *MT*, munerae *K* 46 nobibus *A*
 a&herā *A*, a&ram *FK*, aethra *V*, aethrem *cod. Arntz.* 47 ca-
 peret] *e, ex corr. M²*, caperit *L¹Z¹P* enim] *om. A* bona]
 oma *c* 48 sufficerint *L¹Z¹P¹* magno *Cant.* fusa *T¹ corr.*
m. 2, fusso *A* pro fuso *e* xp̄sti *M* 49 qui* *KZ* (a *eras*.),
 qui s. l. *L²* fecit *MT¹* (*corr. m. 2*) *R*, fecerit *P¹Z¹* 50 ad-
 que *M¹TE¹* sterelae *M*, sterelis *T*, stereli *Z¹* dānanus *A*
 post damnatus *ras. 1 uerbi in F*, dam^{clausa}natus *Z* uentre *MTDF*
c Parrh., matre rell. nequisset] fuisset *g*

- Natalem sentire diem, nec luminis huius
 Hausisset placidas flabris uitalibus auras
 Aeterno torpore latens, miseroque fuisset
 Sors melior nescire datam quam perdere uitam:
 55 Aut male fusus humo confestim munera lucis
 Perderet ut puluis, quem uentus proicit ingens
 A facie terrae rapidisque uolatibus actus
 Spargitur in uacuas nebulis obscurior umbras.
 Tune cruenta, ferox, audax, insane, rebellis,
 60 Perfide, crudelis, fallax, uenalis, inique,
 Traditor inmitis, fere proditor, impie latro,
 Praeuius horribiles comitaris signifer enses?
 Sacrilegamque aciem, gladiis sudibusque minacem

55 cf. Verg. Aen. V 330, Paul. Nol. XVIII 252

- 51—53 *in mg. add.* C¹ 51 natalem (h? *eras.*) T neq. D,
 neque G, ne^o F *corr. m. 2* 52 ausisset AE¹KL¹Z¹P¹, auxisset
 F¹ Ald. fabris AG¹L¹Z¹P¹, labris c 53 aeterno a Intimo
 corpore latens A, aeterno aeterno aut t. l. S turpore M¹T¹H¹,
 -or, - *in ras.* P¹, torpens T *corr. m. 2*, torpere Parrh. missero-
 que A, miseroque (s *eras.*) R 54 dam T *corr. m. 2* nescisse
cod. Arntz. a m. 2 Parrh. perderet C 55 fusus A, ^{natus} fusus
 K humo M u a m. 2, homo T, homo rHP 56 per-
 dere A, perderit L¹Z¹, perderat R proicit A, proicit C
 57 faciae MTE uolatibus LZP actis EK, actus (s. iactati
in mg.) H, auctus O¹ 58 spargitur A, spargitur (ad *eras.*) K
 LPZ nebulis T¹ *corr. m. 2*, nubilis A uacuas (s *eras.*)
 KP umbris H, auras g 59 tunec M¹T audax] Iudas
cod. Arev. insanæ L rebellis A, repellis S¹ *corr. m. 2*
 60 crudelis A iniquae D 61 traditur M¹T¹ fore T¹ *corr.*
m. 2 inmitis (t *eras.*) F proditur M¹T¹ 62 *in mg. add.*
 E² horribiles F, horrebilis M, horribilis T¹L¹Z¹P¹O¹V¹, -es *corr.*
m. 2, orribilis A ensis MT 63 sacriligæ (m? *eras.*) M
 gladiis A minacem M, minacem (c a m. 2) T, minantem *cod.*
Arev.

- Cum moueas, ori ora premis mellique uenenum
 65 Inseris et blanda Dominum sub imagine prodis?
 Quid socium simulas et amica fraude salutas?
 Numquam terribiles aut pax coniurat in enses,
 Aut truculenta pio lupo oscula porrigit agno.
 Traditus ergo uiris operator sanctus iniquis
 70 Consuetam non linquit opem pueroque reuulsam
 Ense Petri, ne qua pius a pietate uacaret,
 Reddidit auriculam. nec enim uindicta Tonanti
 Conueniens humana fuit, qui milia Patrem
 Angelicas sibimet legiones poscere posset
 75 Plus duodena dari, si mallet sumere poenas

64 cf. Ovid. Met. X 291

75 cf. Verg. Aen. II 103

64 commoueas *MTACF¹HKLZOPTb, cummoueas *G* horiora
MT, oriora *TE* cum *gl. xpi* oscula tua, ore ora *DK²P²RST* sched.
Poelm. cf. Pros. praemens (is *corr. m. 2*) *M¹T¹*, premens *AG¹*
cf. Pros. ueninum *A* 65 inseres *S¹* dnm blanda *F*
m inserens & sub blanda dnm i. p. *A* 66 stimulas *g*
 amicum *D Ald.*, amara *d* simulans inimica *Wepk. con.*
 67 numquid *plurique Arecali* terribilis *M¹T¹L¹Z¹b¹*, post *h. v.*
q: eras. in P enensis *M*, in ensis *T¹* 68 set *A*
 truculenta (n *eras.*) *A*, triculenta *K* lupis *D* oscula *MT*
 porregit *M¹A*, porriget *T¹*, porrigat *T¹ corr. m. 2* 69 traditur
MT¹ (traditor *corr. m. 2*) *E²LZ¹Tb¹*, tradit^u *H* operator *M¹T¹*
L¹Z¹, post operator *ras. in S* inipsis *A* 70 linquid *MT* (n
fere eras.) *PS*, liquid *CH*, liquit *DFGT* reuulsam] u, a *m. 2*
MT ex reculsam?, seuulsam *g* puroque *A* 71 inse *M¹T*
 petri ense *A* ne/// *LZP* plus *MT¹ cf. Pros.* uacaret fort.
 ex negaret *M*, uacaret ex uocaret *C*, uaceret *L* 72 reddedit *M*,
 reddit *Z corr. m. 2* auricula *T¹E¹* mecenim *K* uindicta
Γ¹ thonanti *MT¹*, donanti *P* 73 post humana spatium 1
 uerbi in *Γ* qui ex que *P* 74 angelicasq; *A* legionis *T¹*
corr. m. 2 poscire *Z¹* possit *M¹T¹*, posset *Γ*, possit *L¹Z*,
 poscit *P*, possi *D* 75 post mallet spatium 1 uerbi in *Γ*, malit
L¹Z¹P¹ duodenari^u (us *eras.*) *Z¹* dari in *ras. P* sumere
 (m *eras.*) *E* poenes *A**

De meritis quam sponte suas ignoscere plagas.
Tunc parci mucrone iubet, quia venerat ipse
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.

Namque Petro clara iamdudum voce fatenti

- 80 Cum Domino se uelle mori 'Prius aliger' inquit
'Quam gallus cantet, hac me ter nocte negabis',
Non reprobando fidem, sed praedicando timorem.
< Continuo ad tristes Caiphae deducitur aedes.
Ille sacerdotum fuerat tunc denique princeps
85 Et princeps scelerum; namque hoc residente cathedra
Pestifera falsis agitatum testibus ardet
Concilium, iam iamque uolant mendacia mille
In Dominum, uanis hominum conflata fauillis,
Et pereunt leuitate sui, uelut ignis oberrans
90 Arentes stipulas, uires cui summa cremandi

80 cf. Matth. 26, 34; Luc. 22, 34

77 mucrone* (m *eras.*) *T*, mucroni *A*, mucrone (c *eras.*) *E*
78 dare p *A* non] nec *Parrh.* uitam cuiquam *A* 79 iamque
A Parrh. Ald. claram *T* dudum iam clara *m in ras.* 80 uelli
D alliger *MTT²DFK¹T¹*, alier *Le¹* inquit *MTEL¹Z¹P¹*
81 cantet *om. M¹T¹* ac *F* me s. l. *A* negauit *T*, negebis
L 82 reprobandum *M* n** (on *eras. ut uidetur*) *E²* praedicando
AH¹OT 83 continuo (continu a m. 2) *T*, protinus *ms. Barthii*
Parrh. tristis *M¹T*, uastas *Ald.* caiphae *MTFLZP*, caiphae
A, caiphae *E*, caiphae *K* deducetur *Z¹*, ^{de}ducitur *S*, educitur
l hedes *D* 84 ille] hic *Parrh.* tam b 85 nam *M¹T¹*
que m. 2 *add.* cathedra *Ab Cant.* 86 pestiferam *Ab*, pesti-
fera* *K* agitur *T*, agitatum (m a m. 2) *M* 87 consilium
Parrh. iamq; *R* uolunt *A*, uolent *G* 88 dm *A*
conflata hominum *S* labellis *Cant.*, cauillis *coni. Heinsius (ad*
Prud. Perist. II 318), fabellis *cod. Alm.* 89 et] at *coni. Barth.*
Adv. LIII 3, sed *Arntz. coni.* periunt *A*, depereunt *Parrh.*
sua *nonn. rec.* uelut *ADRT* 90 arentis *M¹T¹* uiris *M¹*
T¹, uis est *K²* (*in ras.*) *Z²* (*in ras.*) *P nonn. rec.*, uires ^{uiscos}*R*, uires (*res*
in ras.) *T* summas *A* cremadi *M*, cremando *m*

Materies infirma rapit, uictoque furore
Labitur inualidae deformis gloria flammae.]

- Postquam nulla dolis patuit uia, brachia tolli
Armat in insontem saeuus furor. heu mihi quantis
95 Impedior lacrimis rabidum memorare tumultum
Sacriligas mouisse manus! non denique passim
Vel colaphis pulsare caput, uel caedere palmis,
Aut spuere in faciem / plebs execranda quieuit.
Ille tamen patiens subiecto corpore totum
100 Sustinuit nostraeque dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum,
Haec sputa per Dominum nostram lauere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plaussit. >
At senior, cui cuncta potens praedixerat auctor

97 cf. Iuven. IV 567 s.

91 materiis *T*¹ corr. *m.* 2, matiries *A* uictoque] que om. *I*¹,
uictaque *LZP* 92 inualide plerique flamme *T*² flammis a *m.* 1
ut uidetur 93 dolis] s add. *m.* 2 *R* tollit *A* 94 armatq; *A*
heⁿ (u a *m.* 2) *MT*, ei *I* fort. recte cf. *Leo de Senecae trag. observ. crit.*
v. 67 s., hei ex heu c 95 inperior *K* corr. *m.* 2 rabidum (b
corr. ex p) *M*, rapidum *AB'L¹Z¹P¹* *Arntz.* cf. *Pros.* memore
Z¹P¹, memoratum b corr. *m.* 2, memorate *K*; memorare tumultum!
s. m. manus: interpungere uoluit *Wopk.* 96 sacriligas *M*, sacri-
legis *K¹* corr. *m.* 2 mouissae *M*, mouiss& *A*, monuisse *K*
97 cholafis *MT*, lapis *A*, colafis *FGLZP* capud *MACK¹*
cedere plerique 98 expuere *M*, expoere *T¹* spuere corr. *m.* 2
gens (plebs in *mg.*) *I*, pleps *EK* exegrandia *P* 99 subiecto**
(re eras.) *P* 100 sustenit *MT¹AP¹Z¹* quae *MT* 101 hos
T chopus *M¹T¹*, cholaphos corr. *m.* 2, colohpos *A*, colafos
FP, culaphos *Z* capud *MAE¹* sanabilae *T* 102 nrm
I, na *A* labere *MTZ¹*, lauere (a in *ras.*, e, ex a) *F*, lauare *L¹*,
labare *P¹* corr. *m.* 2 103 sputa haec nonn. edit. plaussit]
tonuit ut glossa add. in *M*, plaussit *E*, plau^sit *K*, plaussit *m*, plau-
dit *Parrh.* 104 ad *MT* senior] simon *Vonck.* con. auctor
M, autor *C*

- 105 Quae uentura forent (quoniam transire nequiu-
 Infectum quod Christus ait), se prorsus adesse
 Ipsius ex sociis semel ac bis terque negauit.
 Et gallus cecinit; completa est sanctio Christi,
 Et sensus rediere Petri: memor ille malorum
- 110 Inmemoris damnauit opus, gemituque sequente
 Culpa fugit, cedunt lacrimis delicta profusis,
 Et dulcem ueniam, fletus, generastis, amari.
 < Iamque dies aderat, nocturna mestior umbra,
 Flagitium uisura nouum, tenebrisque remotis ?
- 115 Pandebat populis Iudaeae crimina gentis.>
 [Mox igitur Dominum Pilati ad moenia duci
 Nexibus adstrictum Iudas ut uidit iniquus,
 Deriguit scelerisque sui commercia reddens

113 cf. Verg. Aen. II 132

105 quae *T* transire *A* nequeat *M*, nequibit *Γ*¹*LZO*¹*RS*²,
 nequibat *ms. Barthii Cant. Parrh. sched. Poelm.* 106 imperfectum
A quod] *q*¹ (*d* a *m.* 2) *Γ* se] *d* *add.* *T*², *se.* (*d* *eras.*) *EFG*
HZ, sed *L*, si *KR* prorsus *A* 107 sociis *A* hac bes *MT*
 (bis *corr. m.* 2) 108 et] tunc *Parrh.* caecinit *MT*, cicinit *A*
 completae *MT* t sanctio *xpi* *T*² in *ras.*, sanctio (an *corr. m.* 2) *M*,
 santio *D* 109 redire *ADLZb*, redere *K* Petro *Fabr. fauet*
Prosa 110 inmemores *M*¹*AG*¹*L*¹, inmemoris (in *me a m.* 2) *T*
 opus] *u* in *ras.* *M*², opes *AL*¹*O*, opos *R*, ops (*i a m. rec.*) *D* sequen-
 tem *M*¹ sequenti *corr. m.* 2, -ti in *ras.* 2 *litt.* *T*², frequenti *S* *cf.*
Pros. 111 fuit *G*, fu^ggit *L*, post fugit *ras.* in *S* caedunt
MT al. dilicta *A* profussis *A* 112 generastis] *i ex e*
*corr. M*², -is in *ras.* *scr.* *T*², -s, *m.* 2 *add.* in *C* 113 diis *T*¹ *corr.*
m. 2 mistior *MT*¹ umbras *MT* nocturnis — umbris *ms.*
Barthii 114 flagiti — *q* *Γ* uisura *A* 115 populis *ex -us*
C pandebant *AMT*¹*L*¹*Z*¹ iudae *M*, iudae *A*, iudaeae *pleri-*
que cremina *A* 116 Pylati *C* ad] *om.* *V* 117 ad-
 strictus *MT*¹ (*corr. m.* 2), adstrictum (*i ex u*) *A* iudas *om.* *A*
 inicus *MT*, iniquis *c ed. Lips.* 118 deriguit *T*¹*IKLZaf*, dirigit
rell. cf. Pros. commercia *E* linquens *cod. Arnts.*

Incassum, facti pretium, non facta reliquit.

- 120 Quidnam etenim prodeest, illic trepidare timore,
Nullus ubi timor est? aut quae confessio tetro
Lucet in inferno, cum iam demersa securis
Arboris infandae radicibus, exitialem
Quae peperit fructum, feralia germina uertat
- 125 Funditus et dignis pereant mala robora flammis?
Continuoque truci correptus mente furoris
Se quoque morte petit, quamquam tunc sanior esset,
Cum scelus ulcisci procurreret, ipsaque dirae
Guttura uocis iter, cuncti quae uendere mundi

120 cf. Verg. Aen. VI 491

126 cf. Iuven. II 47

129 cf.

Verg. Aen. VII 534

119 incassum] *uersui priori adnectunt MT*¹, incasum *F Reg. 1*
facti. *A* praetium *MT* alii reliquit *MCEK'LZS*, relinquit
A 120 quidnam enim *M'T*¹ (et s. l. m. 2) nam] *om. Tbl 2*, nam-
quid enim *Fabr.* prod. est (e *eras.*) *T*, prodest (st *add.*) *F*, prodest
rell. timorem *T Ott. 2 Ald.* 121 autq. *MT*, atq; *L* tetro] *cum*
u. sequ. con. in M (thetro) *T*¹ 122 lucit *M*¹, lucet *T*² *in ras.*
dimersa *T¹BC¹GLZ(?)TVb Cant. Arnts.*, demersa *AO*¹, dimissa
K² Spir. Poelm., demissa *Reg. 1 c* 123 arboris *in mg. add. M*¹
*T*² infande *M'T*¹ alii rdicibus *M* exiciale *MK*, exitialem
(t a m. 2) *T* 124 quae peperit] *priori uersui adnex. MT* (corr.
m. 2) peperit. (et *eras.*) *M* fertalia *M'T*¹ gemina *G*,
gramina *Parrh.* uertit] uer *in ras. Z*, uertit *S a m. 1*, uergat
D 125 in funditus *M*, *in mg. add. T*², funditur *F* et]
ut *ms. Barthii Lips.* 126 crucis *M'T*¹, truci *c* completus
Wopk. con. monte *con. Barth.* 127 morte. (m *eras.*) *T*
petat *MT*¹ (corr. *m. 2*) quamquam *MT¹FG* (*in mg.*) *R Reg. 1*
Cant., quamquam *GA*, tamquam] tam *in ras. Z*, tamquam *rell. cf.*
Pros. tum] m a m. 2 *T* sanctior *M'T*¹ corr. *m. 2. cf.*
Pros. 128 tunc *S* ulcisci] i corr. *in E*, ulcisce *R* pro-
currit *M*¹ corr. *m. 2*, procurreret (et a m. 2) *T*, pcurret *A*, pcurreret
Γ², praecurreret *BCF²S*, properaret *Gb*, praecurreret *L*, nece curreret
Barth. con., praesumeret *Grun.* r& ipsaque dire *T*² *in ras.*
ipsaque (∴ st *in mg.*) *A* dire *MT*¹, dirre *R*¹ 129 guttura
(n *eras. ut uidetur M*, guttura (re *eras.*) *T*, gutorea *A*, guttura
DE ite *E r a m. 2* cunctisq; *L*, cuntiq; *Z* uindere *M*
uendere mundi *T*² *in ras.*

- 130 Ausa redemptorem, nodatis faucibus angens
 Infelicem animam laqueo suspendit ab alto.
 Lenior ira quidem tanto pro crimine culpae,
 Cunctorum cui nulla foret par poena malorum.
 Exitus hic mortis tamen et sublime cadaver
- 135 Ostendit populis, quanto de culmine lapsus
 Pridem discipulus qui nunc reus, alta relinquens
 Sidera tartareum discenderit usque profundum;
 Tunc uir apostolicus, nunc uilis apostata factus.]
- At Dominus patiens cum praesidis ante tribunal
- 140 Staret, ut ad iugulum ductus mitissimus agnus,
 Nil inimica cohors insontis sanguine dignum
 Repperiens, regem quod se rex dixerit esse

131 cf. Verg. Aen. V 489

130—132 *in ras. scr.* T² ausa quidem A anguis *corr. in*
 -uens A¹, ang-ens EL, agens b 131 infelice M in D, ab
 (a *in ras.*) F lato M laqueis expelleret altis uel laqueo disper-
 deret alto uel disperdidit Wopk. coni. 132 leuior E (*ex corr.*) Kb
 nonn. rec. ira quidem leuior Barth. coni. tantae BH (*in ras.*)
 Parrh. cf. Pros. 134 haec M¹, hec T¹ mortis om. A

135 ostendit MT¹ populus E¹, popu¹lis (pu *eras.*) K, popolis
 R quantu M, quantum T¹, qanto F lapsu/// M, lapsis T,
 lapsus¹ (est a m. 2) F 136 discipulos MT¹, discipul¹s C i *eras.*,
 discipulis K, discipulis Z¹ est nunc ed. Spir. Poelm. al.
 reliquens (n a m. 2) M, relinquens T² *in ras.* (*fuit reliquit?*), reliquens
 G, -linquens *in ras.* H 137 sydera D tartareo M¹T¹ *corr.*
 m. 2 descenderit Ludwig ex Prosa coni., descendere MT¹ (-dit at
corr. m. 2), descendit ad AG¹LZ¹, descendit ad RBCDEFK (at uel ac
 a m. 1) T, descendit at R, descenderat O 138 uir s. l. K²S²
 apostolicos T¹ uilis] uir Vat. 2 (s. XV) 139 ad MTE¹F¹
 xps R patens A 140 **staret (ad *eras.*) MT ut s. l. M²
 T² iuculu M agnos T¹ *corr. m. 2* 141 nihil A
 cohors M, chors A, choors CFLZR, -mica cho- *in ras.* T² in-
 sonti ES digno M¹T¹ dignu *corr. m. 2* 142 reperens A, re-
 periens FR, comperiens ms. Barthii sch. Poelm. regens M¹T¹
 dixerat C(?) *editiones pleraeque cum rec.*, diceret f cf. Pros.

- Obicit et uerum mendax pro crimine ducit.
 Nec mirum si iura Dei gens perfida uitet
 145 Imperiumque neget, lucos quae semper amauit,
 Idola dilexit; simili nam more furentes
 Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabban.
 Damnatoque pio conseruatoque proteruo
 Mutauit per utrumque uiam sententia iustam:
 150 Auctor mortis erat iussus qui sumere lucem,
 Auctor lucis erat iussus qui sumere mortem.
 Credite iam Christum, pro cunctis credite passum.
 Quid dubitatis adhuc? en sectus terga flagellis,
 Subditus obprobriis, poenas amplectitur omnes,
 155 Ne dignus sentire necem uel latro periret.
 Heu falx torua patrum, segitem caesura nepotum,

146 cf. Verg. Aen. X 578

153 cf. Hor. Epod. IV 11

143 obiecit *M¹T¹* ut uidetur, corr. m. 2, *AL¹* uero *MT¹* (corr. m. 2) creminae *A*, crimina *F¹* dī *A*, dixit *I¹F* (ix in ras.) *S*, ducit (u corr.) *G*, dicit *K²L²Z²* 144 ne° *M* mira *Z* impia *I¹BDEF¹* (in mg.) *KL¹R* Reg. 1 Parrh., perfida in ras. *Z* cf. Pros. 145 lucros *A* que *M¹T* al. 146 idula *A* semper quae idola adamanit Dilexit lucos *Ald.* erexit sched. Poelm. morte *A* fuentes *M* 147 bahal *TBGR* Reg. 1 c¹ eligere *L* Parrh. baraban *ACFS*, barabbā *B*, barraban *DRZ*, ba-rabban (r eras.) *K* 148 damnatoque (i eras.) *F* piu *M* 149 motauit *A* sententia (m eras.) *T* iustam *K* corr. m. 2, iustā (a ex o) *Z*, iusti *g* 150 auctur *M* mortis *T* iusus *A* lucem in ras. *T²* fuit mortem, uitam *E* (i lucē) *ceg* (sequ. v. om.), lucē in ras. *Z* 151 om. *A* ^{lucis} mortis *K* s. l. m. 2 152 cernite iam *H* 153 qui b cod. Arntz. dubita-tis (s? eras.) *H* adhuc] huc in en corr. *M²*, adhu-c *H*, adh-c *Z* in sectus *M¹T¹* flagillis *A* 154 subditur *T¹* (corr. m. 2) *I¹G*, subditus *F* oppropriis *MT¹*, obppris *A*, obprobriis plerique 155 ne° (c a m. 2) *MT*, nec *A* *O¹b* uelut *A*, uel** *H*, ceu Cant. Fabr. 156 heu** *M*, heu me *T¹* falx/// (lx a m. 2) *M*, fallax *T¹A* Reg. 1, falx (x in ras.) *LZ*, falx heu *H* turba *M¹T¹BF¹O* Reg. 1, turua *L¹*, curua Parrh. patrum s. l. *M²T²* segitem *M¹T¹AL¹*, segetem {*E*, *eg&em (s a m. 2) *K*, segetem *rell.* ce-sura (n eras.) *MT*, cessura *A*, ce-sura (s eras.) *F*, cesura ex casura *G*

- Heu facinus, Pilate, tuum! quot gesseris uno
 Crimina iudicio, uigili si mente notares,
 Non solas lauisse manus, sed corpore toto
 160 Debueras sacrum ueniae sperare lauacrum.
 Corripis insontem, sistis sub praeside regem,
 Praeponis humana Deo; qua morte teneris,
 Quod Dominum numerosa cruci per uulnera figis?
 < Cumque datus saeuis ad poenam Sanctus abiret
 165 Militibus, uilem rubri sub tegmine cocci
 Vestitur clamidem, species ut cuncta cruenta
 Mortis imago foret; spinis circumdedit amplum

167 cf. Verg. Aen. II 369

- 157 tu^m (um a m. 2) *MT* quod *M¹TE¹FH¹K¹O*, quot *corr.*
 in *Z* gesserit *E* 158 crimina *A*, crimine *cod. Arntz.*
 uilis (ri a m. 2) *M*, uilis *T¹ corr. m. 2*, uili (corr. m. 2) *K*, uigilis
 in *g* notaris *M¹T¹* 159 nec *g Ald.* solum *K¹T¹ cod.*
Arntz., solas *R* lauasse *L*, lauasse *AS* sed⁺ (et eras.) *G*,
 sed⁺ (in eras.) *b* sed corde relato uel sed pectore loto *Wopk.*
coni. totum *M¹T¹ corr. m. 2* 160 uenia *MT¹ ut uid.*
 uenie⁺ spectare (s eras., s add. m. 2) *E* spectare *I²AEF¹L²Sb¹*
ed. Spir. Poelm. (in mg. sperare), spirare Wopk. coni., expectare
Arev. 161 correpis *MT¹*, -ripis in ras. *K²Z* sacrum] sanctum
 12 sistis] inmiti *AL¹*, sitis *Z*, et sistis *Parrh.* pressidis *E¹F¹*
G¹ 162 praeponisque *Fabr. Poelm. alii* deo humana *A*
 quam *T*, qui *Parrh.* more *M¹T¹* teneris] neris *T² add.* 163 quod
MT¹ (corr. m. 2), qui rell. cf. Pros. crucis *O¹* post *Fabr.*
 164 datus s. l. *M²T²* seuis scs ad poenam xps *A* seuis *MT al.*
 165 militibus clamidem *I* (clamidem in ras. m. 2) *AG¹SOB*, militibus
 cla *L*, m. uilem^{clamidem} *H* subtegmine *Wopk.* coci *A* 166 uestit^r
Z, uestitus *Teg Arntz.* clamidem *M* cum pler., clamydem *T*,
 clamidem in ras. *L²*, uilem *I* (uilem a m. 2) *AG¹* (uili m. 2), clamidem^{uili}
H species (s₂ in ras.) *M*, speciesq. ut (sq. ut in ras. a m. 2) *T*,
 speciemq. ut *I*, speciesq. ut *K¹RVTZb Arntz.*, speciesq. ^{ut} *L* *corr.*
 m. 2 cruentae *M¹T²C²H²*, cruenta *E¹ corr. in -ta* cruenta
 cuncta *A* 167 foret (fur a m. 1) *M²*, foret (oret a m. 2) *T²*

- Nexa corona caput, quoniam spineta benignus
 Omnia nostrorum suscepit ille malorum;
 170 Implet arundo manum, sceptrum quia mobile terrae,
 Inualidum, fragile est, uacuum, leue. moxque alienos
 Deponens habitus, proprium suscepit amictum,
 Scilicet humanae positurus tegmina carnis
 Et sumpturus item, nil iam ut mutabile ferret
 175 Post mortem propria cum maiestate resurgens.
 177 Nec sine diuino constat moderamine gestum
 Quod unum cum felle datum tristemque saporem ?
 Suscipiens tetigit labiis et ab ore remouit,

176 Humano ponens mortalem tegmine carnem.

174 cf. Verg. Aen. IV 569

- 168 add. m. 2 in K capud E¹ benignus^{rat} us in ras. M¹T¹
 (fuit is), benegnus A 169 susceperat M¹AL¹, suscepit R corr. m. 2
 170 arundo M, arondo (u a m. 2) T, harudo I quia M¹T¹ quod
 corr. m. 2, q I¹A, quod rell. terrae] semper DGR¹STZ¹b Reg. 1 V,
 terrae E in ras. mobile semper K¹ in ras. per se con. Barthius
 171 fragilae T, fragille A est om. S Facuū I¹ alienus
 M¹T¹ 172 abitus T, habitum (s a m. 2) K suscipit M¹A
 amictum] habitum A 173 humane T et alii possiturus A
 tigmene T¹, tegmine F¹T¹ 174 item (s eras.) T nihil A
 iam om. Parrh. sched. Poelm. cf. Pros. ut M (t fere euan.), om.
 T, s. l. K¹, u corr. in G mutabilae T¹, motabile I¹A, mobile
 K¹L¹R¹, mutabile Z¹ in ras. ferre T, fer& K¹, for& S¹
 175 propriam T¹D¹ magestate MC, magistate T¹ ge corr. m. 2,
 resurgens] ns in ras. MT (re fort. fuit), refulgens nonn. editt.
 < 176 om. MTBDF¹KL¹SO¹ Reg. 1, uncis inclusus in E, in mg.
 sup. in HR Numano C tegmina G¹ corr. m. 2, carnis G¹
 corr. m. 2 mortalem tegmine carnem humano deponens A, hu-
 mano patiens mortalem sumere carnem Alm. cf. Pros. 175 et
 176 transponuntur in a 177 n. constat d. sine A diuino (o
 corr.) M, diuinum T¹ factum e¹l cod. Arntz. 178 quo I¹K¹,
 quid R post cum ras. plur. litt. in F sapore T 179 labris
 AD Parrh. hore M remouit (it a m. 2) M

- 180 Quippe necem paruo degustaturus amaram
 Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.
 Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
 Religione pia mutans discriminis iram,
 Pax crucis ipse fuit, uiolentaque robora membris
- 185 Inlustrans propriis poenam uestiuit honore,
 Suppliciumque dedit signum magis esse salutis,
 Ipsaque sanctificans in se tormenta beauit.
 Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,
 Quae Dominum portauit ouans, ratione potenti
- 190 Quattuor inde plagas quadrati colligat orbis.
 Splendidus auctoris de uertice fulget Eous,
 Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae,
 Arcton dextra tenet, medium laeua erigit axem,
 Cunctaque de membris uiuit natura creantis,
- 195 Et cruce complexum Christus regit undique mundum.>

180 quippe] p, ex d T² paruum M¹T¹ degestaturus E,
 degusturus K¹ amarum M, amarum T¹ 181 quem E¹ corr.
 m. 2 contemnere. (t eras.) M pararet] raret in ras. Z²

182 patulis M¹T¹, patuli L patibuli culmine suspensus religione
 A 183 religione E¹FGT, religione L motans A 184 fuit
 ipse A uiolentā. A rubra M¹T¹, robura A 185 ue-
 stiebat A honore. (m eras.) T 187 ipseque Ionas Aurel.
 188 neue] ue in ras. F², neue ex neuī C² ignorit Z¹

189 portabit A patenti Lipsius (de Cruce I 10) 190 quattuor
 ERS plagis H quadrati. D colligat M¹T¹AK¹LZR,
 colligat T, colligit rell. urbis M¹T¹, orbis & A 191 auctoris
 E fulgit M¹T¹Z¹ eous in ras. M¹T¹, eois Ionas Aur.

192 occiduoq; A lambentur P, labuntur HV Ionas Aur. sacrae]
 Cellarius: quidam flaccae sidere] e ex a M¹T¹, sidera R plantae
 (, a m. 2) T 193 leua MA alii tenit L¹ regit A, subri-
 git B (e supra add.) Reg. 1, tetigit l 2 leue rigat R¹Z¹ corr.
 m. 2 axem M, axem (c eras.) T, axem (p eras., m a m. 2) K
 194 creantis] tonantis cod. Arntz. 195 ex c crucem M¹T¹H
 complexus M¹T¹ABO¹ cf. Pros. mundum P

- Scribitur et titulus: Hic est rex Iudaeorum,
 Quo nihil a deitate uacet; nam caelitus actum
 Hoc Hebraea refert, hoc Graeca Latinaque lingua;
 Hoc docet una fides unum ter dicere regem.
- 200 Huius in exuuiis sors mittitur, ut sacra uestis
 Intemerata manens a Christo scisma uetaret.
- Quin etiam insonti latere ex utroque cruentos
 Constituere uiros, meritum licet omnibus unum
 Non faciat similis quamuis sententia; namque
- 205 Inter carnifices sancto pendente latrones
 Par est poena trium, sed dispar causa duorum.
 Hi mundo sunt quippe rei pro crimine multo,
 Huic reus est mundus, saluatus sanguine iusto.
 Suppliciisque tamen rerum dominator in ipsis

196 — 201 in mg. add. *P¹Z²* scribitur] i, in ras. *M²*, inscibitur
A scribitur in titulis super *Parrh.* titulus *M¹T¹* hic rex
 est i. *Fabr.* iudeorum *TA alii* 197 quod *M¹TALST*, quo* *E*,
 quo *rell.* nil *T²CF²GKTZ* a* (d *eras.*) *M* deita *M¹T* uacat
A Reg. 1 celitus *T et alii*, caelitu *R¹* 198 ebraea *MTCE¹*, hebraea
pler. graeca* (m *eras.*) *M*, greca *pler.* linguaue latina *A*
 linguam *MT* 199 docit *M* fidis *T¹* diceⁿ (re a m. 2)
MT 200 cuius *S* in om. *D* exuuiis *MS*, exuuiis (u, a
 m. 2) *T*, exuis *A*, exuuiis (uuiis in ras.) *F*, exuuias *V¹* ut uidetur
 mititur *AE* 201 manes *F* scisma** (ta *eras.*) *MT*, scisma
pler. 202 quin etiam] cum simul *Parrh.* insontis *BCHS Reg. 1*,
 sonti *Z¹P* 203 instituere *I² Poelm.* licet] li a m. 2 in *K*
 uirus *M¹T¹* meritum non omnibus unum f *Parrh.* 204 facias *M*,
 facias* (s *eras.*) *T*, facit *L¹P¹Z¹*, fecit f similes *E¹L¹T¹* *Reg. 1*
ed. Spir. Poelm. sententia* (~ *eras.*) *M* hos faciat similes *alter*
Barthii, hos facit assimiles *Parrh.* 205 carnificis *MT¹* 206 et 207
abscisi in M par* (s *eras.*) *F* dispar* (s *eras.*) *T*, dispar sed
Alcuinus tribus *cod. Arntz.* 207 hii *AC¹EL¹Z*, hii *K*
 rei quippe *A*, quippe sunt *D* creminae *A* 207 et 208 con-
 iuncti erant in *P corr. m. 2* 208 hunc *F¹* saluatur *S²*
 praetioso sanguine lotus c 209 suplicisque *A* que om. *V*
 tamen s. l. *L¹Z¹P²* dominatur *MT¹K¹*

- 210 Iura potestatis non perdidit: aequus utrumque
Iudex namque tuens hunc eligit, hunc reprobavit,
Amborum merita praecelso examine pensans.
Vnus enim, quem uita ferox nec morte reliquit,
In Dominum scelerata mouens conuicia dictis
- 215 Mordebat propriis et tamquam setiger hircus
Ore uenenoso uitem lacerabat amoenam:
Alter adorato per uerba precantia Christo
Saucia deiectus flectebat lumina, tantum
Lumina, nam geminas arcebant uulnera palmas.
- 220 Quem Dominus ceu pastor ouem deserta per arua
Colligit errantem secumque abducere gaudet
In campos, paradise, tuos, ubi flore perenni

210 cf. Verg. Aen. X 450 213 cf. Verg. Aen. VI 444
219 cf. Verg. Aen. II 405 s., Prud. Perist. V 235

210 potestates *T*² perdidit *M*¹*P*¹*Z*¹ utriusque *A*
211 iudex fuit *A* elegit *MTAEFK*¹*LZ*¹*P*¹*RS* *Rem.*, fort. recte
quamuis contra metrum cf. Pros. reprobat *D* 212 arborum
P meritum *O Cant. Parrh. Fabr.* praecelsum *T*¹ *corr. m. 2*,
precelsa *K* ex agmine *Ald.* pensas *M*¹*T*¹*E*¹ 213 unus
erat *cod. Arnts.* unius quem *B* reliquid *MCEPZ*, relinquit
A 214 scelera^{ta} *P* mouens *b* conuicia (n eras.) *A*, con-
uitia *multi* 215 propriis *A* sed *A* segiter *Γ*, se+tiger
P hyrcus *CDF*²*GHLPTZ* 216 ueninoso *A*, ueneno^o *P*
corr. m. 2, uenenosa^a *b* lacerabat] populatur *Barthius Adv.*
LIV 7 217 adoratu *MT*¹ praecantia *MT*, praecantia *Γ*
218 diiectus *KL*¹*Z*¹*P*¹ saucia diectus lumina *A* tamen *A*
219 lumina *om. A*, libera *Reg. 1 Cant.*, impia *c*, seu a *d*, aspera *g*
nam. (q. eras.) *M* archebant *M*¹*T*¹, sacerbat *K*¹ *corr. m. 2*, arce-
bat *L*¹*PZ*¹ geminus *A* uincola (s. l.) *C*²*L*¹*Sbce Poelm.*
palmam *K*¹ 220 et 221 fere abscisi sunt in *M* diserta *T*¹
corr. m. 2, testa *P*, deserta s. l. *m. 2*, desta^{or} (er s. l. *m. 2*) *Z*
221 colligit *T*¹, collegit *T*²*AF*¹*P*¹ erantem (r a *m. 2*) *T* suum-
que *T* abducere *TEKLZ*, adducere *rell.* gaudet] -it in *M*
exstat 222 paradisi *M*¹*T*¹*L*¹*P*¹*Z*¹, paradisi^a *F* *corr. m. 2*, para-
dyse *nonn.* tuos s. l. *M*¹*T*¹

- Gramineus blanditur ager, nemorumque uoluptas
 Inriguis nutritur aquis, interque benigne
 225 Conspicuos pomis non decipientibus hortos
 Ingemit antiquum serpens habitare colonum.
 Ambo igitur uarium diuerso calle latrones
 Adgressi facinus uiolentum grande patrarunt.
 Infernas adit ille fores, adit iste supernas;
 230 Ille profunda sequens penetrauit claustra gehennae,
 Abstulit iste suis caelorum regna rapinis.
 Interea horrendae subito uenere tenebrae
 Et totum tenuere polum maestisque nigrantem
 Exequiis texere diem; sol nube coruscus
 235 Abscondens radios, tetro uelatus amictu,
 Delituit tristemque infecit luctibus orbem.

229 cf. Verg. Aen. V 732

223 blant^{di} (di a m. 2) MT nimorumque K¹ sequitur ras.
 (quod) uoluntas AF¹ 224 interque beate—conspicuos uel
 interque malignus Wopk. coni. 225 conspicuus L¹PZ decipi-
 entibus MTAT¹ (-fici- corr. m. 2, i flu s. l.) Se¹, difcruentibus A ru in
 ras., deficientibus rel. cf. Pros. hortum M¹T¹ (ortos corr.
 m. 2), hortus L¹PZ¹ 226 anticum M¹T¹, antiquus Nebrissensis
 coni. serpis M¹T¹ 227 uarium] uiarum A 228 aggressi
 DK²P² 229 adit ille] it ille corr. in M, it ill- in ras. T²
 iste ed. Bas. foras T 230 profunda ex -de K petens
 Cant. Ald. penetrauit M, penitrauit G¹ gehenne T et al.,
 genne Z¹ 231 uis M¹ (t add. m. 2) T¹ (s add. m. 2) 232 hor-
 rende T et alii 233 polum (p eras.) D mestisque MT al.
 nigrantem MT¹, nigrante K 234 ante h. v. rasura 1 uersus est in
 P ex} cetera uersus desunt in M, exsequiis D tegere LP
 nubem^{diem} sol^{nube} K ** nube (in eras.) L choruscus T¹ (cor-
 ruscus corr. m. 2), coruscus L¹Z¹, co-ruscus (r eras.) T, choruscos
 b 235 abs} cetera desunt in M thetro T¹ amicto T²
 ex -tum uel -tus, amicto PT 236 dilituit T²L¹T ed. Spir.
 Poelm. infecit T, infecit (t in ras.) F, interfecit S¹ -fecit corr.
 m. 2, impleuit sched. Poelm., repleuit Ald. urbem T¹ corr. m. 2

- Hunc elementa sibi meruerunt cernere uultum,
 Auxiliis orbata patris, laetata per ortum,
 Maesta per occasum. nam lux ut tempore fulsit
 240 Nascentis Domini, sic hoc moriente recessit,
 Non absens mansura diu, sed mystica signans
 Per spatium secreta suum; quippe ut tribus horis
 Caeca tenebrosi latuerunt sidera caeli,
 Sic Dominus clausi triduo tulit antra sepulchri.
 245 Nec tellus sine clade fuit, quae talia cernens
 Funditus intremuit, dubioque in fine supremum
 Expauit natura modum, ne cogeret omnem
 Summus apex inferna petens succumbere molem,
 Auctoremque sequens per tartara mundus abiret.
 250 Sed pietas immensa uagas properabat ad umbras,

orbem luctibus *S* sequuntur in edit. Aldi et Fabricii al.

Tota sibi oppositum fratrem quod Delia haberet,
 Cum suberat terris, supero (supera uel super) ille in culmine coeli,
 Impia perpetuam timuerunt secula noctem.

versus tertius aderat in ms. Barthii, qui quidem ex Verg. Georg. I 468 exaratus esse uidetur. ex uetere codice hos uersus Sedulio restitutos esse monent sched. Poelm. Arntzenio teste, sed fallunt

237 hinc *K*, hinc (corr. m. 2) *LPZ* elimenta *F¹HLPZ¹*
 merentur *M*, meruerunt (uerunt a m. 2) *TK*, -uerunt fort. in ras.
L, merentia *P¹Z¹*, merent^{ba} *c*, metuerunt cod. Barthii, sched. Poelm.,
 maeruerunt coni. Arev., cf. Pros. 238 letata *MT* alii, laetata
 (ta₂ a m. 2) *K*, laetaq. *S¹* hortum *M¹T¹*, ortum *K* 239 moesta
MT, mesta pler. occasus *I²* s. l. lux** ut (it eras. ut a
 m. 2) *K* 240 dñō *K* corr. m. 2 241 mistica *MB* alii, me-
 stica *E¹* 242 sere^ota (c a m. 2) *K* honoris (corr. m. 2) *M¹T¹*
 243 caeli] poli *F¹* 244 clausit *T*, clausi^a *MEGZ* sepulchri
 omnes fere, atra sepulchri Urb. (s. XV) 245 nec] ec corr. uid. in *T*,
 non sched. Poelm. clade *E* que *T* cernens talia *C* 246 in-
 tremuit *T²* ex intremuit 247 modum] obitum coni. Barth.

ne* (c eras.) *K* neger^{co}& (co a m. 2) *P* cogeret ex cogiret *T*
 248—250 fere abscisi sunt in *M* subcumberet *E¹F¹G¹LP¹Z*,
^{suc} recumbere *K* 249 tara^{ria} *E*, tempora^{tartara} *T* mundus^a *P* habir&
H 250 uagans *T¹* corr. m. 2, uagas (as in ras.) *F*

Perdita restituens, non consistentia perdens.

Nulla tamen tanti metuerunt signa pericli
Qui Dominum fixere cruci, quin insuper haustum
Cum peteret sitiens, unus de plebe nefanda

255 Peniculo infusum calamo porrexit acetum.

Manzeribus populis in deteriora uolutis
Conueniens liquor ille fuit; nam dulcia uina
Sicut in horrendum cum conuertuntur acetum,
A mensis proiecta iacent: ita tempore prisco

260 Gens accepta Deo, nunc est odiosa propago.

< Ergo ubi cuncta boni completa est passio Christi,
Ipse animam proprio dimisit corpore sanctam,
Ipse iterum sumpturus eam, quia mortuus idem,
Idem uiuus erat membris obeuntibus in se,

265 Non obeunte Deo, cuius uirtute retrorsum

251 nec *Γ*² *Ald.*, sed non *Parrh.* 252 nulla* *K* tanti *om.*
MT timuerunt *V*, meruerunt *g* 253 quin *MT*, qui* (*n eras.*)
K ^haustum *F* corr. *m. 2*, austum *LP¹RZ¹* 254 ne**fanda
E 255 paenicolo *MT*, poeniculo *L*, penniculo *RSb¹ Cant.* acaetum
T¹ corr. *m. 2* 256 manzaribus *M* ut uid. cf. *codd. ad Ven. Fortun.*
V 5, 75, manzyribus *TTe*, manzribus (*z a m. 2*) *G*, manziribus (*zi*
in ras. m. 2) *H* in *mg. gl.* filius meretricis manser, manzeribus (*z a*
m. 2) *K*, manz- in *ras. Z²*, nāgeribus *P*, manceribus *cod. Arntz. m.*
mamseribus Poelm., manheribus *l 2*, manseribus *ed. Lips.* pupu-
lis *P¹* 257 liuor *F¹* corr. in licor ille liquor *D* 258 dum *E²*
Hb Reg. 1 Cant. cf. Pros. conuertantur *O¹* acaetum *T¹*, acce-
tum *Γ* horridum] acerbum *e* 259 amissis *F*, a mensa *c. Arntz.*
ita] sic *Reg. 1* 260 accepto *P¹* exossa *Γ¹* (*s, eras.*) *B¹*, exosa
EF² (*in mg.*) *LPZ¹RSO²* xpi in *ras. T²* christi *a m. 1 fuisse*
uidetur 262 et 263 *transp. in C* demisit *MB²H¹ T¹ cf. Cypr. I*
p. 30, 11 (ed. Hartel): nam et crucifixus praeuento carnificis officio
spiritum sponte dimisit et die tertio rursus a mortuis sponte surrexit
de corpore *MT* 263 qui *MT*, q^{uia} (*uia a m. 2*) *Γ*, quaⁱ (*i a m. 2*
ut uid.) *P* cf. *Pros.* 264 uius *G¹* obeontibus *M*, obe**untibus
E 265 obe**unte *E*, abeunte *b¹ Fabr.* monstat se esse deum
c. u. r. m² in ras.

- Infernae patuere uiae, ruptaeque fatiscunt
 Diuina conpage petrae, rediuiua iacentum
 Corpora sanctorum fractis abiere sepulchris,
 In cineres animata suos; subitoque fragore
 270 Illud ouans templum, maioris culmina templi.
 Procubuisse uidens, ritu plangentis alumni
 Saucia discisso nudauit pectora uelo,
 Interiora sui populis arcana futuris
 Iam reseranda docens, quia lex uelamine Moyses
 275 Tecta diu Christo nobis ueniente patescit.
 { Dic ubi nunc tristis uictoria, dic ubi nunc sit
 Mors stimulus horrenda tuus, quae semper opimis
 Insaturata malis punctas inuadere gentes

266 cf. Verg. Aen. I 123 267 cf. Min. Felic. Oct. c. 11, 1
 269 cf. Verg. Aen. II 692 276 cf. I Corinth. 15, 55; Tertull. de
 resurr. carn. c. 54

266 inferne *MT alii* ruptaeque *MT alii*, ruptiq; *C* fatiscunt
M¹T¹Γ (s. l. pa m. 2) *F¹KLP¹ZR*, patescunt *C¹DS Arntz.*, dehiscunt
O¹ ut uid. 267 diuise *K¹* (corr. m. 2) *LZ*, diuis^{us} (a a m. 2) *P*
 rediuiuae *Z¹* iacente *F¹* 268 corum in ras. scr. *T²* factis
M¹TK¹ habere *K¹* corr. m. 2, abire *L¹PZ¹TV* sepulchris om-
nes fere 269 cineris *M¹*, cineres *P¹*, cineres *K* animata]
 -ita corr. *T²* 271 procubuisse *MT¹*, procubu^{is}isse *Z* rito *MT*,
 ritu *Γ* i rite s. l. m. 2 plangentis *K¹* corr. m. 2 272 discisso *M¹*
 (corr. in descisso) *T¹* (corr. m. 2), dis^{is}cesso (c eras.) *Γ*, discusso *P¹Z¹T¹*
f Lips., discisso *m¹ Alm.* pectore *TK¹* 273 interia *L* sui^{us} (s
 eras.) *f* populans *T* arcana *MTTBF¹H*, archana *rell.* 274 re-
 serenda *MTT* (i monstranda s. l. m. 2) *O Reg. 1*, rese- in ras. *E²*, reserando
P, monstranda *f*, monstrata *cod. Arntz.* moyse *MT¹*, mosi *Γ¹*
Poelm., mosae *Ald.*, moisi *Cant.*, moysi *rell. cf. Pros.* 275 nobis
 xpo *Gg* patiscit *MT¹* 276 tris^{us} (tis a m. 2) *P* nonc
E sit a m. 2 in *K*, sis c. *Arntz.* a m. 2, sched. *Poelm. Fabr.*
 277 stimolus *F*, stimulus (u₂ in ras.) *S*; stimulis—tuis *L²O² Ald.*
Fabr. que *MT*, quia *l 2* abimis *R* 278 instaurata
IBDFGHKP¹Z¹ST cf. *Pros. et Ven. Fort. III 9, 79*

Poenali dicione soles? en pessima, non tu
 280 Peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te,
 Cui licuit sine morte mori quique omnia gignens,
 Omnia constituens te non formauit ut esses:
 Semine uipereo culpa genetrice crearis
 Et uenia regnante peris. iam spiritus artus
 285 Liquerat ad tempus, patulo iam frigida ligno
 Viscera pendebant, et adhuc furor arma ministrat:
 Cuspide perfossum uiolat latus, eque patenti
 Vulnere purpureus cruor et simul unda cucurrit.
 Haec sunt quippe sacrae pro religionis honore:
 290 Corpus sanguis aqua tria uitae munera nostrae.
 Fonte renascentes, membris et sanguine Christi

283 cf. Verg. Aen. VII 281
 Lucan. III 315

286 cf. Verg. Aen. I 150,

279 poenale *M*¹ *corr. m. 2*, penali *pler.* dictione *B* soles
 (in *ras.*) *M*¹ *T*² (fuit mones?) pessima *M*, pessimma *T*
 280 christum *T*¹, xpm *corr. m. 2* christus *T*¹, xps *corr. m. 2*
 peruenet *ex -it M* 281 cui] *c ex qu C*, cum *Poelm.* gignens
MTB, genens *C*¹ *corr. in* ginens *m. 2* 282 constituit *I* (*s. l.*
ens) *G* (*1 ens s. l.*) *HP*¹, constituente *E*¹ (?) *F*¹, constituⁿ (ens *eras.*)
K, constituens (ens in *ras.*) *Z* te non] tñ *I*² *s. l.* 284 eu
 uel tu *D* iam frigida ligno *T*¹ *corr. m. 2* artus in *ras. M*²,
 artos *L*, arcus *P* *corr. m. 2* 285 frigida ligno *ex corr. in M*,
 spiritus artus *T*¹ *corr. m. 2* frigida *ex -do C* 286 uescera *M*
 pendebat *T*, pōdebant *P*, pandebant *E*² ministra] *T*, ministrat
DOPRT, ministrē (at *a m. 2*) *K*, ministrans *rell. cf. Pros.* 287 in
*mg. scr. E*² perfossum] *1 -us s. l. I*² uiolatus *Z*¹ aequē *MT*
BE²FK, eq; *III C* *corr. m. 2*, atque *LZ²RT Cant. Rem.*, ecce *l2 Parrh.*
Fabr. patentis *M*¹ *T* 288 uulnera *P* porpureus *MG*¹
 (*corr. m. 2*), purpureus *T*¹ (*corr. m. 2*) *KLPZ* 289 haec *ē* (*c*,
s a m. 2) *K* sacre *MT alii* religionis *L*, regionis *P*¹ *Z*¹
 honorem *T* 290 corpus aqua sanguis *P*, c. aqua sanguis *KR*
Arntz. aqua *ex equa E*² trea *M*¹ *T*¹ post munera *ras. in K*
 nostre *MT*, in *ras. scr. K*² 291 fonte (*r fere eras.*) *M* renascentis
*MTC*² corpore Christi *M*¹ *T*¹ (sanguine xpi *corr. m. 2*) *cf. Pros.*

- Vescimur atque ideo templum deitatis habemur,
 Quod seruare Deus nos annuat immaculatum,
 Et faciat tenues tanto mansore capaces.)
- 295 [Ergo ubi depositi thesaurum corporis amplum
 Nobilis accepit Domino locus ille iacente,
 Nobilior surgente tamen,] generatio fallax
 Augebat sub corde nefas, quod nocte silenti
 Discipuli Christum raperent et abisse referrent
- 300 Ter redeunte die, sicut praedixerat ipse.
 Quo stimulante metu uigilum munimina poscunt
 Plura dari saeuaque locum obsidione teneri.
 Si nondum post uincla crucis, post uulnera ferri,
 Post obitum mortis numerosa caede cruentum,
- 305 Carnifices, implestis opus nec creditis illum,

298 cf. Ovid. Met. IV 84

302 cf. Verg. Aen. X 109

- 292 adque *MTC* 293 nos deus *MTR* adnuat *P*, annuat
 (nn in ras.) *LZ* 294 faciat] at in ras. *E*, faciet *F Alm.*
 tenuis *MT¹* mansure *MT¹* capaxis *MT¹* 295 deposuit
R 296 nobis *Γ* lucus (corr. m. 2) *KL* dominum—iacentem
MT iacente ille *Γ* iacenti *L¹* 297 nobilior surgente, tamen
cod. Arntz. Ald. alii trepidatio fallax—augebat sub corde (nefas!)
 quod n. s. *Wopk. coni.* 298 augebat] angebat *Ke¹ Lips. Parrh.*,
 andebat *Fabr.*, fingeat *Wopk. coni.* sub] s. l. *P²Z²*, ne *b¹* (sub in
mg.) Cant. 299 xpo *T*, dominum *Parrh. sched. Poelm.* rapere
Cant. abisse ex abysses *D* referent (r s. l. a m. 2) *F*, referent
Rem. 300 dixerat *K* (p a m. 2) *PZ* 301 qui ex quo *S²*
 uigilum s. l. *T¹*, uigilium *Γb¹* monimina *MT*, numina *L¹P¹Z¹*
 poscit *C* 302 dare *E¹ corr. m. 2* saeuacuae *MT* saeu-
^{dura} q. obsidione (dura a m. 2) *Γ* locum] s. l. *F*, om. *R* obsio^{ai}-ne
P, obsiditione *D* teri *Z* 303 sed nondum *Parrh.* prost
K uulnera *M* feri (r s. l. a m. 2) *E* 304 ouitum *T*
 numeros a cede *Z* cede *plerique* 305 carnificis *MT¹* (corr. m. 2)
K¹LP¹RZ¹ cf. Pros. implestis *EZ*, implestis (estis in ras.) *L*
 ne *B* credetis *M* illum (l s. l. a m. 2) *L*, illud *S*

- Qui totiens imis animas produxit ab umbris,
 Posse suam reuocare magis: peioribus aptos
 Consiliis armate dolos, signate sepulchrum,
 Ponite custodes, monumento aduoluite saxum.
- 310 Quis poterit seruare Deum, cui cardine rerum
 Cuncta patent? undis habitat, per tartara regnat,
 Et caeli de nube tonat. quid, saeue tumultus,
 Excubiis deperdis opus? quid niteris illam
 Explorare fidem, cui non uis credulus esse?
- 315 Coeperat interea post tristia sabbata felix
 Inradiare dies, culmen qui nominis alti
 A Domino dominante trahit primusque uidere
 Promeruit nasci mundum atque resurgere Christum.
 Septima nam Genesis cum dicit sabbata, claret

310 cf. Verg. Aen. I 672
 Verg. Ecl. IX 34

312 cf. Lucan. I 196

314 cf.

306 quoties *T*² (ex quotiens), quociens *K*¹ corr. m. 2, quotiens *L*¹*P*¹*T*¹,
 q̄i totiens *Z*, qui toties *I**D**F**H*, quototies *R* produxit uel prouexit
*M*¹, eduxit uoluit m. 2 ad *G*¹ corr. m. 2 309 costodes *M*, custodis
*T*¹ munuñto *F*¹ corr. in mo- "cxum *M*, esaxum *P* 310 dñm
*LPZ*¹ seruare s. l. *P*² cui in mg. *I*, quo con. *Cannegieter*
 311 patet *M*¹ cui cuncta patent *R* tarra *I*, tartara (ta, in ras.)
Z regna** (et eras., t a m. 2) *K* 312 tonat (h eras.) *T*
 seue *T* et alii, seue *B* sunt qui interpungant quid, saeue, tumultus
 tumultu *Crusius* (Probab. crit. p. 170) et *Burmannus* Sec. tremendae
 Excubiis gentis est opus con. *O. Arntz.*, quid, sedule, multis Excubiis
 defendis opus *Canneg.*, quid, saeue, tumultus *E.* dementis o. con. *H.*
Arntz. 313 excubiis] b corr. *C*, excubis *K* disperdis *I* († de...
 s. l. m. 2) *DK*¹*RTZ*, dependis *E*²*LP* (fort. n ex corr., s. l. al dis m. 2)
 b²*O*, quid densis *Crusius* nitiris *MKP*¹*Z*¹ 314 explorare *C*, ex-
 plora *D* non uis] nominis *D*, uis in ras. *Z*² credulus (corr. m. 2)
*T*¹*P*¹ 315 ceperat nonnulli tristitia *D*, tris**tia *G* 316 in-
 radiare (a a m. 2) *E* *qui *E* 318 mondu *P* adque *MTE*
 resurre *P*¹ corr. m. 2 xpm in ras. *T*² 319 gene**sis (s eras.)
E, genesis (is in ras.) *K*, genesis *T* dicit *KLPZ*¹, dicat *Cant.*
 ed. *Spir. Poelm.* sabbata (s a m. 2) *E*, sabbe *C*¹*F*¹ clarit
 (corr. m. 2) *M*¹*T*¹, cl...r& *K*, clarat *Parrh. sched. Poelm.*

- 320 Hunc orbis caput esse diem, quem gloria regis
 Nunc etiam proprii donans fulgore tropaei
 Primatum retinere dedit. hoc luminis ortu
 Virgo parens aliaeque simul cum munere matres
 Messis aromaticaе notum uenere gementes
- 325 Ad tumulum uacuumque uident iam corpore factum,
 Sed plenum uirtute locum. nam missus ab astris
 Angelus amoti residebat uertice saxi,
 Flammeus aspectu, niueo praeclarus amictu.
 Qui gemina specie terrorem et gaudia portans
- 330 Cunctaque dispensans, custodibus igne minaci
 Venerat in forma, Christum quaerentibus alba.
 Illae igitur Dominum calcata uiuere morte
 Angelica didicere fide. perterritus autem

326 cf. Verg. Aen. IV 356

320 urbis M^1T^1 capud ME^1 diēs R 321 hunc S
 donans (mi a m. 2) Γ thropei M , trophei T (ut uid.) $CDEKL$
 PR , tropaei B , trophei H , tropei F^1G^1LSZ , triumphī m cod. $Arev$.
 322 dedit (i euan.) M 322 ortum T^1 , hortu K 323 flensq.
 Maria flentesque M^1 sequitur atque aliae a m. 2, in marg. sup. exstat
 versus correctus a m. al. uirgo pauiens K , uirgo (o in ras.) Z
 matris L^1 323 et 324 transpon. in T 324 aromatacae (corr.
 m. 2) M^1T^1 noctu $Cant$. uenire $M^1T^1L^1P^1Z^1$ gementis
 M , dolentes Γ († gementes s. l. m. 2) CO^2P^2 , gemente T^1 325 ui-
 dentia T 326 uirtute* (m eras.) MT , uirte Γ 327 amoti (m
 eras.) F residebat (re a m. 2) E , residebat* (n eras.) K
 uertice B 328 neuo M^1T^1 praeclarus] uestitus E in ras.
 Parrh. sched. Poelm. amictum M^1T^1 329 terrore $M^1T^1E^1$
 portat i tans S 330 cunctaque P disponens B , disponens E
 corr. m. 2, dispensas F igne* (~ eras.) R menacem T^1 mi-
 corr. m. 2, minaci $DE^2KP^2Z^2S$ Reg. 1 (corr. in minacem) T , minace*
 (~ eras.) R , minace Ald , minacem $rell$. 331 forma—alba DE^2K^2L
 $P^2Z^2T^2b^2$ rec., formam—albam $rell$. xpm T^2 in ras., fuit christum
 querentibus T et alii 332 ille MT alii calcata M mortem
 $TK^1L^1P^1Z^1$ 333 om. M^1T^1 angelicam—fidem $L^1P^1Z^1$ fidem
 T^2 didicere ex didicere FG

- Miles in ancipiti retinet discrimine uitam,
 335 Deserta statione fugax testisque timoris
 Vera refert gratis; postquam data munera, fallit
 Discipulumque globum placidi sub tempore somni
 Clam sibi nocturna Christum abstraxisse rapina
 Conpositus simulator ait. fare, inprobe custos,
 340 Responde, scelerata cohors, si Christus, ut audes
 Dicere, concluso furtim productus ab antro
 Sopitos latuit, cuius iacet intus amictus?
 Cuius ad exuias sedet angelus? anne beati
 Corporis ablator uelocius esse putauit
 345 Soluere coniectum quam deuectare ligatum?
 Cum mora sit furtis contraria, cautius ergo

335 cf. Verg. Aen. IX 222 337 cf. Ovid. Met. VI 489, Fast.
 III 185

334 in *ex m ut uid.* *T*² ancipiti *T*¹ *corr. m. 2*, ancipite *F*¹,
 ancipite *L*¹ in ancipiti retin^{at} in *ras.* *K*² retinet *ex corr. LZ*, repetit
*P*¹ *corr. m. 2*, retinens *cod. Arev. cf. Pros.* discrimina *M*¹*T*¹
 uitam (*m a m. 2*) *M*, uitae *T* 335 *add. in B* fugax *ex*
finas ut uid. *E*² 336 refer^t *T* sed post *Parrh. Ald. Fabr.*
Poelm. al. dat *MT*¹ fellit *C* 337 discipulumque *MT*¹
 338 nocturnam — rapinam *M*¹*T*¹*R*, nocturna rapinam *L*¹*P*, noctur-
 nam rapina *Z* *xpm* *T*² *fuit* christum, *xpi* *K*¹ ^{ab}adstraxisse
P 339 simulatur *MT*¹*K*¹*P*, simulator *Z*¹, simulator *b* fere
*M*¹*T*¹ improbe *B* custos *MT*¹*K*¹ 340 respondens *M*,
 responde^{ns} (*ns eras.*) *T* respondenscelerata *E*¹, responde^{ns}celerata *K* *a*,
a m. 2 choors *CD*, chors *R*, coors *F* audis *M*¹*T* 341 di-
 scere (*s eras.*) *P*, dice^{re} (*re a m. 2*) *E* ^{*}furtim (*e eras.*) *P*
 pductis *P* 342 sopitus *MTCKLPZ¹RS¹T¹* in^{us} *tus* (*ten*
eras.) *P* 343 exubias (*c a m. 2*) *MT*, excubias *IC¹E¹G* (*in marg.*)
H¹K¹L¹O¹PRST *cf. Rem. et Pros.* sedit *MG*¹ beate¹ (*i a*
m. 2) *K* 344 *om. M¹T¹K¹* corporis^{*} ublato *P* ablato *Z*¹
 putabat *l 2* 345 coniectū (*a m. 2*) *T* deuectare *G* legatum
MTLPZ¹ 346 cūm ^{*}ora *E*, c. hora *K*¹, cum ora *Z*¹
 furti^{us} (*s a m. 2*) *L*

- Cum Domino potuere magis sua linthea tolli.
 Mentita est, uox uana tibi. tamen ista figuram
 Res habet egregiam: Iudaeis constat ademptum
 350 Quem nos deuoto portamus pectore Christum.
 ✓ Plange sacerdotes perituros, plange ministros
 Et populum, Iudaea, tuum pro talibus ausis.
 Non tuba, non unctus, non iam tua uictima grata est.
 Quatenam bella tibi clanget tuba, rege perempto?
 355 Qui tuus unctus erit, quae uerum amiseris unctum?
 Victima quae dabitur, cum uictima pastor habetur?
 Discedat synagoga suo fuscata colore,
 Ecclesiam Christus pulchro sibi iunxit amore.)
 Haec est conspicuo radians in honore Mariae,
 360 Quae cum clarifico semper sit nomine mater,
 Semper uirgo manet; huius se uisibus adstans

348 cf. Psalm. 26, 12

352 cf. Verg. Aen. II 535

347 linthea *MT*¹, linthea *LP*² in marg., linthea *C* 348 mentita///est (es a m. 2) *K*, menti* est (ta a m. 2) *P*; mentitestibi (a a m. 2) *Z* tibi *M¹T¹TE²F* (in ras.) *LPb*¹, sibi (s a m. 2) *K*, sibi (s a m. 2) *Z*, sibi *rell.* cf. *Pros.* figuram] 1 formam *P*² in mg. 349 aegraegia *M¹T¹* iudeis *MT alii* 350 corpore *MT¹K¹L¹PZ¹*, pondere *S* cf. *Pros.* 351 perituros *M¹* minestros *M* 352 iudea *MT alii*, iudea *B* p* *K* 353 unctus (i eras.) *C* 354 clangent *M¹T¹L¹P¹Z¹*, clang& (& in ras. m. al.) *E*, clangit *DSc* 355 qui *MTP¹Z¹c¹* cf. *I 221*, quis *rell.* erat *Fc* unctus (i eras.) *C*, unctus *K* que *MT alii* uirum *M* amiseris *H*, occideris *Ald.* 356 debetur *M*, debetur *T* pastur *M* 357 add. in *B* sinagoga *M* et alii colore] o, ex corr. *M* 358 sibi pulchro *m* iuncsit *T*, iunxit *IZ*, iungit *g*, iunxit *Reg. 2 Parrh. sched. Poelm.* amorem *MT* 359 conspicui *K*, conspicua *L²*, perspicuo *cod. Arev.* ore *M¹T*, honorem *P* 360 clari *R* 361 uirgo *E¹* corr. m. 2 seuisibus (si in ras. m. 2) *E* uissibus *M* cuius *c. Arntz.* adstans *T*, adstatis *K* corr. m. 2, astans (d a m. 2) *L*, astat *P* corr. m. 2, adstans in ras. *Z²*, astans *DGH*, asstans *ST* manet: Mariae se quippe resurgens *Cant.*

- Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
 Grandia diuulgans miracula, quae fuit olim
 Aduenientis iter, haec sit redeuntis et index.
 365 / Mox aliis conuiuia potens in fragmine panis
 Agnitus enituit, quia uerus panis apertis
 Semper adest oculis, fidei quos gratia claros
 Efficit, ut Dominum uiuentem cernere possint.
 Saepe dehinc proprios diuersi temporis horis
 370 Discipulos manifestus adit uescentibus illis
 Extemplo nunc ora ferens, nunc piscis obusti
 Atque faui mandens epulas, quo rite doceret
 Corporeas res esse dapes seseque uideri
 In membris, quibus ante fuit. formidine rursus
 375 Plebis apostaticae, Dominum quae caeca negasset,
 Cum foribus clausis resideret turba fidelis,
 Pace salutantis sese intulit atque foratas

362 palam (1 eras.) *E* dominos *T* prius] semper *T*, quod
 etiam in *M*¹ fuisse uidetur, pius cod. *Arntz.* 363 deuulgans *CF*¹
*G*¹*b*, diuulgans *K* corr. *m.* 2 miraque *P*¹ corr. *m.* 2 que *M*¹*T*
 alii olym *T* 364 indix *L*¹*P*¹ 365 post aliis *ras.* in *L*
 callemque petens *Parrh. sched. Poelm.* fraumine *TZ*¹, fragmine
 (g a m. al.) *M*, fragmina *KL* (ag in *ras.*) 366 qui *MTT*
BCFG cf. *Pros.* 367 oculos *M*¹*T* fidele *M*¹*T*, fidei. *E*
 clarus *MT*, plenos *m* 368 possit *MT*, possit *F* 369 diuersi.
 (s eras.) *LPZ* temporis** (s a m. 2) *P* ho**ris *F*, hora *Ald.*
 propior *ed. Lugd.* ante hunc uersum nonnulli ponunt uersum
 376 teste *Cellario* 370 discipulis *T* 371 extimplo *C*¹*DEHL*²
*P*¹*Z*¹*R*¹*S*¹*T*¹*b*, exemplo *r*¹*G* hora *MTK*¹ abusti *BCEFGob*
Reg. 1, 2 V, adusti cod. *Arntz.* a m. 2, *Parrh. sched. Poelm.* cf.
Pros. 372 adque *MTE* faui. (s eras) *LPZ* aepolas *M*
*T*¹ (aepulas corr. *m.* 2), epulis *K* corr. *m.* 2 que *B* quor
 ita (æ ex a m. 2) *E* docerit *K*¹*L*¹*P*¹*Z*¹ 373 dapis *T*¹
 uederi *E*¹ 375 apostolicae *TO*¹ *Reg. 1* negassit *Z*¹, necasset
Parrh. sched. Poelm. 376 clau. sis *L* 377 paci *Z*¹ obtu-
 lit *Cant.* salutantis *M*, salutatis *G*¹*KL*¹*P*¹*Z*¹, salutis *H*¹, salu-
 taris cod. *Arntz.* adque *MTE* furatas *M*¹*T*

- Expediens palmas nudat latus. >ast ibi Thomas,
 Cui Didymo cognomen erat, cum fratribus una
 380 Non fuerat dubiamque fidem sub corde gerebat,
 Donec rursus eo pariter residente ueniret
 Qui numquam subtractus erat. Tunc limine clauso
 Constitit in medio, non indignatus apertum
 Discipulo monstrare latus tactuque probari
 385 Vulneris et mentem patienter ferre labantis:
 Agnitus hinc potius, quod sit dubitantis amicus.
 Quisquis enim artifices caeca sub imagine fraudes
 Instruit et uanas cupit exercere figuras,
 Non uult agnosci, non uult sua facta requiri,
 390 Vt lateat sub nube doli, nebulaque recludens

378 cf. Verg. Aen. XII 258

378 *add. in marg. inf. K* expandens *Γ²CDFS* (ostendens *supra*) *b*, expediens *ex corr. HO*, ostendens *e* atque *cod. Arntz.*
 ubi *H¹* 379 dydimο *T*, didymo *Γ¹*, didimos *M*, didi^m *L*, deno
P¹ didim^y *corr. m. 2*, didimus *in ras. scrips. Z²*, didimus *plerique*
^{cor}nomen *P* unam *MT¹* 380 dubioque *Ald.* 381 eo pariter
in ras. L² eo *in ras. Z²*, et *P* (*ut uid.*) *R* residente *Γ*
 382 nusquam *C* erit *cod. Arntz.²* lumine *MTg¹*, limite *af*
 383 et 384 transpositi sunt in *K* et *b* constituit (*u eras.*) *K* in
 medium *T* indignatus *M¹Tr¹L¹P¹Z¹*, non indignus (*ne dedignatus*
s. l. m. 2) *K*, dedignatus *rell.* 384 discipulis *Ald.* latos *K* prae-
 bere *c* probari] sereno *B* 385 mente *M¹TF* patientis (*corr.*
m. 2) *M¹T¹* fere (*r s. l. a m. 2*) *KLPZ* labantis *E*, labentis *F¹* *cum*
gl. cadentis, labentis *H*, labentis *KO¹RST Reg. 1 Arntz.*, labentis *P*
 386 hic *L¹P¹Z¹* amicus *ex* amicum *E*, amicus (*s a m. 2*) *K*
 387 artificis *M¹T¹G* (*fort. a m. 2*) *K¹LZO¹*, artifice (*1* artificus *s. l.*
m. 2) *Γ*, artifex *ed. Spir.* fraudis *MT¹DZ¹*, fraudes (*es corr.*)
LP artifice caecas sub imagine fraudes *Wopk. coni. at cf. Pros.*
 388 uana *MT¹*, uana^s *F*, uarias *g Ald.* figuris *Γ* 389 uul
T¹ utroque loco cognosci *b Cant.* 390 lateat *M¹Tr¹*, latunt
K corr. m. 2, late^{at} *P*, latea^{at} *L*, lateat *c*, lateant *rell.*, ut lateant *in ras.*
Z² nobe *P* nebulaque (*ia a m. al.*) *M* ludens *MT¹* (*rec s. l.*
m. 2), ^{re}cludens (*re a m. 2*) *LPZ*, reclaudens *T*, redundens *Urb.*, recon-
 dens *Cell. coni.*, refundens *Arev. coni.*

Omnia sollicitos odit simulator amicos.

- Gnarus item Dominus Petro piscante per aequor
 Cum sociis captum esse nihil dimittere lina
 In dextras hortatur aquas. mox gurgite clauso
 395 Pendula fluctuagum traxerunt retia praedam,
 Per typicam noscenda uiam: nam retia dignis
 Lucida sunt praecepta Dei, quibus omnis in illa
 Dextra parte manens concluditur ac simul ulnis
 Fertur apostolicis Domini ad uestigia Christi.
 400 Nec piscis prunaeque uacant et panis in uno
 Discipulis inuenta loco. quisnam ambigat unam
 His rebus constare fidem, quippe est aqua piscis,
 Christus adest panis, sanctusque Spiritus ignis.
 Hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur.
 405 Tunc epulis praeceptor eos inuitat edendis

394 cf. Verg. Aen. V 394

391 in marg. add. B sollicitus MT¹, sollicitos E¹; sollicitis—
 amicis e¹ simulatur MT¹L¹P¹Z¹, simulator Z², simulatus O¹
 amicus TT²Z¹ 392 Ignarus M, gnarus (corr. m. 2) KLPZ dñs
 T² ex dominus piscate M 393 socii T¹ corr. m. 2 nil Γ,
 nichil B capsum T demittere MT¹E¹F¹G¹H¹K Reg. 1 cf.
 Pros. et IV 116 394 ortatur TD 395 fluctuagum M¹T¹
 ritia MT¹ praeda MT¹ 396 tipycam M, tipicam BCET
 noscendi M¹TZ¹, noscenda* (m eras.) b nam] s. l. K¹LZP², quia
 Parrh. sch. Poelm., non O¹ Ald. ritia MT¹ 397 illo MT¹K
 L¹P¹Z¹O¹ 398 dextera Ald. ac simul] om. M¹T¹, asimul
 (c a m. 2) E 399 apostolicis alma ad Parrh. sched. Poelm.
 dño KL¹PZ¹ festigia Γ, uestia K xpi (i ex s) M 400 pis^{da}
 Γ, pisces KL¹P¹Z¹R Ald. pruneque MT alii uagant P
 401 discipolis M, discipuli F quis Γ¹ i nam s. l. m. 2, tñ s. l. m. 2
 in P ambig& F, ambigit T 402 constare] stare in ras. Z²
 403 xps in ras. T² adē (ē in ras. a m. 2) P scosq; M, et scs
 rDb, scsquoque BSf Ald. Spir. Poelm. Fabr., scs sps C scsq; sps
 ignis in ras. T² 404 etiam O¹, *enim (& a m. 2) KLP abluimur
 T¹ corr. m. 2 hoc] hinc MT¹ (corr. m. 2) Parrh. Ald. sched.
 Poelm. 405 aepulis MT post epulis ras. plur. litt. in KP (prece
 polis eras.) Z praeceptor M, saluator cod. Arntz. praeceptor
 eos epulis Fabr. edendis in ras. P²Z², edentis l

- Alloquiis de more piis, mensamque petentes
 Vnanimis nota Domini bonitate fruuntur
 Et Christum sensere suum. modicoque paratu
 Postquam uicta fames et surrexere relictis
 410 Rite toris, an corde Petrus se diligit alto,
 Explorat Dominus; Petrus annuit. ergo nitentes
 Pastor amans augere greges operario in omni
 Parte bono commendat oues, commendat et agnos.
 Haec terno sermone monens, ut terna negantis
 415 Culpa recens parili numero purgata maneret.
 Inde sequenda docens, Pacem omnes, inquit, habete,
 Pacem ferte meam, pacem portate quietam,
 Pacem per populos monitis dispergite sanctis
 Et mundum uacuate malis: gentesque uocari
 420 Finibus e cunctis, latus qua tenditur orbis,

409 cf. Verg. Aen. I 216, VIII 184

406 illoquiis *MT*¹ (*corr. in al-*), alloquis *Reg. 1* dē ore *M*
 mensamque *MT*¹, me^{ss}amq; (*n eras.*) *H* petentis *MT*¹ 407 un-
 animis *MT*¹, unianimes *L*¹*P*, unanimes (*a corr.*) *Z* notaque *di*
*DGO*¹ pietate *cod. Arntz. ed. Spir. Poelm. Fabr.* 408 xpm
*T*² ex christum modicoque *M*¹ ut uid., modicoque *T*² ex *corr.*
 (modicumque?) paratum *M*¹*T*¹ 409 fam^{///} *M*, famis *T*¹*K*¹*L*¹
PZb exsurrexere *FGHO*¹*S Alm.*, & surrexere *K*, et surrexere (*t ex*
corr.) *b*, adsurrexere *Reg. 3* 410 rite] te in *ras.* *P* toris *M*
*TRE*¹*G*¹, choris *Ald.*, thoris *rell.* sedieligat *MT*¹ diligit alto
 in *ras.* *C* 411 in *marg. add.* *C*² explurat *M* dominos *T*
corr. m. 2 nitentis *K*² 412 ouans *c* gregis *MT*¹ operari
*O*¹ ut uid. operario omni *Reg. 2* 413 pater bonus in *M*¹*T*¹ fuisse
 uidetur bona *O*², boni *D* commendat *D* utroque loco, con-
 mendat *S* 414 hac *M*¹ hae *corr. m. 2*, hoc *edit.* *pler.* eterno
*EL*¹*PZ*¹, ternos *D* mouens *T*¹*GO*¹*PZ*¹ trino — trina *ed. Lips.*
 negantes *MT*¹*C*² 415 manere* (*s? eras.*) *M*, maneret] t a *m. 2* *T*
 416 docens sequenda *C* pacem inquit o. h. *MTLPZR Reg. 3 T*,
 omnes inquit p. h. *D* omnis *T*¹ inquit *EK*¹ 417 meā (~ a
m. 2) *TE* quicq; (*corr. m. 2*) *GL*, quietem *H* 418 pacem por-
 tate populos *D* populos in *ras.* *T*² dispertite *K*¹ *corr. m. 2*
 419 mundum *P* uacuate *T* maris *P* *corr. m. 2* uocate *Ald.*
Fabr. 420 et cunctis *MT*¹*O*¹*V*, e* *H* urbis *M*¹*T*¹

- Iussis mando meis omnesque in fonte lauari.
 (Haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit,
 Bethaniae mox arua petit: coramque beatis
 Qui tantum meruere uiris spectare triumphum,
 425 Aetherias euectus abitis sublimis in oras.
 Et dextra sedet ipse Patris totumque gubernat
 Iure suo, qui cuncta tenens excelsa uel ima,
 Tartara post caelum penetrat, post tartara caelum.
 Illi autem laetis cernentes uultibus altas
 430 Ire super nubes Dominum tractusque coruscus
 Vestigiis calcare suis ueneranter adorant,
 Sidereasque uias alacri sub corde reportant, *maximè cursum?*
 Quas cunctos doceant: testes nam iure fideles *maximè iure?*

421 cf. Verg. Ecl. III 97 422 cf. Verg. Aen. I 81 425 cf.
 Verg. Aen IV 445 = Ge. II 291, V 511 Ovid. Met. XIV 127

421 haec *P*, iussis *in ras. m. al. Z* omnes *M*, omnis *T* om-
 nesq: *corr. m. 2* forte *P* lauaⁿ *P*, lauacri *D* 422 post
 dicta *ras. in S* pius *M'T¹* dominos *T corr. m. 2* 423 qui
in ras. T² arua *ex erua E* 425 euectus *M*, subuectus *Fabr.*
 habiit *MT*, abiit (i *eras.*) *E* horas *M*, auras (au *a m. 2*) *T*, oras
L¹P¹Z¹O¹ Reg. 1. 2, auras *rell. cf. Pros. et Lachm. ad Lucr. III*
405 426 ad dexteram *C*, ad dextram *DVB c fgl (ex corr.) Ald. Fabr.*,
 in dextra *ed. Spir. Poelm.* (ad dextram subit *in mg.*), et dextram subit
Cant. sedit *MTKL¹P¹ZOT* ipse *in ras. L¹Z¹* totumq;
 (q; s. l. m. 2) *H*, fere *euan. in M*, mundumque *Ald. sched. Poelm.*
 427 tenet *BV* excelsaque et *Cant. Ald.* et ima *m* 428 in
mg. add. E² paenetrat *M*, penitrat *C²*, penetrat *F* conseruando
 regit penetrat *Parrh. sched. Poelm.* 429 laes *E corr. m. 2*, laeti
Ald. cernentis *MT¹*, cernentes s. l. *E²* cernentes laetis *V*
 uultibus (u, *a m. 2*) *T* 430 ille *K¹* "per (su *a m. 2*) *KLPZ*
 nubis *T¹ corr. m. 2* tractosque *L¹P¹Z¹* chorouscos *MT*,
 chorouscos *DF*, coruscus *C*, corruscos *T* 431 et 432 abscisi sunt
in M uenerantur *T Reg. 3 cum rec. ed. Spir. Poelm. al.*, uerenter
R 432 sideriasque *H²* alachris *T¹ corr. m. 2*, alacres *P¹*, ala-
 cris (?) *L¹Z¹* 433 docent *MT*, deceant *L¹Z¹P* testis *MT¹*
iā R ed. Lips. fidelis *MT¹*

Diuinae uirtutis erant, qui plura uidentes
 435 Innumerabilium scripserunt pauca bonorum.
 Nam si cuncta sacris uoluissent tradere chartis
 Facta redemptoris, nec totus cingere mundus
 Sufficeret densos per tanta uolumina libros.

434 diuinae *T* et alii uidentis *MT*¹ 435 innumerabilium
*MT*¹ scripserunt *Z* 436 sacras *MT*¹ uoluissent *M*, uo-
 luissem *T* tradere (tra in ras. m. 2) *C* carthis *M*, cartis (h
 eras.) *T*, cartis *CFKLPRSTZ*, carthis *E*, libris *cod. Arntz.*, scri-
 ptis *Parrh.* 437 redemptoris *T*¹ corr. m. 2 cingere totus *C*
 cingeret mundus *T* 438 sufficeret *T*¹ corr. m. 2 densis *M*
*T*¹ uersus recenti manu exaratus erat deleto alio in *O*

EXPL. OPERIS SEDVLII SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTAMENTI
 LIBRI QVIVQ: FELICITER *M*, EXPL. LIBER QVINTVS NOVI TESTAMENTI
 FELICITER *T*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS A SEDVLIO HERMETRO COM-
 POSITÆ LIBER TERTIVS *I*, FINIT LIBER QVARTVS INCIPIVNT VERSVS EIVS-
 DEM SEDVLII (I, a m. 2) DE LAVDE CRISTI *C*, EXPLICIT LIBER IIII.
 FELICITER *E*, EXPLICIVNT QVATTVOR LIBRI EVANGELIORVM SEDVLII
F, EXPLICIT LIBER III SEDVLII OPVS PASCHALE DŌ GRAM *K*, EXPL.
 LIBER III SEDVLII OPVS PASCALE *L*, EXPL. LIB V SEDVLII PRBI *Z*,
 Expl. lib v Sedulii opus paschale *P*, EXPLIC. LIB TERTIVS SEDVLII
 OPERIS PASCHALIS *R*, EXPLICIT LIBER IIII. *S Reg. 1*, Explicit liber
 Sedulii (*Reg. 3*) Incipit carmen ipsius: Cantemus etc. *V*, explicit
 liber IIII sedulii poetę uersus Asterii q collegit. R. S. (*sequitur*
hymn. I) *d*

CAPITVLA LIBRI PRIMI.

- I. Praefatione gentiles arguit hortaturque conuerti. (v. 17.)
- 5 II. Orat omnipotentem creaturarum auctorem dari sibi rectam dicendi carminis uiam de miraculis dicturo pauca diuinis. (v. 60.)
- III. De translato diuinitus ne moreretur Enoch. (v. 103.)
- IIII. De partu Sarrae nonagenariae sterilis. (v. 107.)
- V. De uxore Loth in salis statuam uersa. (v. 121.)
- 10 VI. De igne non ardentis rubi diuinitus ostenso Moysi. (v. 127.)
- VII. De uirga eiusdem Moysi in draconem uersa atque in se reuersa iterum. (v. 132.)
- VIII. De sicco mari populo Israhel. (v. 136.)
- 15 VIIII. De mauna caelitus eidem plebi data. (v. 148.)
- X. De productione aquae de petra. (v. 152.)
- XI. De locutione asellae Balaam. (v. 160.)
- XII. De statione solis sub Iesunaue. (v. 163.)
- XIII. De Helia coruis ministrantibus pasto et igneo curru. (v. 170.)
- 20 XIII. De XV annis ad uitam regi desperato additis Ezechiae. (v. 188.)
- XV. De Iona ceto uorante seruato. (v. 192.)
- XVI. De tribus pueris in camino flamma sasuiante non tactis et persecutore eorum in pecudem uerso. (v. 197.)
- 25

Capitulis recensendis e codicum numero, qui partim integra, partim mutilata ea exhibent, selegi HK(I). item spreui capitulorum inscriptiones discrepantes, quae in codicibus siue marginales siue uersibus interpositae leguntur cf. Prol. in fine capituli uniuscuiusque indicati, ubi quodque insertum esset.

1 CAPITVLA LIBRI PRIMI HK	7 moriret' K	8 sterili alii
9 leth K	10 mosi K (passim)	14 sicca mare H, sico mare K,
siccato m. alii	19 curro H, curro K	22 ea hechię K
25		25 pesse- cutore K

- XVII. De Danihelo a famelicis leonibus custodito. (v. 212.)
 XVIII. Miraculorum recapitulatio praedictorum. (v. 220.)
 XVIII. Deflet elementorum idolorumque cultores. (v. 242.)
 XX. Exhortans semet ipsum in carminis uiam trinitatem astruit et Arrium atque Sabellium uarios rectae fidei 5 percutit inimicos. (v. 282.)
 XXI. Hortatur milites in uia fidei signo crucis armatos sequere in albo beati ordinis poscit ascribi. (v. 334.)
 XXII. Orat Christum, quem formam serui sumpsisse euangelistae quattuor animalium figuris ostendunt. (v. 351.) 10
 XXIII. De expulsiōe Adam de paradyso et quia ab ipso mortalis sit facta posteritas per Euam, cuius facinus expiatum asserit per Mariam. (lib. II. v. 1.)
 XXIII. De conceptu beatæ Mariæ a prophetis saepius praedicto et Gabrihelo archangelo nuntiante completo. 15 (v. 35.)
 XXV. De partu beatæ Mariæ et angelorum in Christi natiuitate Deum laudantium gratulatione. (v. 41.)
 XXVI. Christo Iesu in Bethleem nato Herodes et omnis Hierosolima cum illo turbatur. (v. 78.) 20
 XXVII. De stella magos ad Christum ducente et mysticis eorum muneribus. (v. 89.)
 XXVIII. De saeuitia Herodis et nece paruulorum. (v. 107.)
 XXVIII. De doctrina ac magisterio Domini duodenis. (v. 134.)
 XXX. De tricenarii baptismo Saluatoris et de spiritu in columbae specie uiso. (v. 141.) 25
 XXXI. De quadragenario Saluatoris ieiunio et trina temptatione peracta. (v. 175.)
 XXXII. De electione piscatorum. (v. 220.)
 XXXIII. De paterna appellatione. Pater noster qui es in caelis. 30 (cf. v. 237.)
 XXXIII. De sanctificatione nominis. Sanctificetur nomen tuum. (v. 244.)
 XXXV. De aduentu regni. Adueniat regnum tuum. (v. 249.) 35

1 custodis *K* 4 exortans *K* (*passim*) 9 ortat *K* 12 postoritas *K*
 15 a gabrihelo *H* 18 cum gratulatione *H*
 20 hirima turbatur *K* 21 sit illa *K* dacente *K* 25 tricennarii
K, tricenario *H* 27 quadregenerio *H*¹ 30 in caelis *om. K*

- XXXVI. De effectu uoluntatis. Fiat uoluntas tua. (cf. v. 256.)
 XXXVII. De pane cotidiano. Panem nostrum cotidianum. (cf. v. 263.)
 XXXVIII. De dimissione debitorum. Et dimitte nobis. (cf. v. 274.)
 5 XXXVIII. De temptatione uitanda. Et ne nos inducas in temptationem. (cf. v. 279.)
 XL. De liberatione a malo. Sed libera nos a malo. (cf. v. 288.)

10

CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

- I. De aqua in uinum uersa. (lib. III. v. 1.)
 II. De filio reguli absente Domini uerbo sanato. (v. 12.)
 III. Quam diuersa loca lustrauerit cunctos sanando languidos. (v. 23.)
 15 IIII. De leproso dominica tantum uoce mundato. (v. 26.)
 V. De socru Petri febriente manus dominicae tactu sanata. (v. 33.)
 VI. De spirituum expulsionem nigrorum et aduersa populis clade saluatis. (v. 40.)
 20 VII. De tempestate maris imperio Domini uerbi sedato. (v. 46.)
 VIII. De duobus a legione daemonum in porcos missa curatis. (v. 70.)
 VIIII. De paralitico dimissis portinus sanato peccatis. (v. 86.)
 25 X. De prece archesynagogi pro filia suscitanda. (v. 103.)
 XI. De muliere a profluuiio sanguinis fimbriae dominicae tactu sanata. (v. 116.)
 XII. De praedictae resurrectione puellae. (v. 129.)
 XIII. De duorum sequentium atque clamantium inluminacione caecorum. (v. 143.)
 30 XIII. De energumeno surdo mutoque curato. (v. 152.)

2 co-tidiano *H* nostrum] co-tidianum *H*, om. *K* 6 in temptationem om. *K* 8 malo] EXPLICIT (EXPLICITVM *K*) CAPITVLA LIBRI PRIMI *HK* 10 INCIPUNT (INCIP *K*) CAPITVLA (CAPITV *K*) LIBRI (LIB** *K*) SECVNDI EIVSDEM OPERIS *HK* 12 absentē *H* 13 languō *K* 22 demonum *HK* 25 archaesynagogi *K* 31 energumino *H*

- XV. De potestate curationum discipulis data. (v. 158.)
- XVI. De manu arida in synagoga ilico restituta. (v. 182.)
- XVII. De caeci ac muti sanatione lunatici. (v. 189.)
- XVIII. De erectione mulieris per annos XVIII curatae. (v. 199.) 5
- XVIII. De quinque panibus et duobus piscibus uiris V milibus saturatis. (v. 207.)
- XX. De ambulatione Domini super aquas et Petro mergente Domini manu leuato. (v. 219.)
- XXI. De cunctis in Genesar infirmis sanatis fimbriae dominicae tactu. (v. 236.) 10
- XXII. De filia Chananeae a daemonio liberata. (v. 242.)
- XXIII. De diuersorum totius uulgi curatione morborum. (v. 251.)
- XXIII. De saturatis IIII milibus uirorum ex VII panibus paucisque pisciculis. (v. 257.) 15
- XXV. De transfiguratione Domini et Moyse pariter Heliaque monstrato. (v. 273.)
- XXVI. De lunatico cuiusdam filio patris supplicatione saluato. (v. 293.) 20
- XXVII. De statere reperto in ore piscis ad soluendum Domino iubente tributum. (v. 313.)
- XXVIII. De eo quod discipulis de primatu percunctantibus humilem dixit fore maiorem. (v. 320.)
- XXVIII. De sanatione multorum et diuitibus camelo comparatis atque eleemosynis faciendis. (lib. IV. v. 1.) 25
- XXX. De duobus caecis poscentibus a Domino inluminatis. (v. 31.)
- XXXI. De sanatione caecorum claudorumque multorum et arefacta uerbo ficulnea. (v. 40.) 30
- XXXII. De muto reddita daemone pulso loquella. (v. 57.)
- XXXIII. De dimissis mulieri peccatis, quae dominicos pedes lauauit lacrimis tersitque capillis. (v. 64.)

3 & muti *H* 6 $\tilde{V}$ = V milibus *om. H* 10 in *om. K*
 12 ē *K* 15 saturis quattuor milia *H* 17 more *H*, mose *K*
 eliaque *H* 25 comparans *K* 26 elimosinis *K*, elemosinis
H 27 cecis a dño *K* 31 loquela *H* 32 peccantis *K*

- XXXIII. De daemonis expulsionem fatentis ipsum esse Christum. (v. 82.)
- XXXV. De dato languoribus remedio et silentio daemonibus imperato. (v. 90.)
- 5 XXXVI. De muto et surdo, qui ad tactum manus dominicae et locutus est et audiuit. (v. 99.)
- XXXVII. De caeco, in cuius oculo expuit Dominus et sanatus est. (v. 106.)
- 10 XXXVIII. De copia piscium, quae duas impleuit Domino iubente nauiculas. (v. 109.)
- XXXVIII. De suscitato unico filio uiduae matris. (v. 125.)
- XL. De septem daemoniis Mariae Magdalenae dominica iussione depulsis. (v. 142.)
- 15 XLI. De electione discipulorum LXXII, quos non de subiectione daemoniorum sed de nominum in caelo iubet conscriptione gaudere. (v. 150.)
- XLII. De hydropico sabbatis in domo Pharisei Domino iubente sanato. (v. 172.)
- XLIII. De X leprosis dominica iussione mundatis. (v. 189.)
- 20 XLIII. De caeco Timei filio inopportunitate clamoris inluminato. (v. 210.)
- XLV. De eo qui IV ab amico panes noctis silentio clamans inportunus extorsit. (v. 218.)
- 25 XLVI. De Samaritana, quae aquam dare dubitans perituram agnoscens sua Domino pendente commissa postulat sempiternam. (v. 222.)
- XLVII. De culpa mulieris in adulterio deprehensae sub condicione ulterius non peccandi soluta. (v. 233.)
- 30 XLVIII. De inluminacione caeci nati et ipsius mysterio facti. (v. 251.)
- XLVIII. De Lazaro quatruiduano mortuo suscitato. (v. 271.)
- L. De sessione aselli et de turbis laudantibus Deum. (v. 291.)

7 c&ro K 9 implebit K 12 demones H 14 LXXXII^{II} (sic)

K 16 gauder& H 17 ydropico H, idropico K 22 tres H

24 perituram om. K 25 cōmissa K 27 conditio] K om. cet.

31 quatruiduano K 32 d&bis K Deum] EXPLIC CAPITVL LIB&I

SEC. INCIPIT LIBER TERTIVS EIVSDEM OPERIS K

CAPITVLA LIBRI TERTII.

- I. De eo quod propinquante pascha exclamante Domino 'clarifica' paterna sit caelitus uoce responsum. (lib. V. v. 1.)
- II. De humilitatis exemplo, quo pedes seruorum Dominus lauans nec Iudam exceperit traditorem. (v. 20.)
- III. De consecratione panis et uini et proditore tincti panis porrectione monstrato, quem dicit melius fuisse non nasci. (v. 32.)
- IIII. Inuectio in Iudam, quod dux et signifer armatorum signo pacis tradiderit Saluatorem. (v. 59.)
- V. De praedictione, quod Petrus ante galli cantum ter foret aeternum Deum negaturus. (v. 69.)
- VI. Quod traditus abscissam auriculam seruo Dominus tangendo tradiderit. (v. 79.) 15
- VII. De falsis testibus et concinnato contra Dominum Caipha praesidente concilio. (v. 83.)
- VIII. De sacrilegio quo Dominum sputis palmis et colaphis inluserunt. (v. 93.)
- VIIII. De negatione Petri praedicta et gallo canente culpa memoris fletu soluta. (v. 104.)
- X. De relato sacerdotibus a Iuda pretio uel magnitudine facinoris ac suspendio eius. (v. 113.)
- XI. De crimine, quod Dominus regem se dixerit esse, quo reiecto atque damnato elegerunt Barabban. (v. 139.) 25
- XII. De ablutione manuum Pilati. (v. 156.)
- XIII. De clamidis coccineae et coronae spineae uel harundinis mysterio. (v. 164.)

1	INCIPIUNT CAPITVLA LIBRI TERTII EIVSDEM	17H	2	de id
17K	pascha K	exclanti 1	3	capitula V et VI transp. in
K	16 concinnato 1	dm K	18	sacrilego 1
17H	22 pretio K	23 suspendo K	25	barrabban HK
	midis 1	arundini H, arundini K	27	cla-

- XIII. De uino cum felle mixto tacto labiis et remoto. (v. 177.)
- XV. De salutiferae crucis quadripartita positione uel quadrifaria totius orbis protectione porrecta. (v. 182.)
- 5 XVI. De trilingui titulo super caput regis posito Iudaeorum. (v. 196.)
- XVII. De sortitione non scissae uestis (v. 200.)
- XVIII. De duobus latronibus cum Domino crucifixis. (v. 202.)
- XVIII. De tenebris horarum diei trium. (v. 232.)
- 10 XX. De terrae motu eiusdem temporis. (v. 245.)
- XXI. De aceto in spongia iam Domino in cruce pendente porrecto. (v. 252.)
- XXII. De morte Domini, in qua petrae scissae sunt aperta-
que sepulchra et uelum templi scissum pandens legis
15 arcana. (v. 261.)
- XXIII. Inuectio aduersum mortem. (v. 276.)
- XXIII. De sacramento sanguinis et aquae de latere Domini profuente. (v. 284 iam.)
- XXV. De custodiendo Domini signandoque sepulchro.
20 (v. 295.)
- XXVI. De primatu uel dignitate diei, quo Dominus resurrexit, ac de mulieribus et angelo geminae speciei custodibusque pecunia corruptis, ut furtim sublatum Domini corpus mentirentur. (v. 315.)
- 25 XXVII. De reiectione synagogae et electione ecclesiae imitantis semper uirginem matrem. (v. 351.)
- XXVIII. De agnitione Domini in fractione panis. (v. 365.)
- XXVIII. De eo quod Dominus saepe se discipulis manifestans partem piscis assi fauimque comederit. (v. 369.)
- 30 XXX. De dubitatione uel confirmatione Thomae praebente Domino manus et latus. (v. 374 formidine.)
- XXXI. De captura piscium CLIII et rerum mysterio trium piscis panis et ignis prandioque discentium. (v. 392.)

1 tacto <i>om.</i> <i>H</i>	5 capud <i>K</i>	11 spongia <i>IK</i>	pendente
<i>HK</i>	14 sepulchra <i>K</i>	15 archana <i>K</i>	16 inuentio <i>K</i>
21 die <i>K</i>	22 mulieri <i>K</i>	27 agnitione <i>I</i>	30 uel <i>om.</i> <i>H</i>
32 CL trium <i>I</i>			

- XXXII. De amore Petri, qui ter negauerat, trina fit percunctatio et onium commendatio pascendarum. (v. 409.)
- XXXIII. De praecepto tenendae praedicandaeque pacis et baptizandarum gentium iussione. (v. 416.)
- XXXIIII. De ascensione Domini, quam laeti conspexere discipuli. s (v. 422.)
- XXXV. De testibus id est iure fidelibus, qui de bonis innumeris diuinae uirtutis pauca scribere maluerunt. (v. 429.)

7 idem *ΓH*

8 maluerunt] EXPLICIUNT CAPITVLA *Γ*

HYMNVS I.

Cantemus, socii, Domino, cantemus honorem,
Dulcis amor Christi personet ore pio.

Primus ad ima ruit magna de luce superbus:
Sic homo, cum tumuit, primus ad ima ruit.

5 Vnius ob meritum cuncti periere minores:

Saluantur cuncti unius ob meritum.

Sola fuit mulier, patuit quae ianua leto:

Et qua uita redit, sola fuit mulier.

Frater iniquus erat iustum qui percudit olim:

10 Damnator Christi frater iniquus erat.

7 cf. Verg. Aen. II 661

INCIPIVNT VERSVS SEDVLII PRESBITERI *IP* (post hymn. II). INCIPIIT
HYMNVS SCI SEDVLII *F*, INCIPIIT YMNVS EIVSDEM *G*, HYMNVS SCI SE-
DVLII II (= *Parisinus* 13047 s. IX f. 161), INCIPIVNT CARMINA EIVSDE
R, INCIPIIT PARACTERICVM CARMEN EIVSDE SEDVLII *T*, INCIPIIT YMNVS
EIVSDEM *b*, VERSVS SEDVLII β' (= *Bern.* 455 s. X f. 23), hymnus
Sedulii cum figura epanalesi incipit *V'* (= *Vossianus* Q 86 f. 79 s. IX
cf. *Alcimi Aviti opp. ed. R. Peiper p. LXVI*), inscr. om. rell., Caellii
Sedulii elegia *Poelm.* cum pler. editt.; vide supra p. 146 et quae dispu-
taui in comm. de Sedulii poetae vita et scr. p. 41 s. 1 dominum
T dno socii *f* honore II, honores *Ald.* 2 xpsti (xps a m. 2)
T fuit Christi cf. etiam v. 10, christum *b*¹ (1 xpi m. 2), Christo *Cappu-*
sotus consonet *X* (= *Cantabr.* 173 s. VIII—IX cf. *Zangemeister,*
Bericht etc. p. 70), personet (per in ras.) *F*, resonet *TI* 3 de duce
m 4 hic homo *D* tenuit(?) *T*¹, tumuit corr. m. 2, timuit
(u a m. 2) *I*, timuit cod. *Arntz.* contumuit *O* 5 in marg. add.
*E*² perire *X*, perire *F* minoris *T*¹ corr. m. 2 6 cuncti
saluantur *Osbernus* (s. XI) 7 quae *TX* alii, quae *BC* (per quā
ianua m. 2 s. l.) *E*, quae (e add. m. 2) *V*¹, quae uel qua *O* leto
(a eras.) *T*, leto uel leto rell. 8 et *TEHII*, ex *I'XBCDFKPST* β'
et ex qua *G*, per quam *II'* (= *Paris.* 7558 s. IX f. 166) *Reg.* 3
rediit *X* 9 iniquus *F* perculi *P* olym *T* 10 xpsti (xps
in ras. 2) *T* fuit Christi incus *E*¹

- Transitus ille monet, quid prima amisit origo:
 Quid uentura parent, transitus ille monet.
 Arca leuatur aquis, homines ut perderet aequor:
 Ne pereant homines, arca leuatur aquis.
 15 Sume, pater, populos pro nati uulnere cunctos:
 Cum tradis Christum, sume, pater, populos.
 Hostia summa Patris, tacitis signata figuris:
 Quam reserat Christus, hostia summa Patris.
 Claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet, heres:
 20 Aspera gens Christum claudicat ecce uidens.
 Reppulit ille famem, uenitus crimine fratrum:

15 cf. Verg. Aen. V 533

11 monet (docet *m. 2 s. l.*) *Γ* quod *C¹K*, quod *H* prima
 misit *T¹P* (a *add. m. 2*), admisit *Urb.* 12 uenturu *T¹* corr. *m. 2*
 patent *THK*, parent (i *eras.*) *II'*, paret *Ald.*, quod coniec. etiam
Wopk. 13=14 archa *BF¹OH¹ST* leuatur (n *eras.*) *E*, leuia-
 tur β hominis *T¹* corr. *m. 2* = 14 ut *T¹IIβ'* *Reg. 3*, ne (a *m. 2*)
V', ne *rell.* 14 aqis *P* (*finit*) 15 per nati *II'V* uulnera *V*,
 funere *coni. P. Burmannus* 16 contradis *Reg. 1 a m. 1*, cumtrahis
g sumis *Cant.* xpm *T²* in *ras.* fuit Christum Christum
 tradis *Spir. Poelm. Fabr.* 17 ostia *EKIII'* suma *E¹*
 tacitis *s. l. T¹*, tacitis *Γ*, tacitis in *ras. E*, magna *X*, dudum *K¹Oβ*
Alm. f., sanctis *Urb.* signata *T¹*, signa^{ta} (ta a *m. 2*) *G* fugiris
E¹ corr. *m. 2*, fuguris *V'* tactus signata figura *g* 18 reserat
X, referat *C*, rexerat *E*, reserat (c. *gl. aperit*) *G*, referebat *K*, referat
 in *codd. Rom. ut uidetur*, *Poelm. in textu* Christi *II*, xps (s *ex*
 o) *II'* post 18 sequuntur 69 et 70 in *b* 19 dno *T¹F¹IV'*
 perualet *II* heros *X*, heros *G*, heres *H* cum *gl.* Iacob ad quem
 peruenit ereditas isahac patris sui, haeres *Poelm. cf. Rem.* 20 asper^a
 (a a *m. 2*) *TE* xps *T²* in *ras.*, christum *m. 1* 21 famen *T¹S*,
 fame a repulit (p a *m. 2*) *F*, repulit β uenitus *T* *Cant. Alm.*
Reg. 3 Rem., uenatus *V* *Reg. 2 a d l l 2*, uinditus *T¹* (corr. in uen-
 ditus) *X*, uenditus *ΓBC* (c. *gl. distractus*) *E¹F¹GH¹KIII'OV'* *Arntz.*
 ββgm, distractus *DScefg* famem frater quem uendidit auro
Ald., uenum actus crimine fratrum *Arev. coni.*, an uenumdatu' c.
 f. ? crimne *T¹* i *add. m. 2*

- Venditus est Christus, reppulit ille famem.
 Perfide, corde peris, dum uastant omnia plagae:
 Dum cessant plagae, perfide, corde peris.
 25 Agnus ab hoste reuocauit sanguine patres:
 Sanguine nosque refert agnus ab hoste sacer.
 Obruit unda nefas populo gradiente per aequor:
 Nunc populis mundi obruit unda nefas.
 Murmurat impietas, manna ueniente refecta:
 30 Panis adest Christus, murmurat impietas.
 Plebs sibi dura caput terrae cultoris adoptat:
 Abstulit, heu, Christum plebs sibi dura caput.
 Lex dedit indicium ueteris de crimine poenae:
 Quodque salus ueniat, lex dedit indicium.
 35 En lapis inriguus, satiare, incredule, fonte:
 Qui Christum reprobas, en lapis inriguus.

25 cf. Verg. Aen. I 235

22 uinditus *T'* corr. in uenditus, uiditus corr. in uenditus *X* uen-
 ditus est xps *G* c. gl. a iuda, uenditus ab Iuda *Ald.*, uenditus a Iuda
Poelm. in marg. 23 cum *T'* (corr. m. 2) *E'II'* plage *T* et alii,
 pla^age (n eras.) *E* 24 cum *CGST Cant. c* plagē *T'*, penē *T'*,
 poenae *E'G* (plage s. l.) cod. *Arntz. c* 25 reduxit *T'E'IIII' TV' β*,
 redduxit *X*, conduxit *Ald.*, reuocauit *rell.* patris *T*, patre *II'*
 fratres *G* 26 nos reuocat *Ald.* agnōs (u a m. 2) *T*, ag^anus *V'*
 28 populis mundi *TRCKββ' TV Reg. 3 a*, populi mundi *F'*, popu-
 lus m. *E'*, populis m. (s add. m. 2) *V'*, populos m. *II'*, populos mun-
 dans *f*, populum mundi *m'*, populis mundis *Spir. Poelm.*, mundi
 populis *rell.* oruit unde *II* unda (m eras.) *V'* 29 mur-
 morat (= 30) *II* manā (n s. l. a m. 2) *EII'* uiniente *T'*
corr. m. 2 refecta^a *T*, referta *BCII'*, refecta ex referta *E*
 30 murmorat (corr. m. 2) *TV'* 31 ples (= 32) *II* caput (a eras.)
T, caput in ras. *f*, capud (= 32) *II*, capit *O'* terre *T* et al.
 cultores *II* ad^astat (p eras.) *H*, adortat *II'*, adorat *Poelm. in*
marg. 32 heu] hunc *O'* 33 ueteres *II* d^acrimine *C*, discrimine
O'V, de culmine cod. *Arev.* pene *C* 34 quoque *Poelm.*
 uenit *d* dedit salus ueniam lex indicium *m* 35 irriguus *CDH*,
 inriguis (corr. m. 2) *E* saciare *ΓBDEFIIII' b m* incredulos
X, incredulo *H* 36 quid cod. *Arev.* christum *T'* xpm corr.
m. 2 reprobis *O'*

- Carpitur igne sacro munus uotumque piorum:
 Seditiosa tribus carpitur igne sacro.
 Regna beata Patris legis non contigit heres:
 40 Iesus dispensat regna beata Patris.
 Distruit arca Dei, muros dum circuit, hostem:
 Sic hostem mundi distruit arca Dei.
 Area uellus habet, madido sed uellere sicca est:
 Siccum tota madens area uellus habet.
 45 Vincis honore Dei promisso in munere gentes:
 Affectum natae uincis honore Dei.
 Tu decus omne tuis, qui sternis caede Goliam:
 Qui uincis mundum, tu decus omne tuis.
 Maxima dona Dei cuncti cecinere prophetae:
 50 Impleuit Christus maxima dona Dei.
 Pondera dura tulit mandatum legis et iram:
 Gratia mandati pondera dura tulit.

47 cf. Verg. Ecl. V 34

37 piorum (r eras.) *T*β' 38 sedicisatribus (o a m. 2) *E*
 igni *T*¹ igne corr. m. 2 39 beaa *T* leges *E*¹ corr. m. 2
 contegit *T*¹ corr. m. 2 heres] heros con. Arev. 40 his m,
 Christus *Ald.* despesat(?) *T*¹, dispensat corr. m. 2, despensat *II'*
 41 distruit *T*¹ (corr. m. 2) *F*¹*II'*, distruis *E*¹ (destruit corr. m. 2), de-
 struet *Cant.* archa *TBFGS* (variant v. 42) de *T*¹ corr. in dī
 m. 2 dūm] ū corr. in *T* 42 mundi] u corr. in *T* dis
*T*¹ destruit corr. m. 2, distruit *E*¹*F*¹*II'* mundi et destruit *Cant.*
 43 areai (e corr. a m. 2) *T*, aerea (= 44) *X* habet *T* est]
 ē fort. m. 2 add. in *T* 44 madans *K* aarea (u eras.) *E*
 abet *T* 43 et 44 transponuntur in *C* 45 amore dei *Wopk*.
 utroque loco conec. in om. *VII' Spir. Poelm.*, in s. l. β gentis
*T*¹ corr. m. 2 46 effectum *T*¹ (corr. m. 2) *Ald.*, affectum *V'*,
 affectu *Cant.* nata *T* amore ed. *Spir. Poelm. Fabr.* 47 tum
II' tuis] s a m. 2 *T* quis ternos *E*¹ corr. m. 2 cede ex tede *T*²,
 cede uel cede rell. golian *BEFFXS*, gloriam *V'* a m. 1 48 cu///cis
*T*¹ quuin m. 2 in ras. tues *T*¹ corr. m. 2 49 cuncti (u a m. 2)
T caecinere *TG*¹, cecinere tuis *f* profete *T*, prophææ (, a
 m. 2) *E* 50 impleui^t (t a m. 2) *T* 51 dura s. l. *T*²*II'*
 tulit β regis *Vat. 2* (s. *XV*) 52 ^{aba} tulit *CK* dira a

- Virgo Maria nitet nullo temerante pudore:
 Post partum pueri uirgo Maria nitet.
 55 Filius hic hominis fit maxima quaestio mundi:
 Nobiscum Deus est filius hic hominis.
 Gaudia magna Dei mundus percepit et ambit:
 Respuit, heu, mundus gaudia magna Dei.
 Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci:
 60 Nulla tamen duros signa mouent populos.
 Aspera mors populis ligno deducta cucurrit:
 Aufertur ligno aspera mors populis.
 Ipse tulit Dominus pro poenis munera seruis:
 Pro seruis poenas ipse tulit Dominus.
 65 Vita beata necem miseris auertere uenit:
 Pertulit a miseris uita beata necem.
 Lumen adesse Dei persensit tartarus ingens:
 Nec cernunt homines lumen adesse Dei.

53 nit² G temerata II' Ald. pudore T¹ corr. m. 2, pudorē
 FXDFGHOV' Reg. 2 Sg Alcuin. Spir. Poelm., pudorē (~ eras.) f
 54 pos T 55 hiq C fit T² ex fuit ut uidetur, fuit X
 hominis E questio T cum plerisque modi (un a m. 2) T
 57 gautia T¹ corr. m. 2 magno X pertepit T¹ corr. m. 2,
 recepit
 percepit β, praecepit cod. Arev., accepit Reg. 2, haec sentit Spir.
 Poelm. al. ambit poni pro ambiit suspicatur Burm. 58 respuet
 T heu² (m? eras.) T, hic C, heus e mudus T (n a m. 2)
 59 ppulus T¹ corr. ceci T 60 tmen T duras II
 populos signa e populos (s add. m. 2) T 61 populis ex populos
 corr. I²X, populis (s a m. 2) EV' (= 62), populi H ligna II
 detueto T¹ ut uid. corr. in deducta m. 2 cocurrit T¹ corr. m. 2,
 manauit deccurrit
 cucurrit Reg. 1, cucurrit β 62 aufer²-tur T, fertur corr. in au-
 fertur X 63 tulit detulit dñs β po²-enis (t eras. ut uid.) T
 munere II seruis corr. in C 64 p² S penas (s a m. 2)
 T, poena II, poenas K, penis T, penis S 65 netem T¹ corr.
 m. 2 (= 66) a miseris C 66 Bertulit K, extulit (s. l. m. 2),
 T, depulit Ald. a om. T¹ add. m. 2 68 credunt T¹TBCDII' T
 β a d f Arntz. Spir. Poelm., uel cred cernunt X, cernunt (cern in ras. m. 2)
 EV'

- Mors fera per hominem miserum sibi subdidit orbem:
 70 Subdita congemit mors, fera per hominem.
 Suscitāt ecce genus mortī pater ille profanus:
 Ad uitam Christus suscitāt ecce genus.
 Hic populus Dominum dura ceruice negauit:
 Suscepit primus hic populus Dominum.
 75 Sanguine laeta redit fuso gens impia Christi:
 Gustato Christi sanguine laeta redit.
 Crimina cuncta suis terrenus contulit auctor:
 Dissoluit Christus crimina cuncta suis.
 Libera corda sibi facinus deuinxerat olim:
 80 Nunc reficit Christus libera corda sibi.
 Fortia uincla dedit peccati saeua potestas:
 Dulcis amor Christi fortia uincla dedit.
 Iam super astra sedet, cuncti exultate fideles:
 Perfide, quid saeuis? iam super astra sedet.

69 f. erat (u. eras.) T hominem T¹ corr. m. 2, homines II, ho-
 mine II' sibi miseru T¹ ut uid., corr. m. 2, misero B sub-
 dedit T¹ corr. m. 2 69—70 om. b 70 contremuit E¹O Reg. 3,
 in marg. β d mor^s (s a m. 2) E hominēs (~ a m. 2) T subdita
 mors gemuit m. f. p. h. e 71 ecce (ce m. 2 fort. ex ti) T mortī
 forti II pphanus Dβ 73 h. ic (u fere eras.) TS populos
 K, pupulus V' a m. 1 dura dñm C teruite T¹ corr. m. 2,
 ceruice* (m eras.) V' 74 suscipit T¹ corr. m. 2 primum E¹I¹ (I
 primus s. l. m. 2) II' O¹S Cant. Alm. 75 redit (= 76) T¹ (corr. m. 2) I¹,
 uel ridet
 rediit X, ridit V' a m. 1, redit E¹ ridet uoluit m. 2, ridet F¹GH,
 bibet ad fuso (s a m. 2) T 76 cōstato T gustato sanguine
 xpi IIX rediit X 77 terrenis V' (a m. 1) D, terren^s T
 autur T¹ ut uid., corr. m. 2 78 cuncta* (s eras.) T, cunctis X
 79 deuinxerat] in in ras. unius litt. T², deuinxerat S, diuinxerat II',
 euinxerat Rem., disiunxerat cod. Arev. 80 reficit ex refecit K
 libera corda] a c in ras. V' 81 seua T et alii, seua (a ex e) II'
 82 xpi (s? eras.) D 83 supr. K sedit T exultate (& eras.)
 D fidelis T¹ corr. m. 2, fidel^s S 84 perfede T¹ corr. m. 2
 qued corr. in quid T² seuis T cum plerisque sedet T¹ -it
 corr. m. 2

- 85 Mortuus ille tonat, caelum terramque subegit:
 Quid facient hostes? mortuus ille tonat.
 Pellitur umbra die, Christo ueniente figura:
 Christus adit gentes, pellitur umbra die.
 Te properare docent et signa et saecula prima:
 90 Nos sacra quae gerimus te properare docent.
 Vnicus adueniens firmauit uota priorum:
 Vota dedit nobis unicus adueniens.
 Passio, Christe, tui conpleuit munera legis:
 Munera nostra replet passio, Christe, tui.
 95 Hic homo qui Deus est, spes est antiqua priorum:
 Spes in fine piis hic homo, qui Deus est.
 Munus erit fidei toto credentibus aeo:
 Qui dedit ut credant, munus erit fidei.
 Te ueniente, Deus, mundanus concidit error:

86 cf. Verg. Ecl. III 16

85 tonat (t₂ m. 2 add.) T celum T et alii 86 faciunt
 FDGKSVb Arnts., facient (u a m. 2) E, faciant Ald. osten
 T faciat hostis g 87 pellitor T¹ corr. m. 2, pellitus E, pella^{itur}
 K corr. m. 2 diei EII' Christo ex Christi E, xpi b Cant.
 Poelm., xpe II' figurae (e a m. 2) F, fugura II' g adet corr. in
 adit T² gentis T pellat K die. (s eras.) V' 89 dotent
 T ppa^{te} β et signa] et om. THIV' (m. 1) β Reg. 2. 3, s. l.
 E²b³ docent^{tot} B tot βfV' in marg. 90 satraq; T¹ corr. in
 sacraq. m. 2 quae] om. II' dotent corr. in docent T² 91 ad-
 uenies T, adueniens] ens in ras. V' (= 92) uota] tota II piorum
 KO 92 uota (o corr.) T, tota c 93 tua T (a a m. 2) editt. pler.
 legis] ras. post s in V' 94 munera **** (nera eras.) T 95 que
 T¹ corr. m. 2, qui* (d eras.) V' dñ pes T¹ corr. m. 2 spes e.]
 finis II' tuorum T¹, piorum T² XIKOV¹ 96 spes cum fine Ald.
 hec T corr. m. 2 quid est T¹ corr. m. 2, quidf (f a m. 2) S
 97 in unū e. f. et toto corde credentibus euo X Mñus (u a m. 2) E
 erat (= 98) II' b¹c m fedei T tota redeuntibus H¹ corr. m. 2
 euo T et alii 98 dedit. ut (t eras. uid.) T credunt H, credent
 Reg. 2 99 uente ds T, tunc v. d contedit T¹ corr. m. 2,
 condidit f 98 et 99 in mg. add. C²

X.

- 100 Occidit hic mundus te ueniente, Deus.
 Gratia plena Dei est, quae totis gentibus extat:
 Abscedant sectae, gratia plena Dei est.
 Sola columba redit, quae totum circuit orbem:
 Discedant corui, sola columba redit.
- 105 Adueniet Dominus dare digna piis, mala prauis:
 Credite iam, miseri, adueniet Dominus.
 Visio, Christe, tui tormentum et poena malorum est:
 Gloria cuncta bonis uisio, Christe, tui.
 Gloria magna Patri, semper tibi gloria, Nate:
- 110 Cum sancto Spiritu gloria magna Patri.

100 occubuit mundus *rDE^oO Reg. 3*, ocubuit m. C occidet Xg
Fabr. Cell., occumbet II', concidit *Reg. 2 Ald.* hic s. l. T^a mon-
 dus T 101 gloria O^a dei plena est T, gratia dei plena ~ K
 que T, qui C exstat E 102 obstedan^t T^a corr. m. 2, abcedant
 T, discedant *Alb.*, ascendant l *Spir. Poelm.* s^{ectae} (at fere eras.)
 T, saecte E, secta S gratia^a V' plena^a V' 103 rediq-
 T^a, reditque corr. m. 2 columba D 104 distedant T^a corr. m. 2,
 disce^adant (n eras.) II', descendant *Cant.* 105 signa *cod. Arntz.*
 piis^a (et uel ed eras.) T, piiset II' T dare ^{digna} piis et β piis^{ut} mala
 l 2; fort. dare piis digna et mala cf. *de Sed. poet. vit. et scr. p. 109*
 pa^auis (r eras., ~ a m. 2) F 106 credete T 107 tormentom (u
 a m. 2) T po^aena (t eras.) T sit T^a est corr. m. 2, est] om.
 X'F *Reg. 3 Sβ* 108 cuncta V' tui^a T, tui est *Reg. 2*
 109 gratia ex gloria O nate in ras. scr. T 110 scō spō
 T, spū scō *HCsAd*, flamine cum scō e, pneumatē c. s. g, cum sancto
 flatu *Poelm.* spiritui et nato *Ald.* gloria V' patri amen
 II f FINIT *IF* (in marg. ad vers. 109), EXPLICIT E, EXPLICIT
 CARMINIS LIBER SEDVLII H, Finit hoc opusculum deo gratias amen X,
 Finit Amen. incipit ars Sedulii poetae O, EXPLICIT RECIPROCV M CAR-
 MEN SEDVLII T, Explicit liber Sedulii V

HYMNVS II.

A solis ortus cardine
Adusque terrae limitem
Christum canamus principem,
Natum Maria uirgine.

5 Beatus auctor saeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans
Non perderet quod condidit.

Clausae parentis uiscera
10 Caelestis intrat gratia,

1 cf. Psalm. 112, 3

6 cf. Prud. Cath. XI 45

INCIPIT CARMEN Γ (*f. 19^a*), YMN' SEDVLII POETAE C , INCIPIT
HYMN EIVSDEM E , YNVS SCI SEDVLII DE NATLT DNI F , INCIPIT YMNVS
SEDVLII K *Alm.*, Incipit carmen natalis domini nostri Iesu Christi L'
(*Laudunensis 468 s. IX*), INCIP CARMEN EIVSDE XPI DE MIRACVLIS P ,
Incipit carmen de ntu xpi X , Incp Ambrosianum ipsius Sedulii V' (iam-
bicum tetrametrum quod recipit iambun locis omnibus spondeum inpari-
bus *m. 2 in marg.*), INCIPIT YMNVS EIVSDEM DE NATIVITATE DNI T ,
Versus Sedulii de Christo O , ITEM ALIVM β' , YMNVS EIVSDEM SEDVLII
 b ; *bini uersiculi plerumque sunt coniuncti* 1 ortus] s *corr.*
 Γ , ortu' (s *add. m. 2*) GKV' , ortu $EHL'Pd$, ortu* (s *eras.*) β' 2 et
usque XL' , ^{ad} usq- GKb , usque H 3 christo β' *m. 1* cana^{mus}
(*mus a m. 2*) $\dot{G}$ principi β' 4 Mariae uirginis β' *Alm.* 5 auctor]
auc *in ras.* E 7 carne *ex carni* G 8 n* (*~ eras., e a m. 2*)
 C , ne $BEFGb$, ne n V' perdet K quos $XE^G^1V^2$, quos
qd V' 9 clausae ΓPO^1 , clausae G , casta CVI , caste F , caste
 BbV' (*seq. ras. 4—5 litt.*) cf. *II 47* clausa ingrediens parentum
 H 10 caelesti^{us} E intra^{us} (t *a m. 2*) Γ , intra F

- Venter puellae baiulat
 Secreta quae non nouerat.
 Domus pudici pectoris
 Templum repente fit Dei,
 15 Intacta nesciens uirum
 Verbo creauit filium.
 Enixa est puerpera
 Quem Gabrihel praedixerat,
 Quem matris aluo gestiens
 20 Clausus Iohannes senserat.
 Faeno iacere pertulit,
 Praesepe non abhorrui,
 Paruoque lacte pastus est,
 Per quem nec ales esurit.
 25 Gaudet chorus caelestium,
 Et angeli canunt Deum,
 Palamque fit pastoribus
 Pastor creatorque omnium.
 Hostis Herodes impie,
 30 Christum uenire quid times?

11 baiolat *E*, baiolat *KT* 12 nouerat (uerat *in ras. m. 2*) *E*
 13 corporis *XL' O'V'* cf. *supra V 350* 16 uerbo concepit *BCFPT*
bβ' cdeg, uirgo creauit *Arev.* 17 nixa *Spir.*, enititur *breviarium*
Rom. est *om. Poelm.* enixa iam p. est *Fabricius cum aliis*,
 enixa est iam p. *Kehrein (Lat. Anthol. aus lat. Dichtern d. M. A.*
p. 120) 18 gabriel *FL'* 19 albo *X* quem uentre matris
 gestiens | baptista clausum senserat *brev. Rom.* 20 iohannis *XX*,
 Ioannis *L'*, iohannis *V'* 21 feno *I'*, feno *FHRβ*, faeno *L'*, foeno
V' 22 abhorrui *E'F'G'V'β'*, obrui *b'* abhorrui *corr. m. 2*, obor-
 ruit *E'β'd* 23 pauq; *I'* late (c a m. 2) *E'*, lactae (a eras.)
V et lacte modico *brev. Rom.* 24 esuriit *X* 25 corus *F*
 26 cantant *β'* deo *BE'HV' b Alcuin., Poelm. in mg.* 27 psal-
 musque *X*, palamque (l eras.) *E'*, psalm-q; *β'* (psalmetq; m. 1)
 28 creatorque *I'* (que exp. m. 2) *P*, creator *K*, creatus *e*, creator
rell. 29 Herodis hostes *Erasmus coni.* impiae *β'* hostes
corr. in hostis KV' 30 xp̃s *V'*, deum *l 2* uenisse xpm *H*, chr.
 uenisse *K Alb. gl* qui *FP* crudelis Herodes deum | Regem q. t.
brev. Rom.

- Non eripit mortalia
 Qui regna dat caelestia.
 Ibant magi qua uenerant,
 Stellam sequentes praeuiam;
 35 Lumen requirunt lumine,
 Deum fatentur munere.
 Katerua matrum personat,
 Conlisa deflens pignora,
 Quorum tyrannus milia
 40 Christo sacrauit uictimam.
 Lauacra puri gurgitis
 Caelestis agnus attigit,
 Peccata qui mundi tulit
 Nos abluendo sustulit.
 45 Miraculis dedit fidem,
 Habere se Deum patrem,
 Infirma sanans corpora
 Et suscitans cadauera.
 Nouum genus potentiae:
 50 Aquae rubescunt hydriae,

31 diripit *V'* (*m. 2*) *Reg. 3*, arripit *KV Tacfg* 32 qui regnat
 in caelestibus *b* 33 quā u. (~ *a m. 2*) *E*, quā u. (*sic*) *F*, qui
 uiderant *C*, quae (e? *eras.*) uenerant *V'*, qui uenerant *O'*, quam
 uiderant *B Reg. 3 Tb²acdefg*, qua uiderant *l cf. Carm. II 45*
 34 peruiam *XL'* (*a m. 1*) 35 lumine] munere *Alcuin.* 36 deus
 placatur munere *X* 37 personant *V*, consonat *f* 38 amissa
C, concisa *V* deflens *E*, deflent *G corr. m. 2*, deflent *H*
 pignora *f* 40 sacrauit] uit *add. m. 2 in V'* uictima *Reg. 2*
c cod. Arev. Alcuin., uictimas *Burm. con.* 37—40 *om. β'*
 41 lauacrum *KTC β'*, lauacro *Poelm.* 43 qui mundi tulit *I* (que
 n. detulit *s. l. m. 2*) *P*, quae non detulit *rell. cf. Ioh. 1, 29*
 44 non *E¹ corr. m. 2* abluendos *Hg* 46 secundum patrem
g 47 sanas (*n a m. 2*) *b* corpora] pectora *o* 48 resusci-
 tans *Cant. Ald. Poelm. in mg.* 50 aquae *r. V'*, aqua^o erubescunt
 (*e s. l. a m. 2*) *E*, aqua erubescunt *β'*, a. rubescunt *H* idrie *F*,
 haebriae *H¹*, hebraeae (*e, in i corr.*) *K*, ydriae *pler.*

- Vinumque iussa fundere
Mutauit unda originem.
Orat salutem seruulo
Nixus genu centurio,
55 Credentis ardor plurimus
Extinxit ignes febrium.
Petrus per undas ambulat
Christi leuatus dextera:
Natura quam negauerat
60 Fides parauit semitam.
Quarta die iam fetidus
Vitam recepit Lazarus,
Mortisque liber uinculis
Factus superstes est sibi.
65 Riuos cruoris torridi
Contacta uestis obstruit,
Fletu rigante supplicis
Arent fluenta sanguinis.
Solutus omni corpore,
70 Iussus repente surgere,

54 cf. Ovid. Met. VIII 182, Iuven. IV 648

51 uinū^q (que a m. 2) T originem] laus honor uirtus gloria β^r
(finit) 53 orat (t in ras., fuit orans?) EV' 54 flexus IC
V Ald., flexu. (s eras.) E, fesus F, flexu^r (s a m. 2) b flexo
genu g 55 plurimus (lu ex ro uel no) V' 56 extinguit Ca,
extinxit (xit in ras. m. 2) E, extincxit V', extincsit P ignes (es
corr. ex is) V' 57 ambulans GHL' Fabr. 58 lenatus F, le-
uatur GHL' V' (a m. 2) Poelm. dextra X 60 semitā (a m. 2)
V' 61 quarto FL' Reg. 2 c fetit' C, feditus E^b, foetidus
L' 62 Lazarus] finit C 63 cunctisque liber V Ald. 64 factus
om. V factus est superstes sibi Alcuin. sibi] belli f 65 torridi.
(s eras.) V', horridi f, luridi c 66 contacta b, contracta f
post uestis ras. 4—5 litt. in V' obruit H, obruit T 67 fletu.
(s eras.) EF fletus rigantis BO Alb. b, fletu roganti^r (s a m. 2) T
rogitantis Rem. supplici Gc 68 clausit EG^r in mg. bc
fluente X 69 solutos (u a m. 2) EH omni languore Alcuin.
70 iusso E^r corr. m. 2

- Suis uicissim gressibus
 Aeger uehebat lectulum.
 < Tunc ille Iudas carnifex
 Ausus magistrum tradere,
 75 Pacem ferebat osculo,
 Quam non habebat pectore.
 Verax datur fallacibus,
 Pium flagellat impius,
 Crucique fixus innocens
 80 Coniunctus est latronibus.
 Xeromyrrham post sabbatum
 Quaedam uehebant compares,
 Quas adlocutus angelus
 Viuum sepulchro non tegi.
 85 Ymnis uenite dulcibus,
 Omnes canamus subditum

71 sui^a (s a m. 2) b 72 aeger in ras. E^a ueheba^at (n eras.)
 E, ueebat F lectulum] u, in ras. E 73 iudax E^a corr. m. 2,
 audax c 75 osculo E^a corr. m. 2 76 quem E^a habebat
 G (t gerebat s. l.) 77 in mg. s. a. m. al. E 80 coniungit^a
 E, cun^aungit (g eras.) F, coniungitur BGHKT^b Romani praeter
 O Reg. 2 81 Xeromyrram Γ (in mg. a m. al. id id sero) GHK
 L'PV^b Romani plerique, Xero (e ex i) mirr^{am} B, chero miram XV'

(a m. 1) F, xero g, Seromirā E (Se a m. al.) Ott. 2 Alb., chyro-
 myrrham cod. Arniz. Alcuin.; Christo myron coni. Arev., fort. chiro-
 myrrham uel cheromyron, significantur aromata uel unguenta, quae
 parauerant mulieres (cf. Luc. 23, 55 et 24, 1); de nouati uerbi accentu
 cf. quae protulit de similibus Corssen Auspr. u. Vok. ^{II} p. 517

82 ueebant F, uehebat V' quedā (a m 2) E, quē H cor-
 poris X^a corr. in corporei, corpori FGHKT d e f l Poelm. 83 allo-
 quantur angeli GH (allocuntur) VT quibus definit a. EG^a (in mg.)
 Alm., quibus oecinit a. Cant. 84 tegi^a (t eras.) E sepulchrum
 V' a m. 1, corr. m. 2 ctegi c, n ctegi g non tegi illum tu-
 mulo a, uiuum sep. non tegit Alcuin. 86 cantem' E subditur
 P, subditi F, ^{subditum} iugiter T canentes subditi b

Christi triumpho tartarum,
Qui nos redemit uenditus.

Zelum draconis inuidi

90 Et os leonis pessimi

Calcavit unicus Dei

Sesque caelis reddidit. >

87 triumpho* V' triumphum nobilem FG (tartarum s. l. m. 2)
H, xpm triumpho b 88 uenditos BE'L'V' a m. 2 Alm. Alcuin.,
uenditus P 90 hos X 91 unicus] f unius s. l. G¹ 92 sese
qui Alcuin. seq; reddit caelestibus E celo FGH, caelestis (s.
add. m. 2) V'

reddidit] Gloria patri ingenito,
Gloria unigenito
Vna cum spiritu sancto
In sempiterna saecula

addunt Γ (al. m.) PV' b Alcuin. EXPLICIT HYMNVS SEDVLII poetę
uel r&hor } de natiuitate et traditione et passione et resurrectione et
ascensione dñi nī ihu xpi ad caelos ab eodem poeta decantatus, qui uide-
licet hymnus metro iambico etc. Γ (a m. rec.), Explicit carmen de
nat̃ dñi nī ihu xpi X, Explicit uersus O (sequitur praef.), Explicit
YMNVS SEDVLII (sequitur hymn. I) P

SEDVLII
PASCHALIS OPERIS
LIBRI QVINQVE.

NOTARVM INDEX.

- P* = codex Parisinus nr. 12279 s. IX inf.
G = fragmentum Sangallense cf. cod. 877 s. IX.
R = codex Rheinaugiensis nr. 77 s. X.
H = codex Harleianus nr. 3012 s. X.
B = codex Bruxellensis nr. 5649—5667 s. XI.
I = codex Iureti (= editio princeps).
Col. = editio Coloniensis a. 1618.
Par. = editio Parisina a. 1654.
Gall. = editio Gallandii a. 1773.
Arev. = editio Arevali a. 1794.
v = editiones omnes uel aliquot.
Carm. = Paschale Carmen.
-

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO
 SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Praecepisti, reuerende mi
 domine, paschalis carminis textum, quod officium purae de-
 notationis simpliciter exsecutus uobis obtuli perlegendum, in
 5 rhetoricum me transferre sermonem. utrum quod placuerit,
 ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror,
 stilo censueris liberiore describi: sub dubio uideor fluctuare
 iudicio. sanctis tamen iussionibus non resultans iniunctam
 suscepi prouinciam et procellosis adhuc imbribus concussae
 10 ratis uela madentia tumentis pelagi rursus fatigationi com-
 misi per emensos cursus reuoluti discriminis et Cycladas in-
 gentes, quas praecipitanti formidine celerius ante transiueram,
 longa maris circuitione discurrens, ut illos portus et litora,
 quae dudum praetereundo lustrari, diligentius opera nunc

11 cf. Hor. C. I 14, 20

INCIPIT EPISTOLA SEDVLII (PRESBYTERI P) PRH, Dedicatio operis
 paschalis ad Macedonium v 1 presbitero PRH 2 xp̄o PRH
 precepisti P 3 paschalis H officio Hv 4 exsecutus R,
 exsecutus H optuli R perlegendum H 5 rethoricum PR
 me potius transferre Gall. coni. utrum (q? eras.) P quod utrum
 libri, quod utrum quod Arev. coni. 6 geminare P censeas ueris
 H 8 ^{non}resultans R, resiliens H, resiliens v 9 prouinciam P,
 prouincia RH 10 i amadentia P cursus ex cursus H^a
 11 cicladas R 12 praecipitante R celerius P transieram
 Hv 13 portos (u a m. 2) H illas R discurrens] s₁ in ras.
 2 litt. P que P 14 pretereundo P diligentius oper. H,
 diligentiori o. v

uiserem tarditatis. siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam uidentur inserta, quae postmodum linguae resolutio magis est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrectatoribus uiam, dicentque nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt 5 in oratione quae non habentur in carmine. si qui tamen istud obiciant, faciuntne intellegendo, ut nihil intellegant? nam si aut saeculares litteras adsecuti aut diuinis uidebuntur libris instructi, debent exempla ueterum recensere necsimilia lacerare conentur iniuste. cognoscant Hermogenianum, 10 doctissimum iurislatozem, tres editiones sui operis confecisse, cognoscant peritissimum diuinae legis Origenem, tribus nihilominus editionibus prope cuncta quae disseruit aptauisse. nec eorum quispiam mordacis linguae laceratur iniuria, cum potius inde laudis consequantur augmenta, quod prouectibus uberioris 15 ingenii diligentiore posteros fide noscendae ueritatis instruxerint. aliud namque est mutare composita et aliud integrare non plena. quamuis spatia diuinae legis immensa, quibus dicta semper adiciuntur et desunt, uelut mare fluuiorum penitus incrementa non sentiens, nullis terminari sensibus queant, 20

7 cf. Terent. Andr. prol. 17

1 uiserem (i a m. 2) P, uisere R, uiser+m H traditas I,
Tradita v 3 assecuta RH² 4 aliquam forsitan om. v, eras.
in H 5 correpta RH quia] i corr. m. 2 P certe
H 6 que P siquid P 7 faciantne P ne] nae
Arev., nec Gall. cum reliquis patrum bibliothecis intelligendo ex in-
tellegendo P²H² aut] in ras. litt. min. scr. R, si*** H, sicut I
nam si saeculares v 8 seculares PH assecuti R 9 in
libris P 10 ne v 11 ediciones H 12 nihil hominus
R 13 propecunia R, prope/////cunia H disseruisse R, de-
seruit H 14 ante cum rasura in H 15 consequat P
augmenta] gm corr. m. 1, s. l. add. m. 2 P quod v, quo P, qua
R, q///// H prou***ibus H, prouentibus v 16 instruxerunt v
(exc. Col.) 17 aliud est namque PHv muta H integrare
****ena H integrare. Nam v 18 spatia] s a m. 2 P, spacia H
imp mensa PR 19 addiciuntur P uelud H paenitus P
20 quaeant P, quaeant (a eras.) R

nullis explicari linguis eualeant: sic et nostri prorsus ab sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. nec impares argumento uel ordine, sed stilo uidentur et oratione dissimiles. proferant igitur sua si qui carpere nitentur aliena. promptius est omnibus iudicare quam facere et de castrensi munimine pugnantium pericula securo uultu conspiciere. credo tamen, pater egregie, nullum fore quamuis impudenter obloquum, si meruero dextrum tui pectoris adipisci iudicium. faue primus ut alii faueant, et omnium mentibus
 10 sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat. tu facies ut delectet euasisse discrimina, cum serenior coeperis aperire tranquilla. nauigauimus prius in aequore, nunc in portu iam nauigem; tandem aliquando post undas calcare liceat nos harenas! tetigimus montes ex pelago: tangamus montes ex saxo et
 15 infirmos aquis inruentibus gressus nauali positos statione firmemus. priores igitur libri, quia uersu digesti sunt, nomen PASCHALIS CARMINIS acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi, PASCHALIS designantur OPERIS uocabulo nuncupati. utramque uero materiem uobis orantibus,

3 cf. Terent. Andr. prol. 11—12, Hieron. Ep. LVII p. 305 Vall.

1 explicare] *a, ex i P² ex corr.* linguis (*s a m. 2*) *P* *eualeant (*s eras.*) *P*, *ualeant *H*, ualeant *v* ab^ẽ *R*, *a sese (*h eras.*) *H*
 2 addita** (*ta eras.*) *P* 3 impares *H* argumento] *o corr. P²*
 5 nituntur *Rv*, nitetur *H* post est *ras.* (*enim?*) *in H* facere*
 Sed de (*t eras.*) *P* 6 muni*ne *H*, munime *I* pugnantium] *eras.*
H², om. v 7 egregi**e* (*a eras.*) *H* 8 impudenter *Rv*
 obloquum *P*, obliquum *R*, obloquium *v*, *ras. in H* tui] *eras. H², om. v*
 9 primu* *H*, primum *v* 10 sententias reph^b*e* *P* (*rephate in mg. add. m. 2*), sententia reprobate] *R*, s. reprobate *H* facias *H*
 11 dilectet *H* 12 nauiga///// equore *H* nauigare rursus *v*
 nauigem *P* nunc in portu iam nauigem] *locum Iuretus asterisco notauit*
 13 Tandem aliquando post undas calcare liceat. nos arenas tetigimus montes ex pelago. Tangamus etc. *Col. Par.*; calcare liceat; non arenas *Gall. in textu*, c. liceat nos arenas qui tetigimus *m. e. p. in adn.*
 14 ex saxo] *s a m. 2 P* 15 irruentibus *Rv* nauali] naua *H*
 16 qu**a* *R* 18 nullam *H* prosa nulla *v*
 19 utram *RH* materie] *R*, materia *H*

Domino nostro Iesu Christo, qui uota non recusat humilium,
congrego supplicanter et offero, cui uirtus, honor et gloria
cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum.
Amen.

1 dñō nñō ihu xpō *RH*, nostro *om. Pv* qu uota *H*
2 **grego *H*, et grego *Iv* (*uel et rogo*), erogo *Arev. con.* cui
ē *R*, cui *** *H cf. epist. Carm. praemissam* 3 spū scō *PR*, sancto
spiritu *H* sc̃la sc̃loꝝ añ *R* EXPLICIT EPISTOLA *R, om. PH*

SECVLII PASCHALIS OPERIS

PRAEFATIO.

Paschalibus te dapibus conuiua quisquis inpertis, accubitare nostris non dedignatus in toris, erectum supercillii deponere fastigium si carus aduenies et amicus, nec opus codicis hic requiras artificis sed exigua paruae mensae sollemnia laetus
 5 accipiens, contentus adsumens, libentius animo saturare quam cibo. aut si magna potius ubertate rerum caperis opimarum diuitiasque praecipuas deliciosus expectas, nobilium debes cenis satiari doctorum, quorum multiplices referri nequeunt apparatus. illic profecto repperies quicquid maris nutrit unda uescendum,
 10 quicquid terrae fecunditas subministrat, quicquid in nubibus pennali corpus libramento sustentat. in ipsis etiam ferculis

Incipit p̃fatio sacri operis beati sedulii p̃bri (in mg. m. 2) P, incipit praefatio Sedulii antistitis in soluta oratione Paschalis carminis ad lectorem v impertis R, iñpertis H (corr. m. 2) acubare G, accumbere v 2 thoris (exp. m. 2) H, thoris G 3 aduenis HGv 4 artificis] in ras. G sollemnia RH 5 adsumens G, assumens PRH contentu^s (s a m. 2) H libentius H (corr. m. 2), libencius G, libens plus fort. (cf. Carm. v. 6) satiari P (in mg. saturare add. m. 2), saturare G (in mg.) 6 at v potius G opimare^u P (corr. m. 2), opimarū (ū a m. 2) H 7 diuitiasq; (i a m. 2) H praepu^u///as (ci a m. 2) H, p̃cipu^u G delitiosus PH, delicios G exspectas G 8 saturari R, saccari HG referreneq;unt H, nequeunt referri v aparatus GH¹ (corr. m. 2) 9 repperies GRH quidquid (utroque loco) v maris H nutritidit Par. Gall. 11 poenali P

pretiosa nimis uarietate gemmatis flaescent nectareis sua
mella cum ceris, et aureis adpositus in canistris colore metallo
fauus adludit. at nos de pauperis horti seminibus holus uile
decerpsimus, quod in rubra testae parapside uoto magis quam
splendore cernimur ministrare.

5.

LIBER PRIMVS.

- 1 Cum poetarum studiosa consuetudo gentilium fabulosi car-
minis nugas nobilium commendet pompa uerborum, et siue cla-
moribus coturnatae tragoediae seu ridiculi Getae comica foeditate
uel quibuslibet metricae numeris disciplinae priscorum scelerata¹⁰
temporum gesta, nonnulla etiam probrae narrationis arte com-
posita Niliaci papyro gurgitis calamo perarante contradant:
cur ego, qui decacordo psalterio inter beati dogmatis choros
Dauiticae modulationis cantus exercens spiritalia reuerenter

1 ptiosa P, pretiosa R, praetiosa H (exp. m. 2), peiosa G
uarietate H flaescent G nectareis P, nectaris R, nectarei¹
G 2 con ceris G appositus R, adpositus H (corr. m. 2),
adpositi G concolor H, ecclor G, concolor v 3 faus G
alludit RH(?) G, sic ex uestigiis detritae scripturae ueteris exemplaris
expressi Iur. pauperis (cis corr. m. 2) H olus R
4 decerpsimus ex decerpsit G corr. pabside (ra a m. 2) P, par-
opside v 5 cernimur RG, cernimus PH 6 Inscriptionem
addidi 7 fabulosi H, fabulosas v 8 commendat (ar a m. 2)
P, commendat G, commendaret RH 9 coturnatae tragoediae (t
a m. 2) P coturnate RH getae P, gestae G comica H
10 disciplinam P¹, corr. in disciplinae m. 2 11 etiam P, etiam
G probrae (a, e a m. 2) P, probra v narrationis G 12 ca-
lomo P papyro H corr. m. 2 ctradant G 13 Quor P
ergo G deca corda G in G dogmatis H, docmatis G
coros H dauiticae G, dauidicae v modulationis] s in ras. m. 2
H exerens (c a m. 2) P spiritalia v

dicta respondeo, mirabiles Christi salubresque uirtutes pressa
uoce reticeam, cum ueritatis opus arripere et fidelis instrumento
sermonis dona debeam caelestis gratiae non tacere? nulli si-
quidem iustius humani cordis et sensus famulatur officium
5 quam omnipotenti Domino, qui sensus instituit, corda fundauit
ut denota semper Creatori materies proprium non relinquat
auctorem, cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec
perire, cui dicione perpetua in aetheriis arcibus una est cum
Patre potentia, par splendoris claritas, communis apicis indiuisa
10 sublimitas, honor aequus, eadem uirtus, sociale fastigium, re-
gnum temporibus infinitum, iugi semper manens aeternitate
principium, sceptri societate consors gloria, similis et maiestas.
haec est ad salutis domicilium dirigens uia, haec firmis
gressibus ad paschalia dona panditur semita. hic nostri ponemus
15 operis fundamenta, huc igitur aegras cuncti mentes aduertite,
hanc morbis medicinam letalibus adhibete, quos noxiae dis-
putationis uana serpit intentio et Attici dogmatis insanibilis
disciplina Cecropiae sauciat ueneno doctrinae, ut cum uitales
auras, diuinae legis spiramenta flagrantis odorem gratiae

1 dicta *H corr. m. 2* praessa *H*, p̄ssa *G* 2 arripere* (t
eras.) *P* instruendo *H*, instrumenta *Gv* 3 caelestis (s a
m. 2?) *P* gratie *G* tacere] DE QUALITATE PATRIS ET FILII *R*,
de qualite^{as} patris et filii *H (corr. m. 2)* 4 famulantur *H*, famulati
G 5 instruit *RH* et corda *Gall.* 6 craeatori *H exp.*
m. 2 8 conditione *P*, ditione *RH*, dic|cione *G* ether^{is} *H*
corr. m. 2, aethereis *v* 10 uirtu^s sociale *G* sociale* (t eras.)
P 11 iuge *R* 12 societate (f a m. 2) *P*, societas *RHGv*
cf. Carm. v. 34 magestas *RG* 14 pranditur *H r exp. m. 2*,
panditi *G* ponemus *P*, ponimus *RHGv sed cf. Carm. v. 37*
15 huic *PH* 16 loetalibus *PRH*, letalib; *G* noxie *P*
17 una (a a m. 2) *P* insanibilis *H corr. m. 2* 18 doctrinae]
explicit G 19 spiramento *v* flagrantis *H*, flagrantis *v*
odore *Hv fort. recte*

suaunitatis hauriatis, Athenaei paedoris ingluuiem sensu deinceps
 puriore linquatis. quid tenebrosis erroribus labyrintheos, The-
 sidae, circumitis anfractus et inuolutis exitu pereunte uestigiis
 caligantia caecis ambagibus antra lustratis? quid adhuc
 labruscam bonae uiti praeponitis? quid nitidis saliunculam
 rosariis antefertis? quid in lapideis simulacris et aereis figuris
 inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica,
 proderit animas seruitute damnare? parcite, quaeso, iam parcite
 squalentibus harenosi pulueris glebis et steriliū nuda perfrui
 siccitate camporum, ubi numquam grauidis arua uisceribus
 laborem sudantis agricolae fecunda norunt releuare mercede.
 nec de caespitis cruenti germinibus toxica letalis suci nutri-
 menta uellatis, quae cibus semper amica tartareis uitae nesciunt
 famulari sed morti. quin potius iucunda florei graminis prata
 et amoenos beatae sedis accessus per liquidos puri fontis
 latices introite, ubi uitalium seminum diuinis aquis animata
 fecunditas nutrit segetem reuulsa sentium asperitate cres-
 centium, quae nimia frugis ubertate multiplicis Dei queat

1 suauiter *fort.* hauritis *v* pedorē *H* athenei *P*
RH inlubiem (u a m. 2) *P*, ingluuiā *R*, inlubie *H*, illu-
 uiem *v* 2 linquatis *H* quid] s. l. *P*² labyrintheos *v*,
 labyrintheo *P*, labirintheo *R*, laberintheo *H* 3 circuitis *v*
 preeunte *R* 4 caliganti *P*, caligantia *H* 5 uiuati (ti *eras.*)
H saliuncam *v* 6 lapidis (e a m. 2) *H* & aereis *R*
 7 inani cultu *H* ac *v* pfana s. l. *P*² 8 animos *v*
 9 arenosi *P* perfrui (p a m. 2) *P*, perflui *R* 10 siccitate
 (i a m. 2) *H* 11 foecunda *P* reuelare *P*, reuelare *H* *corr.*
m. 2 12 decespitis *R*, decerpitis *H*, caespitis uel cespitis *v*
 cruentis *R* sed cf. *Carm.* v. 51 localis *PR*, laetalis *H* suci
 (c s. l. m. 2) *P*, soci *H* *corr.* m. 2 14 iocunda *PRH*¹ (*corr.*
m. 2) flore *P* germinis *Hv* parata *H* exp. m. 2
 15 baetate *H* a exp. m. 2 et sic saepe 16 latices *P* introitis
R, introitis *H* it in ras. m. 2 17 crescentium (em a m. 2) quae
 nimia *P*, crescenteque nimia *R*, crescentemque nimiam *HI* 18 uber-
 tatem *H* multiplici (e a m. 2) *P*, multiplicis *RHI* quaeat
R, quatuor *H*

esse iam messis ac spem futurae mercis aperiens centenis cumulis fructum maxima recondat in horrea.

Omnipotens indiuidui Deus numinis et aeterni, qui totum 2
sacro nutu contines mundum, qui machinam caeli tuorum
5 digitorum operatione firmasti et potentis uerbi fabricam con-
didisti, qui rapidam pelagi fluctuantis insaniam limitem
terrenae uicinitatis obruere terminis prohibes constitutis, qui
solis radiantis aspectus et cornigeros lunae uultus diei nocti-
que conterminans utriusque luminis uices sacro moderationis
10 libramento dispensas, qui stellarum numerum potestates signa
nomina loca cursus ac tempora solus colligis, solus agnoscis;
qui rudis terrae membra torpentia per diuersos motus uiuis
animasti corporibus, qui hominem fructus arboreos uetita
praesumptione mandentem postquam morte condemnas, melioris
15 cibi sacramento resuscitas et a uiperei morsus uoluptuosa
fallacia potu sanguinis immaculati conseruas; qui humani
generis nomen praeter quos custos arca munierat repentina
surgentis inundatione diluuii mersum penitus ac sepultum ex
una rursus progenie multiplicas restitutum, ut mysticae

1 future *P* operiens *PRH*¹, operiens *uel* aperiens *v* 2 ma-
ximum *v* 3 DE ORATIONE IPSIUS SEDVLII *R*, ORAT OMNIPOTENTEM
CREATVRARVM VICTOREM DARI SIBI RECTAM DICENDI CARMINIS VIAM DE
MIRACVLIS DICTVM PAUCA DIVINIS *H* nominis *PRH* et] *om.*
H 5 potenti uerbi uirtute *coni. Gall.*, potenti uerbo *coni. Arev.*,
sed cf. 20, 20 nempe rerum omnium creatori, cuius cuncta seu nota siue
latentia uerbi constant machinis fabricata 6 ravidam *R* pela-
gis fluctuantis *H*, fluctuantis pelagi *v* 7 terrae^{clai}nae *H* ciui-
tatis *P corr. m. 2*, uicinalis *H corr. m. 2* constitutis *om. P*
8 noctisq; *R* 9 luminis uices (uultus ^{uultus} a *m. 2*) *P* sacrae *Hv*
10 potestatis (e *s. l. a m. 2*) *P* 11 munera *v* 12 membra *P*
diuersas *H* 13 sapores^{arboreos} *P corr. m. 2* uetita *H* 15 re-
suscitans *nonn. editt.* uipereo morsu *R* 16 fallatia *PRH*
immaculati *Rv* 18 diluuii inundatione *v* 19 progeniae *P*
multiplicare *v*, multiplicare statuisti *uel* multiplicas restitutum *coni.*
Gall. mysticae *P*, mystica *R sed cf. Carm. v. 75*

demonstratione uirtutis, quod carnis delicta necauerant, fida
 ligni protectione uallatum per unum totius mundi baptisma
 panderes ablundum: illam mihi placidus uiam, illam supplici
 demonstra nunc semitam, quae ad salutaris urbis moenia
 paucorum dirigit angusto calle uestigia, Hierusalem scilicet
 ciuitatem Dominicam, Christi passione nostrum pascha
 gestantem, ut per hanc corporalis gratiae hospitalitate fungentem
 ad illam spiritalis gloriae mereamur patriam peruenire, et sit
 lucerna pedibus meis uerbum tuum, Domine, quo recti
 fulgor itineris ad illa me florei graminis loca perducatur, qua
 nitidum bonus pastor ouile conseruat, qua uirginis ouis agnum
 niuea claritate purissimum grex omnis sequitur candidatus.
 non est uia difficilis, si te ducem praebere dignaberis. omnia
 tuae subiacent potestati, omnis tuis imperiis natura succumbit
 et in aduersas species ac figuras iussu dominante pertransit.
 si uelis glacialibus segetes annuas flauere temporibus, producit
 falcebus agilem hiems pigra messorum, si uernalis plagae temperie,
 cum prima florum palla tellus adoperta resplendet, grauidis
 uineam pampinis iubeas parturire, musteo uinitor in amne
 tripudians uiscera felicitis uuae nectarea temulentae calcis grata
 propulsabit iniuria: cunctorumque temporum uices mutatis
 fructibus non rennuent Creatori seruire. mirabilium siquidem

9 cf. Psalm. 118, 105

1 demonstrationae *H* carminis (mi exp. m. 2) *H* necarent
P corr. m. 2, naecauerant *H* 2 mundi om. *P* totum baptisma
R 3 placide *H* supplici] ^{supplicet} placide *P* corr. m. 2 4 nunc
 demonstra *v* 6 dominica *P* 7 hospitalitatem *P*, hospitalitatem
Hv fungentem *PR*, fulgentem *Hv* 9 quod *RH* 10 illa
 me] illam *H* 15 diuersas *H* spetias *H* corr. m. 2 16 si
 uelis glacialibus segetes annuas flauere *v* producit *PH*, perducit
R 17 falcebus (la eras.) *R* agilem] *uncinavit* *P*², habilem *R*, *euan. in* *H* hiemps *PH* pigra] s. l. *P*² uernales *R*
 temperiae *P*, temperiem *R*, temporis *v*, tempore *Arev*.
 18 pallida *H* 19 uinitori nam netri pudians *P*, uinitor in amne
 tripudians *R*, uinitori nam nec/// *HI*; uinitori iam nec repudians
 uiscera felicitis uuae nectarea, temulentae *v* ex coniectura *Iur*.
 20 temulente *PR* 21 ^ppulsabit (*p a m. 2*) *P* rennuent *PRH*

diuinorum cana pandit fides indicium et antiqua patrum testis
origo priscorum, nec abolenda saeculis aevo senescente trans-
actis immortalia caelestium uirtutum signa perdurant. ex
quibus metu trepidantis ingenii pauca saltem audaci relatione
5 perstringere uix nostris animis et cordi permittimus inbecillis,
ut siluam magnae densitatis ingrediens aliquos enitar extrema
digitorum summitate ramos adtingere. nam etsi humano cor-
pori centum simul ora subpeditent centenisque linguarum
motibus uox ferrea clamare non cesset, quis cuncta ualeat
10 expedire quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula
maris harena conueniat?

Primus, ex quo in claram mundi faciem rerum confusa 3
materies, quae chaos dicta est, uerbo fabricante surrexit, Enoch
Deo gratissimus et dilectus uiuacem gloriam consecutus, per
15 innumeros annorum cursus humanae modum naturae trans-
grediens, nascendo terrae munus impleuit sed morti miraculum,
cui subtractus est, concitauit.

Marcebant Sarrae iam senectute membra languentia, et 4
grandaeuo situ sanguis extinctus annosi corporis uenas despe-
ratae prolis sterilitate damnauerat, cum senioris uiri fecundata
20 conubio sinum gelidi repente uentris extendit et tumidis nouo
partu praecordiis natum sera felicitate progenitum in spem

2 seculis *P* euo *P* 3 immortalia *R* 4 saltem *v*
5 inbecillae *R* 6 enitar *v*, enitear *PR*, emetar *H* 7 adtin-
gere *P*¹, attingere *P*²*RH* corpore *R* 8 ora ora *P* sup-
peditent *R*, subpeditet *H* 10 numerus *H* densissimam *P*
11 arena *P* post conueniat *ras. in H* 12 DE TRANSLATIONE ENOCH
R in] s. l. *P*² mundum faciem — confusam *H* 13 surrexit]
DE TRANSLATO DIVINITVS NE MORERETUR ENOCH *H* Ex quo in claram
rerum faciem confusa materies, quae chaos dicta est, Verbo fabricante,
surrexit. Enoch *v* Aenoch *P* 16 terrae *P* sub morti *H*
17 subtractus *P*¹ (tū *corr. m. 2*), sub|tractus *R* 18 DE CONCEPTV
SARAE IN SENECTVTE *R*, DE PARTV SARRAE *H*, de partu Sarrae
nonagenariae sterilis *v* Sarrae *R* 19 grandaeuo *libri* san-
guinis *H Par.* exstintus *H* desperate *P* 21 conubia
RH simul *P corr. m. 2*, signum *H*

futurae gentis et populi ad lactei potus ubera mater tremebunda suspendit.

- 5 Quem genitor munus Deo obtulit, cuius fuerat in desperatione promissio; stetit puer ad iugulum et factus est aries holocaustum. o sancti mens intemerata pontificis! humana 5 respuit, diuina prospexit, filio dum uitam denegat adquisiuit. Abraham gladium protulit ut feriret, et Dominus sacrificium sibi mutauit ut parceret. grande scilicet gerebatur in hac pietate mysterium, quod pro humani generis uita sponte se Christus mitis agnus offerret ad uictimam. 10
- 6 Loth peritura fugiebat ex Sodoma, cuius uxor incautae praesumptionis audacia, dum respicit quod euasit, mutata salis remansit in statuam non pro sapientia, sed pro poena. nullus enim ad contempta semel mundi discrimina praecipiti rursus cupiditate conuersus iucundae salutis laetitia perfruetur. nec 15 enim dignus est arator ille uentura fructuum fertilitate gaudere, qui sulcum uomeris recto cursu firmandi retro sui uultus auersione confundens praeteriti laboris ordinem dissiparit.
- 7 Rabus, innocuis quondam ignibus inuolutus, non ardens

1 populus *H* ^{potu} suberam (potu a m. 2) *P*, p. uberorta *H* fort. ubera
uber orta 3 VBI ISAAC IMMOLAT' *R*, om. *H* obtulit deo *Hv*
optulit *P^rR* 4 promisso *Par.* et] at fort. 5 in holo-
caustam *v* 7 et] fort. at 8 sibi] s a m. 2 *P* parceret]
filium non feriret *Hv* hanc *P* parte *Hv* 9 quod] ut
Hv 10 agnum *H* offeret *P*, offeret *H* corr. m. 2 uictima
R, ad uitā *H* 11 DE VXORE LOTH IN STATVAM MUTATA SALIS *R*,
DE VXORE LOTH IN SALIS STATVā VSā *Hv* fugebat (i a m. 2) *R*
incaute *H* 12 quae *v* 13 statua libri sed cf. Carm. v. 122
poenam *H* 14 contenta *P* 15 cupitate *R* corr. m. 2 io-
cundae *PRH* 16 illae *H*; uocalium e, ae, ē, æ permutationes in
his codicibus non infrequentes nisi ubi momenti esse uidetur non no-
tabo fructum *H* corr. m. 2 17 formandi *Arev.* retro sui
scripsi, retro si *P^rRH*, retrorsi *P^rv*, retrorsum coni. *Arev.*
18 dissipa& *R* 19 DE IGNE RVBI *R*, DE IGNE ARDENTIS RVBI DIVI-
NITVS OSTENSO MOISI *Hv*

uidebatur ardere, cuius materies nec incendiis alimenta prae-
stabat nec circumfusi calor igne correpta detrimentis exusti
roboris subiacebat. ita diuini fomitis temperabatur adtactus,
ut blandiente ramis aestuantibus flamma splendor in frondibus
5 cerneretur esse non poena.

Mitis uirgae natura tractabilis in inmitem et intractabilem 8
mutata est draconem: quae uipereos motus tam sinuoso flexa
uolumine quam trisulcas uibrando linguas exercens, geminos
inimicae fraudis angues absorbit atque propriam uirgulti
10 speciem rigida rursus mutatione suscepit.

Per media marinis fluctibus profunda latentia reuolutis in 9
geminum latus undis et aequorea diuinitus aedificatione sus-
pensis pedestris turba transiuit. stetit undique pontus ut murus
et cognati gurgitis spoliata uelamine tellus permansit nuda,
15 donec populus pelago gradiens absente per pelagus uestigiis
hospitam peregrinis aquosae uiam carperet siccitatis. mutauit
natura semitam iussa paululum relaxare constantiam, et
innumera lubrici salis campos multitudo transgressa rude
baptismatis mysterium nesciendo cernebat, quae per aquarum
20 freta salubria duce Christo transiuerat. ita denique propheta
cecinit illa significans: uox Domini super aquas multas.
uocem igitur uerbum dici quis dubitat? uerbum patris autem

21 cf. Psalm. 28, 3

2 circumfulsi *RH* 3 at tactus *RHv* 4 ramosⁱ *H* flam-
mae (s *eras.*) *P*, flammās *R*, flamina *Par.* frontibus *H* 6 DE
VIRGA MOYSI IN SERPENTĒ VERSA *R*, DE VIRGA IN DRACONEM VERSA
ATQ: IN SE REVERSA *H*, de uirga eiusdem moysi in draconem uersa
atque in se reuersa *v* inmitem *H*, immitem *PR* 7 in dra-
conem *H* que *P*, quē *R*, qua *Hv* sinuo^o *P* flexa uolu-
mina^a *H*, flexu uolumina *v* 10 spetiem *P corr. m. 2* motatione
H 11 DE DIVISIONE MARIS *R*, DE SICCATO MARI POPULO ISRAHEL
H, de siccatione maris populo Israel *v* 12 ge,nū^{mi} *P corr. m. 2*,
ingeni,um *H corr. m. 2* lati *H* aedificatone *H corr. m. 1*
14 unda^{na} *P*, nudo *H* 15 absente *H* pelagos *H* 17 na-
turam^a *H* 18 salis] is *ex os P* 19 misterio *H* 22 *er*ebat *H*,
gerebat *v* patris *om. v* autem patris *R*

Christum esse quis abneget? qui ueteris ac noui conditor testamenti inmensum primae legis abyssum suo patefecit aduentu, quatenus recentiore doctrina tamquam remotis undarum molibus intimis ac profundis sequens aetas nil periculi formidans per callem planae libertatis incederet iam ⁵
secura.

- 10 Quid eiusdem plebis cateruas innumeras in desertis terrarum spatiis et totius uictus sterilitate damnatis cibos angelicos panemque caelestis gratiae referam consecutas, ubi nectareus aetheriae maiestatis nimbus inrorans populo dapes ex pluuiis ¹⁰
et copiosas ex imbris escas effudit.
- 11 Per squalentia rursus uiolentis arua feruoribus sitiens aestuabat exercitus, qua familiari semper ardore negatis fontibus iacens terra languebat, qua spem bibendi pariter ac uiuendi deficiens aquarum natura subduxerat: cum stupentis saxi uis- ¹⁵
ceribus torpor inclusus spumantem subito fluctuanti caute redundauit in laticem siccaeque ieiuni marmoris uenae potum cunctis uomuere multiplicem. his tribus ergo rebus iam magna sui nuntians sacramenta mysterii Christus erat in pelago, Christus in pane, Christus in saxo. 20
- 12 Asella, uile pecus et stolidum, angelicae potestatis uisione

2 inmensam *H*, immensam *Gall. Arev.* abyssum *P* 3 re-
censiore *H* 4 mollibus *H* pericli *v* 5 plane *H*, plane
corr. m. 2 7 DE MANNA QVOD SIGNIFICABAT *XPM R*, DE MANNA
CELESTIS PLEBI DATA QVE SIGNIFICABAT *XPM H*, de manna caelitus
eidem plebi data *v* 8 uictos *H* angelicos] *s. l. m. 2 H*
9 panemquae *P* caelis *H*¹ caelestis *corr. m. 2* 10 aethereae
v inrotans (*r a m. 2*) *P* 11 effudit *v*, effundi *P*, infudit *R*,
infundit *H* 12 DE AQVA QVAE ET IPSA *XPI* GEREBAT FIGVRAM
R, DE PRODYCTIONE AQVAE DE PETRA *Hv* auruca (*u exp.*
m. 2) *H* scitiens *P* 13 qua] qui *H* ardor* *H* 14 qua]
quam *H* bibendo *H* 15 stupentes *P* 17 sic*teq; (*a*
eras., *c a m. 2*) *P* 18 uomere *H* iam rebus *RH* 21 DE
ASINA BALAAH QVE HYMANE LOCUTA EST *R*, DE LOCVTIONE ASELLAE
H (Balaam) *v* in *H capitula 12 et 13 ordine inuerso se excipi-*
unt ac stolidum *v*

perterrita sessorem uerbis adloquitur, et rudentis linguae clamor inconditus humanae uocis affatibus explicatur.

Sol in medio caeli cacumine rapidos anhelantis flammæ ¹³ cursus infrenans contra Gabaon per insolitas diei moras dilato
⁵ uespere lucem fixus adstrinxit, nec luna suis legibus mota
 pigrae stationis limen excedens ordinem consueti gressus
 exercuit, donec gladius uictoris exercitus hostilem funditus
 amputaret caelestis auxilii coniuratione uirtutem. famulantia
 denique uidebant ipsa iam sidera per similis uocabuli sacra-
¹⁰ mentum Iesum Dominum nomine praecedente uenturum.

Heliam praeter naturae dispositum corui diurnis epulis ¹⁴ transegerunt, alesque uoracis rostri rapacitati subiectus, qui
 facilem praedam cauo gutturi subministrat, ieiunis morsibus
 escam deferebat inlaesam. nunc Heliae bonus ac fidus, qui
¹⁵ Noe quondam malus ac perfidus in terris abluit culpam in
 aquarum inundatione contractam. at ille Deo plenus existens,
 postquam miracula terris plura monstrauit suaeque dignum
 successione per spiritum uelut hereditaria largitate propriae
 uirtutis munus transtulit in amicum, flammeis raptus equis
²⁰ et curribus per illos clarae serenitatis excessus, qua leuior
 puri tramitis uia nullos in aetherio campo feruentis rotæ
 sulcos orbita demergente conseruat, dexteriores maioris spatii

1 affectibus *H* 3 ORANTE *IHV* SOL STETIT AD GABAON *R*, DE
 STATIONE SOLIS SVB IESVNAVE *Hv* anelantis *H* 4 die¹ moras
P 5 astrinxit *R*, astrinxit *H* 7 uictoris e exercitum *H*,
 exercitum *v* 8 amputauit *P* uirtutē *R*, uirtute *H*, uirtuti *v*
¹¹ DE HELIA ET CORVO *R*, DE HELIA CORVIS MINISTRANTIBVS *H* pacto
 atque igneo curru in caelum recto addit *v* Heliā *R*, Helian *P*, Hae-
 lian *H* 12 uoracis] *In u. c. erat scriptum* feracis rostri, *sed postea a*
librario primae duae litterae dictionis feracis duobus punctis subnotatae
et desuper apposita syllaba uo, ex quo effeci uoracis, *quae lectio huius*
loco apte conuenit *Iur.* rapacitatis *R* 14 inlaesam *PRH*
 non heliae *P* corr. *m. 2* 15 Noe] *in ras. R*¹ 16 deo *om. v*
 18 successione *H* hereditariam largitatem *v* 19 raptum¹ *H*
corr. m. 2 20 clare *PH*¹ 21 nullus *H* 22 demerte *P*
 dexteriores *H*

sic petiuit, ut triumphī caelestis axe resplendens humani limitis metam longa fretus uiuacitate contemneret. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit! cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol specialiter uideatur expromi.

- 15 Ezechiae, regi iustissimo, in extremis uitae terminis constituto quindecim Dominus sua pietate uel iure annos addidit ad salutem mortisque claudens patefacta iam limina uitam in occasu languentem ad ortus reuocauit originem. 10
- 16 Ionas in marinos fluctus anxiae puppis trepidatione iactatus utroque sorbentis ceti reconditus, non sensit aquas in pelago constitutus, uitale scilicet sepulchrum ne moreretur ingressus, tutusque mitissima sub uoraci uentre custodia depositum dei uidebatur esse non praeda, hostilique salubrius protectione 15 seruatus uenit ad terram uomitu, non carina. cui facto diuersitate contrario nauta feritatem praebuit, fera nauigium ministravit.
- 17 Cum inspirante caelitus Deo trium puerorum una cordis intentio Babylonia sacra contemneret pariter ac negaret 20

1 spatiis sic *P* ^{axe} *exhe* (axe a m. 2) *P*, *axae* *R* 3 hac *H*
helie *H*¹, *helię* *H*² 4 semite *H*¹ corr. m. 2 nomini *PHv*
graio *R*, *greco* *PHv* 5 quae ad *P*, *q̃at* *H* ~ a m. 2 6 ex-
promi (i s. l. *eras. uid.*) *P* exprimi uideatur *v* 7 DE EZECHIA
REGE CUI ADACTI SVNT XV ANNI VITAE *R*, DE QVINDECIM ANNOS EZE-
CHIAE ADDITIS *H*, de quindecim annis ad uitam regi desperato additis
Ezechiae *v* 8 pietate *H* ut saepe 9 salutem (u *eras.*) *H*
10 occasum *P* languentem *H* 11 DE IONA IN VENTRE CARTI *R*,
DE IONA CETO VORANTE SERVATO *Hv* fluctos *H* anxie *H*¹ corr.
m. 2 12 sorbenti *R* sed cf. *Carm. v. 192* coeti *PRH*
14 post depositum *rasura 2 litt. in H* dei] s. l. *P* (m. 1?)
15 stilique *H* corr. m. 2 16 uomitu* (m *eras.*) *H* 17 eri-
tatem *H*, ueritatem *I* 19 DE TRIBVS PVERIS IN CAMINO *R*, DE
TRIBVS PVERIS ET PERSECVTORE EORṼ IN PECVDEM VERSO *H*, de tribus
pueris in camino flamma saeuiente non tactis et persecutore eorum in
pecudem uerso *v* inspirante *P*, sins pirante *H*, spirante *Rv*
20 babylonia *R* pariter] penitus *v*

durumque mortis exitum tyrannicae legis atrocitate susci-
peret, cuius rabies Achaemenii furoris igne succensa torren-
tem fornacis propriae superabat ardorem, rogos uincti trudun-
tur in medios pyra iuvenes non audente contingere, qui tan-
5 tum corde feruentes uicerunt imagineum poena deficiente
supplicium. o quanta est credentibus salus et gloria! flammis
fidei plus calentis restincta torpuit uis camini.

Auctor igitur tam nefandi iudicii dignum facti supplicium 18
non euasit. nam quia uecordi raptus insania humanae pietatis
10 iura dispexerat, ferino uixit ritu per siluas et consortia pecu-
dum sectatus agrestia aulici deliciosa conuiuui, pastus faeno,
potatus fluuii permutauit, quem sub huius deformitatis aspectu
hirsutum siluis et montibus septem uiderunt tempora per-
uagatum.

15 Nec minus Darii postmodum regnatoris dum praeteritam 19
furor imitatur insaniam, Danihel, Hebraeorum decus amplissi-
mum, cum feris ieiunio stimulis includitur et simplicis
animae corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur.
belua tamen facta mitis et placida, ne sanctos artus insano
20 dente laceraret esuriens, coepit amare iam famem; uultusque

1 exicium *R*, exitum *H* 2 achamoenii *P*, achemenii *RH*
3 rogoi cuncti *PR* 4 in medios *PR*, in medio* *H* rogo uincti (*H*)
traduntur in medio *v*, rogos uincti truduntur in medios *scripsi* (*cf. Dan.*

3, 21) pira *PR* 5 imaginum *P* deficientes *P*, deficiente
H imaginem poena deferente (deferente *Par.*) supplicium *v*

6 quantē *H* *corr. m. 2* 7 caelestis restincta (*restina m. 1*) tor-
puit *P* pl. calentis *a m. 2* cae^{plus calentis}entis *H* salus, cum gloria flam-
mis fidei plus cadentes (*uel* cadentes), restincta *etc. v* 8 DE

NABUCHODONOSOR *R*, DE NABUCHODONOSOR REGEM IN BOVEM CONVERSO
H (*post rasuram*) *v* factis *Hv* 9 qui *v* 10 pecodum *R*

11 agrestia ministri regis aulici *R* (*in quibus glossema inesse uidetur*)
deliciose *H* pastus *H* foeno libri 15 DE DANIELE IN LACU

LEONYM *R*, DE DANIELO A FAMELICIS LEONTIBVS CVSTODITO *Hv*
16 furori mutatur *P* imitat' *R*, imitatus *H* daniel *H*

hebreorum *PH*, ebreorum *R* amplissimam *P* 17 stumulatis
H includetur *H* 18 saeuus *I* (?) *v* 19 platida *H*

sancto astis *H* 20 famen *P*

terribiles rabies mollita submittens atque in saeuis faucibus ira blandior conquiescens genuinae feritatis inmemores praedam seruare docuit tunc leones.

- 20 Dic ubi post talia tuae sunt leges, pertinax o natura, qui totiens tibi iura subtraxit? qui translatum nescire uirum iussit infernum, sterili maritae fecundam praestitit senectutem, ad aram sponte uenire compulit pecndem, muliebrem effigiem in salis simulacra conuertit, ramos incendiis aestuantes non ardere monstrauit, uirgultum soluit in colubrum, per marinos fluctus pedestres patefecit incessus, pluentibus nimbis nectareum manna diffudit, ex arentibus saxi uisceribus undas eiecit, ora mutae quadrupedis humana effari uerba permisit, elementa defixis cursibus longa statione suspendit, uolucrum ministeriis hominem pauit et in caelum corusci equitatus axe perduxit, morienti iam regi tria uitae lustra donauit, feri praedonis in utero portum dedit esse naufragio, rore sidereo puerorum membra proluit in camino, regem uagum dumosa per pascua feris ac pecoribus fecit esse conuiuiam, leones praedae parcere et rapinam docuit non amare? nempe rerum omnium conditori, cuius cuncta, seu nota, siue latentia uerbi constant machinis fabricata sui operis subiacent fundamenta, et sequitur iubentis imperium creatura quacumque nutu traxerit diuina sententia.

1 terribilis *H Par. Arev.* submittens *P*, submittans *R*
 2 uira *P* 4 VBI RECAPITVLAT SVPERIORES VIRTVTES *R*, MIRAC-
 LORVM RECAPITVLATIO *H* (praedictorum *add. v*) qui (s *eras.*)
P 5 toties *P* quis toties — quis translatum *v* 6 steril-
 ma*** *H* matri *v* 7 compulit uenire *v* 8 effigiem *H* u
eras. simulacra *PR* cf. *v. 225*, simulacrum *Hv* incendii *P*
 9 colubrem *H* em *corr. m. 2* ex im 10 nimbis *H* 12 ore *P*
 ore fort. recte munae *P* humana] a, ex o *P* fari *R Hv*
 14 chorusci *R* aequitatis f ep duxit *P* axae *R* 15 mori-
 ente — rege *R* tria *** (uite *eras.*) *H*, uitae om. *v* 16 nau-
 fragio *P*, naufragio (i *eras.*) *H*, naufrago *R* cf. *Carm.* 18 leonis
R 19 prede *H¹* *corr. m. 2* nampe *H¹* 20 conditoria *H*
 creatori omnium *v* seu latentia *v* 22 quocumq; *P*, quocumque
Par. Gall. nutu traxerit *PR*, n. retraxerit *H*, naturae traxerit
v 23 diuina *H¹* e *corr. m. 2*, diuinae *v*

Heu miseri, qui uanis cultibus inclinati stultum sinistri 21
cordis officium sculptis a se simulacris inpendunt factoremque
propriū relinquentes suae manus uenerantur effigies! quis
furor est? quae tanta mentes ludit insania, ut turpem uolu-
5 crem, obscenissimam bouem, tortum draconem et semihominem
canem homo integer membris adoret?

Solem nonnulli nebulosis mentibus obcaecati rerum geni- 22
torem illa uolunt opinione censerī, quia terrarum tractus et
spatia clarae serenitatis luce perfundens caeli plagas ac sidera
10 flammigera lustrare uelocitate non cessat: cum ab ipsa potius
instabili mobilitate, quam rapidis discursibus uagus ignis
exercet, officium constet esse, non deum, quique certae dispen-
sationis ordine custodito nunc oritur, nunc ad occasum horis
uergentibus inclinatus uices cum nocte partitur. nec ubique
15 semper est constitutus, quique nulla nascentis uidit mundi
primordia, nisi peracto sine sole die iam gemino prouidus
eum genitor a tertiae lucis instituisset radiare principio.

Sic etiam lunae superuacua plerique uota dependunt, quam 23
crescere semper ac minui praefinitis mensium temporibus
20 intuentur.

1 DE IDOLATRIA *R*, DEFLET ELEMENTORVM IDOLORVMQ: CVLTORES
Hv inclinatis *RH* 2 cultis (*corr. m. 2*) *P* 3 qui furor
v 4 menti* *H*, menti *Col.*, mentis *Par. Gall.* 5 obscenissi-
mum *v* tortū. (~ *a m. 2*) *H* 7 DE HIS QVI SOLEM VENERANTVR
RH (*in scriptura continua*), *om. v* et solem *v* nonnulli *P*
n a m. 2 8 opineone (-ni- *corr. m. 2*) *P* 9 desidera *H*
10 flammigera *P* gera *a m. 2* non—mobilitate *s. l. a m. 2 P*
ipsa (*a ex i corr. m. 2*) *H* 11 rapidis (*is ex us corr.*) *H*, rapidis
(*p ex b corr. m. 2*) *P* 12 esse quam Dominum *Iv* quippe *Par.*
Arev. certo *Hv fort. recte cf. v. 253* 13 occasus (*c s. l. a*
m. 2) *H* oris *R* 14 inclinatur *H* 15 constitutos *H*
corr. m. 2 17 eum genitor *RHP^a* (genitus *a m. 1*), eum conditor
v 18 DE HIS QVI LVNAE VOTA FERVNT *R*, *om. Hv* 19 praefi-
nitis (*corr. ex -tus*) *H* m*en*sū* *H* (~ *a m. 2*) 20 intuentur
H

- 24 Sic stellis quoque litare non desinunt, quae depulsae noctis abscessu matutinae lucis uultibus effugantur.
- 25 Hic aquarum cultor est, ille flammarum, sed species sibi natura contrarias non audent uicinas efficere, ne proprio discordia aut ignis ardentior latices debiliores exsiccat aut 5 impar undis ingentibus rogos subito moriatur extinctus.
- 26 Alius arboreis radicibus aras instituens, dapes adponens ramos ac robora flebiliter orare non cessat ut natos, domum, rura, coniugium, famulos censumque custodiant. lignee, ligna quid obsecras? surdis operam disperdis exclamans, a mutis 10 responsa nihil auditurus expectas, quae domorum constantiam illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata pendentia culminum tecta suffulciant, aut focus adhibita sumendis dapibus famulentur accensa.
- 27 Nonnulli dementius holerum ueneratores existunt et in 15 hortis numina rigantes arentia transplantatorum se deorum edocent ueros esse cultores. sed plura de talibus referre iam pudet, ne sanctae religionis in pagina dum numerosos stulti-

1 DE HIS QVI STELLIS LITANT *R*, om. *Hv* sacrificare litare
R 2 abscessū *P*, abscessu. (m *eras*.) *H* matutine *H*¹
3 DE HIS QVI AQV̄A COLVNT ET IGNEM *R*, om. *Hv* cultores stelle
P flammarum famularum *P* s. l. m. 2 ^{sed} despetiae (sed a m. 2) *P*, sed
speties m. 2 in mg. 4 natura. (s *eras*.) *R*, natura (corr. ex -is)
H audet *R* inimicas v prop*+*iore (r *eras*.) *R*, proprie *H*
cf. *Neue Forml. II* 114 6 inpar *H*¹ inparendis (u a m. 2) *P*
rogos *H* 7 DE CVLTORIBVS LVCOVVM *R*, om. *Hv* arbore *P*
adponens (p a m. 2) *H* 8 domos v 9 lign*+*ee (a *eras*.) *R*
ligna quod *Col. Par.* 10 obssecras *H* ^{dependis} disperdis *P* dependis a
m. 2, depe*+*dis *H*, dependis v 11 audituris *H* corr. m. 2
12 ratione *H* pendentia (ū a m. 2) *P* 13 culminum *P*¹ -na corr.
m. 2 tecti *H* culmina tecti v subfulciant *H* 15 DE CVL-
TORIBVS HORTOVVM *R*, om. *Hv* 16 ^hortis *R*, ortis *H* riga*+*ntes
H transplantatorum *H* sed eorum *H* 17 uero ēē (s a
m. 2) *P* iam referre v 18 ne] cessitatem *P* a m. 2
in sanctae — p. *Hv* religioni*+*as *H*

tiae castigamus errores, aut lilia nimio decore molissima rubus
asper exurat aut per uiolaria florentis campi purpurea carduus
et spinosis armatus aculeis paliurus exsurgat. igitur increpando
iam satis est quod humanis erroribus coli monstra derisimus
uel potius tales actus miserando deffeuimus. nunc per incepti
iuuat ire tramitis institutum montemque sublimem firmo
gradu conscendere atque ad urbem, nostrae libertatis auctorem,
totarum uirium studio peruenire. ipsa denique tranquillae
pacis est domus, ipsa tutum salutis habitaculum, ipsa per-
petuum libertatis hospitium. si enim de terrena mortalis regni
ciuitate et a mortali fabricatore fundata poeta saecularium ita
cecinit litterarum:

Et quae tanta fuit Romam tibi causa uidendi?

Libertas...

quanto magis caelestium in ciuitate regnorum, quam Deus
Dominus instituit fabricator, iura perpetuae libertatis esse
credamus, de qua uates ait talium canticorum: aedificans
Hierusalem Dominus, et in sequenti nihilominus psalmo
similiter explanauit: lauda, Hierusalem, Dominum,
lauda Deum tuum, Sion, quoniam confortauit seras

11 Verg. Ecl. I 26

17 cf. Psalm. 147, 12 s.

1 lia (li a m. 2) P 2 floris^{ent} (ent a m. 2) P cardus P
4 quod] qui v derissimus P 5 nunc] Exhortatur semet ipsum
inscribit v 6 iuati re P irae (a eras.) H institutu* R
mentem^{ti} sub (o, q; a m. 2) P sublimen PH fimo R 7 ad
ex at H² 8 dirium (v a m. 2) P tranquillae (n a m. 2) P
9 domus est pacis Hv totum PR, totum H habitaculum (~
eras.) R 10 liberatis* P, libertas (ti a m. 2) H opium H,
obsequium v terrenana H mortalis habitaculi v regn* R
11 fundata (e a m. 2) P, fundatę R poeta om. H¹, poetę in marg.
add. m. 2 13 uidendi libertas R uiuendi (d a m. 2) P 15 dñs
dñs (d, corr.) P deus om. H 17 credemus v uatis R¹
H aitaliorum P spiritualium v 18 nihilominus H

portarum tuarum. benedixit filios tuos in te, qui posuit fines tuos pacem, et cetera. audiamus ipsum quoque rerum omnium conditorem in euangeliiis suis, sacrosancto sermone cuius esse memorarit hanc urbem: dico, inquit, uobis non iurare omnino neque per caelum, ⁵ quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierusalem, quia ciuitas magni regis est. tamquam si diceret mea, quod apertius dissimulauit exprimere ut humilitate sermonis culmen suae panderet maiestatis. ita enim cum doceret, am- ¹⁰ monuit dicens: tollite iugum meum super uos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. hic est ubi regia fuluis aula tholis inradiat, ubi petens accipit, quaerens inuenit, pulsanti mox panditur.

- 28 Hic ille pretiosus est lapis, qui ab aedificantibus reprobatus ¹⁵ in anguli nitet capite constitutus: cuius onus nimis leue sentitur, cuius iugum suaue plurimum conprobatur.

Igitur per digesta quaedam ueteris testamenti miracula retulimus, quatenam Pater Filii consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto. per digesta similiter quaedam noui ²⁰ testamenti miracula referemus, quatenam Filius Paterno consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto, ut deitatis una potentia inseparabili semper uirtute conspicua et sim-

4 cf. Matth. 5, 34 s.

11 Matth. 11, 29

1 filios tuos (i, i a m. 2) P, filios tuos Hv, filiis tuis R 3 fort. euangelii sui sacrosancto sermone 4 dico autem v 5 inquit P, inquit (corr. m. 2) H 6 thronus H 7 hierusalem P, iherusolymam H, hierusolimā R 8 diceret P 9 qui apertius v (quia fort. in I fuerat) 10 com P ammonuit PRH 13 stolis H petens] potens H 14 aperitur H 15 DE LAPIDE ANGVLARI QVI EST XPS R, om. Hv heic Gall. p̄ciosus R¹ est] enim v 17 comprobatur] Trinitatem adstruit aduersus Arrium et Sabellium v 19 quenamq; P 21 referimus P, referamus H 23 inseparabilis P

plici maiestate sit triplex, et triplici persona sit simplex. haec est fides uera et firma credulitas.

Hanc salutem infelix Arrius habere contempsit, qui per 29
denios curui callis anfractus dum rectum nititur iter auertere,
5 tetram dilapsus in foueam caligantis tartari secutus est tene-
brosa, tam sensu uacuu et inanis quam tempore iusti sup-
plicii uentre quoque uacuu fuis uisceribus exspirauit. demens,
qui paternae diuinitatis iura, nullius exemplo similitudinis co-
aequanda, caducis putauit gradibus comparari! inter homines
10 namque carnali lege nascentes filius minor est patre, quoniam
pater ipse qui filium nunc praecedit paulo ante filius fuit, et
qui filius esse nunc cernitur, eum patrem fieri posse non
habetur ambiguum. sic per omnem nepotum seriem noua proles
excurrit et auorum atau senio numerantur ingenti. Dominus,
15 autem, qui uerbum, uirtus, sapientia et totum commune
Patris est Christus, de lumine lumen exortum, de solo solus
est natus, qui nec Patre minor in aliquo, nec est quo crescat,
rebus uniuersis excelsior, quippe qui genitus, non creatus,
nomen habet pro summitate Principium: ita enim secun-
20 dum Iohannem Iudaeis requirentibus sese dixit esse principium.
quid est ergo principium nisi cacumen excelsum, supra quod

1 persona maiestate R post triplici spatium 7 litt. in H
triplici maiestate v 2 uera fides RHv 3 DE ARRIO ET SABELLIO
R, om. Hv 4 cor*ui* calles H regnum P 5 secutus ē
tenebrosa P (cf. v. 302), tartari ē tenebrosam (uiam a m. 2) R, t.
s. est tenebrosam H 6 & inanis R 7 quia (oq; a m. 2) P
quoequanda P 9 comparau. (~ a m. 2) H, computari v
10 nascentis R, nascentis H 11 patre ipse P qui om. H
12 filius ē. H patre fieri poss. H et qui filius esse nunc cer-
nitur, compater Col. Gall., et qui filius est, nunc cernitur, cum pater
Par. Arev. 13 prolis P 14 aptau (t a m. 2) P, attau H
seninumerantur H, serie numerantur con. Arev. ingente H
15 autem] om. Hv qui uerbum iterauit P 16 lumen/// H
17 alico (aliquo corr. 2) H 20 Iohannem (o in ras.) H Iudaeis R,
Iudeis PH dixisse P, dixisse (corr. m. 2) R, dixit esse Hv
21 qui est P q. e. principium est v

nihil penitus reperitur, semper in Patre permanens, quia semper in ipso permanet Pater, rerumque omnium caput unus indiuiduae maiestatis est Deus, non quod Filius hic credatur esse qui Pater est, sed quia Filius hoc credatur esse quod Pater est, sicut per euangelicam locutus est ipse doctrinam⁵ dicens: ego in Patre et Pater in me. deinde consequenter adiecit: ego et Pater unum sumus. Arrius unum dici audiat, Sabellius sumus dici cognoscat; alter a trinitate refugiens, alter ab unitate dissentiens: ambo pares errore licet diuersa sectantes. qualiter gentilium dogmatum suis obuiare¹⁰ dictis inuicem conantur auctores, qui brachia nudis humeris proferentes exerta, nihil docendo tradere sed tantum parati sunt longa disputatione certare, quorum prudentia iacet stulta, quia uana est coram Deo mundanae sapientiae fragilis disciplina. hic plus loquitur, ille plus tacet; hic ambulando dis-¹⁵ putat, ille stando pronuntiat; alius semper inlacrimat, alius inridere non cessat: diuersis igitur modis par uesania uidetur in cunctis.

- 30 . Interea dum uiatici laboris sarcinam sermonibus alleuamus spesque simul ac fides in ardua meum comitantur incessum,²⁰ blandius ad arcis summae fastigium deposita difficultate peruenimus. ecce sacrata crucis uexilla iam radiant, ecce magni regis castra piissima coruscum lumen ostentant flatuque sidereo

6 cf. Ioh. 10, 38

7 ibid. 30

1 repetit¹ P, repetit² R, reperitur H qui³ H qui in ipso
semper manet v 3 quia filius v 4 qui filius H 5 ipse lo-
cutus e. v 8 audeat P sumus H 9 unitate P 10 senti-
entes Par. Gall. Arev. obuia redictis P 12 exerta PRH
13 testare P stulta (ante s, c uel o eras.) R, inguita (c, l a m. 2)
P, inculta Hv, insulsa con. Hartel 14 Domino v mundane (-ne
corr. m. 2) H 15 hinc p. H 17 ridere Rv, riedere H 19 DE
SIGNO SACRAE CRUCIS R, Signo crucis armatus se in albo beati ordinis
poscit adscribi v, om. H sarcini H m. 1, corr. in a m. 2 20 quae
(a eras.) R 21 summae] mae a m. 2 H difficultate (f a m. 2)
R 22 sacrae v lucis P 23 ostendunt Hv choruscum
PH siderici H

- tuba Dominicae stationis exclamat, militibus suae portae patet accessus: qui militat ingrediatur intrepidus. ianua uos aeternitatis inuitat, quae ianua Christus, scilicet uox paterna. aurea perennis uitae remuneratione gaudebitis qui caelestia
- 5 Domini uiriliter arma tractatis et in fronte decus affixum, fidelis signi sacramenta monstratis. en ego decus et arma caelestia tuae militiae pars minima, bone rex, baiulo consecrata. hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus exigua dignum habitatione concede, tuus semper ut incola
- 10 tuusque uernaculus paruo sanctae mansionis in angulo constitutus inter beati ordinis ciues albo uitalis paginae postremus merear municipalis adscribi. grandia quidem postulo, sed tibi grandia dare subpeditat magnitudo, quem ille magis offendit, qui spem dubiam de tanta pietate conceperit.
- 15 Christe uotis annue, uotis arride qui morientem mundum 31 uiuificare festinans caelitus petisti terrena, humanam sumere dignatus effigiem, aliena quidem suscipiens sed propria non relinquens. hoc Matthaeus adortus inprimis hominem genera-

1 do dominicae P dñi certationis H 2 uos] in ras. a m. 2
H 4 reñuneratione (m a m. 2) P quia v 5 fixum H
6 sacramenta R, sacramenta PHv, fort. sacramentum ego (r? eras.) R 8 accepere (e, corr. in i) R 9 tuas P ut] om. v
10 uernaculisparuo P corr. m. 2, uernaculus Hv, uernacula R, in margine aliò uernaculus; fort. uernula 11 ciuis (m. 1, corr. m. 2) R 12 adscribi (corr. m. 2) H muni-
cipalis merear P (mereat a m. 1) 13 subpeditat PH 14 de om. H
15 DE MYSTERIO QVATTVOR EVANGELISTARVM R, DE IIII EVANGELISTIS QVOMODO QVATTVOR ANIMALIVM FIGVRIS OSTENDVNT Hv (ostenduntur) aride (r a m. 2) P uotis ***** adnue
uotis (corr. m. 2) H (in ras. fuit arride) annue uotis qui v
16 petiisti v (cf. v. 352 et H. Jordan, krit. Beiträge zur Gesch. der lat. Sprache p. 266) 17 dignatus sumere v dignatus s. l. P
effigiem ex effugiem H alienā—propriā H 18 Ma-
theus P, Mattheus RH adorsus R

liter expediuit, Marcus ut leo mirabilis per deserta uocifera-
tus infremuit, Lucas sacerdotali religionis exordio sumpsit
similitudinem de iuueno, Iohannes aquilae uolantis impetu
caelum uerbi maiestate penetrauit. quattuor isti proceres ac
praecones una te uoce canentes ceu tempora totidem per latissi- 5
mam totius orbis spatiantur effigiem. sic apostolici quoque cul-
minis et honoris duodenus apex semper effulgens numeris horas
imitatur et menses, ut rebus omnibus congregatis annus tibi
militet uniuersus. hinc igitur uetusta memorans antiquae
mortis exordia nouam properare delector ad uitam, ut qui 10
fletus seminauimus in Adam laetitiam metamus in Christo et
Dauiticam mereamur dicere cantilenam: qui seminant in
lacrimis in gaudio metent. euntes ibant et flebant,
mittentes semina sua. uenientes autem uenient in
exultatione, portantes manipulos suos. 15

12 Psalm. 125, 5. 6

1 des^aeta (corr. m. 2 ex desata) H uociferatur P 2 reli-
ginis R, religione H fort. sacerdotalis religionis 5 unate I Gall.,
unite Par., una te Col. Arev. cantantes Hv (cf. v. 359) 6 or-
bis RH, urbis P sparguntur Hv 7 et] ras. in H, om. v
duodenus semper R ^{apex} apex emper H corr. m. 2 refulgens v
numeris (in marg. add. m. 2) H 8 congregatus H 9 uni-
uersis H Igitur hinc Hv 10 exordio P pprare P
12 dauiticae H seminat (n a m. 2) H 13 hibant H
14 mittentes P 15 suos] EXPLICIT LIBER PRIMVS P EXPLICIT
LIBER PRIMVS. INCIPVNT CAPITVLA SECVNDI R, om. H, Explicit liber
primus cum capitulis ueteris testamenti v

LIBER SECVNDVS.

Expulerat serpens ille nequissimus de paradisi sede florigera
 primogenitum dolosis artibus uirum et inlecebris blandi
 saporis absconditam mortem gustare fecerat mox amaram. nec
 indignationis diuinæ sententiam solus praecepti temerator
 uitæ damno susceperat, sed ab ipso ueniens humana progenies
 longæ mortis fuerat conditioni succumbens. heu, coniunx cru-
 delis et noxia! an ille magis draco perfidus homicida? ille
 draco perfidus homicida, sed tu coniunx quoque crudelis et noxia.
 pro dolor! duo tantum fuerant aeterni. postquam crescere
 coepit origo, tunc periit clademque parturiens a semine detri-
 menta suscepit. quid illa tempestate numerosa dies ac multi-
 plex, quid felicibus uitæ spatiis nongentos proderat annos
 excedere nepotumque decima senescente progenie sui generis
 externum sanguinem iam uidere, cum sors humanæ condicionis

INCIPIT LIBER SECVNDVS ET CAPITVLA EIVS *P*, post capitula IN-
 CIPIT LIBER SECVNDVS *PR*, de expulsionē Adæ de paradiso in capi-
 tulis *R(v)* 1 xpulerat *R* paradisi (a eras.) *H* 3 morte
H gustari *Hv* 4 diuene (corr. m. 2) *P* sentiam (ten a
 m. 2) *P* dampnos caeperat *P* (in marg. susceperat m. 2) sen-
 tentia *R* 5 dampno *Pv*, damnum *RH* (sed cf. v. 5) ueniens
 humana ueniens progenies *H* 6 conditione *P* succumbens *P*
 7 post homicida rasura 4 uocabulorum in *H* Ille—homicida om.
v 8 fidelis et *P* 9 et aeterni *H* 10 petiit (m. 1, corr. 2)
H cladesq; *P*, clademq; *H* 11 sunt coepit *P* corr. m. 2
 12 qui *P* uitæ spatiis (corr. m. 2) *H* utte *P* corr. m. 2
 13 senescentæ *H* 14 etnam (x a m. 2) *P* consors *H*
 sor (s a m. 2) *P*

extrema inreparabilis horae supremis cursibus occupata, licet
 serum nequaquam tamen declinaret interitum, longamque tem-
 porum per aetatem uita brevis existens nihil esse diutinum,
 quod fine clauderetur, ingemeret. nec huic malo remedium
 2 spes ulla promitteret adfuturum, sed primi terrigenae meritum 5
 sepulchrale cunctas postremi quoque germinis nationes auida
 passim fauce sorberet, nisi pius ille rerum creator et con-
 ditor, cui proprium est ueniam delictis infundere quam poena-
 liter inminere, fabricam sui operis ab ipso debilem funda-
 mento firmitus per eundem rursus lapidem dignaretur erigere, 10
 ne uidelicet imago quae ad similitudinem Dei facta fuerat
 uiuens dissimilis haberetur ex morte, munusque uenialis indul-
 gentiae largiretur ac pomis, quae parentes acerba uorauerant,
 filiorum obstupere dentes arceret donaretque mitissimus ac
 placatus ut unde mortem peccata contraxerant inde uitam 15
 pietas renutritet immensa, ac uelut rosa suauis atque mollissima
 de spinoso cespite nascitur nil laesura matrem, quam gratia
 iucunditatis obscurat: ita de stirpe nocentis Euae Maria sacro
 ueniente cum lumine primae uirginis lucem sequens uirgo di-

1 inseparabilis *H* ore *P* supremis *RH* (ae), sup̃mis (p̃
 ex m) *P* 2 serūm *H* inclinaret *P* longūmq; *P*
 3 existens brevis *v* uita breuis (bre a m. 2) *P* post diutinum
 rasura 3 litt. in *H* 4 quod om. *H*, qui *v*, quum *Gall.* ne° (c a
 m. 2) *P* 5 DE RESTAURATIONE HVMANI GENERIS PER XPM *R*, om.
H terrigenae *H* 6 sepulcrum (corr. m. 2) *H*, sepulchrale
P 7 sorberet] sequitur inscriptio in *H* pius *H* 8 delictis
 ueniam *P* quem *P* 9 debilem *Pv*, debili *R*, debilis *H*
 10 lapidem rursus *Hv* 12 uiuent dissimilis *P* indulgentia
P 13 pomis quae parentibus *H*, poma quae patres *v* acerua
HI uorauerunt optere (corr. m. 2) *H* uorauerunt *v* ob-
 stupere *R*, obstupere *Pv*, obstupescere *con.* *Arev.* 15 uita (m
 eras.) pietas enutritet *H* uitae — enutritet *v* 16 immensa *R*
 corr. m. 2 ac scripsi, q; *P*, Quo *R*, quoq; *H*, et *v* uelud
PH adque *H* mellissima *P* 18 iocunditatis *PRH* (corr.
 m. 2) sacro cū *R s. l. m. 2* aeuae *H* 19 lucem *PH*

lueret, ut quia prior natura uitii inquinata durae necis fuerat
condicioni subiecta, nascente Christo per hominem homo quo-
que possit renasci per Christum, originalis maculae foeditatem
uetusti corporis innouatione positurus.

5 Haec postquam prophetica saepius uox praedixit et Gabriel 3
archangelus Mariae iam praesentia nuntiauit, mox puellae
credentis in utero fidelis uerbi mansit adspirata conceptio pro-
lesque siderea nascendi sub lege delituit, quae cuncta suo
nasci nutu concessit. tangebant uirginis sinus, et fecunditatem
10 suorum uiscerum corpus mirabatur intactum. grande mundo
spondebat auxilium feminei partus sine uiro mysterium, quando
nullius maculae naeuo fuscata tenso nutriebat uentre prae-
cordia, genitoris genetrix mox futura.

Nonus interea mensis effluxerat et decimi lumen immortale 4
15 radiabat claruitque fetu uirgineo spiritalis gratiae manifesta
promissio: et uerbum caro factum est et habitauit in
nobis, id est, habitauit in homine, cuius se dignatus est
carne uestire. infans namque paruus ac maximus, membris

16 Ioh. 1, 14

1 ut quae v durecis P dure (m. 1, e m. 2) H 2 con-
ditioni* (s eras.) R, condicione P subiecit H p** H
3 possit PH, posset R² origenalis H faeditatem H
4 uetustati v possiturus P 5 VBI SCAE MARIAE ANGELVS
LOQVITVR R, DE CONCEPTV BEATAE MARIAE H, a prophetis sae-
pius praedicto add. v 6 angelus v praesenti anuntiauit
H, praesenti annuntiauit v 7 aspirata R, a*spirata H
8 dilu*uit H quia P¹ (quae corr. m. 2) 9 tangebant
(corr. m. 2) H feconditatem P 10 uisce^{uisceru} P² iustorum a m. 1
fuisse uidetur intactum] DE PARTV BEATAE MARIAE ET ANGELORVM
IN XPI NATIVITATE DNM LAUDANTIV GRATVLATIONE H 11 sin^u uiro
(e a m. 2) P quae v 12 nutriebatur v 13 genetrix P
14 VBI COMPLETI SVNT DIES EIVS VT PARERET R, VBI COMPLETI SVNT
DIES EIVS H, De partu beatae Mariae et Angelorum in Christi natiui-
tate v 15 radiebat H claruit v foetu PR (ex corr., fuit
fle?) spiritalis (s a m. 2) R 16 et Verbum v 17 idem
H dignatus (s a m. 2 in ras.) H 18 uestire PR, uestiri
Hv namque om. v ac] et P

scilicet exiguus, deitate praecelsus, per hospitalis templi sinceram defluens castitatem, non laesit corpus abscedens, quod non laeserat cum uenisset. uere diuinæ generationis est hoc secretum: testis uirginis partus ostenditur qui materni pudoris custos ingressus clausis uisceribus. et conceptus est et creatus. 5 quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit! quae caelo laetitia! quis ille nitor effulsit, cum Christus splendore sidereo, uelut sponsus procedens de thalamo suo, Mariae processit ex utero! cuius ita species diuina uidebatur gratia praenitere, ut Dauidicus ipsum psalmus ita pronuntiet: 10 speciosus forma prae filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis, et cetera. bene autem prae filiis hominum speciosum forma definiuit, quia licet humanae suscepit incarnationis effigiem filiumque hominis in euangelica praedicatione saepe se dixerit, peccatum nos tamen 15 originale foedauerat, quod ipse non habuit qui suae nos natiuitatis puritate mundauit. o pietas clemens et facilis ad salutem! ne nos iugum diuturnae premeret seruitutis pro condicione peccati, Dominus serui membra suscepit. audiamus uocem Pauli dicentis Apostoli: semet ipsum exinaniiuit 20 et formam serui suscepit, et cetera, quique cuncta uestit ab origine mundi nascentia pannis inuolui sua passus est

8 cf. Psalm. 18, 6 11 Psalm. 44, 3 20 cf. Philipp. 2, 7

1 exiguis *H* hospitalitatis *P*, hospitales *H* 2 qui *v*
 3 lacesserat *P* corr. *m.* 2 cum *om.* *H* 4 sacramentum] alib
 secretum in marg. *R* 5 conceptis (*m.* 1, -us *m.* 2) *H* 6 creatus
H cf. Paschasium Radbertum de partu Virg. p. 1385 *M.*, nec creatus
P; conceptus et creatus est *v* 6 hortis *P* 7 laetitia
H 8 siderio *H* uelud *PH* thamo *R* 10 gratia *om.*
v p[er] H, praeminere cum glossa in margine al. praenitere
v ipse ^psalmus (*p a m.* 2) *H* pronuntiat *H* 12 autem
om. *v* 13 forma *om.* *v* (cf. *v.* 51) 14 filiumqui *P* 15 sepe
** dixerit *H* 16 fedauerat *P*, fedauerat *R* 17 ^{purit}munda ū (purit
et ū a *m.* 2) *H* pietas] e in ras. *m.* 2 *H* 18 praemeret *H*
21 uestit *R*¹ 22 inuolui] i, a *m.* 2 *H*

membra, et cui caeli paruus est limes, terra deficit, maris unda non sufficit plenus mansit in corpore puerili, modico Deus recubans in praesepe.

Salue, parens optima, tanti regis puerperio consecrata, qui 5
supernis ita iugiter dominatur et infernis, ut eius imperium, potestas et nomen nec initium nouerit habere nec finem, quae beati uentris honore conspicuo simul et mater esse probaris et uirgo. cui nulla penitus aequalis femina reperitur, quae tuum decus similiter praecesserit aut sequatur: sola placens 10 singulariter Christo nulli compararis exemplo.

Tunc angelici iucunditate sermonis pastores primi gregem 6
suum nocturnis uigiliis reseruantes natum Dominum cognouerunt, ut et pastoribus pastor mundi claresceret et inter greges agnus genitus appareret. igitur ut euangelicus sermo 15 testatur, ita pronuntians: et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum et dicentium: gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus bonae uoluntatis. ostendit Euangelistae fidelis assertio, de cuius ageretur hic regno, 20 quando caelestis militae multitudo Deum laudat in Christo, ut licet humana fuerit pro matris condicione creatio, deitatis tamen una communio Patrem cognosci demonstret in Filio. dicebant ergo: gloria in altissimis Deo. utique in altissimis gloria Dei permansit, unde Christus ueniens non 25 recessit. et in terra pax hominibus bonae uolun-

15 Luc. 2, 13. 14

1 caelum v limes (es ex is corr.) R, limis PH defecit
P 2 sufficiat H 3 rebans (corr. m. 2) R 4 LAVS SCÆ
MARIAE R 5 supernas (corr. m. 2) H infinis P, infimis R,
infernis scripsi eum frenis H et infimis dominatur v 8 rep-
peritur H 9 decem P seatur H, signatur v (sequatur con-
Gall.) 10 nullo R 11 VBI PASTORIBVS NVNCIAT' AB ANGELO
R iocunditate PR, acunditate H, facunditate v 12 ser-
uantes v 14 apparet (re a m. 2) H euangelis H corr. m. 2
17 dnm P 19 dec' P 22 demonstrat v filia Col. Par.

tatis. terram credendum est homines nuncupari, de qua sumus Domino fabricante plasmati, qui Adam increpans dixit: quia terra es, et in terram ibis. tunc enim terra nostra pacem meruit post illud bellum ferale quo cecidit, quando Christus terram nostrae carnis adsumpsit. 5 nam si terram in hoc loco campos arbitremur dictos et montes, quam pacem potest habere uel praelia muta moles et pigra? in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenerit, ut ubi studium sinceri propositi renum scrutator et cordis esse conspexerit, 10 illic domicilium suae delectetur instruere mansionis. pax est enim et ratio melioris arbitrii contra spiritum carnis non fauere certamini, sed utramque materiem concordi iugiter puritate cum spiritus dominatione seruare. nec debemus tantum de carnis inbecillitate diffidere, ut de caelesti uideamur 15 auxilio desperare. omnipotens enim Dominus Iesus Christus, qui Dei mediator et hominis adprobatur, ut excusationem nobis corporeae fragilitatis auferret, studium nostrae tantum uoluntatis inquirens, perfectionem boni operis suae maiestati seruauit. apostolica namque doctrina sic explicat 20 dicens: uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere qui pacem suam hominibus bonae uoluntatis infundit. diuinus deinde sermo prosequitur dicens:

3 cf. Gen. 3, 19

17 cf. Tim. 2, 5

21 Rom. 7, 18

1 terra credum (^{den} den a m. 2) P, terra crededum H homine^r H
 corr. m. 2 3 et om. v enim om. v 4 in terra P
 illum (m. 1, corr. m. 2) H quod (m. 1, corr. m. 2) quo R, quod
 H, quo v 5 terram s. l. P² 6 arbitremur (corr. ex æ) R
 7 m^{ta} H (u eras.), mutata v 9 quod P inuenit P
 10 rerum v 11 delectetur R 13 utramque materiem PR,
 utramque ma^{*****} H (fuit materiam), utrumque manentem v 17 Dei
 et hominis mediator Hv approbator H 18 auferret H (au fere
 eras.), auferat Par. Gall., offerret Migne 19 tantum nostrae v
 suae om. P 20 maiestatis H 21 adiacens mihi est v 22 belle
 P 23 perfice^{re} (re a m. 2) P suum (corr. m. 2) H post
 hominibus rasura 1 uerbi in R 24 deinde (n a m. 2) R

Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudae,⁷
 in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente
 uenerunt Hierosolimam dicentes: ubi est, qui natus
 est rex Iudaeorum? uidimus enim stellam eius in
 oriente et uenimus adorare eum. audiens autem
 Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolima
 cum illo. et congregans omnes principes sacer-
 dotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi
 Christus nasceretur. at illi dixerunt: in Bethleem
¹⁰ Iudae. sic enim scriptum est per prophetam: et
 tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in
 principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui regat
 populum meum Israel. tunc Herodes clam uocatis
 magis didicit ab eis tempus stellae, quae appa-
¹⁵ ruit eis. et mittens eos in Bethleem dixit: ite et
 interrogate diligenter de puero. et cum inuene-
 ritis, renuntiate mihi, ut et ego ueniens adorem
 eum. conuenienter scripturarum sanctioni concordans Christi
 natiuitas ab oriente fulgebat, quia implet quod Zachariae
²⁰ designat oratio: uisitauit nos oriens ex alto. nam et
 Dauiticus similia continet psalmus: in sole posuit taber-
 naculum suum, et cetera. per solem uero significat orientem,
 de qua regione semper oritur dies. quid igitur, Herodes, astutius
 furis? quid dementer insanis? Christum siquidem lingua

1 cf. Matth. 2, 1 sq.

20 Luc. 1, 78

21 Psalm. 18, 6

1 DE EO QD XPS IN BETHLEEM NASCERET' R, De stella magos ad
 Christum ducente et mysticis eorum rebus v esset] t a m. 2 in ras.
 H Iudae R 3 hierosolimam H 4 Iudeorum R 5 ori-
 entem H 6 hierosolimi H 8 sciscitauit v 10 Iudae R, Iuda
 H 11. 12 Iudae P reget H Par. 15 illos Hv Bethleem
 dixit in ras. R 17 adorare P 18 scripturam H¹ (corr. m. 1)
 sanctioni (corr. m. 2) H concordatis P 19 qui H, qui v
 22 sole v 23 astutius Hartel, sautius P, socius R¹ alib saucius in
 mg., acutius v, post Herodes rasura in H (acutius?), fort. saeuus cf.
 205, 15 24 xpm H (in mg. a m. 2)

profiteris, corde persequeris mentemque tetram et nebulosae caliginis obscuritate damnatam incundi uultus serenitate dissimulas. Christum namque mandas inquiri non adorandum religione quam fingis, sed necandum fraudibus quas moliris. erras nimis et falleris illum credens tibi succedere, qui regia 5 primus dominatur in sede, qui nec succedit penitus nec decedit, sed aeternus solium suae possidet maiestatis, legemque legis ac neglegis qui regi regum tua regna minitaris. caret uerbis haec culpa, caret excusatione perfidia: hunc enim conaris extinguere, quem te promiseras adorare. minus forte deli- 10 queras, si de Christo nihil quaereres, quatenus homicida tantum uelut ignotum hominem persequendo, non etiam sacrilegus esse Deo uidereris offenso. nonne legeras eum Dauitico cantico sic monentem: nolite tangere christos meos et in prophetis meis nolite malignari? cum ergo 15 diuinae praeceptioni parere necesse sit, ut neque christi eius neque prophetae maligna quicquam improbitate sustineant, quia uidelicet spiritali consecratos unguento nefas grande sit contumeliose tractari: quale nomen habebit hoc crimen, ut ipsum Dominum Christum, a quo christi sunt nuncupati, 20 ipsum uerum prophetam, a quo uerax prophetia descendit,

14 Psalm. 104, 15

1 pⁱsteris (e eras.) R p^{ss} sequeris H, prosequeris Col. Par.
 nebulosa P 2 damnatum (m. 1, corr. m. 2) H iocundi RH
 uultis H corr. m. 2 4 religionis P neccandum P 5 falles
 H (e ex i corr.) succere P 6 dominantur H, domina^{ur} R
 paenitus H 7 q^uertius P corr. m. 2 possedet (corr. m. 2) H
 legemquae H 8 neclegis H s corr. m. 2, negis R min^{ar}ar^{ss}
 H, minaris v 9 hinc P 10 extinguere H corr. m. 2 pro-
 miserat H corr. m. 2 delinqueres RHv 11 nil P 12 uelud
 ignitum H corr. m. 2 13 uideretis (r a m. 2) P, uideris v
 offenso] so in ras. R non^{ss} (ne a m. 2) P, non H 15 cur v
 16 p^{re}pcioni H pareri P 17 sustineam v 19 contumeliore H
 20 noncupatiq; P (q; exp. m. 2) 21 uero v p^{re}fetam H

tuis ambias dolis interfici? nonne David, mandatis Domini
 seruientem, debuisti sectari, qui Saul in speluncam, qua latebat,
 ingressum dum cogeretur extinguere [ita respondit:] absit a me
 omnino hoc, mihi non contingat a Domino, si fecero
 5 uerbum istud Domino meo, christo Domini mei, ut
 inferam manum meam in eum, quoniam christus
 Domini hic est. et ille quidem pepercit inimico se uolenti
 perimere. tu autem insidiaris Domino, qui mundi natus est
 ad salutem. quodsi nullis ut immemor ueterum tangebaris
 10 exemplis, ob hoc saltem parricidalis conatus debueras arma
 relinquere, ne sceptri quod gerebas deiceris potestatem, qui
 unctus agnosceris persequens unctionis auctorem. ne tamen
 nominis tui cruenta perfidia tanti sceleris a satietate discedat,
 sub honore crucis aetherio, sed crimine tuae gentis inferno,
 15 quod frustra saeuens tu moliris Herodes alius post uidebit.

Euangelicum ergo sequens ait ita capitulum: qui cum 8
 audissent regem, abierunt. et ecce stella, quam
 uiderant in oriente, antecedeat eos, usque dum
 ueniens staret supra, ubi erat puer. uidentes
 20 autem stellam gauisi sunt gaudio magno ualde,
 et intrantes domum inuenerunt puerum cum

3 cf. I Reg. 24, 7

16 Matth. 2, 9 seq.

1 tuis s. l. *P*^a ambiguas donas int̃f̃q̃; *P corr. m. 2* 2 serui-
 entem *om. H* debuisti *P* spelunca *RH* in qua *Par.*
Gall. 3 cum ita cogeretur *v* (dum *Col.*) cogetur *H* ita
 respondit *om. PRH, fort.* absit (ait) 4 non] s. l. *H*^a 6 quia *v*
 ip̃xp̃f *P* 8 perhimere *P* insidiaueris *H* mundo *H* 9 qui
 si *v* immemor *PR* 10 ab *R* salutem *P* ab hoc — parri-
 cidali conatu *H* 12 agnoscens *P* persequeris *R* auctori *H*
 (*m. 1, 3 corr. m. 2*) nec tamen *P Col. Par.* 13 sacietate *R,*
 satiaetate *H corr. m. 2* 14 infero *H,* infero *v* 15 quae *H,*
 quo *P* saeuens *P* p̃uidebit *P* 16 DE MAGORVM MYNERI-
 BVS *RH,* De adorato a Magis Christo et muneribus oblati *v*
 Euangelicum *R corr. m. 2* 20 aut̃ stell^{am} gauisi *R am a m. 2,*
 stell in ras.

Maria matre eius et procidentes adorauerunt eum et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum tus et myrram. quid est hoc, ut praecederet eos stella quam uiderant, nisi ut ducatum parui sideris intuentes materiem pleni luminis inuenirent? adorauerunt autem quia⁵ uere uenerant adorare, quod Herodes se mentiendo facturum non meruit obtinere. nisi enim ueris adoratoribus Deum non conceditur adorare, sicut ipse Dominus noster ad Samaritanam mulierem locutus est dicens: uos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis¹⁰ est. sed uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum. licet ergo Dominicae uerba doctrinae manifesta sint et aperta, quod Deum nisi ueritas non adoret, debemus tamen uim sermonis¹⁵ diligentius perscrutari, quid sit uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. arbitror itaque iuxta sensum, quem meae Dominus paruitati largitur, quod per significationem praesentis temporis, quo se palam mundo monstrauit, in se Patrem²⁰ dixerit adorari. sic enim sequentibus patefecit alloquiis dicens: iudicium omne dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. magnifice uero postquam dixit in spiritu, adiecit et ueritate, quoniam spiritum Dei gerentes ueritas sequitur, alienum fallacia comi-²⁵

11 Ioh. 4, 22 s.

22 cf. Ioh. 5, 22 s.

2 optulerunt *R²H* 3 myrram *PRH* 4 ni^a ut *P corr. m. 2*
 paruis *P* 5 matheriam *H* 6 quod—optinere] *in marg. a m. 2*
H 7 dominum *RH* 8 reditur *H c a m. 2* 11 ora *H* 12 ad-
 horabunt *H* 13 querit adoratores *P* 15 Dominum *v* sermone
H¹ corr. m. 2 16 perscrutaq; *P corr. m. 2* qui sit *H v*
 18 me *H* 19 deus *v* 20 mostrauit *H* 21 dix̄ *R (cf. Zinkii*
de Fulgentio mythographo disputationem p. 48) adorare *H*
 alloquiis *PRH* 22 ut omnes honorificent Patrem *H* sicut
 honorificauit Patrem *Col. Par.* 25 in spiritu *H* sequitur]
r ex s P alienum (*l eras.*) *H* fallatia *H*

tatur. declaratur et aliud in hac magorum persona mysterium:
per illos namque gentiles et aduenas ad se Dominus noster
Iesus Christus ingressos gratiam futurae legis ostendit, quod
omnibus ad se gentibus ueniendi aditum iam pararit. ita
5 enim et per prophetas suos et per se ipsum noscitur elocutus.
per prophetas quidem licet saepius ista praedixerit, Dauidico
tamen testimonio sic explanauit: Dominus dixit ad me:
Filius meus es tu, ego hodie genui te. postula a
me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam et pos-
10 sessionem tuam terminos terrae. mirabilem gentes
hereditatem dixit, quia per noui gratiam testamenti Domino
parabatur adquiri. per se autem ipsum in euangelio tam-
quam bonus pastor ita promisit: et alias oves habeo,
quae non sunt ex hoc ouili. et illas oportet me
15 adducere et uocem meam audient et fiet unum
ouile et unus pastor. nec deuotionem munerum diuino
carnisse nutu credamus. nam per illas species merito uariae
significationis oblatas Christi potentia patuit declarata. aurum
namque diligentius inquiramus quid pronuntiet adtributum?
20 sine dubio tam praeclara materies et opulentia metallici

7 Psalm. 2, 7 s.

13 Ioh. 10, 16

1 aliud *om. v.*, aliud *d H² fuit alia* 4 uenienti *PH*, uenientibus
v aditum (*u eras.*) *R* pareret *R* 5 per *om. H Par.*
et se ipsum *Col.* locutus *Hv* 6 praedixerit *PRH Par. Gall.*,
praedixerat *rell. ed.* dauidice ***** (*tamen eras.*) *P* 7 testi-
monios sic *P corr. m. 2* planauit *PR* dñs dñs *P* 8 po-
stola *H* 9 et—mirabilem *om. v.*, fere *eras. in H* gestes *P*
corr. m. 2 10 mirabiles *P*, mirabiles *R* 11 quæ—parabatur
R corr. m. 2, qui—parabantur *v* 12 parabantur (?) *P* se aut
ipsum *PR* ipsum autem *H* autem *om. v* 14 hoccouili
P ouile *R corr. m. 2* medducere *H* 15 audiunt *P corr.*
m. 2 16 nam *P corr. m. 2* 18 decreta *P* 19 si dili-
gentius *v* pronunet a-tributum *H corr. m. 2* 20 dubie *P*
tam *om. H* opulentam *H*, opulenta *v*

splendoris inradians utpote regi memoratur inlata. sed et in hoc rege duplicem fatemur esse substantiam: Christus enim et spiritaliter regnat in caelis, et carnaliter natus est rex Iudaeis. turis autem munus, quia religioso libamini illud olim proficiebat incensum, Christo datur ut Deo; myrra uero, quia tumultandis est apta corporibus, humanam morituro per carnem sepulchralem traditur ad honorem. ipsa quoque trinae quantitatatis oblatio cultum catholici dogmatis pronuntiabat ex numero, quippe Deus omnipotens, qui praesentia praeterita conspicit ac futura semperque manet mansit iugiter ac manebit, triplicis in sua deitate uirtutis in eorum temporum cursu rerum omnium posuit fundamentum, quamquam praesentia sub eius oculis semper uniuersa consistant, qui nec uetustatis senium nec iuuentutis suscepit incrementum, sed qui semper quod est idem esse non desinit. nam potestatis suae nomen excelsum Moysi sollicito perquirenti, ut Israhel populo nuntiaret, de flamma rubi non ardentis hoc edidit: ego sum qui sum, et dixit: sic dices ad filios Israhel: qui est misit me ad uos. in euangelio nihilominus ad Iudaeos Abraham sibimet praeponentes antiquitate sic inquit: amen, amen dico uobis, antequam Abraham fieret, ego sum. uide distantiam utriusque substantiae, Deum discernentem et hominem. de Abraham dixit: antequam fieret;

17 Exod. 3, 14

20 Ioh. 8, 58

1 utpote (o ex u) R et om. v 2 regi P, regem H
 esse fatemur H 3 specialiter v 4 turris H autem om.
 v quia Pv, quo R, qua H regiose P corr. m. 2
 libamine R 5 Christi datum Deo H 6 quae v tumu-
 landis] is ex us H 7 post sepulchralem ras. 3 uerborum in H
 sepulchrali lege v 9 quippe qui v praesentia om. v 11 in
 *** (sua ? eras.) H una v deitate* (s eras.) uirtu (r corr.)
 P 12 praesentiam R 13 quin et P ne uetustatis Col.
 14 suscepit R corr. m. 2 qui scripsi, quia PRH, quod v
 15 non P 16 sollite I, solli*te H ifrl P, Israhel H, isra-
 helitico R, Israeli v 17 rubi ardentis Par. Gall. Arev. 18 dic*
 filiis H 20 praeponentis H 23 de om. v

de se ipso non dixit ego fui, sed ego sum, quoniam diuinitatis esse est non fuisse, quae uiua semper aeternitate consistens nec initiis oritur nec terminis explicatur. tempus enim a Deo est, non Dens a tempore.

5 Lectionis itaque sermo prosequitur: et responso accepto 9
in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam
regressi sunt in regionem suam. debemus igitur imitari
nos etiam magorum facta fidelia, et sicut illi somnio credide-
runt, nos euidentissimis aspectibus iam credamus, quatenus qui
10 Christum signo crucis praelucente repertum meruimus adorare
eidemque de thesauris nostri cordis munera trinae laudis
offerre iam minime reuertamur ad huius mundi principem,
qui nos ante seduxerat, deceptorem, sed priorem semitam
relinquentes per illius callis secreta pergamus, qui ad caelestem
15 patriam gressus dirigit confidentum.

Dehinc talia per ordinem gesta narrantur: tunc Herodes 10
uidens, quoniam inlusus esset a magis, iratus est
ualde et mittens occidit omnes pueros qui erant
in Bethleem et in omnibus finibus eius a bimatu
20 et infra secundum tempus quod exquisierat a
magis. igitur a magis, quos crediderat inludendos, inlusus
dissimulatos motus ira praecipiti rex impius publicauit, si

5 Matth. 2, 12

16 Matth. 2, 16

1 se om. H 2 est om. P uia v 3 consistens H
5 QUID SIGFICET PER ALIAM REDIRE VIAM R responso P somno
H 6 eum ad H haliām H 7 reuersi PHv 8 aetiam H
magorem H corr. m. 2 omnino H, somno v 9 quatinus
P 10 praeluentem v ad-orare H (h eras.) 11 thesauris
P 14 pgemus H quia d P 15 diligit P, dirigit H git
a m. 2 confitendo Hv (confidendo Par.) 16 dein H p. o. talia
gesta v 19 ab imatu R 20 exquesierat P, audierat H audi
fere eras. 21 magis] DE NECE INFANTVM R, De saeuitia Herodis
et nece paruulorum v, quae a uerbis Tunc Herodes etc. cap. incipit
(cf. c. 6) quod R a magis inludendos H 22 dissimulatus
H puplicauit H

regem dici conueniat; qui nec pietatem tenuit, nec suos regens
 animos temperauit, sed tamquam leo saeuissimus et cruentus,
 cui si tener quiuerit forsā agnus auferri, in totum parui
 sanguinis gregem impetus ferinos exercet pecusque mollissi-
 mum mandit, lacerat, decerpi, extinguit; stant eminus fetae
 miserrimae pignora uocantes frustra iam perdita crebrisque
 balatibus inanes auras exagitant: sic Herodes Christo stimu-
 latus ablato paruulorum cateruas elidere sanguinolenta non
 destitit tyrannide. quonam, rogo, crimine simplex morti turba
 succumbit? cur qui uixdum modo sunt geniti, digni sunt iam
 puniri? furor est in cruento rege non ratio, qui primis uagiti-
 bus inimicus et innumerum patrare nefas adgressus, puerilis
 milia mactauit aetatis unoque luctu tot simul genetrices orbauit.
 haec effusam uultibus comam miseranda dilacerans crinalis
 damni foeditate nudum uerticem sauciabat, illa madidas lacri-
 mosis imbris genas unguium proteruitate sulcabat, duris
 alia pectus sanguinolenta uerberibus, infelix mater nec
 iam mater super unci gelidum corruens cadauer extincti per
 abscisas uberum uenas lactis copiam cum cruore fundebat.
 nemo calamitatis illius tam uarias tamque multiplices potest
 imagines expedire, ubi diuersis generibus lamentorum dolor
 aderat non diuersus. quis tibi sensus, quaeue fuerit mentis

1 di^{cl} (q; *eras.*) *P* suoregens *P s a m. 2* suos *om. H*
 3 cuius itener *P* tiner *ex tener H²* prauī *R* 5 stante
 minus *H* foete *P*, foetae *R*, factae *H* 6 miserrimae *P*, mi-
 serrima *H*, miserrime *v* (miserrimae *Arev.*) crebis *P r a m. 2*
 7 balatibus *H* aures *PH* erodes*** xpō (stin *eras.*) *P* 8 par-
 uorum *P* cateruas] *s a m. 2 H* sanguinolenta *R* 9 quāenam *R*
corr. m. 2, quāenam *H* 10 modos *P* 11 furorem in *H*
 12 adgressus *H¹ corr. m. 2* 13 genitricēs *H ni a m. 2* 15 damna
P 16 durus *P* 17 pectus *P* sanguinolenta *R*, sanguino-
 lentum *v* mater caedebat *v* 18 iam modo *H v* mat̃ *** *H*
 conruens *H¹ corr. m. 2* per *eras. in H, om. v* 19 abscisas *v*
 20 tūm *P* uaries *H* tantē *P corr. m. 2* 22 non diuersus
 dolor aderat *P* sensusq; fuit *H* fuit *v*

intentio, non iam tyranne, sed lano? quos fremitus eructabas accensus, cum insontium uulnera paruulorum ex arce summa prospiciens uastum pelagus lacrimarum cerneret inundatione collectum? inter necatos tamen infantes, quos occubuisse certum est non perisse, quamquam Christus afuerit, absens esse non potuit, qui periculis sanctorum semper insertus, alienis pro se corporibus inrogata pio motu sentit ipse supplicia.

Cumque iam aetate proficiens annos duos gereret supra 11 decem, cuius numeri de carne traxerat quantitatem, aeuum 10 scilicet temporale humana ratione percurrrens, senioribus seniore se prudentia, magistris magistrum pandebat esse doctrina ut, legis suae manifestus interpret quantus esset, inferior demonstraret.

Nec post longam temporum moram (quaenam potest esse 12 15 temporibus, quae uolueri cursu fugacia nondum ueniunt, iam recedunt) ut euangelista significat, ipse Iesus erat quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph. praeclare nimis utrumque uerbum quasi et putabatur diuinitati seruauit; sicut enim quasi triginta uidebatur 20 annorum, cum sit aeternus, ita Ioseph filius putabatur,

16 cf. Luc. 3, 23

1 quo (d eras.) H eructuabas R 2 sontium Par.
uulnert P 3 cerneret] es ex is R 4 necato^f (f a m. 2) P
5 afuerit xps absens ee n. fuit R', ee n. "fuit corr. m. 2 6 po-
tuit Hv, fuit PR sanctorum—sentit in mg. add. m. 2 P
7 in se Hv 8 DE DOCTRINA XPI CV ESSET ANNORVM XII RH, De
doctrina ac magisterio Domini duodecimo anno v Cum Hv
proficies P n a m. 2 duo P gerere R t a m. 2, gereret
P 10 scilicet H c a m. 2 temporalem P 11 ee prudentia—
magistrum ee doctrinae R doctrinam P 12 esset om. R
inferior Hartel, interior libri 13 monstrat H', monstraret corr.
m. 2 14 esse mora v 15 fugatia P, fugatia R, fugati H 16 In-
scriptio post significat VBI XPS TRIGINTA ANNORVM BAPTIZATVR A
IOHANNES RH (omisso a Iohanne), de tricenarii baptismi saluatoris v
17 iam annorum v Iosep PH 18 praedare P cl a m. 2, praeclare H
ic a m. 2 19 diuinitatis v sic H 20 c. s. annorum aeternus H
aeternus P e a m. 2 Iosep P, Ioseph ***** H filius om. v

cum sit ex uirgine procreatus. tunc Iordanis ad fluenta baptizandus accessit expetens quod uenerat ut donaret, abluendus qui uenerat ablueri. hunc Iohannes Baptista conspiciens, quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi, prophetiae munus exercens, licet loqui non posset, ⁵ tamquam muti patris a silentio temporali descendens, proclamare coepit et dicere: ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. cum dicit tollit, ostendit eum non habere quod tollit, quod quidem tulit non ut ipse gereret sed ut ipse ¹⁰ perderet. sicut tenebris nocturnae caecitatis ortum radiantis diei subito uidemus infundi, nec tamen caliginis tactu, quam decutit, splendoris sui gratiam lux amittit, ita Dominus Iesus Christus, humani generis delicta suscipiens non tenuit, sed fugauit. nam ut ignis metalla sordium consumptione clarificat, ita nos ab originali contagione sua bonus opifex flamma mun- ¹⁵ dauit. tunc immaculatus aquas ingressus in se nostram lauauit inluuiem nihil habens proprium quod lauaret. ipsos denique latice sacri corporis maiestate purificans beauit gurgitis famam, honorem Dominici baptismatis consecutam. senserunt tremendam deitatis undae praesentiam, pontus recessit a litore, ²⁰ fluuius remeauit in fontem. de quibus propheta cantitans haec designat: mare uidit et fugit, Iordanis conuersus

7 cf. Ioh. 1, 29

22 Psal. 113, 3. 5

1 baptizatus <i>H</i> , baptizaturus <i>v</i>	2 abluendis <i>P</i>	3 ueniebat
<i>v</i> 4 xpo conscius <i>P</i> s, <i>corr. ex c</i>	5 possit <i>PH</i>	6 muta
<i>R</i> 7 ecce qui <i>v</i> peccata <i>v</i>	8 quasi <i>H</i> ?, qui <i>v</i>	9 ge-
rerere—deperdere <i>R</i>	10 “perderet (de a m. 2) <i>H</i>	11 quem
<i>v</i> 14 ut <i>om. P</i>	consumatione <i>PB</i> , consummatione <i>Hv</i>	
claricat <i>R</i>	15 contagio <i>PHv</i>	bona <i>H m. 1</i> , bonus <i>m. 2</i>
opimex habundanter <i>P</i>	mundauit (<i>m a m. 2, f m. 1</i>) <i>B</i>	17 in-
luuium <i>P e a m. 2</i> , inluuiem <i>B</i>	denique ex quoque <i>H</i>	
18 maiestate <i>R corr. m. 2</i>	beauit gurgites <i>H</i>	19 lympha
<i>v</i> senserunt ^{sternita} <i>R s. l. m. 2</i>	20 tremenda (de <i>eras.</i>) <i>B</i>	
inde <i>R</i>	21 fontem <i>P corr. m. 2</i>	

est retrorsum. quid est, mare, quia fugisti, et tu, Iordanis, quia conuersus es retrorsum?

Euangelicae lectionis ergo textus ita prosequitur: bapti- 13
zatus autem confestim ascendit de aqua, et ecce
5 aperti sunt caeli, et uidit Spiritum Dei descen-
dentem sicut columbam uenientem super se. et
ecce uox de caelis dicens: hic est Filius meus
dilectus, in quo mihi bene conplacui. consideremus
attentius, quantum reueletur et in hoc loco mysterium. post-
10 quam enim Dominus de aqua baptizatus ascendit, mox aperti
sunt caeli. quomodo mox aperti, cum Christo, cui super sidera
semper est domus, numquam caelum uideatur obclusum? sed
arbitror, quantum pietas eius meis sensibus adspirare dignatur,
quod ideo tunc aperti sunt caeli, quando Dominus ab aqua
15 baptizatus ascendit, ut suis misericors doceret exemplis homini,
cuius effigiem sumpsit, caelorum regna tunc pandi, cum me-
ruerit spiritalis aquae consecratione perfundi. quod autem
Spiritus Dei super eum in specie columbae descendit, osten-
ditur quanta sit eius bonitas, mansuetudo, simplicitas per
20 uolucrum fellis amaritudinem non habentem. et ne corporaliter
uisus esse nesciretur Deus, uoce Patris asseritur dicentis: hic
est Filius meus dilectus, in quo mihi conplacui.
praeclarus iste dilectionis affectus plenam catholici dogmatis
continet firmitatem unamque Patris et Filii pronuntiat esse

3 cf. Matth. 3, 16. 17

1 quod fugisti *HBv* 3 post prosequitur *VBI CAELI APERTI SVNT*
R baptizatus (us ex um) *P* 5 ei caeli *Bv* 6 columba *P*
colummeus *H¹* corr. in *mg. m. 2* 9 attentius—enim *om. H*
10 dominus *om. P* baptizandus *Ps corr.* 11 cum] sunt *HBv*
12 semp *P* semper est *om. Hv* caeli *P*, caeli *B* uidetur
R Hv obclusum *R c₁ ex b corr.* 13 ei *P* adspirare *H corr. m. 2*,
aspirare *PR* 14 quaddo *P n a m. 2* dominus ascendit *v*
16 pandi* (t eras.) *R*, pandit *H* 17 consecrationis *P* 18 speciae
P t a m. 2 19 ei *P* 20 uolucere *H e ex t m. 2* 21 patre
uocis *P* asseritur *H* 22 quo* conplacui *P*, conplacui/// *H*
23 plena *B*

uirtutem. caritas enim, quae in Deo consistit, a similitudinis et aequalitatis spiritu non recedit. nam qui dixit sui lege mandati: diliges proximum tuum tamquam te ipsum, docuit diligentis et dilecti nullam fieri oportere distantiam. nam et in sequenti uerbo quod addidit: in quo mihi con-⁵ placui, intellegitur potestatem unius deitatis explanasse communem. plus est enim conplacui dixisse quam placui, quia conplacui conuenientiae uerbum est et geminae cernitur adhaerere personae. quod ideo uox caelestis expressit, ut et Pater in Filio et Filius conplacuisse uideatur in Patre. nam¹⁰ et ipso tam Paternae uocis quam Filii baptismatis uel Spiritus aduolantis congregato consortio trinitas uno fulsit ex Deo, quo dignus non meretur existere qui non numerauerit unitatem.

- 14 Tunc Iesus ductus est in desertum a spiritu, ut¹⁵ temptaretur a diabolo. et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. et accedens ad eum temptator dixit ei: si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. igitur temptabatur a diabolo, fidei semper inimico. nemo enim²⁰ manifestam sibi rem discutit, nisi qui, fallaci plenus ingenio, compertae ueritati non credit sicut ipse diabolus, qui postea

2 Galat. 5, 14

15 Matth. 4, 1 seq.

1 enim *om. H* deo *H* similitudinibus *P* bu *exp.*
 2 legē *HB* 3 diligis *PH* (*corr. m. 2*), diliges *R* i, *m. 2 corr.*
 4 decuit *R*, sicuti *P* diligentius *R corr. m. 1* 7 dixisse—con-
 placui *om. B* 8 conuenientientiae *P* cernit *HBv* 9 persona
P¹ corr. m. 2 et *om. R* 11 ipse *P* 12 congregatio con-
 sortio *H*, consortio congregato *v* trinitatis *PH* trinitas *B*
 fulsit (1 ex f) *B* 13 qui *** numerauit (er eras.) unitatem *H*,
 qui numerauit trinitatem *v* 15 VBI SE PERMISIT TEMPTARI A DIA-
 BOLO *RH*, Christum tentatum a diabolo *v* d. est Iesus *v* 16 dia-
 bulo *H* XL *PRHB* 19 lapidesti *R corr. m. 2* fiant
 panes *H* 21 sibi manifestam *Hv* ingenio plenus *R*
 22 compto *P*, cōnperet *R*, comperti *H* postquam *H*

quam Iesum paterni claritate sermonis Dei Filium esse cognouit
eiusdemque potentiam singularem quadraginta diebus et qua-
draginta noctibus nihil uescentis expauit (licet Moyses similiter
et Helias totidem dierum sustinuerint noctiumque ieiunium,
sed illos alieno fultos auxilio quamquam suo merito nouerat
haec fecisse, Iesum propria cernebat operari uirtute), spem
repente uanissimam stultae temptationis arripuit, quia Dominus
esuriuit, nec audebat adgredi diuinitatem, nisi mixtum uideret
hominem. mox antiquas molitus insidias ciborum, improbos
dolos fallacia suscitauit adsueta demonstransque lapides, suas
magis epulas, serpens ait: si filius Dei es, dic ut lapides
isti panes fiant, quasi non posset hoc facere, qui tale iu-
giter opus exercens de saxeis terrae uisceribus producit segetem
frugali uictu praegnantem et spicea messium densitate cautis
nutrimento crescente panis uberem cibum de lapidum fecundi-
tate largitur. sed maluit sapientia singularis gloriam mira-
bilis facti contemnere, ne repetitionem temptationis admit-
teret. Deus enim credentes suscipit, temptantes excludit. nam
populus Israhel ob hoc legitur Deum offendisse quam maxime,
quia beneficiorum eius oblitus, temptare ausus est eum, ut
cum desperatione peteret epulatum. de quorum et Moyses in
libris suis incredulitate non tacuit et Dauid ita memorans

1	ih̄m B	3	nil RB	uescentis] a, ex b H	Moyses et	
	Helias B	4	Elias v	sustinuerit n a m. 2 P	5	quantquam
	P fultos (o ex u) B	6	haec PHBv, hoc (o corr. in e) R			
	proprio R		opera H	uirtutem P	7	uanissimam a stulte
	P stulte H ¹	8	esuriit P	aggredi (g ¹ ex d) P, aggredi RH		
	Bv myxtum m P		uideret et PRH ¹ ; et om. Bv, fort. ei		9	anti-
	quas P		molitus (1 eras.) B, molituras con. Hartel			inprobum
	P, improbos (o, ex u) R, improbas H ¹ ū corr. m. 2, improbos B, fort.					
	improbus	10	adsueta P ^a	demonstransque] rans in ras. 2 H		
12	hoc acere P	13	saxis R, saxas (ei eras. 2) H	14	fragili P	
	spicea] i in ras. m. 2, e ex i corr. m. 2 H, spiceat (?) B			17	petitionem	
	temptatoris HBv		amitteret PR, amitteret H ¹ B, admitteret uel			
	amitteret v	19	hoc H	deum legitur RB	21	apeteret (re
	eras.) P		decorum P	et om. Hv		

breuiter explanauit: et temptauerunt Deum in cor-
 dibus suis, ut peterent escas animabus suis. et
 male locuti sunt de Deo et dixerunt: numquid
 poterit Deus parare mensam in deserto? et cetera.
 quid enim illi potest esse difficile, qui pro immensa rerum
 omnium possibilitate uocatur omnipotens? respondens ergo
 Dominus Satanae sic dixit: scriptum est: non in solo
 pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod proce-
 dit de ore Dei. apta nimis et competens data est inimico
 responsio. nam percunctanti, si filius Dei esset, uelut homo
 respondit, quatenus per eum potius uinceretur, quem uidebatur
 adgressus. quo audito fractus et debilis, arma tamen audaciae
 non deponit. et duxit illum diabolus et ostendit illi
 omnia regna orbis terrae in momento temporis et
 ait ei: tibi dabo potestatem hanc uniuersam et
 gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui
 nolo do illa. tu ergo si adoraueris coram me, erunt
 tua omnia. quid mirum, si peruersa locutus est miser,
 qui ne rectas uias incederet serpentis torti sumpsit effigiem,
 regni fragilis et caduci Christum aestimans cupiditate contingi,
 qui ualidum potius et aeternum suis uenerat conlaturus? aut
 ille diuitias dignaretur saeculares acquirere, qui docere uenerat
 ut perirent, monstrumque caelo deiectum adoraret, cui thronus
 est caelum, terra subpedaneum, mundus omnis obsequium,

1 Psal. 77, 18. 19

7 Matth. 4, 4

18 Luc. 4, 5—7

1 explicauit *B* 3 ^a dixerunt *P* & *a* m. 2 4 poterat
B 6 autem *Pv* 8 uiuet *P* 9 de ore] *supra* m. 2 *P*
 10 percontati *P* 11 quatinus *H* cum *P* 12 adgressus
P¹H¹B factus *R* audaciae *B¹H* 13 dux (x in *ras.*) *P*
 ei *v* 14 im *P* 16 traditae sunt clauis *H* qui *B* 17 uol-
 nero *R*, adoraueris me corā *P* 18 locutus -8- sit *H*, locutus
 sit *B*, sit locutus *v* 19 nec rectas *H* (rectas in *ras.* m. 2) in-
 cedere *H* serpentis (in is *corr.* m. 2) *P*, serpenti *B* effigiem
 sumpsit *v* 20 aestimas (n a m. 2) *R* cupitate *R* 21 con-
 latu***rus *R* aut] *putarem legendum* An cum *interrogatione*
Arev. 22 diuitias (s a m. 2) *H* dignaret** *H* saeculares
 dignaretur *HBv* 24 suppedaneum *R*

quem nullus audet aspicere et cunctae submissis nocibus laudant
super sidera potestates. at iterum Dominus eum tali respon-
sione confundit dicens: scriptum est: Dominum Deum
tuum adorabis et illi soli seruiēs. adhuc ex humana
cernitur respondere persona dedignatus scilicet infirmum rebel-
lem uirtute maioris potentiae subiugare, licet huius quoque
uerbi liuor ille uipereus congressione deiectus nondum posuerit
temeritatis ingenium, sed trisulca linguarum uibratione con-
fidens contra uictricem Trinitatis manum tertio caput erigit
10 sauciatum. tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
ciuitatem et statuit eum supra pinnaculum tem-
pli et dixit ei: si filius Dei es, mitte te deorsum,
scriptum est enim: quia angelis suis mandauit de
te, et in manibus tollent te[, ne forte offendas ad
15 lapidem pedem tuum]. o quantum caecitatis atque cali-
ginis nigro semper dominatur in pectore, mensque tenebris
propriae malignitatis obscura nescit indeprehensam custodire
fallaciam! ecce dicens si filius Dei es, ostendit hoc se
nescire. cum quaerit dicens iterum angelis suis mandauit
20 de te, confitetur hunc esse, quem cernit, sed ancipitis usus
uarietate sermonis simulator ac dissimulator inuentus, men-
dax suis artibus adprobatur. nec solius fallaciae, sed etiam
stultitiae domus est cor malignum. quid enim poterit ineptius

3 Luc. 4, 8 10 Matth. 4, 5. 6 21 cf. Sallust. Cat. 5, 4
23 cf. Prov. 12, 23

1 nullum *H* 2 portantes ad rerum *P* eum] cum *P*, *om.*
B responso non *P* 3 confundit *Hv* 4 ex *om.* *P* u-
mana (*h a m.* 2) *H* 5 dignatus *R corr. m.* 1 6 uirtutem *R*
maiori* (*s eras.*) *H*, maiori *Par. Arev.*, maioris *P* 7 libor *I*,
om. *B* uipereus (*m eras.*) *P* posierit *P*, deposuerit *Hv*
9 manu* (*m eras.*) *B* 11 super *R sed cf. v.* 202 pennaculum
R 13 sus *R* 14 tollent *R* ne—tuum *om. PR* 15 caligo
R 17 indeprae^hensam (*h a m.* 2) *H* 18 se] ex me *corr. P*²
19 q̄rit *H corr. m.* 2, querit *P* 21 uarietatis *H* (*post ancipitis*
rasura) hac *H* 22 adprobatur (*r, ex s*) *P* fallaciae *R*
corr. m. 2

repperiri quam ut illum crederet licet alta sublimis templi fastigia et cacumen excelsi pinnaculi saltu formidare praecipiti, qui ut planis uideretur in terris, de summa caelorum arce descendit, de quo clamans David dicit: et inclinavit caelos et descendit, simul humillima continens et altissima non relinquens. igitur deficientis audaciam sic eloquens perculit uox diuina: scriptum est: non temptabis Dominum Deum tuum. hic Dominum Deumque sese iam pandens tales ergo ultra conatus adsumere prohibet temptatorem, suis nos ammonens pius doctor exemplis spiritum, uetustae malignitatis artificem, illic humanis procul dubio subiacere uirtutibus, ubi fuerit Deus simplicitati puri cordis infusus.

- 15 Ait ergo lectionis instructio: tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. uidetur ut arbitror in hoc diaboli fugientis abscessu et ministerio consequenter angelico quandam paschalis gloriae declarare praecedentibus signis imaginem. nam sicut uictis temptationibus depulsoque diabolo praebuerunt angeli ministerium Saluatori, sic contumeliis Iudaeorum et poenis beatae crucis passione contemptis ipsaque, diaboli fructu, morte

4 Psalm. 17, 10

7 Matth. 4, 7

13 Matth. 4, 11

1 credere *H* 2 excelsum *P e a m. 2* pennaculi *R*, pignaculis altum *P*, pinnaculis salto *H*, culminis alto *B* reformidare (*re ex r&*) *R* 3 uidetur *H*, uidetur *v* 4 clamat—dicit *HB* et dicit *v* 5 Et descendit et inclinavit caelos *HBv* 6 deficientes *H corr. m. 2* pertulit *R* 8 esse iam** (*se eras.*) *B*, se esse *v* 9 ergo conatur adsumeret *P* 10 nos *om. H* ammonet *R*, amonet *H* spem *P* uetustate *H*, uetustate *PB* 12 hubi *P* fuerit] *in marg. adiecit m. 2 H* in | infusus *P* 13 DE RECEDENTE DIABOLO ANGELI MINISTRABANT *R* ergo] enim *v* reliquit *PB* 14 accesserunt *R* 15 illi *H* fugientis *R*, figmentis *B* apcessu *H* ex *B* 16 consequenter] ter ex tur *H* gloria *P* 17 pcedentis *P* declarauit *H* 18 depulso qd *H* ministerio *P* 19 beatae *Hv* 20 fraude et *Bv*; fort. frude

calcata surrexit ab inferis, euectus est astris et consueto maiestatis imperio Christus ab angelis adoratur in caelo.

Exin discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociavit 16
accitos, humanas deinceps animas piscaturos, quae lubricam
5 sectantes mundi laetitiam tamquam natantes uias ponti fluctu-
antis incertas per uoluptuosos lapsus uagis cursibus errauerunt,
talesque uitae conciliauit aeternae, quos nec generosa prosa-
pies ortu terrenae nobilitatis inflaret nec nitor eruditae facun-
diae gloria uanae garrulitatis extolleret, sed quos sanctum
10 uitae simplicis institutum superba nimis humilitate conspicuos
caelo faceret iam uicinos. namque Deus omnipotens stulta
mundi potius elegit et infirma, rennuens quae sapientia uidentur
et fortia, quia sicut scribit Paulus apostolus doctor egregius
quod stultum est Dei, sapientius est hominibus,
15 et inbecille Dei, fortius est hominibus. et confestim
iterum dixit: quae stulta sunt huius mundi elegit
Deus ut confundat sapientes, et infirma mundi
elegit Deus ut confundat fortia, et ignobilia et
contemptibilia mundi elegit Deus, et quae non
20 sunt tamquam quae sunt, ut ea quae sunt destru-
eret. quin etiam salutem celerem misericors cupiens adhibere

14 cf. I Cor. 1, 25

16 ibid. 27 seq.

1 post inferis ras. 4 litt. H consuetudo P magestatis P
2 imperii B 3 DE ELECTIONE APOSTOLORVM RHv (piscatorum)
exinde H Par. Gall. 4 accitas H, accito^t B qui P
lubriā H 5 sectanti P notantes PH uias fluctuantes
H ponte P 6 per] supra l. m. 2 P 7 conciliauit H,
contiauit I generosa H generosae prosapiae Par., gene-
rosa prosapia Col. Gall. 8 tr-enae H nec-nit-ore raditate
P facundiae P 9 gloriae H 11 caelos P iamcinos
(ui a m. 2) P 12 infirma (r eras.) R, infirma PHv q̄ H (~
a m. 2) 13 scripsit H, om. v egregius B 15 inbecille—
et om. B est] s. l. m. 2 P 16 stulta] a ex i P³ sunt
stulta v stultitia B huius om. P 17 sapientes—con-
fundat om. B 18 ignobilia mundi e. c. HBv 19 mundi om.
P 20 tamquam non sint v destruet H 21 caput seq. in-
cipit cum inscriptione Expositio orationis dominicae in v

Saluator orandi quoque modum precesque constituit. iudexque piissimus breuiter uult rogari, quo citius annuat supplicanti. sic orandum ergo docuit patrem, suum scilicet pro natura, nostrum uero pro gratia, honorem proprium largitus hominibus, ut quod solus habet egregium cunctis donaret indultum. 5

- 17 PATER NOSTER QVI ES IN CAELIS. qui caelorum perpetem regnatorem patris audemus nomine nuncupare, primum debemus aduertere non separatim singulis, sed communiter uniuersis donum tanti muneris adtributum. nam quamuis semotus a ceteris et secretioribus habitans latenter in 10 locis Dominum quilibet uerbis huius orationis imploret, non inquiet Pater meus, sed Pater noster, quoniam soli Christo debetur hoc uerbum, cuius proprie pater est Deus. quamquam enim in omnibus euangeliiis hoc habeatur adscriptum, in illo tamen euidenter Dominus Iesus ipse capitulo iuris sui potentiam singularem docuit a populari permixtione discretam, ubi discipulos confortabat haec alloquens: uado ad Patrem meum et Patrem uestrum. quod ait

18 cf. Ioh. 20, 17

1 iudex *v* iudexque—quo *om.* *H* 2 piissimus (ii *in ras.*) *P*
annuat *H* 3 orando *H corr. m. 2, s. l. P* p naturā—p gratiā
B 4 largitur *PB* 5 largiretur *HBv* indultum] De-
ratione *H corr. m. 2* 6 caelis] DE ORATIONE DOMINICA *R* 7 au-
diemus *Par.* nosnuncupare (*s corr.*) *P* nuncupare] a *ex u*
H 8 auertere *P* cōmñit (*u a m. 2*) *P* 9 domum *H*, do-
mum *v* adtributum *H corr. m. 2* quasuis *I*, quasi *Iur. v*
10 ***semotus *H* habitans *HBv*, habitant *P*, habit& *R*
11 libet *PH*, libet (*c a m. 2*) *R* *ius orationib; *H* °rationis
(*o a m. 2*) *B* implorat *H* 13 xpō soli *P* cui *B*
ppriē *P*, ppriē *RH*, ppriē *B* 14 habetur *H* 15 adscriptum
(*ad s. l. m. 2*) *P*, a-scriptum (*d eras.*) *H*, ascriptum *R* *** ca-
pitulo (*ras. 4 litt.*) *H*, in *c. v* 17 confortabit (*a a m. 2*) *P*, an
confortauit? loquens *R*, alloquens (*haec om.*) *v*, ad (*eos*) loquens
coni. Hartel 18 & patrem (*ad s. l. m. 2*) *P* ac *H*

meum, hanc sibi specialem gloriam congrue vindicauit; quod
ait uestrum, generalem gratiam communiter cunctis esse
patefecit, et quoniam scriptum est doceant uos terrena
quae sunt caelestia, similitudinem faciamus hic aliquam,
ut ex humanis diuina capiamus. ponamus igitur quempiam
nobilem uirum, cui Filius unicus et aliquanti sint famuli.
numquid ob hoc, quia pater familias adpellatur, potest apud
eum seruorum ac filii par dilectionis esse condicio, cum et
ipse filius dominus probetur esse cunctorum? nos igitur utimur
hac oratione, non Christus, quoniam prece huius supplicationis
ipsum quoque deposcimus, qui cum patre unus est Dominus
coaeternus. dicentes igitur pater noster confitemur nos
omnes in ipso fratres existere. cuius nominis non debemus
affectum mutuae caritatis expulsionem contemnere nec origi-
nalis odii monumenta sectari, quo Cain, germani sanguinis
fusor, parricidalis maculae factus est inchoator, sed mansueti
spiritus igne feruentes carnalis ponamus nequitiam uetustatis
et nouo homine gratulemur induti, ne cum coeperint a cae-
lestibus opera degenerare terrena, tanto patre uideamur indigni,
qui Christo nos duce sacra natos adoptione suscepit.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM. sanctificatio quae potest

1 meus ē P 3 et quoniam—caelestia om. Bv, in H fere
eras. m. 2 4 hic (n eras.) H 6 cui P aliquantis
P famuli] ras. in H, post li f eras. uid. in B 7 nunc^m (corr.
m. 2) quid P ab R quia] qui B, quod v apellatur
P potest] s. l. m. 2 P 8 hac H ēē P 9 filius] s. l.
m. 2 P pb&ur R, probet H ^{cunc}*** toru (cunc a m. 1) B
10 hac (n a m. 2) orationē (~ a m. 1) P 11 cui P 12 igitur
P, itaque RHBv 13 cui P debemur H 14 mutata P
15 monimta RB 16 fusar P in mg. † incoator (h a m. 2)
R, incoator B mansuetis P 17 feruentis H ponamus
carnalis nequam P in mg. † 18 nouem P gratulentur H,
gratulemur H² 20 nos xpo H duce in mg. H² sacra] s
a m. 2 H 21 q² ex q; H

aestimari, qua Dominus sanctificari ualeat, qui cuncta sanctificat, nisi ut cor pium, mite, placidum, castum ad eius prae-
paremus ingressum? quatenus tali domicilio delectatus sancti-
ficationis suae in nobis operetur augmentum, quemadmodum
ipse Dominus noster Iesus Christus in discipulis se clarificatum 5
esse memorat, qui clara semper diuinitatis luce fulgebat. nam
in euangelio secundum Iohannem pro discipulis supplicat patri;
inter diuersa quae prosecutus est uerba sic inquit: et clari-
ficatus sum in eis, scilicet quia claritatem suam in eis
inuenit. ubi ergo et sanctificationis suae signa reppererit, 10
sanctificare se ibidem dicit. pietas enim illa, sine modo mitis-
sima, sibi conferri pronuntiat quicquid suis famulis ipsa fructi-
ficat. similis itaque sensus ostenditur et ut se benedici
praecipiat, cum ipse potius uniuersa benedicat. namque
trium puerorum in camino canentium ab omni creatura per 15
ordinem benedicendum Dominum generalis hymnus exclamat.

ADVENIAT REGNUM TVVM. regnum aduenire deposcimus
regnatoris, qui regnare non desinit, ut fallacem huius mundi
principem pro praesumpta puniat tyrannide solusque qui solus

8 Ioh. 17, 10

17 Matth. 6, 10

1 quā B scificare P cunctus (corr. in os) P 2 post nisi
ras. 4 litt. in H mitem P, mitem (t. eras.) H, mitte B aut
ei pparemur (r, ex s) P 3 quatinus B delectatur P, delectatus
(u in ras. m. 2) H 4 agmentum H quam (corr. m. 2) ammod.
R 5 discipulis suis HBv 6 memoratq; P, memorabat v luce
om. B 7 iho pro H dum pro Bv supplicat (corr. m. 2)
R 8 q// H prosecutus H¹ inquit P, inquit B 9 eis]
is add. m. 2 H quia R, qui PHBv 10 inueni H, inueni
v repperit (p a m. 2) R, repperit B 11 motu H mit-
tissima P 12 pnuntiā (corr. m. 1) B ⁱⁿsuis (in s. l. m. 2)
R 14 potuif P corr. m. 2 15 puerum H canentium HBv,
canticum PR 16 generalis ex generaliter H² ymnus R
18 Erat scriptum in vet. cod. huius pro mundi principem sed uox pro
suo loco non uidetur posita, nescio an auctor scripserit huius mundi pro-
principem Iur. ut om. P 19 pro] p B m. 1 pumat P
tyrannidem P, tyrannide B que quij quia P

est suum demonstret imperium, nec morti conscius nec temporibus consumendum. nescit etenim tempus lucis illius dies nocte continuus, ubi fortissimus miles adorato Christo diuersa mundi post praelia victor existens caesariem beati capitis ornatura perpetuae nobilitatis gratulabitur iam corona.

FIAT VOLUNTAS TVA SICVT IN CAELO ET IN TERRA. praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi, quod iugibus dies noctesque precibus debeamus exposcere, ut illius caelum terramque uoluntas adimpleat, qui nusquam uult esse nequitiam, quo deiectum caelo diabolus nec terrae patiatur infestum nec terrenam corporis nostri substantiam tamquam limo concretam saeuus coluber ut escam suae uoracitatis inuadat ac pessimis nos suasionibus inuolutos squamosis nexibus amplectatur et ambiat, donec letalibus uenenis inebrians miserabilem uitam lambendo consumat. ideoque Dominum deprecemur assidue, ut animam in nobis pariter tueatur et carnem; altera namque caeli pars sumus, altera terrae semen existimus.

1 demonstraret *P* morti *P*, mortifⁱ (*f a m. 2*) *R*, morte *H*
BI consensum *P*, conscius *RB*, conscius *ex* constum *H*ⁱ, constium *I*, constrictum *Par. Gall.* 3 continuus (*u s. l. m. 2*) *P*
odorato *I* 4 plia *P*, proelia *RH*, pericula proelia *BI*, praelio *corr. Iur.* caesariem *PHBv*, caesaream *R* (*in mg. m. 2* alibi caesarisem) 5 ornaturam *RHv* perpetue *P*, perp^eae (*u a m. 2*) *R*, perpete *Bv* nobilitatus *HBv* gratulabat^r *B* coronam *RH* 9 uoluntas *ex* uoluntas *P*ⁱ quin^q; (*uā a m. 2*) *P* uel *H*ⁱ *corr. in* uult *m. 2* 10 quod electum *PHB*, quo^a (*d eras.*) deiectum *R* a caelo *B* terrae *R*, tre *P*, terra *HBv* 11 infectum *H*, infeusum *Bv* terenam (*r s. l. m. 2*) *R*, terrene *B* nam *B* quam *H* 13 nos (*s. l. add.*) *R* pessim^{us}—suasionibus *P* inuolut^{us}; (*at a m. 2*) *P*; fort. inuoluat atque squamos his *P* 14 amplectetur *HB* lo^aalibus *RHB*, letalibus (*e a m. 2*) *P* uenis (*ne a m. 2*) *R* 16 praecemur *H* assidue *B*, assidue *H* animam pariter *i. n. HBv* tutur (*e s. l. m. 1*) *P* 17 altera *P* celi (*s. l. m. 1*) *P* par *P*

PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA NOBIS HODIE. panis alimoniam cotidiani petentibus tripartitus intelligentiae sensus aperitur, quamquam scripturas diuinas sic oporteat omnes aduerti. ergo et secundum litteram specialiter frumentarii germinis panem uescendi uidemur gratia postulare et moraliter ut serui Dominum deprecamur, quo diurnam consequi mereamur annonam, dum tamen utriusque rationis formam de spiritali nouerimus procedere disciplina. ob hoc enim epulas uictuales cotidie iubemur exposcere, ne quid in crastinum reseruantes de diuina cernamur dubitare pietate. quod tamen ita laboriosum probatur et arduum, ut a paucis uiris atque rarissimis talis queat regula custodiri. namque Dominus ipse fidelis in omnibus, qui filios Israhel productos ex Aegypto per annos in eremi sterilitate quam plurimos sabbatico tantum cibo parcentes, cotidianis dapibus gubernauit, hoc et nobis, si fides non deficiat, se daturum euangelicis sermonibus compromisit alloquens suos ita discipulos inter alia quae docebat: nolite ergo solliciti esse in crastinum. crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipse. si uero plenius spiritaliter dicta, de quibus loquimur, uelimus agnoscere, sentiemus hunc panem diuinum esse sermonem, a cuius substantiali doctrina si uacans animus uel paululum ieiunus remanet, magnae famis penu-

1 Luc. 11, 3

17 Matth. 6, 34

1 odie *P* 3 appetitur *B* quamquam *B* (n ex m) *H*
 4 auuerti *H* ergo om. *H* et om. *v* 5 mortaliter *Par.*
 6 quod diurnam (d, exp.) *R* diurnam *H* 7 dum tam *Bv* utrius
B 9 nequit *P* reseruantes (n a m. 2) *P* 10 dubitare de
 diuina pietate cernamur *Hv* quid *RH* tamen ita] in *B*
 11 a. (b eras.) *R* 12 talesq; ad rglā^m (m a m. 2) *P* custo-
 dire *P* 13 egypto *PR* 14 eremi *P*, heremi *RB* stereli-
 tate *PB* cibo om. *v* parcentes *PB*, parentes *Rv*, parentis
H 16 deficiet *P* euangelicis *B* compmisit *PR*, cupmisit
B 17 aliq̃ *H* 19 ipsi *Rv* 20 sentiamus *B* 21 sub-
 stantiale *P* 22 paluclū (c eras.) *P* ieiunus remanet *R*, ieiuna-
 uerit *Pv*, ieiunaret *HB* (r&)

riam sustinebit. distantia siquidem non pusilla inter spirituales
epulas et corporales existit. has etenim parcius edere, illas
numquam praecipimur recusare. hic abstinencia salubris, illic
aviditas fit uitalis. denique David meditationem Dominicae
5 legis exercenti die ac nocte beatitudinem his uerbis praedicat
inhaerere: beatus uir, qui non abiit in consilio impi-
orum, et in uia peccatorum non stetit, et in cathedra
pestilentiae non sedit, sed in lege Domini
uoluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac
10 nocte. haec enim meditatio nimium saturat et delectat
tamquam mellis crassi dulcedo, quae licet aluum cito uescentis
adimpleat, nectarea tamen suauitate naturae numquam probatur
horrere. audiamus hinc etiam idem propheta quid dicat: quam
dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super
15 mel et fauum ori meo! perfecte uerba legis cibum defi-
niuit intellegi, cum faucibus dulcia dicit esse, non auribus,
et super mel et fauum ori, non auditui ministrari. nam et
surdi, quibus auditus minime suffragatur, praeceptis caelestibus
per oris officium legentes implentur similiter, et apostolus

6 Psal. 1, 1. 2

13 cf. Psal. 118, 103

1 distantiam *P* 2 post existit *ras.* 3 litt. in *H* 2 ^{nas} (H
a m. 2) *P* eam *H*, enim *v* partius/// *H* 3 numquam *PR*
H con. Gall., namq; *Bv* recusare (s corr.) *B* abstinenti^a (a
s. l. m. 2) *R*, abstinenciam *H* 4 abuiditas fallitalis *P*, fit *om.*
H dominice *P* 5 beatitudinis *BI*, beatidini se *Iur.* *v*
6 inherere *PHB* habiit *PHBR* (h exp.) 7 chathedra *B*
9 eius erit *B* 10 nocce hē^o meditatio (c enī a m. 2) *P*, enim *om.*
v nimirum *v* saturitate *P* 11 crassi *RHB*, traxit *P*,
crassa *Par. Gall.* libet (c a m. 2) *P* aluum (i eras., u s. l.
m. 2) *R* 12 nectareet 'amen (t s. l. m. 2) *P* natura *R*
13 fort. horrerī hic *H*, hic *v* prophetam *P*, ppheta (p ex b)
B, idem propheta *om.* *H* qui (d a m. 2) *P* dicam (t a m. 2)
P 15 perfecta *P* cibum eras. in *H*, *om.* *v* diffiniuit *P*
17 haec super *Bv* ori s. l. m. 1 *P* 18 minimus (e a m. 2) *P*
suffraget *B* 19 horis *P*

ad Corinthios usus epistola manifestavit spiritales epulas esse doctrinam dicens: et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus, quasi infantibus in Christo lac vobis potum dedi, non cibum. nondum enim poteratis. quis dubitet, ⁵ quaeso, vel ambigat haec omnia spiritaliter figurata; neque enim fuisse illos infantes aut lactis ab apostolo nutrimenta sumpsisse vel stultus poterit aliquis arbitrari. sed incipientes verba legis haurire ac paulatim diuinis imbui institutis, lactea velut infantes bibere primordia scire nos convenit, quia sicut ¹⁰ salutaris cibus est bona doctrina, sic noxius est maligna. ideo Dominus discipulos ammonerat a fermento Phariseorum et Sadduceorum specialiter se cauere, sciens acidi dogmatis virus totius dulcedinis ubertatem paruo tactu corrumpere, quoniam secundum quod ait idem Paulus apostolus, modicum fermenti totam massam corrumpit: nam etsi corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus hunc panem, ab spiritali nihilominus ratione nequaquam noscitur declinare, maxime quia talis epulatio vel talis oratio nulli gentilium, nulli Iudaeorum, nisi solis diuinitus traditur Christianis. ²⁰

2 cf. I Cor. 3, 1. 2

15 I Cor. 5, 6

1 chorinthios *P*, corinteos *H*, coritithios *B* epistola *PRH*,
 epla *B* 2 vobi^f (*f a m. 2*) *R* 3 carnalibus quasi *om. B*
 4 potum lac dedi *HBv* 6 que sol *B*, solusque *Iur.* quis diebitet
 que solus *I* /// gat (*ras. 12 litt.*) *H* figurari *v* (figurat *Col.*)
 7 ut lactis *H* 8 vel—arbitrari *om. B*, in *mg. m. al.* liquis|ai|ri|
 status potuerit aliquis *P* aliquis poterit *Hv* incipientis *P*
 9 aurire *PB* (*h m. al. add.*) institos. *P* lactea sunt *P*
 10 ebibere *HBv* nos| oms *B*, *om. v*, uero nos *P* qui* (*a al.*
atr. scr.) *B* 11 *** (*sic eras.*) doctrina *P* maligna| supra est
m. al. mala B 12 ammonerat *libri*, monebat *v* phariseorum
P, phariseof *R*, fariseorum *B* 13 saduceof *PR¹* (*d s. l. m. 2*
add.) *B*, sadduceorum *Hv* spiritaliter vel spiritualiter *v* accidi
P, acedi *B* uirus (*t eras.*) *PR*, uirus *H*, viros *Col. Par.*
Arev. 15 idem Paulus *om. H*, Paulus *om. P* fermq; *P*, fer-
 menti *RB*, fermentum *Hv* 16 corrumpit *B* 18 noscitur *R*
 qualitalis *H* (*corr. m. 2*) 19 post nulli *ras. in B*

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS DIMIT-
TIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. si diligentius petitionis nostrae
uota metiamur, uel tribuendam nobis indulgentiam uel ne-
gandam propriis dinoscimus exemplis. hoc enim sperare iube-
mur a Domino, quod cernimur dimisisse conseruo, quippe quos
sponsio paris eadem condicionis adstringit, ut debitores,
sicut esse nolumus, ita nec habere cupiamus. in aliorum
namque personis aut absoluimur aut ligamur. quodsi putatur
incertum, de quibus debitoribus hic agatur, ponenda est excu-
sationis infirmæ materies, et seu fortassis in culpa siue pecunia
uel in quocumque tibi frater reus fuerit, hoc relaxa. nam
et nos tam delictorum crebra praesumptio, quam pecuniariae
quantitatis inhonesta tractatio plurimis ostendit apud Deum
nexibus inuolutos. quisquis enim, prout facultas uirium pon-
deratur, egenti fuerit inhumanus, Deo quæ sua sunt infitiatus
abiurat, cuius pietas infinita miserorum sic tuetur angustias,
ut quicquid pauperi dispensatio benigna largitur sibi profecisse
testetur. in uotis etiam quæ promittimus, diuina beneficia
consecuti debitores existimus, donec ea fideli mente soluamus.
haec igitur, quæ de pecuniariis dicta sunt debitis, etiam de

1 *inscript. om. B¹ (s. l. m. al. Et dimitte nob debita iri.)* 3 tri-
buenda—indulgentia *Hv* neganda *v* 4 dinoscimus *H*, dino-
scimur *PB*, ur *corr. in us R¹*, dignoscitur *v* 5 cernit *B* di-
misisse *P¹*, dimississe *B* qd^{uoc} (uos s. l. m. 2) *R*, quo. (d ?) *H*
6 sponsio *eras. in H*, *om. v* patris *P* eadem lex *Par. Gall.*
Arev. adstringit (s a m. 2) *H*, asstringit *R* 7 nomus (lu a
m. 2) *H*, n a m. al. *B* abuere *H* 8 nonaque *H* asoluimur
P intelligamur (intel exp.) *P* 9 excusationis *om. P* 12 et
non *v* pecuniariam *P*, pecuniari *B* 13 inhonesta *PR¹H*
tractio (ta s. l. m. 2) *P* dominum *v* 14 inuolutas *P*
15 inhumanis (v a m. al.) *B* q^{uoc} ex q; *H*, que *B* infinitas *R*,
miserorum infinita *P* 16 intuetur (sic a m. 2) *P* 17 qua qui
P dispensati *P* sibi] si^{uoc} *H*, bi ex ui m. al. *B*, sine *I*
pficisse *PR¹*, pfacisse *H* 18 testatur *PB* uobis *P* q; (~
a m. 2) *P* 19 secuti *P* mentes *P* 20 peniariis (cu a
m. 2) *P*

ceteris peccatorum generibus ac diuersis, quibus aeterno iudicio
 tenemur obstricti, sentire nos conuenit scientes, ob hoc aera-
 riam similitudinem flagitiis comparatam, quoniam radix om-
 nium malorum est auaritia, sine cuius semine uitioso
 nulla propemodum scelera generantur in mundo. hic homi- 5
 cidium perpetrat, ut innocenti quod affectauit eripiat, alter
 praemio sollicitatus accepto mendacis testimonii fit iurator.
 nonnullos ad lenocinium adulterini commercii coetus foedae
 redemptionis inpellit. alii furto se maculant, alii depositum
 negant. sunt istis et plura similia, quibus amica semper 10
 fames auri commilitat. nullum tamen facile crimen admittitur,
 cui pecuniae ministerium minime suffragatur. igitur diuinae
 pietatis munus indepti et impunitatem caelestis indulgentiae
 consecuti, quod accepimus inuicem non negemus, ne maioribus
 absoluti, cum parua non resoluimus, maximis iterum uinculis 15
 implicemur, moxque Dominus ille misericors donator, debiti

3 cf. I Tim. 6, 10

1 deceris (te a m. al.) B generibusquae H ** (ac eras.)
 H, om. v iudice P, iudici B 2 hob P 3 flagitus (iis
 corr.) P radix om. H 4 sine] n a m. al. B 5 generant
 P, generat (n m. al.) B malo (ex mundo) H, malo v 6 pperat
 (t a m. 2) P, (rat a m. al.) B perpetravit innocenti H affectauit]
 a₂ corr. in P 7 mendacis (bu a m. 2) R, mendatis P, man-
 datis H, mendaciis B testimoniis R post testimonii ras. 2
 litt. (um ?) H 8 nonnullos B cōmmercii (n eras., ~ a m. 2) P,
 commertii R¹HB coetus PR¹H, coitus Bv, census s. l. R², quae-
 stus Hartel foedē (o m. 2 add.) R, foedere P, fedē B 9 furto
 (r ex i) P¹, furio (t a m. 2) R 10 plurima R 11 famis B
 aur** (es eras. uid.) R, aur** (es eras.) H facile** (le ?) P crimen
 facile Hv crim* amittet (m ? eras., a in ras.) P amittitur (d
 a m. 2) R, amittitur H, ammittitur B 12 pecuniae R, pecuniae
 (i eras.) H minime] s. l. m. al. in B diuine H¹B 13 et
 eras. in H, om. v indemepti et in̄punitatem P 14 accipimus
 P maribus (io a m. 2) P 15 com P resoluimus] mus a
 m. 2 H, exsoluimus R uiculis P 16 ille] s. l. R

non exactor, qui talentorum nobis decem milia relaxauit, si propter denarios centum senserit nos strangulare conseruum, saevis tradi tortoribus cuncta iubeat exigendo, inque carceralem detrusi custodiam penitus egredi non sinamur, donec luamus
5 uniuersa usque ad modum ultimi quadrantis amissa.

ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM. non quod Dominus, qui lucis uia, pacis est semita, in laqueos quemquam temptationis inducat, sed abhorrens diuinis monitis non parentes, cum eos deserit, introire permittit. omnes enim, qui lubrica
10 sectantes mundi contagia, retibus deliciosis inclusi, luxus blandae perditionis affectant, a Domino, qui purae uirtutis amator est, derelicti pergunt ingredi, qua se temptatio uoluptuosa pertraxerit. ab hac igitur pedem retro nitamur abducere, semitam potius conterentes angustam, quae tenui calle multis incognita caelestium regnorum subit arduam latenter ad
15 portam.

SED LIBERA NOS A MALO. cum liberari nos a malo deprecamur, bonum esse quem petimus, ut nos liberet, confitemur. nec inmerito sectandus iste qui liberat, ille fugiendus est

6 Matth. 6, 13

1 exactor] o ex e H qui ex qua H 2 extra+ngulare* (m
eras.) P, nos angulare (stra s. l. m. al.) B conseruum (i eras.)
P 3 traditoribus PR¹ (tor s. l. m. 2) H, tradi (s. l. m. 1) tor-
toribi B cf. v. 276 exiendo (g m. 2) P inq; P carce-
lalem (r a m 2) P 4 destruxi P, conclusi B sententiam B
egredi] om. H luamus (n eras.) P, us in ras. m. 1 B 5 amissa
PH, amissa BR¹ (d s. l. add. m. 2) 6 ne ne B nam (on a
m. 2) P 7 uiam (m exp.) R pacisq; (ue eras. uid.) R est
PR, et HB^v lequeos B quemquem H temptationis (ta a
m. 2) R 8 inducit Col. abhorrens P parentis P 9 om̃s
(i a m. 2) P que P¹ corr. m. 2 10 deliciosis (s₂ a m. 2) P,
diliciosis H 11 a om. P¹ pure P uirtutis s. l. m. 1 B
13 hanc P nistamur (t eras.) B adducere H 14 con-
terente+s H 15 sub arduam P¹, in mg. sub^t arduā m. 2 add.,
sub^t R 17 dep̃ca+++m B 19 seccandus P¹, sectando H

qui trucidat. in hoc enim per bonos fructus arbor est uitae, in illo per malos radix praeuaricationis antiquae. actus namque fructus intellegi euangelica lectio declarauit, ubi Dominus uarias diuersorum mentes aperiens ex suis quemque fructibus id est ex operibus iussit agnosci dicens: ex fructibus eorum cognoscetis eos. siquidem quanta distantia caelum separatur a terris, ignis ab aquis, lumen a tenebris, pax a bellis, uita nihilominus a sepulchris, tantum magnae remotionis abscessu longius bona discernuntur a malis. duplex etenim semper electio deliberationis nostrae famulatur arbitrio, quo uel dextrum teneamus tramitem uel sinistrum, non ignari uel dubii dextram semitam esse iustorum in Abrahae Patriarchae sinu laetantium, laeuam uero profundis impiorum supplicii deputatam, unde nullus ad alterum per tam grande chaos et abruptae molis immensum ualeat transmeare periculum. haec est igitur nobis libertas optabilis, ut oues et agni summi pastoris si fuerimus digni censi, toruos mereamur lupi morsus euadere atque suauissima Christi per pascua largi floris amoenitate gratissima uitam carpere iam securam.

5 cf. Matth. 7, 16

1 arbor est (st *corr.*) *P*, arborem *HBI*, arbores *v* (arbor *Gall.*)
 2 per *om.* *P* 3 declaratur (ū a m. 2) *P* 4 uaries *P*
 aperiens *B* sus *B* 5 idē *PB*¹ agnosici *P* 6 eos]
 Et multi sunt alii; cognoscunt sequidem *P* 7 superatur *P*
 8 magne *PH*¹ 9 longuis *P*¹ discernantur (u a m. 2) *PH*
 10 famulatus est *H* 11 quod (d *exp.*) *R*, quo* (d *eras.*) *H*
 teneamus teneamus *H* ignari* *P*, igna|*ri *R* 12 uell
 nec *Bv* abrahe *P* patriarche *P* 13 leuam *libri*
 14 ad*iterum (a *eras.*) *H*, ad ulterum *Col.* 15 abrupte *B* molis
 (1 *eras.*) *B* immensum *R* 16 ut s. l. *P*² et (u a m. 2)
P 17 tor*uos *B* 18 lipi *HB* suauissimā *B* Christi—
 gratissima *om.* *B* 19 amoenitare *P* gratissimam *P* carere
P EXPLICIT LIBER ·II· INCIPIUNT CAPITULA LIBRI TERTII. (*sequuntur*

^{VN}
capitula) EXPLICIT CAPITVLA. INCIPIT LIBER TERTIVS *P*, EXPLICIT LIBER
 SECYNDVS. INCIPIVNT CAPITVTVLA LIBRI T̃TII. (*post cap.*) EXPLICIT DE
 CAPITVLIS LIBRI TERTII. INCIPIT TEXTVS EIVSDEM DE PRIMO SIGNO VBI
 D̃NS DE AQVA VINVM FECIT *R*, EXPL̃ LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI.
 INCIPIVNT CAP̃ LIBRI ·II· TESTAMENTI EIVSDEM. (*sequuntur capitula*)
 EXP̃ CAP̃ INCIP̃ LIBER ·II· DE AQVA IN VINVM VERSA *H*, om. *B*, De
 aqua in vinum conuersa *v*

LIBER TERTIVS.

1 Prima Dominus nuptiis interesse dignatus uirtutis suae documenta patefecit, ubi conuina praecipuus diuinam reserans potestatem non pasci uisus est, sed pauisse. defuerunt namque uina solemnibus, et inter epularum cumulos ferculis adgregatos tantum uacuati iam calices mera siccitate torpebant. terrenus abscesserat potus uidelicet ut caelestis intraret. conuertit Christus ergo tunc latices in uini speciem transeuntes. amiserunt aquae quod natae sunt, aquis indigentes ad potum, undaque nobilior facta quam genita colorem pariter mutauit et nomen. cunctis denique mustum dulce rubebat in poculis ac per omnium iucunda mensarum captos suauitate conuiuas haustus fluminei nectaris ebriabant. stupebant fontium ministri sex hydrias, quas aquis impleuerant, uino redundante fuscatas subitaque Christi totas feruisse uindemia, quippe qui uitis aderat uirtutis colonatu fructifera, sub aetheriae frondis umbraculo nutriens racemos spiritalis pampini semper amoenitate uicturos.

2 cuiuia *P*, conuina (*ex uiaia*) *B* diuina *P* 3 pati *P*
solemnibus *RH*, solemnibus *PB* 4 adgregatos (*g ex d fec. m. 2*) *P*,
agregatos *H*, aggregatos *Bv* 5 iam *eras. in H*, *om. v* calicis
P siccitatis *H* terrenorum (*orum exp.*, *us a m. 2*) *P*
6 abscesserant (*n exp.*) *P* scilicet *HBv* 7 ergo *om. B*
tam (*corr. m. 2*) *P* uni (*i a m. 2*) *H* amiserant (*a₁ in ras.*)
P, amiserant *H* 9 undaquae (*da ex de*) *P* geniti *H¹ corr.*
m. 2 mutauit pariter *HBv* 10 mustum (*l eras.*) *P* 11 iocunda libri (*iucunda corr. H²*) mensuram *H* 12 nectareis *P*
13 hydrias (*i corr.*) *R* fuscatas (*s eras.*) *R* 14 totas *R (ras. s. l.)*, tota *rell.* ferbisce *P* 15 aderet *H* colonatu *RP*
(*tu^f*), colono nata *H*, c. nato *B*, colona nata *v* umbracula *H*

Dehinc regulus quispiam Domino flebiliter supplicabat, ut 2
 aegrum morientis filii releuaret incommodum deque sede
 corporis anxiantis animam labi prohiberet infirmam. tunc
 larga diuinæ potestatis humanitas, quæ credenti nil denegat
 5 nec donum dilatione suspendit, quod a comitatu fidei non recedit,
 plenam puero sospitatem uoce præstitit, sermone concessit.
 ita namque respondit: uade, filius tuus uiuit. quam
 imperiosa Domini potestas est, quamque magnifica, quæ non
 uicturum annuit, sed iam uiuere designauit! hoc enim diuini-
 10 tatis est singulare, ut omne cernat præteritum quicquid
 decreuerit adfuturum.

Inde per diuersas urbes et compita perque rura, uicos et 3
 castra salutiferos gressus accomodans, cuncta depulsis morborum
 uitiiis membra sanabat: cum repente de medio stipantis turbæ
 15 concilio uaria leprosus infelicitate perfusus et obsceno factus
 candore miserior Dominum sic inquires postulabat: Domine

7 Ioh. 4, 50

16 Matth. 8, 2

1 VBI CIRCVIBAT VRBES CASTELLA SAMANS OMNEM INFIRMITATEM *R*
(sequuntur enim cap. 3 et 4, in capitulis p. 24^b recte: III de puero cen-
turionis), idem cap. ordo in P, De filio reguli absente dñi uerbo sanato
H, De filio reguli resuscitato vel sanato v dehinc PR, inde H
Bv regulas P¹ corr. m. 2 supplicabat P 2 post filii, se
eras. B 3 corporea v anxiantis (x ex t) P, an^zxiantis (corr.
m. 2) H 4 larga] vel large eras. in H, om. v humantas^u-q
(ui exp.) P 5 domum PB¹ (corr. m. rec.) suspendit H
quo^d (d a m. 2) R a] eras. in H, om. Bv 6 præstetit B
8 imp^{er}iosa H quæ] que eras. in H, q^u (ui exp.) P 9 annuit
libri 10 cernat] t s. l. m. 1 B 11 decreuerat v adfuturum
(f a m. 2) P adfuturum] sequ. in (P)R .III. DE SOCRV PETRI
cf. c. 4 12 de codd. PR uide supra, de eo quod diuersa loca i tra-
uerit (lustrauerit in capitulis) cunctos sanandos H, de sanitate per multa
loca multis restituta v compita domos B per que P et uicos
v uicos s. l. B 13 mormorum I 14 menbra P, men^ubra
B cum] caput nouum incipit in HBv: xpo leprosus dicebat si
uis domine potes me sanare H, de leproso sanato uel mandato v
15 infelicitate H pfu^s-sus (s eras.) B 16 mis^{er}ior (t eras.)
B

si uis, potes me mundare. non fuit supplicis isto parua fides in uerbo, qui suae mundationis effectum in diuina tantum uoluntate credidit constitutum. namque ut eum Dominus sancta contigit manu dicens: uolo mundare, confestim bicolor aegritudo discessit, ponensque maculosae cutis horrorem peregrina corpus caruit foeditate. cernebatur a populis repentino mutatus auxilio sanamque proferens iam figuram uera magis in specie suoque minus agnosci uisus est in colore.

- 4 Petri socrum uiolenter affectam correptis igne uisceribus anhela febris urgebat, ualidique lampas ardoris aestuantibus¹⁰ acriter medullis insederat. pendebat sors animae trepidantis ambigua inter funus et uitam, gelidaeque mortis aduentus nimia coquebatur flamma membrorum. ast ubi Dominus aegram periculis inuolutam salutifero tactu uisitauit, letale subito fugit incendium uiuaci fonte restinctum, surgensque mulier¹⁵ sospitata, sedulis officiosa seruitiis, quae modo languerat, sui medici fit ministra.

- 5 Quin etiam diabolicae feritatis insaniam a membris

4 Matth. 8, 3

1 potes* (t eras.) P 2 mundationis ex mandationis H¹
affectum P in diu mutatum P 3 uoluntate B oederit
(credidit corr. m. 2) P institutum H² (ex const.) v 4 sacra
HBv uolu P 5 maculose P 6 peregna (ri a m. 2) R
post cernebatur ras. 3—4 litt. in H 7 mutatur P, matus H,
motatus I 8 spetiae suo quae P, specie* (s eras.) quoque H, specie
quoque Bv agnoscit (t exp.) P colore] DE PVERO CENTVRIONIS R
cf. supra c. 3 9 de PR uide supra, de socru Petri a febribus tactu
sanatu H, de socru Petri febre liberata v affectum P. correctis
P¹ (corr. in correptis) 10 urg+ebat (u eras.) B ualidoque H
lapsa H aestuentibus P 11 insederat] r corr. P 12 in R
aduentu coni. Hartel 13 nimio quoq; batur P¹, coquebatur corr. m. 2
at HBv 14 tactu salutifero HBv loetale RHB, laetale P
16 sospita P officioso P¹, -sa P² seruitutis H, seruitii B
quæ (i eras.) P 17 mediocri fit (c, i a m. 2) P 18 VBI IN
POTESTATE PRECIPIEBAT SPIRITIB. IMMUNDIS R, de spirituum expulsionem
nigrorum H, spiritibus immundis imperat v diabolice P foeditatis P, seueritatis HBv

saepius humanae misericors conlisionis exclusit, ne in diuinitatis opus insertus saeuiret spiritus non diuinus, passimque cateruis innumeris usum corporis sauciati morbis fugientibus reformauit atque uaria populos elade languoris periculo deficiente subtraxit.

Dehinc litoreas harenosi callis oras obambulans paruae lintris tabulata conscendit ac discipulis comitantibus coeperat transfretare; cumque motu carbasi tumentis impulsa procul ueheretur a litore iam carina, surgit hiems inmitis et aspera, totum mare funditus procellis exagitans ac puppim fluctu recedente submersam undis iterum tumentibus alleuabat. turbauerat maestos salus desperata discipulos nullumque remedium in sua prorsus arte consistere fateri cogeantur et nautae; cuncti se denique iam perire et aut tabularum trabibus inhaerentes aut brachiali remigio peruolutos scopulosis credebant naufragos litoribus conlidendos. Christus autem, uerus gubernator ac prouidus, modico ceruicali suffultus fluctuanti dormiens quiescebat in puppi, sopitus corpore, peruigil maiestate,

1 sepius PHB excludit P ne in rem (rem exp., ne in a m. 2)
P seruiret H, seui^{rk} B spiritus sps (s. l. m. 2) P 2 dium^r
P¹ corr. m. 2 cateruis om. B 3 sautiati (corr. m. 2) P
4 atque PR, a²qu² H, aqua BI, fort. aque uel atque a cf. v. 45
languoris (u a m. 2) H 6 DE TRANQVILLITATE MARIS R, de tem-
tate (sic) maris imperio dñi sedata H, Christo nauigante tempestas
discipulos turbat v deinde H, dein Bv orans P 7 con-
scendit (c a m. 2) P comitantibus P 8 impulsus P 9 a litore
ueheretur v allitore P iam om. R imitis H, in- ex im
B 10 tontum B a^c (c a m. 2) R 11 recedentē H
summersam P, submersit H alleualabat H 12 mestos PRH,
mestos (o ex u m. al.) B desperata P¹R 13 cogeatur H,
cogebatur Col. nauta P¹ corr. m. 2 14 tabulorum P
trabibus (in mg. al uib;) R, tractibus PHBv inerentes P
15 aut om. P fort. pronolutos scopiosis (l a m. 2) P
16 conlidentes H 17 profidus HB (corr. in ui m. al.) I Gall.
ceruicali s. l. P², ceruicalei B 18 sopitus* P, in eras. in H
corpore] eras. in H magestate P

quoniam secundum Dauiticam prophetiam: non dormitabit neque dormiet qui custodit Israhel. cumque discipulis una simul uoce clamantibus: Domine, libera nos, perimus, exurgit suscitatus, uentis imperat ut quiescerent, mari praecipit ut taceret, subitoque ponti pariter et aetheris inopinata temperies praesentiae proditrix fit diuinae. quid igitur conuenit illa de tempestate censi? numquidnam pelagus saeuas erexit procellas in Dominum, aut seditiosum flabra luctamen contra suum mouere nisa sunt conditorem? absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati: sed ut cuncta Christi uirtutibus humili deuotione subiecta potius sentiamus, omne creditur fretum Dominica navigatione laetissimum, quod uenerit obsequens ac procurrens ex imis undarum sedibus aestu candidiore feruescens. sic etiam leuium praepes natura uentorum puppim, qua Christus insederat, alis uolucris incunditate diffusis tamquam regia ducis castra coetu famulante uallauerat. neque enim cui uiolentae potestatis licentia suffragatur imperioso facile cogitur obedire domino, sicut

1 Psal. 120, 4 3 cf. Matth. 8, 25

1 q** (qnm) *H*, om. *B* prophetiam d. *HBv* dormitauit
(u ex b) *HB* 2 custodiet (e exp.) *P* 3 uoce simul *P*
4 exurgit *PR* suscitatis *P* tonare (tonare exp., mare a m. 2)
P 5 praecipit *PR* pariter iter *HBv*, patuit iter *Col*.
haeris (h a m. 2) *H* oppinata (op- exp.) *P*, p ante p eras. uid.
in *B* 7 numquid** *H* 8 a *H* 9 mouere *B* ut om.
H haec *H* 10 elementa (l ex d) *B* temptauerit (p, n a m. 2)
P incuriam *P* gereret *PRB*, generent *H*, ingereret v
(generet *Col*.), fort. ingererent magestati *P* 12 censeamus v
omne (i eras.) *B* 13 obstrepens coni. *Hartel* pcurrens *P*, pcurrens *B*
14 aestuand. *P* praepens *P* 15 natura *P*, post
natura ras. 4 vel 5 litt. in *B* puppim (p, exp.) *P* xpo *P*
alios *H* uolucris *PHB* 16 iocunditate libri (di s. l. *R*)
regia] s. l. *R*² 17 uilente *P*, uiolentiae *Rv*, uioe*** (enti' eras. uid.) *H*, uolente *B*, fort. uolenti 18 imperiose *R* cogitur *R*,
coitur *P*, cogatur *HBv* dno *PRHv*, dominio *B*

aequor et uenti diuinis Christi iussionibus inclinati cursus
rapida commotione praecipites languenti subito deposuere
torpore.

Interea quieti iam gurgitis Dominus lenitate transuectus 7
5 relicto nauigio per oram uicini litoris incedebat, cum repente
duo uiri saeuissimi torua daemonum legione possessi de sepul-
chralibus monumentis fremitu prosiluerunt terribili et ob hoc
ferreis catenarum nexibus innodati. heu quam grauis est
furoris condicio! qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum
10 necesse est et uinculis poenalibus subiacere. conuenienter
tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat
et cineres, cui nihil est cum uita commune. tunc Domino
ueniente perterritus et a sedibus purgatae mentis exclusus, in
humanam rursus effigiem, quam Christum uidebat gerere, me-
15 tuens intrandi licentiam postulare, pecus inmundum sordium
obscuritate laetissimum et olentis caeni semper amicitii inuo-
lutum pro suis adire meritis impetrauit. quippe niger,
hirsutus et horridus, propriae deformitati consimilem studuit
eligere mansionem tristisque continuo phalangis incursus gre-

1 aequorum *HBv* xpi (i ex s) *R* inclinata *R* 2 ra-
pida (p *eras.*) *B* deposciere *H* 3 torpore] t ex c *P*, torpere *H*
4 DE D, OB. VIRIS A QB. DEMONIA EIECIT *R*, de lectione demoniorum
missa in porcos *H* (corr. m. 2), Demones in porcos immisi v
quietam (i *eras.*) *P*, quietiam *B*, quin etiam *Hv* gitis (gur
a m. 2) *R* dñs s. l. *B*¹ 5 eum *P* 6 torua *R*, *eras.* in
H, turba *PB*, turba uel turba et v sepulchralibus libri 7 et (s
eras.) *H* 8 post ferreis, modi exp. in *P* psiliere (i, ex u) *B*
innodati om. *P*, n, ex d, d ex n m. al. in *B* qua *H* 10 et
om. *P* uinculis v conuenit (en a m. 2) *R*, ** conuenient (et *eras.*)
H 11 **busta (ar *eras.*) *H* magis abita magis habitabat *P*, m.
habitat *B* 13 sepedibus (pe exp.) *P* m̃tis (tis ex te) *B* ex-
clusi *H* 14 tuens (me a m. 2) *H* 15 licentiam *P*
inmunda (a ex o) *R*¹ 16 ceni (s *eras.*, o a m. 2) *R*, ceni* (s *eras.*)
H amicitii] haud suspecta uox Gall., amicis *H* 17 addire *P*
18 yrsutus *P* 19 tristesq; *PB*, tristesq. (s a m. al.) *B* falangis
P, palangis *H*, phalanges *B* tristesque—phalanges v (exc. Col.)

gem peruasit, impulit ac necauit in marina praecipitem fluenta porcinum. nec inmerito diabolus generaliter dicitur inimicus, qui cunctis ita sit noxius, ut et quos odit impetat et quos amat extinguat.

- 8 Hinc Dominus nauigio rursus famulante subuectus natalis soli fines intrauit, ubi quia creator omnium nasci se uoluit, illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit. tunc ad eum quattuor uiri ceruices lecto suppositi quendam detulere languentem, uix adhuc hominem, iam cadauer. cuius uita motu corporis carens funeream praeludebat imaginem. ita membra iacentia, resolutis neruorum uinculis ac dimissis, per fluxos artus et saucios morboque marcidiae tabis alienos uti propriis officiis non ualebant. quem ut Dominus supernae uirtutis egere uirium restitutione conspexit, a peccatis prius curauit absoluere, quae malorum omnium sunt radices, ut in hominem depulso sordium squalore mundatum tamquam praeparatam sibi salus introiret in domum. dicit ergo iacenti tunc misero, sed felici protinus adfuturo: surge, tolle grabatum tuum et uade in domum tuam. nec moratus

18 Marc. 2, 11

1 in marina s. l. R² praecipitem ex percipitem P 3 ita
eras. in H, om. v et, s. l. P² impetrat P post quos
ras. 3 litt. in B 5 DE PARALYTICO R, de paratico dimisso sanato
grabattū (~ m. 2) tollit H, de infirmo qui iussus (uel iussum) grabatum
tollit v hinc (h corr.) P subuect² (in mg. subuent') P
naturalis fines P 6 post soli ras. 3 litt. in B ubi quia] ubique
HB, ibique v, ubique uel et ubi coni. Gall. post ubique ras. 3 uel 4
litt. in H om P nascisse P, nesci R 7 illius s. l. R²
12 flexos R, fusas (as corr. ex us) H martidetalis P alienis
H ut B 13 uolebant P superne P 14 uirigium
P conpexit (f a m. 2) P 15 absoluere P quia P¹, corr.
in quae m. 2 om̄s P, *ominū (h eras.) H in om. B
16 dpulso B tanquam (tā corr. m. 2) P 17 dicet (corr. m. 2)
H 18 affuturo H, affecturo B, effecturo Col. Gall., furo Par.,
futuro Arev. grabbatum PB, grabattum RH

ille parere iussis adsurgit, ex inbecilli ualidus, ex desperato confisus, ex moriente uicturus, tollensque lectulum in quo iacebat immobilis et ipsius arentis ligni robore factus aridior, suis tandem plantis incedens alienis se gaudet caruisse uestigiis
5 grataeque mutua redhibitione mercedis uectorem proprium humeris famulantibus mox reuexit.

Haec igitur Domino faciente miracula principis synagogae 9 filia uitalibus terminis occupata, supremæ lucis spiramenta perdiderat iacebatque corpus immobile, soli iam debitum sepul-
10 turæ. tunc amissi pignoris clade genitor sauciatus excurrrens, cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem, lacrimans ingemensque Domini uolebatur ad pedes. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans, miserere patris orbat, miserere senis, inquires, destituti. unicum ha-
15 beo uel magis habui filiam, quæ modo deficiens in annis necdum puberibus constituta, paterni mihi nominis cernitur abstulisse uocabula. confer opem et subueni dilapsamque animam membris restitue iam frigentibus, cui totum posse suppeditat, cui
20 totum posse nil obuiat. tales uix ille preces impleuit,

13 cf. Marc. 5, 23

1 iussit P adsurgit PH¹ ex] et H inbecilli (1 *eras.*)
H, becilli B et P 2 in om. PHBv 3 et] ē P ipseius
arentibus P 4 incedere v 5 grateque PH morare ibiti-
onem P mortua H redhibitione HB mercedis B
7 DE ARCHISYNAGOGO CVIVS FILIA INFIRMABAT^r R, de prece archi-
sinagogi pro filia resuscitanda H, principis filiam Dominus sanat mori-
bundam v famulante P suppressæ RH, supraeme P², supernæ
v, supremæ — sepulturæ om. P¹, in mg. et supra uersum add. m. 2
9 iacebatquæ H 10 amissi PR, amis* (si *eras.*) H, a miseri
Bv excludens P 12 lacrimas (n m. al.) B 13 quasigente
(corr. m. 2) P 15 abui P q. (ui a m. 2 exp.) P 18 sub-
ueni* (t *eras.*) P dilapsam (a₂ corr. ex u) P restitue
(t *eras.*) H 19 frigentis PR tatum (corr. m. 2) P 20 pos-
set B nihil R obiit H, obi*at B

et iam Dominus constipatus discipulis et cateruis ad puellae gradiebatur funera suscitandae.

- 10 Ibat autem turbis mixta nimio cruoris fluento per annos duodecim mulier sauciata, quae medentibus plura conferens nihilque proficiens, et facultatibus pariter uacuata perdebat⁵ et sanguine. sed ubi credulo iam sani cordis arcano fidelis coepit abundare praesumptio, mediis se cateruis uehementer inseruit paruamque saltim desiderans summitatem Dominici contingere uestimenti latensque posterius ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem. o¹⁰ quam rebus arduis impetrandis plus est confidere quam rogare! quippe uenit ex corde fiducia, preces ex lingua precesque saepius sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur. ecce nunc femina longae passionis supplicio desperata uenit ad medicum, non obsecrans, non ingemens, non deplorans,¹⁵ sed tacens abstulit quod quaerebat. stabat in ore muto silentium, et animus clamabat ad Deum. mox undosi sanguinis riuos maior fidei desiccavit alluio, cunctisque gratiae mulie-

1 aetiam *P* discipulis (ci *a m. 2*) *P* 2 puellam ingrediebatur *P*⁴, gradiebatur *corr. m. 2* suscitande *P*, suscitanda *H*
 3 DE PROFLVVIO SANGVINIS *R*, de muliere a profluio sanguinis sanata dominice tactu *H*, de muliere a profluio curata *v* terbis (*corr. m. 2*) *H* immixta *Bv* fruento *P* annis *P* 4 sauciata (c *a m. 2*) *P*, sauciataque *HB* 5 nil *HBv* perdebat *Hartel*, prodebat *PH*, proueebat *R*, prodibat *Bv* 6 credulo *om. P* corporis *H* archano *RH*, archana *P* 7 habundare *B* 8 paruam; *P*, parua (~ *eras.*) *B*, paruam *Hv* salutem *H*, salute (u *eras.*) *B*, saltem *v* 9 uestimentis *P* 10 lacinio *R* furtiua *P* sospitate *P* 11 plures *P*, est *om. Hv* 12 preces* (q *eras.*) *H*, liguae (u *a m. 2*) *R*; preces ex lingua, preces sepius *Col.*, ex lingua preces saepius *v* 13 corda *P* fundantur (*corr. m. 2*) *P*
 14 longe (on *in ras.*, s. l. *m. 2*, in *mg. m. 2* longe) *P* nit (ue *a m. 2*) *H* 15 gemens *HBv* 16 sustulit (*m. 1, corr. m. 2*) *H*
 gerebat *P* mutuo *Col.* 17 exclamat *P*, clamabat (ex *a m. 2*)⁴ *R* dñm *Pv* 18 fides (s *ex i m. al.*) *B* post desiccavit *ras.*
 2 verb. (sui muneris?) *H cf. seq.* adluio *B* muliebri *PB*

bris ignaris Christum non latuit sui muneris donum, de cuius fontibus emanauit quod spes confidentis impleuit, furtumque publicans tam fidele donis salutaribus remuneratus est uim rapinae.

5 Ventum erat interea miserandae domus ad tecta lugentia, 11
funus ubi uirginis inmatuum lacrimis omnium iacebat expo-
situm, coetusque flebilis ac tumultus uniuersa uocibus amarae
iubilationis impleuerat. clangebant gemitu modulante tibicines
cantus inferis blandientes, et inlaetabilis multitudo discurrens
10 crebris clamosa doloribus aedes confuderat infelices. uetat
Dominus fieri somno compositam, uetat ut mortuam lugeri
nicturam. cunctis etenim corpus uidebatur extinctum, soli
Christo, qui ad uitam uenerat largiendam, sopor apparebat
infusus. et hoc quidem ad eius gloriam pertinuit singularem,
15 quod defunctam dixerit dormientem, ut admirabilium scilicet
facta uirtutum parentibus monstraturus, minus se donare
pronuntians quam donabat, humanae laudis declinaret iniuriam.
tunc cadauer immobile corpusque iam gelidum et frigidae
mortis rigore constrictum spiritus igne remolliens imperiosae
20 uocis arbitrio uirginem suscitauit a tartaro semelque proge-
nitam uiuere praestitit bis puellam. stupebant parentes in

1 donum s. l. P² 2 fonte HBv 3 remuneratus H, re-
muneratur Bv 5 VBI RESUSCITAVIT FILIAM ARCHISINAGOGI R,
ubi resuscitat filiam archisinag H, de puella mortua suscitata v
miserende P, mirandae R 6 funus ex fumis B inmatura P
7 actum nultus P uocis PR 8 plangebant BI tubicines
P¹, tibicines (u eras.) H 9 inferiis con. Gall. 10 cedes P
confunderat B infelices P 11 fere 1 s. l. R² uetat
ut mortuam P ut eras. in H, om. v lugere HB 12 et enim
(e eras.) B extinctum — dixerit om. P¹, add. m. 2 13 apare-
bat P² 14 quidem (s. l. m. 2) H 15 defuncta P, defunctum
B uitam mirabilium P, ut mirabilium (s eras.) H 16 facta (a,
ex o) B munus B sed P 17 pronuntiat P donabat
B 18 iam] eras. in H, om. v 19 constrictū (corr. ex uctū)
B 20 semelquae H 21 pstat H, prostitit B stupebant
(e ex æ) R, studebat H

filia cunctantes credere quae uidebant, subitaeque rei iucunditate permoti gaudio lacrimis plus perfusis genus mutauere plangoris.

- 12 Inde peracta recidinae lucis operatione discedens duos conspiciit uiros amissis luminibus sauciatos, talibus paene uocibus deprecantes: miserere nostri, fili David. illam scilicet misericordiam postulabant, ut noctem remouens caligantem extinctis diem uultibus reformaret. quam tutum credere, quam sanum est in Deo studiose confidere! corde siquidem iam uidebant qui Christo gradiente lucis semitam sentiebant. tunc oculi maesta supplicum caecitate compressi, uelut oleo torpens ignis infuso, tactu micuere Dominico dextraque serenitatis applicita suis lucernis radiarunt ora uidentia.
- 13 His itaque uix dimissis alius morbis et triplicibus oblatus est inbecillis, qui uoce desertus, uacuatus auditu, per inania raptis usibus membra, plenus solo uidebatur esse daemonio. hunc uersis in contrarium causis Dominus ilico sic curauit, ut daemonio uacuasset eiecto, uoce pariter et auditu repleuisset infuso.

6 Matth. 20, 30

1 cunctantes *P* que *P*¹ subiteque *P*, subitaque *H*, subitoque *B* iocunditate *PRH*¹*B* 4 DE DVOBVS CAECIS *R*, de duorum sequentium atque clamantiū illum natione cecorū *H*, duos caecos curat *v* 5 ac missis (c. exp. m. 2) *P* sauciatos *PB* 7 deprecabantur *Hv*, deprecabant *PB* caligantem *P* 8 extinctis *H*, ex cunctis *v* cf. v. 145 totum *P*, tutum est *v* 9 studio intendere se confidere *H* 10 uidebat *B* gradientē *P* 11 mesia *P*, mestā *H* supplicum *P*, suppliciū *H*, supplicii (li in ras. m. al.) *B*, supplicii *v* compressi torpens signo infuso tactum *P* 12 torquens *H* igni *RH* cf. v. 149 hic uere *P* serenitatis (e a m. 2) *P* 13 applicata *B* lucerna *H* 14 DE MVTO ET SVRDO *R*, de demoniaco surdo mutoque curato *H*, demoniacum surdum et mutum curat *v* uix] *eras*. in *H* oblato *H* 15 uacuatus. (ē *eras*.) *H* inania. *H* 16 demonio *PHB* 17 uersis *PR* (i ex u), conuersio *HBv* ^{causis} *causi*^f (corr. m. 2) *P* 18 eiecti *H* auditu. *H* *H* repleuit et *P*

Nec cunctatus duodecim quoque discipulis tantundem tradere ¹⁴
 potestatis iubet eos omnia posse perficere, quae uideant se
 fecisse, totisque uirtutibus opulentos mittit ad ouium indagi-
 nem perditarum, domus scilicet Israhel, quia necdum per
 5 omnes iugiter gentes huius nominis disperserat dignitatem.
 euntes ergo, sic ammonet inter alia quae iubebat, praedi-
 cate dicentes: quia adpropinquauit regnum caelo-
 rum. infirmos curate, mortuos suscite, leprosos
 mundate, daemonia eicite; gratis accepistis, gra-
 10 tis date. tamquam si diceret pastorali Dominus cura solli-
 citus: ego uobis operariis utpote sollertibus commendo cautius
 greges bonus pastor existens, pro quorum uictuali solacio
 proprii iuris agros impertio: nullus itaque meis agnis et
 ouibus uendat pascua meae potestati subiecta. quod ideo prius
 15 apostolicae tradidit disciplinae, ut ab eorum dehinc magi-
 sterio propagata in posteros deflueret sequentis aeni doctrina,

6 cf. Matth. 10, 7. 8

1 VBI MISIT XII APOSTOLOS AD PREDICANDVM R, de potestate curati-
 onum discipul data H, Verba Christi ad apostolos v post disci-
 pulis ras. 3 vel 4 litt. in H 2 potestates B quae om. H
 uidebant Bv 3 mittit (a eras.) B indagine P 4 perdi-
 torum H neodum B 5 disperseret H 6 autem B
 amnet P, ammonet RHB ali* (a s. l. m. 2) H ^{iubebat} uidebat et
 (corr. m. 2) P 7 adppinquabit R, adpropinavit H, ppinquabit B,
 propiauit v 8 suscitare P lepus PH¹ 9 demones H,
 demonas v eiecta P 10 sic R post diceret, a eras.
 in H cura Dominus B 11 utpute H'B solertibus (1 s. l.
 m. 2) H, solertibus Bv cautius (s eras.) P 12 solatio (corr.
 m. 2) P 13 ruris (r, ex i m. al.) B annos (g a m. 2) P,
 agnos B nulli H 14 uendit (corr. m. 2) P pascue P
 meae P, mea H potestatis PR ubi sectam P 15 abpo-
 stolicae P disciplenae H magesterio P 16 posterus (corr.
 m. 2) P ppgatâ H posteris H aeni] sequi P

sicut ex uno paradisi fonte quattuor leguntur amnes erumpere, de quorum tractibus deriuata per totius mundi limitem flumina uagantur innumera. quisquis itaque deitatis opus exercet, quod non proprium gerit, sed spiritali dignus traditione suscepit, puri muneris gratiam consecutus, puri muneris gratiae sit deuotus, ut dispensator potius quam uideatur esse mercator et cantico Dauiticae iucunditatis impleto spem sibi uitae sic pronuntiet adfuturæ: quia non cognoui negotiationem, introibo in potentiam Domini. nullus namque sine Domini largitate potest habere quod ministret aut unde dona distribuatur, si non acceperit quae dependat. Paulum audiamus apostolum similiter haec dicentem: sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. hinc iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. et iterum monet idem doctor et dicit: quid autem habes quod non accepisti? quod-
15 si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Synagogam deinde Dominus cum fuisset ingressus, cernit inualidum stupore dimensi corporis mancum, membris seminecem sauciatis, totum nec uiuere nec obire, cuius arentem

11 cf. I Cor. 4, 1. 2

15 cf. ib. 7

1 sicut—tractibus *om. HBv* (sicut *coni. Gall.*) paradisi¹ *R*
leguntur *s. l. R²* ^{amnes} *aues* (*corr. m. 2*) *P* 2 deriuata (*e a m. 2*) *P*,
deriuata *B* 3 innumera *B* 4 traditione *s. l. P²* 5 ^{puri}numuneris (*corr.*
m. 2) *P* gratiam—muneris *om. B* sit² *P*, *om. H*, fit *Par.*
6 dispensat^{or} *P* 7 pronuntiat *P* 8 adfuturæ] ad *s. l. R²*, affuturæ
HBv qui* (*a eras.*) *H*, *om. Bv* negotiationes *Bv*
8 potentia] *P* 10 habere famulis *Hv*, famulis *B* minister *P*
donantis—tribuat (*s eras.*) *P*, d. distribuet *HB* 14 hic *HBv*
post dispensatores *ras. 1 litt. B* queritur *PH* in *H*
16 quodsi accepisti *s. l. P²*, *om. B* (*in mg. m. al. cepisti*) 17 glo-
riat^{us} (*ris a m. 2*) *P* quasi qui *Bv* non *om. H* operis
P 18 DE EO QVI HABEBAT MANVM ARIDAM *R*, de manu arida in
sinagoga ilico restituta *H*, Aridam homini dexteram Dominus reddit
v deinde] de, *s. l. R²* 19 demersi *H* 20 obedire (*corr.*
m. 2) *H*

dextram pigri torporis glacies amputarat, desperatis usibus iam positam. tunc imperioso potenter auxilio palmam nervis cessantibus alienam in calorem sanguinis uenarum motibus animari non arte praestitit, sed iubendo concessit dicens: 5 extende manum tuam, et extendit manum suam, et restituta est ei sicut et altera. vere Dei munus istud est singulare, quod incessanter exercet qui humanae saluti nihil adimit et semper uniuersa restituit.

En iterum lubricus adest ille chelydrus et noxius instaurator 16
10 rator ad dolos artium uetustarum, qui liuido ueneno fellis uberrimus, tabo pinguescere gaudet humano, quodque per multos alternis passionibus occupatos saepe uirus effudit, in unius totum membra saeuiendo congressit, cui mentem rapuit, uocem clausit, lumen extinxit, triplicesque simul clades innec-
15 tens mutum caecumque compulit insanire. huic misericors totius mundi Saluator, lux nostra, sermo genitoris, obsceno spiritu proturbato uisum reddidit, os mutauit; perque uerbum uerba proficiunt, per lumen lumina reuoluiscunt.

Mulier quoque uenerat sospitanda, ueteri magis contracta 17
20 morbo quam senio, gestu tremula, gemitibus anghela, scapulis

5 cf. Matth. 12, 13

1 dexter *P* corporis torporis glacies (c a m. 2) *P* amputare^t
(t a m. 2) *P*, amputaret *H*, amputauerat *v* 2 sopitam *Bv*
palmam] mā in ras. m. 2 *P* neruis] meruit *v* 3 aliena *P*, alienum
v 4 animali *P*, amari *H* 6 restitua^{t est} ei (t, est a m. 2) *P* ei
om. *H* et *om.* *Bv* 7 est istud *v* salutis *H* 8 nil *Bv*
destituit *P*, restituet *H* 9 DE MVTO CAECO ET SVRDO *R*, de ceci
ac muti sanatione lunatici *H*, mutum & caecum factum a daemone
Christus sanat *v* ille *om.* *R* chelidrus *P*, celydrus *R* r corr.
in *B* 10 ad — uetustarum *om.* *Bv* ad dolosa... uetus....
H liuidi *R* 11 uberrimis *B* 12 occupatis *B* 14 clau-
sit (sit ex dit m. 2) *B* extin^{it} *P* innectens (ens in ras.) *P*
16 obsceno (deinde ras. 5 uel 6 litt.) *B* 17 pturbato *P*, turbato
v reddit *B* nouauit *HBv* perquae *H*, perqd *B*
19 DE MULIERE QVAM INCVRVAVERAT SATANAS ANNIS DECEM ET OCTO *R*,
de erectione mulieris XVIII^{mo} curatae (XVIII anno in cap.) *H*, Mulier in-
curuata sanatur uel erecta *v* 20 anela *B* scapulis (a corr.) *B*

curua, uultibus inclinata, semperque despicieus humilem cer-
nua depressione tellurem. quae Domini uirtutibus alleuata
post octo iuges annos ac decem membris erecta suspensis cae-
lum tuetur ac sidera globumque solis ardentem aliquando
reminiscitur se uidisse. quid differat idola colentes aduertite ⁵
inter Deum, quem fugitis, et daemonem, quem placatis, si
placari tamen is possit, qui laedere non desistit. omnes enim
quos ille possidet opprimuntur, quos Christus iugo suauiissimae
lenitatis onerat alleuantur.

- 18 Inde cum populum in deserta sese prosecutum ut Moyses ¹⁰
typicus et propheta uerus aspiceret antiqua uictus sterilitate
deficere, maxime mirandis antiqua solatia reparauit augmentis.
tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem, duorum
modo piscium redundare fecit quantitatem; tunc uberrimum
caelo manna diffudit, modo quinque panibus distributis totidem ¹⁵
uirorum milibus epulas abundare concessit. ceterae modus
turbae delituit mulierum paruulorumque multitudine numerum
non habente. quodque magis amplius admireris quisquis ista
perlegeris, si necdum tibi nota didiceris, post expulsam satu-
ratae plebis esuriem cophinos ablata duodecim fragmentorum ²⁰
moles impleuit. nec tanta fuit copia cum daretur, quanta
fuit in reliquiis iam fastidita cum tollitur.

1 despectans *Bv* 3 uices *P* 4 ac] *ex hoc B* 5 differet
H auertite *H* 7 ledere *libri* 8 op̄mantur *P* 9 leni-
tatis *P* honerat *P* 10 DE QVINQVE PANIBVS ET DVOBVS PIS-
CIBVS *R*, de duobus piscib: et quinq: panib: turbis pas^{us} *H*, In deserto
duobus piscibus et panibus turbas pascit *v* 11 uerunt *P* aspiret
Par. antiquae *v* fort. uictum sterilitate *B* 12 maxime
mirandis antiqua *scripsi*, maximus antiqua *P*, maxime miranti|qua *R*,
maxime miranti antiqua *H*, maximis antiqua *Bv* solatio *P* au-
mentis *B* 13 fort. carnem dedit cf. *Carm. v. 211* 14 modo duorum
BHv fecerit *PRH* 15 magno *P* 16 habundare *PHB*
modo *H*, motus *v* 17 delicti ut *P*, diluit *H* paruulorum quae
P, paruulorumque *HB* multitudinem *HB* 18 habentem *PHB*
iam mireris *P*, ammireris *RHB* ita *H Col.* 19 perlegerit
P expulsa *P* saturate *P*, saturitatē *H* 20 exuriem *P*,
esurientem *H* quofinos *P* fragmentorum *PH* 21 condaretur
P, c. daret *Hv* 22 reliquis *PH* fastidiata *Bv (except. Arev.)*

Interea sub caerulosa aestuantis undae feruores oceano diem 19
 suscipiente praecipitem, cum stellatae noctis proximum ue-
 sper pallidus nuntiaret aduentum, terris magistro residente
 discipuli marinum soli petiuere nauigium furebatque pontus
 5 expositam flabris aduersantibus in carinam. tunc umbrosae
 noctis quarta fere uigilia calcatas Dominus super undas
 obambulans, tumidos spumosi gurgitis fluctus placido compri-
 mebat incessu, sacraque Christi uestigia miti pelagus alluuione
 lambebat. mirantur nouum subito periclitantes aspectum,
 10 pedestri sub calle uias patuisse nauigeras. cunctisque nutan-
 tibus, utrum uere Dominus appareret, an oculos metu discri-
 minis obumbratos incerta caliginis simulacra deciperent,
 Petrus fidei socius et amicus, cui familiaris gratia Christum
 semper agnoscere concedebat, ut ad eum pergeret postulauit.
 15 uocatusque nil trepidans in marina descendit, nulla refluente
 undae rapacitate submersus, qui Dominicae manus auxilio
 subleuatus potentis dexteræ tutissimum confugisset ad portum,
 perque uitreos salsi marmoris campos callem secuit, contra
 mentem pelagi uiator existens. o fidei crescentis augmentum!
 20 pridem retia pauperis contempsit, uitae solatium; nunc ipsam
 rennuit uitam, quatenus ueniret ad Christum.

1 VBI VENIT AD DISCIPVLOS ABVLANS SVpra MARE R, de ambulatione
 dñi super aquas et de dexteram petri porrectione H, Super undas ambulanti
 Petro dextram Christus porrigit v caerulosa PHBv, cęrulosę R
 estuantiscinde P feruoris Bv, fort. feruore; caerulea aestuantis unda
 feruoris v 2 suscipientem P 2 praecipitem om. B stellatae]
 si illa te noctis P 3 per p. Bv pallidum v 5 imbrose R
 6 undas P 7 spondosi P fluctibus P cumprimebat P
 8 abluiuione Hv lambebant P 9 periclitantis P aspectus
 P, aspectu R 10 nauiceras P 12 simulata R 13 potius
 P, saucius v 14 semper Christum v 15 descendens H
 16 inde P summersus R, submersis H dominice P
 17 confuisset P 18 falsi H maris Hv, marmoris ex mari-
 nosis B contra mentem PB¹v, contrementem RHB² 21 qua-
 tinus B

- 20 Genesar igitur terram coetu comitante discipulorum relictā Dominus naui calcabat, cuius incolae gratum suscipientes aduentum, suos diuersis languoribus impeditos ad diuinam sanandos praesentiam congregabant, ut fimbria saltem uestimenti eius adtacta morbis mederetur asperrimis. et quisquis meruit hoc potiri, compos factus est mox salutis. quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit, quae nullo uenundata commercio parui fili muneribus ipsa redimebat uniuersos.
- 21 Hinc Tyri Sidonisque praetereuntem regionis itinera mulier¹⁰ Chananaea pro filiae uitio anxiatā, quam spiritus ater insederat, suppliciter obsecrabat se canibus postulans exaequandam, qui dominorum mensas sagaciter non relinquunt, ut reliquias delambentes excussas cadentium micarum exiguitate pascantur. uox humillima, sed fides excelsa, quae filia sospite canem¹⁵ transtulit mox in ouem, inque sentibus suae gentis exortam Hebraei graminis fecit introire per pascua.
22. Alta dehinc iuga montis ascendens populo comitatus innumero milia claudorum pariter et caecorum, surdos etiam leprososque conuentus ac manibus inbecilles et quicquid aegrum vulgi confluerat, usum reformauit in pristinum suisque

1 VBI DESIDERANT TANGERE FIAM VESTIMENTI EFVS (mbri a m. 2) R, de cunctis in genesar infirmis curatis H, de miraculis factis in terra Genesar v terram—comitantem H discipulo P; post discipulorum lacuna 6 litt. in B 2 nau¹ B 3 diuersos H sanandas P congegabant (g₂ ex b) P fimbriam P saltem B 5 attacta R ad taceam orbis P 6 campos P 7 magistra non P nulla P 8 cōmertio libri 10 DE MULIERE CHANANEA R, de cananee filia a demone liberata H, Chananaeae filiam a uexante spiritu liberatam v pter eandem P itinere P, itinera H 11 filia P, filio H¹ corr. m. 2 anxiatā scripsi, santiatā PR(?), sauciatā Hv, saucitatae B, sollicitata coni. Hartel quum P uter P, aster (u eras.) H 12 exsequandam H 13 reliquid P, relinquent RH 14 delabentes P excusas P pascuntur P 15 sospitae R 16 sensibus P 17 pascuam B 18 DE DIVERSIS LANGVORIBVS RH, millia aegrotorum a morbis liberata v comitatur P in miro P, innumera R, -ro s. l. m. al. B 20 et leprosos v manus B

neruis et motibus organa debilium statuit temperata membrorum.

Dumque mirabilis operatione uirtutis agmen refouet sauci-
atum, dies tertius decurrebat, et in locis arida siccitate ieiun-
5 nis nullam uictus attigerat plebs defatigata substantiam,
geminisque laboribus excitandum languens inedia nutriebat
incommodum, si per callem redituris gressibus ingeminantem
longam penuriae sarcinam populus sustineret exhaustus. qua
miseratione flexus Omnipotens, qui semper largus panis est
10 indigentum ibique cibos impertit, ubi fruges sterilis neces-
sitas abnegarit, paucis admodum modicisque pisciculis et
septem panibus comminutis quattuor uirorum milia saturauit
praeter feminarum agmen inmensum et paruulorum examen
apibus coaequandum. utque magis aliud plus mireris, auctae
15 sunt epulae, dum uorantur, et cibos morsibus enutritos fecunda
mensis detrimenta generarunt. expauit proprias fames fugi-
tina reliquias septem sportarum cumulis adgregatas, ubi tanti
fragminis ubertate collecta uidit paruo de semine messem
redundare multiplicem.

20 Quamuis autem humani corporis Christus a maternae gene-
rationis occasu membra uideretur ferre mortalia, latere tamen
Deus esse non potuit, quia nec ciuitas in capite montis
absconditur constituta, nec ardens cauo ponitur lucerna sub
modio, sed altius eleuata uiuacis flammae substantia lumen

1 statuit] s. l. R teppera tambrorū P temperata m. B 3 DE
SEPTEM PANIBVS ET PISCIBVS PAVCIS RH, septem panibus et paucis
piscibus pasta multa hominum millia v sauciētū B 4 arida]
da corr. in la B ieiuniis P 5 atigerat P, attigerat H',
attigerat B plebs] s. l. B 6 gemmisq; H langues H
7 calem P ingeminantem] Hartel, imminentem libri 8 penuriam
H sustentaret P exaut' P, exausus H, exhausus I 9 largus
~ P 10 indientum P, indigentium B cibis R ibique] ubi
v steriles R, sterelis H 11 abnegaret PR, abnegarat B
ammodum HB¹ et septem panibus om. P 12 cumminutis P
milia uirorum Hv 14 apic' P mirens P 15 morantur H
contritos coni. Hartel fecundae P 16 generant' P, generarū
B fugitinas P 20 DE TRANSFIGVRATIONE IN MONTE RH, in
monte Dominus transformatur v humani] ras. in H 24 set
H', corr. m. 2 flammæ (m eras.) H

omnibus administrat. tribus namque discipulis secum testibus
 in excelsa montis abductis speciem suae gloriae transfiguratus
 ostendit et uelut igneus solis radiauit aspectus, niuis cando-
 rem uestibus imitatus. cur uero diuinae maiestatis splendi-
 dissimam claritatem, quam nullius aspectus potest acies intueri, 5
 solis et niuium figurae uisibili prudentissimus euangelista
 contulerit, ratio manifestior edocebit. nihil est in hoc mundo
 siquidem sole clarius, niue candidius, et ob hoc illud specimen
 summae diuinitati ratus est conferendum, quia nihil ultra mor-
 talibus oculis probatur esse concessum. in tantum namque 10
 Domini fulgor ille praecipuus et solem superabat et niues, ut
 solem quidem niuesque conspiceri facile cuilibet obtutus subpe-
 ditet, Christum uero propriae lucis claritate fulgentem cum
 nequirent apostoli cernere, pronis in terram uultibus concidissent. o sublimium meritorum grande fastigium, quibus 15
 data sunt haec in mundo cognoscere, quae mundus non mere-
 batur aduertere! quid quod et Heliam nihilominus ac Moysen
 corporalibus ignotos aspectibus oculis interioribus cognouerunt,

1 amministrat *PB*, ^{am}ministrat (am a m. 2) *R* post tribus, n
 eras. uid. in *R* 3 uelud *P* igne|is *R*, fort. ignei 4 immi-
 tatus *B* magestatis *R* splendissimam (di a m. 2) *P* 5 cari-
 tatem *B* nullus *R*, nullus *PB* 7 manifestatiore *P* doce-
 bit *HBv* nobis est *P* 8 siquidem in hoc *HBv* carius
B candidus *P*, candidus *B* specie^{ae} *H*, specie^m (e eras.)
B illius speciem—conferendam *Col.*, illud speciem conferendum
Par. Gall. cum adnotatione: Legendum uidetur illud speciei (scilicet
tum solis, tum niuis) — conferendum 9 diuinitatis *Arev.*
 sup^{me} *P* diuinitatis *P Arev.* qui^{*} *PB* mortalibus
 ultra *HBv* 10 probatum *R* concessum] c, ex i *R* 12 facite
P, facere *H*, facili *B* optutus *P*, obtutu *H Par. Arev.*
 suppetit et *P*, suppeditet *Bv* 13 lucis] s. l. *R*^a claritatem *B*,
 -te^{*} (~ eras.) *H* 14 pnus *P* terra *B* conciderunt *Par.*
Gall. Arev. 15 sublimium *H* grade (n a m. 2) *R* fastidium
P 16 cuius date *P* merebat *Hv* 17 quicquid *P*, qui^{a. a.}
 (corr. m. al.) *B* Moysem *v* 18 ignitos (o m. al.) *B*

ut maioris fidei ueritas innotescens illum α et ω id est initium esse finemque monstraret? ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse, quorum alter adhuc uiuaci senio perfruat, alterius finalis luminis metam nullus humanae sortis cursus excedat, 5 sidereique sermonis oraculo caelitus prorogato, cum dicit: hic est Filius meus dilectus, in quo bene conplacui, uerbo docuit Christum uox paterna progenitum.

At postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum carnis- 25 que uelamine rursus aetheriam praetexit effigiem seque 10 palam populis demonstraui, quidam repente uir humilis, genibus inclinatus, maerore delectus, supplicans sic orabat: unicus mihi, Domine, superest filius, si superesse dicendus est in confinio mortis uitaeque suspensus, quem spiritus nimium debellat immundus eumque dilacerans aut flammis exurere 15 aut in aquis nititur molestis frequenter extinguere, multisque fatigato periculis terminum machinatur extremum. hunc, oro, depulsa mentis insania mihi redde uel sibi, ne potestas inimica luci et caeca misero uitam subtrahat desperatam. haec adhuc fletibus ille gemituque fundebat et Dominus pio iam 20 pectore puerum sospitabat. tunc praedo furibundus et turbidus, qui male tractatam iuris alieni fabricam diu uexauerat, peruasae

5 cf. Matth. 17, 5

1 maiori^f R innotescens (ns m. al. in ras.) B α ω P, α s.
l. H, a et ω in ras. B 3 uici (ua a.m. al.) B 4 finalem v
sortis] o ex e B excedatur sus (o a m. 2) H, excedat cursus
B v 5 prorogata P, p ex p B 6 filius om. P quo mihi
B 7 uox s. l. R² 8 DE VNICO FILIO A QVO DAEMONIVM EIECIT
RH (at R post demonstraui inscribit), fugatum daemonem a corpore
pueri v ad P dñs corporeum P 9 protexit v neque
RH (cf. Matth. 17, 14 et cum uenisset ad turbam) 12 super H
superesse] superest R 13 ante mortis ras. 1 litt. in B ni-mium
(l eras.) B 14 debellauit RH dilacerans om. H flammis
sexurere P 15 in om. R quis H molestis om. R, fre-
quenter molestis P 16 ore I 18 subtraham P, subtraat B
19 fletibus (t ex b) R gemitumque B fudebat P 20 tor-
ridus P 21 mala P tractam PRH, fort. tactam auxerat
H, uexarat v (uexerat Col.) peruersae v

domus habitaculo migraturus, in iram stimulat accensam correptaque membra discerpere Domino uetante non praeualens in inferna puero peruolauit inlaeso.

26 Rex etiam qui solus est regum et dominus probatur esse dominantium, tributum non dedignatus inferre caesareum, de marinis fluctibus piscantem Petrum iubet erigere natantem didragmatis aurei portitorem. tunc mobilium uelox habitator undarum uorauit tremulas hami decipientis insidias, a genuinisque aequoribus calamo flagellante suspensus piscisque uilissimus diuitem deferens pensionem pluris ualuit honore ponderis alieni quam proprii. quantum hoc nihilominus facto suae nos Christus imitatores esse uoluit doctrinae, qui cum rennuere posset indignam huius praebitionis iniuriam (utpote cui nihil erat sociale cum plebe, nisi ut salutaribus cunctos beneficiis adiuuaret), maluit superfluum munus exsoluere, quam petenti cuilibet aliquid abnegare, ut iustitiae conditor et magister, qui dixit: omni petenti te tribue, primus instituta suae legis impleret.

27 Cumque simpliciter, ut solebant, eum percontarentur apo-

17 cf. Luc. 6, 30

1 habitaculum *R*, sed cf. v. 309 2 uitante *P* puolens *P*
 3 infena *B* 4 DE TRIBVTO PRO SE ET PETRO *RH*, tributum sol-
 nere Caesari Christus Petrum iubet *v* dominus et *B* 5 cen-
 sureum *P* 6 maris (ni a m. 2) *R* erigerere *B* 7 dragmatis
H^v, Gall: Legendum didrachmatis ex ipso Sed. III 316 aureq;
P potitorem *P* mobilior *PH¹B* Par. Arev. 8 uorauit]
s. l. R², uorami *P* tremulus *P*, tremula *B* ami *P*, fami *B*
 decipientes *B* a gieiunis *P*, genuinisque *R*, genuinis** (et?) *H*
 10 uilissimus (ci eras.) *H* 11 pprio *P* factos *P* 12 immi-
 tatores *B* uoluit esse *Hv* 13 possit *RH¹* (corr. m. 2)
 ututpote *P*, utputa *R* 14 faciale *P* con *H* 16 negare
HBv iustitia *P* 17 te] *s. l. R²*, om. *Hv* (exc. Gall.)
 18 institutas } legis *P* 19 VBI INTERROGATUR A DISCIPVLIS QVIS
 (qvi *H*) SIT MAIOR IN REGNO CAELORV *RH* interrogato Domino quis in
 regno caelorum maior sit, respondit esse humilem *v* eum om. *B*
 percunctarentur *RHBv*

stoli qui maior in caelorum posset regno censi, tamquam
 Deus doctorque mirabilis omnibus humilem respondit esse
 potiozem, cunctosque praecellere qui cunctis sese nouissimum
 praestitisset, uelut puer infantulus, quem spiritalis exempli
 5 gratia tenebat in medio constitutum, aei scilicet pusilli uel
 teneri, sectandum praeciens ingenium, non aetatem, quoniam
 anni uidelicet infantiles exiguae paruitatis nec mundanae pom-
 pae quid diligunt, nec honoris ambitione tanguntur, nec tumore
 superbi fastus inflantur. ideoque uitae simplicitas inclinatae,
 10 quantum uicina fit sole, tantum uicina fit caelo: mens enim
 uergens erigitur, erecta diuergitur; inferiorque cordis incessus,
 quo descendere nititur, sublimatur. humilem namque Deus
 et pauperem de stercoribus erigit et potentum societati con-
 iungit: ceruicem diabolicae uero superbiae de caelesti digni-
 15 tate praecipitem in squaloris tartarei profunda deiecit. ita
 namque lectio diuina proloquitur: humilibus Deus dat
 gratiam, superbis autem resistit. et iterum similiter
 memorans dicit: suscitans a terra inopem et de ster-
 core erigens pauperem, ut collocet eum cum prin-
 20 cipibus populi sui. omnis enim paupertas humilitatis est
 socia. audi Salomonem dicentem: paupertas humiliat

16 cf. Iac. 4, 6

18 Psal. 112, 7. 8

21 cf. Prov. 10, 4

1 quis *HBv* regnum posset *B* 2 quā *P* omni
B esse] *s. l. B¹* 3 esse *HB* 5 silicet *pulsilli P*
 cumque — pusilli *in ras. m. 1 B* 6 teneris *B* ingniū *B*
 aetate *P* 7 an**** *H* infantil** *H*, infantilis *B* exigui
PI, exigua *H* 8 qui *PHI Col.* tumore* (*s. eras.*) *H*
 9 superni *PR¹* (*corr. bi m. 2*) *B* 10 tantum tantum *P*
 tam fit uicina *v* 11 uergit *P* diuergitur *K*, deuergitur
HBv, deuertitur *P* 12 quod *P* descenderent *P* 13 sor-
 dibus *HBv* potentem *P* societate (*in ti corr. m. al.*) *B*
 14 uere *v* de] *eras. H*, *om. Migne* 15 squalore *H* squa-
 lorestantarei *P* 17 similiter memorans dicit *s. l. B¹* 18 de ster-
 corem *P*, de*** *stercore B* 19 cum princib: cum princib: *H*
 20 nim paupertas humilitas *in ras. B* est] *om. Bv* 21 pau-
 patas *B*

uirum. sed parua nimis exiguaque referimus, si per singula
diuinitatis facta currentes specialiter reuoluamus, quae nullis
explicanda sermonibus generaliter innotescant.

1 que] *om. P*, quae *H* 2 currentes *om. P* reuolua-
murq; *P* 3 explicande *P* innotescunt *H* EXPLICIT LIBER
TERTIVS. INCIPIVNT, CAPITVLA LIBRI QVARTI *sequuntur capitula. f. 56^a*
EXPLICIVNT CAPITVLA. INCIPIT LIBER QVARTVS *P*, EXPLICIT LIBER TER-
TIVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTI. *post capitula* EXPLICIT DE
CAPITVLIS. INCIPIT LIBER QVARTVS DE MIRABILIBVS QVAE FECIT TRANS
IORDANEM *R*, EXPL LIB. II. INCIP CAP. LIBRI .III. *post cap. f. 55^b*
EXPLICIVNT CAPITVLA *H*, *om. B*

LIBER QVARTVS.

Iam cum Iordanis denuo fluenta transgrediens Iudaeae
semitam praeteriret, passim vulgus inmensum, et cateruas ab
omni uarietate languoris sine nomine curauit innumeras, infir-
mos accipiens et incolomes remeare concedens. nil igitur
summo conferre difficile est de se sperantibus Deo, cui facultas
prona subpeditat ardua planare, curua dirigere, quod est
superbos ad humiliora deponere, errantibus semitam demon-
strare. Esaias namque propheta magnificus ita noscitur
elocutus, Christi cum denuntiaret aduentum: et erunt,
inquit, praua in directa, et aspera in uias planas.
numquid de saxis aut sentibus aut inflexis uiarum prophetauit
anfractibus, cum Christus ad saluandum uenerit mundum non
in siluis et montibus, sed humanis gentibus constitutum? hoc
est illud etiam uox clamantis in deserto, quod am-
monet: parate uiam Domino, rectas facite semitas

9 Is. 40, 4

14 ib. 40, 3

15 cf. ib.

1 Nam libri eum P denuo Iordanis v iudeam pteriret.
semitam P 3 langoris P Par., langoris (u a m. 2) H, -is ex es B
4 incolomes PRH¹, colomes B, columes v 5 domino Hv.
6 prona] om. B ardua] adnotat Iuretus: existimo ita emendari.
oportere, pro quo habebat v. c. curua dirigere: quae postrema lectio,
quamuis ferri possit, minus tamen apta est. nam curuum directo hic
opponere uoluit. non apparet quid uoluerit. 8 hesaias P, Isaias
v et agnoscitur P 9 Christi] Hebrei P erunt R 10 in-
quid P, om. HBv 11 aut] au P inflexibus P uiarum}
rum pro in ras. H¹ 12 mundum] dum P nan** (corr. m. 2)
H 13 in om. v 14 que B, quae v ammonet PR, am-
eras. in H, monet B, monet v 15 parare HBv parare—
facere Par. Gall. Arev.

eius, uiam scilicet cogitationum et semitas uoluntatum, qua Dominus ad mundi cordis habitaculum recto gradiatur ingressu. cogitationes etenim et uoluntates uiae sunt operum, quae bonum cuiuspiam siue malum praecedere uidentur effectum. quicquid ergo uis denegat naturalis, diuinae facillimum sub-
 2 iacet potestati. namque belua camelus immensa sicut foramen acus exiguum pro tanti corporis mole non potest transmeare, sic opulentus diues et tumidus nequiret ad regna caelestia tenuem angusti callis introire per portam, nisi rerum prouidus gubernator, qui totum lege continet nec tenetur ipse sub-
 10 lege, quem nulla umquam facies aspicit, sed ipse cuncta semper intendit, motos hac condicione discipulos talibus fouisset alloquiis consolator: apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt; non omni-
 15 bus quippe diuitibus patrimonium sui census est oneri, sed
 qui propriae malus est rector ubertatis. nam cum dicit Dominus per prophetam: aurum et argentum meum est, ostendit malum non esse quod eius est, si operarius illud bonus habuerit; nihil etenim differt, utrum bonis quis operibus nil dependat, an plurima malignis effundat. ille siquidem 20

13 Matth. 19, 26

17 cf. Ioel. 3, 5

1 scilicet cognitionum *v* uoluntatum (*m exp. m. 2*) *H*, uoluntatum *B* 2 graditur *v* 3 uoluntates (*m exp. m. 2*) *H*
 uie *P*, lacuna in *B* 4 bonam *P* 5 naturaliter uis d. *v* 6 potestati *om. R* DE COMPARATIONE DIVITIS ET CAMELI *R* (*P in cap.*),
om. rel. camelis *R*, camel *H* immense *P* 7 aquas *P*
 8 si° (*c a m. al.*) *B* opulentur *P* timidus *B* nequiret *PRB*, nequit *H*, nequit *v* 10 legem *P* 11 facias *P*
 apicit *H* ipse** (*se eras.*) *RH* 12 motus *H* ac *P*
 fouisset *P* 13 soconsolator *B corr. m. 1* 15 quoq; *P*
 succensus est meri *P* oneris *Hv*, honeris *B* 16 qui s. l. *R*, illi qui *v* ppria *P*, proprie *R* rector est *Hv*, est
om. B cum// (*quod eras.*) *H* 17 pphetam *R* 18 non esse
 malum *HBv* ei *P* eius** (*ei' eras.*) *R* operarius si *R*
 19 bonum *R* nil *B* 20 nihil *H*

suas tuto seruat opes et collocat, caeloque thesauros occulit
ac recondit, ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae
quicquam morsus absumit nec furibus ad furandum aditus
reseratur effossus, qui ieiunis cibum, sitientibus potum, pere-
grinis ministrat hospitium, maestos solatur in carcere, fouet
aegros in corpore, cunctisque largissimus sibi tantum pauper
est et egenus. nec dubitare quis debet illam prorsus in cae-
lum substantiam peruenire, quae sub uilissima pauperis forma
Christo probatur impensa, quae detrimentis augetur, spargendo
10 seruatur, perit ut maneat, uitam mortua repraesentat.

Interea dum populo Dominus comitante uallatus Hiericho 3
fuisset egressus, duos oculis captos aspicit considentes in
aggere, reddi sibi lumina postulantes. petebant itaque consi-
dentes, quia gressuum mobilitati confidere tenebrae reluctantur
15 aduersae. nec cunctata uel paululum uirtus illa pietati nil
abnuens, quae salutem consuevit inferre, qua fidem sentit
ardere, diuturno lumina somno compressa uigili repente tactu
perexcitat claustraque latentium sub fronte reserans fenestra-
rum intrante protinus die noctem reppulit caligantem.

20 Hinc sacra templi per moenia rursus obambulans caecis 4

1 tuto (u ex o) B qui coelo v thesauros P occultat
Bv 2 recondit P edaces RH, edates B nec H(?)v
aerugini R 3 absumit P 4 effossis H quicquid ieiunis P,
ieiunus B 5 ospitio mestos P consolatur R foues P
7 prorsus (r ex p m. al.) B 8 quod P 10 seniat P mor-
tuā praeſentat B 11 DE DUOBUS CAECIS R, de duobus cecis H,
duorum caecorum curatio v committante P uallatur P hie-
richū R, hieri/// lacuna 3 litt. B 12 ingressus PH cf. Matth. 20,
29 s. aspicit B considentes PRB 13 petebat P ita v, ras.
in H confidentes Bv, ///fidentes H 14 quia] eras. H, q. B,
om. v gressū B, gress*** H mobilitate H, cum mobilitate v
considerare sed v, ras. in H reluctantur H (re eras.) Bv 15 cuncta
P 16 abluens PH quā B, fort. quae cf. Carm. 17 con-
praessa H repente P, repēte R 18 perexcitat P fenestrā
P 19 pepulit HBv cagantē R 20 IN TEMPO CAECOS ET
CLAVDOS CYRAUIT RH, De ficu quae aruit Domini iussione v

5 dedit aspectum, claudis reformauit incessum. post haec nobili-
 um monumenta uirtutum, Dauiticam deserens ciuitatem,
 uenerat in loca Bethaniae, dieque remeans subsequente ad
 eius urbis denuo tecta pergebat. ficus haud procul a semita
 conexis frondium uelamentis umbrosa, cuius in robore cum
 nullum penitus pomum Dominus carnaliter esuriens inuenisset,
 inhumanos arboris ramos non maledicto sauciat, sed praecepto
 condemnat increpans sic in eam: numquam ex te fructus
 nascatur in sempiternum. confestimque ficulnea sucis
 uiduata subtractis, infecunda protinus et deformis comarum
 posita dignitate peraruit. non tamen haec accipiamus ad litte-
 ram, licet manifesto credantur impleta, quoniam spiritali-
 bus causis conuenit lex diuina. quid enim materies sine
 sensu peccauerat? praesertim quae fructum, sicut Marcus
 euangelista commemorat, incongrui ratione temporis non
 habebat: nisi ad instructionem Dominus nostrae utilitatis hoc
 ageret, qui factorum sermonumque parabolis uitale nobis iter
 ostendit. omnis igitur humanae conuersationis industria, quae
 Deo nil studet nutrire quod placeat, tamquam pigri stipitis
 arbor inutilis, plena fronde, non germine, lignis aequabitur
 concremandis, quemadmodum et illa ficus infructuosa con-
 sistens, quam dominus uineae qui eam plantauerat praeci-
 piens amputari sub unius anni dimisit indutiis, ut, si fructum uel

8 Matth. 21, 19

14 cf. Marc. 11, 13

21 cf. Luc. 13, 6 s.

1 glaudis *P* reformare *H* ceci^f *R* incensum conso r.
 (sic) *P* DE ARBORE FICI *R* 2 monumenta *RH*, -ni ex nu in *B*
 uir^{ca} dauiticam (cū a m. 2) *P* 3 uenerat om. *R* subsequent
H ad euar urbis *P* 4 ficus] sicut *P* a *H*¹, haud corr.
 m. 2 8 in om. *B* ex] in *Hv* te] s. l. m. al. *B* 9 nascetur
HBv aeternum *v* qui *B* 10 subtractus *H* 11 pera-
 runt¹ *H* 12 manifeste *H* (a, ex ae) *Bv* 13 diuina cognosci *Bv*
 qui^d *R* 14 praesertimq; *H* 15 incongrae *H*, incongrue ex in-
 congruae *B* natione *H* 18 ostedit *R* 21 quem ammodum
H ficus] sicut *P* 22 eum *P* 23 dimisit ut si fructum i
 industriis sero *P*

sero redderet, permaneret, alioquin merito iam periret. at uero iuxta canticum psalmi dicentis: iustus sicut palma florebit et sicut cedrus, quae in Libano est, multiplicabitur.

5 Exin oblatus est ei quidam cum furoris incommodo sermonis quoque subiacens detrimento, cui praeclusis faucium spiramentis nulla labiorum cymbalis uox sonabat, nihilque penitus ore denuntians tacendo mutam publicabat insaniam. sed conditor ille sidereus, infirma roborare consuetus, latronem angustius
10 anhelantibus imminentem a faucis obsidione decutiens, per aperta uocis itinera resolutae uinculis linguae plena reddidit loquaci libertate commercia.

Praeterea dum Pharisei cuiuspiam postulantis propria 7 Dominus sublimaret humilitate conuiuium, aderat properanter
15 ingressa peccatrix mulier et famosa, quae multis delictorum uulneribus sauciata, uitam gerebat obscenam. Dominique corruens prouoluta uestigiis nec fletu proluere nec crinibus detergere nec pretioso quiescebat unguento pedes osculans inrigare, donec promulgata Dei sententia, quae cadentibus

2 cf. Psal. 91, 13

1 pmanere P an alioquin R iam om. H aut P
2 salmi P 5 DE EO QUI VINCEBAT CATENIS RH, De muti cura-
tione v fororis B 6 praeclusi H spirantis B 7 la-
brorum P nilque R 8 denuntians (a ex e m. al.) B tacende
P muta P, mutuum R publica-et (ba eras.) H, publicauit
B, publicat Par. Gall. Arev. 9 sidereus (us ex os m. 2) H
latrona (8 eras.) H, latronum Par. Arev. angustis HB v 10 anhe-
lantibus] male v. c. Iur., anhelatibus v faucibus H 11 apta
B itinera om. P, itinera H resoluta P plena
R 13 DE MULIERE PECCATRICE RH (peccatrice H et R in
cap.), de muliere quae lacrimis pedes Domini rigauit v pretere
B pharisei RHB postulandis P ppria—humilitate R,
propria om. H 14 sublimare P conuiuium B properante
ingressu v 15 ingressu (u corr. ex a) H et om. RH
16 sauciata H obscena P denique B v 17 corruens] s. l.
R², curuens H crinibus (mi eras.) H 18 unguento H, un-
guento B 19 pmulta P quae] que P, quem v

manum dare non paenitet, si nos antiquae lubricum poeniteat iam ruinae, uerbis indulgentiam talibus relaxaret dicens: fides tua te saluam fecit: uade in pace. o quantum miseris opitulatur infirmis illud confessione detegere, quod absconditum fit letale! nutrit sua namque uulnera qui celarit et stimulo doloris insertam medico nudare neglegit plagam. ecce nunc femina diurni contagio morbi polluta parui gemitus afflictione purgatur suique gurgite fletus abluitur et lacrimis perfusa, capillis extersa discedit munda quae uenerat sordidata.

- 8 Ad urbem quoque Capharnaum nomine Dominus cum uenis-
set inque plurimo synagogae concilio caelestis populos edoceret,
subito per humanae uocis ministerium corporale nequissimus
ille diabolus talem fremuit in clamorem: quid nobis et
tibi Iesu Nazarene? uenisti perdere nos? scio qui
sis, sanctus Dei. moxque Domino minaciter dicente per-
territus atque deiectus: obmutesce et exi de homine,
spiritus immunde, magno reboans cum mugitu, quo diuino
se fateretur imperio uerberatum, reliquit humana praecordia,
fugiens in auras non uidendus obscuras.

2 Luc. 7, 50

13 Marc. 1, 24

16 ib. 1, 25

1 penitus et si non *P* paenitentiam *H* 2 tam *P*
relaxare *P* 4 informis *H* detegere *P* 5 letale
libri namque sua *v* caelari *P* stimulo *B* 6 inserta
P, incertus *v* neglegit (*corr. m. 2*) *H* palmam *P* 7 diu-
turni] *om. P* 8 purbatur *P* gurgite] *e ex i R* 9 mun-
damque *H* sordida *v* 10 VBI PCIPIEBAT SPIRITIB. IMMUNDIS
VT TACERENT *R*, ubi preciebat spiritibus inmundis ut taceret *H* (*n a*
m. 2), de daemone ab humano corpore fugato *v* cū *s. l. m. al.*
B 11 in qua *v* plurimū *P*, plurimos *H(?) v* consilio
caelesti *Gall.* et subita per humana *H* 13 quid et tibi
H, quid /// tibi *B*, quid tibi et *v* 14 Nazarenæ (*corr. m. 2*)
H perdere nos *s. l. m. a. B* quis *B v* quis *scs P*
15 moxquæ *corr. m. 2 H* minacitur *P* 16 adque *H¹* ob-
mutesce (*e, corr. in i m. al.*) *B* excide homini *v* (*except. Gall.*)
17 com *P* gemitu *B* quod *P* 18 uerberatū/// *B*
reliquid *PH* 19 diuidens *H*, uidendo *v*

Similiter Dominus multis diuerse languentibus et uariae
cladis calamitate uexatis opem praestitit salutarem multaque
daemonia uerbo suae potestatis exclusa loqui penitus non sine-
bat, fidem maiestatis aetheriae tali dedignatus teste uulgari.
5 quippe uetus anguis ille tartareus, uitae perditor, mortis inuen-
tor, cum tota socialis pompae dementia totoque damnatae
militiae foedo satellite caelesti deiectus e culmine, Christum,
quem in illa nouerat arce sidereum, stupebat in terris carnis
humilitate uestitum, magisque gemebat hinc liuidus, quod uir-
10 tutis Domino cernebat hominem sic dilectum.

Dumque Tyria dehinc loca praeteriens Sidonio Dominus 9
graderetur in litore, curauit oblatum gemina quendam calami-
tate miserrimum, qui uocis et aurium priuatus officiis nec
sua dare nec aliena poterat uerba suscipere. sed tactu manus
15 aetheriae cunctis penetralibus, quae perniciis clauserat uiolenta,
disruptis repente fores patuere impulsae, uenarumque custodiis
protinus relaxatis qui modo mutus uidebatur ac surdus et
ipse loqui meruit et alios loquentes audiuit.

Tu quoque Dominicae uirtutis dona sensisti, cuius in oculis 10
20 tartarea caecitate compressis Christus expuit, speciem ilico

- 1 Cur eiectos e corpore daemones Christus loqui non sinebat *inscrib.*
v multis *om. R* multis diuerse *om. P* diuerse *HBv*
uarie *PR* 2 calamitate *P*, calamitate *B* 3 demonio *P*
exclusam *P* poenitus *P* 4 maiestatis *P* designatus *P*
5 sanguis *H* 6 socialis *H* damnaq; *P*, damnato *v*
7 satellite (*corr. m. 2*) *H* deiectus] dictus e *P* eculmine (*s*
eras.) *H* 8 anse *P* 9 libidus *PB* uirtutes *H* 10 de-
lectum *Col. Par.* 11 DE MYTO CAECO ET SYRDO *RH*, Mutum et
surdum curat Christus *v* Tyria] *in ras. m. al. B*, tyri *v* Sidonei
H, Sidoneo *Bv* 12 graderetur (*a ex e*) *B* littore *P*
oblatum (*la a m. 2*) *R* 13 misterium *P* primatur *P* 14 sua-
dere *P* 15 ethene *P*, aethereae *v* penetrabilibus *B* per-
necies (*ne ex ni*) *R*, perniciis *Par. Arev.*, pernici *Col.*, pernix
Gall. uiolenter *P*, uiolentia *v* 16 uenerumq; custodis *P*
17 uidebatur mutus *P* post et *ras. (p?) B* 19 DE EO CVI
EXPUIT IN FACIEM ET INLYMINATVS EST *RH*, De magna piscium cap-
tura iussu Domini *v* cium in *P* fort. oculos—compressos at
cf. v. 107 20 species *H*

11 simulatae mortis extersit. cumque perennis uitae suffragia
 sacris habere populos edocens institutis Deum sese manifestius
 aperiret,² uitans paululum turbas praecipitanter infusas ad
 stagnum marini gurgitis uenit, paruaque Simonis residens in
 carina plebem litore permanentem diuinis inbuerat oraculis. 5
 tandemque dicta definiens numquam desiderii copiosa, iubet
 altius eunte naucula pelago retia dimitti piscantia, quae totae
 noctis euoluto curriculo nihil trahere de profundis opera ualu-
 ere frustrata. paret Simon sacro laetus imperio turbasque
 fluctuagras linea doctus obsidione concludens, aquosi marmoris 10
 gentes murali cinctas obsidione captiuat, tantumque piscium
 multitudo sinus cumulauit extensos, ut et Simonis et quae
 socia propter adstabat squamosis molibus occupata periculis
 erepta sit uix carina. sic nos etiam plerumque perturbat
 maximi successus inopina felicitas, et gaudium, quod notius 15
 suscipimus, si modum mensuramque transcenderit, uelut onus
 intolerabile iam timemus; quia prompta diuinitati concedere
 metuunt homines uel optare.

1 DE EO VBI DIXIT PETRO DVC IN ALTVM ET LAXATE RETIA *R* (*in*
cap. laxa) 2 sese] *ee R* 3 aperire *RH*, *apperiret B* *eui-*
tans RHBv paululum (*paulu in ras. m. a.*) *B* *precipitant P*
 4 fort. stagna *cf. Carm.* marina *P* Simonis *s. l. R²* residens]
 si *ex se B* 5 imbuebat *Bv* 6 tandem *Bv* definiens *P*,
 diffinens *H* numq; *P* cupiosa *P* 7 dimittit *P* qua
H totae *B*, totius *v* (*exc. Col.*) 8 curriculo (*u a m. 2*) *H*,
 circulo *v* trahere *R* opere *Hv* 9 frustrato *v*
 10 lineo *B* obsidionem *P* 11 cunctas *P*, cinctus *R*, cinctis *H*
 obsidione *H*, protectione *v* tantaque *R* 12 post cumulauit,
 tantumque *eras. in H* Symonis *P* 13 propter] puppis *v*
 adstabat *PB¹*, asstabat *RB²*, aetabatur *H* molibus] *in marg. H¹*
 (*rasura in textu*) periculi *H Par.*, periculo *Arev.* 14 sit *om.*
R 15 succensus *P* quod] *q. B* uotius *B* 16 men-
 suraque *P*, mansurang; *B* transcenderet *P* ueluto non *P*
 //nus *H* 17 intolerabile metiunt homines (*sic*) *P* quia *RH*, quae
Bv prompti *R* diuinitate *Hv* conceduntur *Par. Gall.*
Arev. 18 metiunt *P*, metuant *H* uel] *eras. H*, *om. v*

Talibus insignis clarusque uirtutibus urbem, quae Naim 12
 dicitur, properabat intrare discipulis Dominus populisque ual-
 latus, cum repente iuuenis aspicit cadauer efferri uanis exequi-
 arum muneribus tristi ministerio sublimatum, cuius matrem
 5 secundo sors inuida pridem marito, nunc filio geminae uidua-
 uerat urnae miseria. nihilque remorata pietas, doloris inimica,
 uitale protinus commodauit auxilium feretroque manu redemp-
 tionis attacto dixit Dominus ad defunctum: adolescens, tibi
 dico, surge. et resedit qui erat mortuus et coe-
 10 pit loqui, et dedit eum matri suae. licet enim iuuenis
 luce priuatus, torpore fuerit pigrae mortis oppressus et funus
 ueheretur extinctum, nec famulus Domino se uocante reticere,
 nec spiritus praesente uita poterat non redire. mox igitur
 omnis erat lacrimando qui nubilus facie redditur serenata
 15 conuentus et in recidium tramitem posito gressus maerore
 conuertens suis sedibus matrem candida renocauit pompa
 gaudentem.

Nec tibi, Maria, salus exigua Domino medicante conlata, 13
 multis uulnere plagis laesum pectoris curauit arcanum,
 20 quam septena rabies globo cuneata daemonico septenis armo-
 rum motibus possidebat. sed squamei serpens maculosus

8 Luc. 7, 14. 15

1 DE VNICO FILIO VIDVAE QVEM SVSCITAVIT RH, Mortuus iuuenis
 Christo iubente surgit v 3 afferri PR 4 sublimarum P
 5 secundo P 6 nemiseria P nilque B 7 man/// H
 redemptoris ex redemptionis H² 8 atacto PB, attacto R
 adolescentib; P 9 ***surge (con eras.) H 10 eum] illum s. l. R¹
 matris PB¹ enim] eum P 11 corpore H Col. mortus
 P 12 ueeretur P 14 nubib; R, nubila H, nubila Io
 fac//e H, facile IB 15 retidiui P ///merore H suis ///sedibus
 H 16 didam P, candidam H 18 DE MARIA A QVA EIECIT VII-
 DEMONIA RH (a qua ex qua corr. m. 2), Septem malos spiritus e Maria
 iubet Dominus exire v 19 uulneris P pectoris (ta eras. uid.)
 B archanum RB, armanum H aspectum rabies quam septena
 P 20 demonia H 21 quamei* (s eras.) H, squa in ras.
 B¹

horroris, tremenda fugiens Omnipotentis imperia tuo pulsus
ex corde, chaos tartarei petiuit inferni, septem membrorum
gyros intorquens septenisque simul uoluminibus euanescens.

- 14 Tunc ne copiosae messis germen uberrimum rari cultoris
opera deficiente langueret, alios quoque duos et septuaginta
discipulos mente simplices, puritate fulgentes, qui numero
meritoque conspicui libra digni sint aurea nuncupari, uelut
insontes agnos et mites ad asperas hominum mentes quasi
lupos inter iubet ire raptores. talibus eos uerbis hortatur, et
alloquens: ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter
lupos. rursusque reuersis alacribus, quod eis etiam dæ-
mones subiacerent, dixit haec ammonens: ecce do uobis
potestatem calcandi super serpentes et scorpiones
et supra omnem uirtutem inimici, et nihil uobis
nocebunt. uerum tamen nolite gaudere, quia spi-
ritus uobis subiecti sunt. gaudete autem, quoniam
nomina uestra scripta sunt in caelo. haec est enim
regula diuini iudicii uitam factis anteferre, non facta uitae
praeponere. nam si meritum sancti cessauerit instituti, nihil
habent momenti miracula, quae probantur et a malignis fre-

10 Luc. 10, 3

12 cf. ib. 19 s.

1 erroris *PHv* imperia] im *m. al. B* **pulsus (ex *eras.*)
H, expulsus *Bv* 2 chaos *B* inferni] ni ex *nis B* 3 gylos
P, gyros (*corr. m. 2*) *H*, gyros (s ex n *corr. uid.*) *B* torquens
PHBv septenisque] que *om. B* simul] *eras. in H, om. v*
4 DE SEPTUAGINTA DUOBUS DISCIPVLIS *RH*, Summa data potestate disci-
puli ad praedicandum missi *v* copiose *PH¹* 5 opere *Bv*
alios langueret *P* 7 digna *P*, digni ex *nis B* sunt *R, ras.*
in *H, om. v* in aurea *Bv* nuncupari *P* 8 set *P* agnos&
ex agnos& *B* asperas (s ex i *m. al.*) *B* 9 ira *B* hor-
tatus *B (sed corr.) v* et] fort. haec; hortatus est *coni. Hartel*
10 ego *om. Rv* 11 alacribusque *Bv* ut daemones *v* 12 sub-
ijcerent *Col.* ammonens *libri* do *Pv*, o s. l. *H¹*, dedi *R (in*
marg. alib do) 13 potestatem] tem *m. al. in ras. B* supra *R*
15 quod *v* 16 sⁿt (i *eras.*) *B* autem] *eras. in H* 17 enim
B, om. v 19 instituti *P* nil *B* 20 mo**menti *H*, moni-
menti (i, ex u *corr.*) *B*, monumenti *I*

quenter ostensa, quibus ille secretorum testis et arbiter gestorum
se in retributione dictorum euangelicis ita praedixit eloquiis:
non noui uos, discedite a me, omnes qui opera-
mini iniquitatem. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis
5 aderant tyrannide duo sceleratae societatis artifices, qui Mem-
phiticis uanitatibus confidentes Moysi caelestia nitebantur
aemulari miracula, dolisque magicis fabricatas humanis uisibus
aemularum opponebant imagines et figuras.

Interea cuiusdam Pharisaeorum principis ueniens obsecratus 15
10 ad epulas, non magis uescendi gratia quam eius domum
clarificare festinans, uidit hominem falsae crassitudinis tumore
distentum, cuius uenter aqua redundante perspicuus utris puta-
batur esse, non uterus, praegnansque cutis inmanitas necem
parturibat inclusam, et tabescentium detrimento membrorum
15 sinus augebatur inmodicus. ita macies ubique dominata totum
hydropem in aluum turgidam congregarat. non tulit mundi
pater hanc speciem se praesente consistere suaque sabbata,
quae tunc aderant, non curauit hominem curare festinans,

3 cf. Matth. 7, 23

1 secreto^m (ex tā) B 2 ////retribut////or//// d////ct////ri//// H, se
retributore dictorū (tore m. al. in ras.) B, seu retributor dictorum v
(in nonnullis editt. mendose doctorum pro dictorum Arev.) euan-
gelista Bv, euangelistae v ita] uitam P 3 discite B
4 talis H^a (ex tales) aegyptiam—tyrannidem P 5 tyrande^m R,
tyrannide B duo* (s eras.) H memphiticis] me facis P
6 uatibus H 7 seq^uari (ex semulari) B^a dolisque P
magnificis v febric^m/////// (ras. 4—5 litt.) B uisibus] om. P,
uisibus H 8 nebularum HBv offendeabant P (ostendeabant?)
set. P 9 de xnpico RH, hydropicum Dominus curat die sabbati
v principes B 10 eius om. B donum B 11 fabricare^{la}
P fasse H, falsa B, falso v cres cressitudinis P 12 des-
tentum P uenter] eras. in H, om. v redundantem P
putebatur P 13 esse om. P numter' P cuti R 14 pari-
turibat P, parturiebat B 15 in modias R ubi+q. (u, i corr.)
B 16 album P ydropem RH congregaret P, congregar^a
B 17 spetiem P sabbapta P 18 tunc] tam P festi-
nans curare v

quem suum magis esse desiderat. nec enim hominem propter sabbatum Deus instituit, sicut in alio euangelii sancti capitulo suis Dominus ipse uerbis edocuit, sed sabbata propter hominem procreauit. tunc opus salutis inperitens humentem uiscerum desiccare iussit inluuiem: cum repente morbosa paludis corporeae unda discessit lacusque uitreae iam carnis exhaustus lymphatae pestis subito uacuatur abscessu.

- 16** Cumque Dominus Hierosolymam petens per Samariam et Galilaeam Hierichumque transiret, quoddam castrum clementer ingressus est. quem procul ut decem miseri uidere leprosi,¹⁰ maculosa corporis obscenitate foedissimi, quos discolor sparsa uultibus poena turpi fecerat deformitate portenta, simul una uoce clamauere flebiliter: Iesu magister, miserere nostri. tunc singularis illa potentia, quae numquam pietate fit uacua, respondit miseranter ac dixit: ite, ostendite uos¹⁵ sacerdotibus. subitoque dum properant fugit omnis ex eorum membris iniquitas et mutuis se uisibus intuentes alterna pariter mundatione gaudebant, quod in nullo quicquam ex horrenda uarietate remanserat. ex quibus unus tamquam decimas pro omnibus percepti muneris oblaturus grata festinatione²⁰ regrediens ante Dominum se prostrauit in faciem. magna uiri

13 Luc. 17, 13

15 ib. 14

1 magis suum *P* esse] *ēē in mg. R* desiderans *B Col.*,
 desideraret *v* 2 sabbatum *P* instauit *H* (corr. m. 2)
 4 preauit *P* imperiens (t a m. al.) *B* 5 ingluuiem *R*
 7 limpha~~stae~~ (ti eras. *wid.*) *B* uacuat *P*, uacuatus *Hv*, uacuata
B abscessit *H* (t ex s m. al.) *Bv* 8 DE DECEM LEPROSIS *RH*,
 leprosi decem mundati *v* hierosolimā *PRH*, hierusolimā *B*
 9 hiericoq. *B* clementer (r ex s) *B* 10 misere *P* 11 macula^{cia} *B*
 foecundissi *P* quod (corr. m. 2) *H* color *P*
 sparsi *B*² (ex sparsas) 13 misere *H* 14 num^{um} *P*, numqua *B*
 15 u~~u~~ll~~u~~ll~~u~~ua *H*, fortasse fuit uacua *Arev.* fit] fort. defit ac miseranter
HBv 17 motuis (corr. m. 1) *B* 19 ueritate *B* reman-
 serant *P* 20 prae *Bv* gratia *P* 21 fautiem *P*

- fides magnaue prudentia, qui sub unius qualitatis effectu
 geminae luit deuotionis officium: fides quod ab hoc se
 mundatum credidit quem rogauit, prudentia quod sacerdotibus
 se iussus ostendere Iesum maluit adorare. quis enim nisi
 5 Dominus Christus pontifex pontificum, sacerdos est sacerdotum?
 gemini libaminis auctor et conditor, cui secundum ordinem
 Melchisedech munera, quæ pro nobis obtulit crucifixus, sui
 corporis et sanguinis offeruntur: triticeae segetis cibus suauis
 et amoenae uitis potus amabilis.
- 10 Cum uero Timei filius iuxta uiam fraudatus lumine reside- 17
 ret, qua Christum cognouerat transmeare, crebroque uociferans
 cum clamore nec populis uetantibus conticescens oculatae
 sibi tribui copiam claritatis magis ac magis postularet, ad
 Dominum uenire iussus aliena manu perrexit et uoti compos
 15 accepti nullo fultus duce remeauit. o confidentiae uirtus in-
 fractae! quam uiolenter impetras quod optaris, et adsiduis ex
 corde precibus congregatis tamquam debitum exigas, quæ
 postulas sic mereris! quicquid enim pro qualitate difficili res
 durior abnegarit, sola uotis simplicibus et honestis oratio

1 quis *P* affectus *H* 2 gemma oliue *P* gemine *H*¹ (*corr.*
m. 2) *B*, gemina *v* deuotione *v* ob *v* 3 quia *v* 5 et
P, *om. HBv* 6 gemini (gemine *m. 2*) libationis *H* cuius *v*
 7 que *H*¹ (*corr. m. 2*) sui] u s. l. *m. 2 H* 8 consanguinis *B*,
 consanguinitate *v* turorirititiae *P*, triticeæ *B* sementis *v*
 9 amoene *PB*¹, amœone *H*¹ (amoene *corr. m. 2*) et amabilis *H*
 10 DE CAELO TYMEI FILIO *RH*, caecus curatur *v* uero *eras. in H*,
om. v; cumque *B* tymeï *R*, thimæ *B*, Thimæ *Col. Par. Arev.*
 residere *P* 11 quia *RH cf. v. 211* cognouerit (a a *m. al.*)
B 12 uitantibus (e a *m. al.*) *B* conticescens *H* oculatæ
 (a *eras.*) *B* 13 tribuit *P* postulare *RH* adnũ *P*, Chri-
 stum *HBv* 14 alienam una *P* uotis *P* cumpos *B*
 15 acceptis ^{nulla} fultus *P* rediuit *HB*, rediit *v* confidentia *H*
 16 quæ *Bv* obtaris *R*, opta*** *H*, optatis *v* 17 exiges *H*,
 exigis *v* q//// *H*, qua *Par.*, qua quod *Col. Gall. (malim qua*
postulans Arev.), fort. quod 18 diffĩli (ci a *m. 2*) *R*, difficile *PH*
Bv 19 abnegarat *P*

frequens obtinet supplicantis, non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitus desperatae. sicut ille, nocturno silentio qui panes sibi diutius negante postulans ab amico, quia iure caritatis mereri non ualuit, auxilio iutus inportunatatis extorsit.

- 18 Samaritana quoque Dominus loca praeteriens humanae sitis ardorem die collegerat aestuante, fonsque iugiter uiuus et perennis aquae semper inriguus, undam desiderabat exiguam, qua materiem gerebat corporis, epotandam. hic mulier illius regionis indigena, quae profundo latices hauriebat e puteo, 10 dum modicae cunctatur munus aquae tribuere, cognoscens uoce prophetica numeroso uel alieno de coniuge sui criminis uitam, orat talia sibi Dominum fluentia largiri, quorum numquam deficiente substantia sitis deficeret abolenda, ignorans prorsus ac nesciens nullum tanto munere potiturum nisi qui 15 gurgite Iesu Christi summersus undis spiritalibus anima fuerit, non corpore satiat.
- 19 Dumque patrio tonans ore Saluator sacri moenibus resideret templi, populum miseratus errantem in rectum tramitem

1 optinet *B* subplicantis *P* 2 clause *P*, causae *H*,
sit] clarescit *Hartel* humanitas *P* desperare *HBv* 3 panecibi
P diutinus *v* 4 qui *HB*, quae *v* merereri *R*, merere *v*
iustus *Hv*, *ras.* 4—5 *litt. in B* 5 extorset *P*, "extorsit (se a
m. 2) *R*, extorsi *HI* 6 DE MULIERE SAMARITANA *RH*, Christus
a Samaritana aquam petit *v* humane *PH* 7 a-dorem (r *eras.*)
H, adorem *I* colligerat *PR* aestuantem *B* que *om. P*
peruius *Hv*, uiuus *B* et] *eras. cum alia uoce antecedente H*
8 pmissa quae *P* inriguas *P* 9 quam *P*, quā *R*, quā****
(mquā *eras.*) *H*, fort. quia sepotandam *R*, epotandam *H* haec
H 11 dum *om. Bv* atq; *P* post tribuere, non *eras. in H*
cognoscens *P* 12 alieno] l ex r *B* coniuge] luce *P*
13 uita morat talia *P*, u. orat mortalia *H*, uita in mortalia *B*, u. im-
mortalia *v* si *H* largior *P*, largiri orat *v* 14 deficere
R abolendam *P* 15 tantā (~ *m. 2)* *B* 16 summersus *R*
undis *B* spiritalibus *om. P* 17 satiat] *om. P*, sacciat
RB 18 DE MULIERE IN ADULTERIO DEPRAEHENS A *RHv* patrio]
eras. in H, huius *v* conans *P* sacris *R*, fort. sui cf. *v. 233*
19 in templi (templo *P*) libri

amica uitae monitione conuertens, ecce ducebatur abstracta
 coetu magnae multitudinis praeceptis ad eum deformis adultera
 legitimae consuetudinis instituto lapidum ictibus obruenda.
 quam pio dum iudici saeuus accusantium furor ingessit dam-
 5 nare cupiens, liberauit, nam condicione proposita ut puniendi
 sceleris auctor existeret qui sceleris nihil haberet, nullus suo
 iudicio purus inuentus est qui feriret impuram. nec enim ex
 alterius oculo festucam quis audebat euellere, cum trabem
 sciret in proprio permanere. mox igitur totum rabidae sediti-
 10 nis incendium conscientiae fugit inundatione restinctum,
 omnisque tacite confitendo reus inuentus est accusator. tunc
 clemens Domini mitisque sententia manifesti criminis moecham
 non iudicans absoluit, sed miserans non puniuit reuersuram
 scilicet ad poenam, si reuerteretur ad culpam. nam quisquis
 15 canini ritus inluuie quae uomuit appetit et relambit, nec
 ueterem studet habere ueniam nec futuram, huius lucra deper-
 dens quam inaniter adquisiuit, illius damna sentiens ad quam
 peruenire non meruit.

Hac etiam Dominus e regione discedens caecum conspicit 20
 20 naturalem, qui miserae matris ex utero lapsus ipse miserior,

1 uita// H, *ta (ui eras.) B, uita I 2 coetu] om. P
 magne P, agne H¹ ad om. B eam (a ex corr.) B de-
 formans adultera P, deformis adulteria R adultera (i eras.) H (ex
 adulterio?) adultera ad eum deformis v 3 instituta H, instituta
 B actibus (corr. m. 2) H, iactibus Bv 4 quempiam iudicis P
 dum] om. v accusantiam P 5 cupiens P liberauit om. P
 non P 6 qua P nil B habebat P nuentus P 7 fer///ret
 ///puram H, ferret in p. I 8 oculos P auderet P 9 sen-
 tiret P in om. H totum om. P rabidae R, rapida P,
 rapide H¹ 10 incendio P fuit P, fu///it H, fuit ex furit (?)
 B, fuit v (exc. Col.) immunditione PB, immunditie v (immunditia
 Col.) 11 taci tecte I, tacitate Iur. Gall. confite sidoreus P
 confidendo H, confitenda I 13 non] nion (?) P, om. R reuer-
 surum P 14 si "uerteret P, si "uerteretur (re a m. 2) R
 15 canino ritu Col. Gall. Arev. ingluuię R, inluuie/// H
 euomuit v, uomit B 16 futuram] corr. m. 2 H 17 adquisiuit
 P 19 DE CAECO NATO RH, Caecum natum Dominus curat v
 haec P descendens H¹ (corr. m. 2)

in lucem sine luce peruenit. tunc humani sator ille principii
mundique conditor atque perfector operis sui fabricam non
passus manere minus impletam speculari deficiente materia,
lutum, naturale scilicet instrumentum, genarum claustris
inliniens quod in homine minus esse conspexerat, de ueteri
bonus opifex caemento supplēuit. nec prius tamen ille sump-
sit aspectum, quam Domini praeceptis ammonitus Siloae
salubrem uenisset ad laticem et tutus consanguinei medica-
mento iam limi unda oculos abluisset infusa. mox itaque
sanis ex uultibus acies gemellae fulserunt tandem dignae
conspicere quem prorsus ignotum habuere primitus diem.
omnes igitur spiritaliter haec legentes oportet aduertere, quid
mystica doceant huius facti miracula. caeca sumus etenim
proles fetibus Euae creati miserrimae, per tenebras genuinae
caliginis longis erroribus incedentes. sed postquam Deus
habere dignatus est humanae carnis effigiem, data nobis est
terra salutaris ex uirgine, quae fontibus sacri lota baptismatis,
renascentis aperuit lumina claritatis.

- 21 Bethaniam deinde sollicitus salutiferis gressibus clementer
aduenerat, ubi Lazarus humana finem condicione sortitus
sepulchrali sub lapide quartae iacebat lucis cursu iam fetidus.

1 umani *P* principi *B* 2 operi *P*, ~~oeri~~ *H*, oris *v*
3 passu^f *P* matheria *P* 4 luctum *P*, latum *H* 6 bonus
ēē opifex gemens *P* subplenit *PH* 7 ammonitus *PRB*, am-
monitur *H* 8 t^lut^lus *H*, fetus *coni. Gall.*, iutus *fort.* cumsanguinei
P medicamenta *P* 9 abluisse *P*, ~~l~~uisset *H*, habuisset *v*
(lauisset *Arev.*) 10 digne *PB*, digni *H* 11 primitus *s. l. m. 2*
R 12 Omnis ergo *P* haec spiritaliter *v* auertere (*d m. 2*)
R, auertere *B* 13 ~~l~~enim *H*, cum enim *B*, enim *v* 14 ~~l~~eti-
bus (*q corr. m. 2*) *H* aeuae *RHB*, eue *P* 16 human~~l~~ *H*,
humani *I* 17 quia *P* sacris *P* lauata *Bv* 18 rena-
scentibus *H* (*u^f*) *v* 19 DE LAZARO *RH*, mortuum Lazarum suscitāt
v sol~~l~~i~~l~~is~~l~~ (*fuit sollicitus . . luciferis*) *H* solitis *ex solitus B*,
solitis *v* (soli litus *Par.*) 20 ibi *v* humanā *B* fine *P*
21 sepulchrali *Bv* quart~~l~~acebat *H* quarta *I*, quartae *Iur.*
foetidus *B*

cuius ad tumulum Domino ueniente collectae flebant pio luctu germanae, flebat turba consistens, fleuit et ipse simul Omnipotens, non deitate sed corpore, qui frigentes artus exanimis, qua parte moriturus fuerat, hac dolebat. impendit namque
 5 lacrimas ut amicus, ostendit gloriam suae maiestatis ut Deus. quid adhuc Martha non credis? et tu Maria quid ingemis? quae Christum dubia trepidatione cunctamini, an unum possit ab inferis hominem suscitare, qui totius mundi turbas innumeras rediuiua faciet animatione resurgere. igitur Dominus ut
 10 imperiosae uocis iussu mirabili dixit exclamans: Lazare, prodi foras, magna repente formidine tartara patuere concussa, inferni penetrale contremuit, letale chaos expauit et lex profundae mortis abscessit; animaue sui corporis iterum fibris infusa rupto monumenti tutamine uiuum cernitur cadauer
 15 adstare. postque iusta sollemnia, post impletam funeris sepulturam, tamquam denuo fuerit editus et creatus, ipse sibi moriens et postumus extitit et superstes abscessit.

Vtque Dominus saecularis ambitus caduca contemnens Deum 22 sese celsissimum magis humilitate monstraret, non altis curribus, qui pompae mortalis amor ostenditur, quadriiuga celeri-

10 cf. Ioh. 11, 43

1 ad] s. l. P chori sistens R 3 frigentis v artus H,
 cortus I exanimis H, exanimis I frigentis artus exanimis
Iur. cum adn. nisi quis malit corpus exanime 4 ac dolebat H,
 addolebat v (adolebat Par.) 5 magestatis P 6 ingemiscia
 P 7 trepidatione P contaminari P 10 imperiosae P
 dixit] *rasura* 5 litt. in H, om. v (*sensus uidetur postulare exclamat*
Arev.) 11 ueni PH mana P, magnae H concussit R
 12 contremuit] r ex al. litt. B loetale libri 13 profunda H,
 profundo v (corr. Gall.) abscessu v (corr. Gall.) 14 membris
 Hv cenit B 15 posque H 16 tamq. B fuerit denuo
 v denuo] in ras. H², om. B editus (a eras.) H 17 su-
 pertis R¹ (corr. m. 2) posthumus P, postumus (fu m. al.) B
 accessit R 18 VBI INGRESSVS HRSIM SEDEVS IN ASELLO RH (hie-
 rusalem), de asello Domini uectore v ds R caduc/// H,
 caducae BI fort. caduca culmina cf. v. 291 Dominum v
 19 excelsissimum P cursibus P 20 honor con. Gall. cf.
 Carm.

tate subuectus iter explicuit orbita sulcante puluerum, nec ardua frementis equi terga compressit, qui faleris et ostro conspicuus ora concutit inquieta, spumosum cruenti pondus auri mandentia: sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos ille sufficiens. cuius ungula non pretio magna, sed merito tanti sessoris claruit sub face nobilior, non illius impar antiqui, modico qui Christum quamuis cerneret in praesepti, Deum tamen esse cognouit. huius gratia nituit subiugalis, cui mediam gradienti per semitam plebs omnis subdidit uestimenta. dicite cuncti nunc populi, qui gentilibus hactenus subiacetis erroribus, cui gloria fuerit similis aliquando regnanti? cui palmis ac frondibus frequens umquam turba plenae festiuitatis occurrit modulans ymnis caelestibus cantilenam, nisi Domino Iesu Christo, qui sidereum cum Patre moderatur imperium princeps in principe sempiternum.

1 subiectus *H* item *P* sulca calte *P* 2 faleris (1 *eras.*)
H 3 inqu&ta *R*, inquietas *PH*¹ (sed s *eras. m. 2*) 4 mendatia
B sedulis simi lento *P* spumosa* (s *eras.*) *H* uilissimo
H 5 honos] nor *m. al. B* hastamine *Par.* sufficiens] f,
ex al. litt. B 6 tantis *P* 7 imperanti qui *P* antiqui *eras. in*
H, antequi (s *ex i m. al.*) *B*, om. v qui modico Christum v
quamuis] s *ex x m. al. B* 8 p&sepe *P* tamen] om. *P*, *eras. in*
H gradiendi *PRHv*, -ti *ex di B* 9 ples *P* 10 suddidit
P 11 actenus *PR*¹ (h *m. 2 add.*), hactenus *H* subiaceris
P, subiacetas *B*¹ 12 floribus *H* frequentis *HBv* 13 turb&e
HBv plena festiuitas *Bv* hymnis *HBv* 14 sedereum
P moderat *HBv* princeps* (~ *eras.*) *B* 16 sempiterno v
EXPLICIT. INCIPIVNT CAPITVLA. post enumerationem capitulorum EX-
PLICITVNT CAPITVLA. INCIPIT LIBER QVINTVS *P*, EXPLICIT LIBER QVARTVS.
INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI .V. TI. post capitula EXPLICIT //// DE CAPITVLIS.
INCIPIT LIBER QVINTVS DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALVA ME DE
ISTA HORA *R*, sequitur enumeratio capitulorum subscr. et inscr. om.
in *H*

LIBER QVINTVS.

Inter has diuitum copias sine fine uirtutum pascha coeperat
 esse iam proximum, quo gloriosa Christi potentia mortalem
 uellet exponere resumptura carnem perpetuo iam uiuacem,
 non alteram, sed eandem, quam remuneratione lucis impletam
 5 ab inferis excitans eleuauit ad sidera. turbatusque pauxillum
 mortis uicina ut homo formidans, talibus ad Patrem uerbis
 fiducia piae religionis exclamat Dei filium se demonstrans:
 pater, salua me de ista hora; sed propter hoc ueni
 in istam horam. pater, honorifica nomen tuum.
 10 nimum diuine locutus est et potenter, qui cum semet honori-
 ficari deposceret, patris nomen honorificandum esse signauit.
 Deus enim nomen est illi, quod pater et filius communi
 pariter maiestate possident indiuisum. uenit autem uox
 de caelo: et honorificaui et iterum honorificabo.
 15 quid apertius testimonio paternae professionis impleto? quid
 clarius caelestis est assertionis oraculo? tamen Iudaea gens
 perfida, quae pondus tantae ueritatis audiuerat, nequaquam

8 cf. Ioh. 12, 27. 28

13 cf. ib. 28

1 DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALUA ME DE ISTA HORA
RH, Christo orante (Christum orantem *Gall.*) uox e caelo clarificat
 v 2 iam *om.* *P* quod *RHB* 3 uell///// onere (*ras.* 4—5
litt.) *H*, u. ponere v resumptura *scripsi*, sumptura *libri* cf. v. 3
 uiuacem (a *ex* u) *B* 4 remunerationem *P*, remuneratione *ex* -nis *B*
 5 infernis *Hv* leuauit *PHBv* pauxillum *P* 6 mortis
*B*¹ uicina *PRI*, uicin* (a *eras.*) *H*, uicinā *B*, uicinia *Iur.*
coni. 7 pia *H* 8 saluum me fac *B* 10 diuinę *B*
 11 et patris v (*exc. Col.*) 12 Deus est enim v inom ē *P*
 13 maiestatae *B* indiuisam *P* 15 quod *Par. Arcv.* 16 aser-
 tionis *H* Iudaeę mgens *P* 17 caritatis *H* adierat *H*

signis ita manifestis impulsa, Domini Iesu Christi deitatem credidit adprobata. quidam enim strepitum fuisse tonitruus adstruebant, alii locutum eius angelum disputabant. o plebs oculis uere caeca et corde durissima, de qua prophetans ita locutus est Esaias: obcaecauit oculos eorum et indurauit cor eorum, uti ne uideant oculis et intellegant corde et conuertantur, et sanem eos. neque enim tonitruus Christum aut angelus creatura suum generauit auctorem, cui clamanti confidenter ad Patrem ilico respondisset ut Pater, sed ab ore Dei specialiter Patris, qui Filium uere cognouit, reloquens uox processit, ut hac saltim ratione compuncta turba nimis incredula sero caelestem duceretur ad fidem. hoc est itaque Patrem Filio respondere, suae uoci similiter consonare, quoniam uerbo genitus uerbum Patris est Christus, et parilis coniectura sermonis Patrem reuelauit in Filio, Filium reuelauit in Patre.

- 2 Tunc annui sacramento conuiuii cum paschales epulas celebraret ex more, ut humilitatem diligi suo potius edoceret exemplo, surrexit ac linteo se praecinxit doctorque discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit tantumque suae deposuit fastigium potestatis, ut ab huius obsequii dignitate nec Iudam fecisset exsortem, quem nefandae nouerat

5 cf. 6, 10

1 ita] item *H* deitate *H* tonitruus *PB*, tonitru *R*, tonitru *Hv* 3 asstruebant *RB*, astruebant *v* ples *P* 4 oculis] *eras. in H*, *om. v* et *om. v* 5 isaias *PB* oculos] *o₂ corr. ex u B* 6 ut *PH* ne* (*c. eras.*) *H* intellegatur *P*

8 tonitru *B*, tonitrus *P* cf. *v. 15* autorem *H* 9 ill* *H*, illi *v* respond/////et *H*, responderet *coni. Arev.* 10 d*** *H*, diei *I* qui *om. PRH* 11 haec *P*, h *ex d B* saltem

*B*¹ compuncte *R* 12 nimis^u (*u m. al.*) *B* coelitem *Bv* duceret *B*, deduceret *v* 13 uoci* (*s. eras.*) *H*, uocis *B* consimiliter *v* 15 releuauit *B* 16 patrem *PB* 17 DE CAENA

DN̄ ET HYMLITAT̄^s EXEMPLO *R*, discipulis dn̄s pedes abluit *Hv* conuiui¹ (*i supra a m. 2*) *B* celebraret *B* 21 dignitate* (*s. eras.*) *H*

proditionis auctorem. sed nihil hinc gloriae consecuturus eras,
traditor execrande, ut mundus uidereris uestigiis, qui pollue-
baris in animis tamquam sepulchrum exterius dealbatum,
quod foedis cadauerum sordibus intus horret impletum. nec
5 doli Dominum latuere dispositi, sed illum futuri caput esse
sceleris designauit, cui panem traderet panis ipse tradendus
ad necem. tunc manifestatus est sermo Dauidicus dicens:
qui edebat panes meos, ampliavit aduersum me
supplantationem.

- 10 Postea uero quam corporis sui Dominus Iesus Christus et 3
sanguinis duo uitae munera consecrauit propriisque discipulis
spiritalem cibum potumque porrexit, quo caelestibus epulis
saginatae famem sitimque sentire nequeant animae iam fideles:
mox in Iudae corda, nequissimas sedes ubi liuor inuenerat,
15 tetri spiritus introiuit inmanitas, inque Dominum tela corri-
piens execranda seruilis belli concitauit insaniam, pactus scelus
grande negotii sub qualibet quantitate mercedis; nec enim
culpa manet in pretio, sed crimen conualescit in facto. tantun-
dem sacrilegii triginta caecus argenteis paruum sumens munus
20 admisit, quantum, si cuncta simul regna terrarum marisque
diuitias et omnem uagis cum nubibus oram lucraretur aetheriam,

8 cf. 40, 10

1 consecutus Bv eras Ludwig, ef R, es ex est HB cf.
Carm. 2 uidere H, uideres B 3 inanis RH, in animis Bv
cf. v. 29 sensu 4 cada^urum (ue a m. 2) H 7 manifestus B
dauidicus v tunc—supplantationem om. P 10 DE IYDA TRADI-
TORE RH (sed infra ante mox ut edit.) uero] eras. H, om. v
13 saginata¹ corr. m. 2 H famen B iam fideles] om. H
14 corde R, cor** (da eras.) H, legendum fortasse cor Gall. ne-
quissima RHB nequissimam sedem v ub¹ B¹ liuor
ex liuor B² abebat H 16 exetrandu H serui^{is} H,
seruiris I 17 quantitatem P, quantita^{te} R, om. Bv mercede
v (qualibet mercedis Par.) 19 sacrilegia P, sacrilegi¹ (i supra m.
al.) B 20 ammisit PB, amisit R, ammisit (corr. m. 2) H
21 lucraret HBv eteris P, aetheream (e, ex i) B

Igitur operator sanctus uiris traditus execrandis, opem soli-
tam non relinquit, sed auriculam puero uiolenter abscisam,
quam Petri gladius amputarat, ne quo se tempore pius a pie-
tate suspenderet, protinus restituit ac sanauit. nec enim rationi
5 conuenerat humanam Deo suffragari uindictam, qui sibi patris
defensione transmitti plus duodecim milia legiones angelicas
poterat postulare, si mallet de sceleratis poenas exigere quam
suae caedis iniuriam relaxare. iubet nudi mucronis ergo tunc 5
aciem uagina condi custode, quoniam ipse uidelicet suam pro
10 cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere. ipsi
namque tunc Petro confidenti uoce pollicito uelle sese cum
Domino et mori dixit: amen, amen, dico tibi, quoniam
non cantabit hodie gallus, donec tu ter me abne-
ges, non infidelitatis hunc arguens, sed metum futurae trepi-
15 dationis aperiens.

Mox ad Caiphae deductus est aedes, qui religionis ritu 6
Iudaicae princeps illa quidem tempestate fuerat sacerdotum;
sed in cathedra pestilentiae cum sederet et in peccatorum
uia consisteret, principatum uidebatur scelerum possidere.*
20 concilium siquidem uiolenter accendi et falsis coeperat testi-

12 cf. Matth. 26, 34

Luc. 22, 34

1 DE AVRICULA PVERI AMPUTANDA R, auriculam puero petrus ab-
scindit vH (absciditur) traditur H 2 reliquit Pv, relinquit
H, dereliquit B ascisam H 3 amputaret HB, amputauit
v nequas H, ne quæso I 4 post suspenderet, et eras. in H
restuit B rationem P, ratione R 5 humanam (a eras.) H
6 fort. defensionem plus H XII cī P, XII R angelicorū
H 7 mallet B 8 VBI DIXIT PETRO RECONDE GLADIUM IN VAGINAM
RH (uagina); post eripere inscribunt Hv tunc] ergo tim P, eras. in
H; iubet ergo nudi mucronis aciem v 9 custodē B uideli-et H
10 cunctas B¹ corr. m. 2 11 tam petro P confidenti B
uelli P 12 mori cum dño et dixit P, dño & dixit R, mori inf
respondit ac dixit HBI 13 ter tu HBv abnegas H 14 tunc
v futuræ H 15 apperians PB 16 VBI XPS AD CAIPHAE
DVCTVS EST AEDES R m+x (o eras.) H ductus B 17 iudaicæ
B 18 cum] con P resideret v 20 consilium B ceperat
H, om. R

bus excitari. uolabant in Dominum mille mendacia, uanis
accusantium fauillis emortua, non fidei calore uiuentia, periebant-
que mox omnia motu propriae leuitatis exhausta, sicut ignis
insaniens per stipulas aridae siccitatis excurrrens, cui uires
alta cremandi cacumina materies non ministrat infirma, sed
in cinerem protinus reuoluta perdit inanem flamma uictoriam.

7 Postquam nullum dolis iter arrisit, fraus uiribus cedens
uertitur in furorem atque in Dominum manus erigere plebs
armatur inpatiens. heu mihi quantis lacrimarum roribus
ineditus, quantis animi gemitibus sauciatus erectas in Domi-
num rabidi tumultus insania manus horreo memorare sacrile-
gas! denique nec caput colaphis propulsare nec faciem sputis
adspargere nec palmarum ictibus uerberare plebs execrabilis
conquieuit. ille tamen omnia patienter excipiens nostrae saluti
se tradidit ac pro nobis sanctum corpus supplicis deputauit.
per illos enim colaphos habemus capitis sospitatem, illa sputa
nostrorum uultuum sunt lauacra, his alapis libertatem sumus
consecuti perpetuam.

8 At senior, cui ueritatis auctor cuncta praedixerat, quia
manere nequibat infectum quod Christus signauerat adfuturum, 20

1 uolabatⁿ P, uolebant H 2 accusantium H emortua (t
eras.) H fide P ui//////////a//////////bant//// H aperiebant
v, apparebant comi. Arev. 3 moto P exhausta PH a***de
H, aridas B 4 siccatis R uires] ni supra m. 2 B 7 DE
COLAPHIS ET SPVTIS ET CETERIS RH adscripsit P caedens H
8 uerfit ex -et B, uertit v plebs ex blebs B 9 armatus B
incupiens P heu mihi B ante quantis, quantis eras. in H
10 ineditur H motibus H v, motus B sauciatis P, sauciat
B 11 rapidi P tumultu B orreo PH merare B
12 necaput (c m. al.) B 13 adspargere H* palmari P exse-
crabilis R 14 salutis e PB 15 p** H suum H v
supplicis ex susplicis B 16 enim] om. B 17 nrm P uul-
tuum] suprascr. B¹ alapis P, alapidib R (corr. m. 2) 19 DE
NEGATIONE PETRI TTIO RH, Ter Christum negat Petrus v ante cai
ras. 1 l. in B quia] que H, cuique v 20 quo P, que B

usque in aedem principis sacerdotum Domini uestigia subse-
 cutus, quod ex eius esset etiam ipse discipulis ter est agnitus,
 ter negavit. et gallus, diei nuntius, cantavit impletoque
 diuinæ sanctionis oraculo pristini quoque sensus reuersi sunt
 5 Petro, qui memoriam culpæ recolligens obliuionis in se casti-
 gavit errorem; gemituque continuo prosequente peccata fugiunt,
 delicta discedunt et lacrimarum imbres effusi dulcem ueniam
 fletibus amarissimis contulerunt. apostolicis igitur eruditi
 debemus exemplis uim poenitentiae meritumque dinoscere,
 10 ut talibus remediis adnitentes ab animarum fatigatione nostra-
 rum mortiferos mereamur morbos excludere. si enim noxiis
 cogitationum uenenis aut actuum uel etiam contagiis fuerimus
 turpium sauciati sermonum, ad saluberrimam poenitentiae mox
 nitamur confugere medicinam, quatenus dolentes ex culpa non
 15 doleamus ex poena, lacrimantes ex uulnere non lacrimemus ex
 morte. nec tamen poenitentiam futuris paremus erroribus,
 sed praeteritis adhibeamus admissis. sub indulgentiae namque
 fiducia delinquentes difficile ueniam consequuntur optabilem,
 quam sibi plerique praesumptam securitate pollicentur, ut
 20 peccent. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam
 praeteriti postularet erroris, ut hanc facilius impetraret, per
 ignorantiam se deliquisse tali prece signauit: delicta iuuen-

22 cf. Psal. 24, 7

1 e de P, ædes B v	subsequutus P	2 e e aetiam eum P
ipse om. R	est om. R	agnitus et P
cantitauit B	4 diuinę ex deuine B	3 et] om. P
5 quę B	memoria H.	pristini ex prestini B
	6 errore P	fugunt P
7 desce-		
dunt H	ducem (l m. 2) H	9 exemplis debemus v
scere v	uitabilibus — ut ab v	premediis P
P	actu* (um eras.) H, actu v	12 cogitationem
		14 quatinus
PHB	15 uulnere ex morte P	16 futuri P
P	adibeamus H	17 p̄teriti
HB	indulgentia P	amissis P, ammissis (d m. 2) R, ammissis
	19 summa P, praesumpta H v	
21 p̄tiriti P	hac P, hac R	22 tale R, tali* (b. eras.) B,
talibus v	prece] p̄ ^{cl} P, evan. in H, praeci I, prae se con.	
Iur.	inuuentis P, iuuentutis meae v	

tutis et ignorantiae ne memineris, Domine. quid ergo, quaecumque flagitia iuuenalis aetas admisit in senectutem debent relaxanda seruari? absit ut in nobis uitia permaneant et senescant. sed cum diuina clementia patienti longanimitate mitissima iudicii suspenderit ultionem, nullae nos ex istis indutiis spes impunitatis obtundat; sed tamquam famuli diutius fugitui sero saltem nostrum reuertamur ad Dominum, ab ipso uel senes lubricae iuuentutis ueniam postulantes, quamuis conueniat unumquemque peccantem confestim, cum adhuc est culpa recentior, poenitentiae fer-¹⁰ mentis eius ulcus abscidere, ne serpentis morbi primitiae uelut radices amari germinis altius neglegentis agricolae remissione submersae, nullo ualeant euelli penitus iam labore. idem denique propheta, ne pro iuuenalibus delictis ut neglegens uideretur serius supplicare, addidit ignorantiam, quo apud¹⁵ pium iudicem facilius sibi relaxari meruisset errorem.

- 9 Igitur et Petrus apostolus Christum negare non studuit; sed in obliuionis casum simpliciter et ignoranter incurrit. nam qui sese mori uelle cum Domino plena deuotione promiserat, alienus ab eius uideri consortio sub quolibet periculo non²⁰

1 ignorantiae meae *HBv* deus *v* 2 flacia *P* amiserit *PHI*,
 ammisit *BR* (d s. l. m. 2 add.) 3 senectuta *P* nobis // ita
H absit in nobis ut ita maneat *v*, ante ita *ras.* 1 l. in *B* 4 con-
 senescant *Bv* 5 mitissimam *RHv* iudici *P*, iuditii *H*, iudicis
R, fort. iudiciis suspenderet *PBv* nulla *HBv*, nolle
Ludw., nulla en fort. 6 nos] non *v* indutiis *R*, indutis
P, indutus *HI*, iudicus (an iudiciis?) *B*, indultae *com. Iur.*
 spes] *om. PR* inpunitatis *P*, impunitatis *ex* inponatis *B* ob-
 tunsu (s *ex t m. 2*) *B*, optanda *P* 7 diutius] dicite *ex* dicitis
H, diu *v* fugitius *P*, fugitui ero *H* 8 ipsis *P* 10 con-
 festim *B* cum—abscidere *om. Bv* est] ter *P* 11 mors
P uelud *H* necligentis *P*, necligentis *H* 12 acricole
P remissione *H* 13 uelli (e *eras.*) *H* 14 nec *P* pro
om. P negligens *P*, neglens *H* 15 supplicare *libri*, applicare
Ludw. quod *PR* ad principium *P* 16 relaxare *I*
 17 DE BONA POENITENTIA PETRI *R*, *om. Hv* 18 namqui *HBv*,
 namsi *P* 19 deuotio *P* 20 sub] si *B*

ferebat. prompserat enim inter cetera magnificum suae credulitatis exemplum, quod eum a Christo nec exitio posset segregare formido, ad quem media festinando per maria rapidos dudum se praecipitavit in fluctus, nulla uicinae mortis trepidatione 5 deterritus.

Interea dies nouum uisura flagitium nocturnis maestior 10 umbris inluxit, quae tenebrarum remota caligine Hebraei coetus infanda reserabat uulgo consilia. tunc Iudas, draco nouissimus et priori similis homicida uenefico (nam sicut ille Adam uitae 10 subtracto, sic et iste Christo morti contradito generationis humanae factus est persecutor), ad Pilati Dominum conspiciens deduci praetorium eumque uinculis adstrictum, qui resoluit uincula peccatorum, derigit miser et horruit, pecuniamque, funeream mercedem scilicet cruoris innoxii, restituens saeuus 15 dispensatoribus ac refundens pretio criminis sese uacuauit ille, non crimine. quid enim poterit securitati conferre trepidatio mortis ibi concepta, nullus ubi timor consequitur iam medellam secundum psalmi continentiam proloquentis: illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor, hoc est, in ipso 20 iudicio, ubi correptionis tempus et spatia non habet infructuosa formido, aut in inferni iam faucibus constituto quae potest

18 Psal. 13, 5

1 ferebant *P* prompserat] *Hartel*, promiserat *PR*, praemisera
HBv 2 exiui *P*, exicio *R*, exitu *B*, exitus *v*, fort. exitii possed
H (corr. m. 2) 3 ad quem] atq; *P* rabidos *RHB* se] eras. in
H, om. *v* 4 trepidationem *P* 6 DE MORTE IYDAE TRADITORIS *RH*,
de Iudae suspensio *v* 7 inluxq; *B* caligine remota *P* ebrei *P*,
dehebrei *B* 9 prior *B* hihomicida *P* uenifico (i eras.) *H*, uene-
ficio *Bv* 10 subtracto *B* cum tradito *P* 11 persecutor *B*
domum *RH* 12 dediuci *P* uinclis *Bv* 13 redarguit *P*
orruit *PH* pecuniamq; *H* 14 funeream *Arev.*, funere ad
PRH, fueram *B*, funerum *Par.*, funeram *Col. Gall.* seei *P*,
seuuis *R* 15 ac (h eras.) *H* preciocio *P* uacuauit non
R 16 secunctati *P* conferret *P* 17 ante nullus, ubi eras.
in *H* medellam *H* 18 proloquentes *H* 19 timorē *P*
fuit *H* est om. *P* 20 correctionis *Hv* 21 potest] post
P

opitulari confessio, cum legatur: in inferno autem quis confitebitur tibi? Iudas enim publicus parricida, qui, quod audere non metuit, non suum tantum parentem, sed totius mundi iugulauit auctorem, poenitudinis frustra remedium inuestigabat; quem post traditionis audaciam sententiae supplicium iam tenebat, ut securis ad arboris radices applicata, quae fructum protulit execrandum, mali roboris germen inutile funditus amputando saeuis ignibus deputeret. dementem subito correptus est in furorem, sibi mortiferum nihilominus molitus interitum, quamuis sanior ille tunc fuerit, cum nefandae coniurationis in se flagitium uindicauit, uiamque gutturis execrandi, qua uox processit inmitis uendens omnium redemptorem, faucibus nodatis adstringens, animam trabalibus laqueis expulit infelicem. parua siquidem poena pro tanto uideretur flagitio, cui nulla suppliciorum aequari ualeat magnitudo, tamen ipsum funesti genus exitii morsque pendentis ab alto cadaueris caelum negat aspici, terram uetat attingi, ut reus sceleris inauditi simul ab utrisque dignus elementis expelli nec aere frueretur ad uitam nec homo generali compositus more hominis animam dimitteret exhalatam. habet et aliud leti ista

1 Psal. 6, 6

1 con P aut P 2 homicida Hv quid P, d eras. in RH, qui Bv 3 quod] quem Ludwig quod — metuit] audere scripsi, audire libri metuit scripsi, meruit libri parentem (u m. al.) B 4 iugauit B¹ (corr. in iugulauit) fraist*a (r eras.) B 5 uestigabat Hv audaciae RH (fort. ex audaciē) 6 ut scripsi, et libri arborum PR, fort. arboris iam applicata Hv 8 deputarat Ludw. dementem PHBv, Vtmentē R, mente Ludw. 10 molitur v tunc] tam P 11 uiamque Arev., uitamque libri 12 execrandis P quia H uidens H Par. Col. redempt[em] H, redemptionem v 13 nudatis R, nudatis H traalibus H, trabalibus B 15 illa flagitio v suppliciorum P aequali P 16 istud R funesti ex fonesti B exitu H pendentibus B 17 apicit P uetatque Hv 18 in auditu B dignis H 19 frueret B umo P, hum*o (an eras.) H generali** (ter eras.) H compositos H homini P 20 anima H exalatam P, exalatum HB, exhalantem v et om. HBv decoris istas species H, dedecoris ist*a in specie* (s eras.) B; dedecoris istas in species v

species propriae deiectionis indicium. quod enim in sublimi fastigio necem sortitus est perfidus et desertor, patefecit ex quanto culmine sit prolapsus: nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolus, nunc apostata nominatus est.

5 Cum uero Dominus ante tribunal praesidis staret intrepidus, ut agnus mitis productus ad iugulum, nihil dignum morte repperiens, quod ei populus accusator obiceret, regem se dixisse, qui manifesto rex aderat, studio seditionis exclamant. nec mirari quispiam debet si plebs, amica fallaciae, ueritatem
10 protraxit in crimen imperiumque sidereum et diuinam rennuit potestatem, quae Creatoris ingrata suffragiis lucos olim coluit, idolis obsecuta seruiuit. una quippe dementia parque uidetur insania Baal praeposuisse tunc Domino, Barabban praeposuisse nunc Christo, dumque pius occiditur impiusque ser-
15 uatur, iustitiae mutauit uiam errans in utroque sententia: auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret. ex hoc igitur cuncti, qui hactenus manetis infidi, Christum pro mundi salute passum fuisse iam credite, qui flagris terga sulcatus, obprobriis lacessitus, poenas omnes
20 amplectitur, ne perire suis meritis dignus uel latro sustineret exitium.

Heu quam triste falcis acumen est, quae messem Iudaicae

1 $\tilde{q}////$ H (~ a m. 2) in om. H 2 sortitus ex sordidus
B perfidus H 3 quanta B culminus P prolapsus]
pro eras. in H, lapsus v discipulis P 4 nunc] modo H
est om. v 5 QVOD ANTE TRIBVNAL XPS FLAGELLIS CEDITVR R (in
mg. alib auditur) H (auditur), Christo obiecisse Iudaeos quod regem se
esse dixerit v 6 morti R 7 sese Bv 8 quia H, qm B
manifeste v 10 protraxerit v crimine HBv 12 clementia
H 13 bahal HB ba+rabban (r eras.) H **dumque (mo eras.)
H 14 impius B 16 deputatus] est utroque loca add. Ludw.
17 est] om. Hv igitur qui B actenus H infidi ex -de
B, in fide v 19 post flagris ras. 4—5 litt. in H terga] eras.
in H, om. v obprobriis (p ex b) B 20 complectitur H
sui B 21 exitium H 22 de lauacione manuum Pilati v
a+cuñ B

posteritatis abscidit! nam qui necem Domini postulantes in se suosque filios eius sanguinem professi sunt permanere, dicentes furialiter et clamantes: sanguis huius super nos et super filios nostros, omnem fructum sui germinis damnaverunt, donec ab eis haec macula illius aqua spiritaliter ablunatur, cuius in eis cruor letaliter dominatur adpersus. heu nequitia tui, Pilate, facinoris, quam patrast! qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio crimina commisisti, quae si prouida sanandus mente cognosceres, non solas manus abluere, sed totum iugiter corpus sacro debueras aquae spiritalis lauacro perfundere. iustum iniuste diuerberas, regem praeses examinas, Deo te praeponere mortalis homo non trepidas. igitur luendi supplicii iam teneris in uinculis, quia numerosa per uulnera cruci Dominum creaturae configis, Caesaremque magis offendere quam Caesaris metuis conditorem.

15

- 12 Cumque militari Christus executioni contraditus mortis sententiae subiaceret, in ipso nihilominus cultu, quem regiae sub imaginis inlusione suscepit, magni gerebantur sacramenta mysterii. quod enim coccineae clamidis uelamen indutus est, cruentum futurae mortis demonstrabat aspectum. spinea caput eius corona circumdedit, quoniam spinas omnium peccatorum, quae humanum genus passim inuaserant, pia solus humilitate portauit. manu datam gestabat harundinem, mundano regno

3 cf. Matth. 27, 25

1 posteritatis *H*, posteritatis ex posteritatis *B* namque *v*
 2 que] *om. B* 3 eius *H* 4 clamauerunt *R*, dampnauerunt *B*
 5 aquas *H* 6 laetaliter *H*, loetaliter *B* 8 un-^{uo} (ic *eras.*)
H 9 pro uita *R*, prouicia *H* ablueres *Hv* 11 profundere
H iustus *R* iniustę deuerberas *HB* 12 domino *v*
 omo *B* quibus igitur *Bv* 13 quia *Hv*, que] *B*, qui *R* cf.
Carm. 14 configeris *H* 15 cęsarę magis *R* 16 de coccineae CLAMIDE CORONA ET ARVNDINE *R*, *om. H*, De ueste purpurea,
 corona spinea, arundine et uestibus Christi *v* secutioni *H*
 17 scientiæ *R* ^{senten} *corr. m. 2* cultum *H* quem *B* 18 gerebat
B 19 coccinae *H* clamidis *RHB* 21 corona *om. H*
 22 post humani ras. 1 litt. (s?) *B* 23 manu *H*¹ (nam *corr. m. 2*),
 nam *v* arundinem *H*¹ munda *R*

sceptrum uere consimile, quod pro motatione saepissima fragile,
uacuum, leue cernitur et caducum. moxque uestibus alienis 13
exutus suis protinus est amictus, tamquam positurus in obitum
corporis indumentum, quod se post paululum nouerat receptu-
rum, nihil iam mutabile sumpturus, quippe post mortem plena
cum maiestate suae carnis rediens ac resurgens.

Nec illud a consortio diuinitatis abscedit, quod datum sibi 14
uinum tristi felle mixtum labris tetigit et ab ore proiecit.
signum fuit quippe mirabile, amaram mortem Dominum degu-
stare confestimque uirus eius horribile reducis uultus auersione
contemnere.

Igitur alto patibuli defixus in ligno iram discriminis exe- 15
crandi pia religione mutauit et abiecta crudelitate pax ascendit
in crucem uiolentaque saeui roboris instrumenta suis membris
15 inlustrans poenam honore uestiuit, supplicium salute dedica-
uit, ipsaque pius in se tormenta sanctificans signum in dam-
nationem propositum fecit beatitudine consecratum. ut autem
nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam
uenerationis ostendere, quae Dominum meruit adoranda por-
tare, per quattuor eam plagas orbis extendi prudenti debet

1 uenere *R*, uere (ne *eras*) *H* mutatione *RB* 2 *vbi*
EXPOLIATVS CLAMIDE ET SVA INDVTVS EST VESTIMENTA *R* 3 *sui*
R tamquam] quam *RH* positurus *ex* possiturus *B* obitii
*B*¹, obitu *v* 5 nil *R* mutabile *H*, mortale *B*, motabile *I* *Col.*
Par. sumpturus mutabile *Hv* p*** *H* plena* (m *eras*) *H*, ple-
nam *B* prae mortem plenam *I* 6 ma**state *H*, maiestatis *Par.*
7 DE POTATIONE VINI CVM FELLE DATA *R*, cum felle data *H*, fel Domino
datum quid signet *v* abscessit *v* sibi] sumit *v* 8 tristi]
Christi *H*, om. *v* permixtum *HBv* labiis *Par. Gall. Arev.*
procedit *H* 9 quippe fuit *v*, fuit om. *B* 10 uisus *H*
reduces *R*, reduci *B* 11 contemnere *B* 12 *vbi* SVSPENSVS
EST CRUCI *R*, om. *H*, Christum cruci affixum *v* alte *H*, alto *ex*
abto *B* 15 saluti *coni. Ludw.* dicauit *v*, fort. ditauit
16 in] *eras*. *H* damnationi (*ex* damnationem) *H*², dampnationi
Bv 17 beatitudinē *HB*¹ (~ *eras*) autem] aut *R*, ***is *H*,
hic *v* 18 nullius *R* peregrinetur *B* ignaro *R*, ignare
H, igna(*ex* no)ro *B* 19 generationis *H* 20 quattuor *B*
extendi *R*

quisque ratione colligere. caput enim Christi distentis in cruce membris expositi axis Orientis accepit, Occiduus autem limes plantis arrisit, Arctous dextera claruit, medius laeua refulsit. cunctaque prorsus mundi substantia Creatoris corpore fecundata crucis in se lineam rectis obliquisque limitibus ⁵ demonstravit impletam, quam primae lucis ab origine cernitur consecuta.

- 16 Cumque milites eius sibi uestimenta diuiderent, tunicam sortiti sunt quis haberet, quoniam suta non fuerat, sed de superioribus texta per omnia, nefariumque duxerunt speciem ¹⁰ tanti uiolare miraculi. legant haec scismatici profecto doctores et sciant, quid impietatis exerceant catholicam lacerando concordiam. si enim militibus sacrilegis ac funestis durum uisum est Christi carpere uestimentum, quale nefas admittunt qui ecclesiastica pace turbata ipsum Dominum Christum scis- ¹⁵ matibus diuidere non quiescunt!

- 17 Titulus quoque trina linguarum significatione conscriptus, habens Hebraicis, Graecis litteris ac Latinis: hic est rex Iudaeorum, supra Dominum legebatur adpositus. quae sit etiam huius ratio sacramenti, absurdum non uidetur inquiri. ²⁰ nec enim fugit a magno mysterio, quicquid gestum manifestatur in Christo. cur ergo tribus linguis hic titulus legebatur adscriptus, cum plures ac uarias multitudinum nationes nequa-

2 crucem *Hv* acsis *B* 3 plantas *B* adrisit *H*
 arctus *H* dextra *Hv*, dextrae *B* claruit *om. H* 4 mundi
 prorsus *B* 5 fecundata *H*, iocundata *RBv* 8 DE SORTE IN
 VESTIMENTA XPI *RH* (uestimento), *om. v* 10 dixerunt *H*, duxerant
v 11 scismatici *RHB* = 15 12 sciant *ex* sentiant *H*, sciant
v quod impietates *Bv* 14 amittunt *B*, amittunt (*m eras.*)
H, amittunt *B* 15 ecclesiastica *B* 17 DE TITULO TRINA
 LINGUARVM SIGNIFICATIONE CONSCRIPTO *R*, *om. H*, de titulo crucis
v significatione *H* conscriptis *H* 18 hebreis *H*, hebreicis
B litteris Graecis *v* 19 iudeorum *B* dñm ex dñi *B*
 20 huius etiam ratio *HB* huius sacramenti *R* 23 adscriptus
H multitudinum *Iv*, multitudinum *B*, multitudinem *RH*, multi-
 tudine *coni. Ludw.*

quam Hierosolimae defuisse apostolicorum actuum magnitudo
 testetur, et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere;
 aut, si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere, pluribus
 linguarum commerciis instructam uulgi notitiam reddidisset?
 5 sed quia non est humana dispositione perfectum, spiritualiter
 illud sentiamus impletum. uera siquidem fides catholicaque
 confessio, quae designabatur in Christo, unum populis regem
 trino docebat explicari sermone; quod autem Iudaeorum regem
 eum specialiter uerbo pronuntiat, qui supra creaturam domi-
 10 natur uniuersam, tam saeculari causae quam rationi conueniens
 est diuinae. primum quoniam Pilatus uel propter Caesaris
 metum uel propter suae credidulitatis admissum, quia regem
 dixerit quorum fuerit, definiuit, ne puro regni nomine designato
 generaliter eum regem uideretur exprimere atque aduersus
 15 Caesarem praedicare et tamquam in suum quoque rectorem
 decreta morte sacrilegus extitisse. dehinc quia rex Iudaeorum
 Christus religiose nominatur et omnis gentilitas idolorum
 cultibus occupata, cum Christiani dogmatis meruerit sacramenta
 sortiri, inter Abraham filios incipiet Dei filium nuncupare, cui
 20 legitur promisisse, quod eum faceret, sicut et fecit, omnium
 gentium patrem. Iesus ergo dictus est Rex Iudaeorum, non
 tantum praesentium, sed etiam futurorum, quia naturaliter

1 hierosolime *H*, hierusolime *B* apostolorum *ex* apostolorum
B 2 posset *RH* una s. l. *B* interpretes *B* 3 hic *B*,
 hoc oculis *v* plurimum *B*, plurimarum *v* 4 instr^{ctam} *R*
 fulgi *I*, *eras. in B* reddidisset *H* 5 set *ex* sed *H*² seq^q *B*
 quod *v* 6 illud *om. H* siquidem] *ras. 4—5 litt. in H*
 7 signabatur *B* regem—eum *om. v*, fere *eras. in H* eum
 regem *B* 9 speciali*** *H*, spciali *B*, speciali *ter Ludwig in adn.*
 creatura—uniuersa *B* 12 amissum *RHI*, admissum *corr. Iur.*
 quia *R*, q*** *H*, qui^a *B* (a m. 2), aquæ *I*, qui *Iur.*, q *Col.*; quod *se*
fortasse rectius Gall. se regem *v* 13 designat^o (i *eras.*) *H*
 14 exponere *Bv* 16 quia] qm̄ *B* 17 religione *H* 18 meruit
P 19 habraham *B* incipit *v* dei *ex* deo *B* filium]
 populus *v* nuncupari *HBv* 20 promissae *H* 21 ergo] autem
H rex dictus est *R* 22 quia] qui *HBv* naturalis *Bv*

germinis inutilem relinquentes horrorem, mox in oleam fecundae suauitatis unguento sancti chrismatis inserendi perdent amaritudinem sterilis oleastri.

- 18 Quin etiam plebs feralis et noxia, nullis animum satiata suppliciiis, cruentos ex utroque latere circa Dominum uiros 5 eadem statuit damnatione confixos, ut iniectas uulnenum plagas talium aceruaret iniuria personarum, licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae. inter latrones namque iusto pendente carnifices trium uidetur esse par poena, sed duorum dispar est causa. illi quippe pro crimine rei sunt mundo: 10 huic ipse reus est mundus, cuius sanguine liberatus est a peccato. in illo tamen Dominus patibulo constitutus potestatis suae iura non perdidit, qui de sublimi crucis examine, uelut de regali throno, iudex aequus utrumque prospiciens et amborum merita diuini cordis lance perpendens hunc elegit, hunc 15 reliquit, non praeterita quae luebant facta discutiens, sed praesentes mentium diuersitates intendens. unus enim, a quo ferocis atrocitas instituti nec in mortis discrimine declinauit, saeuus Dominum lacerabat iniuriis, dictis mordacibus execrandis, tamquam caper hirsutus uenenosi dentis attactu palmiti sua- 20 uissimae uitis inimicus, ita loquebatur inludens: si tu es Christus, saluum te fac et nos. alius uero spe meliore

21 cf. Luc. 23, 39

1 horrorem *ex* honno^rem *H*, honno^rem *Gall.* oleo^o *B* 2 sc̃i
ex scae *R*² crismatis *B* inserendi (*ex do*) *B* 3 sterilis
(*r ex b*) *B* 4 DE DVORVS LATRONIB. ET DISTANTIA EOR. *RH*, De
duobus latronibus ad Domini latera crucifixis *v* post quin *ras.* 1
litt. *B* 5 circa] *ci ex ca B* 6 ut iectas *R* 7 acerbaret
Bv 8 hab& *R* (re *a m.* 2), habeat *H*, habet *Par. Arev.* 9 ui-
deat^u *B* par] per *H*, om. *R* dsed *B* 10 illi quidem *H*
B, illi siquidem multo *v* 11 ipsi *H* 12 dñs (*s ex e*) *B*
potestati *B* 13 p^udidit (*ro eras.*) *H* sublimis *HBv*
15 illum reliquit *v* 16 reliquid *B* 18 mortis] *eras. in H*,
om. *v* declinauit (*supra uit ras.*) *B* 19 execrandus *Bv*
20 hirsutus *B* atata^utu *H*, atactu (*c eras.*) *B*

modestior, qui, dum suae parcat linguas, pepercit et poenae,
 supplicibus Dominum uerbis alloquitur, deflectens lumina. tan-
 tum libera quae gerebat, in terram, quoniam tensi uulnerum
 nexus ab humilitatis officio uolentes inclinari palmas arcebant.
 5 nam postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti ser-
 monis increpatione redarguit suaeque culpam proteruitatis
 agnouit, Dominum sic precatur: memor esto mei, cum
 ueneris in regnum tuum. quem pius ilico Dominus, ut
 errantem per aua deserta pastor ouem cum gratulatione
 10 recolligens, allocutus est dicens: amen dico tibi, hodie
 mecum eris in paradiso. o mirabilis et diuina promissio!
 paradysum se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere,
 quatenus euidentius edoceret nullum tempus existere, quo
 Deus non ubique sit praesens. ut enim latronis animos
 15 iam beati mortis formidine uacuaret, non tantum inquit hodie
 mecum eris, ne sepulturam putaretur edicere, sed adiecit in
 paradiso, ubi flore perpetuo blanda per agros ridet amoeni-
 tas et inriguis uoluptas fontibus enutrita pulchro-que molliter
 per hortos infusa, totum grata suauitate laetificat interque

7 cf. Luc. 23, 42

10 ib. 43

1 modestior (s. *eras.*) *B* 2 supplicio *H*, suppliciu *B* sup-
 plicio ac domini *I* dñi *B* uerbis] *emendauit Iuretus*: ac
 Dominum uerbis precantibus alloquitur (ac *om. Gall. Arev.*) deflete
B lumina *H* 4 inclinari] *om. H* palmescebant *I*
 5 socium (s. *eras.*) *H* quam (i. i. *eras.*) *H* otium quae iam
I desociare *HI*, dissociari *B* meruerat *B* sermones *B*
 6 culpa *B* 7 precabatur *HBv* 8 dum *v* 9 cum gratu-
 latione] alibi dum in *marg. R* (haud dubie ad superiora cum ueneris
 pertinent) 10 Amen, amen *B* 11 paradyso *RH* miraculis
H 12 paradysum *H* secum *coni. Gall.* 13 quatinus
B euidentius *om. Bv* edocere (t. *eras.*) *H* quod *R*, qd
H^a (qo *corr. m. 2*), quo *B*, quo *v* 14 dominus *v* sit ubique
v animum *HBv* 15 beatę *R*, beati *H*^a beatę *corr. m. 2*
 16 ne—adiecit *om Iv*, rasura usque paradiso in *H*, *Gall. lacunam*
recte suspicatus coniecit: non tantum, inquit, (*supple meminero tui*)
 sed hodie 17 agros *H* 18 inriguis] *ex inriguas. B* uoluptas
ex -tis B pulcrosque *H* 19 ortos *R*

beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens ingemit ille tartareus, antiquum sine lapsu degere iam colonum. ambo igitur uariis currentes motibus ut latrones iter diuersi callis inuadunt ac locis remotioribus imminentes discretam factis uiolentiam perpetrarunt. ille fores infernas intrauit, iste supernas inrupit; ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit.

- 19 Interea subito cunctus obscuratus est mundus, tenebris repentinae caecitatis oppressus ac mesta nebularum mole per-
 fusus funereas dies celebrauit exequias; sol radiis remotus absconditis, tetra uelatus palla, delituit orbemque luctibus alienae noctis infecit. talem siquidem uultum patris orbata solatiis meruerunt elementa sortiri, ut cuius ortu laetata sunt, tristar-
 entur occasu. sicut enim Domino nascente lux claruit, ita
 moriente discessit. tunc stella per diem fulsit, modo nec in
 nocte comparuit. sed quamquam caelo terraque fugitium lumen abscessit, non tamen diutius in hac remotione permansit
 per ipsa temporis interualla suspensi, magno uisum conuenire mysterio. nam sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa
 subiacuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura con-
 20 texit. nec tellus sine clade tunc adstitit, omnibus contrem-
 scens fundamentis, quae talia sentiebat admitti, mundique rata

1 pomorum *H* decipientis (cipi *in ras.*) *B*, decipientibus *v*
 2 ingemuit *v* 3 degere *B* ut] *eras. H, om. v* 4 iter]
 inter diuersa *R* (*an ex itiner?*) 5 perpetrarent *H* 6 inferni
v caligini *Bv* profundae *Hv*, profunde *B* 7 submersus
H (~ *a m. 2*) gehennae claustra *p. R*, claustra penetrauit *g. HBv*
 lumen *Hv* 9 DE TRIBVS HORIS TENEBRARVM *RR*, de sole obscu-
 rato, terrae motu & aceto porrecto *v* cunctus] totus *HBv* est
 obscuratus *v* 11 exequias *H* sed sol *v* 12 delituit *HB*
 13 tamen *H* 14 meruerunt] *e, corr. ex i R* 16 discessit *H*
 17 fugitium (ti *a m. 2*) *H* 19 suspensa *H* 20 oris *H* 22 DE
 TERRAE MOTV *R*, *om. Hv* adstitit *H*¹, asstitit *H¹R*, astitit *B*
 contremens *Bv* 23 admixti *H*, admitti (*d ex m*) *B*² sentiebat
B rato *H*

uenisse iam finem dubio pependit natura sub termino, ne summus scilicet apex ad inferna descendens omnem protinus molem secum iugiter inclinaret in mortem atque proprium comitatus auctorem praeceps in chaos mundus efflueret. sed illa pietas diuinitatis immensa properabat clementer ad tartara, quo perdita restitueret, non quo instituta deperderet. cumque talia cernerent euenire pericula qui Dominum ligno crucis affixerant, nequaquam expauere tot signa, tot praesentis metus inaudita prodigia. quin insuper cum potum sitiens postularet, unus de plebe nequissima spongiam calamo nexuit et acetum eius ori porrexit. o quam Iudaeorum menti nequissimae liquor fuit ille conueniens, qui deteriora secuti uel infima pro culpa scilicet infidelitatis manzeres sunt uocati! sicut enim uina suauia, cum fuerint in acetum triste conuersa, cunctis a mensarum poculis repulsa iactantur, ita gens ista feralis et impia, quae priscis temporibus Deo placuerat, nunc odibilis et nimis est execranda.

Vt ergo beatæ Dominus omnia passionis impleuit, animam protinus suam sancto de corpore uolens ipse deposuit, tam uoluntarie rursus ipse sumpturus, ut fecit, quoniam mortuus quidem fuerat sed uiuebat, membris obeuntibus non diuinitate defunctus. audiamus ex eius persona Iohannes euangelista quid referat; ait enim Dominus ad discipulos suos: propter

23 cf. loh. 10, 17. 18

2 summis *H* 4 comitatus *B* efflueret *B*, afflueret *v*
 6 restituerat *H* non quo] *R*, quo eras. *H*, om. *v* DE SPONGIA
 CVM ACETO ORI XPI PORRECTA *R*, om. *Hv* 7 periculis quae *H*
 8 expauerunt. o signa *H*, expauerunt. O signa *Bv*, ob signa *coni.*
Arev. 9 inauditu *R* qui *B* sciens *H*^a (sitiens *corr. m. 2*)
 10 saeuissima *HBv* 11 iudeorum *B* 12 infirma *v* 13 man-
 zeres] *e*, *corr. B*, manzires *I* enim] *eras. H*, om. *Bv* 15 po-
 culis *H*, populis *Bv* tangens ista *I* iasta *H* 16 nūc (n
α m. 2) *R* et] cum *B*, ac *v* 17 est] *ē m. 2 supra l. H*
 18 VBI EMISIT SPM *RH*, Christus expirat, uelum templi scinditur, sancti
 resurgunt *v* 20 ipse rursus *v* post sumpturus, ipse *eras. H*
 21 quidam *H* 23 qui *B*

hoc me Pater diligit, quod ego pono animam meam
et iterum accipiam eam. nemo tollit eam a me, sed
ego pono eam a me: potestatem habeo ponendi eam
et potestatem habeo iterum accipiendi eam. hoc
mandatum accepi a Patre. quis itaque possit dubitare
uel audeat eum, cui suam ponere licuit animam cum liberet,
potuisse quoque resumere cum placeret, et hanc in sese magis
operari uirtutem, quam dignatus est in plurimis demonstrare?
reserantur fores ecce tartareae Christo ueniente deiectae, patet
inferna retro iam semita, rumpuntur saxa, finditur terra,¹⁰
uacuantur sepulchra corporibus, reuiuiscit turba sanctorum; et
ne fides defecisset in credulo, agnoscitur resurgentium multitudo.
23 tunc illud quoque templum mirabile, plenum religionis anti-
quae, maioris templi culmina cecidisse conspiciens, uelut alum-
nus tristis et ingemens proprium defleret auctorem, discisso¹⁵
protinus uelo nudam cunctis pectus ostendit, interiora scilicet
euidenter arcana gentibus reseranda significans et populis
fideliter adfuturis, quoniam lex, quae sub Moyse uelamine diu
tectata permansit, Christo nobis adueniente perclaruit. dic age,
mors tristis et impia, nunc ubi tua sit feralis illa uictoria,²⁰
nunc ubi stimulus execranda tibi seruiciens ad sepulchra, quae
a primae generationis interitu nullis umquam saturata funeri-
bus humanum genus inuadens miserae soles fragilitati poe-
nali semper ditione dominari? ecce nunc ad Christum tu
pessima non uenisti, sed ad te Christus ultro descendit, cui²⁵
sine morte licuit mori, qui cuncta gignens, cuncta constituens

2 et] <i>ras. in H, om. v</i>	nemo—ponendi <i>om. v</i>	5 dubitari <i>H</i>
6 non audiat <i>v</i>	libere (t <i>eras.</i>) <i>H</i>	7 conplaceret <i>B</i>
8 tent inferni—semita <i>H</i>	uenie <i>B</i>	9 pa-
10 findit (in <i>eras.</i>) <i>B</i>	10 findit (in <i>eras.</i>) <i>B</i>	
11 reuiuiscit <i>Bv</i>	sanctorum <i>om. Bv</i>	12 credulos <i>H, credulis</i>
<i>Bv</i>	13 ubi uelut templi scissum est <i>R</i>	14 maiores <i>R</i>
culmina] —mina <i>H, cum mina I</i>	15 deflerat <i>v</i>	disscisio <i>R</i>
17 euidēt (~ <i>ex corr.</i>) <i>H</i>	archana <i>libri</i>	populus—adfu-
turus (i a m. 2) <i>R</i>	18 Moysi <i>Arev.</i>	19 adueniente (m <i>eras.</i>)
<i>H</i> praecclaruit <i>HBv</i>	22 a ex ea <i>B</i>	primo <i>v</i>
23 mi-	24 tu] <i>om. Bv</i>	
serere <i>H, misere B</i>		

te solam liuidam non creauit. scriptura quippe uenerabilis dicit: Deus mortem non fecit. originis igitur tuae si materiem cupis agnoscere, serpente patre conciperis et culpa genetrice procrearis, sed indulgentia nunc regnante consumeris.

⁵ Interea Domini spiritus iam de corpore migrarat ad tempus, ²⁴ frigidaque crucis in robore Christi membra pendebant, et adhuc furor arma non deserens inimicae manui lanceam subministrat ictuque nefario latus Domini plaga uiolauit infixam, altum uulnus aperiens ac defossum, per quod sanguis pariter
¹⁰ et aqua fluxerunt. o quam catholico dogmati sociatur haec causa! o quantum Trinitatis fidei conueniunt haec sacramenta! corpus namque sanguis et aqua tria uitae nostrae sunt munera. omnes enim, qui Christo duci nos tradimus, in aquarum fonte renascimur eiusque corpus et sanguinem sumentes edi-
¹⁵ mus ac potamus, ut templum sancti Spiritus esse mereamur. nam et Paulus apostolus ita loquitur dicens: an nescitis, quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in uobis? quod ut Dominus iubeat templum nos immaculatum gerere supplicemus, quatenus angustos et tenues tantus man-
²⁰ sor sibi faciat idoneos et capaces.

2 Sap. 1, 13

16 I Cor. 3, 16

1 libidam <i>BI</i>	2 Dominus <i>HBv</i>	fecit] (<i>f</i> , o <i>in ras.</i>) <i>H</i>
igitur] <i>t s. l. B</i>	3 materiam <i>HB</i>	conciperis] <i>i</i> , <i>ex e corr.</i>
<i>B</i> , conceperis <i>Col. Par.</i>	culpā <i>B</i>	4 genitricē <i>B</i>
gentiam <i>B</i>	consumeris (<i>m eras.</i>) <i>B</i>	indul-
5 <i>VBI LATVS XPI LANCEA</i>		
<i>PERFORATVR RH</i> , de lancea in latere Christi <i>v</i> (<i>latus Gall.</i>)		migrat
<i>RH</i> , migravit <i>B</i> , migrarat <i>v cf. v. 285</i>		7 manui <i>ex munui B</i> ,
manus <i>v</i>	9 altum <i>om. B</i>	apperiens <i>B</i>
sanguis <i>ex -nis B = 12</i>	10 et] <i>om. R</i>	defossum <i>B</i>
<i>B</i>	11 quantum <i>B</i>	fide ¹ <i>H</i>
secreta <i>R</i> , sacrata <i>HBv</i>	12 uitae] nostrae <i>om. R</i>	13 duce
<i>v</i> nos tradimus] nostram <i>H</i> , nostr[<i>B</i> , nostro <i>v</i>		in—edimus]
<i>in mg. add. B</i>	14 eiusque] que <i>eras. H</i> , <i>om. v</i>	15 s. spiri-
tus templum <i>Hv</i> , templum <i>om. (?) B</i>	16 Apostolus Paulus <i>v</i>	
17 quoniam <i>Bv</i>	spiritus sanctus <i>HBv</i>	18 iub& <i>B</i>
tinus <i>B</i>	20 sibi <i>om. B</i>	19 qua-

25 Postquam igitur thesaurum corporis pretiosi depositum sacer locus ille suscepit, qui Domino ibi iacente nobilis claruit, resurgente nobilior triumphavit, generatio fallaciae iam denota consuetum sub impio corde nefas excogitans Christum nocturno silentio discipulis iactitat rapientibus auferendum, ut sicut ipse praedixerat, diem vulgaretur surrexisse post tertium. hac itaque Iudaei furtiva suspicione perterriti plurimam petunt custodiam sollertius adhiberi tumulique fores et ianuam fida nimis obsidione uallari. si nondum post crucis acerba supplicia, post ferri plagas et uulnera, post mortalem corporis sepulturam, cruentum, carnifices, implestis officium nec odium post innocentis exitum saturastis iniustum. Dominumque potentiae singularis, qui totiens animas eduxit ab inferis, quam reuocaturum potius non probatis: in peiorem partem consilia uobis apta peragite, fouete sensibus dolos perfidiae nutrimentis armatos, sepulchri claustra signate, uigilias militares adponite, monumentum saxo praeccludite cunctaque malignis, ut facitis, dispositionibus instruentes dicite: quis Deum poterit custodire, cui cuncta reserantur, nihil obstruitur? regnat in caelis, imperat fretis, dominatur et inferis. quid itaque, tumultus in-

1 DE LOCO SEPULTURAE CORPORIS DNI *RR*, Corpus Domini conditum sepulcro adhibita custodia militari *v*. posquam *B* thesaurum (*h a m. 2*) *H* 2 ante Domino, a *eras. B* ibi] *om. Hv* 3 iam] *eras. H, om. Bv* 4 consuetum] *om. R* 5 rapientibus] *eras. H, om. Bv* 6 surrexisse *R* postertium (*t a m. 2*) *H* 7 ac *H. haec v, hac con. Arev.* Iudaei *B* suspicione ex susceptione *H* 8 petant *H* 9 acerua *HIB u in b corr.* 11 implesti^r *B* exitum *H, exitum v* 12 saturasti^r *B, saturatis Col. Par.* que] qui *v* ~~dominus~~ potentiae *H* 13 quotiens *RHV* eduxerit *R* 14 potius reuocaturum *v* concilia *Hv* 15 apta] *om. R* 16 sepul. claustra *R, sepulchris cl. B* 17 monimtu^r (*o ex u*) *B* 18 dominum *v* 20 et] *om. HBv* itaque perfidis *v*

condite, perdis opus excubiis et labore? quid fidem niteris explorare, quam non uis, etiam cum probaris, admittere?

Interea illud triste post sabbatum coeperat dies inradiare ²⁶ festius, qui Domino dominanti gratissimus nomen ab eius
⁵ maiestate sortitur, dictus hoc honore Dominicus, quippe qui tantum consecutus est dignitatis, ut primus meruerit intueri mundi nascentis originem et resurgentis Christi uirtutem. sic enim liber Geneseos, rerum manifestus assertor, die septimo sabbatorum a suis requieuisse Deum dicit operibus. apparet
¹⁰ ergo perspicue, quod caput orbis iste sit dies, a quo primario per ordinem definitum numeratur septimus sabbatorum, quem gloria regis aeterni tropaeo quoque suae resurrectionis inlustrans primatum cum religione concessum dierum censuit retinere cunctorum. huius lucis ortu conspicuo mater uirgo cum ceteris ²⁷
¹⁵ mulieribus fideliter congregatis, quae munus pariter ferentes aromatum Domini uenerant ad sepulchrum, lacrimis ora sulcabant, pectus gemitibus commouebant. moxque locum conspiciunt sepulturae uacuum corpore iam patere, sed mira plenum redundare uirtute. de caelis angelus namque descenderat et

1 labore* (m *eras.*) *H*, laborē *B* finem *v* niteris *H*
 expoliare *B* 2 nobis etiam comprobaris ammittere *R*, nouis etiam
 conprobaris ammittere (m *eras.*) *H*, quam noles etiam cum probares am-
 mittere *B*, quam nobilis etiam comprobaris ammittere *I*, *em. Iur.*,
 etsi iam comprobaris a. *coni. Hartel* 3 DE RESURRECTIONE DNI *RH*,
 De resurrectione die dominico et angelo tumultis adstantibus *v* Interea
 coeperat i. t. *Hv* (ceperat *H*) 4 festiuis *H*, felix *v* ira-
 diare festis quae *I* domino s. l. *R*² dominanti (i. *corr. uid.*)
R 5 domi///nicus *H* 6 meruerit primus *H* 7 mundi
H resurgenti *H* 8 hic enim *v* gene^{ooo} (gene in *ras.*)
B manifestus] mundi] factus *B* 9 requieuisse (ie s. l.) *H*
 10 caput *om. R*, capud *B* sit si *B* 11 definitus *Bv* 12 tro-
 peo *R*, tropleo (?) *H*, tropheo *B* 13 religione] li s. l. *B* con-
 suit *H*, consuit *B* 14 DE MULIERIBVS QVAE VENERVNT AD MONY-
 MENTV ET DE VISIONE ANGELI *R*, *om. H* 15 fideliter] s. l. *B*
 qua *HB*, quia *v* 16 Domini] dum *v* uenerunt *HBv* sul-
 cabant (t in *ras. m. 2*) *B*, sulcabat — commouebat *Hv* ora (h *eras.*)
H 19 namque angelus *v*

a tumuli foribus euoluto mirabilis residebat in saxo, vultu
 flammeus, uestimentis albus, ut gemina uidelicet diuersitate
 resplendens terrorem pariter laetitiamque monstraret, terrorem
 profecto custodibus ignea facie comminatus, laetitiam quae-
 rentibus Christum niuea uestis iucunditate blanditus. ergo 5
 mulieres angelica reuelatione firmatae Dominum gaudent
 28 reuixisse post mortem. milites autem tali uisione perterriti
 uitam nequeunt retinere in ancipiti discrimine constituti de-
 sertaque continuo statione praecipites urbem repetunt, miracula
 referentes gratisque manifesta renuntiant. postquam fidem 10
 pretio uendiderunt, in fallaciam permutantur ignauam, moxque
 Christi discipulos nocturnae quietis insidiis aucupatos eum
 diripuisse confingunt. dic, nefande custos et improbe, fare,
 scelerata legio, quid mediteris adstruere, quae studio pecuniam
 conquirendi foueam tui casus non uides et periculi, quantum 15
 supplicii merearis ignoras, cum mauis negligens uideri quam
 uerax. constat enim te fuisse peruigilem, sollicitum, perspi-
 cacem, numquam lumina somno flexisse, nisi labori uicibus
 perfouendo proximus rite collega succederet, ita locum excu-
 biis communisse, ut nullis adiri posse fraudibus appareret. num 20
 Christus, ut audes falsa uoce componere, nocturni operis tem-
 pore te quieto suorum manibus raptus est a sepulchro, cuius ibi

1 2* (d eras.) H tumuli ex tumulo B resedebat H
 5 iocunditate RH'B blanditus] b in ras. B 7 post B
 autem] eras. H, om. v DE FVGA MILITV ET MENDACIO EORVM R,
 om. H perterri H 8 ancipiti ex ancipite B ne nequeant
 coni. Ludw. 9 petunt R; repetunt om. H 10 **ferentur (re
 eras.) H, (feren in ras. m. 2) B, perferentes 1 Gall. 11 ignauam v,
 ignauiam R, ignauam H, ignauia B 12 insidias R occupatos
 H 14 meditaris H asstruere RB, astruere H peccuni*
 (a eras.) H, pecuniae Bv 15 conquirend* H, conquirendae v
 cui Hv non uides] **n fides B pericli Bv 17 uera B
 enim] tunc m. al. in ras. B 18 nise ex nisi B 19 proximos
 B suaderi B 20 nullus H, nullis ex nullus B posse*
 (t eras.) R, posse ex -set B num] nam si HBv 21 au*dis (i
 eras.) H nocturnis R, nocturnos H 22 te] eras. H, s. l. B,
 om. v e sepulchro Bv

lintea, cuius adiacent uelamenta, circa cuius residet angelica
uirtus exuuias? an beatum corpus ille, qui rapuit, prius exiit
et nudauit, celerius arbitratus detectum posse subduci quam
ligatum, sicut manebat, auferri, cum sit mora furtis rapacibus
5 inimica potueritque cautius et latenter cum suis quoque Domini
uelamentis auferri. mentita est iniquitas sibi. habet
tamen ista res gratiam figurati sensus egregiam. Iudaeis ete-
nim Christum spiritaliter constat ablatum, quem nos tota
mentis et pectoris deuotione portamus. plange, Iudaea, tuos
10 itaque sacerdotes, plange ministros et populum, quae pro tan-
tis deserta flagitiis non iam tuba gaudebis, non unctu firma-
beris, non sacrificiis perfrueris. cuius spe namque uirtutis
tibi tuba perflabitur, cum regem uideas interemptum? quis
unctus ultra iam dabitur, cum ipsius unctus amiseris princi-
15 patum? quae uictima ferietur, cum uictima fuerit pastor ipse
mactatus? discedat synagoga proprio iam colore fuscata:
Christus sibi pulchram niueo decore sociauit ecclesiam. haec 29
honorem Mariae praesentat et gloriam, quae, Domini cum
claritate perspicua semper mater esse cernatur, semper tamen
30 uirgo conspicitur. huic sese Dominus ilico post triumphum

6 Psal. 26, 12

2 ad excubias (ad s. l. m. 2) *R*, exuuias ex excubias *H*, exuu-ias
(uu m. al. in ras.) *B* exiuit *PB*, ex-uit *H* 3 aruitatus
P 4 auferri] *sequitur rasura duorum versuum, incerta litterarum*
uestigia adhuc exstant H manebat auferri mentita *v* 5 cautis
P suisq; *P* 6 ini///qutas *B* 7 post iudeis ras. in *B* 9 pec-
toris] corporis *P* portam *P*, portamus ex ras. *H* 11 gaudebis]
clangebas non iuncta firmaueris *P* uncto *HBv* ante tuba ras. 1
litt. B, post tuba, tibi s. l. *B* 12 namque] poenamque *H*
13 intemptum *P* 14 unctus iam ultra *v* uncti* *B*, unctis
Par., uncti *Gall. Arev.* principatū* (s eras.) *P* 15 q** *H*
16 sinagoga *libri* 17 ecclesiam *P* LAVS SCAE MARIAE MATRIS
R, om. *H* 18 honore *P* Mariae* (s eras.) *H* praes-
tat (en eras.) *H* praestat ad gloriam *Bv* Domini] om. *PHBv*
19 conspicuam *P*, prospicua *Hv* **semper (et? eras.) *H* cer-
nitur *H* 20 sese] om. *B* hilico *P* postriumphum *H*

resurrectionis ostendit, ut pia genetrix et benigna talis miraculi testimonium uulgatura, quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum, haec esset eius et nuntia deserentis infernum.

- 30 Mox deinde conuiuio cum quibusdam uelut praeteriens uia-
tor interfuit, atque confractione panis eorum se sensibus et
oculis publicauit, quia cum uerus ipse sit panis, illis lumini-
bus innotescit, quos fides interior reserans ac detegens ad
31 agnitionem Domini gratiae claritate perducit. frequenter etiam
diuersis temporibus et momentis manifestum sese discipulis
demonstrauit: nunc uescentibus inopinus apparens, nunc obusti
piscis et faui cibos accipiens, quatenus euidentius edoceret
res esse corporis dapes, quas edendo uidentibus approbauit
illa se membra nunc gerere, quae nuper gesserat ante.
- 32 Rursus idem, cum metuentes apostoli plebis, quae Dominum
saepe negauerat, uiolentam sustinere saeuitiam, clausis domus
ianuis permanerent, obseratis adstans foribus inprouisus, pacem
cunctis dedit salutatione sermonis, ut afflictis laetitiam tribu-
ens repensam, quod prophetica uoce signauerat, approbaret,

1 genitrix *P* miraculis *B* 3 inferna *HBv* 4 quod
IN FRACTIONE PANIS SIT DNS AGNITVS *R*, de fractione panis ubi dns
fuit agnitus *H*, Christus discipulis apparet, fauum et piscem manducat
v uel^u praeteriens *R* 5 confractione] in fractione *Bv*, in ex
cum(?) *H* se *om. RB* 6 quia] *p B* cum] quod *HBv*
illis] *eras. H, om. v* 7 innotescet *P* anterior (a *eras.*) *H*
reserans] reserant *P*, inserens *v* detegens] alibi detge] in *margin. R*,
detergens *PH*, detegens *v* 8 DE FAWO MELLIS ET PARTE PISCIS ASSI
R, om. H 9 manifesta *P* 10 demonstrauit *om. P* abusti
B, adusti *v* post combusti sequuntur in *P* tale genus—Dei *cf.*
p. 300, 9 11 faui cibos] faucibus *P* quatinus *PB* edoceret
euidentius *Hv* edocere *P* 12 res] *om. R* sedendo *P*
13 illa *H* nun. *B* ante] mortem *Hv*, mortē *B* nun-
p geferut ante *XV P* 14 VBI INGREDITVR AD DISCIPVLOS CLAVIS
FORIBVS *RH* (post saeuitiam *inscr.*), Christus ostendit plagas suas
discipulis *Par. Col.* Rursus—saeuitiam in *ras. B²* contumētes
P dñs *P*, dñ *B* 15 saepe dominum *R* uiolētia *P*,
uiolentiam *H Par. Gall.*, uiolētā (a *corr.*) *B* clausi. (s *eras.*)
H 16 obtrusis *H*, obstrusis *Bv* 17 laeuitiam *P* 18 re-
pensam *H*, repentinam *v* prophetia *B* adprobare *P*

quia cor contritum et contribulatum Dominus non relinquet. moxque manus aperuit perforatas, plagam lateri nudavit infixam, ne phantasma crederent, si uulnerum indicia non uiderent.

- 5 Quoniam uero Thomas aequè uenerandus apostolus, quem 33
Didymum uocabulo nuncupabant, ibi non aderat, et talia sociis
referentibus non credebat: ecce Dominus eodem postmodum
residente cum fratribus inmotis se denuo foribus repraesentat,
qui numquam spiritaliter ab ipsis abscesserat, coramque
10 cunctis uisus in medio non dedignatur morem gerere trepidanti
discipulo: palmisque rursus et latere demonstratis tactu
uulnerum patitur se probari, magis hinc agnitus, quod ipse
sit Christus, quia dubitantis animum placida fouit lenitate
susceptum. quisquis enim dolos artifices caeca sub imagine
15 fraudis exercet uanasque nebulas et figuras ad decipiendas
instruit mentes incautas, non uult inquiri, non uult sua facta
cognosci, quo lateat sub nubis uelamento fallacis, oculosque
compositis miseros simulacris inludens odit sollicitos, si depre-
hendi coeperit, et amicos. Dominus autem uerax in omnibus
20 Christus etiam credere dubitanti mitissimus, non irascitur
ambigenti, sed ut digitos quoque mergat in uulnera, leni

1 cf. Psal. 50, 19

1 humiliatum *Hv* 2 relinquit (er *eras.*) *H*, relinquit *R*
apperuit *B* perforatos *P* planga *P* 3 mundauit *P*
fantasma libri 4 uiderent] sequitur *ras.* 2 fere uersuum in *P*
5 VBI THOMAE MONSTRAT LATVS PERFORATVM ET FEXVRAS CLAVORVM *R*,
om. *H* apostolus (o, ex u) *B* 6 nuncupabant (ba *eras.*) *H*,
nuncupabant *B*, nuncupant *v* (except. *Col.*) 8 foribus] fratribus
R repraesentat] re *eras.* *H*, praesentat *v* 10 usus *H*
11 tactū (~ *eras.*) *B* 12 cognitus *R* 13 Christus sit *HB*
qui *Bv* animam—susceptam *Hv* placita *R* 14 artificis
Hv 16 post incautas, uult inquiri *eras.* *H* inquiri non uult
om. *Bv* 17 quo *B*, non *R*, *ras.* in *H*, quod *v*, num *Ludw.*
lateant con. *Ludw.* in *adn.* 18 miseris, *H* inludens (1 a m. 2)
R fort. sollicitus cf. *Carm.* 19 amicos] amictos *v*, uox mihi
suspecta *Gall.* 20 dubitandi *HI* 21 ambigendi *R* (t a m. 2),
ambigendi *H* uulnerali *H* leni *om.* *v*

facilitate concedit, sciens huius probationis exemplum non ad Thomae tantum, qui fuerat iam beatus, sed ad fidem deinceps pertinere multorum.

- 34 Post paucos iterum Dominus dies Petro piscanti cum sociis ad marinum sese litus ostendit, totaeque noctis labore per-⁵gilli nullam cernens fessos habuisse capturam, dextrum retia dimitti iubet in pelagus, confestimque clauso gurgitis salo piscosae congregationis immensa crepantes sinus eduxere cum praeda, quam ante Domini gaudentes proiecere uestigia. tale genus ergo miraculi non uulgari facto sentiri, sed typica debet¹⁰ intelligentia ponderari. retia siquidem credamus praecepta Dei lucida nimis atque perspicua, quibus omnes dextera sec-
35 inclinati. nam et piscis supra prunas adpositus, eodemque panis in loco simul ab ipsis inuentus catholica religione¹⁵ cernitur non carere. nam piscis aqua uidetur intellegi, qua nos ablui certum est ac renasci, panis Christum significat saluatorem, cuius eodem corpore uescimur ad salutem. ignis Spiritus sancti gerit imaginem, quo deuoti consecramur ad fidem. in eadem namque specie demonstratus effulsit, cum²⁰ beatos apostolos, sicut liber eorum Actuum protestatur, clara

1 facile Col. 2 tomæ H, athomæ B fuerit B tam
beatus v 4 VBI DIX PETRO LAXA RETIA AD DEXTERAM RH (in
dext.), Christus piscanti Petro in dextram iacere retia iubet v
item Bv piscante H con B 5 maritinū B totaq;
(o a m. 2) R, totoq; H peruigili] perpili Iv, forte peruigili uel
perpeti Iur., perpero coni. Gall. 6 capturas ex -rū B 7 pel-
lagos (ras. 1. l.) B 8 immersa v crepantes (it a m. 2) H,
crepitantes v 9 procere H 10 tipica P, typica H 11 cre-
damus] a ex i R 12 dilucida v dextra HBv sectantes]
fort. stantes 13 a] om. H, et v fluctibus //////////////// ruentis H
(ras. 7—8 litt.) Christi addidi, post clauduntur ras. 3 litt. in H cf.
v. 399 14 inclinati H¹ corr. in inclinata VBI EXPONIT DE
PANE PISCE ET PRVNIS R, om. H 15 chatholica H religione]
ratione mauult Mign. 19 quam H 21 beatus H apo-
stolos (o, ex u) R, apostolos B

sui diuinitate perfudit. tunc ad epulas eos sumendas inuitat placida solemnium praeceptione uerborum, qui mensae Domini mox unanimes congregati cibos sanctae benedictionis accipiunt et Christum plena fidei ueritate cognoscunt.

5 Cum uero modicis surrexissent dapibus competenter impleti, 36
Petrum Dominus, an eum diligit, clementer interrogat. cui protinus annuenti cupiens greges utpote bonus pastor augere, tamquam fidelissimo nimis operario uel probato suas oues agnosque commendat. et haec tertio repetit ac reuoluit, ut
10 recentioris culpa trina negatio parili dilectionis purgaretur ex numero. quod autem Petro specialiter alendi gregis tribuit dignitatem, cum probetur omnes aequae diligere, non ad aliorum pertinet detrimentum, sed rationi uidetur esse coniunctum. hoc animal namque mitissimum pro simplicitate naturae iustis
15 est comparatum, quos, cum uenerit in maiestate sua rex omnium, taliter a dexteris adstantes, sicut ipse docuit, alloquetur: uenite, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum uobis a constitutione mundi, et cetera. ingressuros igitur iustos in regnum consequenter illi commen-
20 dat, cui clauēs se daturum eiusdem regni promiserat.

Inde monitis eos beatis erudiens et pacificae roborans tradi- 37
tione doctrinae per omnes imperat terras religiosae fidei

17 Matth. 25, 34

1 perfudit <i>H</i>	2 placida] s. l. <i>R</i> ²	pceptione <i>B</i>	3 mox
ras. in <i>H</i> , uoce <i>v</i>	unianimes <i>H</i>	4 ///plena (m. <i>eras.</i>) <i>H</i>	
5 VBI TER INTERROGATVE PETRVS A DOMINO SI EVM DILIGAT <i>RH</i> (ter <i>om.</i>), Oues et agnos Petro alendos Dominus mandat <i>v</i>	insurrexis-		
sent <i>v</i>	6 ///cui <i>H</i>	7 utpute <i>R</i> , ut <i>v</i>	pater (<i>ex pote</i>) <i>B</i>
pastor bonus <i>v</i>	9 reppetit <i>H</i>	10 recentiori <i>HB Par. Arev.</i>	
cupae <i>B</i>	parilij li <i>eras. H</i> , pari <i>Bv</i>	11 Petrus <i>I</i>	gre-
ges <i>v</i>	13 pertinet ad detrimentum <i>v</i>	esse] <i>om. R</i>	15 est]
<i>eras. H, om. v</i>	comperatum <i>B</i>	16 ad <i>B</i>	dextris <i>HBv</i>
alloquitur <i>HBv</i>	17 possedete <i>H</i>	18 contitutione <i>H</i>	18 para-
tum uobis regnum <i>HBv</i>	etc. <i>v</i>	19 ingressurus <i>H</i>	21 vbi
DIXIT DNS ITE DOCETE GENTES <i>RH</i> , Pacem seruandam discipulis man-			
dat <i>v</i>	beatus <i>H</i> ¹ (<i>corr. in os m. 2</i>)	pacifice <i>H</i>	traditionē
<i>H</i>	22 imperans <i>Bv</i>	religione <i>H</i>	

praecepta dispergere sacrique baptismatis unicam trinitatem cunctis gentibus praerogare, sic inquiring ac decernens: data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. euntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos seruire omnia, quaecumque mandavi vobis, et cetera.

- 38 Cumque diuinitatis omnia mandasset impleri, mox in Bethaniam iisdem pariter eductis egressus coram beatis protinus uiris, qui tanti uisionem triumphi meruere sortiri, per oras inuictus aetherias, arcem sidereae dominationis ascendit et ad dexteram patriae residet maiestatis, totumque proprio regit et gubernat arbitrio, qui cuncta ingiter excelsa possidens ac profunda post caelum descendit ad tartarum, post tartarum remeavit ad caelum. ob hoc igitur uoluit hisdem praesentibus ad astra migrare (quantum paruitatis meae dignatur sensibus aperire), ut iter eis qua sequerentur ostenderet, quibus ante passionem sibi dicentibus: Domine, nescimus quo uadis, quomodo possumus uiam nosse? respondit euidenter et dixit: ego sum uia et ueritas et uita. uia, quoniam per eum Patris peruenitur ad gratiam. ueritas, quia credentibus tribuit quae promittit. uita, quoniam morti non

2 cf. Matth. 28, 18 seq. 18 Ioh. 14, 5

2 prorogare *H¹B^v* 4 eas *R*, eos *HB^v* 6 obseruare *B^v*,
conseruare *Ludw.* omnia *om. B* 7 & cœr *B*, etc. *v*
8. DE ASCENSIONE DNI *RR*, Ascendit Christus in caelum coram omni-
bus *v* diuinitas *v*, dominus *suspiciatus est Gall.* 9 hisdem
BB, isdem *H* 10 uiris] uersis *H* uisione *B* horas *R*,
horas *I*, *ara. H*, auras *Ludw.* cf. *Lachm. ad Lucr. III 405*
11 aethereas *H¹v* 12 dextram *v* reside *H* sidereae
residet maiestatis *R* 13 arbitro (?) *H* pfunda *B* 14 ascen-
dit *R* post profunda *spatium 1/2, uers. H* 15 in caelum
B^v ob ex ab *B* isdem *H*, hidem *B* 17 apperire *HB*
eisdem *v* 20 uia ueritas *B* uita *Qm B* 21 peruenit *H¹*
(*add. m. 2*) ueritatēque *B* 22 tribuet *v* quem *H*
morti *H*, et morti *v*

subiacent quos adoptat. laetissimi intuentes ergo discipuli
 Dominum supra nubes excelsum coruscos siderum tractus
 propriis deuicto mundo calcare uestigiis uenerantur supplices
 et adorant, redituque gratissimo famulatas eius gressibus
 5 aerei tramitis plagas, quas oculis uiderant, reuoluunt cordibus
 et reportant cunctas monituri gentes, ut credant. testes nam-
 que fideles et maximi diuinae probantur esse uirtutis, qui
 facta Domini Iesu Christi uidentes innumera nobilium scrip-
 serunt pauca gestorum. nam si religiosi omnia potuissent
 10 chartis innecti nostri miracula Saluatoris, nec ipse forsitan
 mundus, sicut Iohannes euangelista testatur, qui scriberentur,
 uolumina caperet uniuersa librorum.

11 cf. 21, 25

1 Laeti////////// *H*, laetis//////// *B*, laetis uultibus *v* 2 corusco^f
 siderum tractatus (ta *eras*.) *R*, "cos siderum" corus tr. *H* 3 deuocato
 (o, in i *corr.*, c *ex alia littera*) *B* uenerant *RH*¹, uenerantur
*H*²*v* 4 familiae *v* 5 ^{the}serii *B* ante tramitis *ras.* 1—2 *litt.*
B quas *B* uiderent *H*, uiderunt *v* reuoluunt *B*
 6 cunctę *B*, cuncti *v* monitu rigentes *R*¹ (*corr. m. 2*), morituris
 gentes *B*, generis uiris ut gentes *v* 7 & magnitudinē^u (tu *eras*.)
B 8 innumerabilium *v* 10 cartis libri annecti *v*
 forsitan. (t *eras*.) *H* 11 quā *H* 12 caperent *H* EXPLICIT
 LIBER QUINTVS SEDVLII DE CARMINE PASCHALI *R*, INCIPIT EPISTOLA
 SEDVLII *H*, EXPLICIT PROSA SEDVLII *B Iur.*

APPENDIX.

I. CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

**II. EXCERPTA EX REMIGH EXPOSITIONE IN
PASCHALE CARMEN.**

I.

CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

I. TVRCII RVFI ASTERII CARMEN.

- 1 Sume, sacer meritis, ueracis dicta poetae,
 Quae sine figmenti condita sunt uitio,
 Quo caret alma fides, quo sancti gratia Christi,
 Per quam iustus ait talia Sedulius.
 5 Asterique tui semper meminisse iubeto,
 Cuius ope et cura edita sunt populis.
 Quem quamuis summi celebrent per saecula fastus,
 Plus tamen ad meritum est, si uiget ore tuo.

II. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI.

- 1 S edulius Christi miracula uersibus eden S
 E micat, inuitans patuae ad solemnia mensa E

2 cf. Sedul. p. C. I 17 2 cf. Sedul. p. C. I 2 sq.

I. Cf. de carminis auctore meam de Sedulii poetae uita et scriptis
 commentationem p. 31 sq., de notarum siglis indices supra descriptos.

INCIPIUNT VERSVS EIVSDEM (scil. Asterii) G, sequentes eiusdem indi-
 cant asterii uersus in summo folio 45 incipiens Q (Paris. 8319 s. XI
 cf. Riesii Anth. lat. 491), VERSVS ASTERII b in mg. 1 Summe Od

pater d Cellarius ex cod. Cantabr. ueracia Sirmond (ad Ennodium
 epp. I 24) al. 3 sancti quo cod. Arntz. 4 agit b, tot

Reg. 2 per] o c 5 Astriique (e a m. 2) F iuuet te
 Withofius 6 cura haec edita cod. Arntz. tedita b, didita conl.

Barthius, fort. tradita 7 quae cod. Arntz. celebrant F¹ corr. m. 2,
 caelebrent b factos Reg. 2, fasti Cellarius cum nonnullis

8 est om. Pbd II. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI I (m. s. IX) F
 HP' (= Paris. 8094 s. XI ex collatione Riesii) Reg. 6 (= Vat. Reg.

2078 s. IX cf. Peiper, Alcm. Avit. p. CXVII), ^{ISILI} VSBSR SCOLS DI-
 SCIPVLI Sedulii E, INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI K, ITEM R'

= Reg. 15 B XIX (cf. infra p. 309), inscript. eras. in GT, om. C
 DO Reg. 1 cf. Prol. 2 parua duo mss. Barthii (cf. Adv. LIII 5)

Poelm. sollempnia DR'

	D	ignum conuiuiam, non hunc, qui carperet illu	D,
	V	ix quod nobilium triplici fert aula parat	V,
5	L	aetum quod ponit sub aurea tecta tribuna	L,
	I	n quo gemmiferi totque aurea uasa canistr	I
	V	iuida pro modico portant sibi prandia nict	V,
	S	ed quod holus uile producit pauperis hortu	S.
	A	t post delicias properant qui sumere magn	A,
10	N	ituntur paruum miserorum spernere germe	N:
	T	utum quod nihil est (tutum nil uentre tumesci	T),
	I	nsidias membrisque mouent animaeque ludent	I.
	S	i tamen his dapibus uesci dignantur egeni	S,
	T	emnat diuitias animus paucisque quiesca	T
15	E	xemplo adsumptus Domini, qui milia quinqu	E
	S	emotis cunctis modicis saturauit ab esci	S.

3 conuiuium *DFPR*, conuiuiū *C*, conuiuium *K*, conuiuius (a *a* m. 2) *H* quia *P* carperet *ΓC²EFG²HR²T*, caperet *Reg. 2*, carpis et *C¹DG¹*, carpere s&t *K*, carpesca *P*, cappit et *cod. Barthii*, carpsit *Arev.* 4 uix ad *CDFGKP* *Reg. 6*, uix quam *Reg. 2* tripli *D* profert triplici *ΓET* *Poelm.*, praefert triplici *Reg. 2*, profert aulaea *Reg. 1* 5 ponet *CFGHKO* *Reg. 2*, poneret *P*, spondit *Reg. 1*. subque *cod. Barthii* 6 tot *Γ* fort. recte aëra *F* 7 uuida *EOT* *Reg. 1. 3. 6*, uita *F¹H¹K¹*, uiti *Mabillon* sibi *om. F* gaudia *nonn. editt.* uita *duo mss. Barthii* 8 sedq. *C* holus *E*, uilis *unus Barthii* pauperes *F* (*corr. m. 2*) ortus *ΓDFG¹PR* 9 et *E 2*, ad *K*, aut *unus Barthii* apud *Ott. 2*, fort. per dilitias *ΓDG²KPR* 10 nititur *H¹ corr. m. 2* 11 tantum *Reg. 1*, totum *coni. Arev.* quo *E 1. 2 Reg. 6* nihil] nil *FH¹P*, rubem (est *om.*) *C* tutum *scripsi*, dum cum nil *CDG* (nihil a m. 1) *HP* *Reg. 1*, dum nil cum *ΓE 1. 2 KOT* *Reg. 6*, nihilum dum *coni. Arev.* in uentre *Reg. 2*, conuiescendo *R* *Ott. 2* tumesat *E 2* 12 insidiis *Reg. 2* menbris *C*, membras *E 2*, uentrisque *unus Barthii*, que *om. rell.* mouent *scripsi*, remouens *E 1*, moueat *R*, mouens *rell.* animaeque *Reg. 6*, que *om. ΓE 2 O* lau- denti *ΓC*, luenti *GKT*, ruenti *Fabr.* 13 dignatus *CDFK*, dignatur *EGHP*, dignanter *T*, dignantur *ΓR* *Arev. cum Romanis* (?) aegenis *ΓR* 14 temptat *P*, teminat *E 2*, tempnat *plerique* diuias *C* pacisq; *R* 15 assumptus *GT*, assumpsit *O* quo *CD* *E 1 GK Reg. 3* quinque *plerique* 16 satiauit *Poelm. Fabr.*

II^a.

1	S	edulius Domini per culta noualia pergen	S
	E	n loca prospexit multo radiantia flor	E:
	D	iscurrit per prata libens, quo gramine Dau	D
	V	idit diuino modulantem carmina cant	V.
5	L	audabili psallente uiro reffuit cythara me	L.
	I	lle ubi grandisoni captus dulcedine plectr	I
	V	ritur et celeri graditur per lilia pass	V
	S	acratosque iterum late conspexit amoeno	S,
	A	eterna Christi fluuios quos abluit und	A,
10	N	ec passus torpere diu doctoris acume	N,
	T	unc sua Dauiticus delectus plectra poposci	T

1 cf. Verg. Ecl. I 71 3 cf. Sedul. epist. ad Maced. p. 2, 13

11 ib. p. 3, 12 11 cf. Sedul. p. C. I 23 sq.

II^a. *Sequitur nullo spatio intermisso in CHK, post spatium 1 uel plur. uers. in DFG, praecedit priori in E 2 R', inscr. om. P' Reg. 1, 6; carmen om. FE 1 OT: INCIPIVNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI DE SEDVLIO R' (Cod. Reg. Mus. brit. 15 B XIX s. IX cf. Zangemeister, Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands p. 31), INCIPIVNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI EX VTRAQUE PARTE ANACROSTICI f*
Liberti unus Barthii, Liberii v 1 cuncta unus Barthii Mabill. gaudens Reg. 6. 2 perspexit E 2 R' Reg. 1 c, conspexit Fabr. multa EFm radiantia DEGHPR' Reg. 2. 6 m 3 discurrent C
pata F, petra R' quod CFGHP 5 modulantem CP, moderantem E 2 fm duo Barthii, moderantur R' carmini K, carmine Poelm. 5 laudabili CDFGHKP' Reg. 2. 3. 6 unus Barth. Poelm., laudis E, laudis et R', laudis hic fm, laudis hoc unus Barth., laudis ceu Reg. 1, laudato Fabr., laudes hoc Arev. uiri Reg. 1 fm
reffuit E 2 H Reg. 1 fm, refluunt CDFGK crihereme C cythere DF, cytharę GHK Reg. 1, cythara E 2 fm 6 grandissoni DFP, gradisoni H ducedine K plecthri DP, pulchri Reg. 2
7 exceleri E 2 R' 8 sacroque C lacte libri Barthii, Poelm., lucos cam. Arev. prospexit Reg. 1, conspexerit R', cōplexit C
amēnus C, amōnos (e a m. 2) D, amēnos m, amōmos E 2 cf, hamos R' 9 aeterno Reg. 3, aeternam Reg. 6 fluuios CE 2 FK, fluuiio GH Mab. adluit CDK Reg. 6, habuit G 10 Nam C
DFG^aHKP' Reg. 2. 3 nec E 2 f torpore CFcfm libri Barthii ductoris Poelm. 11 Non sua libri Barthii suo C
dauitico delectu ER' (dilecto) mf (dilectu), diletus K plecta C

- I rrita polluti contemnens numina mund I.
 S igna crucis fronti ponit breuiterque triumpho S
 T angit, Christe, tuos numerosaque praemia liba T.
 15 E rgo dum uario decorat sua rura color E,
 S tabunt hi garrula dicti testudine uersu S.

III. [CARMEN DE INCARNATIONE].

- 1 Omnipotens genitor| tandem miseratus ab alto
 Postquam cuncta dedit caelo constare sereno,
 Omnibus in terris| diuinum aspirat amorem,
 Semper honore pio nomen| Natique Patrisque
 5 Ornare et canere| paribusque in regna uocari
 Auspiciis, hinc progeniem uirtute futuram
 Egregiam, et totum quae legibus occupet orbem.
 Ne tamen in terris| mortalia pectora turbet
 Ignotum numen|, Deus aethere missus ab alto
 10 Mortalis uisus| potuit| quantusque uideri.

12 cf. epist. ad Mac. 2, 7 s. 13 cf. Sedul. I 343 1 Aen.
 V 727 (alto est) 2 Aen. III 518 (uidet) 3 Aen. VIII 373
 4 Aen. VI 116 (Nati R γ 2 b) 5 Aen. VII 256 6 Aen. VII 257
 (huic progeniem uirtute) 7 Aen. VII 258 (uiribus) 8 Aen. III
 56 et IV 412 (m. pectora cogis) 9 Aen. IV 574 10 Aen. IV 277,
 II 591 (qualisque uideri)

C = codex Paris. lat. 13047 s. VIII (olim S. German. 841)

12 polliti *E* contempsit *E*, contempsit *DR' cfm* nomina *K*
 13 tange *K* triumphus *G'* vv. 14—16 desunt in *C* 14 tang&
D, tange *K* numeroq: *R'*, numeros sacri *Reg. 6* premia pleri-
 que 15 ergo is *E 2 cfm Ott. 2*, ergo his *R' Poelm.* uaro (o in
 ras.) *m* uera suo *D*, uera sua *FK Reg. 2. 3*, sua sura *Reg. 1*, uera
GP'c, ueraru *Reg. 6*, sua membra *nonn. editt.* decorantur uera
Mab. 16 Stabant *DGP'* in *D Reg. 1 c* hi *E 2 GHm*,
 bi (?) *K*, om. *F* garrula *DGHKP'R' Reg. 1*, garula *E 2 Reg. 3. 6*
fm, gracili *Fabr.*, parua *coni. Riesius*, fort. querula ducti *E 2*
cf Rom., dicta *Reg. 2* testitudine *P'* III. 1 Inscriptionis auctor
 est Martenius, qui centonem hunc Vergilianum primus edidit in *Am-
 pliss. Collectionis t. IX. p. 1—14* 6 hinc om. *C* progeniemque
 pia *C'*, prolemque *suprascr. m. 2* futura *C* 8 nec amen *C*
 9 aetherae *C*

- Virgo matura fuit, iam plenis nubilis annis,
 Cui genus a proavis ingens| nomenque decusque,
 Intemerata toris|. talem se laeta ferebat,
 Casta pudicitiam| miro sernabat amore.
- 15 Huic se forma Dei|, caelo dimissus ab alto
 Spiritus, intus alit et casto corpore miscet.
 Ante tamen dubiam| dictis solatur amicis:
 Alma parens|, mundi Dominum paritura potentem
 (Nam te digna manent generis cunabula sancti),
- 20 Vade, ait, o felix nati pietate|, quocumque uocarīs,
 Auspiciis manifesta nouis|! hic uertitur ordo,
 Huius in aduentu fides| et fama perennis.
 Dixerat: illa| panens oculos suffusa nitentis,
 Suspirans imoque trahens a pectore uocem
- 25 Virgo refert: `haut equidem tali me dignor honore
 Non opis est nostrae| nec fas|, nec coniugis umquam
 Praetendi taedas aut haec in foedera ueni.
 Sed post iussa Deum| nihil est, quod dicta recusem.
 Accipio agnoscoque libens|: sequor omina tanta
- 30 Promissisque Patris exsequar caelestia dona,
 Admiranda Dei tantarum munera laudum.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi

11 Aen. VII 53 (matura uiro) 12 Aen. XII 225 (cui *MRybc*),
 II 92 13 Aen. III 178 (intemerata focus), I 503 14 Ge. II 524,
 Aen. VII 57 (miro properabat amore) 15 Aen. IV 556, Ecl. IV 7
 (c. demittitur alto [dimittitur *R*]) 16 Aen. VI 726, 727 (et magno
 corpore m.) 17 Aen. V 770 18 Aen. II 591, cf. Aen. VI 621
 19 cf. Aen. VI 71, III 105 20 Aen. III 480, Ecl. III 49 21 Aen.
 III 375 (manifesta fides), 376 (is) 22 Aen. IX 79 (set *M*, sed *P*
ybc) 23 cf. Aen. II 705 *al.*, I 228 24 Aen. I 371 25 Aen.
 I 335 (haut *M*) 26 Aen. I 601, IV 338 27 Aen. IV 339
 28 Aen. VI 461 (sed me) 29 Aen. VIII 155, IX 21 30 Aen.
 V 863, Ge. IV 1 caelestia dona| Exsequar 31 cf. Ge. IV 3 et Aen.
 VIII 273 32 Aen. X 1

11 natura *C* 13 *fort.* tori 16 et *om. vulgo* casto se *C*
 25 haud tali equidem *coni. Arev.* 27 praetendit aetas *C* 28 et
 post *coni. Arev.* 30 patriis *C* sequar haec *coni. Arev.*
 31 ammiranda *C*

- Sideream in sedem, terras unde arduus omnis
 Aspicit|, et natum| uerbis compellat amicis:
 35 Nate, meae uires, mea magna potentia solus,
 Nate|, mihi quem nulla dies ab origine rerum
 Dissimilem arguerit|, comitem complector in omnis.
 Te sine nil altum mens inchoat|: omnia mecum
 Aeternis regis imperiis|; et quidquid ubique est,
 40 Nulla meis sine te quaeretur gloria rebus:
 Omnia sub pedibus, qua sol utrumque recurrens
 Aspicit oceanum, uertique regique uidebant.
 Quae tibi polliceor|, neque est te fallere quicquam,
 Haec tibi semper erunt| uatum praedicta priorum:
 45 Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
 Nascere praeque diem ueniens age, lucifer, ~~aliam~~;
 Nascere|, quo toto surgat gens aurea mundo.
 Vnde etiam magnus caelorum nascitur ordo.
 Nascere|, ut incipiant magni ~~procedere~~ menses,
 50 Ne maneant terris| priscae uestigia fraudis,
 Prospera| uenturo laetentur ut omnia saeclo.
 Adgredere o magnos (aderit iam tempus) honores:
 Aspera tum positis mitescent saecula bellis
 Pacatumque reges patriis uirtutibus orbem.
 55 Haut mora: continuo Patris praecepta facessit,
 Aethere se mittit| figitque in uirgine nultus,

33 Aen. X 3 (4 aspectat)	34 Aen. II 372	35 Aen. I 664.
665 36 cf. Aen. IX 281	37 Aen. IX 282, 277 (comitem	
casus) 38 Ge. III 42	39 Aen. I 230, I 601 (nec)	40 Aen.
IX 278 41 Aen. VII 100	42 Aen. VII 101	43 Aen. IX
201, Ge. IV 447 (quicquam <i>ME</i>)	44 Ecl. V 74, Aen. IV 464	
(priorum <i>FPyabc</i>)	45 Aen. IX 220	46 Ecl. VIII 17
47 Ecl. IV 9 (ac toto)	48 cf. Ecl. IV 5	49 Ecl. IV 12 (et in-
ipient) 50 Ecl. IV 31	51 Ecl. IV 52	52 Ecl. IV 48
53 Aen. I 291	54 Ecl. IV 17 (reget)	55 Ge. IV 548 (matris)
56 Aen. IX 645, XII 70		

33 sideriam <i>C</i>	37 dissimile <i>C</i>	40 quaeritur <i>C</i>	45 caedit
<i>C</i> 50 priscae <i>C</i>	51 saeclo <i>C</i>	53 mitescunt <i>C</i>	54 paga-
tumque <i>C</i>			

Nec mortale tuens, afflata est lumine quando
 Iam propiore Dei|. nam tempore eodem
 Matri longa decem tulerunt fastidia mensis,
 60 Et noua progenies| mox clara in luce refulsit.
 Mox etiam magni| processit numinis astrum,
 Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

.

Ille dies primus leti primusque salutis
 Monstrat iter| uobis ad eum|, quem semper acerbum,
 65 Semper honoratum| cuncti| celebrate fauentes.
 Annua uota tamen| noctem non amplius unam
 Haut segnes| uigilate, uiri|, dapibusque futuris
 Luce palam| cumulate piis altaria donis.
 Hac uestri maneant in religione nepotes.
 70 Iamque egomet patris| sedes arcemque reuiso.
 Accipite ergo animis atque haec mea figite dicta,
 Ore fauete omnes| et huc aduertite mentem.
 E diuerso sedem quotiens uenietis in unam,
 Vndique collecti|, pacem laudate frequentes.
 75 Cogite consilium|, coeant in foedera dextrae,
 Qua datur| pacis solum inuiolabile pignus.
 Discite iustitiam|, aeterna in pace futurae

57 s. Aen. VI 50 (sonans—numine) s. 58 Ge. I 483 59 Ecl.
 IV 61 (mensēs) 60 Ecl. IV 7, Aen. I 588 (claraque) 61 Ecl.
 IX 47 62 Aen. II 694 63 Aen. IV 169 (primusque malorum)
 64 Aen. II 388, V 49 65 Aen. V 50, VIII 173 66 Aen.
 V 53, Aen. I 687 67 Aen. XI 64, IV 573, I 214 68 Aen.
 IX 153, XI 50 (cumulatque) 69 Aen. III 409 (hac casti)
 70 Aen. II 760 71 Aen. III 250 72 Aen. V 71, VIII 440
 73 cf. Aen. II 716 74 Aen. II 414, XI 460 75 Aen. XI
 292 76 Aen. XI 293, 363 77 Aen. VI 620, XII 504 (aeterna
 gentes in pace futuras)

58 propiora C post v. 6 lacunam statuit Riesius 64 ad eo
 C acerrum C 65 caelebrate C 67 Aut C signes C
 73 uenientis C 76 Condatur coni. Buecheler, qua detur Riesius,
 fort. dabitur

- Concordes animae|, si non inrita dicta putatis.
 Nulla dies usquam memori uos eximet aëno:
 80 Mortalem eripiam formam| et praemia reddam
 Fortunatorum nemorum sedesque beatas.
 Non eritis regno indecores, nec uestra feretur
 Fama leuis|, mecum pariter considerare regnis.
 Urbem quam statuo, uestra est: intrare licebit.
 85 Nusquam abero, et tutos patrio uos limite sistam:
 Idem uenturos tollemus in astra nepotes.
 Quae uero nunc quoque uobis|, dum uita manebit,
 Praemia digna feram|? non uobis numine nostro
 Diuitis uber agri rerumque opulentia derit.
 90 Fundit humo facilem uictum iustissima tellus
 Prouentuque onerat sulcos atque horrea uincit,
 Floret ager, spumat plenis uindemia labris,
 Exuberant fetus| ramos frondentis oliuae:
 Quotque in flore nouo pomis se fertilis arbor
 95 Induerit, totidem autumnu matura tenebit.
 Non liquidi gregibus fontes, non gramina derunt,
 Et quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.
 Haec sunt, quae nostra deceat uos uoce moneri.
 100 Viuite felices| et condita mente tenete.
 Haec ubi dicta dedit|, mox sese attollit in auras

78 Aen. VI 827, X 244 (putaris) 79 Aen. IX 446 (umquam)
 80 Aen. IX 101 81 Aen. VI 639 82 s. Aen. VII 231 (erimus) s.
 83 Aen. I 572 84 Aen. I 573, III 254 85 Aen. II 620 (tutum
 patrio te limine) 86 Aen. III 158 87 Aen. V 724 (manebat)
 88 cf. Ge. III 22, Aen. VII 261 (n. u. rege Latino) 89 Aen. VII
 262 (Troiaequae) 90 Ge. II 460 91 Ge. II 518 (oneret—uin-
 cat) 92 Ge. II 6 93 cf. Aen. VI 808 uel VII 428 94 Ge.
 IV 142 95 Aen. IV 143 (induerat—tenebat) 96 Ge. II 200
 97 Ge. II 201 98 Ge. II 203 (reponit *M b i c i*) 99 Aen. III 461
 (liceat) 100 Aen. III 493, 388 (tu) 101 Aen. VI 628 *al.*, IV 176

79 extimet *C* 85 auero *C* tuto patri suo *C* 87 uobis
 quoque nunc *Riesius coni.* 90 homo *C* 91 honerat *C*
 93 exuberant *C*, fort. exsuperant 94 quodquae *C* 96 deerunt
C 97 dibus *C*

- Suspiciens caelum, caput inter nubila condit.
 Atque ita discedens terris animisque suorum
 Concretam exemit labem purumque relinquit
 105 Aetherium sensum atque aurai simplicis ignem.
 Ex illo celebratus honos, laetique minores
 Seruauere diem| atque haec pia sacra quotannis
 Matres atque uiri|, pueri innuptaeque puellae
 Carminibus celebrant| paterisque altaria libant.
 110 Ast ego| qui cecini magnum et mirabile numen,
 Haec eadem gentique meae generique manebunt.

102 Aen. XII 196, IV 177 103 cf. Aen. IX 40 104 Aen.
 VI 746 105 Aen. VI 747 106 Aen. VIII 268 107 Aen.
 VIII 269, V 59 (mea) 108 Aen. VI 306, 307 109 Aen. VIII 303,
 XII 174 110 Aen. I 46 *al.*, cf. Ge. IV 566 111 Aen. IX 302
 (matrique tuae)

103 discedens *C* 106 celebratos *C* 107 sacra quodannis *C*

II.

EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE
IN PASCHALE CARMEN.

In catalogo uirorum illustrium id est in libro, quem beatus Hieronymus inchoauit, sed Paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste Sedulius. Fuit enim primo laicus saeculari sapientiae deditus; postea ad Deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dyrocheum id est duplicem refectionem, de ueteri et nouo testamento. Et sciendum, quia prius prosaice fecit, postea metricè composuit et praetitulauit eum paschali carmine, consecrans Macedonio presbytero. Mos enim erat apud antiquos, ut sua scripta sapientibus et nobilibus conferrent, ut eorum auctoritate roborarentur et ab aemulis saluarentur. Docuit autem in Asia, ^{Epist.} p. I, s partim in Italia. Modo facit epistolam ad Macedonium. Decurso .i. finito, participium est sine uerbi origine. Censeas .i. iudices. Seueritatis .i. grauiditatis. Obiurges .i. reprehendas. Sufultus .i. adiutus, fulcio est adiuno inde fultor dicitur ab adiunando. Paschalis .i. euangelicae. Maiestatis .i. Christi, sicut apostolus ait: Pascha nostrum immolatus est Chri-

16 I Corinth. 5, 7

A = cod. Monacensis (ol. Tegerns.) 19456 s. X.

B = cod. Monacensis (ol. Windberg.) 22307 s. XI.

INCIPIT EXPOSITIO REMIGII IN OPVS CARMINIS PASCHALIS A, INCIPIT
GLOSA SUPER SEDVLIVM B; cf. Prol. 5 dyrocheum A cf. Prud.
Ditt. I (ed. Dressel) id est A, .i. B (passim) 6 quod A¹
corr. m. 2 7 cū B 12 .i. add. A², om. B 13 grauitatis^a
A 14 adiūuo (u a m. 2) A

stus. Pelagus, pelagus dicitur profunditas maris, sed hic
 pro profunditate diuinitatis ponitur. Tyro, nouellus miles p. 2, 1
 et rudis, qui nouiter ad militiam Christi venit. Lintre, nauicula;
 translatus uerbis utitur .i. metaphorice. Superius dixit 'immen-
 5 sum pelagus' profunditatem mysterii paschalis, modo dicit 'parua
 lintre' pro 'paruo ingenio'. Expurgem, excusabo. Modo se
 excusat apud Macedonium, qualiter ausus fuit prosaice hunc li-
 brum componere, post metrica. Audacem, praesumptuosum.
 Deuotum, humilem. Portum ideo pectus nuncupat, quia sicut
 10 in portum multae conueniunt naues, ita et in pectore multae
 geruntur cogitationes. Naufragium .i. nullam heresim incidisse.
 Occupatus, detentus... Non utilitati .i. non doctrinae spiritali.
 Sed inani .i. saeculari sapientiae. Deprehenderem .i. tribu-
 erem. Lusibus, ludos uocat saecularia carmina. Fabricam
 15 .i. me fabricatum ab eo. Condiuit, saliuit, repleuit. Oculos
 cordis uisum animi dicit. Dicitur autem oculus quasi ocior lux,
 quod cito intenta respiciat, siue quod palpebris occultentibus pro-
 batur occultus. Sentes: sentes sunt spinae, dum similiter
 dicuntur truncatae spinae et pluraliter declinantur, inde dumosi
 20 agri .i. spinosi. Per sentes dumosi agri .i. per saecula-
 rem doctrinam. Nisu .i. conamine. Cultum .i. obsequium.
 Procella, sollicitudine; procella dicitur unda a percellendo .i. p. 3, 7
 percutiendo, eo quod mentes hominum percellat. Aegros an-
 helitus .i. suspiria similiter sicut et uos. Quamuis ipsi:
 25 honorat Macedonium dicens 'ipsi' pro 'ipse'. Igniculum in
 me: uos, inquit, cogitatis me habere aliquem igniculum prudentiae.
 Silicis: silex est petra durissima, ex qua ignis egreditur. Ne p. 4, 3
 non carerem .i. ut non carerem. Creditam .i. datam mihi
 a Deo. Ingenium suum uocat quantitatem unius talenti; euan-
 30 gelicam parabolam tangit, ubi dicitur: homo quidam peregre
 proficiscens uocauit seruos suos e. d. d. t. a. d. a. u. Per .V.
 talenta .V. sensus corporis intelleguntur, per duo intellectus et
 operatio, per .I. intellectus tantum, quia quidam sunt quibus datur
 intellectus sine gratia operandi. Hi sunt qui quasi fodiunt illud

- in terram, quando aliis non manifestant, hoc est quod dicit 'lue non carerem', culpa illorum scilicet, qui talentum infodiunt. Procliuioris lubrici .i. inclinationis. Vnum accipitur pro fixo, quasi diceret 'procliuioris lubricitatis', non est in usu. Lubrum dicitur rasile lignum .i. non planum, unde lubrica res non plana, unde labimur, sed hic pro peccato ponitur. Clipeus dicitur maius scutum; clepte graece furari, inde clipeus *ἀπὸ τοῦ*
- p. 5, 9 *κλέπτειν τὰ σώματα* .i. furando corpora. Mellitum, dulcoratum. Viam libertatis appellat catholicam fidem, ubi est vera libertas. Qua occasione .i. siue per metrum siue per prosam; presa
- p. 6, 2 uero est soluta oratio. Egregius dicitur quasi e grege electus, qui pro suo merito et sanctitate segregatur a grege, et sicut eximius ab eximendo .i. separando. Remissioribus alis .i. inmissioribus pennis. Aquila quando alte uolat, extensas tenet alas, quando uero ad terram, retrahit sibi alas, ita et tu non debes
- semper altas legere scripturas. Hoc dicit propter suum carmen.
- p. 7, 4 Antistare dicimus praecellere, inde antistes dicitur eo quod anteit praecellens omnes. Tyrocinio id est primo tempore; tyrocinium dicimus primum tempus militiae; tyrones dicuntur rudes milites .i. pueri, qui exercebant se ad palum in campo Martio et faciebant ictus aliquando caesim, aliquando punctim, et qui eos instituebat campidoctor uocabatur. Pacatus .i. pacificus, quia eo tempore, quando Sedulius fecit hunc librum, Alani et Wandali uastabant Italiam. Astutiam .i. prudentiam, astutia dicitur
- p. 8, 2 ab 'astu' nomine indeclinabili. Gallicanum aequae .i. similiter presbyterum sicut alii. Mitissimum .i. ualde mansuetum, mitis dicitur quasi mutus. Eruditus .i. rudis dicitur nouus, inde eruditus quasi de rure sublatus .i. ab ignorantia ductus et in doctrinae sinibus collocatus. Simplicitatem columbae s. habet Laurentius, quia ad hoc uigilat, ut non alium decipiat, ab alio non decipiatur sicut columba. Vere felicem: alludit de nomine poeta.

3 inclinationis <i>A</i> corr. <i>m.</i> 2	6 clyppeus <i>B</i>	7 clepte] <i>fort.</i>
clepere cf. <i>Anecd. Helv. p.</i> 238, 12	clepsin to somata <i>A</i> , clypsyn	
to s. <i>B</i>	11 e] a <i>AB</i>	12 segregatus <i>A</i>
		21 caesi—puncti
<i>AB</i>	22 campidoctor (u a <i>m.</i> 2) <i>A</i>	23 qñ <i>A</i> , qñm <i>B</i>
alani (man a <i>m.</i> 2) <i>A</i>	Wantandali <i>A</i>	24 aüstun <i>A</i> , austu
<i>B</i>	25 indeclinabile <i>B</i>	

Idoneos .i. formatos, idos graece, forma latine. Hieronymus ad nobiles et praeclaras feminas .i. ecclesiasticas trans mittebat sua scripta, quales fuerunt Chromatius et Heliodorus, Paula et Eustochium. Domicilium, domicilium dicitur solarium proprie. ^{p. 9, s}
⁵ eo quod in superiore parte domus sit uelut cilium in eminentiori parte corporis. Syncletices, praenomen. Ministrae, diaconissae. Syncletos graece consul uel senator, inde Syncletia senatrix. Allecta .i. associata. Alludit ad nomen, cum dicit senatu, quia sena uocabatur in praesenti, in futuro angelico senatu perfrui
¹⁰ mereatur. Castum .i. restrictum; castum dicimus strictum, econtra incestum dissolutum. Refertum .i. repletum. Posset et docere etiam, et apostolus prohibet mulieres docere in ecclesia dicens: Mulieres in ecclesia taceant. Nomine meritoque: ^{p. 10, s}
alludit de nomine. Perpetua enim erat nomine et perpetua merito.
¹⁵ Teneram, iuuenulam. Nuptae .i. sponsatae, quia nupta mulier ornatos debet habere habitus. Huc usque ex persona Mace- ^{p. 11, s}
donii loquitur, hinc ex sua persona. Deterreas .i. timere facias; deterreere enim est aliquem minando expellere. Implesti per syncopam pro impleuisti. Omnia omnibus factus es, sicut
²⁰ apostolus: Factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, gentilibus tamquam gentilis. Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos facerem. Non dicebat hoc, ut eos inuicaret, sed quia uolebat, ut omnes salui fierent. Iactura .i. damnum; iactura proprie dicitur, quam ^{p. 12, 1}
faciunt nautae in mari. Tempestate enim orta <onera> proiciuntur
²⁵ in mare, ut leuigetur nanis. Ne pigeat .i. ne pigrum te faciat. Anchoram .i. firmitatem. Metaphoram seruat, quia superius dixit gurgitis profunditatem paschalis carminis, modo dicit 'anchora' pro fortitudine. ΚΥΡΑ graece manus, inde anchora manus ferrea, quae mordens terram facit stare nauim immobilem. Pascha
³⁰ nostrum. Pascha Iudaeorum erat, quod ad uesperam immolabatur. Pascha nostrum est Christus, qui immolabatur pro peccatis nostris,

13 I Cor. 14, 34

20 cf. I Cor. 9, 20. 22

1 latine] .i. AB	3 scriptura AB	eliodoros AB	Paula
B	6 syncletices B	pnōm (i a m. 2) A, pnōm B	24 onera
addidi	25 leu&ur A ¹	26 infirmitatem A ¹ B	

sicut dicit 'Pascha nostrum' .i. Christianorum, non Iudaeorum
 'immolatus est Christus'. Illi habebant pascha pecunium, nos uero
 p. 12, 1 diuinum. Cum dicit cum patre et spiritu sancto demonstrat
 eos in diuinitate esse aequales, quia Arriani dicebant 'gratia patri
 in filio', filium minorem patre asserentes.

IN LIBRVM I.

v. 1—9 Paschales .i. sollemnes. Metaphorice alloquitur lectorem sub
 specie conuiuiae inuitans ad paschale carmen ueluti ad cenam.
 Paschales uocat dapes caelestia mysteria. Dignatus, participium
 pro uerbo .i. dignare. Accubitare dicit, quia antiqui cubando 10
 prandebant. Supercilium: cilium dicitur pars corporis .i. pellis,
 qua teguntur oculi; 'cillere' dicunt Graeci mouere, inde cilia dicun-
 tur a mouendo, sicut palpebrae a palpitando. Hinc supercilia
 dicuntur pili, qui superminent oculis. Ponitur hic supercilium pro
 superbia, quae maxime oculis deprehenditur. Pone pro depone, 15
 et est aphaeresis. Hoc carmen ideo paschale uocat, quia illius
 agni facta narrat, qui 'pascha nostrum immolatus est Christus'.
 Cognoscas .i. intellegas; inter cognoscere et agnoscere hoc
 distat: cognoscimus quos nunquam uidimus, agnoscimus quos iam
 uidimus. Amicum, amicus quasi animi custos uel animi aequus. 20
 Artificis .i. artificialis. Est autem artificialis codex pompaticae con-
 positus secularem retinens eloquentiam, diuini autem libri nudis et
 simplicibus constant uerbis. Saciare .i. replere, ac si diceret: magis
 debes repleri cibo spiritali quam corporali. Cibus est uictus coctus
 esui hominum tantum aptus, nam reliquorum animalium crudis est 25
 uictus. Hinc et apud Graecos et homo et cibus brosis uocatur,
 eo quod solus in animalibus cocto cibo utatur. Cenis .i. car-

1 cf. I Cor. 5, 7

5 Explicit EPLA A (INCIP LIBER s. l. m. 2), explicit Epistola B
 12 gillere A, Illere B dñt (t ex r) A, dñr B 14 oculi B
 15 oculos AB 16 afferesis A, afferesis B 17 narrat ^{acta}
 B 20 equus AB 26 prosis AB

minibus. Sensus est: si tu deliciosus .i. insolens habetis, ut no-v. 9-25
 strum carmen flocci pendatur a te eo quod sit modicum, pasce
 animum saecularium poetarum carminibus. Caenon graece, commune
 latine, inde caena dicitur a communicando, quia ibi multis apud
 antiquos prandebant, sicut et conuiuium dicitur a conuiuendo, quod
 Graeci sympusion uocant. Sed Cicero dicit melius latine conuiuium,
 ducit a conuiuendo, quod Graeci symposium uocant a compotando.
 Quicquid uolat .i. omnia genera auium. Allegorice loquitur.
 Tres sunt species philosophiae, quas hic tangit: Ethica, Physica,
 10 Logica. Per mare intellegitur Ethica .i. immortalis, quae de moribus
 hominum disputat; per terram Physica, quae de rerum omnium
 natura tractat; per astra Logica .i. rationalis, quae de diuinis
 rebus narrat. Carpsimus .i. sumpsimus. Metaphoram seruat:
 per hortum paruum ingenium, per holus modicum carmen, per
 15 testam corpus caducum, fragile uel fictile uult intellegi; unde
 apostolus: Nos habemus thesaurum absconditum in uasis fictilibus
 .i. corporibus nostris. Grandisonis, grandiloquis carminibus.
 Tres sunt characteres: humilis, medius, grandiloquus, hos omnes
 Virgilius tangit. Tragico .i. uili. 'Tragos' enim graece, hircus
 20 latine; hinc 'tragemata' graece, uilia munuscula, colobidia hebraice,
 latine bellaria. Getae, persona comica est apud Terentium.
 Getae ipsi sunt Mysii populi, ioculatores lusibus nimium studentes.
 Contagia .i. uitia, scelera. Contagium est morbus porcinus dictus,
 quod unius contactu in plures diffunditur, idem est et porrigo
 25 a porrigendo eo quod ab uno in alios porrigat. Monumenta
 .i. recordationes, monumentum .i. memoria eo quod mentem moneat.
 Niliacis biblis. Nilus est Aegypti fluuius et ibi biblus nascitur.
 Biblus enim est maior iuncus, qui et papirus dicitur, unde fiebant
 libri apud antiquos. Bibli enim graece, latine libri. Dicitur autem
 30 'Nilus' quasi Neonilus .i. nouum trahens limum. Oda .i. laudes.
 Resonare .i. concrescere, sicut in psalmo legitur: In psalterio
 decachordo psallam tibi. Sed hoc non recipitur de psalterio,

6 cf. de sen. 13, 45

16 cf. II Cor. 4, 7

31 Psalm. 143, 9

1 insolens AB

4 latine om. A

5 conuiuium] sc. conbibium

et conbibendo

multos A¹B

12 logica A, astrologica B.

rational A

22 misu A¹, musii B

sed de X praeceptis legis. X. chordas uocat uetus testamentum, in quo X praecepta legis continentur. Psalterium est instrumentum musicum habens X chordas et percutitur ab inferioribus et resultat ab inferioribus. Per 'odas' X chordarum psalterium uult intellegi, v. 31—43 'X. chordas' X. legis praecepta. Arcibus .i. in mansionibus. 5 Arx dicitur altius aedificium in ciuitate, dictum ab 'arcendo' .i. repellendo, eo quod longe repellat a se hostem, quia etymologia etiam dicitur. Sceptum .i. imperium. Est autem gestamen regis et pro regno ponitur. Principium deus dicitur uel quia sine initio uel quia omnia quae sunt ab eo initium essendi sump- 10 serunt. Medullis .i. mentibus. Medulla est interior pars ossium, dicta eo quod sit media. Curis, cura dicta eo quod cor urat. Serpit .i. penetrat. Cecropei: Cecrops fuit rex Graecorum ueneniferis imbutus doctrinis, hinc Cecropeum uenenum dicitur doctrina illius mala. Spirantis odorem: Hypallage est, debu- 15 isset enim dicere: sectantes odorem spirantis uitae. Pedorem .i. faectorem. Pedor proprie dicitur faector pedum. Pagi. Page graece dicitur fons, inde dicitur uilla, eo quod sit iuxta fontem sita; inde pagani dicuntur uillani, eo quod longe sint a ciuitate dei uel quasi ex uno fonte potantes. Laborintus fuit ypogea .i. 20 subterranea fossa, quam fecit Daedalus. Fabula talis est. Pasiphe fuit uxor Minois, regis Cretae, quae amauit taurum et per consilium Daedali, qui erat artificiosissimus, concubuit cum eo, inde natus est Minotaurus semihomo .i. semitaurus, qui comedebat homines. Videns autem hoc Daedalus fecit ypogeam .i. subterra- 25 neam fossam cum .C. ostiis, in qua inclusus est Minotaurus, quam domum Laborintum uocauit et dicitur Laborintus quasi labor intus, quia qui semel ingrediebatur, nunquam reuertebatur. Hinc poeta metaphorice Laborintum uocat errores Atheniensium, qui uilibus delectantur carminibus magis quam ueris dictis euangelicae lecti- 30 onis. Reuera taurus Minois regis notarius fuit, qui cum Pasipha concubuit, nomine Minotaurus. Daedalus artificiosissimus fuit, cuius

1 chordarū B	2 quo X] quorum AB	6 altus B
7 repellat om. B	et himologia AB	15 yppalage AB
17 fa&orē A	fetor A	page] pue AB
uel suo	27 laborarintus AB	20 uno] fort. uiuo

- nomine artificiosi uocantur. Hinc logodaedalos dicimus subdole loquentes. Labruscam, labrusca uocatur agrestis uitis, dicta v. 45—64 quod in labris uiarum nascitur. Vna dicitur quasi unida, placidis unis .s. euangelicae lectionis. Saliunca flos est rosae similis
- 5 .s. fetida, dicta a saliendo eo quod cito crescat, quae graece oreitunica uocatur; saliuncam mittit pro gentilitate. Fana, fone graece uox; hinc fanum dicitur templum eo quod ibi responsa dabantur, et profanus quasi porro a fano .i. longe a templo dei. Metallis .i. simulacris. Iuger est quantum par boum potest
- 10 arare in die. Plagas .i. climata, .V. zonae sunt mundi, .III. inhabitabiles et duae habitabiles. Toxica autem uocat saecularia carmina nilium rerum, quae ducunt hominem in tartara. Vireta .i. uirentia, amoenum dicitur quasi amunium .i. sine officio .i. locus tantum uoluptati aptus. Per latices .i. per baptismum. Ani-
- 15 mantur .i. uiuificantur, hoc est quod in euangelio legitur: Qui sitit ueniat ad me et bibat, et de uentre eius fluent aquae uiuae; hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Vt messis .i. collectio dei. Per horrea .i. caelestes mansiones. Merx mercis .i. lucrum, merces mercedis .i. retributio.
- 20 Omnipotens: oratio poetae. Omnipotens compositum est ab eo nomine, quod est omnia et potens, participium quod proprie ad deum pertinet. Est autem ex nominibus, quae comparatione carent, quae fit in augendo aut in minuendo. Omnipotens enim est, cuius potentia nec augeri nec minui potest, ideoque nec comparari.
- 25 Potens autem simplex dicitur quasi patens eo quod illi omnia patent. Aeterne, aeternum a graeco deriuatur quod est eon, quod pro perpetuo accipitur. Deus graece timor interpretatur, uenit autem a graeco 'theo' .i. uideo. Sedulius hic morem antiquorum seruauit poetarum et maxime Virgilii, proposuit enim, inuocauit, narrauit.
- 30 Procella dicitur eo quod percellat homines timore uel naues unda. Sol dicitur eo quod solus apparet in die; luna dicitur quasi lucina, ea est et Iuno. Apud gentiles dicitur lucina eo quod in lucem nascentibus praeest secundum deliramenta gentilium. Luna autem

15 cf. Ioh. 7, 38

1 logodelos *A*¹*B* subdolo *A*¹*B* 4 est *om. A* 17 autem
om. A 30 nauis *A*

v. 66—106 corniculata est in crescendo et decrescendo. Qui stellas. Hyginus et Aratus astrologi fuerunt fingentes se scire numerum stellarum, sed mentiti sunt. Nullus enim hoc scit nisi deus. Potestates, quia quaedam sunt quae dominantur calori, aliae frigori, aliae tempestatibus. Diuersa in corpora. Corpus a corruptione dicitur, quia cito resolui possit et hoc loco corpus intellegi uult omne quod V sensibus percipitur uel quicquid dextra procreatur. Mysticum Graeci dicunt secretum, unde mystica dicuntur secreta et mysterium atque symmistes .i. secretarius. Arca, arca dicta, quia quae continet nobis arcana sunt .i. occulta. Modo allegorizat, quod significet arca. Diluuium. Sicut, inquit, ille qui in arca salui fuerunt morientibus aliis, ita nunc per baptismum, in quo fides sanctae trinitatis continetur, saluantur fideles et damnantur infideles. Nam diluuium significat peccatum, aqua diluuii baptismum. Callis, callis dicitur a callo .i. a callo pecorum, quia pecora pergunt. Semita dicitur quasi semis uia. Via dicitur a uehendo quasi uehea uel, sicut Augustinus dicit, uia dicitur a ui pedum, eo quod pedibus teratur. Sunt autem IIII genera uiarum .i. callis, semita, uia et actus. Actus dicitur uia publica duo carpenta recipiens .i. duo plaustra, unum euntem, alterum redeuntem. Hiemps: hiemps dicitur ab hemisperio, quod est dimidia pars sperae caelestis. Vernare est florere, hinc uernale tempus eo quod tunc floret totus mundus. Patentem .i. apertam, patentem siluam uocat multitudinem miraculorum. Sidera a considerando dicta uelut a sidero uerbo .i. mico, quod significat moueo, quia simul cum caelo mouentur. Pectus .i. pulmonem, de pulmone enim uox egreditur. Bibulus, bibulus dicitur multum bibens. Post inuocationem suam facit narrationem. Chaos, chaos dicitur primordialis confusio. Viuacibus .i. diu uiuentibus. Viuax dicitur multum qui uiuit, hinc Virgilius 'uiuacis cornua cerui'. Abusque et adusque pro ab et ad ponitur. Naturae, quia humanae naturae est ut moriatur homo uel post .C. annos. Mors est priuatio uitae, dicitur autem mors secundum Augustinum a morsu uetiti pomi.

30 Ecl. VII 30

1 Yginus AB 10 archana A 11 inquit AB 20 fort.
euntum—redeuntum

Grandaeno situ .i. nimia senectute, situs pro senectute ponitur, v. 108—142
 proprie situs dicitur lanugo terrae in locis neglectis .i. soli inacces-
 sis. Ponitur hic situs pro uetustate. Frigidus dicitur, quia in
 inuenibus sanguis calet, in senibus uero friget; frigidus ergo .i.
 5 uetulus. Cum seniore uiro, quia Abraham iam senex erat,
 siquidem Abraham centenarius, Sara uero nonagenaria habebatur.
 Senes dicuntur secundum Varronem quasi se nescientes, quia prae
 nimia senectute delirant. Plus pietatis habens s. in deum.
 In hoc crudelis fuit Abraham, quoniam filium decollare uoluit, sed
 10 pius, quia deum plus quam filium dilexit. Occumberet .i. rueret.
 Modo allegorizat: Abraham significat deum patrem, Isaac filium,
 aries humilitatem. Duas naturas in Christo credimus, unam per-
 sonam, et sicut aries immolatus est et Isaac incolumis mansit,
 ita humanitas Christi passioni succubuit, sed diuinitas impassibilis
 15 fuit. Loth interpretatur declinans, Sodoma pecus mutum, quia
 contra naturam irrationabiliter peccabant. Chaos .i. confusio
 elementorum, perditionem significat mundi. Nota est historia.
 Pluit deus ignem et sulphur super Sodomam, quoniam angelus
 praecepit Loth et uxori eius, ut fugerent et post se uultum non
 20 deflecterent. Aspiciens uxor eius retro uersa est in statuam salis,
 et bene in statuam salis, ut hoc exemplo mentes audientium con-
 direntur, ne similia perpetrando similia paterentur. In sua terga,
 qui si fecerit, faciet sulcum obliquum .i. tortuosum aut uulnerabit
 crura iugaliū. Per arantem designat praedicatorem, per arati-
 25 onem praedicationem .i. ipsam orationem. Sicut enim arator non
 debet referre uultum in sua terga, ita praedicator non debet ea
 facere, quae praedicat uitanda. Frondea pro frondosa, frondo-
 sum dicitur habens frondes; frondeum uero aliquid de frondibus
 ramis factum sicut scena .i. umbraculum. Plexos .i. curuos.
 30 Trisulcis .i. trifidis. Serpens tanta agilitate linguam mouet,
 ut uideatur hominibus trisulca. Chelidrus .i. serpens, qui uiuit
 in terra et in aqua. Cherson graece terra, ydor aqua, inde
 chelidrus quasi chersidrus eo quod in terra et in aqua possit
 uiuere. Incedens .i. ingrediens. Baptisma, baptisma hebra-

7 cf. meam de Remigio comment. p. 21

13 incolimus A ¹	26 ea fatere ferre B	27 fatere (c a m. 2)
A 33 chelidus A ¹	chersidus A ¹	

v. 142—180 ice, balneum graece, lauacrum latine. Rude .i. nouum, hic et haec rudis et hoc rude, trium generum est et significat nouum, quando uero uirgam decorticatam, feminini est rudis. Rudus etiam ruderis neutri generis est, trita tegula uel ruinae maceriarum. Moyses typum Christi gerebat sicut in apostolo legitur: Omnes 5 in Moyse baptizati sunt .i. in Christo. Sicut enim saluatus est populus Israel in mari rubro sub Moyse et exercitus Aegyptiorum deletus, ita et nos sub Christo in baptismo saluamur et diabolus cum suis aduersitatibus uincitur. Clamat uox domini super aquas. Quattuor sunt elementa, quorum duo sibi sociantur in leuitate .i. 10 ignis et aer, sursum enim semper feruntur; duo sociantur sibi in grauitate .i. terra et aqua, semper enim a superioribus ad ima cadunt. Abyssum, abyssum uocat nimiam profunditatem scripturarum, nam abyssus nimia profunditas dicitur. Nimbis .i. pluuiis. Nimbus dicitur densa et repentina pluuias et dicitur nimbus 15 quasi nubes a nubibus, sicut imber quasi umber ab umbra. Nectaris .i. dulcedinis. Nectar generale nomen est omnium dulcedinum. Siccus dicitur quasi sine suco. Metallum uocat omne durum. Christus erat panis, quoniam dedit eis panem sicut ipse dixit 'Ego sum panis uitae'. Christus petra, quoniam 20 dedit eis aquam, sicut apostolus ait: Petra autem erat Christus. Christus in undis, quoniam duxit eos per mare. Rudenti .i. uociferanti. Ruditus proprie est uox asinorum sicut balatus ouium. Sol stetit ad Gabaon .i. contra Gabaon, ciuitas est metropolis. Arma dicuntur eo quod armos tegunt. Famulata .i. obtemperantia. Iesusnaue et Iosue idem est et interpretatur saluator. Sine more .i. consuetudine, quia corui prius solent rapere quam ministrare. Auideo .i. cupido, gulosus. Ales dicitur ab alis, cornus a raucitate suae uocis. Heredem .i. Eliseum, heres dicitur ab herendo uel ab ero .i. domino. Astra, astra dicuntur ab 25 astreo, astrologo. Sulcos .i. rigas. Tria elementa sulcum faciunt. Aer diuiditur sagitta, aqua naue, sed cito in se recurrunt, in terra uero sulcus manet, ignis non recipit sulcum, sed quicquid

21 cf. I Cor. 10, 4

3 rudus] rudis AB 10 elementa mundi B 16 fort. num-
bus 31 astrolo^{us} (go a m. 2) A

inuenit in se conuertit. Helias, si mutetur a in o et accentus v. 185—233
 in ultima sit, helios .i. sol. Helias interpretatur deus mens domi-
 nus, hel deus, i mens, as dominus. Coetus apud latinos
 masculini generis, apud graecos neutri est τοῦ κήτους et plura-
 liter τὰ κήτη, inde coete grandia legimus, hebraice leuiathan
 dicitur. Depositum .i. commendatum. Spirante .i. auxiliante.
 Babilonia .i. quam Nabuchodonosor exexerat. Achemeniam.
 Achemenius, rex Parthorum, fuit tanti furoris, ut si semel iras-
 ceretur, nullo modo placari posset, quousque XII homines immo-
 10 larentur. Cuius iram iste habebat. Nil urente rogo .i. nil
 incendente igne. Rogus est coadunatio lignorum. Vecors .i. sine
 corde, ue pro non ponitur, sicut uesanus .i. non sanus. Pecudes
 de minoribus, pecora de maribus dicimus. Septena tempora .i.
 .VII annos. A parte totum, unus quisque enim annus IIII tempora
 15 habet. Hirsutus .i. pilosus, quia in modum aquilarum pili et
 unguis eius excreuerant. Nec minus s. similiter, figura est quae
 litotes dicitur, cum duo abnegatiua faciunt unum adfirmatiuum.
 Tyranni, tyrannus apud Graecos pro rege ponitur, apud Latinos
 uero pro inuasore alienae possessionis. Belua trissyllabum est;
 20 resolutio in metro, et posuit singularem numerum pro plurali. .VII.
 enim fuerunt leones. In faucibus. Fauces sunt maxillae, et
 dicuntur fauces a fage .i. comedere. Dic ubi. Per recapitulati-
 onem alloquitur naturam sub interrogatione, quam poeta facit sibi
 quodammodo respondere. Qui tartara. Modo introducit illam
 25 quasi sibi respondentem. Anum .i. uetulam. Sara duo patieba-
 tur, nam anus erat et sterilis. In anguem .i. draconem.
 Nimbis .i. pluuiis. Filiis Israel Deus pluebat manna; illi
 uidentes dixerunt manhu, quod interpretatur 'quid est hoc?' ideo-
 que cibus ille manna dicitur. Volucres, uolucres dicuntur a
 30 crebro uolatu. Tria lustra .i. tria quinquennia. Viro .s.
 Ezechiae. Graeci per Olimpiadas .i. per quadriennium numerabant
 sua tempora, Romani uero per lustrum .i. per quinquennium, quia
 quinto anno redintegrat sol suum ortum. Nam primus annus habet
 dies CCCLXV et unum quadrantem, secundus et tertius annus

4 plural B, plur A	τΚΗΚΤΗ AB	8 partor ⁷ (ū a m. 2)
A 17 adfirmatiuā B	21 leones fuer ⁷ B	22 fage] sc. fagein

cf. p. 318, 7

similiter, quartus uero habet CCCLXVI dies, quia quattuor quadrantes faciunt unum diem; ipse est bissextus qui quarto anno inseritur. Quinto uero anno inchoat sol eosdem cursus. Verbi gratia sol in primo anno est in fronte arietis, secundò in spatulis, tertio in latere, quarto in renibus, quinto uero in frontem iterum reuertitur. Lustrum etiam dicitur a lustrando eo quod Romani totam ciuitatem quinto anno lustrabant cum cereis et lampadibus in honorem suorum deorum, quomodo nos facimus per singulos annos mense Febuario in honorem sanctae Mariae. Lustra uero pluraliter dicuntur cubilia ferarum. Naufragus, naufragus dicitur qui sustinet damna in mari. Naus graece, nauis latine; inde naufragium dicitur nauis fractio. Caminus et clibanus graeca sunt et fornax latinum. Rictus est nimia apertio oris. Venit autem a uerbo 'ringo' .i. os aperio. Instimulante .i. prouocante. Stimulus est proprie uirga habens ferrum in summitate, qua ammonentur boues. Nempe non, inquit, mirum est si ista contra naturam facta sunt. Quocumque .i. in quamcunque partem. Vana uel fana .i. idola. Sinistro .i. peruerso. Dolet poeta de erroribus paganorum. Idolum diminutium est ab idea .i. forma. Dementia .i. deliramenta. Lira enim sulcus est aratri, inde deliro .i. exorbito, a uia rationis deuio. Proprie autem delirare est, quando boues de sulco exorbitant, ita et senes delirare dicuntur, quoniam a uera locutione recedunt. Bouem .i. apin, nam apis uocatus est taurus, qui Isidi reginae offerebatur. Semihominemque .i. simiam, simia enim semihomo et semicanis est. Tria genera sunt simiarum: una est uillosa, quae spinx dicitur, alia cercopithecus dicitur caudam habens, tertia sine cauda, quae simia nuncupatur faciem et pedes ad similitudinem hominis habens, ceterum uero corpus ad similitudinem canis. Vt uolucrum .i. ibin. Ciconias dicit Aegyptiacas domesticas, quas Aegyptiis colebant propter serpentes, quos deuorabant. Geminum .i. aequalem. Geminum pro aequali posuit, quia illi tres dies in initio mundi aequales fuerunt, post uero solem quarto die creatum inaequales sunt dies, aut enim crescunt aut decrescunt non tantummodo in aequinoctiis. Fugantur .i. obtenebrantur, et hoc poeti-

cum est, quia stellae a stellando dicuntur. Lignee. Ligneus v. 268—300
 dicitur homo, qui lignum adorat, sicut lapideus, qui lapidem adorat.
 Surdis .i. ad surdos. Surdus dicitur eo quod sordes capitis
 retineat, mutus dicitur a mugitu eo quod uocis sonum naribus
 5 retinet. Culmina a culmo dicuntur. Carduus, carduus est
 herba spinosa, quae uulgo calcatripa uocatur. Monstra .i. idola,
 idea forma. 'dulia' seruitus est, inde idolatria seruitus idolorum
 et idolatra homo dicitur seruiens idolis. Montem. Montem
 appellat difficile carmen euangelii. Tolis. Tulus est summa
 10 pars tecti, unde contignatio procedit. Vbi dantur digna
 petenti. Illud tangit quod in euangelio dicitur: Petite et acci-
 pietis. Reprobis .i. reprobatus. Angulus .i. populus Iude-
 orum. Ille lapis est Christus, qui reprobatus fuit a Iudeis,
 quando dixerunt: Nolumus hunc regnare super nos, et in psalmo:
 15 Lapidem quem reprobauerunt et cet. Lapis angularis dicitur Chri-
 stus, quia coniungit sibi gentilem populum et Iudaicum, ueluti lapis
 coniungit parietes. Simplet .i. simplum faciat. HISTORIA DE
 ARRIO. Arrius fuit doctor Alexandriae ciuitatis, quae est metro-
 polis Aegypti, quam aedificauit magnus Alexander. In qua erat
 20 Petrus episcopus, sub quo iste erat doctor scholae. Qui latenter
 docebat esse Filium minorem Patre et Spiritum sanctum minorem
 utroque. Tunc Petrus missus est a Licinio, socio Constantini, in
 carcerem propter fidem catholicam, quam praedicabat. Cui Christus
 apparuit in specie pueri pulcherrimi inductus colobio candidissimo
 25 adeo ut uix conspici posset, sed dilacerato ueluti a canibus.
 Deinde Petrus grauatus pondere catenarum, quibus erat ligatus
 et non ualens surgere, clamauit dicens: Domine quis ita te affecit
 .i. dilacerauit? Cui dixit Dominus: Arrius me scidit, diuisit enim
 me a patre meo, sed uide ne ei communicates. Postea interfecto
 30 Licinio a Constantino, quia eius imperium uolebat praeripere, con-
 gregauit Constantinus maximam synodum trecentorum uidelicet
 et X et VIII episcoporum exceptis diaconibus et abbatibus, ubi

11 Ioh. 16, 24

15 Psalm. 117, 22

14 palmo (s eras.) A

30 constantio (n a m. 1) A

32 abatib; A

inssus est uenire Arrius, ut ibi eius patesceret fides. Qui cum adpropinquasset ad synodum, sancto Alexandro episcopo in oratione persenerante, nimio terrore arreptus est, adeo ut omnia uiscera eius dolore deficerent. Tunc iussit sibi parari latrinas. Ad quas cum uenisset, diffusa sunt omnia uiscera eius, quia iusto iudicio 5
v. 300—332 dei sicut uacuus erat mente, sic remansit uacuu uentre. Cur-
ua per ania .i. per falsitatem prauī dogmatis. Auium est locus sine uia, a pro sine ponitur. Nepos, nepos dicitur filius filii et nepos quasi natus post. Quando filium aut filiam significat, facit hic nepos et haec neptis, quando uero luxuriosum, hic et haec 10 nepos. Aui, auus dicitur quasi auitus .i. antiquus. Totum commune. Communio uel communitas in sancta Trinitate est exceptis relatiuis nominibus. Quod potest cathégorizari de patre, hoc de filio, hoc de spiritu sancto: ut bonus, magnus, pius, omnipotens et cet. exceptis sicut supra dictum est relatiuis nomini- 15 bus. Quo crescat .i. ubique perfectus est non creatus. Arrius dicebat 'esse creaturam', sed mentitus est, non enim fuit creatus, sed genitus. Nam quia qui summus .i. excelsus. Intellege uim uerborum: Non hic est filius qui et pater, sed hoc est filius quod et pater .i. una substantia. Distat inter hic et hoc, hic ad 20 personas, hoc ad substantiam pertinet. Vnum sumus. Non dixit 'unus' sed 'unum' .i. una substantia. Arrius unum .i. unam substantiam scire debet. Ille enim dicebat tres esse personas bene, et tres substantias male. Dicebat enim Filium minorem Patre, Spiritum sanctum minorem utroque et contra Sabellius unam sub- 25 stantiam bene, sed unam personam male. Dicebat enim: Pater quando uult, pater est, quando uult, filius est, quando uult, spiritus sanctus est. Iste .i. Sabellius fidem ternam debet scire. Ast hic .i. Arrius. Cachinnus est dissolutus risus .i. crispus. Potest etiam hoc ad philosophos referri, nam philosophus aliquis 30 multum loquitur sicut Epicurus, qui de creatione mundi multa dixit. Dicebat enim mundum ex atomis constare. Tacet nimis alter sicut Pythagorici, qui quinquennio discebant, per quinquennium

5 difusa A 7 parui A¹ corr. m. 2 24 pat^m (re a m. 2)
A 25 sapellius A 32 athomis A 33 pitagorici A

silentes meditabantur; ambulat Peripateticus, stat Stoicus, amat
 fletus Socrates, qui semper flebat eo quod uideret homines huius
 saeculi uitia sectari, crispas cachinnum Democritus, qui semper
 risisse dicitur, quia uidebat homines auaritiam et turpia lucra
 5 huius saeculi sectari. Hinc Iuuenalis 'perpetuo risu agitare sole-
 bat pulmonem Democritus'. Vexilla dicuntur a uehendo. Vexil- v. 337—368
 lum est signum militare. Ianua uos. Apostrophum facit ad
 illos, qui Christo militant. Ianua dicitur Christus, quia per ipsum
 uenitur ad ipsum. Ianua est initium domus et dicitur a Iano
 10 deo, cui consecratum erat initium uniuscuiusque rei. Inde Ianu-
 arius mensis dicitur eo quod anni sit principium. In albo .i.
 in caelesti libro. Album est tabula, ubi scribebantur eorum nomina,
 qui ad militiam recipiebantur, et si aliquis eorum interemptus
 esset, ad caput nominis ipsius @ littera scribebatur, quae mortem
 15 significat. Tremis .i. sonat atque dicit: Parate uiam domino.
 Leo magnam uocem habet et ipse est rex bestiarum, propter quod
 uero Marcus in similitudinem leonis pingitur, quia ea uoce suum
 inchoauit euangelium ut uox clamantis in deserto, et regalem
 Christi describit dignitatem. Iuueni, uituli. Iuuenus dicitur
 20 a iuuamine eo quod iuuamen praebeat ad sulcandam terram
 hominibus. Iuuenus enim erat solitus immolari in templo, et
 Lucas ea describit, quae dominus in templo et circa templum
 gessit. Iohannes per aquilam designatur, quia sicut aquila in
 reuerberatis oculis solem aspicit, ita Iohannes supra omnes caelos
 25 uoluitans diuinitatem Christi, quam ceteri euangelistae descri-
 bebant. Proceres .i. principes. Proceres proprie dicuntur mutuli
 .i. capita trahium, quae eminent in aedificiis. Hinc principes
 proceres dicuntur eo quod emineant inter ceteros. Mensis uocatur
 a mene .i. a luna, quia secundum cursum lunae mutantur menses.
 30 Maniplos primitium est, inde manipulus diminutium, proprie
 autem quingenti milites, idem est et cohors. Manipulos uocat
 bona opera. Meto est colligo, inde dicitur messis, quod singulis
 annis colligatur. Metior metiris est mensuro, metor metaris est

5 Sat. X 33

10 cini' (a a m. 2) A
A 31 choors A

18 iferto (de a m. 2) A describebat

eligo. Ab hoc loco incipit poeta exequi quod promisit. Promisit enim se scripturum ab Adam usque ad nativitatem Christi.

IN LIBRVM II.

v. 1—52 Primogenitum .i. protoplastum. Protos graece primus, plastus formatus, inde protoplastus .i. primus formatus. De sede .i. de paradyso. Paradysus interpretatur hortus deliciarum, Adam terrenus homo uel terra rubra. Illecebris .i. uoluptatibus. Illecebrae dicuntur ab illiciendo .i. decipiendo. Heu. Dolet poeta de culpa mulieris. Noxia culpabilis. Interrogationem facit ad mulierem. O coniunx, fuistine magis noxia¹⁰ an perfidus ille draco? Modo ipse sibi respondet: Perfidus ille draco .i. fraudulentus, sed tu quoque non cares culpa, quia consensisti. Est autem hoc loco syllogismus integer, constans ex propositione, assumptione, conclusione. Perfidus dicitur quasi prodens fidem, perdit enim diabolus fidem, quando dixit: eritis¹⁵ sicut dii. Non enim quod promisit impleuit, quia non solum dii facti non sunt, sed etiam mortales fuerunt. Demon dictus quasi daimon .i. ualde. Eua mater interpretatur. Nongentos. Adam uixit nongentis XXX annis, Matusalam DCCCLXXX. Nepos .i. primi terrigenae .i. posterius Adae. Fances dicuntur a graeco fage²⁰ .i. comedere. Difficilis .i. tardus, quia non semper uindicat. Veniale .i. dignum uenia. Duas naturas rationabiles condidit deus: angelum et hominem, quorum unus nullo suadente nec fragilitate corporis circumdatus peccauit, ideo inrecrabiliter periit; homo uero, quia fragilis erat corpore et diabolo suadente pecca-²⁵ uit, ideo ueniam meruit. Tensos .i. grauidos et oneratos. De limine .i. de principio, de ingressu. Caro factum, est autem synecdoche .i. a parte totum. Homo enim carne et anima constat. Clausa .i. uirginem relinquens. Prae natis .i. prae filiis, hoc de psalmo sumpsit, ubi legitur: Speciosus forma prae³⁰

30 Psalm. 44, 3

7 terram rubram A 13 syllogism' A 18 ualde A 20 fage]
cf. p. 327, 22 21 comedere A 22 rationabilis (e a m. 2) A
24 inrecrabiliter A

filiis, cuius in labiis pulchris diffusa est gratia, quia etiam
 secundum humanitatem pulchrior fuit ceteris. Obsitus .i. cir-v. 58—106
 cumdatus. Salue. Salutat poeta matrem Christi. Tenet .i. regit.
 Giro .i. circulo, sicut circulus uel corona nec initium neque finem
 5 habere uidetur, ita imperium Christi. Femina. Femina et mulier
 non sunt nomina corruptionis, sed sexus et naturae, nam uirgo
 et femina et mulier potest appellari. Pastoribus. Pastores
 erant in deserto ultra Bethleem iuxta turrin gregum, qui uocatur
 Adernam. Si aliquem timorem haberent, illam ascendebant. Ibi
 10 erat planities apta atque utilis pecoribus. Eous. Mobile est eous,
 eoa, eoum. Eous fixum .i. pars caeli. Tyrannus. Tyrannus
 graece, latine rex. Tyrannus apud nos dicitur inuasor alienae
 possessionis, unde et Herodem appellat tyrannum. Alienigena enim
 fuit, patre Idumeo matre Arabica, nutritus ab Hyrcano pontifice
 15 Iudeorum, quo mortuo inuasit regnum. Nubila .i. tristitiam
 mentis. Alens .i. nutriens; facie laetus erat, sed mente tristis.
 Tractat .i. meditatur. Neglegis .i. non intellegis, quia ille legerat
 in lege Iudeorum, quod Christus de Iuda deberet nasci. Numina
 .i. potestas uel uoluntas, quia uoluntas pro effectu operis accipitur.
 20 Patrandum .i. perficiendum. Alacres .i. laeti, festini. The-
 sauris. Thesauros uocat thecas uel pixides, ubi munera erant.
 Solutis .i. aptis. Per aurum futurum regem, per thus deum,
 per myrrham mortalem crediderunt, quia myrrha conduntur corpora
 mortuorum. Tres magi significant genus humanum a tribus filiis
 25 Noe disseminatum per tres mundi partes .i. Asiam, Africam et
 Europam, quia uenit ad Christum cum tribus naturalibus disciplinis:
 Physica, Ethica, Logica. Cur tria et non ampliora? Propter nume-
 rum sanctae Trinitatis uel propter III tempora, quae deus semper
 cernit. Postquam uenimus ad Christum non repetamus
 30 iniquum .i. non reuertamur ad diabolum, sicut magi non sunt
 reuersi ad Herodem. Herodes interpretatur pelliceus uel pellis
 gloria et significat diabolum, qui primos parentes exutes stola in
 mortalitatis induit pelliceis uestibus. Postquam enim per baptis-
 mum uenimus ad Christum, non debemus reuerti ad diabolum, cui

13 aligenigena A

14 yrcano A

23 mirra A

26 c, trib;

v. 108—156 abrenuntiauimus in baptismo. Aperit .i. manifestat, illam scilicet iram, quam latebat. Sicut superius dixit 'nubila mentis habens'. Facinus .i. scelus, quod uoluit facere, non potuit perficere. Christus enim ad Aegyptum fugerat. Facinus ton meson est, in bono enim et in malo ponitur. Inmerito .i. iniuste. Vixdum sicut 5 agedum; adiectio syllabica est dum. Vagitus .i. primas uoces infantium, inde uagiticanus deus dicitur, qui praeest infantibus. Innumerum nefas .i. multiplex peccatum. Orbata .i. priuata filio. Lanio .i. crudelis. Increpatio ad Herodem. Lanio dicitur lupus a lana, quia interfecit oues, nam laniare est interficere. 10 Alieno in corpore .i. in corporibus sanctorum, sicut Paulo ipse dicit: Saule, quid me persequeris? Non dixit meos sanctos, in hoc manifestum est, quod deus in sanctis martyribus patitur. Emeritus .i. perfectus; merere per e breuem dicimus; milites dicuntur qui expleto quinquagesimo anno cessabant a militia et dabatur eis aliqua 15 dignitas, inde emeritus dicitur totus perfectus. Nec mora .i. sine mora. Postquam Christus duodenis erat, inuentus est in templo docens. Si aliquis dicat interrogando quare dixerit 'nec mora', cum magnum spatium sit inter XII et XXX annos, quantum ad hominem pertinet, respondet per parenthesin .i. interpositam dictionem 20 cum interrogatione. Fluens .i. nascens. Alludit poeta. Non est mirum, inquit, super se prophetat sine sermone, quia patrem habet mutum. Spiramina. Spiras dicimus reuolutiones funium in nauibus, hinc spiramina quaedam dicit uocari reuolutiones .VIII. mensium. Verum quia hoc exemplo caret, melius dicimus taciturna 25 spiramina noui mensis emissiones et reciprocationes spiritus prophetae sine uoce usque ad natiuitatem Iohannis. Tollere cum dicit exponit, quod dicit ueniens peccatum tollere mundi. Mihi .i. omnibus, se enim pro omnibus posuit. Decutit .i. expellit. Non obfuscata .i. non denigrata, non obscurata. Sicut enim 30 lux, cum in tenebras uenit, nihil obscuritatis accipit, sed potius ipsas tenebras <decutit>, ita Christus quamquam carnem suscepit, nullam tamen maculam carnis .i. peccati in se ipsum accipit. Attactu .i.

7 cf. Aug. de c. dei I 155

12 cf. Act. 9, 14

2 fort. quae 8 pinata (r a m. 2) A 10 aluna A 24 spiramina (mina in ras.) A 32 decutit] addidi cf. Carm. v. 154

33 Ataetu (c a m. 2) A

suo baptismo. Caro aliquando pro peccato accipitur, et Christus peccatum gessisse dicitur, cum similitudinem carnis .i. peccati suscepit. Torrentum .i. currentum et est adiectivum nomen et fixum. v. 157—195

Limphas Graeci dicunt nimphas, nos limphas, nam eiusdem nominis nota est apud Graecos .N., cuius est .L. apud nos .i. quinquaginta. Reffues .i. retro fluentes; poeticum est. Factum est autem, quando filii Israel transierunt Iordanem pergentes ad terram repromissionis. Tunc primi transierunt sacerdotes et statim, ut aqua tegit pedes eorum, pars Iordanis, quae deorsum erat, 10 fugit .i. cecidit in mare mortuum; illa uero, quae sursum erat, stetit in una mole. Hoc detulit poeta ad baptismum domini. Harenas: harenae dicuntur ab ariditate, quando sine aspiratione scribuntur, quando uero cum aspiratione dicuntur eo quod hereant fabricis. Honore .i. honorabitur. Illa columba

15 Mansuetum .i. misericordem. Mansuetus dicitur quasi mansuetus .i. pius. Mitem: mitis dicitur quasi mutus, qui prae nimia humilitate sermone carere putatur. Deus in mansuetis habitat, sicut ipse dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et tremmentem uerba mea. Per uolucrum.

20 Volucres dicuntur a crebro uolatu; ideo in columba Spiritus apparuit, ut ostenderet Christum simplicem, et eorum corda replere per simplicitatem et innocentiam diligunt. Probatur Pater in uoce, Spiritus sanctus in specie columbae, Filius in persona hominis, qui baptizabatur. Pater est ibi, Natus est ibi, Spiritus sanctus 25 est ibi, ibi Trinitatem hic demonstrat. De caute .i. de duro lapide. Cautes et cotes idem sunt. Vipereis .i. serpentinis, ueneniferis; uipera dicitur eo quod ui pariat, caret enim uulua, sed ore concipere fertur. Potestas s. angelica et archangelica. Nec mirum si diabolus, qui spiritus est, potuit omnia regna mundi Christo 30 ostendere, cum beatus Benedictus in corpore adhuc positus potuit aspicere totum mundum, non quia mundus breuiatus sit, sed mens eius per contemplationis est gratiam dilatata. Ideo diabolus post baptismum dominum temptauit, ut ostenderet nos tunc acrius temptari, cum se deserere et seruitio dei uiderit diligentius insi-

v. 204—249 stere. Delapsus .i. dimissus uel descendens. Labere .i. mitte te deorsum. Imperatius est a uerbo labor. Fastigia .i. summitatem, pinnae sunt cacumina .i. sublimiores partes domus. Hic autem pro tabulatis posuit templi. Templum domini tricameratum erat .i. trium tabulatorum: a terra usque ad primum XXX cubiti 5 erant, a primo usque ad secundum alii XXX, a secundo usque ad tertium LX, ecce CXX. Curuauit .i. formauit, curuauit quia in modum camerae sunt caeli. Vectus .i. deportatus sua ipsius uirtute, sicut de Spiritu sancto passiuè legimus 'Spiritus domini ferebatur super aquas'. A quo enim ferretur nisi sua potentia? 10 Cuspide .i. lancea, iaculatione. Gladium dixit uerbum dei, unde apostolus et gladium spiritus, quod est uerbum dei, quo tunc deus aliquem percutit, cum de peccatore efficit iustum. Praecipites .i. cadentes. Confringens sapientia. Sapientia neutraliter dixit. Confringit deus fortes, cum eos a timore superbiae deicit 15 et ad ueram humilitatem ducit. Perdit sapientes, cum uanam sapientiam illorum destruit et ad ueram, quae Christus est, perducit. Non elegit deus rhetores et sapientes et imperatores, sed pauperes et humiles et piscatores. Tractare .i. sectari. Germanum, quia fratres sumus; germanus proprie dicitur, quasi de uno ger- 20 mine patris manans. Vetusti doli .i. antiquae fraudis. Vetus dolum .i. originale peccatum. Dolum ideo, quia fraude diaboli inmissum est; ergo debemus delere inuidiam de cordibus nostris, quae uere diaboli nota est. Degener dicitur qui non respondet nobilitati parentum .i. qui suis factis se ignobilem exhibet, .s. tunc a 25 deo degeneramus, cum nos inuicem odimus. Sicut benedicier idem, magna subauditio est, .s. sic iubet se sanctificari a nobis, a quo sanctificamur omnes, sicut iubet idem benedici a nobis, a quo benedicimur omnes. Iam iamque aduerbium est optantis .i. cito, dominus semper et ubique regnat, .s. petimus, ut nos ad se ipsum colligens regnet in nobis. Non succedunt .i. non adueniunt. Per aeuum. Aeuum pro perpetuitate ponitur, et uenit a graeco quod est eon tempus, nihil aliud est nisi cursus et uicissitudo rerum .i. cum diei nox et nocti succedunt dies. Corona

1 demissus A
14 rēthores A

2 ^{de} orsum (de a m. 2) A

11 gladius A

propter aeternam retributionem ponitur, quia sicut corona non habet initium neque finem, ita illud praemium initio et fine carebit. Nusquam, in nullo loco, usquam econtrario in aliquo loco, sicut v. 257—278 nunquam in nullo tempore, unquam in aliquo. Vtque polo. Per
 5 polum animam intellege, per humum corpus humanum. Ydrus, ydrus est serpens aquaticus. Vendicet .i. usurpet et proprie-
 faciat. Artus .i. membra, artus dicitur ab artando .i. stringendo, eo quod stringit corpus. Panem nostrum. Non iste panis, sed spiritalis intellegitur, qui est Filius dei, qui substantialis dicitur,
 10 quia omnem substantiam uel essentiam supergraditur, et licet dialectici in deum categoriam quae est usia cadere dicant, deus tamen ultra usiam est, et ideo secundum humanam intellegentiam nihil est, quia omnem exuperat intellectum, ut ait apostolus 'pax dei, quae exuperat omnem sensum'. Annonam .i. salarium, idem
 15 est et praebenda. Annona dicitur eo quod singulis renouetur. Diurno, a die diurnus .i. unius diei, a diu diuturnus .i. longi temporis. Corpore .i. illo spiritali mysterio. Verbumque cibusque: uerbum, quia deus est ante saecula, a deo patre genitum, cibus, quia cum esset deus homo factus est, ut esset cibus
 20 hominum, qui erat cibus angelorum. Cautio .i. confirmatio; cauo, cauis .i. firmo, facit praeteritum caui, inde cautio dicitur firmatio, unde in euangelio 'accipe cautionem' .i. firmationem uel scripturam. Tortoribus .i. demonibus. Per decies millena talenta intelleguntur maiora peccata sicut est fornicatio, adulterium,
 25 homicidium, per .C. denarios minora uelut ira, odium et cetera. Si ergo nos dimiserimus fratribus nostris minora, dimittet nobis deus maiora, si non, nectemur grauius iam soluti a peccatis. Hic tangit euangelium, ubi legitur 'homo quidam posuit rationem cum seruis suis'. Donec finitum pro infinito posuit, quia illi qui
 30 in inferno damnandi sunt, nunquam ueniam merebuntur, non sicut Origenes dicit, post mille annos soluetur satanas cum suis, sed magis sententia domini cauta erit, qua dicit 'ibunt impii in supplicium aeternum'. Ergo donec pro semper posuit, sicut in psalmo

13 Paul. ad Phil. 4, 7 22 Luc. 16, 6 28 cf. Matth.
 25, 19 32 cf. Matth. 25, 46 33 Psal. 122, 2

2 ut. (a *eras.*) A 7 artus — corpus *add.* A² 15 brebenda A.

legitur 'ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misere-
 v. 278—300 atur nostri' .i. semper. Breuem .i. minimum. Amen. Haec
 particula signum et quoddam sigillum est dominicae orationis,
 quo confirmantur omnia, quae supra dicta sunt. Malum .i. dia-
 bolum. Bonum .i. Christum, deum adimus non gressu corporis 5
 sed intentione mentis, deo enim non loco sed mente approximamus
 aut elongamus. Ducit .i. dirigit. Versus et hemistichium Virgilii
 est .i. unus et dimidius uersus. Et bona libertas, quia possunt
 euadere .i. effugere. Per pascua .i. per mansiones caelestis
 Hierusalem, pascua est dulcedo diuinae uisionis.

10

IN LIBRVM III.

v. 1—34 Thalamis pro nuptiis: thalame graece uoluptas, inde thala-
 mus dicitur, ubi uoluptas perficitur. In ydriis. Lacus appellat
 hydrias et dicuntur a latendo, quia ibi latebant aquae; ydor graece
 aqua, inde ydriae dicuntur uasa receptui aquarum parata. 15
 Gaudia .i. fantasia, imaginatio quaedam poetae est, quoniam insen-
 sibili rei dat sensum .i. ut desinerent esse quod [non] erant, et in-
 ciperent esse quod non erant. Inociduas uas .i. indeficientes
 fideles, nunquam perituros. Pampinus est folium uitis, quod a calore
 solis et iniuria imbrum protegit racemos. Ita diuina protectio fideles 20
 sanctae ecclesiae, ne deficient, (ab) aduersantibus huius seculi prote-
 git et munit. Post .i. postea, postquam in uinum conuertit aquam.
 Febris. Febris dicitur a feruendo, et licet a calore dicatur non-
 nunquam frigida est, et in diuina scriptura omnes infirmitates
 febris dicuntur nomine. Quantum imperii, uirtutis. Admiratio 25
 est; quantum illius rei dicimus, ut quantum uini, quantum aquae.
 Rura .i. uillas. Casas .i. domos pastorales. Castellum,
 diminutiuum a castris. Candore miser .s. alii gaudebant
 propter suum candorem, iste contristabatur, quia lepra gaudet
 in corpore. Lepra graece uarietas, inde leprosus dicitur qui 30
 uariis coloribus maculosum corpus habet. Quaeritur, cur leprosus
 in uia occurrit domino; quia lex praecipiebat, ut omnis leprosus a
 consortio communis habitationis separetur. Febris .i. febris, licet
 a feruore dicatur, aliquando tamen frigore corpus cruciat. In

funere .i. in dubia morte. A funibus funus mors dicitur. <Funes> .i. v. 34—33
 candelae, candelae sunt funes cera oblit. Coquebat, quia primum
 frigida est febris, postea calida. Fontem dicit fidem mulieris,
 quae in corde latebat. Iras .i. uexationes nigrorum dicit, non
 5 quod spiritus nigri sunt, non enim accidit color nisi corporibus,
 sed nigros dicimus damnatos uel mortuos a graeco, quod est
 nicros, et maligni spiritus propter malignitatem dicuntur nigri,
 quia licet perpetualiter uiuunt, tamen mortui sunt felicitati aeter-
 nae. Honorem dicit hominem, quia homo honor est omnium
 10 naturarum, per illum enim omnia honorantur. Norat .s. Christus;
 diabolus secundum substantiam dei est, quia ipse eum creauit,
 secundum autem id quod malus est, non est dei, quia deus eum
 bonum creauit et cuncta ualde bona fecit. Arentes algas .i.
 siccas herbas. Algae dicuntur purgamenta matris uel alicuius rei,
 15 ideo marina loca petiit, ut ibi quisquis deum uerum esse monstra-
 ret. Cymbae .i. nauiculae. Cymba graece, cumba latine.
 Librabant .i. tendebant, modificabant. Librare proprie est aliquid
 in altum extendere. Ratis proprie est incastratura trabium uel
 strues lignorum. Flabris .i. uentis, inde flabellum diminutiu
 20 paruus uentus. Hyems est quarta pars anni, sed abusiue pro
 tempestate ponitur. Procellis .i. magnis undis; procella est
 uentus cum aqua mixtus. Vada salsa .i. salinae aquae maris.
 Poeticum est quod dicit salsum, quia mare Galileae dulcem habet
 aquam,abilem ad potandum .s. ideo dicit hoc, quia genera-
 25 liter dicitur ab amaritudine, et sciendum quia nauigationes domini
 in mari fuisse Galileae dicuntur. Naufragia .i. periculosa
 putabant se naufragia passuros. Dormire est quiescere, dormire
 ante quietem pigritare et somnulari. Citus .i. cito; uerba
 turbatorum, in turbatis enim non est continuus sermo sed sepa-
 30 ratus. Exiliens .i. gaudens propter Christum. Auidas .i.
 cupidas. Pennas dicuntur habere uenti propter suam uelocitatem.
 Prosiluere .i. cum impetu exilierunt; gemino dixit, quia duo
 erant. Mala .s. supplicia. Legio. Legio est $\widetilde{\text{vi}}$. δC . LX VI demones;
 legio keras dicitur graece, macedonice phalanx. Duplex, quia
 35 interius erant demones peruasi, exterius uinculis inretiti. Pro

1 candelam Δ 7 nikros Δ = $\nu\epsilon\kappa\rho\acute{\varsigma}$ cf. p. 346, 3 26 fuer
 in mg. Δ 33 sexingenti in mg. Δ 34 kera Δ

v. 88—142 *meritis*, quia dignum erat, ut immundus mundum peteret. *Oletum* et *olidum* idem est et sunt *ton meson*, unde semper egent *epitheton* .i. adiectiuo nomine. *Phalanges* .i. multitudines et est lingua *Medorum*, quod dicimus *legiones*. *Horrens* .i. toruus, horribilis; tria sunt *epitheta* sine coniunctione, quae figura uocatur *asyndetos*. Sine usu, .i. sine officio. Cum dicit *resoluta* ostendit, quid sit *paralisis*. *Lisis*, solutio; *paralisis*, resolutio, inde *paraliticus* per sua membra resolutus. *Vincula* .i. compaginationes. *Nervi* sunt *vincula corporis*, cum uero resoluuntur *laxum* et *fluidum* reddunt corpus. *Malis* .s. *infirmatibus*.¹⁰ *Quinque* modis datur *infirmas*: primo propter gloriam dei, ut laudetur deus sicut in *Lazaro* et in *caeco nato*; secundo ad custodiam uirtutum sicut *Paulo*, ne insolesceret tanta magnitudine; tertio ad augmenta uirtutum sicut *Tobiae* et *Iob*, qui patienter ferentes *infirmatatem* sanctiores fuerunt; quarto propter peccata sicut *huic* *paralitico*; quintus modus est *reproborum*, qui hic ideo incipiunt torqueri, ut per haec tormenta ueniant ad aeterna sicut contigit *Herodi* et *Antiocho*. *Grata mercede* .i. *uicaria*, quia illum, a quo portatus fuerat, portabat. Haec dicta sunt per *periphrasin*. *Clauso* .i. ultimo. *Functa* pro *defuncta*. *Adultae* .i. *excretae*, quia *duodenis* erat, digna iam coniugio. *Spem* dicit, quia in illa erat spes posteritatis. *Funera* .i. *cadauer*. *Inundantem* .i. *profluum*, nomine *emorreusa* .i. *sanguinem fluentem*. *Ema graece sanguis*, *reno* .i. *refluo*. *Filum* uocat *fimbriam uestimenti Christi*. *Mos* erat apud *Iudeos* ut in .IIII. *angulis pallii* *fila* ponerent *iacintiri*, ut per haec discernerentur a ceteris gentibus. *Lugentia*. *Metonymice* sunt *lugentia*. *Culmina moesti tecti* .i. *deflentem domum*, in qua erant *deflentes*, per id quod continet et id quod continetur. *Moriens* pro *mortua*. *Trepidus* .i. *dubius*. *Vlulans ton meson* est. *Vlulatus* dicitur exercitus *insequens* et exercitus *fugiens*. *Funereos* .i. *funeri aptos* .i. *tibia sonantes*. *Vis* est *musicae artis*, ut *gaudentes plus gaudere faciat* et *dolentes plus dolere*. *Plangor* .i. *luctus*. *Frequens* .i. *magnus*. *Versis*, *subest cantilenis* .i. qui prius *plorauerunt* per

2 epteton A	4 fort. nos dicimus	6 asintheos A
7 paralisin corr. in -sis A		13 tantam magnitudinem A
14 thobie A	23 emat A	27 metonomie A

- dolorem, nunc plangunt propter inexpectatum gaudium. Contrarium esse uidetur, quod dicit euangelista 'morta' .i. puella, et hoc quod dominus 'non est mortua'. Vtrumque tamen uerum est, nam hominibus mortua erat, illi qui suscitare eam poterat, non erat mortua, sed dormiebat. Biothanatus .i. bis mortuus, nam thanatos .i. mortalis, athanatos, immortalis. Inclite .i. generose, cleos enim v. 144—217 gloria. Filius David dicitur, non aliorum patrum, quia ad eum repromissiones de filio dei specialiter factae sunt. Cognosce, pro cognoscere. Torpens .i. pigrescens, deficiens. Sed domus
- 10 Israel .s. tantum praecepit eis in Israel ire, ne Iudei occasionem haberent dicendi ad alios: Pergunt et nos dimittunt. Hoc nomine .s. ut Israel uocarentur. Verba sunt poetae per parenthesin. Gratis aduerbium est a gratia. Est autem gratia spontaneum donum, quod sine merito alicui impenditur, acsi diceret dominus:
- 15 Et uos mei estis et oues meae sunt et pascua mea sunt. Nolite ergo uendere meis ouibus pascua .i. doctrinam uel spiritum sanctum, qui datur per inpositionem manus. Hoc dixit, ut sacerdotes exemplum haberent, quatenus ne uenderent sacerdotale ministerium. In paradyso quidam fons est, ex quo procedunt quattuor flumina:
- 20 Geon ipse est Nilus; Phison ipse est Ganges; Tigris et Euphrates propriis nominibus uocantur. Synagoga dicitur congregatio, sicut ecclesia conuocatio. Dimenso .i. diminuto. Reduci .i. reuertenti. Nil tollit .s. sicut solent medici quiddam praecidere de membris, ut totum corpus sanetur. Instaurans .i. reparans.
- 25 Chelydrus .i. diabolus. Cherson, terra; ydor aqua, inde chelydrus serpens, quia in terra et in aqua potest esse. Despectans .i. deorsum aspiciens. Iuges .i. continuos, ideo dicit iuges, ne per aliquot annos putares currere infirmitatem. Ima petunt .i. terrenis opibus inhiant; inhiare est intendere. Modo allegorizat.
- 30 Illa mulier significat illos, qui pondere peccatorum pressi terrenis opibus delectantur. Maioribus .i. maiora miracula quam sicut fecit Moyses, plus enim fuit de duobus piscibus et quinque panibus magnam multitudinem satiare quam de immensa largitione coturnica. Coturnix idem est et ortigometra. Cophinus et corbis
- 35 et canthara idem sunt. Aucta .i. amplificata; tanta copia frag-

v. 220—270 mentorum suscepta est, quanta non fuerat apposita. Diem .i. solem. Pallor .i. nigredo. Poeticum est quod dicit rapiente, poetæ enim dicunt solem sero mergi in oceano, mane surgere in oriente. Hesperus stella est, quæ surgit post occasum solis et uocatur Venus media nocte, mane uero Lucifer. Arua .i. planities maris. Arua sunt quicquid sustinent aliquid, arua auium sunt ager, arua nauium mare, arua hominum terra. Glaucis .i. uiridis coloris; glaucus dicitur uiridis, est autem color inter album et nigrum. Sub calle pedestri .i. sub itinere pedum. Genesar regio est trans mare Galileæ et dicitur Genesar, generans auram sibi, sicut mare tempestatem. Quot .i. quanti. Tyrus et Sidon ciuitates sunt maritimæ, interpretatur autem Tyrus angustia, Sidon uenatio, quæ etiam ante Sarra uocabatur . . . Pro uitio .i. infirmitate. Cham fuit filius Noe, unde omnes Chananei dicuntur. Odoratae, quia cibus odorem accipit; odorum est quod ex se ipso odorem dat, odoratum quod aliunde accipit sicut uestimentum, odorisecum quod insequitur odorem sicut canis. In sentibus .i. in errore gentilitatis. De gramine .i. de doctrina euangelii .i. de scientia diuinarum scripturarum, quæ Hebreis datae sunt. Hebrei enim tunc in deum credebant, aliae uero gentes nondum credebant, unde psalmista: Notus in Iudea deus. Attemperat .i. coaptat; organum uocat officia membrorum, nostrum enim corpus quasi ex officio musicae artis constat, quia sicut musica ars foris fidibus temperatur, ita corpus aequalitate elementorum. Nam infirmitas corporis nil aliud est nisi inaequalitas elementorum, sanitas uero aequalitas illorum est. Organa concordia membrorum; nerui sunt uincula corporis. Geminanda .i. multiplicanda .s. si ieiuni reuenterentur, ipse labor itineris famem augetet. Qua .s. turba. Enorme .i. inmensurabile; norma est regula uel mensura, inde enormis, cuius per sui magnitudinem mensura non potest inueniri. Secundi .i. feminei, primus sexus uirilis, secundus muliebris. Et aetatis .s. secundae .i. pueri uel prima aetas est infantia, secunda pueritia. Reliquias suas et culmina eadem sunt, est autem

21 Psalm. 75, 2

9 genaser (a ex e) A	11 tirus A	16 uestis etum A, in
mg. odorisecum m. 2	18 in 'rore A'	

epexegesis quae fit, quando una res aliis uerbis bis repetitur. Sportarum. Sporta est uas ex foliis palmarum contextum. Poe-^{v. 270—330} tice dixit expauisse ipsam famem, messem uocat ipsas reliquias. Lichnus. Lichnus graece, latine lucerna. Clarum communis
 5 figura est, quae graece dicitur *κοινον*. Ignotos, quia antea eos non uiderunt. Alfa prima littera est Graecorum, *ω* ultima. Enachos licet postea sit, non est littera sed character numeri, et per haec significatur 'deus initium et finis', sicut ipse dicit in apocalypsi: Ego sum alfa et *ω*, primus et nouissimus. Prin-
 10 cipium intelligitur Christus per Moysen, qui in tertia mundi aetate fuit, finis per Heliam, qui in quinta aetate fuit prope iam sextam, et adhuc uiuit uel inter Heliam et Moysen stetit, quia ipse initium et finis prophetiae. Limine uitae .i. in ingressu quasi in ostio resurrectionis stans, quia iam ultima aduenerat
 15 aetas, in qua electi resurgentes ad uitam aeternam erant transi- turi. Deiectus lumina. Figurata locutio .i. deiecta lumina habens, in deiectione oculorum eius humilitas ostenditur. Tri- butum .i. uestigal et dicitur a uehendo. Totus mundus reddebat censum Caesari .i. V. anno unum nummum aureum. Per alios .V.
 20 unum argenteum et per alios aereum; ter quini .XV. et hoc est indictum uel indictio. Gerulum .i. portitorem, piscem uidelicet qui habebat in ore staterem .i. duo dragmata. Dragma est genus nummi, quod appendit .X. denarios, hinc dicitur quasi decima pars dragmatis sit, dragma uero aliter est duo denarii et dimidium.
 25 Idem est et stater, praeterea statera dicitur ubi aliquid ponderatur. Aliter dragma dicitur graece, latine fabula; inde dragmaticum car- men dicitur fabulosum. Aulae .i. in aula .i. in palatio. Aula dicta est ab aulaeis .i. cortinis. Est autem aula domus regalis. Non annis, quia non possumus, sicut apostolus 'Estote paruuli
 30 in malitia, sensu autem perfecti'. Nec resupina .i. superba, resu- pinos dicimus superbos, qui resupini et erecti solent incedere.

8 Apoc. 1, 8

29 I Cor. 14, 20

1 repetit̃ A

5 KOENY A

9 apocalypsis A

11 ⁿeliāA 12 fecit A¹, corr. stetit m. 2

IN LIBRVM III.

v. 1—52 Placidus .i. tranquillus. Iudea generaliter regnum omne Iudeorum dicitur, specialiter uero illa pars meridiana, in qua erat Hierusalem et tribus Iudea et Benjamin cum tribu sacerdotali, quae etiam Iudea appellatur. Camelus a graeco uenit, quod est 5 camir .i. curuum, est enim curuum animal, curuum et gibberosum aptum ferendis oneribus. Fertilitate .i. habundantia. Velle est .i. uoluntas illius opus est. Mitescere .i. uilescere. Sensus .i. substantiam .s. auferendo ab eis sollicitudinem diuitiarum. Hoc impossibile est, ut diues amator diuitiarum ingrediatur in 10 regnum caelorum. At alto deo possibile est omneius, quia ipse potest facere, ut diues diuitias suas pauperibus tribuat et pauper factus deum sequatur. Aerugo et rubigo uitium est metallorum; aerugo uero segetum dicta ab auro, eo quod aureum colorem in se habeat. Tinea est uermis quicquid conterit adurens, et per- 15 tinet ad uestes, aerugo uero ad aurum. Nec famulatur .i. oboedit, quia hic famulatur aurum furibus, cum se permittit auferri. Considerare a uerbo sido sidis, considerare .i. residere. Vagas auras .i. uacuum aerem. Bethania uiculus est in latere montis oliueti mille passibus ab Hierusalem distans. Ficus dicitur a fecunditate, aliquando enim pomum maturum habet, aliquando acerbum. Frondea pro frondosa dixit. Frondeum est quod constat ex frondibus .i. ex uirgis, unde fit scena .i. umbraculum, frondosum uero quod habet frondes sicut arbor. Repperit esuriens .s. non ideo quaesiuit dominus fructum in ficu uel quod ignorat, quia non 25 erat tempus, et secundum euangelistam non erat tempus, ut haberet fructum. Quid ergo peccauit arbor? Nihil, sed illa arbor significat synagogam Iudeorum, ubi Dominus nullum fructum inuenit et ideo maledixit illi. Stipite. Stipes est proprie truncus, de quo rami procedunt .s. hic pro tota arbore posuit. Sucis .i. uirore, uiduare 30 est derelinquere, inde uidua derelicta. Nil fertile nutrit .i. nihil boni. Modo allegorizat. Allegoria est inuersio, quando

de littera transit ad spiritalem intellectum. Amoenus .i. pulchro. v. 54—92
 Amoenus locus dicitur aptus uoluptati. Palma. Palma dicitur
 quasi pacis alma, eo quod uictoribus datur uel eo quod ad
 similitudinem manus sit insita. Et bene iustus comparatur
 5 palmae, quia non habet palma fortitudinem et fundamentum
 in radice, sicut aliae arbores, sed exilis est et in summitate crassa
 ibique habet fundamentum, ita et sancti non respiciunt in
 terram nec curant de terrenis .s. in caelestibus habent omnem
 fortitudinem. Libanus mons est in Iudea, ubi nascuntur cedri,
 10 altissimae arbores et interpretatur Libanus dealbatio. Tacendo:
 quia tacendo demonstrauit se mutum esse, cum solitum sit homini-
 bus suas infirmitates loquendo declarare. Pharisei interpretan-
 tur diuisi, qui merito speciali sanctitatis se a cetero populo diui-
 debant. Dicti a Phares filio Iudae. Incumbens .i. retro stans.
 15 Flagrans .i. nardo pretioso redolente. Fouens .i. ungens;
 pedes domini significant eius humilia membra, ille pedes domini
 lauat lacrimis et tergit capillis, qui pauperibus compatitur et
 necessitatem illorum suam putat. Vnguento fouet eos cum bonae
 opinionis odorem de se emittit. Nulla enim manus uacua a munere,
 20 cuius arca cordis plena fuerit bona uoluntate. Capharnaum
 ciuitas est in monte Tabor posita. Synagoga dicitur congre-
 gatio sicut ecclesia conuocatio uel conuentus. Erat domus apud
 Iudeos, quae synagoga uocabatur, in quam conueniebant die sab-
 bati ad audiendam et docendam legem, sicut nunc in ecclesia fit.
 25 Proteruo .i. horribili, proteruus dicitur quasi porro toruus .i.
 ualde horribilis. Quid nobis et tibi .s. commune est uel quod
 nobis pertinet. Cur nos uenisti perdere .i. damnare. Et sanc-
 tum .s. te esse filium dei. Minora enim dicebant demonibus, quibus
 utcumque promissum est nosse filium sanctum Dei, minora uero
 30 nescierunt, usque dum gloria et fortitudo eius fregit infernum. De-
 mones enim quamuis dignitatem perdiderunt, naturam tamen non.
 Sunt enim ut dicit Augustinus corpore aëria animalia, spiritu
 aeterna, animo maligna et sunt naturae subtilioris ideoque futura
 aliquando praeuident. Tria latuere diabolus: partus uirginis,
 35 diuinitas hominis, passio redemptoris. Demonas accentus grae-

v. 92—148 cus, ideoque corripitur. Prohibet .i. non uult, ut per talem testem annuntiatur, quia non est pretiosa in ore peccatoris. Nigrae mortis. Nigram mortem dicit a graeco, quod est nicros. Nam nigros appellamus mortuos, sicut et candidos uiuentes. Amicum. Amicum illius dicimus, amicum illi possessiuum est, amicus illi adquisitium. Legens .i. nauigans, unde Virgilius: Legunt uela .i. nauigant. Spiramina. Spiramina uocat sensus, per quos spiramus. Ruptis penetralibus .i. interioribus reseratis; penetrale est secretum penetrabile, quod penetrari potest. Procumbens .i. damnate oculis. Speciem simulatae mortis uocat caecitatem, qua mortui non uident. Stagna .i. mare. Stagnum dicitur a stando, ubi aqua stat. In alno .i. in naucula. Alnus est species arboris, de qua sunt naues, ponit autem speciem pro genere. Aquosis gentibus .i. piscibus. De piscibus gentes dicit, sicut Virgilius de apibus 'gentis adultos educunt foetus' et idem ipse de piscibus 'ibat eum uasti circum gens humida ponti', cum de Proteo loqueretur. Exequiis. Exequiae sunt officia, quae mortuis inpenduntur, dicta ab exequendo. Funere .i. morte, funus dicitur mors a funibus .i. candelis. Candelae sunt funes cera oblii. Vrna .i. sepultura uel mariti uel filii. Vrna uas erat apud antiquos, ubi cineres mortuorum solebant recondi, unde pro sepultura ponitur, idem est et memoria. Feretro. Feretrum graece, latine capulus a capiendo. Feretrum et faretra ab uno graeco, quod est foron ueniunt .i. ferre. Vnum enim fert mortuum, alterum mortem. Residens et loquens duo signa sunt uitae, et est hysterologia, primum enim reuixit, deinde resedit. Candida pompa .i. laeta gloria. Mos antiquus erat, ut in aduersitatibus et doloribus pullis uestibus .i. nigris induerentur, in prosperitate uero et in laetitia candidis, hoc est quod dicit candida pompa. Squameus pro squamosus. Anguis dicitur squamosus .i. squamas habens, sicut piscis ad modum loricae, unde inuulnerabiles sunt. Gehenna compositum est ex ge et enna et interpretatur uallis gratuita; ge enim hebraice uallis dicitur, Hennon quidam homo

6 cf. Aen. III 532

15 Ge. IV 162

16 Ge. IV 430

15 eidem A

16 enim A

22 &ordia A

fuit, a quo dicta est ista uallis, ad quam confugerunt filii Israel
 recedentes a templo dei propter amoenitatem illius loci, ubi ado-
 rauerunt idola, quia fons Siloa irrigabat eam. Tunc dupliciter ibi
 perierunt: anima, quia idola coluerunt, corpore, quia ab hostibus
 5 interfecti; inde gehenna ponitur pro inferno, quia ibi est duplex
 poena: calor et frigus. Septem gyros. ·VII· reuolutiones; idem v. 149—192
 est septena uolumina, septenarius numerus pro plenitudine ponitur,
 quia omne tempus huius saeculi per ·VII· dies uoluitur; unde ·VII·
 pro plenitudine demoniorum, quae in ipsa erant, posuit. Vipereas
 10 ·i· uenena diaboli. Vipera dicitur eo quod ui pariat, nam interfecta
 matre nati exeunt. Cessante ·i· quiescente. Simulastis ·i·
 finxistis ·s· prae uiuendo, per miracula bonos uos uoluistis osten-
 dere et cum iniquas res ageretis, diuina fingebatis uos opera facere.
 Quidam sunt, qui cum uiderint homines facientes miracula, non
 15 uitam sed miracula attendunt; deus uero potius bonam uitam quam
 miracula respicit. Carminibus ·i· incantationibus. Figuras ·i·
 non ueras sed falsas. Nota est historia: uirga uersa in ueracem dra-
 conem. Deus enim potestatem habet creaturam suam mutare in-
 quamcumque uoluerit. Magi uero non habent potestatem creaturae,
 20 sed oculos intuentium fascinant ·i· decipiunt. Fascinum dicitur laus
 inuidiosa, inde fascino, fascinas. Post ·i· posthac. Facili ·i·
 leui, quia mos est diuitum ut difficile inuitentur, sed dominus
 facili precatu uenerat ad domum Pharisei. Phares fuit filius Iudae,
 a quo Pharisei dicuntur et interpretantur diuisi. In spatium
 25 uteri ·i· quasi totum effectum fuerat uenter. Ydrops: ydor
 graece aqua, inde ydropicus aquaticus, ydrops est intercutaneus
 morbus et dicitur latine ueternus, ydropicus morbus est ex uitio
 uesicae natus cum turgido uentre et anhelitu foetido. Fluidus,
 quia quo plus bibit, eo amplius sitit. Lacum ·i· corpus ydro-
 30 pici; lacum appellat uentrem, aqua ueluti in lacu. Adibat
 dominus domos principum, non quo indigeret eorum epulis, sed ob
 eorum famulos, quia seruitio detenti eum adire non poterant et eius
 praedicationem audire, nam aequae de omnibus curabat. Portenta.
 Portentum est quod subito apparet et aliquid praetendit. Idem est

1 cfugerⁱ A
 cipitū A

10 pareat A
 34 fort. portendit

31 domos ex domus A

prin-

et prodigium, signum quod subito tantum est et nihil significat.

v. 192—266 **Lepra.** Lepra est porrigio uel prurigo siue ebullitio, quia humor putridus a corpore defluit; ipsa lepra portentum. Obscenis .i. cum turpibus. Obscenas aues dicimus, quae malum omen .i. augurium ferunt et tunc componitur a cano uerbo. Obscenus uero .i. 5 turpis a ceno componitur .i. ab luto. Reduci .i. conuerso. Redux dicitur qui de aliquo periculo uenit. Christus namque est uerus sacerdos, qui se ipsum et non aliam hostiam pro mundi salute in ara crucis obtulit. Melchisedech interpretatur rex iustitiae. Melchus rex, side iustitiae, qui nomine et actu Christum ostendit; 10 actu quia Christus panem et uinum in mysterium corporis et sanguinis sui instituit, sicut enim Melchisedech legitur primum panem et uinum deo in sacrificium obtulisse. Importuna .i. infesta perseuerans. Portus est statio et requies nantium, hinc inportunus dicitur quasi sine portu et sine requie. Vnanimus .i. carum, 15 fidum. Petebat panem .i. rogabat. Peto te illam rem, et peto a te illam rem. Foribus clausis. Fores proprie sunt portae, quae foris aperiuntur, ualuae quae intus. Obnixe .i. et confidenter; tot aduerbia ponit, ut ostendat instantiam negantis. Accola .i. alienigena. Accola dicitur qui aliunde ueniens alienam terram incolit. 20 Testudine. Testudo dicitur instar huius animalis facta testudo. Testudo est camera curua domus, quae in templis fiebat ad similitudinem scenae. Testudo etiam densitas scutorum, qua militum capita protegebantur ad similitudinem animalis testudinis, quod durissima testa munitur. Ad peruia .i. ad rectitudinem boni 25 operis. Peruius est locus, ubi est uia. Reatus omnis culpa, quae reum facit. Moechae .i. adulterae. Moechus dicitur adulter, inde mechanica ars uocatur, quae tanta subtilitate fit, ut oculos intuentis fallat. Per claustra .i. per orbes oculorum. Consanguinei limi. Affectate dixit consanguinei, quia homo et limus 30 consanguinei sibi sunt .i. uicini. Nam homo ex limo formatus in limum reuertitur. Mystica: mysticen dicunt Graeci secretum, inde mystica miracula dicuntur Christi, quia licet corporaliter fierent, spiritaliter tamen aliquid insinuant. Natas, quia in tenebris eramus. Iste caecus genus humanum significat. Per sputum sapientia dei designatur. Spiritus enim a capite in os defluit, similiter

sapientia defuit sicut ipsa dicit per Salamonem: Ego ex ore altissimi prodii. Ex sputo ergo et terra dominus lutum fecit, quia diuinitas humanae naturae sociata est. Allegorizat. Per sputum intellegitur diuinitas, per terram humanitas, quae simul in Christo
 5 coniunctae causa nostrae salutis extiterunt. Abluta causa v. 269—308
 metri corripuit. Bethania ciuitatula in radice montis oliueti non longe ab Hierusalem distans, stadiis XV., et interpretatur domus oboedientiae. Lazarus interpretatur adiutus. Populatio .i. multitudo populi et est uerbum affectatum et noue inuentum. Secun-
 10 dum hominem flebat deus, quia diuinitas impassibilis non subiacet passioni. Post funera .i. post mortem. Funus est proprie cadauer mortui hominis dictum a funibus .i. candelis. Lethale chaos .i. mortalis confusio. Lex perit. Lex mortis est, ut semel acceptum retineat et nunquam reddat. Caduca culmina .i. transitorios
 15 honores. Phaleris .i. bullis. Phalerae dicuntur generaliter omnia ornamenta equorum, graece ephippia dicuntur. Ostro .i. purpura. Ostrum dicitur purpura ab ostreis .i. pisciculis, quorum sanguine tingitur. Aurum .i. frenum aureum, indicium opimi equi est sanguinolentas ab ore spumas eicere. Honos pro honor. Non
 20 fuit impar .s. aequalis dignitatis fuit iste asinus, cuius et ille, qui agnouit Christum in praesepe. In solido .i. duro. Alloquitur gentiles.

IN LIBRVM V.

Cooperat .i. aduenerat dies, in qua Iudei pascha celebrare v. 1—19
 25 debebant. Pascha dicitur a transitu, non a passione ut quidam dicunt. Ista enim die transierunt filii Israel ex Aegypto. Pascha autem erat apud Iudeos agnus, qui immolabatur ad uesperum. Gloria .i. maiestas Christi. Pulchra locutio est, quando pro persona per circumlocutionem declaratur qualitas, ut Virgilius 'robur
 30 Troianorum' .i. Hector, ita dicitur gloria domini .i. Christus. Clarificem .s. in resurrectione. Consonam .i. consors; quia

1 Eccl. 24, 5 29 cf. Aen. II 281

6 caucula A 23 lib III. (in marg. m. 2) A

patrem uocauerat, respondit ei pater. Ita uox non fuit dei patris substantialiter, sicut columba non fuit Spiritus sanctus nec ex aliis columbis generata, sed ex aere, ita ista uox non fuit patris substantialiter, sed signum ut demonstraretur Christus filius dei.

v. 20—27 **Annua**, quae singulis annis celebrabat; annua .i. uniuersalis, quia 5 uno quoque anno in mense primo .i. Aprili, qui hebraice nisan uocatur, apud Iudeos pascha celebratur. Et sciendum, quia Iudei non habebant computum, sed per XXX dies numerabant mensem et lunam. Prima die mensis faciebant primam lunam, decima die decimam, quarta decima die quartam decimam et tunc immolabatur 10 agnus et fiebat pascha. Ex more .i. in comedendo agnum cum suis discipulis secundum consuetudinem Iudeorum. **Humilem**. Humilis dicitur quasi adclinis. Sepulchrum albae formae est deforis, intus uero corruptione plenum mortuorum, dicitur autem sepulchrum quasi sine pulsu .i. sine flatu. **Liur** proprie est 15 tumor plagarum, aliquando autem pro inuidia ponitur ut in hoc loco. **Pactus** .i. promittens, pollicens. **Paciscor** duo praeterita habet, pepigi et pactus sum et est polissemus sermo .i. multa significans. **Paciscor** pacem facio et promitto sicut in hoc loco. **Paciscor** .i. adipiscor, ut Virgilius mortem pro laude pascisci .i. 20 adipisci. **Nomisma** a nomine dicitur, quia denarius nomine regis insignitur. **Sterili matre** .i. utinam fuisset mater eius sterilis, ut non potuisset nasci. **Sors melior** .i. fortuna. **Primum optat** poeta, ut non fuisset ille natus, et si natus, ut cito mortuus esset. **Fusus** .i. natus. **Signifer** .i. signa ferens. Ipse enim signum 25 osculo ferebat. **Premis** .i. est imprimis. **Pax in enses** .i. in praelia. Enses pro bello posuit. Per id quod efficit, id quod efficitur, intellegitur. **Aut**. **Lupus** numquam osculatur agnum. **Puero** .i. **Malcho**. **Parce** .i. cessa. **Parco** multa significat .i. indulgeo uel seruo, inde parcas apes dicimus seruatrices mellis. 30 **Et parco** est cesso, sicut in hoc loco. **Aliger** .i. alas gerens. **Concilium** .i. ipsa multitudo, consilium res de qua agitur, conciliabulum ipse locus. **Mille**, finitus numerus est pro infinito. **Vanis fauillis** .i. sentiis uel mala intentione. **Fauilla** est cibi ignis et dicitur a graeco, quod est fage .i. comedere. **Pul-** 35

sare .i. percutere, colapte graece cudere, inde colaphus
 .s. colli incussio, uel caedere .i. alapas dare. Plausit .i. fuit, v. 108—156
 arrisit, quia ante sub seruitute diaboli eramus. Alapa est in-
 cussio faciei dicta a lata palma. Infectum .i. imperfectum .s.
 5 sed factum. Sanctio .i. promissio. Damnavit .i. puniuit .s.
 illud opus, quod fecit quando erat inmemor, damnavit quando
 fuit memor. Cedunt .i. recedunt. Delicta. Delictum est, quando
 id quod agere debemus dimittimus, et dicitur quasi derelictum.
 Rigeo facit praeteritum rigui, inde dirigeo .i. durum facio.
 10 Commercia .i. pretia. commercium .i. commutatio mercium et
 proiecit in corbanan. Corbanan enim est gazophilatium, ubi dona
 populi recondebantur. Corban donum, inde corbanan donarium, ubi
 reges et principes dona condebant in sabbato. Incassum. Casses
 dicuntur retia araneorum, inde aduerbium incassum .i. inutiliter.
 15 Vertat .i. subuertat. Sanior .i. iustior. Angens .i. constrin-
 gens, suffocans. Recte per guttur suspensus fuit, quia de illo male
 locutus est, de Christo. Iudas inter caelum et terram periit, et
 ut quidam dicunt in ficu, quia non erat dignus, ut ab his elementis
 reciperetur. Refuga, retrorsum uadens. Apostata graece, retro
 20 conuersus latine uel retro cedens. Hinc uerbum apostato, apostatas
 et nomen apostasia ipsa res .i. retrocessio. Et iste Iudas apostata
 fuit, quia apostolorum dimisit consortium et Iudeorum caecitati se
 sociauit. Ad iugulum .i. ad decollationem. Iugulum prope est
 collum, inde est quod iugulare dicimus decollare. Lucus. Lucus
 25 est locus amoenus et arborosus. Iudei in siluis et in excelsis locis
 adorabant idola. Idolum dicitur quasi idos dulos .i. seruitus for-
 mae et deriuatur idolum ab idea sicut formula a forma. Tunc
 .i. antiquo tempore. Barrabbas interpretatur filius patris eorum
 .i. diaboli, bar graece filius, abbas pater uel barrabas per duo .r.
 30 filius magistri eorum. Rabbi enim hebraice, latine magister. Ius-
 sus .s. fuit, pro omnibus Christus passus fuit, etiam pro latrone.
 Omnis enim non semper generaliter ponitur sed particulariter, quia
 dominus passus est non pro malis. Torua falx. Falx est ferrum
 unde inciditur foenum, per falcem intellegitur maledictio Iudeorum,

24 locus (u a m. 2) A
 27 diriuat A

25 siliuf (i eras.) A

26 fort. ido-

quando dixerunt: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Sicut enim falce inciditur fenum, ita Iudei ista maledictione incisi
 v. 158—208 sunt. Vigili .i. sagaci. Lauisse pro lauare. Sacrum, quod praestat ueniam. Implet arundo manum: cum dicit implet, demonstrat, quod magna fuit. Arundo idem est et ferula. Scep- 5 trum inualidum .i. infirmum, quia exilis et flexibilis herba est. Vacuum .i. quia non habet medullam. Moxque .i. postquam illusus fuit, Christus in alienis uestibus illusus fuit. Allegorizat. Hoc accepto alieno dimisit proprium uestimentum et iterum accepit, significat quod depositurus erat mortalem carnem et iterum 10 sumpturus resurgendo inmortalem. Vt mutabile .i. mortale. Vinum felle. Mirra et fel amarissimum reddunt uinum. Discriminis .i. supplicii. Supplicium .i. tormentum. Ideo crucem elegit, ut leuius nos saluaremus a diabolo et eius fraudibus inposito signo crucis, quia si lapidatus fuisset, ut Iudei uoluerunt, 15 portaremus lapidem in signum eius. Cruce sua dominus continet totum mundum sicut ipse dicit: Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Positus ergo in cruce dominus uertice tenuit orientem, pedibus occidentem, dextra septentrionem, laeua meridiem. Hae sunt quattuor partes mundi, quae graece ita uocan- 20 tur: Oriens anathole, occidens disis, septentrio arctos, meridies mesimbria. Colligit .i. coniungit. Tribus linguis scriptus est iste titulus: hebraice propter diuinam scripturam, ut uidelicet omnis lingua secundum uocem apostoli confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Ergo Iudei uelint nolint 25 confitentur, quia Christus rex Iudeorum est; graece propter humanam sapientiam, quia Graeci multas artes inuenerunt; latine propter romanam potentiam, omnibus gentibus paene imperabant. Exuuiis .i. spoliis, exuiae sunt proprie pelles ferarum exutae a membris earum, sed abusue pro omni spolio ponuntur. Scisma 30 graece scissio, hinc et scismatici haeretici, qui se scindunt a fide catholica. Licet unum fuerit iudicium .i. supplicium crucis Christo uidelicet et latronibus, non fuit tamen unum meritum, quia Christus propter nostram salutem pendebat. Sententia .i. iudicium. Reus

1 Matth. 37, 25

17 cf. Ioh. 12, 32

6 flexibilis A

7 .i. quia] Iq(A

31 scismata¹ A

ton meson .i. in bono et in malo, in malo sicut in hoc uersu, ubi
hi mundo damnabiles .i. rei; in bono sicut in sequenti uersu, ubi
reus est mundus .i. obnoxius et debitor, quia debet illi aeternam
fidelitatem. Conuicia a uicinis dicuntur, quia uicini inter se v. 214—265
5 probra iactant. Colligit .i. coadunat, facit apostropham ad para-
disum. Edem hebraice, paradisus graece, hortus latine. Violent-
tum .i. pro grandi uolentia. Facinus ton meson est, sicut et facio,
a quo deriuatur. Aliquando enim bonum facinus dicitur. Polum
.i. caelum, non partem sed totum nuncupauit, quia eclipsis partem
10 poli tenet, quando fit secundum naturam. Sed tunc non fuit na-
turalis, sed signum. Et sciendum quia eclipsis solis nunquam fit
nisi in tricesima luna uel in prima, tunc quarta decima erat.
Exequiis .i. seruitiis: exequiae dicuntur, quae secuntur cadauera
mortuorum. Delituit .i. abscondit. A lateo componitur deliteo.
15 Non mansura diu .s. ipsa lux solis, nisi per tres horas. My-
stica .i. figurata. Per spatium trium horarum significabatur, quod
tribus diebus iaceret dominus in sepulchro, a sexta hora usque ad
nonam. Tres horae sunt, quibus occultatus est sol. Verbum de uerbo
transtulit, cum dixit mystica, secreta. Mysticon enim Graeci dicunt
20 secretum. Nec tellus sine clade fuit .i. sine damno. Modo dicit,
quomodo condoluit terra, quia iam dictum habet de caelo. Supre-
mum .i. ultimum. Supremo per duo .pp. significat ultimum et
uenit a uerbo supprimo, sed hic non potuit propter metrum, supremus
uero per unum .p. summum deum significat. Apex .i. sublimitas
25 Christi. Succumbere .i. deorsum cadere, putans .s. cum auctore
suo ad infernum descendere. Vagas .i. mutabiles. Perdita .i.
genus humanum. Consistentia .i. manentia .s. mundus. Pen-
niculo .i. spongiae, quam circumdederunt hysopo cum arundine.
Manzeribus .i. de scorto natis. Ideo Iudeos de scorto natos
30 dicit, quia uirum animae suae .i. Christum deserentes Barraban
latronem quasi adulterum eligendo secuti sunt. Acetum ex op-
timo uino fit et dicitur quasi acidum .i. acerbum. Ita et Iudei
de patribus .i. de patriarchis nati sunt. Odiosa propago .i. ini-
mica generatio. Bonus Christus dicitur a graeco, quod est boo .i.

13 equ^u (ii a m. 2) A seruit^{us} (iis a m. 2) A 19 mistichon
A 31 x (e a m. 2) A

v. 266—323 uoco, eo quod omnes naturali bonitate uocat. Dimisit, quia uoluntate mortuus est. Mors non adiit illum sicut homines. Non obeunte deo .i. non moriente diuinitate, otheo significat circumdo, significat et morior. Fatiscunt .i. habundanter resoluuntur, hio hias .i. os aperio. Facit inchoatium hisco, hiscis, hinc conponitur fatisco ex graeco, quod est fatos .i. multum, unde affatim aduerbium et fatisco uerbum, quod significat habundanter. Fragore .i. sonitu. Frigor dicitur magnus sonitus, tractum a fractis rebus. Maius templum uocat corpus Christi, quia erat plenum diuinitate. Alumni .i. socii, sicut socius gemit alterum uel discipulus magistrum, ita et illud Christum. Poetice dixit ob dolore nudasse templum sua pectora uidens Christum mori et hoc secundum Iudeos, apud quos uestis scindebatur, si eis accideret aliquis dolor. Sciendum uero quod duo uela erant in templo: unum interius, alterum exterius, quod excisum est. Patescit .i. aperitur, ostendit quod significat scissio ueli, reserationem uidelicet legis. Sicut enim facies Moysi uelamine operiebatur, ita lex ante aduentum Christi carnali et litterali intellectu tecta erat. Non formauit, non creauit te. Vipereo .i. serpentino. Poetice mortem patrem habuisse illum serpentem, per quem primus homo seductus est, matrem uero eius culpam fuisse, quam idem homo commisit. Ad tempus, ideo dicit ad tempus, quia mox resurrecturus erat .i. post tertium diem. Per ecbasin .i. per euagationem, quando redit ad narrationem. Et patenti .i. aperto. Cruor dicitur a currendo, quamdiu currit, etiam sanguis cruor uocatur. Mansore .i. habitatore. Nobilis .s. locus ex eo, qui illic iacuit. Nobilior, qui inde surrexit. Augebat .i. multiplicabatur. Et referrent .s. illi discipuli .i. dicerent. Signate .s. anulo praesidis. Sigillauerunt sepulchrum sigillo et bulla .i. anulo ipsius Pilati. Excubiis .i. uigiliis. Excubiae dicuntur uigiliae diurnae, sicut uigiliae nocturnae. Sabbata. Sabbata et sabbatum singulariter unum diem demonstrant. Per hoc quod dicit septimum diem, commemorat ultimum ostenditque diem dominicum, qui sequitur, primum esse, quia omne tempus per .VII. dies uoluitur huius saeculi. Cum munere .i. cum unguento aromatibus perfecto. Aromatum genus est unguentis

et colligitur sicut messis. Dispensans .i. perficiens .s. quae v. 330—402
 circa sepulturam domini erant. Angelica fide .i. fideli narrati-
 one angeli; ideo in specie ignis apparuit angelus, ut terreret
 custodes. Sopitos .i. dormientes. Exuinae sunt uestimenta
 5 mortuorum. Soluere .i. disligare. Contectum .i. uestitum,
 coopertum. Deuectare .i. portare. Fur nunquam diligit moram.
 Perituros ἀπὸ νενοῦ est figura .i. a communi. Non tuba .i.
 festiuitas, in qua tuba canitis. Non unctus .i. tuus rex. Nec
 tua nictima, quia in kalendis et in neomeniis .i. in noua luna
 10 faciebant Iudei uictimas et elemosynas et magna conuiuia. Fus-
 cata .i. denigrata. Synagoga primum sponsa Christi fuit et postea
 adoratis idolis adulterina facta est et in loco illius Christus sibi
 sociauit ecclesiam sicut apostolus dicit: Desponsauit sibi ecclesiam
 non habentem maculam neque rugam. Beata uirgo Maria prae-
 15 signat ecclesiam, quia illa casta et uirgo fuit ante partum et post
 partum, ita ecclesia cottidie spiritaliter filios deo gignit in baptismo
 et tamen casta permanet fidei integritate. Diuulgans .i. annun-
 tians. Hoc poeticum est. Index .i. indicatrix .s. redeuntis Christi.
 Duobus discipulis euntibus in castellum Emaus apparuit et in
 20 fractione panis se demonstrauit. Obusti .i. assati. Apostatice
 .i. incredule. Thomas. Thomas interpretatur abyssus. Didy-
 mus. Didymus interpretatur dubius uel simillimus, quia ex parte
 similis erat Christo. Limine .i. ianua. Quisquis .s. magus.
 Ars magica semper uult latere et nunquam demonstrare se nec
 25 magus diligit eos, qui requirunt artem eius. Pendula .i. pen-
 dentia. Fluctiuagam .i. pisces, qui in fluctibus uagantur. Viam
 .i. rationem, non uacat a mysterio. Rete plenum fuit. CLIII. Iste
 numerus significat numerum electorum. Rete praedicationem uocat,
 quia sicut reti pisces, ita animae piorum praedicationibus disci-
 30 pulorum coniunguntur. Dignis .s. fidelibus. Concluditur .i.
 capitur. Sicut illi rete miserunt in dextra, ita Christus suos in
 dextera parte beatitudinis. Vlnis .i. brachiis. Ad uestigia
 .i. imitationem. Olenos graece cubitus, inde ulna dicitur pars brachii.
 Vnam .s. fidem. Constare .i. permanere. Allegorizat. Piscem aqua

13 cf. Paul. ad Eph. 5, 27

2 sepultura dñe A

7 ΑΠΟΚΕΝΤ A

21 apyssus A

23 *

.i. baptismum, Christus est panis sicut ipse, Ego sum, inquit, panis uiuus. Spiritus sanctus ignis, quia Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit discipulis in die pentecostes. Hinc aqua
 v. 405—436 baptismatis. Epulis .i. ad epulas edendas. Modico paratu .i. parua praeparatione; parua, non luxuriosa, sicut solent facere 5 reges et principes. Ritu .i. ex more, quia antiqui prandentes toris discumbebant. Toris .i. herbis, ubi discubuerunt cum magistro. Operario .i. Petro, oues dicit praedicatores. Bethania ciuitatula est in monte oliueti posita et interpretatur domus oboediens. Dextra aequalem gloriam significat. Dominus non 10 habet dextram .s. dextra pro aequalitate et potestate ponitur. Plurima innumerabilium bonorum discipuli non scripserunt omnia, quae fecit Dominus, sed tantum scripserunt, quantum pertinet ad saluandum genus humanum, quia si facerent, non potuisset mundus capere. Carta dicta a Cartano oppido, ubi primum 15 repertus est usus cartarum, sicut pergamentum a Pergamo oppido. Cartae sunt membranae, membranae autem sunt pelles ouium et dicuntur eo quod a membris ouium exuantur. Descriptis miraculis hortatur poeta secum omnes canere Christo et gratias referre. 20

IN HYMNVM I.

v. 1—14 Honorem .i. gloriam. Ore .s. nostro. Pio .i. glorioso. Paractera graece reperiussio, inde paractericum carmen, dicitur reperiussum eo quod repercutitur unus uersus ab altero, hoc est initium primi fit ultimum secundi. Vnius .s. Adae. Ob meritum .i. 25 ob causam. Minores .i. posterii. Vnius .i. Christi. Quae patuit .i. fuit ianua, quia per illam mors intrauit. Iudam uocat iniquum fratrem, quia Christus omnes discipulos suos fratres appellat. Transitus .i. translatio Enoch. Quid amisit .i. qualem locum perdidit. Parent .i. praeparent. De transitu Christi, 30 quia et nos ita transiemus. Aequor .i. dilunium. Archa Noe ex lignis leuigatis fuit .i. dolatis et non habuit magnum pondus.

1 Ioh. 41, 51

20 canTem' m. 2 in mg. A

24 ūciū (in marg. initium m. 2) A

Similiter iusti non habent pondera criminum. Hostia summa v. 17—41
 est .s. Isaac. Tacitis .i. tectis, quia immolationem Christi
 futuram tegebat. Reserat .i. aperit. Heres .i. Iacob, ad quem
 uenit hereditas Isaac. De Iacob loquitur, quomodo proeliatus est
 5 cum angelo. Iacob claudus fuit, quia angelus eum tetigit in nervis,
 et propter mysterium et ideo Iudei non manducant neruos. Gens
 .s. Iudeorum. Claudicat .s. in credendo. Venitus .i. uen-
 ditus. Venundatus a ueneo, is, quasi uenum eo, sed uenum non
 est in usu. Fratrem .s. suorum. De Ioseph loquitur. Venditus
 10 .s. a Iuda. Reppulit .s. a nobis. Omnia .i. totam terram
 Aegypti. De Pharaone loquitur. Dum cessant .s. tu similiter
 semper peris. Sanguine .s. suo. De agno loquitur, quem immo-
 lauerunt filii Israel in pascha, de cuius sanguine fecerunt signa in
 15 ostiis, quia angelus illa nocte transiebat per totam Aegyptum
 interficiens omnia primogenita Aegypti, et ubi sanguis erat, nullum
 malum faciebat. Obruit .i. dimergit. Vnda .s. baptismatis.
 Refecta .i. saturata. De filiis Israel loquitur, quando pluit illis
 deus manna. Adoptat .i. eligit. De filiis Israel loquitur, quando
 adorauerunt idola. Sibi .s. a se. Indicium .i. signum, quia
 20 homines ante legem nesciebant habere peccatum, non concupiscen-
 tiam, nec ipsam sentiebant esse peccatum, donec insinuant, ut lex
 dicens 'nec concupisces rem proximi tui'. En lapis .i. ecce de
 lapide dicit, unde fluxerunt aquae. Iste lapis significat Christum,
 sicut ait apostolus 'petra autem erat Christus'. Munus .i. holo-
 25 causta. Seditiosa: Dathan et Abiron. De filiis Israel loquitur,
 quando insurgentes contra Moysen uoluerunt eum lapidare, et tunc
 descendit ignis de caelo super holocaustum et consumpsit illud et
 maximam partem castrorum in tantum, ut, si Aaron tenens turi-
 bulum cum incenso non stetit inter mortuos et uiuos, paene omnes
 30 morerentur. Heres .i. populus, qui egressus est de Aegypto et in
 deserto fuit mortuus excepto Iosue et Caleb. Et Iosue diuisit terram
 populo suo; ita Christus disponit beata regna patris suis fidelibus.
 Muros de Iericho dicit, quando filii Israel ueniebant de Aegypto

22 cf. Exod. 20, 17

24 I Cor. 10, 4

13 pasca A

20 nesciebat A

25 abyran A

29 incensio

A 31 Caleb A

sacerdotes portauerunt archam per sex dies, in septima ceperunt ciuitatem. Archa dei .i. caro Christi uel ecclesia. Vellere .s. sub; de Gedeon loquitur, qui cum uellet proeliari contra Madianitas, petiit signum, ut esset ros super uellus siccata terra et alia nocte esset ros super terram siccato uellere. Vincis .s. o Iephthae. Gentes .i. Madianitas; de Iephthae loquitur, qui cum pergeret in bellum promisit deo dare in munere quicquid primum inuenisset. Qui et inuenit suam filiam dicens: Non claudam os meum super te, sed deo implebo, quod dixi. Tamen dedit ei spatium .IIII. mensium, ut lugeret uirginitatem suam. Quare hoc? Quia lex maledicebat omnes feminas, quas non haberent semen. Affectum .i. dilectionem, quia plus dilexit deum quam filiam. Tulit .i. abstulit .s. a nobis. Mandati .i. euangelii de noua lege, ubi legitur: Si aliquis percusserit te in maxillam, praebere ei alteram. Temerante .i. maculante. Mouent .s. ad credulitatem duos Iudeos, licet omnes crederent et signa mouerent, sed omnes duri Iudei credere noluerunt. Tulit .i. attulit. Seruis .i. generi humano cum debuisset afferre poenas, attulit pro poenis munera. Tulit .i. sustinuit. Vita .i. Christus. Tartarus .i. infernus, tartarus dicitur profunditas inferni a tartarizin .i. a tremore, quia profunditas alicuius rei tremet. Profanus .i. Adam, quasi sacrilegus peccando. Dura .i. rebeli, quia ex illis discipuli eius fuerant. Gustato .i. potato, quia pro nostra gente sanguis eius fuit effusus et cotidie potamus ex eo. Euinxerat .i. ualde ligauerat. Vincula .s. caritatis .s. apostolis et martyribus, quos non poterant supplicio terrere. Hostes .i. inimici Iudei. Properare aduentum iudicium priorum .i. prophetarum. Munera nostra .i. corpus et sanguinem nostrorum. Priorum .s. prophetarum. Piis .i. sanctis. Sectae .i. hereses plenae sunt in ecclesia. Corui .i. impii. Columba .i. ecclesia. Prauis, dicitur toruesus, non rectus. Visio Christi remuneratio erit electis et damnatio reprobis. Spiritus longum habet spi, sed maluit poeta corrumpere regulam quam minuere Trinitatem.

9 cf. Indic. 11, 36

14 Luc. 6, 29

3 dege-deom A 6 Iepte A (bis) 15 moun& A 20 a
portarrizin A = ἐπὶ ταρταρίῳ

IN HYMNVM II.

Baiolat .i. portat. Secreta .i. caelestia. Collisa pignora v. 1—28
 .i. interfectos filios. Flexus genu .i. per genu. Centurio
 dicitur .C. homines habens, graece hecatontarchos sicut chiliarchos
 5 mille homines habens. Chile mille. Fletu rogitantis .i. suppli-
 cantis. Quaedam .s. mulieres. Cheromirram: sicca unguenta,
 quasi manibus confecta. Xero graece siccum, miron unguentum,
 inde xerofagi .i. sicca comedentes. Et inde miropole taberna
 dicitur, ubi uenduntur unguenta. Idem est et farmacopole, farma
 10 est unguentum, cuius uenditores atque cultores mirocopi uocantur.
 Chira graece manus, copos labor, inde chirocopi; hinc et copia
 dicitur, quia omnis substantia ex labore constat. Sic bibliopole dicitur
 locus, ubi libri uenduntur, quorum uenditores Sosii uocantur.
 Sanna est obscenus sonitus narium, unde et pro irrisione ponitur.
 15 Venditus .s. a Iuda. Leonis pessimi. Leo dicitur deus propter
 fortitudinem, et leo diabolus propter saeuitiam.

4 &catontarchos A 7 miro nunguentū A 16 saeuitiam]
 finit A

I. INDEX SCRIPTORVM

QVI VEL CITAVERVNT VEL IMITATI SVNT SEDVLIVM.

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

1, 3 s. Ermoldus Nigellus p. 5 v. 23 (ed. E. Duemmler, <i>Poetae lat. aevi Carolini II</i>) Ast ego lindre rudi rimoso nauita remo inmensi pelagi aequor adire uolo. 9, 7 Walahfridus Strabo p. 377	v. 249 (Duemmler l. c.) Et fieri in magno allectos per saecula se- natu. 12, 1 Walahfridus l. c. p. 289 v. 31 Iam plurima cesset uerborum iactura uelim.

CARMINIS LIBER PRIMVS.

1 Aldhelmus, de re gramm. et metr. p. 525 (ed. Mai, class. auct. V), Cruindmelus, ars metr. p. 77, 25; 26, 19; 34, 11 s. (ed. I. Huemer). 2 Beda, de art. metr. p. 244, 19 (ed. H. Keil, <i>Gramm. lat. VII</i>); Cruindmelus l. c. p. 27, 10; 33, 31. 3 Petri et Pauli carm. dubia p. 65 XXX 5 (Duemmler l. c. I) Pone supercilium, hospis, qui haec quoque limina scandis; Iulianus Toletanus p. CCXXXIII 20 (Hagen, <i>Anecd. Helvet.</i>). 4 Cod. Paris. lat. 9380 s. IX f. 348 Codicis huius opus struxit Theodulfus amore; Appendix ad Alcimi Auiti opp. (ed. R. Peiper) p. 195 XXXIII 4 Ponentur nitidae codicis arte dapes. 10 Alcuinus p. 331 VI 4 (Duemmler l. c. I) Multiplices auri nec nume- rantur opes; Ermoldus l. c. p. 49 v. 304 Quorum nec numerus, nec numerantur opes. 11 cf. Alcuinus l. c. p. 203 v. 1535 seq., Hrabanus Maurus p. 187 v. 15 (Duemmler l. c. II).	12 Ennodius carm. I 9, 20 (ed. Hartel) Quicquid terra creat, gi- gnit mare, parturit aether; Alci- mus Auitus carm. II 157 sq. (ed. Peiper) Quod caelum, quod terra creat, quod gurgite magno producit pelagus; cf. etiam Ve- nant. Fortunatum carm. XI 16, 13 (ed. Leo); Versus s. IX (Duemmler l. c. I p. 98 v. 11) Quicquid ad astra uolat. 13—14 Aldhelmus de uirg. pros. c. 2. 15—16 Ennodius carm. I 8, 29 s. At mihi uix illud transmittunt pauperes horti Rubra quod accep- tum testa refutat holus. 16 Isidorus Hispal. Orig. lib. XX c. 4; Beda, de art. metr. l. c. p. 244, 21. 17 Beda, de art. metr. l. c. p. 246, 6; Cruindmel. l. c. p. 35, 15. 16. 17 seq.] Godescalcus uita S. Landeberthi (Mabill. Act. S. III p. 61) Si pagani figmenta saeua et nefanda proluxa studeant pomposa plurima mendacia codicibus suis commendare, ut eorum uana gloria

discurrat: cur nos Christiani salutiferi taceamus miracula Christi, cum possimus... Walahfridus Str. l. c. p. 297 II 1 Si tantam meruere suo pro carmine famam| qui scelerosorum mores et facta tulerunt| laudibus in caelum, perfusi daemonis arte| friuola nec tentes hominum monimenta maiorum: cur non liberius sanctorum facta canamus|, quos placuisse deo nobis miracula produnt... Paschasius Radbertus in Matth. (bibl. patr. max. XIV p. 411) Vnde miror satis quod non uelint mystica Dei sacramenta ea diligentia perscrutari, qua tragoediarum naenias et postarum figmenta sudantes cupiunt inuestigare labore; Yso magister, de mirac. B. Otmari (Pertz, MG II p. 469) Non pomposa uerborum complexione superuacuum laudantium gloriam aucupantes, sed didictorum tantummodo simplicitate ueritatem rerum quaerentibus ostendere cupientes... Froumundus Tegerns. carm. XIX et XXXII (Zacher, Zs. XV 423) Cum sua gentiles etc. — Vita S. Remacii auct. anonym. (Mab. Act. S. II p. 469) Cum sit studium gentilium sua figmenta et uanos ritus errorum iuculenter aptare obscenis carminibus eaque commendent in perpetuam memoriam sibi subsequenter: cur ego sileam nec proloquar manifesta opera Christi? Vita S. Mederici auct. an. (Mab. Act. S. III p. 7) Si saecularium scriptores famosa quorundam gesta pomposa studuerunt prosequi stilo famamque ipsorum ad notitiam posterorum prolixam tam prosaico quam metrico deducere certaerunt eloquio, suam utique ostentare sapientiam... cur ueri Dei cultores... Vetus auctor uitae Adalberonis (Pez, Script. rer. Aust. II p. 6) Philosophi.. cursus, uias, uirtutes siderum rimati sunt, terrarum spatia et cetera hominibus incognita sollerti inuestigatione perdidicerunt. Sic sua — boatu' et ritu magistro

pulchra mendacia sua parum posteritati futura pulchris aenigmatum adumbrare et includere figuris. Translatio S. Theobaldi auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 175) Mortalium laudes et humanas infulas antiqui poetae soliti pompare tyrannorum regumque uictorias in publicis theatris enarrare—illa uero tamquam umbra praeterierunt. Nos uero qui super Pythagoram et Empedoclem perennis uitae cupimus heredes fieri, Syrenarum relinquentes cantum et philomelae spernentes lasciuam melodium caelestis regni callem—aggredi satagimus. Vita S. Geraldii auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 861) Nemo enim sanum sapiens phalerata uerborum figmenta debet attendere, sed utrum catholicum sit quod attendit mentis intuitu subtiliter debet perspicere. Vita S. Galterii (Mab. Act. S. IX p. 802) Cum ueterum dicta et facta gentilium tenaci memoria scriptis suis—et facitissima uerborum suauitate extulisse figmenta sua antiquissimos poetas utique ethnicos uideamus: dignum uidetur militum caelestis Regis etc.

- 18 cf. Catonis de Musis uers. (Baehrens P. l. m. III 243); Cruindmelus l. c. p. 35, 22; Carm. Cenomanensia p. 627 v. 63 (Duemmler l. c. II) toruo garrire boatu; Carm. Varia l. c. p. 682 v. 27 Non hic grandisoni reboant figmenta coturni.
- 19 Aldhelmus, de re gramm. et metr. l. c. p. 574; Auctor an. quaest. gramm. cod. Bern. 83 (Hagen, Anecd. Helv. p. 186, 26).
- 20 Bonifatius, aenigm. p. 23 X 1 (Duemmler l. c. I) Saesua nefandorum non gessi furta..
- 22 Walther Spirensis, uita et pass. S. Christophori I 53 (ed. W. Harster) Quotquot Niliacis descripsit Graecia biblia.
- 23 Cruindmelus l. c. 3, 13; Auctor, de act. apost. II 115 Meministis ab ore| Dauticae resonare lyrae. Venantius Fort. c. II 9, 19 Carmine Dautico diuina poemata

- pangens; Aldhelmus apud Gronov. in Eccl. c. XX Odas Dauiticas modulantes carmine sancto.
- 25 Beda l. c. p. 231, 18; Cruindmel. l. c. 14, 29.
- 26 Subscriptio cod. Trev. 146 s. VIII (cf. N. Archiv VII 139, VIII 597) Clara saluteri pandens miracula Christi; De exordio gent. Francorum p. 145 v. 142 (Duemmler l. c. II) Scilicet ut Christi referam miracula uersu; Gesta Apollonii p. 484 v. 6 (Duemmler l. c. II).
- 30 Gesta Apoll. l. c. p. 485, 23 qui iure perenni.
- 31 cf. Append. ad Ven. Fort. Carm. l. c. p. 275 carm. II.
- 34 Beda l. c. p. 246, 15; Cruindmel. l. c. p. 35, 25; 38, 14.
- 37 cf. Ermold. Nig. l. c. p. 6 v. 29; Append. ad Walahfrid. l. c. p. 426 IV 2 mentes huc uertite cuncti.
- 38—39 Libri Carolini, capit. de imag. lib. II c. 30 (Mign. t. 98 p. 1100); Iscanius de bello Troiano I 30 Quin te Cecropii mentita licentia pagi, *etiam* III 454.
- 47 Venant. Fort. VM I 300 diuelli fana profana; Alcuin. l. c. 174 v. 192 fani structura profani; Theodulfus p. 462 v. 52 (Duemmler l. c. I) fana profana fugit.
- 50 Florus Lugd. p. 524 v. 11 (Duemmler l. c. II) Auida quo posset fructum producere tellus.
- 53 Ennodius carm. II 38, 1 Respice, qui gressum sinuas per amoena nirecta, ut discas cultis lucem praeferre disertis.
- 55 Arator II 665 concurrere gaudent| Et latices intrare pios maculaeque uetustas| Fonte lauare nouo.
- 56 s. Thomas Cisterc. Comm. in Cant. (Mign. t. 206 p. 392).
- 59 Venant. Fort. carm. III 9, 105 Centeno reditu tecum mansura per aeuum| Messis abundantis horrea fruge reple; Cruindm. l. c. p. 35, 27.
- 60 Dracontius, de Deo II 1 Omnipotens aeterne Deus; Ennod. c. I 4, 87 generis spes unica summi;
- Paulus Diaconus p. 45 VII 1 (Duemmler l. c. I) spes unica mundi; Paulinus Aquil. p. 130 v. 142 (Duemmler l. c. I) lati spes unica mundi; Bernowinus p. 417 XIII 4 (Duemmler l. c. I) spes unica uitae; Clemens gramm. (cf. Rhein. Mus. 1866 p. 558); Hrotsvitha I 1 (ed. Barack).
- 70 Beda l. c. p. 247, 27; Cruindmel. l. c. 44 2; Visio Tnugdali v. 587 (ed. A. Wagner) Sed uiolando sacrum uetiti dulcedine pomi.
- 72 cf. Cruindm. l. c. 3, 6.
- 73 Ven. Fort. c. III 9, 55 qui genus humanum cernens; Hrabanus Maurus l. c. p. 199 str. 36, 5 praeter quos arca uexerat.
- 73—75 Walahfridus Str. p. 353 V 24 Et genus humanum parua de stirpe refecit.
- 75 Florus Lugd. l. c. p. 525 v. 48 Vna se stirpe resurgat.
- 79 Ven. Fort. carm. II 4, 33 Pande benigna uiam.
- 84 Ven. Fort. carm. II 3, 6 In cruce restituit uirginis agnus oues (ouis Codd.).
- 85 Cruindm. l. c. p. 10, 16; Carm. Varia l. c. p. 669 XIII 1 te duce, Christie, uia facilis.
- 86 Paschasius Radbertus, de corp. et sanguine d. (Mign. t. 120 p. 1268).
- 89 Ennodius carm. I 3, 17 Blandior ad falcem messor perducit aristas| Si rastris segetem pectere continuet.
- 90 Wandelbert. Prum. p. 613 v. 265 (Duemmler l. c. II) Vernali sub sole pari coniuncta recursu.
- 96 Corippus panegy. in landem Anastasii p. 116 (ed. Pertsch) Imensam siluam laudum, uir inste, tuarum| Aspiens celso nitor contingere ramos| Grandiaque a summis decerpere poma racemis.
- 98 Aldhelmus l. c. p. 546; Auctor an. uitae S. Theobaldi (cf. Areval. ad h. l.) Testem inuoco habitatorem eius Spiritum sanctum multa cognita me praetermisisse et de magna silua uix paucos ramos perstrinxisse.

- 99 *Alcimus Auitus* *carm.* III 335 Non cui uel centum linguae uel ferrea uox est| Enumerare queat; *Orientius* (*bibl. patr. max. t. VIII p. 878*) Non mihi si linguae centum oraque centum; *Priscianus*, de laude imp. *Anast. v. 13* (ed. *Endlicher*) Non mille dentur si mihi linguae; *Theodulfus* l. c. p. 494 v. 9 Si mihi mille forent centeno in gutture linguae| Aerea uox cunctis ferrea uerba daret; *Walahfridus* l. c. p. 402 v. 13 Si mihi centenas linguas natura pararet| Oribus et totidem mille soni fierent; *Visio Thugdali* v. 60 At mihi si centum linguae simul oraque centum,| Ferrea uox esset, genus omne uel omnia uere| Nomina penarum metro non scribere possem. cf. *Zingerle*, *Ouidius u. sein Verhältnis* etc. p. 70.
- 102 *Thiofridi E. uita Willibrordi* IV 143 (ed. *C. Rossberg*) Signa poli stellis, maris exaequantur harenis.
- 103 *Theodulfus* l. c. 477 v. 5. *Mundus* abusive *chao*; *Alcuin* l. c. p. 209 v. 7 *meritis uiuacibus almus*; 323 II 3 *meritis uiuacibus ambo*.
- 105 *Cruindm.* l. c. p. 17, 31.
- 106 *Theodulfus* l. c. p. 477 XXI 11... *Enoch* sibi mors miretur ademptum.
- 109 *Petri et Pauli* *carm.* l. c. p. 71 XXXVII 11 *Tardus* in anoso tabescit corpore sanguis.
- 110 *Nasonis* (*Muaduni*) *ecloga* p. 384 v. 6 (*Duemmler* l. c. I) *Carmines* uelato cum seniore uiro.
- 112 *Ven. Fort. carm.* III 16, 11... *spes nobilitatis opimae*.
- 113 *Ven. Fort. c.* VIII 3, 103 *suspenderit* ad ubera natum; *Paulinus Aquil.* p. 128 v. 57 (*Duemmler* l. c. I) *suspensos ubera matrum*; *Thiofridi uita Will.* I 64 *suspenderit* ad ubera natum; *Commenta in Donati artem* II. (cf. *Hagen, Anecd. Helv.* p. CXI.).
- 115 *Isidorus Orig.* XII 1, 9.
- 119 *Arator* I 192 quod Christi sanguine fuso.
- 121 *Beda* l. c. p. 243, 24.
- 122 *Cruindmelus* l. c. p. 10, 10.
- 127 *Thiofridi uita Will.* I 34 *Seque rubi typici flammis insontibus uri*.
- 132 *Beda* l. c. p. 244, 34.
- 134 *Gesta Apollonii* l. c. p. 499 v. 520 *squamea colla tumescens*| Cum sonitu dulci mulcet lingua-que trisulci.
- 136 *Beda* l. c. p. 244, 10; *Idem*, de tropis (cf. *Halm, Rhetores lat. min.* p. 610, 18); *Aldhelmus* l. c. p. 581; *Quaestiones gramm.* (cf. *Hagen, Anecd. Helv.* p. 184, 20).
- 140 *Beda* l. c. p. 244, 15; *Aldhelmus* l. c. p. 562.
- 141 *Alcimus Auit.* V 445 *Mutanit natura uices*.
- 146 *Alcuinus* l. c. p. 201 v. 1447 *Maxime scripturae pandens mysteria sacrae*| Nam rudis et ueteris legis patefecit abyssum.
- 153 *Corippus Ioh.* VI 270 *Qua feruens loca sicca dies sub sidere cancri*| Sole perusta tenet nimum, semperque laborant| *Arua siti Zephyrisque carent*.
- 156 cf. *Paul. Diac.* l. c. p. 37 v. 33.
- 157 *Aldhelmus* l. c. p. 581.
- 159 *Beda* l. c. p. 246, 17; *Iulianus Toletanus gramm.* (cf. *Hagen, Anecd. Helv.* p. CCXXXI); *Walahfridus Str.* l. c. p. 298 v. 66 *Christus erat, Christus sermo, Christus documentum*.
- 161 *Aldhelmus* l. c. p. 569.
- 167 *Auctor de gen. nom.* (*Keil, Gr. l.* V 579, 20); *Theodulfus* l. c. p. 549 v. 10 *Impius antiquam gladius consumeret urbem*.
- 170 *Aldhelmus* l. c. p. 542, *Walahfridus* l. c. p. 295 v. 43 *Heliam corui, Mammem pauere columbae*.
- 179 *Aldhelmus* de uirg. pros. c. 10.
- 184—187 *Beda* in libros reg. quaest. 28, (*Mign. t.* 91 p. 733). *Herabanus Maurus* in libros reg. l. IV c. 23 (*Mign. t.* 109 p. 268); *Claudius Taurin.* quaest. XXX super libros reg. (*Mign. t.* 104 p. 805).
- 185 *Alcuinus* l. c. p. 247 XXVIII 6 *Meritis et nomine fulgens*.
- 192 *Walahfridus* l. c. p. 295 v. 44 *Vt Ionas coeto uiuus sorbente repertus*; *Florus Lugd.*

- l. c. p. 529 v. 217 coeto sorbente uoratus.
- 193 cf. Ennodius carm. I 11, 20 seq.; Theodulfus l. c. p. 478 v. 53 Ne moriatur habet Ionas uitale sepulchrum.
- 197 Alcuinus l. c. p. 219 v. 16 Inspirante deo, flamine ueridico.
- 200 Scholia Statiana ad Theb. VIII 286 (ed. Ven. 1508).
- 201 Florus Lugd. l. c. p. 529 v. 206 Tres iussu pueri regis trunduntur iniqui.
- 205 Arator II 628 Quibus affuit ardens, Vt caderet uapor ille, fides, finemque calor! Altera flamma daret; Alcimius Auit. III 63 Sed sic accipiet struentis flamma camini. cf. etiam Apoll. Sid. c. XVI 24; Ven. Fort. VM II 27 restructa est flamma camini.
- 219 Aldhelmus de uirg. (Mign. t. 89 p. 237).
- 220 Arator I 826 Dic ubi sunt mundana tuae sapientia leges? etc.; Ven. Fort. carm. II 7, 39 Dic ubi mors inimica iaces? ubi uicta recumbis?
- 222 Angilbertus carm. dub. p. 376 v. 416 (Dümmmler l. c. I) uada caerulea Rheni.
- 228 Hibernicus exul l. c. p. 402 V 1 Qui ex duro latices iussit producere saxo... fundere saepe merum.
- 238 cf. Alcimius Auit. I 136 seq.
- 242 Ermoldus l. c. p. 60 v. 71 uana colunt miseri.
- 245 Arator I 661 Quis furor iste nouus?
- 250 Angilbert. l. c. p. 372 v. 255 Clara serenatis fulgescunt lumina flammis.
- 252 Walahfridus l. c. p. 310 v. 185 rapidis discursibus anno.
- 255 Dracontius, de Deo II 10 Partita cum fratre uices.
- 259 Aldhelmus l. c. p. 544.
- 268 Cassiodorus Senator expos. in psalm. 113, 12 (Mign. t. 70 p. 814), Ars anon. Bern. (Hagen, Anecd. Helv. p. 100, 2).
- 276 Paulus Diac. l. c. p. 44 VI 12 Quosque referre pudet.
- 277 Gesta Apoll. l. c. p. 493 v. 304 Plura referre potes; Thio-
- fridi uit. Will. II 544 Palluit arescens rosa, fuscant lilia sentes.
- 279 Waltheri Spir. uita S. Christ. VI 12 Carduus et tribulus compar paliurus acutis! Exurgunt.
- 280 Ermoldus l. c. p. 60 v. 75 Iam satis errori tempus tribuere profano.
- 284 Dracontius, de Deo III 415; Ven. Fort. c. VII 7, 8; Carmen de Quintino (cf. cod. Par. 14, 143 s. IX f. 73^a).
- 285 Ven. Fort. c. I 1, 11 Emicat aula potens; I 4, 1 emicat aula decens; Theod. l. c. p. 447 v. 90 Emicat aetheris arx ubi sancta tholis.
- 290 Beda l. c. p. 231, 34; ib. p. 249, 25; Cruindm. l. c. p. 15, 14.
- 293 Carm. Var. l. c. p. 675 v. 14 cum socia patris uirtute.
- 296 s. cf. Rustic. Elpid. de Christi benef. v. 15.
- 297 Paulinus Aqu. l. c. p. 127 v. 14 In deitate quidem simplex essentia constat, In trinitate manet sed subsistentia triplex.
- 298 cf. Arator II 900, Dracontius p. 359 ed. Fabr., Aldhelmus l. c. p. 571.
- 299 Arator II 653; Paulinus Aqu. l. c. p. 128; Hibernicus exul l. c. p. 399 III 1.
- 300 s. cf. Paulin. Petr. I 273 s.
- 300 cf. Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 94 s.; Ven. Fort. c. II 7, 31 curua per auia raptus; Theod. l. c. p. 450 v. 229 sic auia curua carpentes rectam deseruere uiam, p. 493 v. 2 spernant auia curua pedes; Ermoldus l. c. p. 45 v. 138 auia curua petas, p. 60 v. 48 auia curua petit.
- 301 Aldhelmus l. c. p. 593; Theod. l. c. p. 453 v. 54 Corruet in foueam lapsus uterque simul.
- 302 Bonifat. l. c. p. 12 v. 291 lustrantes ima profundum; Paulin. Aqu. l. c. p. 129 v. 97 petit ima profundum; Ermold. l. c. p. 67 v. 331 properabit ad ima profundum.
- 319—320 Beda l. c. p. 233, 5; Cruindmelus l. c. p. 16, 14, 16; laudantur in quadam Reuelatione Ildephonsi episc. s. IX;

- cf. etiam* Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 18.
- 321 Beda l. c. p. 252, 25.
- 324 Godescalcus in schedula ad Hincmarum (Mign. t. 121 p. 479).
- 325 Cruindm. l. c. p. 10, 12; *cf.* Ven. Fort. IV 26, 43. VI 1^a 133.
- 327 Wandelbertus l. c. p. 585 v. 250 Celsa crucis radiant uexilla repertae.
- 332 Carm. Cenom. l. c. p. 629 v. 37 crispate cachinnum.
- 338 Carm. Cen. l. c. p. 630 v. 73 tuba clamat herilis.
- 341 Bonifatius l. c. p. 8 v. 174 Lucida perpetuae expectant me premia uitae; Alcuin l. c. p. 191 v. 989 purgatae ad praemia uitae, p. 197 v. 1244 caelestis premia uitae; Bernwinus l. c. p. 433 v. 18. Quis meruit uitae premia perpetuae; Walahfridus l. c. p. 329 v. 810 Munera perpetuae capiens ingentia uitae; Vita S. Gerardi ap. Baronium a. 939 n. 4 Aurea perpetuae ut contingat praemia uitae.
- 349—350 Cassiodorus Senator, de inst. div. litt. c. 27 (Mign. t. 70 p. 1142), Expos. in psalt. 36 (l. c. p. 274); Append. ad Walahfrid. carm. l. c. p. 452 v. 903. Grandia qui nosti miracula pandere gratis.
- 351 Appendix ad Ven. Fort. carm. I v. 169 Christe, faue uotis. — Alcuin. l. c. p. 205 v. 1616 dubia sub morte iacebat.
- 353 Arator I 167 Maiestate potens — terreni sumere formam| Corporis.
- 357 Ven. Fort. c. III 6, 28 iure sacerdotii, VM III 391 iure sacerdoti; Alcuin. l. c. p. 201 v. 1424 iura sacerdotii; De exordio gent. Franc. l. c. p. 143 v. 82 iura sacerdotii.
- 359 seq.] Theodulfus l. c. p. 519 v. 69 s. Quattuor egregie rebant per compita mundi| Haec procures, quorum nox sonat una simul; *cf. etiam* p. 534 v. 87—96; Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 88. Quattuor et procures parili quam uoce fatentur; *cf.* Flor. Lugd. l. c. p. 516 v. 13.
- 362 Arator I 110 duodena refulgent| Signa chori.
- 363 Florus Lugd. p. 527 v. 132 totus tibi militat orbis.
- 367 s. Arator I 365. Da semina uerbi... Colligat ista manus te fructificante maniplos.
- 368 Aldhelmus l. c. p. 562.

LIBER SECVNDVS.

- 8 Paul. Diac. l. c. p. 39 v. 83 Perfidus ille draco; Alcuin. l. c. p. 315 XIV 2 perfidus ille draco.
- 9 Anonymus in cod. Bern. 123 (Hagen, Anecd. Helv. p. XXXVI); Commentum Einsidlense in Donati art. mai. (ib. p. 266, 4); Ermoldus l. c. p. 89 v. 138 Pro dolor aeterni.
- 20 Cruindmelus l. c. p. 8, 30, 33; Arator II 378 Sator ille benignus| Ni donare uelit.
- 28 Gerson serm. 3 de concept. Deip. En uelut e spinis nobilis rosa.
- 29 Cruindmelus l. c. p. 13, 28.
- 30 Cruindmelus l. c. p. 13, 3.
- 35 Hrabanus l. c. p. 160 v. 19 Quod sic uenturum sancti cecinerunt prophetae.
- 36 Beda l. c. p. 232, 24; Cruindmelus l. c. p. 13, 5; Gest. Apoll. l. c. p. 485 v. 30 Angelus intactae quem dixit quippe Mariae.
- 41 s. *cf.* Rustic. Elp. l. c. v. 65.
- 43 Alcuinus l. c. p. 294 v. 20 uerbum caro factum; Thiofridi vita Will. IV 82 Ex quo non factum uerbum patris est caro factum.
- 49 Appendix ad Ven. Fort. carm. p. 372 v. 27 Qua tanquam sponsus thalamo procedit ab aluo;

- Aldhelmus l. c. p. 546; Crundmelus l. c. p. 13, 8.
- 51 Appendix ad Wal. p. 425
IV 1 forma speciosus amoena;
Florus l. c. p. 549 v. 3.
- 63 Thegani versus (Duemmler l. c. II 352 adn. 1) Salve magne parens.
- 64—70 Beda in *Homiliario Alcuini* (Colon. 1569) in *Comm. B. Virginis profert.*
- 65 Alcimius Auitus II 43 Nomen et aeternam.; Anth. l. 718 (R.) v. 2 conplectens omnia [gyro]; Florus l. c. p. 531 v. 28 Et quaecunque poli gyrus conplectitur ingens.
- 66 Bonifatius l. c. p. 21 I 12 sine fine manendus; Pauli et Petri uers. p. 74 v. 32. Sed sine fine manens; Hibernicus exul l. c. p. 405 XV 8 Nunc sine fine manet; Epitaphium Riculfi (Duemmler l. c. I p. 432 v. 13) uirtus sine fine manebit; Theodulfus l. c. p. 579 LXXVIII 6 quae sine fine manent; Candidus l. c. p. 99 IV 2 semper sine fine manentem; Florus l. c. p. 530 v. 242 regnum sine fine manens; Carm. Cen. l. c. p. 634 v. 21 requiem sine fine manentem; Carm. Var. p. 653 v. 3 Nil sine fine manet.
- 67 Ennodius c. I 6, 26 sine semine feta| Ad matrem iungens uirginitatis onus. Ven. Fort. c. VIII 3, 280 cum uirginitatis honore; Hrotsvitha Agn. v. 4 pro uirginitatis honore.
- 68 Hrotsvitha I 185 Nec primam similem nec habere sequentem.
- 69 cf. Ekkehard. IV. cod. Sang. 393 p. 117 (Zsch. f. deutsch. Alt. XIII p. 12).
- 74 Beda l. c. p. 232, 21; Crundmelus l. c. p. 40, 9.
- 76 Ven. Fort. c. I 3, 3 orientis in axe.
- 77 Beda l. c. p. 247, 20; Crundm. l. c. p. 43, 34.
- 78 Theodulfus l. c. p. 489 v. 227 ferus aestuet hostis.
- 79—85 cf. Rust. Elp. l. c. v. 89
- 95 cf. Rust. Elp. v. 81 Gens Chaldaea prior uentura dicatis| Per speciem documenta ferens dat munera regi| Diuitias, dat thura Deo myrrhamque sepulchro.
- 102 Carm. Sang. l. c. p. 480 v. 12 In somnis moniti faciem fugere tyranni; Hrotsvitha I 657 Qui mox in somnis moniti sub tempore noctis| Ad patriam laeti redeunt per deua ducti.
- 110 Hrotsvitha Agn. v. 127 Vt leo frendescens rapidam conuersus in iram.
- 110—116 Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 3—5.
- 111 Ven. Fort. VM I 511 cuius ab ore sacro.
- 119 Ermoldus l. c. p. 64 v. 228 qui meruere mori; Hrabanus l. c. p. 232 LXXX 8.
- 127 a. Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 5.
- 138 Candidus l. c. p. 113 XX 3 Hrabanus iure magister.
- 140 Walahfridus l. c. p. 389 v. 51 fecit habere moras.
- 141 Arator I 245 languore coaeuo| Octo lustra gerens; Ven. Fort. c. IV 3, 5 sex qui lustra gerens; Florus l. c. p. 540 v. 11 placidi Iordanis ad undam.
- 143 Arator II 78 Clamauit uirtute potens baptista Iohannes; Ven. Fort. c. IX 2, 38. Vir baptista potens ipse Iohannes obit.
- 148 Aediluulfus p. 586 v. 27 (Duemmler l. c. I) Qui ueniens sontis peccatum tollere mundi; Florus l. c. p. 517 v. 10 Agnum hunc esse Dei, hunc crimina tollere mundi.
- 160 Aldhelmus l. c. p. 583.
- 168 Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 31 sanctusque columbae| Spiritus in specie.
- 171 Arator I 661 Nisi sit sine felle columba; Thiofridi vit. Will. IV 208 Ales felle carens.
- 176 Ermoldus l. c. p. 6 v. 51 sacro spiramine plenus; Candidus l. c. p. 105 v. 16; Walahfridus l. c. p. 291 v. 25 sancto spiramine plena; Flor. l. c. p. 530

- v. 15 dum sancto plenus spiramine.
 193 Alcimius Auitus I 145 Praecellis factis... factorem pronus adora.
 197 Appendix ad Walahfr. p. 460 v. 1270 famularier uni.
 209 cf. Commentatorem Bedae de art. metr.
 215 Ven. Fort. VM I 102 et ualidi transfixus cuspidē uerbi; Florus l. c. p. 532 v. 71 Ter Christi ualida confossus cuspidē cessit.
 231 Hibernicus exul l. c. p. 396 I^b 5 festina dominae conferre salutem; Walahfr. p. 409 III 6 perpetuam noris conferre salutem; Appendix p. 434 v. 188.
 238 Cruindmelus l. c. p. 3, 17.

- 249 Beda l. c. p. 231, 8; Cruindmelus l. c. 14, 25.
 256 Ermoldus p. 78 v. 741 caelo terraque potestas.
 260 Angilbertus l. c. p. 366 VI 22 pietate redundans; Theodulfus l. c. p. 485 v. 75 pietate redundans, 528 v. 27 pietate redundans; Florus p. 521 v. 172 larga pietate redundans, 543 v. 15 pietate redundans.
 283 Walahfridus l. c. p. 410 LXXI 1 almae uirtutis amator.
 294 s. Visio Thugdali v. 826 sq. Dextra leuat sursum uel celica gaudia pandit| Digna bonis digne, nam leua malorum| Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
 298 Ven. Fort. VM I 400 in tartara ducit.

LIBER TERTIVS.

- 2 Walahfridus l. c. p. 288 v. 11 uirtutis documenta tuae.
 4 Appendix ad Wal. p. 470 v. 1674 Aequoreos latices uini qui mutat in haustum.
 15 Appendix ad Wal. p. 438 v. 355 quem larga potestas.
 24 Alcuinus l. c. p. 209 II 3 Vel castella casas uel compita semper ubique, p. 473 v. 40 Lustrare aut cessat compita rura casas; Ermoldus l. c. p. 6 v. 61 Culmina terrarum uel quot castella peragrans.
 34 Appendix ad Wal. 433 v. 158 languorem febris anhelae.
 43 Excerpta inedita (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CCXXXV).
 46 Cruindmelus l. c. p. 15, 16.
 53 Arator I 989 Lux quia Christus adest, spoliāt uada salsa draconis.
 56 Alcuinus l. c. p. 350 XXII 1 Qui placido in puppi carpebat pectore somnum.
 57 Hrabanus l. c. p. 162 v. 17 qui non dormitat in aeuum; Florus l. c. p. 564 v. 161 cui non dormitat in aeuum.
 68 Amalarius p. 428 v. 67 (Duemmler l. c. I) rapidoque uolatu.
 81 Auianus fab. VI 2 (ed. Froehn.)
- Et luteis tantum semper amica uadis.
 82 Aldhelmus l. c. p. 548.
 83 Aedilulfus l. c. p. 594 v. 9 tristesque phalanges.
 84 Beda l. c. p. 230, 32
 89 Dracontius, de Deo I 648 Funera uiua gerens, uiuax in morte cadauer.
 90 Theodulfus l. c. p. 507 v. 547 Bis bina es ceruice.
 108 Ermoldus l. c. p. 78 v. 727 Singultu quatiente.
 122 Aldhelmus l. c. p. 546.
 123 Arator II 1209 subitam rapuere salutem; Rusticus Elp. hist. test. p. 755 (Fabr.) Haec mulier tactu uestis furata salutem est| Siccauitque fides uenas fluuiumque pudendum| Pulchra fides, cui uis cogendi magna tonantem.
 128 Aldhelmus l. c. p. 529.
 134 cf. Cod. Par. l. 8175 f. 41.
 143 Cruindmelus l. c. p. 10, 20.
 190 Ven. Fort. c. II 3, 3 Quodque ferus serpens infecit felle ueneni; Orientius v. 988 nigri de felle ueneni.
 210 Walahfridus l. c. p. 397 v. 14 uolitantes alite multo.
 211 s. Appendix ad Wal. p. 470

- v. 1675 s. Milia qui saturat
quino sub pane uirorum| Quinque
quidem pariter geminis et pisci-
bus auctis; Florus l. c. p. 521
v. 100 milia quinque uirum qui-
nis de panibus ille| Piscibus et
geminis mira uirtute refecit|
Fragmine bis senos cofinos ab-
lata replerunt.
- 213 Walahfridus p. 286 v. 22
Quinque dedit Dominus quondam
per milia quinque.
- 214 Ermoldus p. 48 v. 268 claudi
quae numero nequeunt; p. 49
v. 303 cetera turba latet.
- 226 Appendix ad Wal. p. 470 v.
1673 salsas superambulat undas.
- 228 Walahfridus p. 293 XXIII
34 lambebat plantas.
- 238 Quaest. gramm. (Hagen,
Anecd. Helv. p. 186, 18) cf. Zs.
f. österr. Gymn. 1877 p. 836.
- 248 Appendix ad Wal. p. 439
v. 379 sospite nata.
- 266 Ven. Fort. VM IV 467 Sexus
et aetatis numerosa caterua me-
orum.
- 276 Walahfridus p. 278 v. 21
Vrbs in monte sedens modio
neque tecta lucernae| Flamma
perit; Carm. Cen. p. 631 v.
77. Ignis et accensus modio non
subditur umquam.
- 296 cf. Beda l. c. p. 230, 32; Al-
cuinus p. 347 CXIX 2 Vir
humilis maesta caelum conscen-
dit ab humo = Commentum
Einsidlense (Hagen, l. c. p.
227, 3).
- 305 Ven. Fort. VM III 235 Marti-
ni genus amplectens pedibus-
que uolutans.
- 338 Alcimius Auitus I 318 Non
inmensa loquor; Apoll. Sid. V
199 Parua loquor.
- 339 Dracontius, de Deo II 183 Et
speciale iubet, tamquam gene-
rale tueri; Alcuinus p. 230,
71 Hoc generale malum releuet
speciale per orbem.

LIBER QVARTVS.

- 8 cf. Alcim. Auit. III 86, 223.
- 39 Hrotsvitha pass. S. Gong. 515
Atque diu clausae reserantur
uocibus aures.
- 41 Theodulfus p. 452 v. 8 Fa-
mina qui mutis, qui dat uesti-
gia claudis.
- 46 Beda l. c. p. 232, 2.
- 53—54 cf. Bedam in Collectaneis.
(cf. Mign. t. 94 p. 549).
- 63 Alcuinus l. c. p. 194 v. 1108
Atque diu tacitam iussit pro-
ferre loquelam.
- 70 Ven. Fort. VM II 359 sed
lambere plantas; Angilbertus
l. c. p. 376 v. 410 gaudentes
lambere plantas; Alcuin. l. c. p.
221 v. 31.
- 89 Alcuinus l. c. p. 179 v. 416 et
uacuas fugitus uagus hostis in auras.
- 93 Appendix ad Wal. p. 457 v.
1565 dirae non mortis amator.
- 117 cf. Arator II 948.
- 131 Carm. Cen. l. c. p. 627 v. 79
Cumque suprema tuas uiduauerit
urna pupillas.
- 142 Aldhelmus l. c. p. 548.
- 145 Appendix ad Wal. p. 438 v.
335 Daemonici cunei pellit soci-
amina Gallus.
- 156 Dracontius d. D. II 237, 730
Iura potestatis.
- 186 Ven. Fort. VM I 245 iussit
abire procul.
- 189 cf. Gramm. lat. V p. 571.
- 202 Hrotsvitha pass. S. Gong. v.
329 Grates pro tanto reddentes
munere Christo.
- 219 Angilbertus l. c. p. 373 v. 276
per opaca silentia siluae; Er-
moldus l. c. p. 19 v. 461 per
laeta silentia noctis.
- 221 Ermoldus p. 83 v. 129 preci-
bus deposcor anhelis.
- 224 Ven. Fort. c. V 2, 28 Infuit
inrignae fonte perennis aquae.
- 233 Candidus l. c. p. 113 v. 12
media testudine templi.
- 243 Alcuinus l. c. p. 300 v. 9 Si
nostram, lector, festucam tollere
quaeris| Robora de proprio lu-
mine tolle prius.

- 275 Paulinus Aqu. p. 135 str. 20, 4
Flebant Martha et Maria, cunctus flebat populus.
295 Ermoldus p. 66 v. 297 Mit-

tit equos faleris multos ostroque paratos.

- 297 Florus L. p. 528 v. 162 sed malo uilis aselli.

LIBER QVINTVS.

- 1 Alcimius Auitus c. VI 370
Has uirtutis opes.
8 Beda l. c. p. 252, 31.
12 Cruindmelus l. c. p. 40, 26.
39 Cruindmelus l. c. p. 40, 6
59 Beda l. c. p. 240, 19; Cruindmelus l. c. p. 10, 29.
71 Arator I 862... ut nunquam pietate uacet.
75 Cruindmelus p. 12, 28.
77 Dracontius, satisf. v. 157
Rex inimicorum iugulis mucrone pepercit.
79 Florus L. p. 522 v. 144 Clara uoce patrem seseque unum esse fatetur.
81 Florus L. p. 515 v. 237... quod se ter nocte negaret.
131 Paulinus Aqu. p. 129 v. 96 Eunomius laqueo sese suspendit in alto.
138 cf. Ven. Fort. c. III 12, 19; Alcuinus ep. 81 (cf. Iaffé, Mon. Alc. VI 239); Thiofridi uit. Will. II 212 Sed licet abstractus, licet esset apostata factus.
182—195 Smaragdus abbas, collectiones in ep. et euang. (Mign. t. 102 p. 188).
184 Cruindmelus p. 10, 18.
184—195 Appendix ad Caroli M. cap. de imag. (Mign. t. 98 p. 1321); Dungalus Reclusus adv. Claud. Taur. (Mign. t. 105 p. 495); Ionas Aurelianensis, de cultu imag. II (Mign. t. 106 p. 348).
190 Aldhelmus l. c. p. 538; Thiofridi u. W. I 18 Quadridi cosmi solem.

- 191 Cruindmelus p. 40, 6.
195 Amalarius, de eccles. officiis I c. 14.
196 Cruindmelus l. c. p. 40, 20.
200 Beda l. c. p. 252, 35.
206 Alcuinus p. 300 II 5 Vnum opus amborum, dispar sed causa duorum.
215 Cruindmelus l. c. p. 14, 13.
230 Bonifatius p. 21 II 8 pertranseo claustra gehennae.
234 Aldhelmus l. c. p. 544.
252 Arator II 106 Perdita restituens tumulisque iacentia tollens.
255 Aldhelmus l. c. p. 575; Hrabanus p. 206 V 7 potum porrexit aceti.
265 Thiofridi u. W. II 399 Auxilio fides cuius uirtute lecythus.
269 Hrabanus p. 160 v. 36 Abluit et fonte crimina multa sacro.
280 Ven. Fort. c. VI 3, 23 peruenit ad Christum; Cruindmelus l. c. p. 18, 1; 41, 3.
298 cf. Arator II 110 seq.
352 Cruindmelus l. c. p. 40, 28.
365 Florus L. p. 523 v. 201 pandit se in fragmine panis.
378 Alcuinus p. 233 v. 160 Expandens palmas.
402 Cruindmelus p. 40, 4.
427 Angilbertus p. 365 V I qui celsa uel ima gubernas.
431 Dracontius d. D. I 4 ueneranter adorent; Corippus in laud. Iust. II 35 famulantur adorant; Appendix ad Wal. p. 458 v. 1184 celebrant uenerantur adorant.

HYMNVS I.

Alcuini *carm.* CCX (de Christo mundi saluatore) *ferè totum ex Sedulii hymno consarcinatum est* (cf. Froben. ed. III p. 226,

Duemmeler l. c. I p. 166) v. 1—4 = 53—57, 4—6 = 95—97, 6—8 = 61—63, 8—13 = 67—72; item Hrabani *carmen* XVI

- (Duemmler l. c. p. 178) *ad Sedulii exemplum est expressum.*
- 1 Cruindmelus l. c. p. 34, 16; Hrabanus p. 248 VII 1 Cantemus domino deoque nostro; Florus L. p. 516 II 1 Cantemus domino ..
- 2 Cruindm. l. c. p. 34, 18.
- 2—3 Cruindm. p. 34, 7.
- 4 Cruindm. p. 27, 16.
- 5 Cruindm. p. 42, 16; Candidus l. c. p. 116 v. 9—10 Hanc legem iure primi meruere parentes! Vnius ob culpam.
- 6 Alcimus Auitus c. IV 188 Vnius ob meritum.
- 47 Ven. Fort. c. XI 5, 1 dulce decus nostrum; Hrotsvitha pass. S. Pelagii v. 167 Tu decus omne meum, tu gloria magna parentum.
- 49 Paulinus Aqu. p. 129 v. 118 prisci cecidere prophetae.
- 57—58 Hrabanus p. 235 v. 43 gaudia magna Dei.
- 59 Hrabanus p. 235 v. 25 Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci.
- 69 Beda l. c. p. 231, 2; Cruindmelus p. 14, 15.
- 108—109 Beda l. c. p. 252, 18; Cruindmelus p. 39, 27.
- 109 Appendix ad Ven. Fort. p. 275 II 1 Gloria summa patri natiue ac spiritus almi; Pauli et Petri carm. p. 78 LXIX 13 Gloria magna patri.

HYMNVS II.

- Alcuinus *hymnum recepit inter orationes* (cf. Mign. t. 101 p. 609).
- 1 seq.] Beda l. c. p. 256, 28 s. Metrum iambicum tetrametrum recipit iambum locis omnibus, spondeum locis tantum imparibus, quo scriptus est hymnus Sedulii: A solis — principem.
- 1 Cruindmelus p. 49, 1; Planctus de obitu Caroli (Duemmler l. c. I p. 435) A solis ortu usque ad occidua.
- 9 Ven. Fort. c. VIII 3, 102 Quae dominum peperit, clausa Maria tenet.
- 15—17 Hrabanus p. 200 str. 44, 1 s. Virgo deum conceperat| Gabriel quem praedixerat.
- 16 Ekkehardus IV. (cod. Sang. 393 p. 8) Sedulius: uerbo creauit filium, ubi insulsi 'concepit' canunt.
- 17 Ven. Fort. c. IV 26, 45 Tempore iam certo est enixa puerpera prolem.
- 25 Hrabanus p. 248 V 4 Herodes hostis inuidus.
- 29 Walahfridus p. 381 str. 14, 1 Gaudeat caeli chorus.

II. INDEX VERBORVM ET LOCVTIONVM*).

A ab: pronus ab amne bibit C I 210. cum constet ab istis motibus C I 251. ab ipso simul omne genus (ueniens *Pros.*) C II 5. Christus ab aluo processit C II 50. orientis ab axe progenitum C II 77. hunc Baptista ut uidit ab amne Iohannes C II 143. mens ieiuna a Christo C II 265. a clade lenauit C III 45. firmabat ab aequore C IV 113. ab ore tonantis uox emissa respondit C V 19. ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem 240, 9.

ablatus usus rarior: cerea mella gemmatis canistris flauescunt C I 13. stare choro C I 25. cui arcibus aetheriis una est cum patre potestas C I 31. planis incederet aruis C I 147. medii cacumine caeli fixit lucem C I 164. siluis et montibus errans C I 211. ut fiat caelo terraue uoluntas C I 256. huius mihi moenibus urbis exiguum concede domum C I 345. albo beati ordinis conscribi C I 347. quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo C II 48. seruantes lumina caelo fixa magi C II 89. uentre latet C II 144. somno posita puella C III 137. stans limite uitae C III 290. opes caelo recondi C IV 19. litore sistentem plebem C IV 113. proprio qui lumine grandem sciret inesse trabem C IV 245. quem uita ferox nec morte reliquit (in morte *Pros.*) C V 213. residebat uertice saxi C V 327. aluo gestiens

H II 19. faeno iacere H II 19. pectore habebat H II 76. quae caelo laetitia 200, 7. qua Christus insederat 236, 15. terris magistro residente 247, 3. sparsa uultibus poena 266, 11. — puppe cadens C I 192. uelut ipse decorus sponsus ouans thalamo (sc. processit) C II 50 cf. *Pros.* corpore nasci C III 87. fremitu prosiluere terribili 237, 7. stipatus discipulis et cateruis 240, 1. suis sedibus matrem candida reuocauit pompa gaudentem 263, 16. — pelago dilatus C III 86. parua lintre currem 2, 1. (uia) quae ducit angusto calle C I 80. (semita) quae dirigit angusto calle uestigia 180, 5. longa maris circuitione discurrens 171, 13. — Enoch meritis uiuacibus C I 103. presbyter difficili comparatione 7, 10. sed lento potius gestamine uilis aselli rectori sufficit honos C IV 297. sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos sufficiens 272, 4. — quarto die iacebat C IV 273. necem paruo degustaturus tempore C V 180. tribus horis latuerunt C V 242. triduo tulit antra sepulchri C V 244. quartae iacebat lucis cursu iam fetidus 270, 21. sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa subiacuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura contexit 290, 20. — seniore uiro gelidi praecordia uentris in partum tumuere nouum C I 110. quid-

*) Numeri paginas lineasque, C I—V Carminis paschalis libros, H Hymnos significant.

quid natura negat se iudice praestat C IV 8. — *ablat. compar. insol.* cui nec minus est Patre quicquam C I 314. — *ablat. pro accus.* in lumine Christus expuit C IV 108. in oculis tartarea caecitate compressis Christus expuit 261, 19.

ablatores corporis C V 344.

ablūta C IV 269.

abolenda sitis 268, 14.

Abraham 182, 7. 208, 20. 230, 12. 287, 19.

absens manere C V 241.

abstractum pro concreto e. g.: coniugii fides C I 267. 190, 9. — iura sacerdotii (*al.* sacerdotis) C I 357. crescere postquam coepit origo C II 10. 197, 10. quid prima amissit origo H I 11. naufragium C I 234. 188, 16. puerilis aetatis milia 210, 12.

abusque chaos C I 103.

abyssus uetus C I 146. primae legis 184, 2.

ac: qui praesentia praeterita conspiciat ac futura 208, 10. manet mansit ingiter ac manebit 208, 10. *et sim.* — ac uelut: i. q. tamquam si (*Pros.*): ac uelut hoc dicens C III 166. — ac i. q. sed: ac ne sic agnoscere Christum gens uoluit Iudaea C V 11.

Achaemenia ira C I 200. furor 187, 2.

Achius sermo: nam si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera C I 186.

accitus: discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociauit accitos 219, 4.

accola gentis C IV 225.

accommodans salutiferos gressus 238, 13.

accubitare toris C I 2. in toris 175, 1.

accusatiuus: pelagus maiestatis — parua tiro lintre cucurrerim 2, 1. caerulosa aestuantis undae fernores 247, 1. funereos modos gemeabant tibicines C III 133. natantes uias incertas 219, 5. caelestia psallere C I 25. resupina tumet C III 330. parua loquor C III 338. uilem rubri sub tegmine cocci uestitur clamidem C V 165. nihil uacare C V 197. tantum calentes C I 200. tantum feruentes 187, 5.

tantum inmanis C IV 119. quantum — uoluit 252, 11. nimium saturat 225, 10. nimium debellat 251, 13. — argentes onerata sinus C I 112. squamea colla tumens C I 134. proprium non obfuscat serenum C II 153. delectus lumina C III 296. sectus terga C V 153. quattuor uiri ceruices lecto suppositi 238, 8. terga sulcatus 283, 19. animum satiata 288, 4. tantum — longius bona discernuntur a malis 230, 9.

accusator 269, 11. populus accusator 283, 7.

acies nullius aspectus 250, 5. acies gemellae 270, 10.

actus tales C I 281. 191, 5. actuum liber 300, 21.

ad: imbui ad fidem 5, 14. superbos ad humiliora deponere 255, 7. ad litteram accipere 258, 11. ad tempus C V 285. 293, 5. — ad = contra: ad Gabaon C I 163 *cf. Pros.*

Adam C I 366. 196, 11. 202, 2.

adesse i. q. esse: qui caeli fabricator ades C I 61. Verbum Christus adest C I 145. (Deus) semper adest semperque fuit C II 100. funus adesse III 136. qui semper egentum panis adest C III 263. multiplicandus adest C IV 56. quis nisi Christus adest C IV 207. se prorsus adesse C V 106. quippe est aqua piscis, Christus adest panis C V 403. quippe qui uitis aderat 232, 15. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis aderant tyrannide 265, 5.

adfabilis amicus 6, 11.

adforet i. q. aderit C I 310.

adhuc: uix adhuc hominem 238, 9.

adiectiuum uel participium loco substantiui positum: caelestia C I 25. serus natus C I 113. profundum C I 139, 302. II 223. depositum C I 195. uoluer C I 246. 246, 13. curua auia C I 300. totum commune C I 313. ardua C I 335. terrena C I 352. II 242. 195, 16. deserta C I 356. III 207. 246, 10. properata C II 36. procellosum profundum C II 59. puerilia milia C II 121. partus natus C II 148. proprium serenum

C II 153. montana C II 187. aeterna C II 192. excelsa C II 195. humillima C II 213. inferiora — excelsa C II 214. uaga caerula C II 222. stulta — infirma II 229. fortia — sapientia C II 230. indulgenda C II 233. terrena C II 242. adoptini nati C II 243. conspicui iusti C II 295. marina C III 46. medium profundum C III 51. miser iacens C III 97. alius aeger C III 152. in contraria C III 156. ima petunt C III 206. maiora acta C III 209. resupina C III 330. humilis egens C III 334. tumidus rebellis C III 336. speciale bonum — generale C III 339. maiora caelestia C IV 109. vastum profundum C IV 115. nubila C V 9. tetrum infernum C V 121. tartareum profundum C V 137. humana C V 162. uiolentum grande C V 228. mystica secreta C V 242. inferna C V 248. perdita — consistentia C V 251. uigiles C V 301. procliuius lubricum 4, 14. humiles 174, 1. ueneranda metallica 178, 7. media profunda 183, 11. infirmus rebellis 217, 5. humillima — altissima 218, 5. plura similia 228, 10. uniuersa 241, 7. 245, 8. inualidus mancus 244, 18. marina 247, 15. potens dextera 247, 17. inferna 252, 3. infirma 259, 9. parua exiguae 254, 1. ardua — curua 255, 6. humiliora 255, 7. opulentus diues et tumidus 256, 8. cuncta 256, 12. profunda 262, 8. miseri infirmi 260, 3. maligni 264, 20. miseri leprosi 266, 10. caecus naturalis 269, 20. exanimis 271, 3. inferna 271, 12. 289, 12. 291, 2. iusta sollemnia 271, 15. antiquus ille 272, 7. perfidus (= diabolus) 283, 2. cuncta 278, 19. 292, 26. perdita 291, 6. instituta 291, 6. deteriora uel infirma 291, 12. manifesta 296, 10. cuncta excelsa ac profunda 302, 12.

adiectiua gen. neut. cum gen.: sollemnia modicae mensae C I 5. caerula ponti C I 136. ima tetri profundi C I 302. nubila mentis C II 81. incerta profundi C II

223. infima mundi C II 229. opima carnis C III 211. caerula ponti C III 219. debile uulgi C III 254. infirma sexus C III 265. sanctum diei C IV 87. omnia inimicae uirtutis C IV 158. omnia beatae passionis 291, 18. omnia diuinitatis 302, 8. peruia directi callis C IV 234. periculosa procliuioris lubrici 4, 13. deteriora maioris spatii 185, 22. deliciosa aulici conuiuii 187, 11. tenebrosa caligantis tartari 193, 5. caerulosa aestuantis undae 247, 1. excelsa montis 250, 2. profunda squaloris tartarei 253, 15. lubricum antiquae ruinae 260, 12. penetrabile inferni 271, 12. caduca saecularis ambitus 271, 18. uicina mortis 273, 6. iucunda aetheriae lucis 276, 5. immensa piscosae congregationis 300, 8.

adiectivum pro genetiuo substantiuu uel pro substantiuo cum praepos. torrida damna C I 130, frondea robora I 131, uetus abyssus (= abyssus ueteris legis) I 146, uenter ferinus I 194, Achaemenia ira I 200, Hebraeum decus I 214, muliebres artus I 225, arboreae radices I 264, apostolicus honor I 361, mortalis lex II 5, ueniale opus II 24, sidereum onus II 38, seruire iugum II 54, aurea munera II 95, sancta pericula II 132, flumineum lauacrum II 166, igneus ardor III 38, 279. aequoreae aquae III 48, porcinus grex III 84, litorea saxa III 55, furtum fidele III 127, tactu sereno (= sereni = serenitatis) III 150, apostolicae aures III 170, amica fides III 231, uox patria III 292, corporei artus III 293, arboreae comae IV 48, uirtus erilis IV 57, linea claustra IV 119, daemonicus globus IV 145, uiperae minae IV 157, carnalis lacus IV 183, Pharisaea manus IV 238, sepulchralis honor IV 289, puluerem iter IV 294, angelicae legiones V 74, infernae fores — supernae V 229, gramineus ager V 223, angelica fides V 333, corporea res V 373, turba fidelis V

376, seruire corpus H II 6. —
 Dominica protectio 4, 14. munimen
 castrense 173, 6. naualis statio 173,
 15. pennale libramentum 175, 11.
 decacordum psalterium 176, 14.
 arborei fructus 179, 13. uiperei
 morsus 179, 15. musteus amnis
 180, 19. lacteus potus 182, 1.
 rigida mutatio 183, 10. aquosa
 siccitas 183, 16. hostilis uirtus
 185, 8. sancti artus 187, 19.
 muliebris effigies 188, 8. diuina
 sententia 197, 4. meritum sepul-
 chrale 198, 5. femineus partus
 199, 11. maternus pudor 200, 4.
 corpus puerile 201, 2. corporea
 fragilitas 202, 18. parricidalis
 conatus 205, 10. metallicus splen-
 dor 208, 1. sepulchralis honor
 208, 7. crinale damnum 210, 14.
 silentium temporale 212, 5. saxea
 uiscera 215, 13. uoluptuosi lapsus
 219, 7. terrena nobilitas 219, 8.
 popularis permixtio 220, 17. origi-
 nale odium 221, 15. sabbaticus
 cibus 224, 14. lactea primordia
 226, 10. pecuniaria quantitas 227,
 13. aeraria similitudo 228, 3.
 carceralis custodia 229, 3. deliciosa
 retia 229, 10. uoluptuosa temp-
 ratio 229, 12. conlisio humana
 235, 1. brachiale remigium 235,
 15. grex porcinus 238, 2. fune-
 rea imago 238, 10. Dominicum
 testamentum 240, 9. gratia mulie-
 bris 240, 18. tactus Dominicus
 242, 12. Dominica manus 247,
 16. uictuale solatium 248, 2.
 apostolica disciplina 243, 15. morta-
 les oculi 250, 10. corporales
 oculi 250, 18. corporeus aspectus
 251, 8. linea obsidio 262, 11.
 morbosa unda 266, 5. corporea
 palus 266, 6. uitrea caro 266, 6.
 oculata claritas 267, 13. prin-
 cipium humanum 270, 1. sepul-
 chralis lapis 270, 21. quadriiuga
 celeritas 271, 20. iter puluerum
 272, 1. paterna professio 273, 15.
 arida siccitas 278, 4. delictum
 iuuenale 280, 14. funerea merces
 281, 14. trabalis laqueus 282,
 13. funereae exequiae 290, 11.
 poenalis dicio 292, 24. inimica
 manus 293, 7. angelica uirtus
 297, 1.

adiectiua aduerbialiter e. g.: con-
 tentus adi C I 8, geminae con-
 sona legis testamenta regens I 145,
 flebilis orat I 265, inpiger dilapsus
 labere II 204, manifesta tenet II
 271, flebilis et supplex rogabat
 III 13, miserere citus III 60,
 supplex tendit III 297, uox re-
 spondit consona V 19, manifestus
 adit V 370, abit sublimis V 424.
 uoluntarius adquiratur 5, 13. lae-
 tus accipiens, contentus adsumens
 175, 5. deliciosus expectas 175, 7.
 facillimum subiacet 256, 5. sinus
 augebatur inmodicus 265, 15. lac-
 tissimi intuentes 303, 1.
adlecta 9, 8.
adludere: metallo fauus adludit (allu-
 dit *RHG*) 176, 3.
adprobo: qui Dei mediator et hominis
 adprobat 202, 17.
adsequi: quicquid rhetoricae facun-
 diae perlegunt, neglegentius adse-
 quantur 5, 7. quae linguae reso-
 lutio magis est adsecuta 172, 3.
 saeculares litteras adsecuti 172, 8.
adseri reuerenter 3, 6.
adusque C II 278, H II 2.
adulta proles C III 105.
Aegyptia tyrannis 265, 4.
aequorea aedificatio 183, 12.
aera i. q. aereae figurae C I 47. *cf.*
 178, 6.
aeraria similitudo 228, 3.
aerios sulcos C I 180.
*aemularum (nebularum HBv) ima-
 gines et figurae* 265, 8.
aestuarum C II 79, feruores 247, 1.
aetas temporum 198, 3.
aetherens: aetherum regnum C IV
 308, orae V 424. 302, 11, arces
 177, 8. maiestas 184, 10. 261, 4.
 campus 185, 21. honor 206, 14.
 frons 232, 15. manus 261, 15.
 ora 275, 21.
aeuum i. q. aetas C III 327. *i. q.*
 tempus C IV 49.
affectus natae H I 46, dilectionis
 213, 23, nominis 221, 14.
affectare 228, 6. 229, 11.
afflictio parui gemitus 260, 7.
agere i. q. efficere: cunctis lumen
 agit C III 278.
agilis messor 180, 17.
agmen i. q. numerus uirum C III
 265, feminarum 249, 13.

aiens (agens *T^a BZ*) C III 291.
 ait = inquit (*orationi rectae prae-*
mittitur) C I 321. 205, 16. 215,
 11. 218, 13. 220, 18. 221, 2.
 226, 15.
 album beati ordinis C I 347, albo
 uitalis paginae adscribi 195, 11.
 alere: nubila mentis alens (*al. habens*)
 C II 81.
 aliger gallus C V 80.
 alimonia panis 224, 1.
 aliquanti = aliquot 221, 6.
 aliquis = *ein* = uel stultus poterit
 aliquis arbitrari 226, 8.
 alloquens haec (*si locus integer*) 220,
 17. alloquens suos ita discipulos
 inter alia quae docebat 224, 17.
 alluio fidel undosi sanguinis riuos
 desiccant 240, 18. miti pelagus
 alluione lambebat 247, 8.
 aluus parua C IV 112.
 alto corde diligere C V 410.
 amator nigrae mortis C IV 93, purae
 uirtutis 229, 11.
 ambages longae excusationis 12, 2.
 amicitia olentis caeni inuolutum pec-
 cus 237, 17.
 amissum: donec luamus uniuersa us-
 que ad modum ultimi quadrantis
 amissa 229, 5.
 ammonere: ammonitus 4, 12. am-
 monens 218, 9. 264, 12. ammo-
 nebat 226, 12. ammonet 243, 6.
 255, 14. 270, 7.
 amor: qui pompa mortalis amor
 ostenditur 271, 20.
 ancora auctoritatis 12, 4.
 angelicus: cibi C I 149. 184, 8.
 minae C I 160, coetus C II 72,
 legiones C V 74, potestas 184, 21.
 anhelae febris C III 34, preces anhelae
 C IV 221. 234, 10.
 anhelans lux C I 164, flamma 185, 4.
 anhelitus aegri 3, 7.
 animam suspendit ab alto C V 131.
 animatio rediuina 271, 9.
 annona fidei C II 263, diurna
 224, 7.
 annosa patientia 8, 6.
 ante *adv.* 6, 1.
 antiquus: fames C III 209, ops C III
 210. sterilitas 246, 12. solatia
 246, 12. ruina 260, 2. colonus
 290, 2. religio 292, 13.
 antistes Vrsinus 7, 5.
 anxiare 233, 3.

aperire iram C II 108.
 apex: communis C I 32, duodenus
 apostolici honoris C I 361. 196,
 7. summus C V 248. 291, 2.
 ἀπό κοινῶν: quid lapides atque aera
 coli, quid fana profana proderit
 et mutis animas damnare metallis
 C I 48. ut messis quae at esse Dei
 mercisque futurae maxima cente-
 num cumulare per horrea fructum
 C I 58. cuius quaecumque uidentur
 seu quaecumque latent et rerum
 machina sermo est C I 239. re-
 probum quem uertice gestat an-
 gulus atque (*sc. qui*) oculis prae-
 bet miracula C I 288. Arrius
 unum debet scire sumusque Sa-
 bellius esse fatendum C I 323.
 hic loquitur nimis, ille tacet C I
 331 (*cf. Pros.*). alter amat fletus,
 alter crispare cachinnum C I 332.
 cuius super aethera sedes, terra
 pedum locus est C I 194. hic
 quia liberat, ille trucidat C II
 289, quos non mala daemone
 pauco, sed legio uexabat atrox
 C III 74. maxima paruorum
 legio uel maxima matrum C III
 215. quam pretiosa fuit quae
 nunquam uendita uastis C III
 240. quid quod et Heliam et
 clarum uidere Moysen C III 285.
 cui prona facultas — et quidquid
 natura negat — praestat C IV 6.
 quem frons nulla uidet sed totum
 conspiciat ipse C IV 15. quem
 faucibus artis angebat uis — uit-
 umque tacendo perdiderat C IV 59.
 ieiunis qui ferre cibum, sitientibus
 haustum, hospitibus tectum, nudis
 largitur amictum C IV 24. quia
 mortuus idem, idem uiuus erat
 C V 264. nec ueterem studet hic
 ueniam nec habere futuram IV
 249. quod nocte silenti disci-
 puli Christum raperent et abiisse
 referrent C V 299. quem gloria
 regis nunc etiam proprii donans
 fulgore tropaei primatum retinere
 dedit C V 320. sese uidari in
 membris quibus ante fuit C V
 374. spes in fine piis hic homo
 qui Deus est H I 96. non eripit
 mortalia qui regna dat caelestia
 H II 32. illos portus et litora
 171, 12. quid in lapideis simu-

lacris et aereis figuris inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica proderit animas seruitute damnare? 178, 8. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. qui nec Patre minor in aliquo, (*sc. cui*) nec est quo crescat 193, 17. de lamine lumen exortum, de solo solus est natus 193, 16. quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere 202, 22. cui filius unicus et aliquanti sint famuli 221, 6. quo delectum caelo diabolus nec terrae patiatur infestum nec terrenam corporis nostri substantiam — saeuus coluber inuadat 223, 12. qui lucis uia, pacis est semita 229, 7. ubi quia creator omnium nasci se uoluit, illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit 238, 6. coetus flebilis ac tumultus 241, 7. quam tutum credere, quam sanum est in Deo confidere 242, 8. uoce pariter et auditu replenisset infuso 242, 18. tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem (*fort. dedit*), duorum modo piscium redundare fecit quantitate 246, 13. non in siluis et montibus sed humanis gentibus constitutum 255, 13. ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae quicquam morsus absumit 257, 2. nec sua dare nec aliena poterat uerba suscipere 261, 14. non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitus desperatae 268, 2. nocturno silentio qui panes sibi negante postulans ab amico quia iure caritatis mereri non ualuit auxilio iutus inoportunitatis extorsit 268, 5. quo gloriosa Christi potentia mortalem uellet exponere, resumptura carnem 273, 2. quoniam ipse uidelicet suam pro cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere 277, 10. nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolicus nunc apostata nominatus est 283, 4. fides catholicaque confessio 287, 6. cui cuncta reserantur, nihil obstruitur

294, 19. totum proprio regit et gubernat arbitrio 302, 12.
apostata uilis (*sc. Iudas*) C V 138. 283, 4.
apostatica plebs C V 375.
apostolicus: honor C I 361, uir C V 138, ulni C V 399, disciplina 243, 15, actus 287, 1.
apparere i. q. uideri: apparuit olim non ardens ardere rubus C I 127.
aptare prope cuncta tribus editionibus 172, 13.
aptus: peioribus aptos consiliis armate dolos C V 307.
aquosus: gentes (= pisces) C IV 188, siccitas 183, 16, marmor 262, 10.
arbiter aulae Hebraeae i. e. Herodes C II 78, orbis C IV 165. 265, 2.
arbitrium imperiosae uocis 241, 20.
arboris fructus 179, 13.
arca = *Arche*: C I 73. H I 13, 14. 41, 42, 179, 17.
Arctos C V 193.
Arctons 286, 3.
ardet concilium C V 86.
area H I 43, 44.
argentei triginta 375, 19.
aromatica messis C V 324.
arridere: Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. uotis arride 195, 15. postquam nullum dolis iter arrisit 278, 7. Occiduis autem limes plantis arrisit 286, 3.
Arrius infelix C I 300. 193, 3. 194, 7.
artifex: artificis codicis opus C I 4, 175, 3. fraudes C V 387. doli 299, 14.
arna freti C III 227.
aspectus: at postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum 251, 8.
aspicio: aspiciunt inopina uota C III 141.
astutus furis (saucius *uel* socius *codd.*) 203, 23.
assertor rerum manifestus 295, 8.
at *postpos.*: C I 176.
Athenaeus: Athenaei pagi paedorem C I 42, Athenaei paedoris inluies 178, 1.
Atticus: doctrina C I 40, Attici dogmatis insanibilis doctrina 177, 17.
auctor: mortis C V 150. 283, 16, lucis C V 151. 283, 16, terrenus

- H I 77, saeculi H II 5, libertatis (urbs) 191, 7, gentilium dogmatum auctores 194, 10, libaminis 267, 6, sceleris 269, 6, proditionis 275, 1, ueritatis 278, 19, proprius 291, 4.
 audax fiducia C III 125.
 auertere iter 193, 4.
 augere: necdum nomine gentes auerarat hoc omnes C III 162.
 augmenta laudis 172, 15, augmentum sanctificationis 222, 3.
 aui numerantur auorum C I 311.
 auidae pinnae C III 69.
 aulae *gen. loc. (fort. aulai)* C III 320.
 aulici conuiuuii deliciosa 187, 11.
 ausum C V 352.
 aut = at, sed: C I 7. 175, 6. — aut potius C I 281.
 axis orientis C II 76. 286, 2. caelestis triumphus axe resplendens 186, 1.

 Baal C V 147. 283, 13.
 Babylonia sacra C I 197. 186, 20.
 baptisma 212, 19. 302, 1.
 Baptista potens C II 143. Iohannes Baptista 212, 3.
 baiulo H II 11.
 Barabban C V 147. 283, 13.
 beare famam gurgitis C II 160. 212, 18.
 beatissimus pater (Macedonius) 1, 1. 171, 1.
 belliger miles 5, 8.
 belua camelus 256, 5.
 benigne conspicui horti C V 225.
 Bethania C IV 113. 271. V 423. 258, 3.
 Bethleae orae II 73. 270, 19. 302, 8.
 bibliotheca caelestis 8, 11.
 bibula harena C I 102. 181, 10.
 bicolor aegritudo 234, 5.
 blandimentum uersuum 5, 9.
 blandius peruenire 194, 21.
 boatus tragicus C I 18.
 bona *i. q. optabilis*: libertas C II 299.
 bonitas: nota Domini bonitate fruntur C V 407.

 Cadere: cecidit uiolentia flammae C III 39.
 caducus: caduci uultus C III 201. gradus 193, 9.
 caecus: caeca fauce C II 19, potestas C III 303.
 caelitus C II 77, V 198. 186, 19. 195, 16.
 caesareum tributum C III 315. 252, 5.
 caesaries beati capitis 223, 4.
 calidus pontus C III 219.
 Cain 221, 15.
 Caiphas C V 83. 277, 16.
 callis planae libertatis 184, 5.
 campi lubrici salis 183, 18.
 cana origo C I 94, fides 181, 1.
 canistra gemmata C I 13, aurea 176, 2.
 canticum: uates talium canticorum 191, 17. cantico Dauiticae iucunditatis impleto 244, 6. canticum psalmi 259, 2.
 cantilena *i. e. psalmus* 196, 2. turba — modulans ymnis caelestibus cantilenam 272, 14.
 capax C V 294. 202, 9. 293, 20.
 Capharnaëa urbs C IV 82.
 Capharnaum 260, 10.
 capitulum euangelicum 205, 16. 220, 15. in alio euangelii sancti capitulo 266, 3.
 captura C IV 119.
 cardo rerum C V 310, solis ortus H II 1.
 carnalis lex C I 308, lacus IV 188. 193, 10, nequitia 221, 15.
 carnaliter 208, 3. 258, 6.
 caro *i. q. corpus* C II 34.
 castrense munimen 173, 6.
 catholicus: disciplina 8, 4, concordia 286, 12, confessio 287, 6, dogma 293, 10, religio 300, 15.
 catus: certare cati C I 329.
 caulae ruris C I 82.
 cautius commendo 243, 11.
 Cecropius: uenenum C I 40, uenenum Cecropiae doctrinae 171, 18.
 census *i. q. diuitiae, patrimonium*: C III 119, IV 18 7, 12. 190, 9. census diues 10, 4. patrimonium sui census 256, 15.
 cerni *c. inf.*: qui filius esse nunc cernitur 193, 12 *al.*
 ceruicale 235, 17.
 ceruix diabolicae superbiae 253, 14.
 cessare *c. inf.* C II 117.
 Chaldaea lex C I 199.
 Chananaea mulier C III 244. 248, 10.

chaos: penetrale chaos C IV 148, rerum confusa materies, quae chaos dicta est 181, 13. ne — praeceps in chaos mundus efflueret 291, 4.
chartae C V 437. religiosae chartae 303, 10.
chelydrus C I 134, III 190.
cheromyrra H II 81.
chrisma 238, 2.
christi 204, 20.
christiani 226, 20. christianum dogma 287, 18.
cibi sanctae benedictionis 301, 3.
cineres: corpora — in cineres animata suos C V 269.
clam fuit c. *inf.*: nec tamen Christum — clam fuit esse deum.
clamis C V 166, coccinea 284, 19.
clamosa multitudo 241, 9.
clangere: quatenam bella tibi clanget tuba C V 354. clangebant gemitu modulante tibicines cantus inferis blandientes 241, 8.
clarare: septima Genesis cum sababata dicit, claret hunc orbis caput esse diem C V 320.
claudere i. q. munire C I 73.
clausae parentis uiscera (sc. Mariae uirginis) H II 9.
claustra genarum = oculi C IV 256, 270, 4. claustra sepulchri 294, 16.
clementer: quoddam castrum clementer ingressus est 266, 8. salutiferis gressibus clementer aduenerat 270, 19.
clementia uestigia C IV 67.
clipeus dominicae protectionis 4, 14.
coccineus 284, 20.
coccum C V 165.
coetus (= quæstus) foedae redemptionis 228, 8.
cohors (cohors *M.*, choirs *CFLR* *Z.*) inimica C V 141, scelerata C V 340.
colligere: quem Dominus ceu pastor ouem desertam per arua colligit errantem C V 220. qui stellarum numerum potestates signa — solus colligit 179, 11.
colona uirtus C III 9.
colonatus uirtutis 232, 15.
colonus C IV 151. V 226, 290, 3.
commercium sceleris C V 118, commercium adulterinum 228, 8. nullo

uenundata commercio 248, 8. plena commercia reddidit 259, 11. linguarum commercia 287, 4.
commodae causae 6, 8.
comparare c. *dat.*: nulli compararis exemplo 201, 10. — similitudo flagitiis comparata 228, 3.
comparationis gradus inter se confundit auctor 1. *comparatiuus proposit.*: senioribus esse corde uidebatur senior (= senioribus senioreem sese prudentia — pandebat esse *Pros.* 211, 11) C II 136. ut sanior esset C III 117. clementior infit C IV 196. clementius aspexit 2, 9. secretioribus habitans in locis 220, 10. res durior (dura *Carm.*) 267, 19. cum adhuc est culpa recentior 280, 10. recentioris culpae trina negatio (recons *Carm.*) 301, 10. — 2. *comparatiuus pro superl.*: postquam miracula terris plura monstrauit 185, 17. quae menditibus plura conferens 240, 4. — 3. *superl. pro comp.*: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. — 4. *iunguntur posit. et comp.*: cautius ac latenter 297, 5. — 5. *pos. et superl.*: rosa suauis ac mollissima 198, 16. infans paruus ac maximus 199, 18. leo saeuissimus et cruentus 210, 2. a paucis uiris atque rarissimis 224, 12. oscula porrigit agno truculenta mitissimo 276, 20. *cf.* magis, nimis.
compares *de mulieribus quae ad Christi sepulcrum uenerunt* H II 82.
competens responsio 216, 9.
competenter 301, 6.
concedere: hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus exigua dignum habitationis concede 195, 9. ut digitos mergat in uulnera, leni facilitate concedit 300, 1.
condicionales periodi: si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera, sol est C I 187. nutribat geminanda fames si saucia callem rediret C III 261. parua loquor si facta Dei per singula curram C III 338. quem ferre manum non paenitet umquam, si nos paeniteat C IV 73. si caperet —

gesturus erat C V 47. uigili si mente notares — debueras sperare C V 160. si uelis — producit, si iubeat — propulsabit 180, 6. cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol specialiter uideatur expromi 186, 5. quique nulla nascentis uidit primordia, nisi peracto sine sole die gemino — instituisset 189, 17. minus forte deliqueras, si de Christo nihil quaereres 204, 11. cui si tener quiverit forsitan agnus auferri — exercet 210, 3. nec audebat adgredi, nisi uideret 215, 8. si diligentius — metiamur, dinoscimus 227, 4. gaudium si modam mensuramque transcendit, uelut onus timemus 262, 16. si meritum sancti cessauerit instituti, nihil habent momenti miracula 264, 20. tantundem sacri-legii admisit, quantum si cuncta regna — lucraretur — flagitii perpetrarat 276, 1. poterat postulare, si mallet — exigere 277, 7. *cet.* conditor rerum 2, 9. 192, 3. 198, 8. 259, 9. 267, 6. 270, 2. conferre 4, 6. confessio catholica 287, 7. confusus: ex desperato confusus 239, 2. confortare 220, 17. confractio panis 298, 5. congregare: euangelistarum dicta congregans 12, 7. adsiduis ex corde precibus congregatis 267, 17. mensae Domini mox unanimes congregati 301, 3. congregatio piscosa 300, 8. congrue: hanc sibi specialem gloriam congrue uindicauit 221, 1. conlationes adsiduae disputationis 11, 6. coniectura parilis sermonis 274, 15. *coniugationis formae rariores*: molire (= moliris) C II 88. famularier C II 197. benedicier II 247. uiderier C III 289. obstipuerer C III 141. nutribat C III 260. paritibat 265, 14. transiueram 171, 12. transiuit 183, 13. transiuerat 183, 20. introiuit 275, 15. quiverit 210, 3. circumitis 178, 3. perisae 211, 5. applicita 242, 14. applicata 282, 6. lota 270, 17. periebant 278, 2. iutus 268, 4.

coniugatio periphrastica: nemo saluandus erit = saluabitur C I 125. uicturus erit C III 20. multiplicandus adest (multiplicabitur *Pros.*) C IV 56. dicturus erit C IV 166 — fuerat succumbens 197, 6. absens esse 211, 6. honos fuit sufficiens 172, 5. liquor fuit conueniens 219, 12.

coniunctiui usus rarior: 1. *in enuntiatiis relatiuis*: quae Deo similis uiuens adstaret (quae ad similitudinem Dei fuerat *Pros.*) C II 22. quae sit dicta Naim (dicitur *Pros.*) C IV 126. qui milia Patrem legiones angelicas poscere posset (qui — poterat postulare *Pros.*) C V 74. Dominum quae caeca negasset (negauerat *Pros.*) C V 375 — in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenerit 202, 9. qui Dominicae manus auxilio subleuatus — confugisset (*cf. Carm. III 234*) 247, 17. ibi cibos impertit ubi fruges sterilis necessitas abnegarit (*fort. fut. ex.*) 249, 11. quia regem dixerit quorum fuerit 287, 13.

conlisio humana 235, 1.

conlucere: conlucet aurea uasa fauis C I 14.

complexus *pass.* C V 195.

consciunt morti 223, 1.

consecutio temporum: quot gesseris uno crimina iudicio si mente notares, non solas lauasse manus — debueras C V 158. piaret, ut — renasci possit homo C II 34. dilueret, ut per hominem homo quoque possit renasci 199, 3. uentis imperat ut quiescerent 236, 4. paradisu se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere, quatenus euidentius edoceret nullum tempus existere, quo Deus non ubique sit praesens 289, 13.

consequenter adiecit 194, 6. c. angelicus 218, 16. c. commendat 301, 19.

conseruus C II 275. 227, 5. 229, 2.

considerare i. q. sedere C IV 251.

consimilis propriae deformitati mansio 237, 18. mundano regno sceptrum uere consimile 285, 1.

consistere i. q. esse C III 326, V 251. 206, 13. 209, 3. 214, 1. 265, 17.
 consolator 256, 13.
 constanter opem adhibete C I 38.
 constare: sibi tantum constat egenus C IV 26. quisnam ambigat unam his rebus constare fidem C V 402.
 contagio 212, 15.
 conterminans diei noctique 179, 9.
 continentia: praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi 223, 7. continentia psalmi proloquentis (= *Wortlaut*) 281, 13.
 contingere C III 284. 187, 4.
 contrado: Niliaci papyro gurgitis 176, 12 — contraditus 281, 10. 284, 16.
 conuenientiae uerbum 214, 8.
 conuenire: in uteri spatium totus hydrops conuenerat C IV 180. cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec perire 177, 7. quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula maris harena conueniat 181, 11. si regem dici conueniat 210, 1. ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse 251, 3. spiritalibus causis conuenit lex diuina 258, 13. quod autem Iudaeorum regem eum specialiter uerbo pronuntiat — tam saeculari causae quam rationi conueniens est 287, 10. magno uisum conuenire mysterio 290, 20. o quam Iudaeorum menti liquor fuit ille conueniens 291, 12.
 conuersatio: desiderium sanctae conuersationis 11, 8. humanae conuersationis industria 258, 18.
 copia oculatae claritatis 267, 13.
 copiosa: dicta numquam desiderii copiosa 262, 6.
 coquo: gelidae mortis aduentus nimia coquebatur flamma uerborum 234, 13.
 cornigeros uultus aspectus 179, 8.
 corporea palus 266, 6.
 corporalis gratia 180, 7. ministerium corporale 260, 12.
 correptionis tempus 281, 20.
 cornu equi C I 231.
 coturnata tragoedia 176, 9.
 creator H II 28.
 credulus C V 314. 292, 12.

credulitas 193, 2. 281, 2. 287, 12.
 crinale damnum 210, 14.
 crispare cachinnum C I 392.
 cruror purpureus C V 288.
 culpa defossae pecuniae 4, 5.
 cultor caelestis bibliothecae 8, 11.
 aquarum 190, 3. transplanta-
 torum deorum cultores 190, 16.
 cultus inlustrati pectoris 2, 14. catho-
 lici dogmatis 208, 8.
 cum: tres una cum mente uiri C I 198. nihil esse diu cum fine do-
 leret C II 17.
 cum *ubi* dum *expectes*: cum dare
 cunctatur C IV 227. quam Phari-
 saea manus cum damnare parat
 plus liberat (*cf. Pros.*) C IV 239 —
 cum: quamquam tunc sanior esset,
 cum scelus ulcisci procurreret C
 V 128. inde — cuncta depulsis
 morborum uitiis membra sanabat,
 cum repente postulabat 233, 16.
 tunc opus salutis inperitens —
 desiccari iussit inluuiem, cum re-
 pente — unda discessit 266, 6 —
 cum potius: nec eorum quispiam
 mordacis linguae laceratur iniuria,
 cum potius inde laudis conse-
 quantur augmenta 172, 14.
 cumba (*T*) C III 47.
 cuncta passio C V 262.
 cunctor: quae Christum dubia tropi-
 datione cunctamini 271, 7.
 cuneata rabies C IV 145. 263, 20.
 currere: mustum C I 90. aspera mors
 populis ligno deducta cucurrit H
 I 61.
 curus per aua C I 300.
 cuspis uerbi C II 215.
 Cycladas ingentes 171, 11.
 cymbala labiorum 259, 7.

Daedaleum tectum C I 43.

daemon C III 155.
 daemonicus globus C IV 145. 263, 20.
 daemonium C III 163. 242, 17. 18;
 daemonia 261, 3.
 damnare c. *abl.*: animas damnare
 metallis C I 48. toxica damnata
 Tartareo cibo C I 53. siccis flu-
 entis damnauit patulas auidax
 fiducia uenas C III 125. sterili
 damnatus uentre C V 50. uenas
 desperatae prolis sterilitate dam-
 nauerat 181, 20. totius uictus

- sterilitate damnatus 184, 8. mentem nebulosae caliginis obscuritate damnatam 204, 2. matris arida sterilitate damnatus 276, 4.
- damnator H I 10.
- Daniel C I 214. 187, 16.
- dare laudem C IV 307, uerba (= loqui) 261, 14 — *c. inf.* da lucere lucernam C I 81. ardere dedit C I 226. pasci dedit C I 231. *cf. inf.*
- Darius C I 212.
- datiui usus rarior*: quae non sunt credita mundo C III 284. cui possessa est alieni fabrica iuris C III 308. mentita est uox uana tibi C V 348. panis in uno discipulis inuenta loco C V 401. cui crucifixus est mundus 8, 8. cui si queat littera commutari 186, 4. hi mundo sunt quippe rei C V 207. huic reus est mundus C V 208. natus est rex Iudaeis 208, 4. enectus est astris 219, 1. consocium morti imperium 223, 1. quibus commilitat 228, 11. Domini prouoluta uestigiis 259, 17. quod magnitudo causae sit humanitas desperatae 268, 2. cum milites eius sibi uestimenta diuiderent 286, 8. nunquam somno flexisse lumina 296, 18. mensae Domini congregati 301, 3. iustis est comparatum 301, 15.
- David 205, 1. 225, 3.
- Dauiticus: cantus C I 23. urbs C IV 42. modulatio 176, 14. cantilena 196, 12. psalmus 200, 10. 203, 21. canticum 204, 13. testimonium 207, 6. prophetia 236, 1. iucunditas 244, 7. ciuitas 258, 2. sermo 275, 8.
- de *ubi ex expectes*: de horto carpsimus C I 16. de tellure cruenta uellatis C I 51. dissimilis de (ex *Pros.*) morte foret C II 23. de qua regione oritur C II 80. hoc spatium de carne trahens C II 135. panem de caute creat C II 183. de plebe propinquos C II 223. de cane fecit ouem C III 249. de tegmine fulsit III 282. proles de fetibus (*uel loco genetius*) Euae C IV 265. similitudinem de iuueno sumpsit 196, 3. de aqua baptizatus ascendit 213, 10. tradere de profundis 262, 8. cognoscens uoce prophetica numeroso uel alieno de coniuge sui criminis uitam 268, 12 — *ubi ab expectes*: de ueste rapit salutem C III 124. de superioribus texta 286, 10 — de *pro ablatiuo instrumenti uel causae*: uana de nobilitate superbus C II 226. de gramine uescier C III 250. abundantem modico de semine messem C III 272. cuncta natura de membris uiuit creantis (*cf. Pros.*) C V 194. nec debemus de carnis inbecillitate diffidere 202, 15. cuius numeri quantitatem de carne traxerat 211, 9.
- debitum 267, 17.
- decacordum psalterium 176, 13.
- deceptor princeps 209, 13.
- decernitur C I 214.
- decimae percepti muneris 266, 20.
- declinatio: gen. plur.* uirum C II 1. discipulum C V 337 — *scorpion* C IV 157 — *gen. participiorum in -um* credentum C I 203. precantum C III 148. egentum C III 262. uescantum C III 267. dominantum C III 313 (*al. dominantium* p. 25, 25). iacentum C V 268. confidentum 209, 15. indigentum 249, 10. potentum 253, 13 — puppe C I 192. praesepe C IV 14, 301 (*at prasepi* 201, 3). puppem C III 70, 224 (*at* puppim 235, 10. puppi 235, 18). domu (*T' A K' L' Z*) C III 118 (*at* domo C III 309). neteri C IV 257. 245, 20. 270, 5 — *daemonas* C IV 92 — *gen. familias* 221, 7. segitis (*consonat uitis*) C IV 209 (*segitem* C V 156) tonitruus 274, 2. totae noctis 262, 7. 300, 5. nullae (*ex con.*) 280, 5 — Noe *dat.* C I 174. 185, 15. Moysi *gen.* C IV 168. 265, 6 — Moysi *dat.* 208, 16 — Moysen 250, 17 — Moysae V 274. — Baal *acc.* C V 147. 283, 13 — Barabban C V 147. 283, 13.
- decursus *part.* 1, 3.
- dedicare: poenam saluti dedicauit 285, 15.
- dedignatur morem gerere 299, 11.
- dedignatus C III 314. 252, 5. 261, 4.

deficere 8, 6. 246, 12. deficiens aquarum natura 184, 15.
 defiens domus C III 130.
 degustaturus C V 180, 285, 9.
 deiectus C V 218.
 demersa securis C V 123.
 denegare 3, 5. 4, 6. 233, 4. 256, 4.
 denique i. q. itaque: ego denique pastor sum C III 167 — tunc denique C V 84.
 densi libri C V 438.
 densitas: silua magnae densitatis 181, 6.
 dependo: lunae uota dependunt 189, 18.
 deperdo: excubiis deperdis opus C V 313.
 depositum *subst.*: C I 195, 186, 14. 228, 9.
 depressio cernua 246, 2.
 deputare: corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. laeuam (semitam) profundis suppliciis deputatam sc. esse 230, 14. corpus suppliciis deputauit 278, 15. ignibus deputare 282, 8.
 deriguit C V 117. 281, 13.
 describere stilo liberiore 171, 7.
 deserta officiis suis membra C III 93.
 desertor 283, 2.
 designare: sequentes (sc. libri) paschalis designantur operis nuncupati 173, 18.
 desociare 289, 5.
 desperata proles 181, 20. desperatis uisibus posita 245, 2.
 deuectare C V 345.
 dexteriora C I 182. 185, 22.
 dextra serenitatis 242, 12. dextera 286, 3. 300, 12. 301, 16.
 dextrum tui pectoris iudicium 173, 8.
 dicio poenalis 292, 24.
 dicta: dictis iam finis erat C IV 114.
 deuotionis dicta 7, 4. euangelicorum d. 12, 7. dicta adiciuntur et desunt 172, 19. spiritalia dicta respondeo 177, 1 — dicto citius C III 63.
 didragma C III 316. 252, 7.
 Didymus C V 379. 296, 6.
 dies i. q. lux C III 104, 146, 281, IV 263. 242, 8. 257, 19 — dies fem. C V 1, H II 61.
 difficilis reddere II 21.

digestus: per digesta ueteris miracula legis rettulimus C I 292. per digesta rudis necnon miracula legis dicemus C I 294. 192, 19, 21.
 dignitas comarum 258, 11.
 dignum c. gen. dignum facti (factis H v) supplicium 187, 8.
 dilapsus i. q. delapsus: fonsam dilapsus in atram C I 301. 193, 5. e summo dilapsus labere tacto C II 204, dilapsus uentre C IV 252.
 dilatus i. q. delatus C III 86.
 dimensum corpus C III 183. 244, 18.
 dimittere i. q. demittere C I 254, III 94, 325, V 262, 393. 262, 7. 238, 11. 300, 7.
 descendere i. q. decendere: C III 232, 333. C V 137. 6, 7.
 disciplina saecularium studiorum 5, 5. catholica 8, 4. insanabilis 177, 18. spiritalis 224, 6. apostolica 243, 15.
 discissum uelum 292, 15.
 discolor poena C IV 198. 266, 11.
 discrepare ab sese 173, 2.
 discrimina uitae amissae C IV 137.
 dispectans (*codd. pler.*) C III 201.
 dispexerat 187, 10.
 dispensatio cotidiana misericordiae 10, 2, certa 189, 13, benigna 227, 17.
 dispensator 244, 6. 281, 15.
 disperdere: surdis operam disperdis 190, 10.
 dispositio humana 287, 5. malis dispositionibus instruens 294, 18.
 distruo i. q. destruo H I 41, 42.
 diuergo: mens erecta diuergitur 253, 11.
 diuersae loquentes 261, 1.
 doctores nobiles C I 9, scismatici 286, 11 — doctor egregius (sc. Paulus) 219, 13. 244, 15. doctor iustitiae 252, 16. doctor mirabilis (sc. Christus) 253, 2. 286, 11.
 doctrina euangelica 7, 8. Cecropia 77, 18. apostolica 202, 20. Dominica 206, 14. substantialis 224, 21.
 sequentis aevi 243, 16. imitatores doctrinae 252, 12. pacificae doctrinae traditio 301, 21.
 doctus c. inf. tradere docti C I 328.
 dogma: ecclesiasticum 9, 10. inter beati dogmatis choros 176, 13. gentilia 194, 10. catholicum 208,

8. 213, 24. 293, 10. acidum 226, 13. christianum 287, 18.
 dominus *titulus*: reuerende mi domine 171, 2.
 donare C IV 246 = dare C II 26. 198, 14.
 donator 228, 16.
 diu i. q. diutinum: nihil esse diu cum fine doleret C II 17.
 dubitare: Christum dubitatis C IV 280.
 ducatum parui sideris intuentes 206, 4.
 ducere: uerum mendax pro crimine ducit C V 143.
 ductor 276, 14.
 dulcia pocula C III 7.
 duodenus apex C I 361. 196, 7.
 dum c. *coni. imperf.*: dum quoddam transiret iter, conspicit C IV 32. hunc Iohannes Baptista conspiciens quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi — proclamare coepit 212, 4. praeterea dum Pharisaei cuiuspiam sublimaret conuiuium, aderat peccatrix 259, 14. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam praeteriti postularet erroris — per ignorantiam se deliquisse tali prece signauit 279, 20 = cum: quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum 298, 2. claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet H I 19 — dum tamen c. *coni. praes.* nec differt, qua quis occasione inbuitur ad fidem, dum tamen non repetat 5, 14. — dum c. *ind. praes.* quae dum nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit 10, 8.

Ebriare *intr.*: per omnium iocunda mensarum captos suauitate conuiuias haustus fluminei nectaris ebriabant 232, 12.

ecferri C IV 128, offeri 263, 3.
 edax finis C III 105.

effectus: quae bonum cuiuspiam uel malum praecedere uidentur effectum 256, 5. sub unius qualitatis effectu 267, 1.

effigies: per latissimam totius orbis spatiantur effigiem 196, 6. effigies humanae carnis 270, 16.

effluo: ne — praecipit in chaos mundus efflueret 291, 4. nonus interea mensis effluxerat 199, 14.

elata 6, 6.

elidere = occidere 210, 8.

ellipsis uerbi: sancto ac beatissimo patri Macedonio Sedulius in Christo salutem 1, 1. 171, 1. de lumine lumen (*sc. exortum*), de solo solus (*sc. natus*) C I 314. rursus (*sc. ait*) C I 322. clausa ingreditens et clausa relinquens (*sc. uiscera*) C II 47. orba super gelidum (*sc. corruens*) frustra premit ubera natum C II 126. nec tibi parua salus Domino medicante (*conlata Pros.*) C IV 142. quo fractus et debilis, arma tamen audaciae non deponit 216, 12. — *ellipsis copulae*: quae ianua Christus C I 340. si natum genitore Deo tete adseris C II 203. mirabile C III 3. sine nomine mixtum uulgus C IV 2. donec sententia lata C IV 72. fons perennis aquae C IV 224. nec sine diuino constat moderamine gestum C V 177. caelitus actum hoc Hebraea refert C V 198. nobilior surgente tamen C V 297. uacuum uident iam corpore factum C V 325. postquam data munera C V 336. potius hinc agnitus C V 386. postquam uicta fames C V 409. gloria magna patri H I 109. quas adlocutus angelus H II 84. mores tractandos — repudiandos aestimo 5, 11. cui honor et gloria 18, 1. quid referam consecutas 184, 9. qui Noe quondam malus ac perfidus 185, 15. quem — uiderunt tempora peruagatum *sim.* 206, 6. 207, 5. 209, 21. 211, 19. 212, 4. 220, 3, 8, 17. 222, 16. 223, 11. 226, 6. 228, 3. 233, 9, 11. 236, 12. 251, 7. 253, 6. 260, 18. 261, 10, 17. 263, 18. 264, 9. 265, 2. 267, 3. 268, 15. 274, 3. 278, 20. 279, 19. 283, 16. 285, 5. 300, 12.

emensus *part.*: per emensos cursus 171, 11.

enim *desideratur* C IV 142 nec tibi parua salus Domino medicante, Maria, multiplici laesum curauit uulnere sensum.

enixa puerpera regem C II 63.
 Enoch meritis uiuacibus C I 103.
 181, 13.
 enutritus: cibi morsibus enutriti 249,
 15. inriguis uoluptas fontibus
 enutrita 289, 18.
 Eoi magi C II 74. splendidus Eous
 C V 191.
 epotare: scripturas autem ecclesiastici
 dogmatis ita sitiens epotauit 9, 10.
 erigere: i. q. ferre: de fluctibus ma-
 ris iubet erigere natantem didrag-
 matis portitorem 252, 6.
 erilis C I 338, IV 57, 106.
 ergo in apodosi: cum mora sit furtis
 contraria, cautius ergo cum Do-
 mino potuere lintea tolli C V 346
 — euangelicum ergo sequens ait
 ita capitulum 205, 16.
 eructare fremitus 211, 1.
 eruditus in libris saecularibus 8, 3.
 Esaias 255, 8.
 et pro etiam saepissime, uelut 222,
 13. 223, 7. 225, 17. 227, 12.
 228, 10. 235, 13. 277, 12. 280,
 17. etc. — et membrum tertium
 adiungit, uelut: uirtus, honor et
 gloria 174, 2, saepe — et post-
 pos. similis et maiestas 177, 12.
 — et = sed II 84.
 euolare 173, 1.
 ex: tetigimus montes ex pelago: tan-
 gamus montes ex saxo 173, 14.
 quod in nullo quicquam ex hor-
 renda uarietate remanserat 266,
 19. ex triplici ratione probatur
 C II 173.
 extractor debiti 229, 1.
 exanimus C IV 277.
 excessus: per illos clarae serenitatis
 excessus 185, 20.
 exhausta domus C III 118.
 exiguitas cadentium micarum 248, 14.
 exiguus: i. q. paruus: exigua cumba
 C III 47.
 expauesco: expauit natura modum C
 V 247. nequaquam expauere tot
 signa 291, 8.
 expedire: foratas expediens palmas
 C V 378.
 expromere: sol specialiter uideatur
 expromi 186, 6.
 exprimere regem 287, 14.
 externus sanguis sui generis 197, 14.
 extinguere uultus C III 145.
 extorquere intr. C IV 221.

exusta arua C I 1152.
 exuuiæ C V 200, 343. 297, 2.
 Eua C IV 265. 198, 18.
 euident: euidentissimi aspectus 209,
 4. euidentius 289, 13. 298, 12.
 euidenter 292, 17. 302, 19.
 euoluere curriculum 262, 8.
 Ezechias 186, 7.
 Fabrica: caeli C I 61, alieni f.
 iuris C III 308. 251, 21. operis
 270, 2. 198, 9. sui iuris 2, 9.
 177, 7 — potentis uerbi 179, 5.
 facere: similitudinem faciamus hic
 aliquam 221, 4. facere exsortem
 274, 22. cum inf. uide inf.
 facilis sermo C III 18, praeda 185,
 13. pietas clemens et facilis ad
 salutem 200, 17.
 factura = *Schöpfung* C I 30, II 21.
 faleris pictus (equus) C IV 295.
 272, 2.
 falx torua C V 156.
 fama gurgitis C II 160. 212, 18.
 praeclarae indolis 9, 2.
 fames auri 228, 11.
 familiaris ardor 184, 13. gratia 247,
 13.
 famulatus C V 23. 8, 6.
 fana profana C I 47. 178, 7.
 fastus 253, 9.
 fatisco: ruptae fatiscunt diuina con-
 page petrae C V 266.
 fatuum ingenium 2, 11.
 fauilla: mendacia uanis hominum
 conflata fauillis C V 88. men-
 dacia uanis accusantium fauillis
 emortua 278, 2.
 faucis obsidio 259, 10. — fauce C II
 19. 198, 7.
 Felix 8, 7.
 femineum corpus 10, 1.
 feralia germina C V 124.
 ferire contagia moechae C IV 242.
 ferramenta paenitentiae 280, 10.
 ferre i. q. dare manum C IV 72. —
 ferre ora C V 371.
 ferrea uox C I 99. 181, 9.
 fertilitas: opima fertilitate tumens
 C IV 11.
 fetae trepidae C II 113, miserrimae
 210, 5.
 feruere uulnera C II 128. mare con-
 pulsit immum obsequio feruere fre-
 tum C III 68.

feruescens 263, 14.
 ficulnea *sudor.* C IV 50. 258, 9.
 fidelis turba C V 376. fideles ==
 christiani H I 83. f. signum 195,
 6. uerbis 199, 7. assertio 201,
 19. facta 209, 8. mens 227, 19.
 animae 275, 18.
 fideliter 292, 18.
 fides translationis corrupta (*al.* cor-
 repta) 172, 5. antiqua C I 93.
 ardens C I 205. terna — una C
 I 324. catholica 287, 6. Trini-
 tatis 298, 11. consecramur ad
 fidem 300, 20. religiosa 301, 22.
 fieri adlecta meretur 9, 7.
 figmenta C I 17.
 figura == uultus C V 102 — figurae
 suavia C V 388. aduersae 180,
 75. tacitae H I 17 == imago H
 I 87.
 fatale lumen 251, 4.
 firmare C IV 113.
 fistuca C IV 243. festuca 269, 8.
 flagrare i. q. frangere C IV 71. *trans.*
 diuinae leges spiramenta flagrantis
 odorem gratiae suauitatis 177, 19.
 flauescunt (flauiscunt *TL² Z¹*) gem-
 matas canistris C I 13, in ferculis
 gemmatas 176, 1.
 florei graminis prata 178, 14. f. loca
 180, 10.
 florifera sedes C II 2.
 fluctuosa praeda C V 395.
 fluctuans cantus 184, 16.
 fluens i. q. oriundus C II 146 — doc-
 trina fluens C III 172.
 humineum lauacrum C II 166. nectar
 232, 12.
 fluuidus morbus C IV 186.
 fontium i. q. aquarum ministri 232,
 12.
 foret i. q. esset C II 16, 23. IV 300.
 V 133, 167. forent C V 105.
 frequens: palmis ac frondibus fre-
 quens unquam turba plenae festi-
 uitatis occurrit 272, 13.
 frondea robora C I 131.
 frons: quam frons nulla uidet C IV
 15. — frondes arboreae 272, 12.
 (*cf. Carm.*)
 frux bonae messis 4, 10.
 fulminei caeli C I 184.
 fundare opem C I 234.
 funerea imago 238, 10.
 funus (funera) i. q. cadaver C III 114.
 IV 136, 282. 240, 2. 241, 6.

292, 22. — funeris impleta sepul-
 tura 271, 15.
 furialiter 284, 3.
 furtiva suspicio 294, 7.
 fuscus germani sanguinis (= Cain)
 221, 16.
 fusus humo C V 55.

Gabaeon C I 168, 185, 4.
 Gabriel archangelus H II 18. 199, 5.
 Galilaea arua C IV 189 — Galilaea
 266, 9.
 Galkianus (Gallicanus *al.*) presbyter
 8, 2.
 gaudere *c. part.* gaudet paritura pa-
 rentem C II 40. uictor opima
 ferens gaudebit praemia miles —
 gaudet pinguescere C III 19.
 cf. inf.
 gaudia uitae C IV 209.
 gehenna C IV 148. V 230. 290, 7.
 gelidus nenter C I 110.
 gemellae acies C IV 261.
 geminanda fames C III 260.
 geminus: C III 72, 211. IV 32,
 101, 121, 131, 207. V 219, 329.
 10, 5. 182, 9. 183, 12. 189, 16.
 214, 8. 249, 6. 261, 12. 263, 6.
 267, 2, 6.
 gemitus animi 278, 10.
 generalis hymnus 222, 16. mos 282,
 19.
 generaliter C I 355. 195, 18. 254,
 3. 287, 14.
 generatio fallax C V 297. fallaciae
 iam dedita 294, 3.
 Genesar C III 236. 248, 1.
 Genesis C V 318. Geneseos liber
 295, 8.
 genetivus: in triplici uirtute sui C II
 101. uilis honor piscis III 319.
 maior caelestis regni (= in cae-
 lesti regno) III 321. agmen mili-
 tiae IV 96. chaos infernae pene-
 trale gehennae IV 143. medica-
 men consanguinet limi IV 267.
 herebi recessus IV 285. mortis
 profundae lex IV 286. exteriora
 uelamina albae formae V 30. mens
 trucis furoris V 125. sensus redi-
 ere Petri (Petro *Pros.*) V 109.
 falsi patrum V 156. seges ne-
 potum V 156. spineta malorum
 V 169. tegmina carnis V 173.

iura potestatis V 210. univerna ferri V 303. culmen nominis V 317. munus messis aromaticae V 324. epulae piscis obusti V 372. sub nube doli V 390. peccati sacra potestas H I 81. munera legis H I 93. domus pudici pectoris H II 13. riuus cruoris torridi H II 65. fluens sanguinis H II 68. portus pectoris 2, 3. ingenium prudentiae mortalis 2, 11. officium studiosae mentis 3, 4. quicquid rhetoricae facundiae 5, 7. cursus reuoluti discriminis 171, 11. circuitio maris 171, 13. mordacis linguae iniuria 172, 14. fides nascendae veritatis 172, 16. saeuus uomeris 182, 17. deficiens aquarum natura 184, 15. feruentis rotas sulci 185, 22. militibus accessus suae portae patet 195, 1. tanti sceleris satiatis 205, 18. munera trinae laudis 209, 11. esca suae uoracitatis 223, 12. neruorum uincula 238, 11. tantum potestatis 238, 11. tantundem potestatis 243, 1. quicquid aegrum uulgi 248, 21. humani corporis Christus 249, 20. pluris ualuit 252, 10. frondium uelamenta umbrosa 258, 5. incommodum furoris 259, 5. sui criminis uita 268, 12. lumina renaescentis claritatis 270, 18. cf. *synonymorum coacervatio*.
gentes aquosi marmoris (= pisces) 262, 11.
gentiles postae C I 17. 176, 7. populi C IV 304. gentiliū dogmatum auctores 194, 10. gentiles et aduenae 207, 2 — nullas gentiliū 226, 19. gentiles errores 272, 10.
gentilitas 287, 17.
gerere: rude iam baptismum gerebat C I 142. (opus) quod non proprium gerit 244, 4. uitam gerebat obscenam 259, 16. qua materiam gerebat corporis 268, 8. magni gerebantur sacramenta mysterii 284, 18. lumina tantum libera quae gerebat 289, 3. templum inmaculatum gerere 293, 18. membra gerere 298, 13. morem gerere 299, 10. imaginem gerere 300, 19 — gerens exteri-

ora nelamina C V 30. spiritum Dei gerentes 206, 25.
germanae C IV 275. 271, 2. germana 10, 6 — germanum odium C II 239.
gerolus hamus C III 316.
gerundii ablatiuus: quisquis sperando tepefecit C I 350. lacrimas serendo gaudia longa metum I 365. legum legendo negligis II 85. delicta fugans Saluator nostra gerendo terret II 155. euncta creando sanctificat II 244. sanctificare colendo II 246. uidendo praeteritum cernit III 21. epulas nutrit edendo uulgi III 268. ultium tacendo prodiderat IV 60. non reprobando fidem sed praedicando timorem V 82. nos abluendo sustulit H II 44. haec iterando conuertunt 5, 10. in Christi fama latu non deficiendo 8, 6. praeterendo lustrari 171, 14. nascendo terrae munus impleuit 181, 16. nesciendo cernebat 183, 19. increpando derisimus — miserando defleuimus 191, 5. docendo tradere 194, 12. cf. 194, 15. 204, 12. 223, 15. 229, 3. 245, 4. 13. 257, 19. 259, 8. 263, 14. 269, 11. 281, 3. 282, 8. 286, 12. 296, 19. 298, 12.
gerundium: quidquid mare nutrit edendum C I 11. quicquid maris nutrit unda uescendum 175, 9. quem tractat fraude necandum C II 82. (quod) patrandum sub honore crucis — uidebit C II 87. arcana — reserenda docens C V 274. inde sequenda docens C V 416. (quod) per unum totius mundi baptismum panderes abluendum 180, 3. corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. credebant se naufragos litoribus conlidendos 235, 16. postulans se canibus exsequendum 243, 12. undam desiderabat exiguum — epotandam 268, 9. quorum nunquam deficiente substantia aitis deficeret abolenda 268, 14. ducebatur adultera lapidum ictibus obruenda 269, 3.
gestamea: acellas lento gestamine C IV 297. 272, 4.

gestu tremula 245, 20.
 Geta ridiculus C I 19. 176, 9.
 glacialia tempora 180, 16.
 globus discipulum C V 337. gl. solis
 ardens 246, 4.
 Goliam H I 47, II 18.
 grabatus C III 98.
 gradior iter C II 294.
 Graius sermo 186, 4.
 grandaeuus probitate 10, 7.
 grandis: grandia nuntia C II 75.
 trabs IV 244. nefas C V 41.
 204, 18. 275, 17. uiolentum C V
 228. miracula V 363. ministerium
 182, 9. auxilium 199, 10. chaos
 230, 15. fastigium 250, 15. —
 grandia postulo 195, 12. grandia
 dare 195, 13.
 grandisoni modi C I 18.
 gratia purae dilectionis 6, 12.
 gubernator rerum prouidus 256, 10.
 gyros: conplectens omnia gyro C II
 65, (anguis) septem gyros, sep-
 tem uolumina traxit C IV 149.

Habere: nec primam similem uisa
 es nec habere sequentem C II 68.
 quamquam — hoc habeatur ad-
 scriptum 220, 14.
 habitator uelox nobilium undarum
 (= piscis) 252, 7.
 habitus pauper 10, 3.
 haud diligunt 5, 8.
 haustum paruum C IV 226.
 haustus ebriabant 232, 12.
 Hebraicae litterae 286, 18.
 Hebraei 187, 16. agri C III 250.
 coetus 281, 7.
 Hebraeum decus (sc. Danihel) C I
 214. aula II 79. 187, 2. ager
 248, 17.
 Heliae C I 174. 185, 14. 186, 3.
 Heliam I 170. III 285. 185, 11.
 250, 17.
 herba flori cespitis 2, 13.
 hereditaria largitas 185, 18.
 Hermogenianus, doctissimus iuris-
 lator 172, 11.
 Herodes C II 88, 115. H II 29.
 203, 23. 205, 15. (alius) 206, 6.
 210, 7.
 hesperus C III 221.
 hic: huius damna tenens, huius con-
 pendia perdens C IV 250. hunc
 elegit, hunc reprobanit C V 211.

— hic est nbi regia fuluis aula
 tholis inradiat 192, 13.
 Hierichum 257, 11. 266, 9.
 Hieronymus diuinae legis interpres
 8, 10.
 Hierusalem 180, 5. 191, 18, 19.
 Hierosolymam 266, 8. Hierosoly-
 mae 287, 1.
 hinc: hinc etenim abluimur, hoc pa-
 scimur, inde sacramur C V 404.
 — magis hinc agnitus, quod ipse
 sit Christus 299, 12.
 hirsutus caper 288, 20.
 hisdem praesentibus 302, 15.
 hoc: hoc docet una fides, unum ter
 dicere regem C V 199. quale
 nomen habebit hoc crimen ut —
 tuis ambias dolis interfici 204, 19.
 quid est hoc ut praecederet eos
 stella 206, 3.
 holocaustum 182, 5.
 honor pompae mortalis C IV 293.
 honos uilis aelli C IV 297.
 horrescere: pomis acerbis — natorum
 horrescere dentes C II 25.
 horrere = horrorem facere 225, 13
 (fort. horri).
 horror maculosae cutis 234, 5. ger-
 minis inutilem relinquentes horro-
 rem 288, 1.
 hospes i. g. peregrinus C IV 24.
 hospita: uestigiis hospitum peregrinis
 uiam 183, 16.
 hospitalis: per hospitalis templi sin-
 ceram defluens castitatem 200, 2.
 hospitalitas corporalis gratiae 180, 7.
 humanitas 268, 2.
 hydriae: aquae H II 50. 232, 13.
 hydrus C II 259.
Hypallage: purpurei per uiolaria
 campi C I 277. fragilis regna
 honoris C II 191. ualidae lam-
 padis aestu C III 33. (anguis)
 septem ingens gyros traxit C IV
 149. omnes explorant proprias
 alterno lumine formas C IV 201.
 profunda claustra gehennae C V
 230. hoc luminis ortu C V 323.
 rectae soliditatis iter 4, 13. colum-
 bae simplicis animum 8, 1. factis
 potius edocentem quam sermone
 monstrantem 8, 4. nectareis sua
 mella cum ceris 176, 1. in rubrae
 testae parapside (cf. *Carm.*) 176,
 4. limes terrenae uicinitalis 179,
 7. cornigeri uultus lunae 179, 8.

per callem planae libertatis 184, 5. facilem praedam cano gutturi subministrat 185, 13. cornu equitatus axe resplendens 188, 14. certae dispensationis ordine custodito 189, 13. pendentia culminum tecta 190, 13. sacerdotali religionis exordio 196, 2. toruos lupi morsus euadere 230, 18. ferreis catenarum nexibus innodati 237, 8. funus uirginis immaturum 241, 6. subitaeque rei iucunditate 242, 1. lacrimis plus perfusus 242, 2. liuidum uenenum fellis 245, 10. globus solis ardens 246, 4. longam penuriae sarcinam 249, 7. tanti fragminis ubertate 249, 18. uelut igneus solis aspectus 250, 3. pro tanti corporis mole 256, 7. legitima consuetudinis institutum 269, 3. amicae fraudis salutatio 276, 19. trina linguarum significatio 286, 17. germinis inutilem horrorem 288, 1. de sublimi crucis examine 288, 13. post mortalem corporis sepulturam 294, 10. niuea uestis iucunditate blanditus 296, 5. in fallaciam permutantur ignauam 296, 11. sub nubis uelamento fallacis 299, 17.

Iactura: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1.

ideo: quod — ideo 171, 6. ideo — ut 214, 9. 243, 15.

idola C V 146. 183, 12. idolorum cultus 287, 17.

ieiunus: inlaesam ieiunis morsibus escam C I 172. 185, 13. (mens) ieiuna a Christo C II 265. in locis arida siccitate ieiunis 249, 4. ieiuni 257, 4.

igniculus 3, 11.

ignoranter 280, 18.

ille: ille creatus C II 70. quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit 200, 6. qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum necesse est et uinculis poenalis subiaccere 237, 10. ille — iste: infernas adit ille fores, adit iste supernas C V 229. ille profunda sequens penetrauit claustra

gehennae, abstulit iste suis caelorum regna rapinis C V 230. ille fores infernas intrauit, iste supernas inrupit 290, 5. ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit 290, 6.

imagines et figurae 265, 8. **imagines** 210, 21.

imagines: poena C I 203. **supplicium** 187, 6.

imago mortis C III 92. **funerea** 238, 10.

imbres lacrimarum 279, 7.

imitator doctrinae 252, 12.

imperiosus: dominus 236, 18. uox 271, 10.

implere: lacrimis impleuit amicum, maiestate Deum C IV 278.

in: manens in origine mundi C I 256. parensque in tempore dicto IV 134. tunc stella per diem fulsit modo nec in nocte comparuit 290, 17. — in se cuncta lauat C II 158. conspicuo radians in honore Mariae C V 359. in fragmine panis agnitus enituit C V 366. uincis — promisso in munere H I 45. in lapideis simulacris et aereis figuris confidere 178, 6. in discipulis sese clarificatum esse memorat 222, 6. in aliorum namque personis aut absoluiur aut ligamur 227, 8. quanta fuit in reliquiis fastidita 246, 22. qui polluebaris in animis 275, 3. uerax in omnibus 299, 19 — panis in uno loco inuenta C V 400. 800, 15. in hoc loco 213, 9. in locis habitans 220, 10. in locis ieiunis 249, 4. — uocat in (*fort.* ad) sua gaudia iustos C II 295. in ardua meum comitantur incessum 194, 20. in faciem se prostrauit 266, 21. — in praeceps C II 210. in tantum 250, 10.

inaniter 269, 17.

inassum reddere C V 118.

incessanter 245, 7.

incessus: pedestres patefecit incessus 188, 10. comitantur incessum 194, 20. placido incessu comprimebat 247, 7. inferior cordis incessus 253, 11. claudis reformauit incessum 258, 1.

inchoator parricidalis maculae 221, 16.
 inclinare: doctor discipulis Dominus sese inclinavit 274, 20.
 incolomes 255, 3.
 incommodare foedus 276, 17.
 incommodum morientis filii aegrum 233, 2.
 incredulitas 215, 22.
 incursus tristis phalangis gregem inuasit 237, 19.
 incurva C III 200.
 index redeuntis C V 364.
 indignari: non indignatus discipulo latus monstrare C V 384.
 indiuidua maiestas 194, 8.
 indolesco: stultos in me mundanae sapientiae haberi sensus indoluit 2, 11.
 indultus: ut quod solus habet egrum cunctis donaret indultum 220, 5.
 indutiae 258, 23, 280, 6.
 infantiles anni 253, 7.
 infantulus puer 253, 4.
 infelicitate uaria perfrusus 283, 15.
 inferior sc. aetate 211, 13.
 inferre = soluere: tributum non designatus inferre caesareum 252, 5.
 infidelitas 291, 13.
 infinitivus: moniti contemnere C II 103, neniens tollere II 149, passere non pasci III 8, perdere IV 86, ponere V 78, auertere H I 65, ablucere 212, 3 (uenerat ut donaret 212, 2), docere 216, 22, lazari rogamus II 269, permittemur abire II 277, monstrat ire II 287, imperat ire II 287, mitescere III 62, dispergere 302, 1, conpulsi feruere III 67, uescier III 250, migrare III 309, uenire 188, 7, insanire 245, 15, laetatur uadere III 101, praecipit palmam recalescere III 186, properare IV 155, benedici 223, 14, recurrere 225, 3, amputari 258, 22, gaudet pinguescere III 191, 245, 11, se caruisse 239, 4, abducere V 221, gustare 197, 3, redundare 246, 14, faeit residere III 335, mitescere IV 18, discodere IV 39, finem esse IV 90, nasci V 49, esse 188, 18, dat discodere IV 4, surgere IV 282, consistere V 28, consurgere V 40, esse

V 186, 188, 16, retinere V 322, largitur ferre IV 23, nocet abscondi IV 77, trepidat nudare IV 78, gemit dominum amicum esse IV 98, meruit audire IV 105 cf. V 238, 424, 9, 8, 195, 12, 196, 12, 206, 11, 214, 14, 230, 17, 248, 6, 261, 18, 269, 18, 276, 8, 279, 11, 280, 17, 290, 14, 295, 6, 302, 10, intrat clarificare non sumere IV 173, brachia tolli armat V 94, procurreret ulcisci V 128, ingemit habitare V 226, poscant dari V 302, uidere promeruit V 318, hortatur dimittere lina V 393, amat augere V 412, mando gentes uocari V 420, inquiri 204, 3, sufficeret cingere V 438, comparari 276, 2, adueniet dare H I 105, pertulit iacere H II 21, parcite perfrui 178, 9, praebere dignaberis 180, 13, 302, 16, rennuent seruire 180, 22, perstringere permittemus 181, 5, affari permisit 188, 12, ualeat expedire 181, 10, dissimulauit exprimere 192, 9, habere contempsit 193, 3, delector properare 196, 10, arceret obstupere 198, 14, promiseras te adorare 204, 10, ambias interfici 205, 1, sanctificari ualeat 222, 1, uti 238, 13, trahere 262, 9, mereri 268, 4, deposcimus adsumere 222, 17, honorificari 273, 11, deprecamur liberari 229, 17, metuens postulare 237, 15 cf. 282, 3, 284, 14, 298, 15, adire impetravit 237, 17, curauit absolueret 238, 15, praestitit uiuere 241, 21, subpeditat conspiciere 250, 12, 255, 6, praesens discerpere 252, 2, postulantem reddi 257, 13, reluctantur confidere 257, 14, metuunt optare 262, 18, desiderabat esse 266, 1, transmitti postulare 277, 7, manus erigere plebs armatus 278, 9, horreo memorare 278, 11, uulgaretur surrexisse 294, 6, promptus agnoscere C II 20, difficilia reddere II 21, doctus offerre II 177, habere III 231, aptus piscari II 221, consuetum uiuere III 82, dignus habere III 85, 231, carere IV 230, sentire V 155,

gandere 182, 16, censerī 280, 17, nuncupari 264, 7, conspiciere 270, 10, expelli 282, 18, perire 283, 20, adustus lambere III 247. difficile est conferre IV 6. curare paratus IV 182, tradere 194, 12. dignatus sumere 195, 16. designatus sabiugare 217, 6, vulgari 261, 4, demonstrare 292, 8. pressa facultas planare — referre IV 7. sors melior foret nitam nescire 276, 7.
infirmi i. q. aegri C III 288. 255, 3. 260, 4.
infructuosum opus 2, 8.
infundere: infundere lumina terris C I 251. omnium mentibus sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat 173, 10. ueniam delictis 198, 8. pacem hominibus 202, 23. tenebris ortum diei infundi uidemus 212, 11. Deus simplicitati cordis infusus 218, 11.
ingemiscans (ex com.) 249, 7.
ingenium temeritatis 217, 8.
ingero: absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati 236, 10.
inhumanus egenti 227, 14.
inluuies (ingluuies B) 178, 1. 212, 17. 266, 5. 269, 15.
inlaesus C I 172. 185, 14. 252, 3.
inocciduae uuae C III 11.
inorme agmen C III 265.
impertire se dapibus 175, 1.
impertuna fides C IV 216.
impugnare: si quando infirmitatis humanae uitiis forsitan laecessitus impugner 4, 10.
inriguus: fons perennis aquae semper inriguus 268, 8.
insania diabolicae feritatis 234, 18.
insanum factum C II 86.
insaturata malis (more) C V 278.
insolitus frenare C I 165.
instantia sacrae lectionis 9, 2.
instaurator 245, 9.
institutum legitimae consuetudinis 269, 3.
instructi libris (in libris P) 172, 9.
instructio 11, 5. 258, 16.
instrumentum fidelis sermonis 177, 2.
instruere domicilium mansionis 202, 11.
intacta Maria C II 36.
integer homo 189, 6,

integrare i. q. supplere: integrare non plena 172, 17.
intellegentiae sensus tripartitus 224, 2. typica intellegentia 300, 10.
intendere cuncta 256, 12.
intentio: disputationis nana intentio 177, 17. cordis 186, 20. mentis 219, 22.
inter: homines inter natum genitore minorem lex carnalis habet C I 307 cf. etiam 193, 10. legis magistrō inter residebat C II 138. agnos praecipit inter lupos properare C IV 154. inter beati ordinis ciues constitutus 195, 11.
interpreter diuiniae legis 8, 11. interpretis lingua 287, 2.
intorqueo: septem membrorum gyros intorqueus 264, 8.
inuentor mortis 261, 5.
inuitare: epulis praeceptor eos inuitat edendis C V 405.
inundatio lacrimarum 211, 3. conscientiae 269, 10.
Iohannes C I 358. H II 20. 193, 20. 196, 8. 212, 3. 222, 7. 303, 11.
Ionas C I 192-186, 11.
Jordanis C II 141, 165. IV 1. 212, 1. 255, 1.
Joseph 211, 20.
ipse i. q. idem: at sacer ipsam pro pueri ingulis aries mactatur ad aram C I 114. i. q. is C III 56. 197, 6. 200, 10. 200, 16. 299, 9. 300, 15.
is pro reflexiuo: Dominus, an eum diligat, clementer interrogat 301, 6.
Israhel C III 58. 161. 208, 16. 215, 9. 224, 13.
istac C V 7.
iste i. q. ipse: eum constet ab istis motibus C I 251 — i. q. hic: 196, 4. 229, 19. 246, 18. — iste — hic: iste fidem ternam, hic non amplectitur unam C I 324.
ita: ita enim secundum Iohannem Iudaeis requiritibus sese dixit principium 193, 19.
iter transire C IV 32. transgressus C IV 99. residens illud propter iter C IV 211. puluerem iter sulcauit C IV 284. (mater) quae fuit olim aduenientis iter (Ianna Pros.) C V 364. postquam nullis dolis iter arripit 278, 7.

inbibatio amara 241, 8.
 incundae salutis laetitia 182, 15.
 (*codd. Prosa ubique iocundus exhibent*).
 Iudaea C IV 2 V 352. Iudaea gens C V 12, 115. Iudaea semita 255.
 1. Iudaei V 196, 349, 208, 4, 19. 218, 19. 226, 20. 297, 9 *al.*
 Iudas C V 26, 38, 117. H II 78. 282, 2.
 iuge sceptrum C I 34. iugibus notis C II 225. iuges menses C III 202.
 iugi semper manens aeternitate 177, 11. iuges preces 223, 8. anni 246, 3.
 iugiter 173, 10. 201, 5. 202, 13. 208, 10. 215, 13. 243, 5. 268, 7. 284, 10. 291, 3. 302, 13.
 iurator mendacis testimonii 228, 7.
 iure: testes iure (*fort. uere*) fideles C V 433. quia iure caritatis mereri non ualuit 268, 4.
 ius: proprii iuris agri 243, 13.
 iussio C III 19. 171, 8. iussiones 237, 1.
 iussu dominante C I 87. 180, 15. i. imperiosae uocis 271, 10.
 iustitiae conditor et magister 252, 16.
 iutus: auxilio iutus inportunitatis 268, 4.
 iuuenalis: senecta 8, 7. aetas 281, 2. i. delictum 280, 14.
 iuxta sensum 206, 18.

Katernus H II 37.

Laborare: laborantem puppem C III 224.

labrusca C I 45. 178, 5.
 labyrinthus: antrum C I 43. anfractus 178, 2.
 laceri crines C II 123.
 lacrimante cantu C III 193.
 lactei potus ubera 182, 1. i. primordia 226, 9.
 lacus i. q. hydria C III 8.
 laetitia repensa 298, 18.
 lambere: flammae lambebant robora C I 131.
 languor (*langor codd. pler.*) C III 44. IV 90 (*languoribus*). — 248, 3. 255, 3.
 lano C II 127. 211, 1.

lanx: diuini cordis lancea perpendens 288, 15.
 lapides i. q. lapidea simulacra C I 47.
 lapideus 178, 4.
 larem C I 260.
 latere c. *part.* posteriusque latens furata C III 123.
 latrones carnifices 288, 9.
 lauacra puri gurgitis H II 41.
 Lazarus C IV 272, 284. H II 62. 270, 20. 271, 5.
 Laurentius presbyter 7, 10.
 lectio: clamat nam lectio (= *sacra scriptura*) C I 143. lectionis adsiduitas 5, 3. sacrae lectionis instantia 9, 2. lectionis sermo 209, 5. euangelicae lectionis textus 213, 3. lectionis instructio 218, 13. 1. euangelica 230, 3. diuina 253, 16.
 legitima consuetudo 269, 3.
 lepra C III 163.
 letalis: malum C I 39. frigus C III 36. chaos C IV 286. 271, 12. incendium 234, 14.
 letaliter 284, 6.
 lex profundae mortis C IV 286. 271, 13. diuina 7, 10. mandati 214, 3. Dominica 225, 5.
 Libana cedrus C IV 55.
 libramentum sacrum moderationis 179, 10.
 licentia sexus 9, 11. uolentiae potestatis 236, 17.
 licet: cui licuit sine morte mori C V 281. qui patulo Christum licet in praesepe iacentem agnouit tamen esse Deum C IV 301. licet diuersa sectantes 194, 9. — licet in membris feminei corporis animus sit uiriliter 9, 11. — licet loqui non posset 212, 5. licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae 288, 7.
 ligneus: lignee, ligna rogas C I 268. lignee, ligna quid obsecras 190, 10.
 limes terrae H II 2.
 linteolum C V 24.
 liquentes latices C II 159.
 litoreae orae 235, 6.
 litare stellis C I 259.
 littera caelestis C IV 162. secundum litteram 224, 4. ad litteram accipere 258, 11.
 litteraria disciplina 2, 7.

locus *i. q.* occasio: daemoniis auferte locum C III 163.

loquella (loquilla *optima*) C IV 63. *al.*

Loth C I 121. 182, 11.

Lucas C I 357. 196, 2.

lucerna uerbi C I 80. instaurata suis radiarunt ora lucernis C III 151. suis lucernis radiarunt ora uidentia 242, 13.

luctamen seditiosum 236, 8.

lumina *i. q.* oculi C III 149, 296. IV 36, 41. 107, 244. 242, 5. lumine alterno (= uisibus alternis) C IV 201 — lumen *i. q.* uita C III 304. 251, 4.

lusus uerborum: fana profana C I 47. 178, 7. pietate remota plus pietatis habens C I 115. apparuit olim non ardens ardere rubus C I 123. mitis in inमितem uirga est animata I 132. lignee ligna rogas I 268. quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet I 298. non quia qui summus Pater est et Filius hic est, sed quia hoc summus Pater est, et Filius hoc est I 320. uirginis antiquae facinus noua uirgo piaret II 31. Christo nascente renasci II 33. legem legendo negligis et regi regum tua regna minaris II 85. senioribus corde uidebatur senior II 137. neotorem grata mercede reuexit III 102. rex regum Dominus dominantum III 318. nec poterat Domino clamante tacere IV 139. nam sabbata propter hominem condita sunt non homo sabbata propter IV 184. in lucem sine luce ruit IV 253. ori ora premis V 64. ne qua pius a pietate uacaret V 71. memor ille malorum inmemoris damnauit opus V 110. facti pretium, non facta reliquit V 119. auctor mortis erat iusus qui sumere lucem, auctor lucis erat iussus qui sumere mortem V 151. par est poena trium sed dispar causa duorum V 206. perdita restituens, non consistentia perdens V 251. non tu peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te V 280. tenues tanto mansore capaces V 294. lumen requirunt lumine H II 85. peccata qui mundi tulit

nos abluendo sustulit H II 44. nos redemit uenditus H II 88. germanam nomine meritoque Perpetuam 10, 6. simplici maiestate sit triplex et triplici persona sit simplex 193, 1. genitoris genetrix mox futura 199, 18. qui nec succedit penitus nec decessit 204, 6. legemque legis ac negligis 204, 8. qui regi regum tua regna minitaris 204, 8. ubi diuersis generibus lamentorum dolor aderat non diuersus 210, 22. senioribus seniore sese prudentia magistris magistrum pandebat esse doctrina 211, 10. rex etiam qui solus est regum et dominus probatur dominantium 252, 5. utris, non uterus uidebatur esse 265, 13. sabbata non curauit hominem curare festinans 265, 13. nullus purus inuentus est qui feriret impuram 269, 7. in lucem sine luce peruenit 270, 1. ne quo se pius a pietate suspenderet 277, 4. auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret 283, 16. qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio commisisti 284, 8. iustum iniuste diuerberas, regem praeses examinas 284, 11. triam uidetur esse par poena, sed duorum dispar causa 288, 9. postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti sermonis increpatione redarguit 289, 5. sine morte licuit mori 292, 26.

lux *i. q.* uita: ultima labentis lucis tempora C I 188. supremas lucis spiramenta perdidit 239, 8. reciduae lucis operatio 242, 5. — *i. q.* dies: luce palam se obtulit C V 362. quartae lucis cursu iam fetus 270, 21.

lymphā peritura C IV 227.

lymphata pestis C IV 188. 266, 7.

Macedonius presbyter 1, 1. 171, 1. machina rerum C I 249. caeli 179, 4. cuncta — uerbi constant machinis fabricata 183, 21.

magis *i. q.* potius: si — delicias magis deliciosas amas (potius *Pros.*) C I 8. sectantes magis uitam spirantis odorem legis I 41. posse

- suam reuocare magis animam (potius *Proa.*) V 307. — *possessivus adiungitur*: inquit suo magis est uir agnitus ille colore C III 32. (hominem) quem uoluit magis esse suum C IV 188. demonstrans lapides, suas magis epulas, serpens ait 215, 11. (hominem) quem suum magis esse desiderabat 266, 1. nam etai corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus 226, 17. — *ad comparativum accedens*: cautius ergo eum Domino potuere magis sua lineata tolli C V 346. quodque magis amplius admireris 246, 18. utque aliud magis plus mireris 249, 14. — uera magis in specie 234, 8. — *i. q.* potissimum: conuenienter tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat et cineres 237, 11. — uel magia = *oder vielmehr*: quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit 248, 7.
- magisterium 243, 16.
magnalia H I 59.
male praegnans mater C IV 252.
mandatum legis H I 51.
mendantia ora C IV 296. 272, 4.
manere: fidelis uerbi mansit adspici-
rata conceptio 199, 7.
maniplos C I 368.
manna mirabile C I 228. nectareum
188, 11.
mansione angulus 195, 10. domici-
lium 202, 11. mansio 237, 19.
mansor tantus C V 294. 293, 19.
manzer: manzeres populi C V 256.
manzeres (sc. Iudaei) 291, 13.
Marcus euangelista C I 355. 196, 11.
258, 14.
Maria C II 30, 49. V 359, H I 53,
54. H 4. 198, 18. 199, 6. 200, 9.
297, 17. *et.*
maritalis potentia 10, 11.
marmora sicca C I 140.
Martha C IV 279. 271, 6.
mater uirgo (sc. Maria) 295, 14.
materies: utraque materies 173, 19.
rerum confusa materies 181, 13.
m. pleni luminis 206, 5. excu-
sationis infirmas 227, 10. originis
293, 3.
Matthaeus C I 355. 195, 18.
maturitas placidae doctrinae 11, 7.
meatus aevi C II 135.
medella (medilla *T¹ L¹ P*) C III 118.
medeps = medicus 240, 4.
Melchisedech C IV 208. 271, 5. 267, 7.
membra: membris et sanguine Christi
uescimur C V 292.
Memphiticae uanitates 265, 5.
Memphitis in oris C IV 169.
meritum bonum C IV 164. beati
meriti testimonium 7, 7. de nullius
meritis diffido 11, 5. meritum
sancti instituti 264, 19. meritum
i. q. delictum C V 203, H I 5.
meriti similitudo 288, 7. — meri-
tum sepulchrale 198, 6. — merito
259, 1. suo merito 215, 5. merito
uariae significationis 207, 17.
merito tanti sessoris 272, 6. —
meritus *i. q.* sceleratus C V 76.
mersus C IV 231.
merx = merces C I 58. 79, 1.
messis Iudaicae posteritatis 284, 1. —
messis *i. q.* annus C III 203.
meta finalis luminis 251, 4.
metalla 212, 14.
metallum: subitas arente metallo
hausit aquas C I 155.
*Metrica et prosodiaca: producantur
syllabae breues in arsi*: tinea C
IV 21. — decore III 30. (*cf. Verg.
Aen.* V 647). — tergere IV 70.
uentus H I 21. (uentus, distractus
lect. uar.) — clausa H II 9.
— centurio H II 54. — *in cae-*
suris: pius C I 120. — patet I
322. — cuius IV 46, 107. — se-
gitis IV 209. — *breues syllabae
finales ante uerba ab st, sc, sp,
pr, tr incipientia producantur*:
namque stulta II 229. iamque
scilicet II 249. sanctusque spi-
ritus V 403. meritum praecelso
V 212. aqua tria V 290 (*in
caesuris legitimis*) — *finalis bre-*
uis et in consonum exiens, si se-
quatur h littera, producitur in
arsi: *cf.* I 35, 324. II 77. III 288.
V 196 (*in caesuris*) — II 184.
V 162 (*in caes. leuioribus*) — *in*
monosyllabis: uir humilis III 296.
H I 69. — *corripuntur in thesi*:
iuge C I 34. II 255. III 239. —
manauit I 156. — denarios I 278.
(*sed legi potest etiam denarios*)
— regulus III 12. — medaretur
III 238. — Inorme III 265. —

ablūta IV 269. — spūta V 102. —
idōla V 146. — tridue V 244. —
ecclesiā V 358. — spiritu H I 110
(cf. *Redam de art. metr. p. 252*,
21 K.) — in syllabis finalibus:
spiritūs (gen.) C I 292, 295. II 239.
III 299. V 403. — uagītūs (plur.)
II 120. — domūs (gen.) III 181. —
sexūs (gen.) III 266. — sperandō
I 350. — praedicandō V 62. — re-
probandō V 82. — perueniō V 280.
— antea I 174. — praeterea a
postis optimis non corriguntur
finales uelut ultio I 206. —
cautio II 272. — tentatio II 284.
— iussio III 19. — imago III 92.
— aerugo IV 21. — oratio IV 217.
sanctio V 108. — latro V 155.
— arundō V 170. — passio V
261. — generatio V 297. — quae-
stio H I 55 sim. — nomina pro-
pria Sedulius, ut poetarum chris-
tianorum plerique, ad arbitrium
metro accommodauit cf. Gabrihel
H II 18. — Herodes H II 29.
(Herodes C II 88, 115). — Israhel
III 58 (cf. *Prud. Psych. 651*).
— Iohannes C II 143. H II 20.
— Libana C IV 55. — Maria C
II 30. V 359. H I 53, 54. H II
4. (Mariae C II 49). — Samarita-
nae C IV 222. — hiatus in cae-
sura C I 324. II 77. III 288. H
I 6, 62. — in thesi: C I 291, 321.
V 15. H II 17, 73. — *syncope*
formae: uincula C II 272. III 75.
V 303. H I 81, 82. (uincula V
219.) — sechi IV 291. (secula H
I 89. II 5). — periculi V 252.
periculis III 35. — *aphaireais*: in
fine uersus I 144, 259, 255, 290,
321. II 97, 293. IV 14. V 353.
H I 43, 107. — in arsi diuersorum
pedum: I 31, 93, 132, 204, 290,
298, 330, 343. II 68 (uisa es),
164, 298. III 147, 308. IV 6, 16,
76, 124, 268. V 171, 348, 402. H
I 101, in thesi: I 205, 316. II
53. V 108, 261. — *synizesis for-
mae*: cui a. g. I 143. III 100,
194, 234, 308. V 78. (cuiquam),
281, 379. — hūc V 208. —
aurei III 316. — Darii I 212. —
sacerdotii I 357. — filii II 52.

— ubi III 38. — uestigiū V
431. — tuum V 8. tonitruum
V 13. tonitruus V 15. — pro-
deest V 120. — Moyses III 208.
IV 168. V 274. — semihomi-
nemque I 247. (cf. *Verg. Aen.*
VIII 194). — suauē (trisyll.) I 290.
— de elisionibus cf. meam de
Sedulii poetas uita et scripti.
comm. p. 109. seq. — caesura
regnat semiquinaria, quacum sac-
pissime est coniuncta semisepte-
naria; frequens est etiam usus
semiseptenariae cum incisionibus
post arsin secundam et post
trochaicum tertium. trochaica leui
caesura incisi sunt uers. I 323. V
302. ineleganter sunt incisi II
122, 268. V 236. — II 289, 197.
poetam rimi studiosum fuisse
tum ex permixtis hemistichiis
similiter cadentibus tum ex alteri-
us hymni uersibus in fine conso-
nantibus colligitur (cf. de Sed.
uita etc. p. 118 seq. et meam de
dimetro ambico comm. p. 30 s.).
ex hymnis unus per epanalepsis
formam, alter per abecedariam,
quam dicunt, decurrit.
metrica ratio 5, 1. disciplina 176, 10.
milia adi.: milia angelicas legiones
C V 74. 277, 6.
ministrare: fera nauigium ministrat
186, 18.
miraculum: morti miraculum concit-
ant 181, 16.
mirum, si 216, 18.
missile saxum C IV 241.
moderamen C V 177.
modicus i. q. parua, exigua cf. C IV
224. V 403. 201, 2. 268, 11.
modulatio 5, 4. Dauntica 176, 14.
modus mensuraque 262 16.
moecha C IV 242. 269, 12.
molestas: in aulis nititur molestias
frequenter extinguere 251, 15.
molle pecus C II 113. molliissimum
pecus 210, 4.
molliter 289, 18.
monitio uitae amica 269, 1.
monumenta scelerum C I 21. uetusti
odii C II 240. originalis odii 221,
15. sepulchralia m. 237, 7. nobi-
lium uirtutum 253, 2. — monu-

mento = sepulchro aduoluite saxum
C V 309. rupto monumenti tutamine 271, 14. monumentum saxo praeccludite 294, 17.
moraliter 224, 5.
moratus C III 61, 99.
morbosa unda 266, 5.
mordax aerugo C IV 21. mordacia dicta 288, 19.
mordere dictis C V 215.
Moyse C III 208, 285. IV 168. V 274. 208, 16. 215, 21. 250, 17. 265, 6. 292, 18.
multitudo: multitudinum nationes i. q. nostrum 'Völkerstämme' 286, 23.
mundalis pompa C III 329.
mundanus error H I 99. sapientia 2, 10. pompa 253, 7. regnum 284, 23.
mundare ab C III 29.
municipalis postremus 195, 12.
muralis obsidio 262, 11.
musteus amnis 180, 19.
myrra C II 96. 208, 5.
mysterium grande 182, 9. rude 183, 19. 184, 19. 207, 1. 213, 9. 286, 21. 290, 20.
mystica uirtus C I 75. 179, 18. secreta C V 241.

Naim C IV 126. 263, 1.
namque loco quarto C I 35. V 211. secundo 204, 3. al.
natale solum C III 87. 238, 5. lutum IV 256. n. dies C V 51.
natalicius dies 276, 4.
natans: tamquam natantes nias ponti fluctuantis incertas 219, 5. natans portitor 252, 6.
nationes postremi germinis 198, 6.
naturalis uis 256, 5. n. instrumentum 270, 4.
naturaliter 287, 22.
naufraga brachia C III 55. — naufragium = naufragus C I 234.
nauicula 262, 7.
nanigeræ uiae C III 230. 247, 10.
nebulosus: nebulosis mentibus obcaecati 189, 7.
nec pro ne uel neue: C I 4, 51. — 8, 10. 12, 2. 172, 10. 175, 3. 178, 13. — pro non C I 10. IV 124. — nec minus et C I 212. — nec iam modo C II 125.

necare uagitus C II 120.
necdum i. q. nondum C III 161. 243, 4. 246, 19.
necesse est subiacere 237, 10. parere 204, 16. al.
nectareus nimbus 184, 9.
nequaquam i. q. non 17, 2. 226, 18. 278, 17. 287, 1. 291, 8.
neque — aut: neque enim fuisse illos infantes aut lactis ab apostolo nutrimenta sumpsisse 226, 7.
nexus uulnerum tensi 289, 3.
nihil = non 198, 3, 17. 263, 6. al.
nihilominus = etiam, item 172, 12. 226, 17. 230, 8. 250, 17. 252, 11. 284, 17.
Niliacis biblis C I 22. N. gurges 176, 11.
nimbus superni nectaris C I 149.
nectareus aetheriae maiestatis nimbus 184, 10.
nimis, nimium i. q. ualde: nimis inruerant C IV 111. nimis incredula 274, 12. nimis est excranda 291, 17. — postpos. leue n. 3, 2. praecclare n. 211, 8. superba n. 219, 10. pretiosa n. 216, 9. parua n. 254, 1. fida n. 294, 9. lucida n. 300, 12. fidelissimus nimis 301, 8. — nimium C I 153. 225, 10. 273, 10.
nisi: nec linquit, nisi mergat aquis aut ignibus opprimat C III 300. qua nemo dignus erit, nisi — percipiat C IV 232. al.
nisus melioris arbitrii 2, 14.
niuea claritas 180, 12.
Noe C I 175. 185, 15.
nom. c. inf.: latere tamen Deus esse non potuit 249, 22.
nomismata C V 43.
nondum nostrum 'kaum' 211, 15.
noscitur declinare 226, 18. propheta noscitur elocutus 255, 8. 207, 6.
notitia uulgi 287, 4.
nubilus = tristis 263, 14.
nullus i. q. non: nulla tamen tanti metuerunt signa periculi C V 252. qui nulla nascentis uidit mundi primordia 189, 15. — nullius exemplo similitudinis cosequenda 193, 9. nulla refluentis undae rapacitate submersus 247, 16. nullus humanae sortis cursus 251, 4. nullis sermonibus explicanda 254, 3. nullae nos ex istis

indutiis spes impunitatis obtundat 280, 6.
nouissimus = extremus 253, 3.
numerosus coniux C IV 227. 268, 11. — numerosa dies 197, 11.
numerus pluralis pro singulari c. g.
animis C I 98. numeris I 102.
uirgulta I 135. marmora I 157.
causa guttura I 172. in terris I 175.
ignes I 201. incendia I 203.
simulacra I 225. cursibus II 15.
munera II 95. tura II 96. uenena II 186. congressibus II 198. fastigia II 202. corda II 208. ora II 217. III 197. IV 296. V 64. 188, 12. aquis - bellis II 291. periculis III 35. funera III 114. turbis III 115. in contraria (contrarium *Pros.*) III 157. etc. — bella 7, 7. aspectus 179, 8. glacialibus temporibus 180, 16. numeris 187, 10. excessus 185, 20. potatus 187, 12. machinis 188, 21. litoribus 235, 16. sinus 199, 8. nutrimenta 226, 7. etc. — **singularis pro plurali**: feruidus gladius C I 167. inimico remige I 196. daemone paucio III 73. bis bina ceruice III 90. alite multa III 210. crine soluto IV 69. multiplici uulnere IV 143. sancto pede IV 190. crimine multo V 207. flore perenni V 222. de nube V 312. perterritus miles V 333. . . . largi floris amoenitas 239, 19. nefande custos 296, 13. *al.* — **singularis et pluralis coniuncti**: terrorem et gaudia C V 329. uix nostris animis et cordi permittimus 181, 5. aequor et uenti 237, 1. fletibus gemituque 251, 19. lacrimis ora sulcabant, pectus gemitibus commoueabant 295, 17. — **numerus non congruens**: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auuiditate suscipiunt, ut in alta memoria saepius haec iterando constituent et reponant 5, 10. — omnia omnibus factus es 11, 10.
nuncupo: qui numero meritoque conspicui libra digni sint aurea nuncupari 264, 7.
nuntium C II 75. nuntia (*sing.*) 298, 3.

Ob hoc — ut 4, 8. 302, 15 — ne 205, 11. 224, 9 — quia 215, 19. 221, 7. 250, 9 — quoniam 228, 2. —
oberrans: uelut ignis oberrans arentes stipulas C V 89.
obloquum (oblocum *P*) 178, 8.
obruo: populis mundi obruit unda nefas H I 28.
obstupere 198, 14.
obtundo: nullae nos ex istis indutiis spes inopportunitatis obtundat 280, 6.
obtutus subpeditat 250, 12.
obustus piscis C V 371.
occasus *t. g.* mortalitas C III 274. 249, 21.
Occiduum sidus C V 192 o. limes 286, 2 — occidua sors C IV 272. orae C I 54.
occultus: ut in occultis te abducas 6, 10.
occupata (filia) uitalibus terminis 239, 9.
oculata claritas 267, 13.
oculi cordis 2, 12.
edae cordarum decem C I 24.
odibilis gens 291, 16.
odiosa propago C V 260.
odor gratiae suauitatis 178, 1.
odoratus C III 246.
offerre *c. part.* natum — mactandum Deo obtulit C I 114. quod nobis obtuli perlegendum 171, 4.
officium purae deuotionis 171, 3. per oris officium legentes 225, 19. geminae deuotionis officium 267, 2.
olea fecundae suauitatis 288, 1.
oleaster 288, 3.
oleum doni caelestis 4, 2.
opera (*abl.*) tarditatis 171, 14.
operari 292, 8.
operarius C V 412. 243, 11. 256, 18. 301, 8.
operatio digitorum 179, 5. recidiuae lucis 242, 4. mirabilis uirtutis 249, 3.
operator C V 69. 277, 1.
opifex bonus 212, 15.
opima gens C I 113. — o. populus (= frequens) C IV 126.
ops libertatis C I 284. panis C II 180. o. consueta C V 70. salutaris

261, 2. solita 277, 2. — uirtutis opes C V 1.
 opha ueritatis 177, 2.
 oras aetheriae 302, 10.
 Origenes, peritissimus diuinæ legis 172, 12.
 origo: crescere postquam coepit origo C II 10. 179, 10.
 ornatus: praeter conspicuos utpote nuptae conuenientes ornatus 10, 11.
 ouis = uirgo (Maria): uirginis agnus ouis C I 84. 180, 11. — oues: commendat oues, commendat et agnos C V 413. 301, 8.
Ozymoron: fama tacens C II 227. gelidis ardebat periculis II 35. uinum cadauer III 89. 271, 14. sicca fluenda III 124. quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat IV 80. muta lingua — tacitas loquellas IV 63. targida macies IV 179. uiuens cadauer IV 288. aquosa siccitas (= siccitas aquae) 183, 16. amara iubilatio 241, 8.
 Paedor Athenaei pagi C I 42. Athenaeus 178, 1.
 paenitet: quae clamantibus manum dare non paenitet 260, 1.
 pagina fluctuans 12, 3. p. uitalis 195, 11. sanctae religionis pagina 190, 18.
 palam C III 295.
 palla: prima florum palla tellus ad-operta 180, 18. tetra uelatus palla 290, 12.
 palma: proximam uirginitati palmam continet 10, 10.
 palrans manus C IV 214.
 pandere se testem C IV 92.
 parapsis 176, 4.
 parabola 258, 17.
 parco i. q. reseruo: sabbatico tantum cibo parcentes 224, 14.
 parens i. q. pater: C I 305, 308 — i. q. genitor II 40. — parentes = patres: pomis quae parentes acerbæ uorauerant 198, 13.
 parilis numerus C V 415. coniectura 274, 15. dilectionis numerus 30, 10.
 pariter conuenienter 186, 3. iisdem pariter eductis 302, 9.
 parricidalis macula 221, 16.
 pars i. q. regio: Tyriae partes C III

242. — in omni parte bonus C V 413 — altera caeli pars sumus, altera terrae semen existimus 223, 17.
participium praesentis loco praeteriti: nascenti aurea fuderunt munera regi C II 95. moriens ubi uirgo iacebat extremum sortita diem III 130. agmen deponens reuocauit IV 41. moriens et postumaus extat et heres IV 290. releuans — duxit V 5. arma sumens — dedit consurgere bellum V 44. deponens — suscepit V 172. suscipiens — tetigit V 179. mutans — pax crucis fuit V 184. uidens — nudauit V 272. uidentes — scripserunt V 434. fidem dedit — sanans et suscitans H II 48. parturiens — suscepit 197, 10. nonne legeras eum — monentem 204, 14. suscipiens — tenuit — fugauit 212, 13. ponens — caruit 234, 5. suscipientes — congregabant 248, 2. deserens — uenerat 258, 3. praecipiens — dimisit 258, 23. corruens — nec proluere nec detergere quiescebat 259, 18. regrediens — se prostrauit 266 21. excitans — eleuauit 273, 5. nihil reperiens — exclamauit 283, 8. corripiens — concitauit 275, 15. uidentes — scripserunt 303, 8. *al. — loco futuri*: feriens contagia moechae IV 242. conuertit latices in uini speciem transeunt 232, 7. — *pro uerbo finito*: totum namque lauans C I 78. Ionas puppe cadens, caeto sorbente uoratus in pelago non sensit aquas I 192. nec cunctata solens pietas inferre salutem — mox lumina tangens euigilare iubet IV 35. quanto de culmine lapsus, alta relinquens discenderit V 135. sol nube coruscus abscondens, tetro uelatus amictu delituit V 235. haec terno sermone monens ut (repetit *Pros.*) V 414. sol — anhelantis flammae cursus infrenans contra Gabaon — dilato uespere lucem fixus adstrinxit 185, 5. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans — in-quiens 239, 14. — *participiorum coaceruatio e. g.*: in statuum mu-

tata salis stupefacta remansit ad poenam conuersa suam C I 122. ergo alacres — seruantes lumina caelo fixa magi sidusque micans regale secuti optatam tenuere uiam II 89. per somnum moniti contemnere iussa tyranni per loca mutati gradientes deuia callis in patriam rediere suam II 102 principis interea synagogae filia clauso functa die superas moriens amiserat auras III 103. dum Tyri transgressus iter Sidonia rursus arua legens, placidas Dominus calcaret harenas IV 100. — *participia futuri*: ros nascitur nil laesura matrem 198, 17. ut homo possit renasci originalis maculae foeditatem positurus 199, 4. interiora arcana reseranda significans 292, 17. — *perfecti*: potentia patuit declarata 207, 18. opulencia regi memoratur inlata 208, 1. funus iacebat expositum 241, 6. fores patuere impulsae 261, 16. cernitur consecuta 286, 7. legebatur adpositus 286, 19, 12. gestum manifestatur 286, 21. repulsa iactantur 291, 15. tecta permansit 292, 19.

parui i. g. paruuli, liberi C II 116. III 215. — paruulus III 326 — paruui sanguinis grex 210, 4.

paruitas 302, 16.

paruuli 210, 8. 211, 2. 246, 17. 249, 14. pascha 12, 10. 180, 6.

paschalis: p. carmen 12, 9. 171, 3. 173, 17. opus 173, 18. dapes C I 1. V 21. 175, 1. pelagus 1, 6. dona C I 36. 177, 14. gloria 218, 16. epulae 274, 17.

passio i. g. morbus: per multos alternis passionibus occupatos 245, 12.

pater uenerabilis 1, 3. beatissime 3, 8. optime 5, 2. familias 221, 7.

patuit declarata 207, 18.

paucus: non mala daemone paucos — legio C III 73.

Paulus 200, 30. 219, 13. 226, 15. 244, 11. 298, 16.

pauper hortus C I 15. 176, 3.

pauxillulum 273, 5.

pax: pace salutantis sese intulit C V 377.

peccatrix mulier 259, 15.

pecuale animal C I 162.

pecuniaria debita 227, 20. pecuniariae quantitatis tractatio 227, 20.

pedibus mundis consistere C V 28.

pelagi mare C I 139.

pellere quietem i. e. somnare C III 59.

pendula retia C V 395.

peniculas: peniculo infusum acetum C V 265.

pennali corpus libramento sustentat in nubibus — auis 175, 11.

pensare: praecoelo examine pensans C V 212.

pensio diues 252, 10.

per = *abl. instr. uel causae*: uirga — per flexos sinuata globos C I 133.

per uerba adfatur sessorem I 160. si — una per accentum mutetur littera I 187. fluxos per artus languida pendebant uincula III 94. per gaudia plangunt III 142. uerbaque per uerbum per lamen lumina surgunt III 198. modicum per gemitum purgata IV 80. (iter) per quod cognouerat ire IV 211.

per hos celaphos caput est sanabile V 101 (his alapis v. 103). adorato per uerba precantia Christo V 217. elementa — laetata per ortum (ortu *Pros.*) V 239. — maesta per occasum (occasu *Pros.*) per typicam noscenda uiam (typica intelligentia *Pros.*) V 498. per poeticas delicias et carminum uoluptates delectat 5, 5. per liquidos puri fontis latices introite 178, 14. per diuersos motus animasti 179, 12. cf. 180, 7. 181, 15. 186, 5. 194, 5. 198, 10. 200, 2. 206, 19. 207, 18. 208, 7. 209, 16. 210, 19. 213, 20. 219, 6. 225, 19. 230, 1. 242, 15. 238, 12. 245, 18. 259, 11. 260, 12. 278, 16. 279, 22. 284, 13. 286, 10. 289, 18. — ne . . per tartara mundus abiret (in chaos mundus efflueret *Pros.*) V 249.

peragere: haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit C V 422.

perarare: calamo perarante contradant 176, 12.

perditor uitae 261, 5.

perogrinari: ut animo nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam uenerationis ostendere 285, 19.

- perennis: fons perennis aquae C IV 224. 268, 8.
 perfector operis sui 270, 2.
 perflatus aeger C IV 179.
 periculum abruptae molis 230, 15.
 permixtio popularis 220, 16.
 perpes C V 36.
 perpessa cruorem (mulier) C III 116.
 Perpetua, germana *Synecrises* 10, 6.
 persecutor generationis humanae 281, 11.
 persona: audiamus ex eius persona Iohannes quid referat 291, 23.
 personare H I 1. II 37.
 perspicuus uenter C IV 175.
 pertransire 180, 15.
 peruagatum siluis et montibus septem uiderunt tempora 187, 14.
 peruasus C III 309. 252, 1.
 peruigil sapientia (*abl.*) 7, 13. maiestate 235, 18. p. labor 300, 6.
 Petrus C III 230, 314. V 79, 109, 392, 410, 411. — 252, 6. 280, 17. 301, 6, 11.
 phalanges tristes C III 83. incursus tristis phalangis 237, 19.
 phantasma 279, 3.
 Pharaon 265, 4.
 Pharisaea conuiuia C IV 63. manus IV 238. Pharisaei C IV 172. 226, 13.
 pignora i. q. liberi C II 113. H II 38. — 210, 6. amissi pignoris (= filiae) clade 239, 10.
 pigra luna C I 166. hiems 180, 17.
 pigrae stationis limen 185, 6.
 Pilatus C V 116, 157. 281, 11. 284, 7. 287, 3, 11.
 pinnae 6, 7.
 piscosa congregatio 300, 8.
 plagae aerei tramitis 303, 5.
 plaussit nobis libertas maxima C V 103.
 plenus c. *abl.* C I 176. 247. V 4, 326. 185, 16. 214, 21. 292, 13. 295, 19. — c. *gen.* 7, 5. 301, 4.
 plurimus: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. plurimum synagogae caelestis concilium 260, 11.
 plurima custodia 294, 8. — cuius iugum plurimum comprobatur 192, 17.
 plus i. q. magis C I 6, 201. III 28, 267. IV 259 (*fort.* potius). — 10, 5. 187, 8. — nimis 194, 15. — plus est 240, 11. — lacrimis plus per-
 fusis 242, 2. — magis plus 249, 14. — plura = plurima (innumera *Pros.*) C V 434.
 poenalia uincula 237, 10.
 poenaliter imminere 198, 8.
 polus i. q. caelum C I 251. II 61. V 233. — poli II 168, 212, 258. *al.*
 pomis non decipientibus C V 225.
 pompa candida C IV 141. 263, 16.
 pompae mortalis honor C IV 293.
 pompae mortalis amor 271, 20. p. uerborum 176, 8.
 pompare C I 18.
 pondus: Iudaea gens, quae pondus tantae ueritatis audierat 273, 17.
 populatio = populi *nostrum* '*Leuite*' C IV 275.
 populi i. q. homines C III 253, 295. IV 109. V 135. 234, 6. 251, 10. 260, 11. 262, 2. 263, 2. 267, 12. — populi gentiles C IV 304. 272, 10. futuri V 273.
 portitor didragmatis aurei 252, 8.
 poscere: qui milia Patrem angelicas sibimet legiones poscere posset C V 74.
positio uocabulorum: qua nimium loca sicca, diu qua terra negatis aegra iacebat aquis, qua... C I 152. et non excelsa relinquens II 214.
 numquam terribiles aut pax coniurat in enses aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno V 68.
 expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. ut dispensator potius quam uideatur esse mercator 244, 6.
 cateruas ab omni uarietate languoris sine nomine curauit innumeras 255, 3. numquam noxios aut pax coniurat in gladios aut lupus oscula porrigit 276, 20. et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere, aut si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere 287, 2.
 positos nauali statione gressus firmemus 173, 15.
 posquam C II 9, 35, 105. III 37.
 posse *pro fut.* ratus hunc succedere posse mox sibimet C II 79. — *usus rarior*: cur qui uixidum potuere creari iam meruere mori? (qui modo sunt geniti *Pros.*) C II 118.
 sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses C I 354.
 possibilitas 216, 6.

post undas 173, 13. — Herodes alius
post uidebit 205, 15.
postmodum 172, 3. 187, 15.
potatus: pastus faeno, potatus fluuio
permutauit 187, 12.
potenter 245, 2.
potestates sc. stellarum C I 67. — om-
nis potestas C II 195.
potissimum: me potissimum ac solum
eligas 7, 3.
potius: potius hinc agnitus (magis
Pros.) C V 336. — ut potius ar-
bitror 171, 6. sed — potius C IV
297, 272, 4 *al.*
praebere: cui facto diuersitate con-
trario nauta feritatem praebuit
186, 17.
praebitio 252, 13.
praecipere c. acc. c. *inf.* praecipit
uenire pecus C I 225. praecipisti
me transferre 171, 5.
praecipitanter 262, 3.
praedicatio euangelica = euangelium
200, 15.
praeludere funeream imaginem 238,
10.
praenitere 200, 10.
praerogare 302, 2.
praerogatiua ueteris scientiae 1, 5.
praesentia diuina 236, 6. 243, 3.
praesul C I 76.
praesumpta tyrannis 222, 19. indul-
gentia 279, 19.
praesumptio uirium 3, 1. 179, 14.
incantae praesumptionis audacia
182, 12. p. delictorum 227, 12.
fidelis 240, 7.
praesumptor C II 4.
praeter dispositum naturae 185, 11.
praenariatio: radix praenariationis
antiquae 230, 2.
praecantia uerba C III 107.
praesbyter Macedonius 1, 1. Laurentius
7, 10.
primaeva aetas 7, 5.
primarius dies 295, 10.
primatum retinere 295, 13.
primitus 270, 11.
principatus scelerum 277, 19.
priors: uota priorum H I 91. spes
pr. H I 96.
prisus usus C III 255.
pro: anxia pro natae uitio C III 243.
parua siquidem poena pro tanto
uideretur flagitio 282, 15.
pro dolor C II 9. 197, 9.

probatio 300, 1.
probo 225, 13. 301, 8, 12. 303, 7 *al.*
probrae narrationis arte 176, 11.
proceres C I 359. II 218, 196, 4.
procurrere cum *inf.* C V 128.
prodeest C V 190.
proditor 276, 13.
proditrix 236, 6.
profanus pater H I 71.
proferre: sacerdoti ora protulit C IV
205. qui brachia nudis humeris
proferentes exerta 194, 11.
profusus uenerari 6, 12.
progenitus: natum sera felicitate
progenitum 181, 22.
projecta iacent (uina) C V 259.
promissio: cuius fuerat in desperatione
promissio 182, 3.
promptus ignoscere C II 20.
prona facultas 255, 5.
pronominum usus rarior: person. pro
poss.: passio, Christe, tui conpleuit
munera legis H I 93. uisio, Christe,
tui tormentum et poena malorum
H I 107. clara sui diuinitate per-
fundit 301, 1. — *pronom. rel.* hic
est ille lapis, reprobum quem
uertice gestat angulus atque ocu-
lis praebet miracula C I 289. cui
nec minus est Patre quicquam
(= qui nec minor e.) C I 314. cui
prona facultas — et quidquid na-
tura negat se iudice praestat (=
et qui quod n. n.) C IV 6. quem
frons nulla uidet, sed totum con-
spicit ipse (= sed qui totum
c. i.) C IV 15. post oblatus ei
— quem faucibus artis angebat
uis clausa mali, nitiumque tacendo
prodiderat C IV 58, 59: cf. s.
ἀπὸ νομοῦ. — *reflexiua*: orate
patrem baptismate nostrum, iure
suum C II 235. qua se temptatio
ducit C II 234. redde mihi uel redde
sibi C III 303. — qua se temptatio
pertraxerit 229, 12. 251, 17. disci-
pulis se percontantibus — inquit
C III 320. cui dantur munera quae
sua sunt IV 209. cum Domino
potuere magis sua lintea tolli V
347. membris obeuntibus in se V
264. — flarescunt nectareis sua
mella cum ceris 176, 1.
propensa uota C IV 123.
propositum sincerum 202, 9.
proprie: nam simul e turbis proprie

sine crimine nullus accusator erat C IV 240.
 proprior *i. q.* propior 190, 4.
 propter adstare 262, 13.
 propulsare: viscera felicitis unae nec-
 terea temulentae calcis grata pro-
 pulsabit iniuria 180, 20. caput
 colaphis propulsare 278, 12.
 prorogo: oraculo caelitus prorogato
 251, 5.
 prosapiæ generosa 219, 7.
 propectus uberioris ingenii 172, 15.
 prouincia iniuncta 171, 9.
 pruinae mediae C I 88.
 psallere caelestia C I 25.
 puerilis ætatis milia 210, 13.
 puerpera H II 17.
 pugnax audacia C III 64.
 puluis harenosus 178, 9.
 pusillus 225, 1.

Qua e. g.: ut biberet qua corpus
 erat C IV 225. qua materiam
 gerebat corporis 268, 9. qua parte
 moriturus fuerat, hac dolebat
 271, 4.

quacumque *ubi expectes* quocumque
(cf. Sittl, die lokalen Verschieden-
heiten der lat. Sprache p. 130)
 quacumque trahit sententia nutu
 C I 241. quacumque traxerit nutu
 diuina sententia 188, 22. qua se
 temptatio ducit C II 284.

quadratus orbis C V 190.

quadriuga celeritas 271, 20.

quadrupes *i. e.* asella C I 229.

qualiter C I 326. 194, 10.

quam: cui proprium (*fort.* proprius
 = propius) est ueniam delictis
 infundere quam poenaliter inmi-
 nere 198, 8.

quamquam *c. con.* quamquam tunc
 sanior esset C V 127. quamquam
 Christus afuerit 211, 5. quam-
 quam enim in omnibus euangelis
 hoc habetur adscriptum 220, 14.
 quamquam scripturas diuinas sic
 oporteat omnes aduerti 224, 3. —
 quamquam ipsi cuncta monstrantes
 3, 10.

quando *causam inducens*: quando
 nullius maculae næuo fuscata
 tenso nutrebat uentre praecordia
 199, 12. quando caelestis militiae
 multitudo Deum laudat in Christo

201, 20. — *i. q.* cum: tunc enim
 terra nostra pacem meruit, quando
 Christus terram nostrae carnis
 adsumpsit 202, 5. tunc aperti
 sunt caeli, quando Dominus ab
 aqua baptizatus ascendit 213, 15.
 quantitas duorum modo piscum 246,
 15.

quantum paruitatis meae 302, 16.

quantum — tantum C II 190.

quatenus = ut: 184, 3. 204, 13. 209,
 11. 222, 3. 247, 21. 279, 15. 289,
 13. 293, 19. 298, 11.

quauis mercede C V 40.

que *relatiuo adiunctum*: quique or-
 dine certo nunc oritur C I 254.
 quaeque Deo similis adstaret C
 II 22. quaeque profusis inrigat
 lacrimis C IV 69. quique certae
 dispensationis ordine custodito
 nunc oritur 189, 14. quique nulla
 nascentis uidit mundi primordia
 189, 15. — *praepositionibus ad-*
iunctum: inque C II 276. eque
 C V 287. at a genisique 252, 9.

qui = quis: dic — qui totiens tibi
 iura tulit? qui *etc.* C I 221. scio
 denique qui C IV 86. dic — qui
 totiens tibi iura subtraxit 188, 5.

quia = nam: quia quos malus oppri-
 mit hostis ima petunt C III 205.
 = *etc.* cum coniunct.: non quia
 nos Dominus in laqueos temptan-
 tis agat C II 280. sed quia Filius
 hoc credatur esse 194, 4. quia
 uidelicet — nefas sit 204, 18. quia
 regem dixerit quorum fuerit 287,
 13. — cum *indic. praecedente*
uerbo dicendi: non dixit uicturus
 erit sed quia uiuit C III 19.

quicumque = quisque C II 293 (*cf.*
Ennod. C I 7, 16). — omnis qui-
 cumque C IV 52, 75. 233, 11.

quidnam est quod — quia C II 164.

quidquid (*codd. carm. praefertur,*
quicquid Prosae) *cf.* C I 11. 175,
 9. ut omne cernat praeteritum
 quicquid decreuerit adfuturum
 233, 11.

quilibet: nam quamuis semotus a
 ceteris et secretioribus habitans
 latenter in locis Dominum quilibet
 uerbis huius orationis imploret
 220, 11.

quippe: genitus non quippe creatus
 (*Pros. quippe qui genitus n. c.*)

C I 315. *cf.* C III 85, 166. IV 93, 163. V 180, 207, 243, 289, 403. — 240, 12. 261, 5. 283, 12. 285, 6. 285, 9. 293, 1. — quippe qui *c. ind.* C III 9 — 193, 18. 232, 14. 256, 19.

quis: quis furor est C I 245. quis fuit ille nitor C II 49. quis sensus C II 127. 210, 22. — nihil etenim differt, utrum bonus quis operibus nil dependat 256, 19. nec enim ex alterius oculo festucam quis audebat euellere 263, 8 *al.*

quispiam *in enuntiatis negatiuis* 172, 14. 283, 9. — ponamus quempiam nobilem uirum 221, 6.

quisque: ut quisque suo magis ingenio Deo adquiratur 5, 12.

quo = ut C III 13. — 7, 13. 280, 16. 300, 19.

quod *cum indicatio uel cons. praecedente uerbo dicendi uel sentiendi* C I 119. V 142, 299, 386. H I 34. 206, 20. 207, 4. 213, 14. 223, 7. 279, 2. 287, 20. 299, 12. — *causam inducens c. cons.* C II 216. IV 162. V 293. 194, 3. 236, 12. 241, 15. 264, 12.

Rabidae irae C III 40.

rapida mole C I 74.

raptor 264, 9.

ratione potenti C V 189.

reatus: lapidanda reatu C IV 237.

reciduius trames C IV 140. 263, 15. r. lux 242, 4.

rector propriae ubertatis 256, 16.

redhibitio 239, 5.

rediuina animatio 271, 9.

redux ops C II 18. salus III 187. planta IV 203. caro V 181. uultus 285, 10.

refusae undae C II 164.

regnator (*sc.* Darius) 187, 15. — r. perpes 220, 6. 222, 18.

relatio andax 181, 4.

relatiua enuntiata pronomine demonstratiuo omissa: nil iussa moratus cui fuerat concessa salus C III 100. sese uideri membris quibus ante fuit V 374. donec ueniret qui numquam subtractus fuerat V 382. ut non perderet quod condidit H II 8. enixa est puerpera

quem Gabriel praedixerat H II 18. ibant magi qua uenerant H II 33. inuidiae siquidem maculam de sese non abluunt qui alteri conferre demegat 4, 6. armis quibus aduersus est dimicare 6, 8. ut nequeat amittere quod uocatur 10, 9. quem fouere adsoles inuidiose deterreas 11, 3. praeter quos custos arca munierat 179, 17. dum respicit quod euasit 182, 12. qui militat ingrediatur intrepidus 195, 2. gaudebitis qui tractatis 195, 5. nihil esse diutius quod fine clauderetur 198, 4. cui caeli paruum est limes... manait in corpore puerili 201, 2. expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. *cf.* 212, 8. 232, 8. 236, 17. 238, 4. 240, 16. 241, 2. 242, 1. 244, 11. 257, 17. 260, 5. 267, 8. 16. 278, 20. 289, 12. 290, 15. 291, 8. 302, 22. 303, 1.

relatus andax C I 96.

relatiuum pro demonstr.: cui si tener quinerit agnus auferri 210, 3. *al.* religio diuina 10, 10. sancta 190, 18. sacerdotale religionis exordium 196, 2. catholica 300, 15.

religiosa simulacra C I 243. fides 7. 2. 301, 22. libamen 208, 4. charatae 303, 9.

religiose 287, 17.

reloquens 274, 11.

remissiores pinnae 6, 7.

remotio: non tamen diutius in hac remotione permansit 290, 18.

remotioribus locis imminentes 290, 4.

remuneratio lucis 273, 4.

rennuo 180, 20. 219, 12. 247, 21. 252, 13. 283, 10.

renutrio 198, 16.

repo *c. acc.*: anima proprias repente medullas C IV 287.

reportare: sideraeas uias alacri sub corde reportant C V 432.

repperio C IV 47. V 142. — 175, 9. 218, 1. 222, 10. 283, 7.

reppulit H I 21.

reprobus lapis C I 289.

reseruare: pastores primi gregem suum nocturnis uigiliis reseruantes 201, 12.

resolutio linguae 172, 3.

resonare *trans.*: aduersus odas cordarum resonare C I 24.

- resultare: sanctis iussionibus non
 resultans 171, 8.
 retro subtrahere C II 165. retro fa-
 cere ab C II 285. retro uultus
 aterio 182, 18. retro abducere
 229, 13. patet inferna retro iam
 semita 292, 10.
 retrorsum C I 125. V 266.
 reuerenter 176, 14.
 reuocare: functaque subdnetae reuo-
 cate cadauera uitae C III 164.
 reuolnare discrimen 171, 11.
 rhetorica facundia 5, 7. rh. sermo
 171, 5.
*rhetorici uel poetici sermonis exem-
 pla*: rapidoque uolatu mouerunt
 anidas uentorum gaudia pinnas
 C III 69. nemorum uoluptas in-
 riguis nutritur aquis V 224. (sol)
 tetra uelatus amictu V 235. (sol)
 tetra uelatus palla 290, 12. furor
 arma ministrat V 286. procellosis
 adhuc imbris conuulsae ratis
 uela madentia tumentis pelagi
 rursus fatigationi commisi 171,
 9. suis lucernis radiarunt ora ui-
 dentia 242, 13. dextram pigri
 torporis glacies amputarat 245, 1.
 rictus leonum C I 37.
 ridere: blanda per agros ridet amoe-
 nitas 289, 17.
 rite C V 372, 410 — rite seueritatis
 1, 4.
 rosarium 178, 6.
 rubere C III 7.
 rudis i. q. nouus: rudis miracula le-
 gis (= noui testamenti) C I 295
 — rude baptismatis ministerium
 183, 19.
 rura C III 24.

 Sabbata C IV 182, 183. — 266, 3.
 295, 9. 11. sabbatum 266, 2.
 295, 3.
 sabbaticus cibus 224, 14.
 Sabellius C I 323. 194, 8.
 sacerdotalis reuerentia 7, 5. s. exor-
 dium 196, 2.
 sacramentum euangelicae doctrinae
 7, 8. per simillis uocabuli sacra-
 mentum 185, 9.
 sacrilega acies C V 63. manus V 96.
 saecularis i. q. mundanus: saecularia
 studia 2, 4. 5, 5. s. libri 8, 3.
 litterae 191, 13. saecularis ambi-
 tus caduca 271, 18. causa 287, 10.
 Sadducaei 226, 13.
 saginatae animae 275, 13.
 sal caelestis 2, 11.
 saliunca C I 46.
 salijuncula 178, 5.
 Salomon 253, 21.
 saltim C III 237, 181, 4. 205, 10.
 240, 8. 248, 4. 274, 11. 280, 7.
 salum gurgitis 300, 7.
 salutaris urbis moenia (Hierusalem)
 C I 79. 180, 4. s. terra 270, 17.
 salutem in Christo sc. dicit 1, 1. 171, 1.
 Samaria 266, 8.
 Samaritana uia C IV 222. loca 268, 6.
 mulier 206, 8.
 sanabile caput C V 102.
 sanctio: completa est sanctio Christi
 C V 108. conuenienter scriptura-
 rum sanctioni 203, 18. impleto
 diuinae sanctionis oraculo 279, 4.
 sanctus pater 1, 1. 171, 1.
 sanguinei i. q. sanguinolenti lupi C
 IV 155.
 Sarra C I 107. 181, 18.
 satiare libens animo quam cibo C
 I 6. en lapis inriguus satiare, in-
 credule, fonte H I 35.
 satis est quod 191, 4.
 sator humani principii 270, 1.
 saturare libentius animo quam cibo
 175, 5. nullis unquam saturata
 funeribus 292, 22.
 saucia = sauciata uita C III 35. lu-
 mina C V 218. sauciata 240, 4.
 242, 5. 259, 16.
 Saul 206, 27.
 saxea uiscera C II 181.
 scisma a Christo C V 201. scismata
 256, 15.
 scismatici doctores 286, 11.
 scriptura diuina C II 205. 224, 4.
 scripturae celsiores 6, 5. sc. cae-
 lestis dogmatis 9, 10. sc. uenera-
 bilis 293, 1.
 scrutator renum 202, 10.
 sectae C I 326. H I 102.
 sed tamen: sed in hanc ideo ueni
 tamen horam C V 7.
 sedens i. q. constituta: urbs C III
 276.
 sedulitas fidi propositi 6, 13.
 semel: ad contempta semel mundi
 discrimina 182, 14.
 semihomo canis C I 247. 189, 5.

senatus: ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta 9, 8.
senescens dies C III 219. aeuum 181, 2. progenies 197, 14.
senex: senes nepotes C II 13. prophetae C II 35.
senium: aeorum atqui senio numentur ingenti 193, 14.
sensus stulti mundanae sapientiae 2, 10.
septena tempora C I 210.
serenus tactus C III 150.
serpo *trans.* C I 40. 177, 17.
seruillis: insania seruillis belli 275, 16.
seruulus H II 53.
sessor C IV 299.
setiger hircus C V 215.
seu — seu — uel 176, 8. seu nota, siue latentia 188, 20. seu — siue — uel 227, 9.
sexus licentia 9, 11.
si: hac ratione regunt, si — sustentent C I 270. quae domorum constantiam illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata — famulentur 190, 12. = *nostrum* 'ob' percunctanti si filius Dei esset 216, 10.
sic: quae postulas sic (= tamquam debitum exigas) mereris 267, 18.
sicut: sicut ille — qui auxilio iutus inportunatitatis extorsit 268, 5. sicut — sic C IV 11. — sicut (= tamquam) adorandum C II 82.
sidereum i. q. caeleste: s. onus C II 38. sonus III 291. manus IV 104. uiae V 432. proles 199, 8. splendor 200, 8. sermo 251, 5. conditor 259, 9. Christus 261, 8. imperium 272, 15. 283, 10. dominatio 302, 12.
Sidon 248, 10.
Sidonia arua C III 242. IV 99. litus 261, 11.
significatio: titulus trina linguarum significatione conscriptus 286, 17.
silentium: stabat in ore muto silentium 240, 16.
similia plura 228, 10.
Siloa C IV 259. 270, 7.
similiter: quae tuum decus similiter praecesserit aut sequatur 201, 9.
Simon C IV 112, 118. 262, 4, 9, 12.
simplex pro composito: creare = procreare C I 12. tulit = abstulit III

194. carpere = discernere III 310. uellere = euellere IV 243. tulit = abstulit H I 65. mixta = inmixta 240, 3. nexuit = adnexuit 291, 10. *al.*
simulare C I 298.
simulare: qui non imitanda parentis iura caducorum gradibus simulauit honorum C I 306. — species simulatae mortis 262, 1.
simulator compositus C V 339. s. (*fort.*) sollicitus V 391. simulator ac dissimulator 217, 21.
sine: sine tempore regnum C I 33. sine sole dies I 257. 189, 16. imperium sine fine II 66. 178, 1. sola sine exemplo femina II 69. continuus sine nocte dies II 253. lux sine luce II 253. IV 253. uita manens sine corporis usu III 91. sine labe resurgunt III 206. loca sine frugibus III 263. uulgi sine nomine mixtum IV 2. quarto sine luce die IV 273. animae sine labe fideles V 37. sine morte mori V 281. feminei partus sine uiro mysterium 199, 11. preces sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur 240, 13. ceterae — sine nomine innumeratae 255, 3. materies sine sensu 258, 13. in lucem sine luce peruenit 270, 1. antiquum sine lapsu degere iam colonum 290, 3. nec tellus sine clade adstitit 290, 22. sine morte licuit mori 292, 26.
sinuosum uolumen 183, 7.
sinus gelidi uentris 181, 21.
siquidem 4, 5. 11, 4. 172, 1. 177, 3. 180, 22. 203, 24. 225, 1. 230, 6. 250, 8. 256, 20. 277, 20. 282, 14. 287, 6. 290, 13. 300, 11.
sisto *intr.* C IV 113.
situs: grandaeno situ consumpta C I 108. 181, 19. grandaeno situ sanguis extinctus 181, 19.
sobrium sapientiae domicilium 9, 3.
sociale cacumen C I 32, s. fastigium 177, 11. s. pompa 261, 11. nihil erat sociale 252, 14.
Sodoma C I 121. 182, 11.
soliditatis rectae iter 4, 13.
solidus trames *oppos.* molles uestes C IV 303.
sopitos latuit (sopitus *codd.* fere omnes) C V 342.

sordidata 260, 9.
 sordidus uinitor C I 91.
 sors animae trepidantis 234, 11.
 sortiri uisionem 302, 10.
 sospitas plena 233, 6. capitis 278, 16.
 species C II 94. 180, 15. 207, 17.
 250, 2. 262, 1. 283, 1. 285, 18.
 specularis materia 270, 3.
 sperare de se C IV 5.
 spernere c. *inf.* hanc spreuit habere salutem C I 299.
 spes: cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem 239, 11. *al.*
 spiramenta diuinae legis 177, 19. supremae lucis 239, 8.
 spiramina mensis C II 147. lucis IV 270.
 spirante = inspirante C I 197. spirare uitam C I 41.
 spiritalis causa 258, 12. undae 268, 16. cibis 275, 12. aqua 284, 10.
 spiritaliter 270, 12. 284, 5. 287, 5. 297, 3. 299, 8.
 sportarum culmina C III 270. 249, 17.
 squamei serpens maculosus horroris 263, 21.
 squamosis molibus occupata carina 262, 13.
 stagnum marini gurgitis 262, 4.
 stic = istic: socia stic puppis erat C IV 122.
 stilus: raro diuinae munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit 5, 4.
 studium seditionis 283, 8.
 stupere: quodque magis stupeas C III 216. stupebant fontium ministri sex hydrias 232, 13.
 stupor dimensi corporis 244, 18.
 strangulare 229, 2.
 sub c. *abl. ubi ablatiuum instrumenti, causae uel modi expectes*: si currere mustum uernali sub sole uelis C I 90. seruauit sub rore pios C I 235. uitiata iacebat sub ditione necis C II 33. nascendi sub lege fuit II 39. patrandum sub honore crucis II 87. sub gelidis periculis uita ardebat III 35. matura sub annis uirgineis III 110. sub Domini micuere manu III 150. dubia sub morte fatigat III 301. nulla sub lege manet IV 14. datur sub paupere forma IV 28.

nobilior sub fasce foret IV 299.
 blanda sub imagine V 65. rubri sub tegmine cocci V 165. sub dubio uideor fluctuare iudicio 171, 7. tutus mitissima sub uoraci uentre custodia 186, 14. sub huius deformitatis aspectu hirsutum 187, 13. nec tenetur sub ipsa lege 256, 10. sub unius anni indutiis dimisit 258, 23. sub unius qualitatis effectu 267, 1. claruit sub fasce nobilior 272, 6. sub qualibet quantitate mercedis 275, 17. sub indulgentiae fiducia delinquentes 279, 18. regiae sub imaginis inclusione 284, 18.
 subire: quae (semita) tenui calle subit arduam latenter ad portam 229, 15.
 subiugalis gratia 272, 9.
 substantia patrimonii 7, 11. s. terrena corporis nostri 223, 12. s. uictus 249, 4. 257, 8.
 substantium pro adiectiuo: dulcedo rerum C I 7. dulcedo pomi I 70. coniugii fidem (= fidam coniugem) I 267. uiolentia flammae III 39. operis Dei honorem III 42. robora cumbae III 47. uentorum gaudia III 69. pallor noctis III 220. contagia moechae (= inpuram mulierem) IV 242. nemorum uoluptas V 223. lectionis adsiduitas 5, 3. terrae fecunditas 175, 10. splendoris claritas 177, 9. unguum proteruitas 210, 16. uolucrum fellis amaritudinem non habentem 213, 20. simplicitas puri cordis 218, 12. mellis crassi dulcedo 225, 11. ut cadentium micarum exiguitate pascantur 248, 14. praegnans cutis inmanitas 265, 13. pondus tantae ueritatis 273, 17. traditionis audacia 282, 5. heu nequitia tui, o Pilate, facinoris, quam patraisti 284, 7. praesentes mentium diuersitates intendens 288, 17. *sim.* summitas digitorum extrema 181, 7. super: altas ire super nube C V 430. iam super astra sedet H I 83, 84. supercilium ponere C I 3. erectum supercilii fastigium deponere 175, 2. superiores 286, 10. supplicanter 174, 2. supplicium: femina longae passionis supplicio desperata 240, 14.

supra: cumque annos duos gereret
supra decem 211, 9. qui supra cre-
aturam dominatur uniuersam 287,
10.

suscipere prouinciam 171, 9.

suspendere: suspendit ad ubera na-
tum C I 113. grauidam cutem
suspenderat alius IV 176. animam
laqueo suspendit ab alto V 181.
ad lactei potus ubera suspendit
182, 2. elementa — statione sus-
pendit 188, 13. nec donum dilati-
one suspendit 239, 5. ne quo se
tempore prius a pietate suspen-
deret 277, 4. sed cum diuina cle-
mentia — iudicii suspendit ulti-
onem 280, 5. — a genuinisque ae-
quoribus suspensus (piscis) 252, 9.

synagoga C V 357. 297, 16.

Synecletice, sacra uirgo ac ministra
9, 5.

synonymorum coaceruatio: cana pri-
orum patrum origo C I 94. amici
fomitis aestu I 131. semper ut
una manens deitatis forma per-
ennis I 297. blandi saporis in-
lecebris II 1. spatiosa lati aula
poli II 60. per loca deuia mutati
callis II 103. erectae fastigia pin-
nae II 210. agmen mediae turbae
III 26. ualidae lampadis aestu III
33. tristes morborum pestes III 160.
ad maesti lugentia culmina tecti
III 129. igneus ardor solis III
279. candida forma niuis III 282.
opima fertilitate tumens IV 11.
pluribus exsequiis et inani funere
passum IV 129. chaos infernae
penetrabile gehennae IV 148. dis-
crimina uitae amissae IV 137.
reduci conuersus tramite IV 203.
mortalis forma tegminis humani
IV 267. caduca uagi culmina saeculi
IV 291. exitus mortis V 134. cul-
men nominis alti V 316. mentita
est uox uana tibi V 348. se uisi-
bus adstans luce palam obtulit V
362. aetherias euectus abijt sublimis
in oras V 425. sarcina tantae
molis 3, 1. studiosae mentis officium
3, 4. procella animi turbati
3, 7. torpor cordis obtunsi 3, 12.
in diuersas anxiae trepidationis
ambages 4, 7. superbi sanguinis
nobilitas 9, 6. longae excusationis
ambages 12, 2. pro metricae

necessitatis angustia 172, 1. ere-
ctum supercilii fastigium 175, 2.
ubertate rerum opimarum 175, 6.
in rubra testae paraspidi 176, 4.
poetarum studiosa consuetudo
176, 7. fabulosi carminis nugae
176, 8. nobilium pompa uerborum
176, 8. ridiculi Getae comicae foedi-
tate 176, 9. splendoris claritas
177, 11. parcite squalentibus
harenosi pulueris glebis et sterili-
um nuda perfrui siccitate cam-
porum 178, 9. per liquidos puri
fontis latices introite 178, 16.
nimia frugis ubertate multiplicis
178, 18. rapidam pelagi fluctu-
antis insaniam 179, 6. repentina
surgentis inundatione diluuii mer-
sum penitus 179, 18. antiqua
patrum testis origo priscorum
181, 1. summitas digitorum ex-
trema 181, 7. retro sui uultus
auersione 182, 18. nec igne circum-
fusi caloris correpta 183, 2. siccuae
ieiuni marmoris uenae 184, 17.
uoracis rostri rapacitas 185, 12.
longa uiuacitas 186, 2. anxiae
puppis trepidatione iactatus 186,
11. tyrannicae legis atrocitas 187,
1. cuius rabies Achaemenii furoris
igne succensa torrentem fornacis
propriae superabat ardorem 187,
3. necordi insaniam raptus 187, 9.
instabilis mobilitas 189, 11. depul-
sae noctis abscessu 190, 2. spinosa
aculea 191, 3. incepti tramitis
institutum 191, 6. de terrena
mortalis regni ciuitate 191, 10.
per deuos curui callis anfractus
193, 4. caligantis tartara secutus
est tenebrosa 193, 6. quia uana
est coram Deo mundana sapientiae
fragilis disciplina 194, 14. arcis
summae fastigium 194, 21. aposto-
lici culminis et honoris apex duo-
denus 196, 7. uetusta memorans
antiquae mortis exordia 196, 9.
inlecebrae blandi saporis 197, 3.
uenialis indulgentia 198, 12. origi-
nalis maculae foeditas 199, 3.
nullius maculo naeuo fuscata 199,
13. sincera castitas 200, 1. beati
uentris honore conspicuo 201, 7.
sola placens singulariter 201, 10.
domicilium suae mansionis 202,
11. nebulosae caliginis obscuritas

204, 2. iucundi uultus serenitas
 204, 2. uetustatis senium 208,
 13. uolucris cursu fugacia tempora
 211, 14. muti patris a silentio
 temporalis 212, 6. tenebris noctur-
 nae caecitatis ortum 212, 10. sacri
 corporis maiestas 212, 18. lex
 mandati 214, 3. regni fragilis et
 caduci cupiditas 216, 20. uirtus
 maioris potentiae 217, 6. alta
 sublimis templi fastigia ac ca-
 cumen excelsi pinnaculi 218, 2.
 donum tanti muneris 220, 9. prece
 huius supplicationis 221, 10. lucis
 illius dies 223, 2. uictuales epulae
 224, 9. magnae famis penuria
 224, 22. acidi dogmatis uirus
 226, 13. sponsio paris eadem con-
 ditionis 227, 6. magnae remotionis
 abaccessus 230, 9. aegrum mori-
 entis filii incommodum 233, 2.
 sospitatem uoce praestitit, sermone
 concessit 233, 6. uitia morborum
 233, 14. ualidi lampas ardoris
 234, 10. sors animae trepidantis
 ambigua — pendebat 234, 11.
 sedulis officiosa seruitiis 234, 16.
 cursus rapida commotione praeci-
 pites 237, 2. languens torpor
 237, 2. quieti iam gurgitis lenitas
 237, 4. pecus immunda sordium
 obscenitate foedissimum 237, 16.
 morbus marcidiae tabis 238, 12.
 sordium squalor 238, 16. robur
 arentis ligni 239, 3. gratae mutua
 redhibitione mercedis 239, 5. amis-
 si pignoris clade 239, 10. finis
 extremus 239, 11. undosi sanguinis
 riuus 240, 17. sui muneris donum
 241, 1. miserandae domus tecta
 lugentia 241, 5. inlaetabilis multi-
 tudo — crebris clamosa doloribus
 aedes confuderat infelices 241, 9.
 frigidae mortis rigor 241, 19.
 imperiosae uocis arbitrio 241, 20.
 puri muneris gratia 244, 5. pigri
 torporis glacies 245, 1. ad dolos
 artium 245, 10. post expulsam
 saturatae plebis esuriam 246, 20.
 tumidos spumosi gurgitis fluctus
 247, 19. in locis arida siccitate
 ieiunio 249, 4. languens inedia
 249, 6. sublimium meritorum
 grande fastigium 250, 15. meta
 finalis luminis 251, 4. hami de-
 cipientis insidiae 252, 8. exigua

paruitas 253, 7. tumor superbi
 fastus 253, 9. tenuis angusti callis
 uia 256, 9. sub uilissima pauperis
 forma 257, 8. caligans nox 257,
 19. parui gemitus afflictio 260, 7.
 species simulatae mortis 262, 1.
 stagnum marini gurgitis 262, 4.
 aquosum marmor 262, 10. torpor
 pigrae mortis 263, 11. plagae uul-
 nerum 263, 19. 288, 6. copiosae
 messis germen uberrimum 264, 4.
 falsae crassitudinis tumor 265,
 12. sinus augebatur inmodicus
 265, 15. maculosa corporis obsceni-
 tate foedissimi 266, 11. auctor et
 conditor 267, 6. ignorans prorsus
 ac nesciens 268, 15. coetus magnae
 multitudinis 269, 2. legitimae
 consuetudinis instituto 269, 3. per
 tenebras geminae caliginis 270,
 15. dubia trepidatio 271, 7. iussu
 imperiosae uocis 271, 10. penetrare
 inferni 271, 12. testimonium pater-
 nae professionis 273, 15. restituit
 ac sanauit 277, 4. larimarum
 roribus 278, 9. alta cacumina 278,
 5. rabidi tumultus insania 278,
 11. clementia patienti longanimitate
 mitissima 280, 5. remissio
 neglegentis agricolae 280, 12.
 caligo tenebrarum 281, 7. deriguit
 et horruit 281, 13. demens furor
 282, 9. funesti genus exitii mors-
 que — cadaueris 282, 16. sublime
 fastigium 283, 1. sub imaginis in-
 lusione 284, 18. rediens ac resur-
 gens 285, 6. reducis uultus auersio
 285, 10. uiolenta saeui roboris in-
 strumentum 285, 14. prima lucis ori-
 go 286, 6. atrocitas ferocis instituti
 288, 18. palmas uitae suauissimae
 288, 20. sermonis increpatio 289,
 6. blanda amoenitas 289, 17. iter
 diuersi callis 290, 4. tumuli sepul-
 tura 290, 4. thesaurum corporis
 pretiosi 294, 1. tumuli fores et
 ianua 294, 8. fouea tui casus et
 periculi 296, 15. diuersis temporibus
 et momentis 298, 7. quae
 nuper gesserat ante 298, 13. repetit
 ac reuoluit 301, 9.

Taciturna spiramina C II 147.
 tales prophetae 251, 2. — talia ==

tanta: quae talia sentiebat ad-
mitti 290, 23.
tamen *nostrum* 'überhaupt': si pla-
cari tamen is possit, qui laedere
non desistit 246, 7.
tamquam si diceret 243, 10. tamquam
debitum exigas 267, 17. tamquam
denno fuerit editus et creatus 271,
16.
tantundem sceleris C V 43. sacrilegii
275, 19.
tartara C II 297.
tartareus cibus C I 53. cibi 178, 13.
caecitas 261, 20.
tellus cruenta C I 51.
temerare: nullo temerante pudore H
I 53.
temerator 197, 4.
temperies uernalis plagae 180, 17.
tempora: septena tempora lustrat C
I 210. septem tempora uiderunt
peruagatum 187, 14.
temporale aeuum 211, 10. silentium
212, 16.
temporum usus rarior: de stirpe creas
ut mystica uirtus monstraret C I
71. sorbuit et — redit I 135.
adfatur asella — linguaue rudenti
edidit humanas animal loquellas
I 162. sequitur iubentis imperium
quacumque trahit sententia nutu
I 241. postquam crescere coepit
origo, perit (*fort.* periit) cladem-
que a semine sumpsit II 10. pue-
rilia mactat milia plangoremque
dedit II 121. rupit — secuit —
ferit — premit II 125. nec tantum
hoc gaudete uiri, quod spiritus
ater subiaceat uobis, quantum
quod — scribat IV 162. quidquid
res dura negarit, sola oratio prae-
stat IV 217. clarificaui clarificem-
que (clarificabo *al.*) V 10. hunc
eligit (elegit *codd.*), hunc repro-
bavit V 213. quod cum dederit,
non amittit 4, 7. cur metrica
uoluerim componere 5, 1. quod
uersuum uiderint blandimento
mollitum, tanta cordis auuiditate
suscipiunt 5, 9. proferant sua, si
qui carpere nitentur 175, 5. super-
cilii deponere fastigium, si carus
aduenies 175, 3. postquam morte
condemnas 179, 14. dum uitam
denegat adquisiuit 182, 6. nec
enim dignus est gaudere — qui

dissiparit 182, 18. sequitur iuben-
tis imperium creatura, quacum-
que nutu traxerit diuina sententia
188, 22. minus se donare pro-
nuntians quam donabat 241, 17.
hunc sic curauit, ut daemonio
uacuasset — repleisset 242, 18.
nec tanta fuit copia cum daretur
quanta fuit in reliquiis iam fasti-
dita cum tollitur 246, 21. in tan-
tum Domini fulgor solem supe-
rabat et niues, ut solem quidem
niuesque conspiciere facile cuilibet
obtusius subpeditet — apostoli con-
cidissent 250, 10. ostendit ma-
lum non esse quod eius est, si
operarius illud bonus habuerit
256, 18. nutrit sua namque uul-
nera qui celarit et neglegit 260,
5. quam uiolenter impetras quod
optaris 367, 16. quidquid enim
pro qualitate difficili res durior
abnegarit sola uotis simplicibus
— oratio frequens obtinet 267,
19. qua moriturus fuerat (erat
Carm.) 271, 4. deposuit — ut ab
huius obsequii dignitate nec Iu-
dam fecisset exsortem 274, 22.
qui religionis ritu Iudaicae prin-
ceps illa quidem tempestate fuerat
sacerdotum 277, 17. quo apud
pium iudicem facilius sibi relaxari
meruisset errorem 280, 18. in-
uadunt — perpetrarunt 290, 5.
sicut enim uina suauia cum fu-
erint in acetum triste conuersa,
cunctis a mensarum poculis re-
pulsae iactantur 291, 15. et ne
fides defecisset, agnoscitur 292,
12. *cf. consec. temp.*
tempus nocturni operis 296, 21.
temulenta calx 180, 20.
tenacitas muti silentii 4, 3.
tendere c. d. litoreis tendere brachia
saxis C III 55.
ter i. q. tertio: C II 199, 200. —
tertio 301, 9.
terminus: dubio pependit natura sub
termino 291, 1.
terrena uicinias 179, 7.
testa rubra C I 16.
testamenta geminae consona legis C
I 145.
testimonium paternae professionis 273,
15.

- testis pro uirgine partus C II 46.
200, 4.
thensaurum (T) C I 93.
Theidae C I 43. 178, 3.
tholus: regia fuluis emicat aula tholis
C I 284.
Thomas C V 378. 299, 5. 300, 2.
timere: Christum uenire quid times
H II 30.
Timeus (*plerique*) C IV 210. 267, 10.
tiro 2, 1.
tirocinium 7, 6.
Tonans i. q. Deus: C II 205. V 17,
72. Dominus tonans C I 27.
tonitruus C V 13, 15. 274, 2, 8.
tormentum et poena malorum H I
107.
torrentum aquarum uada C II 157.
torrida damna C I 129.
totiens C V 306. 294, 13.
totus = omnis: totis extincta medul-
lis C III 38. qui totum praestare
potes III 113. totis uirtutibus
implens III 159. sed totum con-
spicit ipse IV 15. patiens sub-
iecto corpore totum (omnia *Pros.*)
V 99. totum gubernat V 426.
toto cedentibus aeno H I 97.
gratia totis gentibus extat H
I 101. — totum commune Patris est
C I 312. 193, 15. — totarum ui-
rium studio 191, 8. hydrias totas
feruisse uindemia 232, 13. totis
uirtutibus opulentos 243, 3. qui
totum lege tenet 256, 10.
toxica letalis suci nutrimenta 178,
12.
trabales laquei 282, 13.
tractare i. q. cogitare, meditari: quem
tractat fraude necandum C II 82
— nec proprias bene tractat opes
C IV 19.
tractus: de quorum tractibus deriuata
per totius mundi limitem flumina
uagantur innumera 244, 2. corusci
siderum tractus 303, 2.
traditor C V 28. 275, 2. 276, 13.
trahere: nocem non aure trahabat
C IV 102. uolumina traxit C IV
149.
transfretare 235, 8.
transigere: corui diurnis epulis trans-
egerunt 185, 12.
transplantati Dei C I 275. 190, 16.
tribuere: uisibus humanis tragicas
tribuere figuras C IV 171.
trinae laudis munera 209, 11. trina
negatio 301, 10.
tripertitus 224, 2.
triplicable C I 298.
triplicare C I 298.
tripudians 180, 19.
trisulcae linguae C I 133. 183, 8.
triticea seges 267, 8.
tropaeum C V 321.
truculenta oscula C V 68.
tuba Dominicae stationis exclamat
195, 1. 297, 11.
tumultus i. q. multitudo C III 257.
294, 20. — i. q. congregatio C V
312.
tumulus C III 72.
tunc pro tum C II 44. 202, 3. turba
i. q. multitudo C III 115, 214, 261.
IV 110, 240, 282. 307, 376. — 210,
9. 240, 3. 246, 16. 262, 3, 10.
271, 2. 272, 13. 274, 12. 292, 11.
tutus: consanguinei tutus medicamine
limi C IV 262.
typica uia C V 396. t. Moyses 246,
11. intelligentia 300, 10.
tyrannicae legis atrocitas 187, 1.
tyrannis sanguinolenta 210, 9. prae-
sumpta 222, 19.
Tyria loca 261, 11.
Tyriae partes C III 242.
Tyrus C IV 99. 248, 10.
- Uacare: quo nihil a deitate uacet C
V 197.
uacuare: inlaesum uacuauit iter C
II 46.
uacuu labor C IV 117.
uagina condi custode 277, 9.
uanitates Memphiticae 265, 6.
ubi e. g.: in illo tamen euidenter
Dominus Iesus ipse capitulo iuris
sui potentiam — docuit, ubi disci-
pulos confortabat 220, 17. nescit
enim tempus — ubi fortissimus
miles gratulabitur corona 223, 3.
euangelica lectio declarauit, ubi
agnosci iussit 230, 3. prima uir-
tutis documenta patefecit, ubi
conuiuia non pasci uisus est 232, 2.
uector C III 102. 239, 5.
uel = et: C III 303. IV 305 (*cf.*
Pros.). V 155, 427. — 7, 3. 173,
3. 206, 6. 253, 4. 268, 12. 283,
20. 291, 5. 12. 301, 8. = sal-

- tem C III 122. — uel — uel — aut: uel colaphis pulsare caput uel caedere palmis aut spueri in faciem plebs execranda quieuit C V 98. — uel iure 186, 8. uel potius 191, 5. uel magis 248, 7. uel sero 259, 1. uel potius 284, 8. uelle *subst.*: cui condere uelle est C IV 14. — *c. acc. c. inf.* C III 88. uena silicis 3, 12. uberum 210, 9. ueneo, uenitus H I 21. ueneratores holerum 190, 15. ueniam habere C IV 249. uentosa gloria C II 225. uereri = uenerari C I 244. ueritatem in crimen protrahere 283, 9. uernaculus 195, 10. uernalis plaga 180, 17. uestigium *i. q. pes* C III 100, 235. IV 41, 67. V 25, 431. — 2, 14. 178, 3. 180, 5. 183, 16. 239, 4. 247, 8. 259, 17. 275, 2. 279, 1. 300, 13. 303, 3. uetus ruina C IV 73. uexilla C I 337. 194, 22. uia *i. q. ansa*: dediderim hinc aliquam obtreptionis uiam 179, 4. — uiae: cogitationes etenim et uoluntates uiae sunt operum 256, 3. uiator pelagi C III 234. 247, 19. — 298, 4. uicinus: species sibi contrarias non audent uicinas efficere 190, 4. caelo faceret uicinos 219, 11. uicissim H II 71. uictima = mactatio: quod sponte se Christus mitis agnus offerret ad uictimam 182, 10. uictor exercitus 185, 7. uictuale solatium 243, 13. uigiles C V 301. uiolenta potestas 236, 17. uiperei morsus 179, 15. motus 182, 7. uirgineus annus C III 110. uirginitatis honor C II 67. uirgo parens C V 322. uirilis animus 10, 1. uirtus *i. fere q. uis, δύναμις*: C III 2, 127, 257. IV 57, 106, 158. V 1, 266, 326, 434. 180, 1. 185, 19. 192, 23. 208, 11. 232, 1. 238, 13. 249, 3. 261, 10, 19. 267, 16. 295, 7, 19. 297, 2. 303, 7. — uirtutes *i. fere q. miracula* C I 95. III 95. IV 125, 204. 177, 1. 181, 3. 218, 11. 236, 11. 241, 16. 243, 3. 246, 2. 258, 2. 263, 1. 273, 1. uisio tanti triumphi 302, 10. uisus: huius se uisibus obtulit C V 362. uitale sepulchrum C I 193. 186, 13. auxilium C IV 133. 263, 7. flabra C V 52. aurae 177, 18. semen 178, 16. pagina 195, 11. auditas 225, 4. termini 239, 8. iter 258, 17. uitium *i. q. passio*: pro filiae uitio anxiosa mulier 248, 11. uitrei campi C III 235. 247, 18. uitrea caro 266, 6. uiuax senium 251, 3. uix = tantum C IV 203. uixdum 210, 10. umbraculum aetheriae frondis 232, 15. una C III 30. V 379. *al.* unanimes C IV 218. unanimes 301, 3. unda *i. q. aqua* C IV 224. 268, 8. 270, 3. uocabulum: per similis uocabuli sacramentum 185, 9. uocabulo pariter conuenienter ac merito 186, 3. quem Didymum uocabulo nuncupabant 299, 6. uoces blandae orationis 6, 70. uolucres aurae C IV 47. turpem uolucrum 189, 5. alis uolucrum iucunditate diffusis 236, 16. uolumen operis nostri 1, 3. uolumina uniuersa librorum 303, 12. uoluntarius 5, 13. uoluntarie 291, 20. uoluptates carminum 179, 15. uoluptuosa fallacia 179, 15. temptatio 229, 12. uomere: ieiuna nouum uomuerunt marmora pontum C I 157. siccae ieiuni marmoris uenae potum cunctis uomuere multiplicem 184, 17. uotue suscipere 262, 15. uulnera arcebant geminas palmas C V 219. urna: geminae urnae 263, 6. Ursinus antistes 7, 5. Ursinus uel Ursicinus presbyter 8, 5. usque: tartareum discenderit usque profundum C V 137. usus: in usum pristinum reformauit 248, 21. ut: dic ut — uertatur C II 179. ut nullum (= ne ullum) metuatis

hostem C IV 156, beatus auctor
saeculi ueruile corpus induit, ut
carne carnem, liberans non per-
deret H II 7. quale nomen habe-
bit hoc crimen, ut — ambiat 204,
18. illam scilicet misericordiam
postulabant, ut, diem reformaret
242, 7. similis itaque sensus osten-
ditur et ut se benedici praecipiat
222, 13. — uetat ut mortuam lugeri
uicturam 241, 11.

utpote qui 1, 4.

utris: cuius uenter aqua redundante
perspicuus utris putabatur esse,
non uteris 265, 13.

utraque elementa 282, 18.

uultus: ut noctem remotens cali-
gantem extinctis diem uultibus
reformaret 242, 7.

Ymni caelestes C IV 306. 272, 13.
dulces H II 85. h. generalis 222,
16.

Zacharias 203, 19.
zelus H II 89.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- p. 6, 7 pinnis *pro* pennis.
- p. 12, 10 *uerba* quia pascha — Christus *sunt ep. ad Cor. I* 5, 7.
- p. 14, v. 3 *adde ad testimonia* Anson. p. 125, 3, 2 (ed. C. Schenkl)
item p. 23 v. 99 Ovid. Trist. I 5, 53.
- p. 23, v. 102 *adde comma post L et Reg.* 1.
- p. 24, v. 119 *not. add. fort. Christus cf. Pros.*
- p. 35, v. 268 *not. del. comma post lignea A.*
- p. 52, v. 113 pignora *pro* pignera *cum libris antiquissimis.*
- p. 57, v. 197 *not. illi S (in ras.) Arntz., pro (in ras., Arntz.).*
- p. 74, v. 138 *not. constrictio T pro A.*
- p. 87, v. 305 *not. L pro BL.*
- p. 95, v. 72 *et* 73 *paenitet pro poenitet.*
- p. 111, v. 290 heres *pro* haeres.
- p. 121, v. 108 *not. plausit et sonuit pro plaudit et tonuit.*
- p. 124, v. 137 *not. descendit ad add. H.*
- p. 126, v. 166 *not. post L¹ comma del.*
- p. 146, *subscr. QVINQ: pro QVIVQ:, SEDVLII (I, a m. 2) pro I₁.*
- p. 167, v. 81 Xeromyrram *pro* Xeromyrrham.
- p. 172, 18 immensa PR.
- p. 178, 1 inluuiem *pro* ingluuiem.
- p. 183, 22 *not. numerus 22 ad patris referendus.*
- p. 185, 15 *adde comma post perfidus.*
- p. 193, 14 *dele comma post Dominus, interpunge post Patris est.*
- p. 201, 20 militiae *pro* militae.
- p. 205, 9 inmemor *pro* immemor,
- p. 221, 6 filius *pro* Filius.
- p. 235, 2 *numerus 2 ad seruiret referendus.*
- p. 242, 11 *not. supplicum PR pro P.*
- p. 249, 8 *not. exhausus BI pro I.*
- p. 264, 12 *not. do PBv pro Pv.*
- p. 265, 2 *not. euangelista B pro Bv.*
- p. 266, 15 *not. post deficit spatium.*
- p. 280, 10 *paenitentiae pro poenitentiae.*

p. 283, 4 *not.* modo HBv *pro* H, 16 *dele* utroque loco, 17 *deputatus]*
est RB.

p. 285, 20 *not.* ex///tendi R *pro* extendi.

p. 296, 10 *not.* nota B *transp.*

p. 299, 1 *not.* contribulatum] humiliatum Hv.

p. 307, 3 RVII *pro* RVII.

Practerea B *addendum ad* Hv *in notis* 213, 12. 217, 3, 7. 228, 11
246, 21. 252, 12. 258, 8. 282, 5. 298, 11.

3 2044 018 989 582

THE BORROWER WILL BE CHARGED
AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT
RETURNED TO THE LIBRARY ON OR
BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE
NOTICES DOES NOT EXEMPT THE
BORROWER FROM OVERDUE FEES.

